GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2020

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 11 / 20 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/24324 08.07.2020
BÜNYAMİ ARIKAN (4)

002 2018/25436 08.07.2020
NİLAY UZUN

003 2018/26004 08.07.2020
AL-CE MOT. TAŞ. PETR. İTH. İHR. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

004 2018/28647 08.07.2020
ŞAKİR KARATAŞ

005 2018/29287 08.07.2020
EŞŞE ARSLAN VE DİĞERLERİ

006 2018/31259 08.07.2020
YILDIRIM TEMUR

007 2018/32686 08.07.2020
RÜSTEM CANPOLAT

008 2018/32709 08.07.2020
DURAN YILDIRIM

009 2018/34444 08.07.2020
MEHMET AKYÜREK VE MÜZAFFER AKYÜREK

010 2018/35391 08.07.2020
SADETTİN KESKİN (4)

011 2018/35446 08.07.2020
ALİ GEZER

012 2018/36453 08.07.2020
BAHATTİN BÜYÜKER

013 2018/37884 08.07.2020
SITKI TATAR

014 2019/2148 08.07.2020
HAMZA POLAT

015 2019/39894 08.07.2020
ERKAN ÜNAL

016 2016/1837 09.07.2020
ÇAĞLA AYDIN VE DİĞERLERİ

017 2016/3217 09.07.2020
SİNAN DELİDUMAN

İçindekiler - devam

018 2016/5766 09.07.2020
KAMBER USTA

019 2016/15151 09.07.2020
L.Ö.

020 2016/21484 09.07.2020
MUSTAFA ONUK

021 2016/31718 09.07.2020
TAHİR BAYKUŞAK

022 2016/67048 09.07.2020
MAHMUT ERSERT

023 2017/3366 09.07.2020
FİGEN YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU (2)

024 2017/7515 09.07.2020
HAKKI DAĞLI

025 2017/21270 09.07.2020
HASAN BOZKURT

026 2017/21684 09.07.2020
BÜLENT BİNGÖL

027 2017/23743 09.07.2020
N.Y. (2)

028 2017/24655 09.07.2020
MAHMUT MUMCU

029 2017/25941 09.07.2020
TALİP DEMİREZEN

030 2017/26413 09.07.2020
DEVRİM ZENGİN VE DİĞERLERİ

031 2017/32107 09.07.2020
SELİM VAR

032 2017/34123 09.07.2020
MURAT AYGÜN

033 2017/37294 09.07.2020
AHMET BAKIR VE DİĞERLERİ

034 2017/38027 09.07.2020
ERTUĞRUL AKIN

İçindekiler - devam

035 2017/39219 09.07.2020
RAŞİT POYRAZ

036 2018/10651 09.07.2020
OSMAN AYDEMİR

037 2018/16001 09.07.2020
ŞERZAN SÜMER

038 2018/24182 09.07.2020
NAZMİYE YEŞİLYURT

039 2018/24941 09.07.2020
ABDULLAH YILMAZ VE DİĞERLERİ

040 2018/25713 09.07.2020
ALİ İÇTEN VE MEMET İÇTEN

041 2018/27544 09.07.2020
DENİZ EKİNCİ VURAL

042 2018/27702 09.07.2020
MUHAMMED ARSLAN

043 2018/31256 09.07.2020
MUSTAFA OTLUKTEPE

044 2018/31331 09.07.2020
HALİL BAŞEL

045 2018/31382 09.07.2020
ÖZCAN HASYİĞİT

046 2018/32664 09.07.2020
MEHMET TOPALOĞLU

047 2018/34440 09.07.2020
RÜŞTÜ KILIÇ

048 2018/34765 09.07.2020
ABDULAZİZ FIRAT

049 2018/35437 09.07.2020
İBRAHİM TOĞRU

050 2019/1771 09.07.2020
YUSUF COŞKUN

051 2019/2141 09.07.2020
İSMAİL TUZCU

İçindekiler - devam

052 2019/13057 09.07.2020
TARIK KORKMAZ

053 2019/22705 09.07.2020
ERTUĞRUL DOĞAN VE DİĞERLERİ

054 2019/23993 09.07.2020
ABUBEKİR YİGİT VE DİĞERLERİ

055 2019/42367 09.07.2020
AGİT SEV VE DİĞERLERİ

056 2019/42739 09.07.2020
ABDURRAHMAN DEMİRCAN VE DİĞERLERİ

057 2019/42849 09.07.2020
AYSEL GÜMÜŞ YAVUZ VE DİĞERLERİ

058 2020/11343 09.07.2020
SALİH ÇETİN

059 2016/11371 21.07.2020
REŞİT ÖLÇER

060 2016/12115 21.07.2020
ÖMER FARUK İLHAN

061 2016/30880 21.07.2020
RASUL TAMAEV VE DİĞERLERİ

062 2017/4597 21.07.2020
HAYDAR YILMAZ

063 2017/4991 21.07.2020
BAŞKENT GAZİNO İŞLETMECİLİĞİ TURİZM GIDA TİC. LTD. ŞTİ.

064 2017/11369 21.07.2020
HÜSAMETTİN UYAN

065 2017/11905 21.07.2020
SHERAPAT YAGMYROVA

066 2017/15649 21.07.2020
HÜSEYİN AŞKAN

067 2017/19121 21.07.2020
HAKAN BÜYÜKABACI

068 2017/20289 21.07.2020
SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI

İçindekiler - devam

069 2017/22295 21.07.2020
K.K.

070 2017/25436 21.07.2020
ARZU MÜLAYIM VE DİĞERLERİ

071 2017/26129 21.07.2020
NEDİM BALTA

072 2017/26345 21.07.2020
MEVLÜT AKPINAR

073 2017/29295 21.07.2020
BATUHAN ŞENGÜL

074 2017/29503 21.07.2020
NAZLI SABIRLI VE DİĞERLERİ

075 2017/34914 21.07.2020
HALİM ERDOĞDU VE ZEYNEP BANU GÜLER

076 2017/35369 21.07.2020
SELAHATTİN GÜLHAN

077 2017/35779 21.07.2020
VELİ ACU

078 2017/38679 21.07.2020
FEDERAL MOGUL POWERTRAİN OTOMOTİV A.Ş.

079 2017/38724 21.07.2020
ŞULE BAYBURT

080 2017/39019 21.07.2020
RİFAT ERDALI

081 2018/4321 21.07.2020
H.K.

082 2018/17707 21.07.2020
NURETTİN DENİZ

083 2018/29833 21.07.2020
SEDAT POLAT

084 2018/34175 21.07.2020
GÜNEY ECZACILARI ÜRETİM TEMİN VE DAĞITIM KOOPERATİFİ

085 2018/34185 21.07.2020
CANAN ATAKAN

İçindekiler - devam

086 2018/34835 21.07.2020
SEFER KIZILKAR

087 2018/35373 21.07.2020
SERAP YAYLA

088 2018/35419 21.07.2020
MAHMUT ERGÜN

089 2018/35604 21.07.2020
MESUT ÖZCAN YILMAZ

090 2018/37321 21.07.2020
ADEM ÇOBAN VE DİĞERLERİ

091 2018/37795 21.07.2020
SİNAN ERCAN

092 2019/2065 21.07.2020
CİHAD SÖNMEZIŞIK

093 2019/2090 21.07.2020
AHMET EMECAN

094 2019/18325 21.07.2020
BURHAN ÇİÇEK

095 2019/41042 21.07.2020
ADEM GÜNEY VE DİĞERLERİ

096 2015/7007 22.07.2020
ABDULLAH YILDIRIM VE DİĞERLERİ

097 2015/15091 22.07.2020
CAHİT BAYBARİZ VE EDEP TEKİN

098 2016/7967 22.07.2020
MEHMET ALİ AYHAN (2)

099 2016/12909 22.07.2020
RIZA ŞAHİN

100 2016/80686 22.07.2020
HARUN SAĞLAM

BÜNYAMİ ARIKAN (4)

B. No: 2018/24324 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24324

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜNYAMİ ARIKAN BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2018/24324)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Bünyami ARIKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iptal davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2018/24329, 2018/24335 numaralı bireysel başvuru dosyaları, aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/24324 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2018/24324 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9 Başvurucunun 6/7/2011, 21/7/2011 ve 4/8/2011 tarihlerinde açtığı davalar 21/6/2018 ve 7/11/2018 tarihlerinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 7 yıllık bir zaman zarfında sonuçlanan davalara ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespitiyle yargılamanın yenilenmesine ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında üç ayrı yargı süreci için net 27.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 884,10 TL harç bedelinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 884,10 TL harç bedelinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. İdare Mahkemesine (E.2011/1076, K.2012/470; E.2011/118, K.2012/623) ve Kayseri 2. İdare Mahkemesine (E.2011/981,K.2012/330) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİLAY UZUN

B. No: 2018/25436 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25436

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİLAY UZUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25436)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Nilay UZUN

Vekili : Av. Nilüfer ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçi alacaklarına ilişkin olarak açılan davada hukuka aykırı karar verilmesi ve yargılamanın makul sürede tamamlanmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bir banka bünyesinde çalışmakta iken noter ihbarnamesi ile iş akdini feshetmiştir.

9. Kıdem tazminatı ve fazla mesai ücretlerinin tarafına ödenmesi için Alanya İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde 26/7/2011 tarihinde alacak davası açmıştır.

10. Mahkeme 24/3/2015 tarihli kararı ile davayı kısmen kabul, kısmen reddetmiştir. Mahkeme gerekçesinde öncelikle başvurucunun ücretlerinin ödenmemesi üzerine haklı fesih hakkını kullandığı tespit edilmiştir. Yaptırılan bilirkişi incelemesi uyarınca 16.851,05 TL kıdem tazminatının ve 7.519,50 TL fazla çalışma ücretinin hak edildiği sonucuna ulaşan Mahkeme anılan tutarların faizi ile başvurucuya ödenmesine, fazlaya ilişkin istemin reddine hükmetmiştir.

11. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 24/5/2018 tarihli kararı ile hükmü onamıştır.

12. Başvurucu 19/7/2018 tarihinde nihai kararı tebellüğ etmesinin ardından 20/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

14. Başvurucu, yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 7 yılda sonuçlandığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvuruculaların İddiaları

20. Başvurucu, Mahkemenin fazla mesai ücretleri yönünden hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal ediliğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Şikâyetlerin özüMahkeme tarafından hatalı bir yorumla karar verildiği iddiasına yönelik olduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

22. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

23. Somut olayda iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamı incelenerek ilgili kısımları yukarıda belirtilen (bkz. § 10) gerekçe ilehüküm kurulmuştur.

24. Mevzuatın, somut olayın ve delillerin yorumlanması yukarıda anılan ilkeler uyarınca uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin takdirinde olup bireysel başvuruda değerlendirmeye konu edilemez.Bu hâle göre başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir..

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

29. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 15.600 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

31. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA ,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 15.600 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AL-CE MOT. TAŞ. PETR. İTH. İHR. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2018/26004 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AL-CE MOT. TAŞ. PETR. İTH. İHR. SAN. TİC. LTD. ŞTİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26004)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Al-Ce Mot. Taş. Petr. İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti

Vekili : Av. Osman YULA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sözleşme feshi nedeniyle açılan alacak davasında hukuka aykırı karar verilmesi ve makul sürede yargılamanın tamamlanmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Şirket, çimento fabrikası olan bir başka firma ile ham madde (kalker, kil) sağlanması konusunda sözleşme imzalamıştır.

9. Sözleşmenin tarafı olan diğer şirket, sözleşmeyi 6/3/2009 tarihli ihtarname ile feshetmiştir. Başvurucu Şirket, feshin haksız olduğunu ileri sürerek tahsil edemediği istihkaklardan kaynaklı alacakları ve yoksun kalınan kâr için 7/4/2009 tarihinde İstanbul 6. Asliye Ticaret Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde alacak davası açmıştır.

10. Mahkeme konuya ilişkin olarak bilirkişi incelemesi yaptırmış ve taraf itirazları üzerine ek bilirkişi raporu düzenlettirmiştir. Bilirkişi raporu ve dosya içeriği uyarınca başvurucunun sözleşmede gösterilen yükümlülüklerini belirli yönlerden yerine getirmediği ve bu konuda sözleşmenin tarafı olan şirket tarafından uyarıldığının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda feshin haklı sebebe dayandığının görüldüğü belirtilerek başvurucunun sözleşme feshine kadar oluşan alacaklarını isteyebileceği ancak kârı talep edemeyeceği vurgulanmıştır. Sonuç olarak 20.000 TL istihkak alacağı yönünden davanın kabulüne, kâr mahrumiyetine ilişkin istem yönünden ise davanın reddine hükmedilmiştir.

11. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi 27/10/2015 tarihli kararı ile hükmü onamış ve 24/7/2018 tarihli kararı ile de karar düzeltme istemini reddetmiştir.

12. Başvurucu 24/7/2018 tarihinde nihai kararı tebellüğ etmesinin ardından 10/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

14. Başvurucu, yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih, sürenin sona erdiği

tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 9 yılı aşan bir süre zarfında sonuçlandırılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvuruculaların İddiaları

20. Başvurucu, yoksun kalınan kâr yönünden Mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Şikâyetlerin özü Mahkeme tarafından hatalı bir yorumla karar verildiği iddiasına yönelik olduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

22. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

23. Somut olayda iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamı incelenerek ilgili kısımları yukarıda belirtilen (bkz. § 10) gerekçe ile hüküm kurulmuştur.

24. Mevzuatın, somut olayın ve delillerin yorumlanması yukarıda anılan ilkeler uyarınca uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin takdirinde olup bireysel başvuruda değerlendirmeye konu edilemez. Bu hâle göre başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez

olduğuna karar verilmesi gerekir..

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

29. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 16.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

31. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi nedeniyle net 16.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 6. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2009/263) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAKİR KARATAŞ

B. No: 2018/28647 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28647

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAKİR KARATAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28647)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Şakir KARATAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hizmet tespiti ve işçilik alacakları için açılan davanın sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 6/8/2004 tarihinde açtığı hizmet tespiti ve işçilik alacaklarına ilişkin dava Samsun 2. İş Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebindebulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2004 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında istemle bağlı kalınarak net 50.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi nedeniyle net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Samsun 2. İş Mahkemesi (E.2014/211) GÖNDERİLMESİNE

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EŞŞE ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/29287 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29287

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EŞŞE ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29287)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Eşşe ARSLAN

2. Güllü KARATAŞ

3. Hatice KARATAŞ

4. Havva ÖZKAYA

5. Ünzüle DEMİR

Başvurucular Vekili : Av. İlhan SERİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasının sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 6/3/2007 tarihinde açtığı kadastro tespitine itiraz davası Gazipaşa Kadastro Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucular makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2007 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 28.000 TL manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 28.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gazipaşa Kadastro Mahkemesi (E.2007/54) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILDIRIM TEMUR

B. No: 2018/31259 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31259

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILDIRIM TEMUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31259)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Yıldırım TEMUR

Vekili : Av. Ahmet HÜR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 23/6/2010 tarihinde açtığı dava 22/5/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 8/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, her ne kadar çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013) uyarınca çalışma hakkı Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 8 yıl gibi bir süre zarfında sonuçlanan yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında net 14.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 14.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Muğla 1. İdare Mahkemesine (E.2010/1887, K.2011/544) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onbirinci Dairesine (E.2015/1824) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RÜSTEM CANPOLAT

B. No: 2018/32686 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32686

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RÜSTEM CANPOLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32686)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Rüstem CANPOLAT

Vekili : Av. Yılmaz SUNAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptal ve tescil davasının makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 13/2/2012 tarihinde açılan ve başvurucunun davalı konumunda olduğu tapu iptal ve tescil davası Malatya 4. Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucu makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebindebulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih, sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2012 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Diğer taraftan başvurucu; uyuşmazlığı çözmekle görevli Yargıtay üyelerinin tarafsız olmadığını, reddi hakim taleplerinin reddedildiğini ve bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak soyut iddialar dışında tarafsızlığın kaybedildiğine yönelik somut bir olgu gösterilmediği ya da hukuken kabul edilebilir herhangi bir açıklama yapılmadığı anlaşıldığından, yargılama sürecinin de henüz sona ermediği dikkate alındığında söz konusu iddiaya ilişkin ayrıca bir değerlendirme yapılmasına bu aşamada gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

19. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. Başvurucu, tazminat talebinde bulunmadığından ihlalin tespiti ile yetinilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Malatya 4. Asliye Hukuk Mahkemesi (E.2016/275) GÖNDERİLMESİNE

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DURAN YILDIRIM

B. No: 2018/32709 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32709

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DURAN YILDIRIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32709)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Duran YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tapu iptal ve tescil davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması, kanun yolu aşamasında gerekçesiz karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve dava konusu taşınmazın elde edilememesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Konya'nın Beyşehir ilçesi sınırları içinde bulunan taşınmaz için miras yoluyla intikal ettiğini ileri sürerek 3/12/2007 tarihinde tapu iptal ve tescil davası açmıştır.

9. Beyşehir Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 24/2/2015 tarihli kararı ile davayı reddetmiştir. Gerekçede, yapılan keşif ve bilir kişi incelemesi sonucu oluşan rapordan uyuşmazlık konusu taşınmazın müteveffa M.A.ya ait olduğu, M.A.nın miras sözleşmesi ile taşınmazı A.B. adlı kişiye bıraktığı, kadastro tespitinin ve tescilin A.B. adına yapıldığı, akabinde A.B.nin de taşınmazı tek mirasçısı olan davalıya bıraktığı, uzun süredir itilafsız taşınmazın bu kişiler tarafından kullanıldığı hususlarının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle açılan davanın hukuki dayanaktan yoksun olduğu belirtilerek ret gerekçesi oluşturulmuştur.

10. Yargıtay 16. Hukuk Dairesi 2/2/2018 tarihli kararı ile ret hükmünü onamış ve karar düzeltme istemini 2/10/2018 tarihinde reddetmiştir.

11. Başvurucu nihai kararı 16/10/2018 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 2/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebindebulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher

Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 11 yıl gibi bir sürede sonuçlandığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama sürecinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, kanun yolu aşamasında Yargıtay tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeden onama kararı verildiğini leri sürmektedir.

2. Değerlendirme

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

21. Başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma ve hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia başvurucu tarafından soyut bir şekilde ileri sürülmüş, yargı sürecinde ileri sürülen hangi iddianın mahkemece karşılanmadığı konusunda Anayasa Mahkemesine bir bilgi ya da belge sunulmamıştır. Dolayısıyla söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, hak ettiği taşınmazı elde edememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

25. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla

korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

26. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da aynî menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

27. Başvurucu, miras yoluyla kazandığını ileri sürdüğü taşınmaz için tapu iptal ve tescil davası açmıştır. Yargı mercii talebi hukuki dayanaktan yoksun bulmuştur (bkz. § 9). Yargı makamları önünde iddiasını ispat edemeyen ve belirli bir kanun hükmüne ya da istikrarlı bir içtihada dayanmayan başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamına giren bir ekonomik değeri veya en azından böyle bir değeri elde etme yönünde meşru beklentisi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesi kapsamına giren korunmaya değer bir menfaati bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeni ile kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

30. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

32. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 18.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Beyşehir Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2007/460, K.2015/161) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET AKYÜREK VE MÜZAFFER AKYÜREK

B. No: 2018/34444 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34444

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET AKYÜREK VE MÜZAFFER AKYÜREK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34444)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Mehmet AKYÜREK

2. Müzaffer AKYÜREK

Başvurucular Vekili : Av. Yılmaz KARAARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasının sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 20/10/2011 tarihinde müdahil talebinde bulunarak davalı konumunda dâhil olduğu ve 2002 yılında açılmış bulunan kadastro tespitine itiraz davası Karakoçan Kadastro Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucular makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuların davalı sıfatıyla dâhil olduğu 2011 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 10.500 TL manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 10.500 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Karakoçan Kadastro Mahkemesi (E.2005/497) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADETTİN KESKİN (4)

B. No: 2018/35391 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35391

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADETTİN KESKİN BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2018/35391)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Sadettin KESKİN

Vekili : Av. Çetin BAYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 15/1/2013 tarihinde açtığı dava 28/3/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 26/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 2 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 2. Vergi Mahkemesine (E.2013/139, K.2013/987) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ GEZER

B. No: 2018/35446 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35446

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ GEZER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35446)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Ali GEZER

Vekili : Av. Beyhan Vefa OKYAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 10/12/2009 tarihinde açtığı dava, faize ilişkin kısım hariç 18/9/2018 tarihinde sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 29/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, faize ilişkin kısım yönünden ihlal iddiasında bulunmuş ise de bu kısma ilişkin yargılama henüz sonuçlanmadığından anılan iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 10 yılı aşkın süredir devam eden yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı

sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Hatay İdare Mahkemesine (E:2016/528, K:2017/71) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHATTİN BÜYÜKER

B. No: 2018/36453 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36453

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHATTİN BÜYÜKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36453)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Bahattin BÜYÜKER

Vekili : Av. Erol ORTAKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 5/8/2013 tarihinde açtığı dava 18/10/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 17/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, başka anayasal hak ihlali iddialarında bulunmuş ise de bu iddialar yönünden bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşıldığından ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 5 yıl 2 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna

varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 18. İdare Mahkemesine (E:2013/1104, K:2015/1129) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SITKI TATAR

B. No: 2018/37884 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37884

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SITKI TATAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37884)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Sıtkı TATAR

Vekili : Av. Mustafa CEYLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 1/4/2008 tarihinde açtığı dava 8/11/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 28/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddianın karar sonucuna ilişkin olduğu anlaşıldığından anılan iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 10 yıl 7 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna

varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 24.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23 Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 24.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 11. İdare Mahkemesine (E:2017/1507, K:2017/2856) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMZA POLAT

B. No: 2019/2148 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2148

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMZA POLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2148)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Hamza POLAT

Vekili : Av. Özal Gürkan SOYKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tespit davasında yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 7/7/2010 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 15/11/2018 tarihinde kararı onamış, hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 16/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda üç dereceli başvuru konusu davada 8 yıl 4 ay 8 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucuya 3.000 TL vekâlet ücreti ile 364,60 TL harçtan oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücreti ile 364,60 TL harçtan oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Erzurum 2. İş Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN ÜNAL

B. No: 2019/39894 | Karar tarihi: 08.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39894

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN ÜNAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39894)

Karar Tarihi: 8/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Burhan ÜSTÜN

Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Erkan ÜNAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucuya İlişkin Süreç

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) 12/5/2010 tarihinde, Selam-Tevhid Kudüs Ordusu isimli bir terör yapılanmasının olduğundan bahisle soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturmanın başlatılmasına gerekçe olarak ise 1990'lı yıllarda N.Ş. isimli şahsın önderliğinde kurulan bu örgütün bu kişinin 2004 yılında ceza infaz kurumundan çıkması üzerine tekrar faaliyetlerine başlaması gösterilmiştir. Ancak bu soruşturma kapsamında gazeteci/yazar, iş adamı, akademisyen, bürokrat, diplomat, siyasetçi, üst düzey devlet yetkilisi konumundaki çok sayıdaki kişinin ailevi, mesleki, ticari ve özel hayata ilişkin telefon görüşmelerinin gerekçe gösterilerek dinlendiği hatta bu soruşturma kapsamında Başbakan'ın Filistin Devlet Başkanı ve Somali Cumhurbaşkanı ile yaptığı dış politikaya ilişkin telefon görüşmelerinin, Bakanlar ve Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı'nın devlet güvenliğine ilişkin telefon görüşmelerinin dinlenerek kaydedildiği, bu görüşmelerin bir kısmının yazılı hâle getirildiği tespit edilmiştir (Ömer Köse ve Yurt Atayün, B. No: 2015/7285, 11/12/2018, § 7).

9. Başsavcılıkça Selam Tevhid Kudüs Ordusu kapsamında soruşturmaya dâhil edilen ve haklarında iletişimin tespiti ve teknik araçlarla izleme kararı alınan kişilerin terörle ilişkilendirilebilecek herhangi bir faaliyetinin olmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

10. Selam-Tevhid Kudüs Ordusu isimli yapılanmayı konu alan bu soruşturmadaki usulsüzlük iddiaları kapsamında Türkiye Cumhuriyeti devletinin güvenliği veya ulusal ve uluslararası yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken görüşmelerinin dinlendiği, kaydedildiği ve bir kısmının iletişim tespit tutanağı hâline getirilerek terörle ilişkilendirildiği gerekçesiyle başvurucunun da aralarında olduğu çok sayıda kolluk görevlisi hakkında Başsavcılıkça ceza soruşturması başlatılmıştır.

11. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında 22/7/2014 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başsavcılık 26/7/2014 tarihinde başvurucuyu tutuklanması istemiyle İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Hâkimlik 29/7/2014 tarihinde, başvurucunun sorgusunun yapılamadığı gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine karar vermiştir.

12. Başsavcılık serbest bırakma kararına 4/8/2014 tarihinde itiraz etmiştir. İtiraz talebi üzerine İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliği 8/8/2014 tarihli kararla başvurucu hakkında yakalama kararı çıkartmıştır. Bu kapsamda Başsavcılık başvurucuyu 19/8/2014 tarihinde tutuklanması istemiyle yeniden İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Hâkimlik 20/8/2014 tarihinde, devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal ve askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

13. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Siyasal ve askeri casusluk amacı ile devletin gizli kalması gereken bilgileri temin etme suçundan şüphelinin çalışmış olduğu terörle mücadele şubesinde dosyaya ilişkin konumu, uzun süredir büroda çalışıyor olması ve şüphelinin devletin üst yöneticileri olan sayın Başbakan, Adalet Bakanı, TBMM başkanı danışmanları ve MİT Müsteşarı'nın özel sekreterinin ve milletvekillerinin uzun süre ve koordineli şekilde dinlenmesi ve dinlemelere ilişkin kayıtların yöneticilik konumu gereğince biliyor olması ve dosyada çok sayıda dinleme kararına ilişkin talep ve sunum yazılarında imzasının olması, ayrıca 29/7/2014 tarihli

2014/53 sorgu sayılı İstanbul 1.Sulh Ceza Hakimliği'nin tutuklama gerekçelerini de kapsayarak somut deliller olduğu kabul edilerek ve ayrıca atılı isnadın yasada öngörülen alt ve üst sınırı nazara alınarak delillerin tamamının toplanmamış oluşu ve karartılma ihtimalinin de bulunuşu gözetilerek CMK'nın 100 maddesi uyarınca tutuklanmasına... [karar verildi.]"

14. Başvurucunun tutuklama kararına itirazı İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/8/2014 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin yapılan sorgu sonucunda TEM şubesinde çalıştığı, bu şubedeki görevi ve konumu, uzun süre aynı görevi yapıyor olması ve bu görev dolayısıyla devletin üst yöneticileri olan Başbakan, Adalet Bakanı, TBMM Başkanı, danışmanlaır ve MİT müsteşarının özel sekreterinin ve miletvekillerinin çok uzun süre planlı ve organize bir şekilde dinlendiği, bu dinlemelere ilişkin kayıtların şüphelinin yönetici konumu pozisyonunda olması hasebiyle bilmesi gerektiği, bu anlamda çok sayıda dinleme kararına ilişkin talep yazılarında imzasınında bulunduğu, buna göre atılı suçun işlendiği hususunda somut delillerin bulunduğu, atılı suçun yasada ön görülen cezasının üst sınırı, delillerin tamamının henüz toplanmamış olması, karartılma ihtimalinin bulunduğu da göz önünde tutulduğunda, bu aşamada adli kontrol hükümlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağı ve umulan faydayı sağlamayacağı, tutuklamanın kaldırılmasını gerektirir şartların oluşmadığı, yeni herhangi bir delilinde elde edilmediği, bu itibarla İstanbul 4. Sulh Ceza Hakimliğinin 19/8/2014 tarih ve 2014/41 sorgu sayılı kararının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşıldığından itirazın reddine [karar verildi.]"

15. Başsavcılık; başvurucunun da aralarında olduğu 122 şüpheli hakkında 23/10/2015 tarihli iddianamesi ile devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, silahlı terör örgütünü kurma veya yönetme, suç uydurma, resmî belgede sahtecilik, özel hayatın gizliliğini ihlal etme, hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydetme, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçlarını işlediklerinden bahisle cezalandırılmaları istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

16. İddianamede öncelikle Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasından (FETÖ/PDY) ve örgüt liderinin talimatları doğrultusunda Kudüs Ordusu terör örgütü soruşturmasının başlatılması ve yürütülmesi sürecinden, anılan soruşturmanın 17-25 Aralık ve MİT tırları soruşturması ile bağlantısından ayrıntılı şekilde bahsedildikten sonra başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında suçlama konusu yapılan olay ve olgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda iddianamede özetle;

i. FETÖ/PDY'nin kurucusu ve lideri Fetullah Gülen ile yöneticisi sanık E.U.nun talimatları doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmak ve görevlerini yapmasını engellemek amacıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca Selam Tevhid Kudüs Ordusu adı altında bir örgüt kurgulanarak soruşturma başlatıldığı, soruşturma kapsamında haklarında herhangi bir delil bulunmadığı hâlde veya gerçeğe aykırı şekilde üretilen belgelerle başta Başbakan, Bakanlar, MİT Müsteşarı ve milletvekilleri olmak üzere çok sayıda kişi, kurum, vakıf ve derneğin iletişiminin tespit edilerek kayda alındığı, teknik araçlarla izleme tutanakları düzenlendiği, bu kişilerin terör örgütü üyesi olarak gösterilmeye çalışıldığı, Türkiye Cumhuriyeti devletinin millî güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken, üst düzey devlet yetkililerinin yaptıkları görüşmelerin kayıt altına

alındığı, bu kapsamda İstanbul ve Bursa Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde çeşitli kademelerde görev yapan FETÖ/PDY üyesi emniyet teşkilatı mensubunun gerçeğe aykırı şekilde tanık beyanları aldığı, haklarında terör örgütü üyeliğine ilişkin hiçbir delil bulunmayan şikâyetçi ve mağdurlarla ilgili iletişimin tespiti ve teknik araçlarla izleme kararı talep edebilmek için gerçeğe aykırı raporlar düzenledikleri, usulsüz dinleme ve izleme yaptıkları, suç unsuru içermeyen görüşmeleri imha etmeleri gerekirken iletişim tespit tutanağı hâline getirip kişilerin terör örgütü ile irtibatları bulunduğu algısını oluşturmaya çalıştıkları, sahte iletişimin tespiti ve fiziki takip tutanakları düzenledikleri, 17 Aralık soruşturmasıyla ilgili olarak İstanbul Emniyet Müdürlüğünde bulunan belgeleri kaçırdıkları ve log kayıtlarını sildikleri, FETÖ/PDY üyesi bir kısım şüphelinin ise MİT'e ait tırların 1/1/2014 tarihinde Kırıkhan, 19/1/2014 tarihinde ise Ceyhan'da durdurulması ve aranması eylemlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir.

ii. Suç tarihlerinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde başkomser olarak görev yapan başvurucu ile aynı dosyada yargılaması devam eden ve çoğu emniyet görevlisi olan şüphelilerin Başbakan da dâhil olmak üzere çok sayıda devlet adamı, siyasetçi, akademisyen, gazeteci, yazar, iş adamı, vakıf, dernek vb. kuruluşların başkan ve görevlilerini -terör örgütleriyle bağlantılı olduklarına dair herhangi bir delil olmamasına rağmen- sahte belge ve gerçeğe aykırı beyanlara göre kurguladıkları Selam Tevhid Kudüs Ordusu kapsamına dâhil ederek hukuka aykırı şekilde yaptıkları dinleme ve takipler sonucunda elde ettikleri gizli bilgileri Türkiye Cumhuriyeti devleti aleyhine kullanarak bir kısım devlet görevlisi ile vakıf ve yöneticilerinin terör örgütleriyle bağlantılı olduğu yönünde algı oluşturmak suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini devirmeye çalıştıkları iddia edilmiştir.

17. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) iddianame kabul edilerek E.2015/297 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamış ve 1/2/2016 tarihinde ilk duruşma yapılmıştır.

18. Mahkeme 2/2/2016 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanıklar ...yönünden üzerlerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, buna göre tutuklu sanıklar yönünden 'iletişim tespit tutanakları, araştırma raporları, müşteki beyanları, fiziki takip tutanakları, tanık ve gizli tanık anlatımları, görev belgeleri, tanık K.Y.nin ifadeleri ve bu tanık tarafından dosyaya sunulan materyaller, MİT, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlıktan gelen yazı cevapları, teftiş raporları, dinlemeye ilişkin ses çözüm tutanakları, diplomatik dokunulmazlığı olan kişilerle ilgili dinleme yapılmış olması, mail adreslerinin takip edilmiş olması' kapsamında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut kanıtlar bulunması, sanıklara atılı bir kısım suçların tutuklama nedenlerinin yasal karine olarak var sayıldığı 5271 sayılı CMK.nun 100/3-a.11 alt bendinde sayılan katalog suçlardan oluşu, sanıklara atılı suçların kanunda öngörülen cezalarının alt ve üst sınırlarının kaçma kuşkusunu somutlaştırması, sanıkların savunmalarının henüz alınmamış oluşu, müştekilerin ve sanıklara atılı eylemlerin sayısal çoğunluğu da dikkate alındığında sanıkların suçunun sübutu halinde yargılama sonucunda verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbiri ile tutuklama tedbirinin ölçülü oluşu, tüm bu nedenlerle sanıklar üzerinde adli kontrol hükümleri ile yeterli ve etkili hukuksal denetim sağlanamayacak oluşu hususlarına nazaran adı geçen sanıkların CMK.nın 100 ve devamı maddeleri uyarınca tutukluluk hallerinin ayrı ayrı devamına, adı geçen sanıklarla ilgili tahliye istemlerinin ayrı ayrı reddine... [karar verildi.]"

19. Mahkeme sonraki tarihlerde yaptığı duruşmalarda da benzer gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

20. Mahkemece 2/9/2016 tarihinde yapılan duruşmada, dosyanın Yargıtay 16. Ceza Dairesince ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılaması yapılan E.2016/2 sayılı dosya ile birleştirilmesine karar verilmiştir. Anılan dosya hâkimler M.B. ve M.Ö.nün yargılandığı davadır. Bu dava, adı geçen hâkimlerin görev ve yetkileri olmadığı hâlde, dava dosyalarını da incelemeleri söz konusu olmadan başvurucunun da aralarında olduğu çok sayıda şüpheliyi FETÖ/PDY'den aldıkları talimat uyarınca tahliye etmelerine ilişkindir (bu sürece ilişkin ayrıntılar için bkz. Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 149-161). Yargıtay 16. Ceza Dairesinin birleştirmeye muvafakat etmemesi üzerine dosya, birleştirme uyuşmazlığının çözülmesi için Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise 22/11/2016 tarihli kararıyla İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin birleştirme kararının kaldırılarak yargılamanın İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince yapılmasına karar vermiştir.

21. Anılan karar üzerine yargılamaya İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/2 sayılı dosyası üzerinden devam edilmiştir. Mahkeme 9/3/2017 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanıklar ... yönünden üzerlerine atılı suçların vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, buna göre tutuklu sanıklar yönünden 'iletişim tespiti tutanakları, araştırma raporları, müşteki beyanları, fiziki takip tutanakları, şahıs tespit tutanakları, tanık ve gizli tanık anlatımları, görev belgeleri, tanık K.Y.nin ifade ve teşhisleri ile bu tanık tarafından dosyaya sunulan materyaller, MİT, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlıktan gelen yazı cevapları, teftiş raporları, dinlemeye ilişkin ses çözüm tutanakları, diplomatik dokunulmazlığı olan kişilerle ilgili dinleme yapılmış ve mail adreslerinin takip edilmiş olması, 2011/762 soruşturma sayılı soruşturmada görev yapan ve sanıkların eylem ve işlemleri ile irtibatlı oldukları iddia edilen hâkim ve savcılarla ilgili yargılamanın devam ediyor olması' kapsamında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut kanıtlar bulunması, sanık ve müşteki sayısı, sanıklara yüklenen eylemlerin yoğunluğu, suçlamaların niteliği ile dosya kapsamının geniş oluşusanıklara atılı bir kısım suçların tutuklama nedenlerinin yasal karine olarak var sayıldığı 5271 sayılı CMK'nın 100/3-a.11 alt bendinde sayılan katalog suçlardan oluşu, sanıklara atılı suçların kanunda öngörülen cezalarının alt ve üst sınırlarının kaçma şüphelerini somutlaştırması, bir kısım sanıkların savunmalarının henüz alınmamış oluşu, tutuklama sebep ve şartlarında sanıklar lehine bu aşamada değişiklik meydana gelmemiş oluşu, müştekilerin ve sanıklara atılı eylemlerin sayısal çoğunluğu da dikkate alındığında sanıkların suçunun sübutu halinde yargılama sonucunda verilmesi muhtemel ceza veya güvenlik tedbiri ile tutuklama tedbirinin ölçülü oluşu, tüm bu nedenlerle sanıklar üzerinde adli kontrol hükümleri ile yeterli ve etkili hukuksal denetim sağlanamayacak oluşu hususlarına nazaran adı geçen sanıkların CMK'nın 100., 102/2-cümle.2 maddeleri uyarınca tutukluluk hallerinin ayrı ayrı devamına... [karar verildi.]"

22. Mahkeme sonraki tarihlerde yaptığı duruşmalarda da benzer gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

23. Mahkeme 11/10/2019 tarihinde resen yaptığı değerlendirmede başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... tutuklu sanıklardan Erkan Ünal ... adlarına kayıtlı/kullanılan GSM hatlarından Bylock

programının kullanılmış olduğuna dair dosyada bulunan tespitler ile tespit ve değerlendirme tutanakları, K.Y.nin 26/2/2014 tarihinde ve 27/2/2014 tarihinde alınan beyanlarında 2011/762 sayılı soruşturmasındaki ifadeleriyle ilgili aleyhe beyanları, gizli tanık Ş.nin 20/8/2014 tarihinde alınan beyanında 2011/762 sayılı soruşturmasındaki ifadesiyle ilgili aleyhe beyanları, 2011/762 sayılı soruşturmanın yürütüldüğü tarihlerde sanıklarla aynı birimde çalışan M.S.nin 11/12/2014 tarihli aleyhe ifadeleri ve aynı yöndeki dilekçesi, sanıkların 2011/762 sayılı soruşturmanın yürütüldüğü süreçte, bulundukları konum ve ifa ettikleri görevleri, 2011/762 sayılı soruşturma kapsamında yapılan iletişimin tespiti/dinleme işlemlerine konu seslerden bazılarının T.C. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğünün 06/2/2015 tarihli ... yazıları ekinde bulunan Değerlendirme Raporu ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin 26/1/2015 tarihli ... yazıları uyarınca Türk Ceza Kanununun 328 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen 'Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgiler' kapsamında olduğunun bildirilmesi, dosyamıza Cumhuriyet Başsavcılıklarınca gönderilen etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak isteyen kişilerin tutuklu sanıklar aleyhine beyan ve teşhislerine ilişkin ifade ve teşhis tutanakları, dosya münderacatında bulunan konuyla ve sanıklarla ilgili tanzim olunan diğer tüm tutanak, kayıt ve belgeler, müşteki beyanları, tanık anlatımları, raporlar, görev belgeleri, 2011/762 sayılı soruşturma dosyası evrakları, iletişim tespit tutanakları, teşhis, tespit ve takip tutanakları, tape kayıtları, dijital materyaller ve inceleme raporları, cevabi yazı içerikleri, hts kayıtları gibi tüm kayıt, bilgi ve belgeler hep birlikte değerlendirildiğinde sanıkların üzerlerine atılı suçu/suçları işledikleri yönünde kuvvetli suç şüphesinin devam ettiği, tutukluluğa konu suçların yasada belirlenen cezalarının ağırlığı ve bu suçlardan bir kısmının (TCK Md. 312 ve 314) kanunen bir tutuklama nedeni yasal karine olarak var sayılan 5271 sayılı CMK'nın 100/3-a.11 alt bendinde sayılan suçlardan olduğu, sanıklar aleyhine tutuklama tedbirinin devamına yeter derecede kuvvetli suç şüphesini ortaya koyan somut olguların halen varlığını sürdürmesi ve maddi gerçeğin tam olarak ortaya çıkartılmasının sağlanması amacıyla tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin gerekliliği ve adli kontrol tedbirlerinin yeterli olmayacağı değerlendirilerek tutuklama tedbirinin devamının işlendiği iddia olunan suçlara ve dosyadaki aleyhe mevcut delil durumuna göre ölçülü ve zorunlu olduğu kanaatine varıldığından, sanıkların 5271 sayılı CMK'nın 100, 101, 102 maddeleri uyarınca tutukluluk hallerinin devamına ... [karar verildi.]"

24. Başvurucunun anılan karara yaptığı itiraz, İstanbul 15. Ağır Ceza Mahkemesince 28/11/2019 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanıkların üzerlerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, yargılama dosyası kapsamındaki tutanak içerikleri, aşamalardaki ifade içerikleri, itiraz dilekçesinde ileri sürülen sebepler, tutuklama nedenlerinde bir değişiklik bulunmaması, sanıkların kaçma şüphesinin bulunması, tutukluluğun devamı kararında atılı suçu işlediğine ilişkin somut kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin mahkemenin gösterdiği gerekçe ve değerlendirmenin usul ve yasaya uygun olduğu, tüm dosya kapsamı dikkate alınarak itiraza konu kararın usul ve yasaya uygun bulunduğu görülmekle yerinde olmayan itirazın ayrı ayrı reddine ... [karar verildi.]"

25. Anılan karar başvurucuya 2/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 6/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Mahkeme 28/2/2020 tarihli duruşmada yaptığı değerlendirmede başvurucunun

tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

Tutuklu sanıklar Erkan Ünal ... tahliye talepleri ve tutukluluk durumlarının devam edip etmeyeceği yönünden yapılan incelemede:

Tutuklu sanıklardan ... Erkan Ünal ... adlarına kayıtlı/kullanılan GSM hatlarından Bylock programının kullanılmış olduğuna dair dosyada bulunan tespitler ile tespit ve değerlendirme tutanakları, K.Y.nin 26/2/2014 tarihinde ve 27/2/2014 tarihinde alınan beyanlarında 2011/762 sayılı soruşturmadaki ifadeleriyle ilgili aleyhe beyanları, gizli tanık Ş.nin 20/8/2014 tarihinde alınan beyanında 2011/762 sayılı soruşturma ifadesiyle ilgili aleyhe beyanları, 2011/762 sayılı soruşturmanın yürütüldüğü tarihlerde sanıklarla aynı birimde çalışan M.S.nin 11/12/2014 tarihli aleyhe ifadeleri ve dilekçesi, sanıkların 2011/762 sayılı soruşturmanın yürütüldüğü süreçte bulundukları konum ve ifa ettikleri görevleri, 2011/762 sayılı soruşturma kapsamında yapılan iletişimin tespiti/dinleme işlemlerine konu seslerden bazılarının T.C. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğünün 06/2/2015 tarihli 41654118/663-07/00211 sayılı yazıları ekinde bulunan Değerlendirme Raporu ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin 26/1/2015 tarihli 80971375-663.07-125 sayılı yazıları uyarınca Türk Ceza Kanununun 328 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen 'Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgiler' kapsamında olduğunun bildirilmesi, dosyamıza Cumhuriyet Başsavcılıklarınca gönderilen etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak isteyen kişilerin tutuklu sanıklar aleyhine beyan ve teşhislerine ilişkin ifade ve teşhis tutanakları, dosya münderacatında bulunan konuyla ve sanıklarla ilgili tanzim olunan diğer tüm tutanak, kayıt ve belgeler, müşteki beyanları, tanık anlatımları, raporlar, görev belgeleri, 2011/762 sayılı soruşturma dosyası evrakları, iletişim tespit tutanakları, teşhis, tespit ve takip tutanakları, tape kayıtları, dijital materyaller ve inceleme raporları, cevabi yazı içerikleri, hts kayıtları gibi tüm kayıt, bilgi ve belgeler hep birlikte değerlendirildiğinde sanıkların üzerlerine atılı suçu/suçları işledikleri yönünde kuvvetli suç şüphesinin devam ettiği, tutukluluğa konu suçların yasada belirlenen cezalarının ağırlığı ve bu suçlardan bir kısmının (TCK md. 312 ve 314) kanunen bir tutuklama nedeni yasal karine olarak var sayılan 5271 sayılı CMK'nın 100/3-a.11 alt bendinde sayılan suçlardan olduğu, sanıklar aleyhine tutuklama tedbirinin devamına yeter derecede kuvvetli suç şüphesini ortaya koyan somut olguların halen varlığını sürdürmesi ve maddi gerçeğin tam olarak ortaya çıkartılmasının sağlanması amacıyla tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin gerekliliği ve adli kontrol tedbirlerinin yeterli olmayacağı değerlendirilerek tutuklama tedbirinin devamının işlendiği iddia olunan suçlara ve dosyadaki aleyhe mevcut delil durumuna göre ölçülü ve zorunlu olduğu kanaatine varıldığından, sanıkların 5271 sayılı CMK'nın 100, 101, 102 maddeleri uyarınca tutukluluk hallerinin devamına... [karar verildi.]"

28. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir. Başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

B. İlgili Süreç

29. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda FETÖ ve/veya PDY olarak isimlendirilen

bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

30. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında darbe girişimiyle bağlantılı ya da darbe girişimiyle doğrudan bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak ülke genelinde Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51, Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili hukuk için bkz. Yurt Atayün. B. No: 2017/34216, 29/5/2019, §§ 36-44.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 8/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; uzun süredir tutuklu olduğunu, tahliye taleplerinin ve itirazlarının -tutukluluğun devamını meşru kılacak- ilgili ve yeterli gerekçe olmadan, şahsını ilgilendirmeyen ve kişiselleştirilmemiş gerekçelerle reddedildiğini, tutukluluğun devamına karar veren Mahkemenin her seferinde genel, soyut ve aynı matbu gerekçelerle tahliye taleplerini reddettiğini, somut gerekçeleri gösterilmeden beş yıllı aşkın süreyle devam eden tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği, başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Bakanlık, başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı şikâyetinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları bağlamında açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmasına karar verilmesi gerektiği kanaatindedir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakilere benzer beyanlarda bulunarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası şöyledir:

"Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun iddialarının özünün tutukluluk süresinin makul süreyi aştığına yönelik olduğu anlaşıldığından şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

39. Genel ilkeler için bkz. Erdal Tercan [GK], 2016/15637, 12/4/2018, §§ 190-200.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Başvurucu 17/25 Aralık operasyonlarından sonraki süreçte, Selam-Tevhid Kudüs Ordusu soruşturmasındaki usulsüzlük iddialarına ilişkin olarak başlatılan soruşturma kapsamında İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 19/8/2014 tarihli kararıyla devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme suçundan tutuklanmıştır. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun tutukluluk hâli devam etmektedir. Buna göre başvurucunun tutukluluk süresi 5 yıl 10 ay 19 gündür.

41. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu belirlendikten sonra zorunlu hâllerde gerekçesi gösterilerek bu sürenin uzatılabileceği belirtilmiştir. Kanun'da bu uzatma süresinin toplam üç yılı geçemeyeceği ifade edilmiştir. Böylelikle uzatma süreleri dâhil toplam tutukluluk süresi azami beş yıl olabilecektir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 40). Bununla birlikte 15/8/2017 tarihli ve 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 141. maddesiyle -1/2/2018 tarihli ve 7078 sayılı Kanun'un 136. maddesiyle de aynen kabul edilerek yasalaşmıştır- anılan fıkraya eklenen son cümle ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölüm'ünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda uzatma süresinin beş yılı geçemeyeceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla anılan suçlara ilişkin olarak kanun koyucu azami tutukluluk süresini 7 yıla çıkarmıştır. Başvurucuya yöneltilen suçlamanın da bu kapsamda olduğu görülmektedir. Bu kanun değişikliğinin başvurucunun tutukluluk süresinin beş yılı bulmasından önce gerçekleşmesi dolayısıyla bu tutukluluk bakımından Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresinin aşıldığının kabulü mümkün değildir (Metin Güneş (2), B. No: 2018/17593, 10/3/2020, § 34).

42. Başvurucu, kamu makamlarınca ve yargı organlarınca 17/25 Aralık operasyonlarının ve 15 Temmuz darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu değerlendirilen FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu belirtilen emniyet mensuplarına yönelik olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında tutuklanmıştır. Başvurucunun isnat edilen suç yönünden kuvvetli suç şüphesi altında olduğu sulh ceza hâkimlikleri ve yargılamayı yapan ağır ceza mahkemesi tarafından verilen tutukluluğa ilişkin kararlarda

açıkça belirtilmiştir. Bu bağlamda soruşturma makamlarınca 17/25 Aralık operasyonları öncesinde, suç tarihlerinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde görev yapan başvurucu ile aynı dosyada yargılaması devam eden çoğu emniyet görevlisi şüphelinin çok sayıda siyasetçi, akademisyen, gazeteci, yazar, iş adamı, devlet kurumlarında görevli, vakıf, dernek vb. kuruluşların başkan ve görevlilerini -terör örgütleriyle bağlantılı olduğuna dair herhangi bir delil olmamasına rağmen- sahte belge ve gerçeğe aykırı beyanlara göre kurguladıkları Selam Tevhid Kudüs Ordusu soruşturması kapsamına dâhil ederek haklarında iletişimin tespiti ve kayda alınması kararı verilen kişiler üzerinden bu kişilerin görüşme gerçekleştirdiği Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı, Bakan, MİT müsteşarı ve önemli görevlerde bulunan bürokratlar da dâhil olmak üzere birçok devlet görevlisini dinlediği ve konuşmaları kayda alarak yazılı metin hâline getirdiği, başvurucunun da bu süreçte resmî belgede sahtecilik yapmak suretiyle anılan dinlemelerin -hukuka aykırı şekilde- gerçekleştirilmesini sağladığı belirtilmiştir. Buna göre başvurucu hakkındaki tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarında atıf yapılan ve/veya soruşturma dosyasında bulunduğu ifade edilen delillerin içeriği dikkate alındığında tutukluluğun ön şartı olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğuna ilişkin olarak anılan kararların ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

43. Öte yandan sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinde yer alan tutuklama nedenlerine ve ölçülülüğe ilişkin açıklamalar incelendiğinde kaçma şüphesine, delillerin karartılması ihtimalinin bulunmasına, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve Kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında olmasına, suça göre tutuklama tedbirinin ölçülü/orantılı olmasına, adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağına dayandığı görülmektedir (bkz. §§ 13, 14, 18, 21-24, 27).

44. Başvurucunun tutuklanmasından yaklaşık iki yıl sonra Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumda başvurucu yönünden tutuklama nedenlerinin devam edip etmediğinin değerlendirilmesinde FETÖ/PDY'nin özelliklerinden kaynaklanan etkenlerin yanı sıra 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında ortaya çıkan koşulların da göz ardı edilmemesi gerekir.

45. FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğu Türk yargı organlarınca kabul edilmektedir (ilgili kararların bir kısmı için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan, § 10).

46. FETÖ/PDY; bir taraftan başta eğitim ve din olmak üzere farklı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yasal faaliyetlerde bulunurken diğer taraftan bazen bu yasal kuruluşların içinde gizlenmiş olan bazen de yasal yapıdan tamamen farklı şekilde konumlanan ve hareket eden, özellikle de kamusal alana yönelik faaliyetlerde bulunan illegal bir yapılanma niteliğindedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26).

47. Türk yargı organları yakın dönemde verdikleri birçok kararda FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün 15 Temmuz

2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğunu kabul etmişlerdir (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 74).

48. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme ve resmî belgede sahtecilik suçları, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırım öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasında sayılmıştır (Hüseyin Korkmaz, B. No: 2014/16835, 18/7/2018, § 46).

49. Başvurucuya isnat edilen suçlamanın niteliği, başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen terör örgütünün (FETÖ/PDY) yukarıda ifade edilen örgütlenme biçimi ve işleyişi, soruşturma/kovuşturma konusu edilen olayların özellikleri birlikte dikkate alındığında tutukluluğun devamı kararlarındaki gerekçelerin tutukluluğun devamının hukuka uygunluğunu ve tutulmanın meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu, dolayısıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin bu gerekçelerin tutukluluk süresi itibarıyla ilgili ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

50. Diğer taraftan soruşturma mercilerince, darbe teşebbüsünün başlamasıyla birlikte doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı eylemlere veya FETÖ/PDY'nin -yargı organları da dâhil olmak üzere- kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına ve faaliyetlerine yönelik olarak da soruşturmalar yapılmış ve bu soruşturmalar çerçevesinde çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır. Anılan türdeki soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre daha zor ve karmaşık olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 52).

51. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma sonunda başvurucu hakkında devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, silahlı terör örgütünü kurma veya yönetme, suç uydurma, resmî belgede sahtecilik, özel hayatın gizliliğini ihlal etme, hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydetme, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçlarından düzenlenen iddianame İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince kabul edilmiş ve kovuşturma aşaması başlamıştır.

52. Başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen örgütün özellikleri, bu örgütün yapılanmasının boyutu ve faaliyetlerinin niteliği, bu türdeki soruşturmaların yürütülmesinin diğer soruşturmalara göre zorluğu da dikkate alındığında Savcılık tarafından 979 mağdurun ve aralarında başvurucunun da olduğu 122 şüphelinin bulunduğu soruşturma yaklaşık bir buçuk yılda tamamlanarak kamu davası açılmıştır. Yargılamayı yapan İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince en geç otuz günde bir başvurucunun tutukluluk durumunun değerlendirildiği, düzenli aralıklarla ve en geç üç ay arayla toplam 194 duruşma yapıldığı, bu duruşmalarda sanıkların, katılanların ve tanıkların dinlendiği ve sair delillerin toplandığı görülmektedir. Bu itibarla genel olarak soruşturmanın ve davanın yürütülmesinde Savcılık ve derece mahkemelerince hareketsiz kalınan bir dönem olmadığı gibi yargılamada özensizlik gösterildiği de tespit edilmemiştir.

53. Bu bağlamda başvurucu hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların

gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması, soruşturma/kovuşturma sürecinin zor ve karmaşık olması ve soruşturma/kovuşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında yaklaşık 5 yıl 11 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

54. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki başvurulardan Ömer Köse (B. No: 2017/34237, 23/10/2019, § 76) başvurusunda 5 yıl 2 ay 3 günlük tutukluluk süresinin, Metin Güneş (B. No: 2018/17593, 10/3/2020, § 46) başvurusunda ise 4 yıl 11 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle,

A. Tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇAĞLA AYDIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/1837 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/1837

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇAĞLA AYDIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/1837)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportörler : Sinan ARMAĞAN

Yücel ARSLAN

Başvurucular : 1. Çağla AYDIN

2. Fatih HATAYOĞLU

3. Ozan ÜNER

4. Soner DOBRİÇ

Başvurucular Vekili : Av. Aylin KIRIKÇU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üniversite kampüsünde yapılan bir anma etkinliğinde asılan pankartlara müdahale edilmesiyle başlayan olaylar nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, müdahaleler sırasında kolluk güçlerinin fiziki güç kullanmasından ve yetersiz koşullarda araç içinde bekletilmeden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular Çağla Aydın ve Ozan Üner 1992, Soner Dobriç ve Fatih Hatayoğlu ise 1996 doğumludur. Ozan Üner İstanbul Üniversitesinde, Soner Dobriç ise aynı Üniversitenin Açık Öğretim Fakültesinde öğrencidir. Diğer başvurucular farklı üniversitelerde öğrenim görmektedir.

9. 18/5/2015 günü İstanbul Üniversitesi'nde bulunan bir grup öğrenci İbrahim Kaypakkaya, Haki Karer, Ferhat Kutlay ve Mahmut Zengin adlı kişilerin ölümünü anmak amacıyla bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Dosyaya yansıyan bilgilere göre her ay, ayın şehitleri adı altında geçmişte güvenlik güçleri girdikleri çatışmalarda veya başka şekilde ölen ve terör faaliyetleri içinde oldukları kamu makamlarınca değerlendirilen kişileri anmak için toplantılar düzenlendiği anlaşılmaktadır.

10. İstanbul Üniversitesi'nin Merkez Kampüsü'ndeki havuzlu bahçe olarak bilinen alana söz konusu teröristleri anmak amacıyla birtakım afişler asılmış; üniversitenin özel güvenlik görevlileri söz konusu afişleri indirmek istemişlerdir. Afişlere müdahale edilmesiyle birlikte alanda bulunan kişilerle Üniversitenin özel güvenlik görevlileri arasında gerginlik yaşanmış; bunun üzerine -İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin yazılı talebiyle alanda bulunan- polis güçleri olaya müdahil olmuştur.

A. Kolluk Güçleri Tarafından Düzenlenen Tutanağa Göre Olayın Gelişimi

11. Olayın meydana geldiği gün çeşitli rütbelerdeki 29 emniyet görevlisi ve bir özel güvenlik amiri tarafından yaşananları anlatan bir tutanak düzenlenmiştir. Düzenlenen tutanağa göre İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüs havuzlu bahçe olarak bilinen alanda kendilerini Demokratik Gençlik (DEM-GENÇ) olarak adlandıran gruba mensup öğrenciler tarafından "Hakilerle Partileştik Agitlerle Ordulaştık. Önderliğin Çizgisinde Dem-Genç ile Özgürlüğe" yazılı ve üzerinde Abdullah Öcalan'ın (A.Ö.) silüetinin bulunduğu pankartın asıldığı bilgisi özel güvenlik personeli tarafından emniyet yetkililerine verilmiştir. Öğrenciler, yapılan görüşmede özel güvenlik görevlilerine pankartı indirmeyeceklerini bildirmiş, ayrıca güvenlik görevlilerini tehdit etmişlerdir. Öğrencilerin pankart etrafında toplanmaya başlaması üzerine Üniversite Rektörlüğünün talebiyle Çevik Kuvvet birimi havuzlu bahçenin olduğu alana girmiştir. Pankartı indirmeyeceklerini yineleyen grup özel güvenlik görevlilerinin pankartı indirmeye başlaması üzerine önceden hazırlandığı belli olan taş, sert materyaller ve soda şişelerini Çevik Kuvvet ve özel güvenlik personeline fırlatmaya başlamıştır. Çevik Kuvvetin grubu alandan uzaklaştırmak amacıyla Hukuk Fakültesi girişine doğru yönlendirdiği esnada ellerindeki soda şişeleriyle saldırmaya devam eden grup Fakültenin

kapısını ve içerideki panoların camlarını kırmış, ayrıca gaz tabancası taşıyan bir polisin gaz mühimmatını çekerek yere dökülmesine sebep olmuşlardır.

12. Tutanakta ayrıca görevli emniyet personelinin direnen öğrenci grubuna direnci kıracak seviyede kademeli ve orantılı şekilde güç kullanmak suretiyle müdahale ettiği ve başvuruculaların da aralarında bulunduğu on bir kişiyi yakaladığı belirtilmektedir. Bununla birlikte olayda yerinde asılı bulunan;

- Dem-Genç imzalı, A.Ö.nün silüetinin bulunduğu"Mayıs Ayı Şehitlerine Sahip Çık",

-Yeni Demokratik Gençlik imzalı, İbrahim Kaypakkaya'nın resminin bulunduğu "Gençliğin Cüreti Kaypakkaya'nın bilinciyle 18 Mayıs'ta Alanları Zapt Edelim" ve Onu Anmak Savaşmaktır" (iki),

-Yeni Demokratik Gençlik imzalı, "İbrahim Kaypakkaya'yı Savunmak Onurdur" ve "Emperyalist Saldırganlığa ve Faşist Teröre Geçit Vermeyeceğiz" ibareli dört pankart muhafaza altına alınmıştır. Yakalanan kişiler, haklarında doktor raporu aldırıldıktan sonra Güvenlik Şube Müdürlüğüne götürülmüştür.

B. Başvurucular Aleyhinde Yürütülen Adli Soruşturma Süreci

13. Başvurucular yakalandıktan sonra kolluk güçlerine ait otobüsle haklarında doktor raporu düzenlenmesi amacıyla hastaneye götürülmüştür. Başvuruculardan Fatih Hatayoğlu, ortopedi ve kulak burun boğaz uzmanı doktorlar tarafından muayene edilmiştir. Burunda hassasiyet, sağ göz etrafında hafif ödem şikâyeti olan başvurucu hakkında düzenlenen 18/5/2015 tarihli raporda -olay öyküsü darp ve cebir olarak belirterek- aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir:

"Anterior rinoskopide septal hematom saptanmadı. Bilateral otoskopi buşon nedeniyle net değerlendirilemedi. Orofarenks doğal izlendi. Nazal dorsum hassas ve ödemliydi krepitasyon alınmadı. Soğuk kompres önerildi. Poliklinik kontrolü önerildi. Durumu bildirir geçici hekim raporudur."

14. Başvurucular Soner Dobriç (S), Ozan Üner (O) ve Çağla Aydın (Ç) hakkında Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi Adli Tıp Polikliniğince 18/5/2018 tarihinde düzenlenen raporlarda -olayın öyküsü ve hastanın yakınmalarına ilişkin kısımda gözaltına alınırken polisler tarafından darbedildikleri bilgisine yer verilmiş ayrıca- yumuşak doku yaralanmalarının basit tıbbi müdahale ile giderilebilir nitelikte olduğu saptanmıştır. Başvuruculaların haklarında düzenlenen raporlarda şu tespitlere yer verilmiştir:

(S) "Kişinin sağ trapez kast üst kısmında 2 cm çapında kırmızı renkli ekimoz, sağ ön kol iç kısmında 0.5 cm'lik yüzeysel sıyrık saptandı."

(O) "Kişinin sağ omuz üzerinde 1 cm çapında kırmızı renkli ekimoz, sol omuz üzerinde 1 cm çapında kırmızı renkli ekimoz, sağ ön kol alt kısmında 2 cm çapında kırmızı renkli ekimoz saptandı."

(Ç) "Kişinin sağ omuz arka kısmında 1 cm çapında kırmızı renkli ekimoz, sağ bacak arka kısmında 2 cm çapında kırmızı renkli ekimoz saptandı."

15. Başvurucular götürüldükleri Emniyet Müdürlüğünde susma haklarını kullanmış ve ifade vermemişlerdir.

16. Başvuruculaların Emniyet Müdürlüğünde üst araması yapılmıştır. Arama kapsamından

Fatih Hatayoğlu'nun sırt çantasında sekiz adet "PARTİZAN", "İbrahim Kaypakkaya" yazısı ve İbrahim Kaypakkaya'nın resminin bulunduğu yaka rozeti, üzerinde "18 MAYIS 1973 Ser verip sır vermeyen komünist önder İ. KAYPAKKAYA PARTİZAN" yazılı dört el ilanı, Ozan Üner'in üzerinden ise üç sayfadan ibaret "Direnişin Meşalesi, Zaferin adıdır; İbrahim Kaypakkaya" şeklinde başlayan yazı ele geçirilmiştir.

17. Gözaltına alınan başvurucular ertesi gün İstanbul Adliyesinde avukatları hazır olduğu hâlde Cumhuriyet Savcılığında şüpheli olarak ifade vermiştir. Savcılığın 2015/66817 numaralı soruşturma dosyasında başvurucular Çağla Aydın, Fatih Hatayoğlu, Ozan Üner ve Soner Dobriç sırasıyla şu şekilde ifade vermiştir:

(Ç): "Ben Bahçeşehir Üniversitesinde okurum. 68 kuşağından devrimci İbrahim KAYPAKKAYA 'nın ölümü ile ilgili anma proğramı yapılacağı husunda internet çağrı görünce bende anma törenine katılmak istedim. İstanbul Üniversitesi bahçesinde bankta oturuyordum. Polis herhangi bir uyarı yapmadan içeri doğru gelince bende etrafta kaçan kişilerle birlikte içeri kaçtım. Polis fezlekesinin 12. Sayfasında yer alan her iki görüntü de bana aittir. Ben olay yerine gittiğimde olay yerinde afişler vardı. Afişleri dikkat etmedim. Ben mukavemette de bulunmadım. Polis bana hakaret ve darp etti. Bu konuda memur suçları bürosuna gerekli müracaatımı yapacağım"

(F): "Ben Marmara Üniversitesinde öğrenciyim. İnternet ortamında İbrahim KAYPAKKAYA'nın ölüm yıl dönümü anma töreni ile ilgili yazı gördüm. Kendi imkanlarımla araştırdım. İbrahim KAYPAKKAYA 'ın 12 eylül döneminde cezaevinde işkenceden öldüğünü öğrenince bende anma töreni katıldım. İstanbul Üniversitesi bahçesine gittim.

Ben olay yerine gittiğimde afişlerde vardı. Anma törenine katılırken polis müdahale etti. Kaçarak okul içinde yukarı kata çıktım. Koridor çıkmaz sokak gibiydi. Arkamsıra polis geldi, önümdeki iki tane kıza vurup müdahale ettikten sonra ben kızları korurken polisler beni de yakalayıp yüzüme vurdu. Ayrıca gözümdeki gözlük yere düştü. Bende merdivenlerden yuvarlandım.

Dosya içerisinde polis fezlekesinin 8. Sayfasında yer alan üç tane resimi bana gösterdiyseniz de gözlüğüm olmadığı için teşhis edemiyorum. Ayrıca bu resimlerin ortadaki bölümünde de elimde soda şişesini polise attığım şeklinde görüntü var diyorsanız da ben bunu ayırt edemiyorum, göremiyorum. "

(O): "Sosyal medyada İbrahim KAYPAKKAYA ve bir kısım devrimcilerin ölümünü anma töreni yapılacağı şeklinde bilgi alınca bende bu anma törenine katılmak üzere İstanbul Üniversitesine gittim. arkadaşlarla birlikte anma töreni düzenleyecektik. Bulunduğumuz yerin arka planında Abdullah ÖCALAN 'ın resimin de yer aldığı afiş asılmasını dikkat edemedim.

Sonra polis müdahale etti. Bende panikledim. Herhangi bir uyarı yapmadan polis bizi yakalamaya çalıştı.

Ben kaçarak olay yerinden uzaklaştım. Kantine gidip bir süre dinlendim. Tekrar fakülteden çıkarken bir kişiyi yerde sürüklerken gördüm. Bende ona yardım ederken polis beni de gözaltına aldı ve küfür edip şiddet uyguladı.

Polis fezlekesinin 5. , 6. ,7., 8., 9., 10., 11. ,12. Sayfalarında yer alangörüntüler bana aittir.

Görüntülerin 5. Sayfasının birinci bölümünde sağ elimde polise soda şişesi attığım şekilde görüntü varsa da üzerimde bulunan soda şişesini korku ve panikle yere atmak istedim.

Polise atmak istemedim."

(S): "Ben İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Hizmetler bölümünde okuyorum. Üniversitede rutin ders almıyoruz. Sınavdan sınava üniversiteye gidiyorum. Olay günü de tesadüfen üniversitedeydim. Daha doğrusu sınavlarım ile ilgili bilgi alacaktım. Arkadaşlarımın yanına çıkmak istedim. Zira bahçeden sesler geliyordu. Seslerin geldiği yöne doğru yöneldim. Herhangi bir dağılma ikazı ile karşılaşmadım. Polis müdahale edip diğer kişilerle beraber beni de yakaladı.

Polis fezlekesinin 11. Sayfasının 1. Bölümünde asılan pankartların olduğu yerde benim de resimin görüntülenmişse de ben arkadaşlarıma bakmak için gittiğimde de tesadüfen görüntülenmiş. Ben anma törenine katılmak için orada bulunmuyordum. Ben anma töreni ile ilgili internet sitelerinde herhangi bir çağrıda görmedim."

18. Soruşturma kapsamında, kolluğun olaylara ilişkin kamera kaydı izlenerek kamera kaydının çözümlemesi yapılmıştır. 18/5/2018 tarihinde altı polis memuru tarafından düzenlenen tutanakta, başvuruculardan Ozan Üner ve Fatih Hatayoğlu'nun görevlilere soda şişesi fırlattığı, Çağla Aydın ve Soner Üner'le birlikte eylemci grup içinde oldukları ve beraber hareket ettikleri belirtilmiştir.

19. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından başvurucular, terör örgütü propagandası yapma ve kamu görevlisine direnme suçlarından tutuklanmaları talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin 19/5/2015 tarihli kararıyla tutuklama talebi reddedilip yurt dışına çıkma yasağı ve haftada bir kez imza atma yükümlülüğü getirilerek başvurucular serbest bırakılmıştır.

20. Savcılığın 23/6/2015 tarihli iddianamesiyle başvuruculların da aralarında bulunduğu on altı şüpheli hakkında görevi yaptırmamak için direnme, silahlı terör örgütüne üye olma, güvenlik amirinin dağılma isteğini düzenleme kurulu üyelerinin yerine getirmemesi ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından kamu davası açılmıştır.

21. Yargılamanın safahatı hakkında bireysel başvuru dosyasında bir bilgi bulunmamaktadır. UYAP üzerinden yapılan incelemede İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) yapılan yargılamaları sonucunda başvuruculların silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraatlerine, Çağla Aydın ve Soner Dobriç'in görevi yaptırmamak için direnme ve güvenlik amirinin dağılma isteğini düzenleme kurulu üyelerinin yerine getirmemesi suçlarından beraatlerine karar verildiği görülmüştür. Tüm başvuruculların terör örgütü propagandası yapma suçundan mahkûmiyetlerine hükmedilmiş fakat haklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Fatih Hatayoğlu ve Ozan Üner'in görevi yaptırmamak için direnme, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne silah veya 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunu'nun 23. maddesinde belirtilen aletlerle katılma suçlarından hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Verilen kararlar farklı tarihlerde kesinleşmiştir.

22. Ceza Mahkemesinin 27/10/2017 tarihli kararında; başvuruculların eylem esnasında kullandıkları "Hakilerle pratikleştik, Agitlerle ordulaştık, Önderliğin çizgisinde DEM-GENÇ ile özgürlüğe" afişinin içeriğinde isimleri geçen Agit, Haki, Önder ibarelerinin açılımı ve tarihsel süreci incelenmiştir. Kararda, Haki kod ismi ile isimlendirilen Haki Karer'in 1970'li yıllarda sol devrimci gençlik düşüncesini benimseyerek PKK/KCK örgütüne katıldığı, örgütün kurucusu A.Ö. ve Kemal Pir ile tanıştığı, bu şahıslarla birlikte 1976 yılında Ankara'nın Dikmen semtinde örgütün kuruluş toplantılarına katıldığı, ilerleyen aşamalarda

doğu ve güneydoğu illerinde PKK terör örgütü adına çeşitli faaliyetlerde yer aldığı ve 18/5/1977 tarihinde Gaziantep'de "Sterka Sor" isimli örgüt mensuplarınca öldürüldüğü ifade edilmiştir. Yine Agit kod adlı Mahsum Korkmaz'ın PKK/KCK terör örgütünün kurucu kadrosu içinde olduğu, bu örgütün Lübnan'da oluşturduğu ilk kampın kurucuları arasında yer aldığı, doğu ve güneydoğu illerinde çeşitli silahlı eylemlerde bulunduğu, 28/3/1986 yılında Gabar Dağı'nda güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada ölü olarak ele geçirildiği belirtilmiştir.

23. Kararda; önderlik tabiri ile de PKK/KCK terör örgütünün kurucusu A.Ö.nün kastedildiği, aynı zamanda bu ibare ile PKK/KCK yapılanmasının felsefi, teorik ve stratejik kuramcısı tanımlaması yapıldığı bilgisine yer verilmiştir. DEM-GENÇ ibaresi ile 19/1/2005 tarihinde A.Ö.nün "Gençlere selam söyleyin onlar da demokratik gençler konfederalizmini geliştirirler eskiden Dev-Genç vardı bunlar DEM-GENÇ olabilir." şeklindeki mesajı üzerine örgüte mensup genç kitlelerin katılımı ile PKK/KCK terör örgütünün gençlik yapılanması olarak "Demokratik Gençlik Konfederasyonu" adı ile örgütlenen, özellikle üniversite ve lise gençlerinin katılmasını hedef alan, 2006 yılında meydana getirilmiş bir yapılanma olduğunun anlaşıldığı ifade edilmiştir.

24. Bu bilgiler çerçevesinde Ceza Mahkemesi kararında, başvuruculaların üniversite merkez kampüsü içerisine astıkları "Hakilerle partileştik, Agitlerle ordulaştık, önderliğin çizgisinde DEM-GENÇ ile özgürlüğe" şeklinde terör örgütü PKK/KCK'nın üniversite gençlik yapılanması imzasıyla terör örgütünün kurucu/çekirdek kadrosu içinde yer alan Haki Karer, Mahsum Korkmaz ve örgüt kurucusu/lideri terörist başı A.Ö.nün isimleri zikredilerek ve özellikle "Agitlerle ordulaştık, önderliğin çizgisinde DEM-GENÇ ile özgürlüğe" denilerek terör örgütünün silahlı mücadele biçimi ve yönteminin meşrulaştırıldığı değerlendirilmiştir. Kararda; pankarttaki sözlerin akademik bir bilim merkezi olması gereken ve değişik fikirlerin şiddete çağrı, kişileri tahrik ve teşvik edici herhangi bir muhteva arz etmeden ileri sürülebileceği platform olması gereken üniversitenin kampüsü içinde bu fikri benimsemeyen diğer öğrencilerde saldırgan duygular oluşturacak biçimde bir nefret yaratarak şiddetin doğmasına uygun bir ortama neden olacak nefret söylemi niteliğinde olduğu ifade edilmiş ve terör örgütü propagandası yapma suçunun yasal unsurlarının oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

C. Başvuruculaların Şikâyeti Üzerine Yürütülen Soruşturma Süreci

25. Başvurucular avukatları aracılığıyla 22/5/2015 tarihinde Savcılığa Üniversite kampüsünde yaşanan olaylar sebebiyle işkence, kötü muamele, hakaret, tehdit, basit cinsel saldırı ve görevi kötüye kullanma suçlarından şikâyet dilekçesi vermişlerdir.

26. Şikâyet dilekçesinde özetle henüz başlamamış anma etkinliğine kolluğun ve özel güvenlik görevlilerinin müdahale ettiği, müdahaleler sırasında ters kelepçe takıldığı, tekme atıldığı, coplarla vücutlarının değişik yerlerine vurulduğu, hakaret ve tehdit edildiği, Çağla Aydın'ın kolunun sıkıldığı ve koluna tırnak batırıldığı, arama bahanesiyle el ve bacaklarına dokunularak cinsel dokunulmazlığının ihlal edildiği, konuldukları polis otobüsünde de darp ve cebir dâhil aynı eylemlerin devam ettiği, götürüldükleri hastanede de polislerin hakaretlerine maruz kaldıkları, ertesi gün ifade için adliyeye götürüldüklerinde yedinci bodrum katındaki otoparkta araç içinde, havasız bir ortamda yorgun ve uykusuz hâlde bekletildikleri, tuvalet dâhil temel insani ihtiyaçlarını gidermelerine imkân tanınmadığı, aynı muamelelerin adliye içinde de tekrarlandığı ileri sürülmüştür. Başvurucular vekili sorumluların cezalandırılmasını talep etmiştir.

27. Şikâyet edilen gün başvurucular hakkında İstanbul Adli Tıp Kurumundan yeniden rapor

alınmıştır. Düzenlenen raporda Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 19/5/2015 tarihli raporunda (başvurucuların yanlarında getirdiği) yer alan yaralanmalar belirtilmiş ve yapılan muayenelerin sonuçlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda başvurucu Fatih Hatayoğlu hakkında düzenlenen raporda;

"Kişinin yapılan muayenesinde; sağ periorbital ekimoz, burun sırtında şişlik ve ekimoz, sağ kol iç kısım alt tarafta 12x7 cm sarı-yeşil dış kısmı mor renkte ekimoz, her iki el bileği dış kısmında sıyrıklar, sağ omuz ön kısımda 3x2 cm sarı koyu kırmızı renkte ekimoz, sol kol iç orta kısımda 0,5 cm çapında birkaç adet sarı-yeşil renkli ekimoz, sol diz üstünde 4 cm çaplı sarı-yeşil renkli ekimoz, sağ ayak bileği iç kısımda 4 cm hafifkrutları dökülmüş sıyrık olduğu görüldü, sağ kalçada ağrı olduğunu ifade etti." tespitlerine yer verilmiştir.

Diğer başvurucular Ozan Üner, Soner Dobriç ve Çağla Aydın hakkında sırasıyla şu muayene bulguları yer almaktadır:

(O) "Kişinin yapılan muayenesinde; olaydan sonra Haseki E.A Hastanesine gittiğini, her iki omuzda çıkık benzeri birşey söylendiğini ifade ettiği, sağ el bileğinin 2 cm üstünde dışta 2x0,1 cm iyileşmiş sıyrık olduğu görüldü."

(S) "Kişinin yapılan muayenesinde; sağ ön kol iç orta kısımda 1,5 cm kısmen krutları dökülmüş sıyrık, her iki el bileği iç kısımlarda birkaç adet 2'şer cm lik lineer ters kelepçelenmeye bağlı olduğunu ifade ettiği iyileşmekte olan sıyrık olduğu görüldü, sırtta interskapuler bölgeden aşağı doğru dirsekle vurulmasına bağlı olduğunu belirttiği yaygın ağrı tarif etti. Olay tarihinde Haseki E.A Hastanesinde sağ omuzunda çıkık olduğunun tespit edildiğini ifade ettiği(nden),"

(Ç) "Kişinin yapılan muayenesinde; sağ baldır arka kısımda 5x6 cm mavi-yeşil renkli ekimoz olduğu görüldü."

28. Başvurucular müşteki sıfatıyla 15/6/2015 tarihinde avukatlarının da katılımıyla Cumhuriyet savcısı tarafından yeniden dinlenilmiştir. Başvurucular burada verdikleri ifadelerinde yakalanmalarıyla başlayan ve konuldukları otobüste de devam ettiğini ileri sürdükleri hakaret, tehdit, darp, cebir ve cinsel saldırı eylemlerini anlatmıştır. Adliyeye getirildikten sonra bodrum katında otobüs içinde bekletildiklerini belirten başvurucular otobüste bulunanlardan birinin (başvurucular dışında) aşağıya indirilerek polislerce dövüldüğünü ileri sürmüştür. Ayrıca kendilerine gösterilen fotoğraflardan iddialarına konu eylemleri gerçekleştiren bazı polis memurlarını teşhis etmiş, bir kısmının ise kendilerine gösterilen fotoğraflarda olmadığını söylemişlerdir.

29. Savcılık, başvuruculların da aralarında olduğu kişileri taşıyan otobüsün Adliyeye giriş ve çıkış görüntülerini bilirkişiye tevdi ederek rapor aldırılmasını istemiştir. 22/7/2015 tarihli raporun sonuç kısmında; ses kaydı içermeyen yirmi iki video görüntüsünün toplam süresinin elli dört saat olduğu, görüntülerin 19/5/2015 günü 08.00-17.00 saatleri arasını kapsadığı, otobüsten indirilerek darbedilme şeklinde bir olaya rastlanmadığı bildirilmiştir.

30. Soruşturma kapsamında Savcılık 1/6/2015 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak olaylara müdahale eden, bu nedenle tutanakta imzası bulunan yirmi dokuz emniyet görevlisi ve bir özel güvenlik amirinin şüpheli sıfatıyla dinlemek üzere adliyede hazır bulundurulması talimatını vermiştir. F.G. dışında çağrılanların tamamı şüpheli sıfatıyla Cumhuriyet savcısının huzurunda ifade vermiştir.

31. Dinlenen şüphelilerin isnat edilen suçlamaları kabul etmedikleri, kendilerine direnen

müştekilere görevleri icabı gerektiği ölçüde ve kademeli olarak zor kullandıklarını, soruşturma kapsamında bir suç işlendiğine de şahit olmadıklarını belirttikleri görülmüştür. Şüpheli polis memurlarından Ö.Y. ifadesinin bir bölümünde eylemcilerden birini yakaladığı sırada fotoğraflarının çekildiğini, bunun eylemciler tarafından sosyal medyada yayımlandığını, fiziki şiddet uygulanmadığının fotoğraflardan anlaşılacağını, bu fotoğrafları da dosyaya ibraz edeceğini söylemiştir. Ayrıca diğer şüpheli polis memurları S.E. ve A.T.G. ifadelerinde kendilerine gösterilen fotoğraflardaki kişilerin Ö.Y., Zafer, Osman ve Oktay isimli kolluk görevlileri olduğunu belirtmişlerdir.

32. Başvuruculara şikâyeti hakkında Savcılık 3/11/2015 tarihli kararıyla kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"(...)

18/05/2015 günlü olayla ilgili Müştekiler ve diğer gösterici arkadaşları Örgütlü Suçlar Bürosunun 2015/66817 soruşturma sayılı evrakında yapılan soruşturma sonucunda Görevli Memurlara Direnme, Silahlı Terör Örgütü Üyesi Olmak, Propagandası yapmak, Toplantı ve Gösteri Yasasına Muhalefet suçlarından 23/06/2015 günlü iddianame ile kamu davasının açıldığı ve İstanbul 14.Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/241 esas sayılı dosyasında derdest bulunduğu;

Mağdurların alınan doktor raporlarında direnme sonunda oluşabilecek Basit şekilde yaralanmış bulundukları,

Dosyada mevcut fotoğraflarda ve kamera kayıtlarında iddiaları doğrulayacak görüntü bulunmadığı,

Müştekilerin soyut iddiaları dışında müsnet suçların işlendiğine dair delil elde edilemediğinden;

Şüpheliler hakkında KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA,[karar verildi.]"

33. Başvurucu vekili kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde özetle şüphelilerin tutulan tutanaklarla ve birbirleriyle çelişen, suçtan kurtulamaya yönelik beyanlarına haksız şekilde itibar edildiğini, kullanılan gücün mutlak ve zorunlu olduğunu ortaya koyan bir delil bulunmamasına rağmen nedensizce bu şekilde kabulde bulunulduğunu, soruşturmada adları geçen ve teşhis edilen iki polis memurunun ifadelerinin alınmadığını, doktor raporlarıyla ağırlığı ortaya konan yaralanmalar konusunda tarafsız bir şekilde ve titizlikle soruşturma yürütülmediğini, sonuçta sorumluların aklandığını ileri sürmüştür.

34. Başvurucu vekilinin itirazını inceleyen İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği 10/12/2015 tarihli kararıyla -verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle- itirazı kesin olarak reddetmiştir. Kesinleşen karar 21/12/2015 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

35. Başvurucular 20/1/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

36. 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun olay tarihinde yürürlükte olan 22., 23. ve 24.maddeleri şöyledir:

"Yasak yerler

Madde 22 - Genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemez.

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur.

Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri

Madde 23 -...

b) Ateşli silahlar veya patlayıcı maddeler veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zincir gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar ... taşınarak ...

Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır.

Toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması

Madde 24 - Kanuna uygun olarak başlayan bir toplantı veya gösteri yürüyüşü, daha sonra 23 üncü maddede belirtilen kanuna aykırı durumlardan bir veya birkaçının vuku bulması sebebiyle, Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşü haline dönüşürse:

a) Hükümet komiseri toplantı veya gösteri yürüyüşünün sona erdiğini bizzat veya düzenleme kurulu aracılığı ile topluluğa ilan eder ve durumu en seri vasıta ile mahallin en büyük mülki amirine bildirir.

b) Mahallin en büyük mülki amiri, yazılı veya acele hallerde sonradan yazı ile teyit edilmek kaydıyla sözlü emirle, mahallin güvenlik amirlerini veya bunlardan birini görevlendirerek olay yerine gönderir.

Bu amir, topluluğa Kanuna uyularak dağılmalarını, dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar eder. Topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. Bu gelişmeler hükümet komiserince tutanaklarla tespit edilerek en kısa zamanda mahallin en büyük mülki amirine tevdi edilir.

(a) ve (b) bentlerindeki durumlarda güvenlik kuvvetlerine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişilere karşı fiili saldırı hali mevcutsa, ihtara gerek olmaksızın zor kullanılır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşüne 23 üncü madde (b) bendinde yazılı silah, araç, alet veya maddeler veya sloganlarla katılanların bulunması halinde bunlar güvenlik kuvvetlerince uzaklaştırılarak toplantı ve gösteri yürüyüşüne devam edilir. Ancak, bunların sayıları ve davranışları toplantı veya gösteri yürüyüşünü Kanuna aykırı addedilerek dağıtılmasını gerektirecek derecede ise yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşüne silah, araç, alet veya maddeler veya sloganlarla katılanların tanınması ve uzaklaştırılmasında düzenleme kurulu güvenlik kuvvetlerine yardım etmekle yükümlüdür.

Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılıcakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır."

37. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Zor ve silah kullanma

Madde 16 - Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

…"

38. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

B. Uluslararası Hukuk

1. Kötü Muamele Yasağı Yönünden

a. Uluslararası Mevzuat

39. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) "İşkence yasağı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelelere tabi tutulamaz."

40. 18/6/2003 tarihli ve 25142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 16/12/1966 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7.

maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz. Özellikle, hiç kimse kendi özgür rızası olmadan tıbbi ya da bilimsel deneylere tabi tutulamaz."

b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

41. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörizmle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin -mağdurların davranışlarından bağımsız olarak- işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiği belirtilmiştir. Kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediği içtihatlarda hatırlatılmıştır (Selmouni/Fransa [BD], B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

42. AİHM bir kişi özgürlüğünden yoksun bırakıldığında veya daha genel anlamda kolluk kuvvetleri görevlileriyle karşı karşıya kaldığında -örneğin tutuklandığı sırada- kişinin davranışları kesinlikle gerektirmediği hâlde kişiye karşı fiziksel güç kullanımının insan onurunu zedelediğini ve kural olarak Sözleşme'nin 3. maddesi tarafından güvence altına alınan hakkın ihlalini teşkil ettiğini hatırlatmaktadır (Bouyid/Belçika [BD], B. No: 23380/09,28/9/2015, § 88; Ribitsch/Avusturya, B. No: 18896/91, 4/12/1995, § 38; Mete ve diğerleri/Türkiye, B. No: 294/08, 4/10/2011 § 106).

43. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunun söylenebilmesi için eylemin asgari ağırlık eşiğini aşması beklenir (Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; Erdoğan Yağız/Türkiye, B. No: 27473/02, 6/3/2007 §§ 35-37; Gafgen/Almanya [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90; Costello-Roberts/Birleşik Krallık, B. No: 13134/87, 25/3/1993 § 30). Değerlendirmeye alınacak bu unsurlara muamelenin amacı ve kastı ile ardındaki saik de eklenebilir (Aksoy/Türkiye, B. No: 21987/93, 18/12/1996, § 64; Eğmez/Kıbrıs, B. No: 30873/96, 21/12/2000, § 78; Krastanov/Bulgaristan, B. No: 50222/99, 30/9/2004, § 53). Ayrıca kötü muamelenin heyecanın ve duyguların yükseldiği bağlamda meydana gelip gelmediğinin tespiti de (Selmouni/Fransa, § 104) dikkate alınması gereken diğer faktördür.

44. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (Labita/İtalya, § 131; Tepe/Türkiye, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını ve yetkili makamların titizlikle ve çabuklukla çalışmasını gerektirmektedir (Mammadov/Azerbaycan, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; Çelik ve İmret/Türkiye, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

45. Devletin bireyleri koruma yükümlülüğü sadece esasa ilişkin olmayıp usule ilişkin boyutu da içermektedir. Usule ilişkin yükümlülükler, Sözleşme'de düzenlenen hakların teorik veya hayali olmayıp etkili ve uygulanabilir olmasının zorunlu bir sonucudur. Aksi takdirde polis veya diğer kamu görevlileri tarafından yapıldığı ileri sürülen kötü muamele yasağının ihlali iddialarının soruşturulması, kötü muamele yasağının temel ve mutlak niteliğine rağmen uygulamada etkisiz kalacak ve bazı durumlarda devlet görevlilerinin cezasız kalmasına yol açacaktır (Assenov ve diğerleri/Bulgaristan, B. No: 24760/94, 28/10/1998, § 102;

Labita/İtalya, §§ 131-136).

46. AİHM, insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (Saçılık ve diğerleri/Türkiye, B. No: 43044/05 ve 45001/05, 5/7/2011, §§ 90, 91).

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı Yönünden

a. Uluslararası Mevzuat

47. Sözleşme'nin 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 11 - Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü

1. Herkes barışçıl olarak toplanma ... hakkına sahiptir...

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması

48. AİHM Sözleşme'nin 11. maddesinde düzenlenen barışçıl toplanma özgürlüğünün geniş anlamda örgütlenmeyi, yürüyüş veya gösteriye katılmayı (Irkçılığa ve Faşizme Karşı Hristiyanlar/Birleşik Krallık, B. No: 8440/78, 16/7/1980), hareketsiz toplanmaları ve oturma eylemlerini (G./Almanya, B. No: 13079/87, 6/3/1989), resmî veya gayriresmî özel veya herkese açık organizasyonları kapsadığını kabul etmektedir.

49. Sözleşme'nin 11. maddesi barışçıl toplanmaları koruma altına almaktadır. 11. maddenin kapsamının bu temel sınırlaması, şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösterileri barışçıl toplanma kavramı dışında bırakmaktadır (Stankov ve Birleşik Makedonya Örgütü Ilinden/Bulgaristan, B. No: 29221/95 ve 29225/95, 2/10/2001, § 77; Birleşik Makedonya Örgütü Ilinden ve Ivanov/Bulgaristan, B. No: 44079/98, 20/10/2005, § 99).

50. AİHM, 11. maddede korunan haklara keyfî müdahalenin engellenmesi için taraf devletlerin negatif yükümlülüğünün olduğunu belirtmiştir (Wilson, Gazeteciler Ulusal Birliği ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 30668/96, 30671/96, 30678/96, 2/7/2002, § 41). Bu müdahale etmeme yükümlülüğünün istisnası 11. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama sebepleridir.

51. Toplanma hakkının barışçıl niteliği genel olarak bir bütün hâlinde değerlendirilerek ortaya konulmalıdır. Bunun dışında toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılanların bir kısmının şiddete başvurması diğerleri açısından bu hakka müdahaleyi meşru kılmaz (Ezelin/Fransa, B. No: 11800/85, 26/4/1991, § 41). Bir toplantı ve gösteri yürüyüşünün yasa dışı olması veya yasalara aykırı olarak düzenlenmesi de tek başına toplantı veya yürüyüşün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmaz (Oya Ataman/Türkiye, § 39). Dolayısıyla halka açık yerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve düşmanca tepkilere yol açabileceği açıktır. Bu durumların varlığı toplantı hakkının ihlal edilmesini haklı gösteremez (Ashughyan/Ermenistan, B. No: 33268/03,

17/7/2008, § 90; Berladir ve diğerleri/Rusya, B. No: 34202/06, 10/7/2012, §§ 38-43; Disk ve Kesk/Türkiye, B. No: 38676/08, 27/11/2012, § 29).

52. Diğer taraftan toplantı hakkındaki sınırlama kavramı, ifade özgürlüğünde olduğu gibi sadece hakkın kullanılmasından önceki bazı önleyici tedbirleri değil hakkın kullanılması sırasında veya kullanıldıktan sonra yapılan muameleleri de kapsar (Ezelin/Fransa, § 39).

53. AİHM, gösterileri engellemek amacıyla güvenlik güçleri tarafından yapılan sert müdahalenin şeklinin, kullanılan araçların ve bu müdahalenin orantılılığının barışçıl gösterilere meşru olarak katılmak isteyenler üzerinde caydırıcı etki doğuracağını belirtmiştir (Süleyman Çelebi ve diğerleri/Türkiye, B. No: 37273/10 vd., 24/5/2016, § 116).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

54. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

55. Başvurucular, düzenlenen anma etkinliğine yapılan müdahale sırasında yere yatırılıp kendilerine ters kelepçe takıldığını, vücutlarının farklı bölgelerine tekme atıldığını ve copla vurulduğunu, keyfî şekilde darbedildiklerini, hakarete uğradıklarını, tehdit edildiklerini, Çağla Aydın'ın ayrıca cinsel tacize uğradığını, konuldukları polis otobüsünde de hakaret ve tehditlerin devam ettiğini ve sırayla coplandıklarını, hakaretlerin doktor raporu için götürüldükleri hastanede de devam ettiğini belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca ifade için götürüldükleri adliyenin yedinci bodrum katında araç içinde yemek, su ve tuvalet dâhil temel insani ihtiyaçlarını karşılanmasına izin verilmeksizin altı buçuk saat kadar havasız ortamda yorgun ve uykusuz hâlde bekletildiklerini ifade etmişlerdir. Başvurucular, yaşananlar sebebiyle şikâyetçi olduklarını fakat yürütülen soruşturmada kamu görevlisi olan şüphelilerin çelişkili, suçtan kurtulmaya dönük, korumacı ve abartılı beyanlarına itibar edildiğini, yaralanmaların doktor raporlarında da belirtilen ağırlığına rağmen kullanılan gücün orantılı kabul edildiğini söylemiş; tarafsız ve titiz şekilde yapılmayan soruşturmada teşhis edilen iki şüphelinin tanık olarak dahi dinlemeden gerekçesiz karar verildiğini dile getirmişlerdir. Başvurucular şikâyetçi oldukları soruşturmada verilen karar nedeniyle etkili başvuru, gerekçeli karar ve adil yargılanma hakları ile hak arama hürriyetinin ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

56. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

57. Kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde yasağın maddi ve usul boyutlarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda yasağın maddi boyutu sadece bireyleri işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu (negatif yükümlülük) içermemektedir. Ayrıca bireylerin bu tür muameleye maruz kalmasını engelleyecek etkili önleyici mekanizmaların kurulması yönünde

pozitif bir yükümlülük de içermektedir.

58. İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu ise bu yasağın ihlal edildiğine yönelik tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran iddiaların sorumlularının tespitini ve cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yapılması sorumluluğunu (pozitif yükümlülük) içermektedir.

59. Somut olayda başvurucular anma etkinliğine yapılan müdahale sırasında ve sonrasında kolluğun kendilerini hakaret, darp ve tehdit ettiklerini, Çağla Aydın'ın cinsel saldırıya uğradığını, ayrıca insani olmayan koşullarda otobüste bekletildiklerini iddia etmişlerdir. Başvuruculara vücutlarında meydana gelen yaralanmaların kolluk müdahalesi ile oluştuğu, soruşturmayı yürüten Savcılık tarafından da kabul edilmiş fakat bunların direnme sonucu meydana geldiği söylenmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda, başvuruculara direnmeleri ile kolluk müdahalesi arasında neden-sonuç ilişkisinden bahsedilmiş ise de açık bir şekilde orantılılık değerlendirmesi yapılmamış; olay net bir şekilde ortaya konmamıştır. Dolayısıyla orantılılık koşulunun söz konusu olay bağlamında gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek için dosyada yeterli veri bulunmamaktadır. Bu nedenle yaralanma olgusuna ilişkin yapılacak inceleme başvuru dosyasının muhteviyatı nedeniyle kötü muamele yasağının usul boyutuyla sınırlı kalacaktır. Bunun dışında başvuruculara cinsel saldırı, hakaret ve tehdit suçlarına yönelik ve yine Çevik Kuvvet otobüsünde bekletildikleri iddiaları başvuruya konu olayın kendine özgü koşulları ve dosyadaki sınırlı deliller nedeniyle hakkın usul boyutu yönüyle değerlendirilecektir.

60. Bununla birlikte başvuruculara adli makamların şikâyetler hakkında gerekli araştırmaları yapmadığı ve verilen kararların gerekçesiz olduğu yönünde ve adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak ileri sürdüğü iddialar kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkin olduğundan bu yasak kapsamında inceleme konusu yapılacaktır. Öte yandan başvuruculara iddialarıyla ilgili olarak etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle etkili başvuru haklarının ihlal edildiğinden ayrıca şikâyetçi oldukları anlaşılmaktadır. Başvuruculara kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiası bakımından dayandığı gerekçeler ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiası kapsamında ileri sürdükleri iddialar karşılaştırıldığında somut başvurunun etkili başvuru hakkı yönünden Anayasa Mahkemesince ayrıca incelenmesi gereken herhangi bir özel sorun ihtiva etmediği görülmektedir. Bu nedenle başvuruculara etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiaları incelenmemiştir.

i. Genel İlkeler

61. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün bir de usul boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini, gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak, kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110).

62. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa’nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa’nın 17. maddesi -“Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir

soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

63. Aynı şekilde bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duygu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

64. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

65. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplaması gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde, hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Bu kapsamda yetkililer diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

66. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması yahut yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren belirtiler bulunduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Tahir Canan, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Yukarıda belirtilen ilke kararlarında da vurgulandığı üzere Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği soruşturma, kural olarak olayın gerçekleştiği koşulların belirlenmesini sağlayacak nitelikte olmalı; ayrıca soruşturmada olay ve olgular ciddiyetle öğrenilmeye çalışılmalı ve soruşturmayı sonlandırmak için aceleci bir tavırla temelden yoksun sonuçlara dayanılmamalıdır.

68. Somut olayda, başvuruculara kolluk müdahalesiyle yaralanmalarına ilişkin iddialar konusunda Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde sağlık raporları düzenlenmiştir.

Raporlar kolluğun müdahalesiyle aynı gün düzenlenmiş, olayın öyküsü ve hastanın yakınmaları bölümü polislerce gerçekleştirilen darp ve cebir olarak belirtilmiştir. Buna göre kamu makamlarının kötü muamele iddiasını söz konusu sağlık raporlarının düzenlendiği 18/5/2015 tarihinde ilk kez öğrendiği kabul edilmelidir. Buna rağmen Savcılığın adli soruşturmayı başvurucular vekilinin şikâyet dilekçesi verdiği 22/5/2015 tarihinde başlattığı görülmektedir. Dolayısıyla dört günlük bir gecikme de olsa soruşturmada derhâl başlatılma ilkesine uygun hareket edildiği söylenemeyecektir.

69. Şikâyetten sonra Savcılık yeniden başvurucular hakkında Adli Tıp Kurumundan rapor aldırmış ve başvurucular bu kez bizzat dinlenmiştir. Buna ilaveten Savcılık, olaya ilişkin olarak düzenlenen tutanakta imzası olan kamu görevlilerini şüpheli olarak çağırıp ifadelerini almıştır.

70. "Olay ve Olgular" kısmında zikredilen adli muayene raporlarında yer alan yaralanma bulguların başvurucuların darp iddialarını destekler mahiyette olduğu görülmektedir. Keza kötü muamelenin fiziki bulguları bakımından doktor raporları anahtar role sahiptir. Bu aşamadan sonra adli mercilere düşen görev, başvuruculardaki yaraların nedeni hakkında makul bir açıklama getirmektir.

71. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek kural olarak yargı mercilerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu buna ek protokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Diğer taraftan yargı mercilerinin bulguları Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen normal şartlar altında bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin bulunması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 96).

72. Anayasa Mahkemesinin başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve tüm yönleriyle aydınlatılması noktasında soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından atılması gereken adımları nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesi gerekmektedir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68).

73. İnsan onurunu zedeleyen kötü muamele iddialarında soruşturmalar, benzer olayların tekrar yaşanmasını önlemeyi sağlayacak şekilde kapsamlı, dikkatli ve duyarlı bir şekilde yürütülmeli; ayrıca sorumluların tespiti bakımından yapılması gerekli işlemlerde noksanlık bulunmamalıdır (Tuna Ayçiçek, B. No: 2014/6526, 24/01/2018, § 74).

74. Başvuruculara dosyaya ibraz ettiği adli raporlar iddiaların soruşturma yapılmasını gerektirecek nitelikte tartışılabilir olduğunu göstermektedir. O hâlde üzerinde durulması gereken en önemli nokta, kolluğun müdahalesinin gerekli ve orantılı olup olmadığı ve başvuruculara maruz kaldığı muamelenin kötü muamele yasağının asgari eşiğini geçip geçmediğidir. Başvuruculardaki yaraların güvenlik güçlerinin müdahalesi ile gerçekleştiği kovuşturmasızlık kararında kabul edildiğinden bu konuda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla güç kullanımının kaçınılmaz hâle geldiğini ve kullanılan gücün orantılı olduğunu kanıtlamak kamu makamlarına aittir.

75. Olaya ilişkin tutanakta Üniversitede görevli güvenlik personelinin -yasa dışı buldukları- bazı pankartları indirmeleri konusunda göstericileri ikna etmeye çalıştıkları fakat bu konuda başarısız olmaları üzerine görevlilerin bunları kaldırmaya başladığı belirtilmiştir. Yazılan müzekkere sonucunda bir örneği getirtilen soruşturma dosyasındaki kamera görüntülerinde ve kolluk tarafından tutulan tutanaktan bu konuda sesli bir ihtar yapıldığı anlaşılamamakla birlikte görüntülerde bu sırada alanda toplanan grubun görevlilere bazı cisimler attığı yer almaktadır. Bu aşamaya kadar olan kısımda toplantının barışçıl olup olmadığı değerlendirmesi bu hak yönünden yapılacak incelemede ele alınacak olmakla birlikte bu aşamadan -yani birtakım cisimler atılmasından- sonra anma etkinliği şeklindeki toplantının barışçıl olarak seyrettiğinden söz edilmeyeceğini belirtmek gerekir. Bu cisimlerin atılması üzerine polislerin bu kişilerin bulunduğu alana müdahale amacıyla yöneldiği, sonrasında bu kişilerin koşarak oradan uzaklaştığı görülmektedir. Başvurucular aleyhinde yürütülen soruşturma kapsamında kamera görüntülerinin çözümü yapılmış ve bir örneği başvuru konusu soruşturma dosyasına eklenmiştir. Söz konusu kamera kayıtlarının çözümüne ilişkin tutanakta başvuruculardan Fatih Hatayoğlu ve Ozan Üner'in alanda bulunan görevlilere soda şişesi fırlattığı tespiti bulunmaktadır. Ayrıca diğer başvuruculaların da alanda bulunan kişilerle birlikte hareket ettiği belirtilmiştir. Bu tespitlerden ayrılmayı gerektirecek farklı bir veri bulunmadığı gibi başvurucular da bunun aksini ortaya koyan bir bulgudan bahsetmemiştir.

76. Güvenlik güçlerinin aldığı tedbirler kapsamında gösteriye müdahalenin gerekliliği değerlendirilirken gözetilmesi gereken en önemli husus gösterinin barışçıl olup olmadığının tespitidir. Öte yandan barışçıl olarak başlamış bir toplantının aynı yönde devam edip etmediği de önem taşımaktadır. Gösterinin barışçıl olup olmadığı hususu kötü muamele yasağı kapsamında güvenlik güçlerinin müdahalesinin gerekliliği için önemli bir kriter olmakla beraber barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında bir eylem olup olmadığı açısından da gözetilmesi gereken bir husustur. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ile 34. maddesinin kesiştiği bu alanın belirlenmesi önemlidir (Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §65).

77. Özel güvenlik görevlilerin alanda bulunan bazı pankartları indirmeye başlamasıyla birlikte düzenlenen etkinliğe kamu makamları tarafından bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmelidir. Bunun yanında başvuruculaların da aralarında olduğu eylemcilere yönelik fiziki müdahalenin kamu görevlilerine birtakım cisimler atılması sonrasında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvuruculaların da aralarında olduğu bu kişilere kolluk güçlerinin yakalamak amacıyla bir müdahalede bulunması olağan karşılanmakla birlikte tartışma konusu yapılması gereken, yakalama sırasında ve sonrasındaki hareketlerin başvuruculaların hareketlerine göre orantılı olup olmadığıdır. Kovuşturmasızlık kararında başvuruculaların eylemleri konusunda bir değerlendirme ve kişiselleştirme yapılmadan sonuca ulaşıldığı görülmektedir. İncelenen kamera kayıtlarında ve diğer belgelerde, başvuruculaların adli muayene raporlarındaki bulguların ne şekilde oluştuğu ve polis memurlarının kendilerine müdahalesi sırasında takındıkları tutumu belirleyebilecek nesnel bir delil unsuru bulunmamaktadır.

78. Çok sayıda kişinin dâhil olduğu gösterilerde şiddet kullanarak gösterinin barışçıl mahiyetini zedeleyen eylemcilerin tamamının güvenlik görevlilerince yakalanarak haklarında soruşturma yapılması arzu edilen bir durum olmakla beraber gerçekçi bir beklenti değildir.Bununla birlikte bir ya da birkaç kişinin adının geçtiği olaylardan farklı olarak geniş katılımlı gösterilerde her bir failin tek tek eyleminin aydınlatılmasının güçlüğü,

soruşturma organının bu konuda hiçbir girişimde bulunmamasını haklı göstermez (Ali Ulvi Altunelli, § 73). Somut olayda etkinliğin başlarında yapılan müdahale esnasında alanda bulunan eylemcilerin sayısının otuzu geçmediği görülmektedir. Bununla birlikte başvuruculara yapılan fiziki müdahalenin etkinlik alanının dışında olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvuruculardan bir kısmının kolluğa bazı cisimler atmak suretiyle saldırı gerçekleştirdiği kabul edilse dahi toplantı alanı dışındaki yakalama esnasında başvuruculara şiddet içeren eylemlere karıştığına dair bir tespitin var olup olmadığı önem kazanmaktadır. Yakalama anına ilişkin müdahale görüntüleri olmadığı düşünüldüğünde başkaca delillere ulaşma imkânının olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bu anlamda başvuruculara beyanlarının önemli olduğu ortadadır. Başvuruculara müşteki sıfatıyla verdikleri ifadelerine bakıldığında Ozan Üner'e, kendisini darbettiğini iddia ettiği polis memurlarını göstermesi amacıyla teşhis işlemi yaptırılmamış, Çağla Aydın'a darp iddialarının faili olmayan kişilerin yer aldığı üç fotoğraf gösterilmiş, yine Soner Dobriç'in yaptırılan teşhis işleminde kendisine vuranların bu fotoğraflarda olmadığını belirttiği anlaşılmıştır. Bu durumda müdahalede görevli olan kolluk görevlilerin tamamının yer aldığı fotoğrafların her bir başvurucuya gösterilmek suretiyle iddiaların somutlaştırıldığından ve ortaya çıkan duruma göre de delil elde edilmeye çalışılması yoluna gidildiğinden söz etmek mümkün görünmemektedir. Kaldı ki başvurucu Fatih Hatayoğlu'nun fotoğraflardan teşhis ettiği, şüphelilerden S.E. ve A.T.G.nin adlarının Osman ve Oktay olduğunu belirttiği polis memurları şüpheli veya tanık olarak da dinlenilmemiştir. Ayrıca şüpheli Ö.Y.nin beyanında geçen fotoğrafların dosyaya getirtilerek değerlendirme konusu yapılmadığı görülmektedir.

79. Öte yandan başvurucular yakalanmaları sonrasında da darp eylemlerinin devam ettiğini iddia etmişlerdir. Yakalanıp kelepçelenen başvuruculara bu aşamadan sonra yapılacak fiziki müdahaleler konusunda orantılılıktan söz edilemez. Bununla birlikte tek başına başvuruculara ait doktor raporlarına bakılarak hangi yaralanmaların yakalama esnasında, hangilerinin sonrasında gerçekleşmiş olabileceğini söylemek dosyadaki verilerle mümkün görünmemektedir. Bu nedenle başvuruculara bu konudaki iddialarını ayrıntılı şekilde sorup vücutlarının hangi bölgelerine, ne şekilde darbe aldıklarını açıklattırarak bunların doktor raporundaki tespitlerle uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi, uyumlu olmadığı takdirde taraflardan bunun izahının istenmesi sonrasında bir sonuca ulaşılması sağlıklı yürütülmesi gereken bir soruşturmanın gereğidir. Somut olaya ilişkin verilen kararda ise başvuruculardaki yaralanmaların basit nitelikte olduğu ve direnme sonucunda oluştuğu belirtilmekle birlikte ne yaralanmaların hangi aşamada gerçekleştiğine yönelik bir belirleme yapılmış ne de yakalanma sırasında oluştuğu kabul edildiği taktirde orantılılık konusunda bir açıklamaya yer verilmiştir.

80. Başvurucular darbedilme iddialarının yanında ifade vermek için getirildikleri adliyede araç içinde temel insani ihtiyaçları karşılanmaksızın yaklaşık altı buçuk saat bekletildiklerini de ileri sürmüşlerdir. Başvuruculara göre bu sırada aracın içi havasız, kendileri de yorgun ve uykusuzdur. Başvuruculara araç içinde bekletildikleri soyut bir iddiadan ibaret olmayıp soruşturma dosyasında bulunan, adliyeye ait kamera görüntüleriyle ortaya konmuştur. Başvuruculara araç içinde bekletilmelerini haklı kılan bir sebep olmadıkça iddia edilen süre zarfında yemek, su ve tuvalet ihtiyaçları karşılanmaksızın tutulmanın belli bir ağırlık eşiğini aşarak kötü muamele teşkil edebilecek boyuta ulaştığını söylemek mümkündür. Bu iddia başvurucular vekilinin şikâyet dilekçesinde açık şekilde dile getirilmiş iken başvuruculara ifadelerinin alınması sırasında ayrıntılı şekilde bu husus kendilerine sorulmamış, sadece araçta bekletildikleri şeklinde sınırlı beyanla yetinilmiştir. Diğer taraftan o sırada görevli olan kamu görevlilerinin tespiti yoluna gidilip iddiaların doğru olup olmadığı konusunda

tanık veya şüpheli sıfatıyla bu kişilerin ifadeleri alınmamıştır.

81. Belirtilenler ışığında başvuruculaın yakalama sırasında ve sonrasında kamu görevlileri tarafından darbedilmeleri ve araç içinde uygunsuz şekilde uzun süre bekletilmeleriyle ilgili olarak ileri sürdükleri iddialar kapsamında sorumluların tespiti ve delillerin toplanması için yeterli bir soruşturma yapıldığından söz etmek mümkün değildir.

82. Son olarak başvuruculaın olaylar sırasında hakaret ve tehdit edildikleri, ayrıca başvurucu Çağla Aydın'ın cinsel saldırıya uğradığı yönündeki iddiaları hakkında da bir değerlendirme yapmak gerekir. Yaşanan sürecin bütünlüğü içinde söz konusu isnatların kötü muamele için gerekli olan asgari eşiği aştığı şüphesizdir. Başvurucular yakalanmaları sırasında ve sonrasında kamu görevlileri tarafından hakarete uğradıklarını ve tehdit edildiklerini, Çağla Aydın'ın ise koluna ve bacağına dokunulmak ve cinsel içerikli sözler söylenmek suretiyle cinsel saldırıya uğradığını başvurucu vekili aracılığıyla Savcılığa verdikleri şikâyet dilekçesinde dile getirmişlerdir. Öte yandan Savcılığın 2015/66817 numaralı soruşturma dosyasında şüpheli sıfatıyla aldığı ifadelere bakıldığında Çağla Aydın ve Ozan Üner kolluğun kendilerine hakaret ettiğini iddia etmiş, diğer başvurucular ise darba uğradıkları dışında bir iddia ileri sürmemişlerdir (bkz. § 17). Başvuruculaın 19/5/2015 tarihli ifadeleri sırasında iki avukatla temsil edildikleri görülmüştür.

83. Anayasa Mahkemesi, asgari eşik seviyesini aştığı varsayılan kötü muamele iddialarının makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanması şartını aramakta ve başvurularda öncelikle bu konudaki kanıtlama sorununu ele almaktadır. Burada kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 45).

84. Başvuruculaın söz konusu iddiaları kapsamında yapılan soruşturmada herhangi bir delile ulaşılamadığından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Soruşturma dosyasında başvuruculaın iddialarının gerçekliğini ortaya koyan bir veri bulunmadığı gibi başvurucular tarafından soruşturmadaki bir eksikliğe işaret edilmiş de değildir. Şikâyet dilekçesinde ve şikâyet sonrasında ikinci savcılık beyanlarında iddialarını açık şekilde dile getiren başvuruculaın -cinsel istismar gibi infiale neden olabilecek ağırlıktaki bir suça rağmen- daha önce bunları neden ifade etmediklerinin haklı bir gerekçesi gözükmemektedir. Avukatları hazır olduğu hâlde adli makamlar önünde iddialarını açık bir şekilde dile getirmeyen başvurucular hakkında soruşturmada ulaşılan sonucun hukuka aykırı olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu nedenlerle kamu görevlileri tarafından darp edilme ve polis aracında tutma iddialarıyla sınırlı olarak etkili soruşturma yapma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını kabul etmek gerekir.

85. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın kolluk tarafından darbedildikleri ve ifade vermek için araç içinde uygunsuz koşullarda uzun süre bekletildikleri iddiaları konusunda etkili bir soruşturma yapılmamasından dolayı Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

86. Başvurucular, düzenlenen anma etkinliği henüz başlamadan bir pankart nedeniyle ihtar

yapılmaksızın güvenlik güçlerinin kendilerine ve alanda bulunanlara müdahale ederek kendilerini gözaltına almaları sebebiyle Anayasa'nın 26. ve 34. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvurucular söz konusu pankartın kimin tarafından asıldığını bilmediklerini ve içeriğinin de suç oluşturmadığını ifade etmişlerdir.

2. Değerlendirme

87. Anayasa’nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

88. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvuruculaların şikâyetlerinin özünün toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasına ilişkin olması nedeniyle iddiaların bir bütün olarak Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

89. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

90. Başvuruculaların katılmış oldukları bir toplantıda kolluk görevlileri tarafından bazı pankartların indirilmesinin ve sonrasında toplantının dağıtılarak gözaltına alınmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

91. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

92. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

93. 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

94. Başvuruculara toplantı sırasında müdahale edilmesinin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3)Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

(i) Demokratik Toplumda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının Önemi

95. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak, çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 40; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45).

96. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğünün ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No:2015/9247, 4/4/2018, § 52).Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifade edilebilmesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55).

(ii)Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

97. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması(Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 56; Adalet Mehtap Buluryer, B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51) ve orantılı (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında Dilan Ögüz Canan § 33, 56; Ferhat Üstündağ, § 48; ifade özgürlüğü bağlamında Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50) olması gerekir.

98. Anayasa’nın 34. maddesi; fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini

barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle değiştirilmesi ve gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı kişilere sunulmalıdır. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışındadır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, § 54). Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Dilan Ögüz Canan, § 36; Osman Erbil, § 54).

99. Barışçıl şekilde toplanan kişilere yapılan müdahalelerin demokratik toplumda kamu düzeninin korunması açısından gerekli olduğunun, müdahalenin kamu düzeninin bozulması veya bozulma tehlikesinin ortaya çıkması sebebiyle yapıldığının veya katılımcıların bu anayasal haklarını kullanırlarken sahip oldukları hak ve özgürlüklerin gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmadıklarının yetkili mercilerce (polis raporlarında, iddianamelerde veya derece mahkemelerinin gerekçelerinde) gösterilmesi gerekir (Dilan Ögüz Canan, § 53).

100. Toplanma hakkının barışçıl niteliği genel olarak bir bütün halinde değerlendirilerek ortaya konulmalıdır. Bunun dışında, toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılanların bir kısmının şiddete başvurmaları diğerleri açısından bu hakka müdahaleyi meşru kılmaz (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119). Genel olarak polisin müdahalesi orantılı kabul edilse de somut olayın özellikleri gözetildiğinde kolektif olarak kullanılan ancak bireysel hak olan toplanma hakkının başvuruculların eylemdeki tutumları çerçevesinde polisin müdahalesinin ölçülülüğü ayrı ayrı değerlendirilmelidir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 145).

(iii) Terör Propagandası ve Şiddete Teşvik

101. Anayasa Mahkemesi daha önce Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri ([GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 115-118) kararında terör örgütünün propagandasını yapmak suçunun Türk hukukundaki görünümüne ilişkin bazı tespitlerde bulunmuş, söz konusu suç çok sayıda ve her türde ifadeyi kapsayacak şekilde geniş yorumlanabilecek bir fiil olmaktan çıkarılması amacıyla terör örgütünün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterme veya övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etme şeklinde tanımlanmıştır. Yine Yargıtay da Türk hukukunda terör ile bağlantılı her tür düşünce açıklamasının değil yalnızca terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasının yapılmasının suç olarak kabul edildiğini pek çok kez ifade etmiştir (aynı kararda bkz. §§ 25, 26; Meki Katar, [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 51; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 64).

102. Terör örgütünün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerine başvurmayı teşvik etme, terör suçlarının işlenmesine kışkırtmak niyetiyle terör suçlarının işlenmesini savunarak bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılmasıdır. Terör örgütünün propagandası suçunda örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini belirli bir yoğunlukta savunarak başkalarınca aynı davranışın gerçekleştirilmesi amaç edinilmektedir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 119; Meki

Katar, § 52; Sırrı Süreyya Önder, § 63).

103. Bu bağlamda propaganda suçunun soyut tehlike suçu olarak kabul edilmesi başta ifade özgürlüğü olmak üzere anayasal hak ve özgürlükler üzerinde bir baskı oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu sebeple Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporunun yüzüncü maddesinde ifade edildiği gibi bir propaganda faaliyetinin cezalandırılabilmesi için olayın somut koşullarında belirli oranda tehlikeye neden olduğunun gösterilmesi uygun olacaktır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 84; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 47; Meki Katar, § 53; Sırrı Süreyya Önder, § 64; Baver Mızrak, B. No: 2015/19280, 9/1/2020, § 47).

104. Şiddete başvurmayı cesaretlendirici ifadelerin yer almadığı ve terör suçlarının işlenmesi tehlikesine yol açmayan düşünce açıklamaları sırf terör örgütünün ideolojisi, toplumsal veya siyasal hedefleri, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin görüşlerine benzerlik gösterdiğinden bahisle terörizmin propagandası olarak kabul edilemez. Toplumsal ve siyasal ortama veya sosyoekonomik dengesizliklere, etnik sorunlara, ülke nüfusundaki farklılıklara, daha fazla özgürlük talebine veya ülke yönetim biçiminin eleştirisine yönelik düşüncelerin -Anayasa Mahkemesinin daha önce ifade ettiği gibi devlet yetkilileri veya toplumun önemli bir bölümü için rahatsız edici olsa bile (Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 95)- açıklanması, yayılması, aktif, sistemli ve inandırıcı bir şekilde başkalarına aşılanması, telkin ve tavsiye edilmesi ifade özgürlüğünün koruması altındadır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 80; Ayşe Çelik, § 44; Meki Katar, § 54). Bununla birlikte terörün başta ifade özgürlüğü olmak üzere demokratik toplumun tüm değerlerine düşman olduğu açık olup terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözler ise ifade özgürlüğü kapsamında görülemez (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 79; Ayşe Çelik, § 43).

105. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğünün özel bir biçimi olan toplantı hakkının kullanımı sırasında kullanılan ifadeler ile asılan pankartlardaki resim ve sözler, toplantının barışçıl özelliğinin değerlendirirken toplantıya müdahalenin demokratik toplumda gerekliliği hususunda etkili unsurlar olarak dikkate alacaktır.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

106. Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, terör örgütü liderinin silüeti ile bir takım sloganlar yazılı pankartlar asan üniversite öğrencileri tarafından kampüs içindeki toplantı sırasında bir terör örgütünün eylemlerinin birincil dereceden sorumlusu olan kurucu lideri ile diğer kurucularının övülmesi ve desteklenmesinin terör suçunun işlenmesine tahrik veya teşvik niteliğinde kabul edilip edilmeyeceği, buna bağlı olarak da Üniversitenin özel güvenlik görevlileri ile polisin pankartları indirmeleri ve sonrasında toplantıyı dağıtarak gözaltına alma şeklindeki müdahalenin toplantı hakkı yönünden demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığıdır.

107. Dosya kapsamında yer alan kamera kayıtları ve tutanaklara göre, kendilerini Dem-Genç olarak adlandıran gruba mensup öğrenciler Üniversite kampüsündeki havuzlu bahçe olarak bilinen alanda toplanmış; İbrahim Kaypakkaya, Hakkı Karer, Ferhat Kutlay ve Mahmut Zengin adlı terör örgütü üyelerinin ölümünü anmak amacıyla bir toplantı yapmak istemişlerdir. Söz konusu alana Dem-Genç imzalı, A.Ö.nün silüetinin bulunduğu, "Mayıs Ayı Şehitlerine Sahip Çık", Yeni Demokratik Gençlik imzalı, İbrahim Kaypakkaya'nın resminin bulunduğu, "Gençliğin Cüreti Kaypakkaya'nın bilinciyle 18 Mayıs'ta Alanları Zapt Edelim" ve Onu Anmak Savaşmaktır" (iki), Yeni Demokratik Gençlik imzalı, "İbrahim Kaypakkaya'yı

Savunmak Onurdur" ve "Emperyalist Saldırganlığa ve Faşist Teröre Geçit Vermeyeceğiz" ibareli dört pankart asılmıştır. Anayasa Mahkemesi toplantı hakkına müdahalenin gerekliliği hususunu değerlendirirken pankartlardaki ifadeleri terörizm olgusu ile birlikte ele alacaktır (attıkları sloganlar ile terör örgütünün destekçisi olduğunu açıkça ifade eden kişilerin şiddet hareketlerini yöntem olarak benimseyen örgütün destekçisi veya üyesi olduklarını belli edecek şekilde davrandıklarının kabulü yönündeki karar için bkz. Ferhat Üstündağ, § 67).

108. Terörizm olgusu insanlık tarihi kadar eskidir ve bugün ulusal sınırları aşarak toplum ve devlet hayatının üzerinde sosyal ve ekonomik bakımdan büyük çapta tahribatlara sebep olmaktadır. Herhangi bir amaca ulaşmak için propagandaya yönelik, ses getirici eylemlerle insanların öldürülmesi, topluma korku ve dehşet salınması olan terör; bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle temel bir hak olan yaşam hakkını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir (Meki Katar, § 59).

109. Türk hukukunda terör ile bağlantılı her tür düşünce açıklaması değil yalnızca terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek, övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandanın yapılması suç olarak kabul edildiğinden (bkz. § 101) düşünce açıklamalarının kişileri terör örgütlerinin cebir, şiddet ve tehdit yöntemlerini kullanmaya sevk edecek derecede kin ve düşmanlık içerip içermediği irdelenmelidir. Anayasa Mahkemesine göre doğası veya içeriği gereği devlete zarar vermek veya toplumu sindirmek için ağır şiddet suçlarını işlemeye hazır bulunan insanları bilinçlendirmeye veya cesaretlendirmeye olanak sağlayan, bu suçların işlenme riskini artıran düşünce açıklamaları saldırganlığa yöneltecek seviyede tehlikelidir (bu konuda dikkate alınması gereken unsurlar için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 119; Ayşe Çelik, § 56; Sırrı Süreyya Önder, § 63).

110. Bu bağlamda bir terör örgütünün siyasi veya sosyal etkinliğini artırmak, sesinin kitlelere duyurulmasını sağlamak, örgütün başa çıkılması imkânsız bir güç olduğu ve amacına ulaşabileceği kanaatini toplum üzerinde oluşturmak, örgütün mücadelesine karşı olan kişi ve kuruluşları ortadan kaldırmak, sindirmek, halkın örgüte sempatisini artırmak ve giderek aktif desteğini sağlamak amacıyla yapılan düşünce açıklamaları terörizmin propagandası olarak kabul edilebilir.

111. Terörizm doğrudan doğruya fiilin doğurduğu kısa vadeli sonuçlar itibarıyla değil ama fiilin yarattığı etki itibarıyla karakteristik bir nitelik kazanır. Bu sebeple terör eylemlerine başvuran diğer kişi veya örgütler gibi PKK da anlamlı semboller üzerinden propaganda yapar. Semboller belli bir algı ve duygu yaratmak, bir anlam ve çağrışım sağlamak, dikkat çekmek, akılda kalmak, etkilemek ve yön vermek, farklılaşmak, fark edilmek ya da fark edilmemek, tutum ve davranışları yönlendirmek için kullanılabilir. PKK terör örgütü gibi şiddeti yöntem olarak benimsemiş ve terör eylemlerini sürdürmekte olan bir örgütle ilişkilendirilmiş sembollerin sergilenmesi o terör örgütünün fikirleriyle özdeşleştirilebilir. Bundan dolayı bir terör örgütüne özgü sembollerin kullanılmasıyla örgütün yalnızca siyasi idealleri ya da hedeflerinin desteklendiği, buna karşın aynı terör örgütünün yöntem olarak şiddeti benimsemiş olmasının meşru görülmediğinin söylenmesi güçtür (Ferhat Üstündağ, § 69).

112. PKK son kırk yılda Türkiye'nin her bölgesinde yaşanan ve yaşanmakta olan ağır şiddet hareketlerinin failidir. Somut olayda pankartlarda kod isimleri kullanılan kişiler (bkz. § 107) örgütün kurucu kadrosunda yer almakta olup A.Ö. ile birlikte terör örgütünün benimsediği şiddet yöntemleri ile isimleri özdeşleşen kişilerdir. Eldeki başvuruya konu olayda

başvurucuların katıldığı toplantının dağıtılmasına neden olan eylemler, terör örgütü lideri ile örgütün diğer bazı kurucularının övülmesine ilişkin pankartların ve silüetin asılmasıdır. Öncelikle başvurucuların katıldığı anma sırasında -doğrudan PKK'nın adı anılmasa bile- isimleri terör örgütünün benimsediği şiddet yöntemleri ile özdeşleşen kişileri anmak ve bu kişileri toplumda tanıtmak, bunların ölümlerini kutsamak, kullandıkları şiddeti haklılaştırmak ve bu şiddetin devam etmesi için kişileri ikna etmek amacının ön planda olduğu görülmektedir.

113. Eylemin gerçekleştirildiği ortama gelince bahse konu silüet ve pankartlar Üniversite kampüsü içinde öğrencilerin bulunduğu bir ortamda asılmıştır. Üniversite bahçesinde pankartlardaki yazılar ve silüet de dikkate alındığında bunların asılmasının bazı koşullarda hem sempati duyan hem de karşıt görüşlü öğrencilerin saldırganlık, öldürme ya da yok etme içgüdülerinin harekete geçmesine yol açabileceği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla somut olayda bir terör örgütünün kullandığı yöntemlerin başkaları tarafından teşvik edici olarak kabul edilme tehlikesi ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede hem ifadelerin içeriği hem de kullanıldığı ortam dikkate alındığında isimleri birer sembol hâline getirilmiş olan PKK terör örgütü kurucularının övülmesi ve yüceltilmesinin somut olayın koşullarında PKK'nın yarattığı şiddetin övülmesi ve terörizme destek anlamına geldiği, kışkırtıcı ve şiddete başvurmayı cesaretlendirici nitelik arz ettiği, tüm bu sebeplerle de silüet ve pankartlardaki ifadelerin şiddet kullanımına dolaylı teşvik olarak nitelendirilmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmelerle karşılaştırmak için bkz. Ayşe Çelik, § 57; Sırrı Süreyya Önder, §§ 79-80; Baver Mızrak, § 52).

114. Sonuç olarak somut olayda kullanılan ifadeler bir terör örgütünün eylemlerini onaylayarak kamuoyu önünde ona sahip çıkmak, anılan örgütün işlediği cürümleri iyi görmek ve dolayısıyla desteklemek niteliğinde kabul edilmelidir. Bu kişiler bir terör örgütünün toplumsal bilinirliğinin ve kabul edilebilirliğinin artırılmasına, eylemlerinin meşru gösterilmesine, toplantı ve gösteri hakkının tanıdığı imkânlar kullanılarak güvenlik güçlerine ve devletin diğer kurumlarına karşı sürekli bir çatışma siyasetinin yöntem olarak benimsenmesine hizmet etmiştir. Dolayısıyla başvuruya konu toplantının barışçıl toplantı kavramı kapsamında değerlendirilmesi mümkün gözükmemektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Ferhat Üstündağ, § 70).

115. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında başvurucuların katıldığı anma toplantısında pankartların indirilerek toplantıya bu şekilde müdahale edilmesinin -devletin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payı da gözetildiğinde-zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği ve pankartların indirilmesini haklı göstermek için ortaya konulan gerekçenin ilgili ve yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

116. Öte yandan şiddeti bir mücadele biçimi olarak benimseyen söz konusu örgütün kurucularının yüceltilmesinin önlenmesindeki kamusal yararın başvurucuların bu toplantıyı yapmalarındaki bireysel yarara üstün geldiği açıktır. Başlangıcından itibaren barışçıl toplantı olarak nitelendirilmeyecek etkinliğin Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen korumadan faydalanabilmesi söz konusu değildir (Ferhat Üstündağ, § 54). Dolayısıyla etkinliğin dağıtılması sırasında ve sonrasında gerçekleştirilen fiziki ve adli müdahaleler sebebiyle başvurucuların toplantı hakkının ihlal edildiğini söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir.

117. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu ve

Anayasa'nın 34. maddesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

118. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

119. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

120. Başvurucular, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

121. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

122. Başvuruda, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kötü muamele yasağının usul boyutu itibarıyla ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. İhlalin yargısal bir karara varmak için gerekli olan deliller toplanmadan Savcılıkça verilen ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

123. Kötü muamele yasağının usul boyutuna ilişkin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

124. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kamu görevlileri tarafından darp edilme ve uygun olmayan koşullarda araç içinde bekletilme yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutu itibarıyla İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Diğer iddialar yönünden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

3. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Verilen karar 2015/68416 numaralı soruşturma dosyasıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN DELİDUMAN

B. No: 2016/3217 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/3217

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN DELİDUMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/3217)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Sinan DELİDUMAN

Vekili : Av. İlter AKSOYLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza yargılamasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olması üzerine muvazzaf astsubay adayı hakkında tesis edilen ilişik kesme işlemi nedeniyle masumiyet karinesinin; Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin hâkim olmayan subay üyelerinin tarafsız olmaması, mahkeme kararının yeterli gerekçeyi içermemesi, yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirilmesine gerek görülmediğini bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, dış kaynaktan astsubay temini faaliyetleri kapsamında Jandarma Okulları Kurslar Komutanlığı (Kurslar Komutanlığı) bünyesine astsubay adayı olarak 2014 yılında kabul edilmiştir.

9. Başvurucu, muvazzaf astsubay adayı olarak eğitime başlamadan önceki bir tarihte Adana 2. Sulh Ceza Mahkemesinde sanık sıfatıyla yargılanmış; anılan Mahkemenin 27/11/2012 tarihli kararıyla sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret, tehdit suçu nedeniyle yetmiş beş gün adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Anılan karar, itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir.

10. Söz konusu HAGB hükmü nedeniyle 28/5/2004 tarihli ve 25475 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Dış Kaynaktan Muvazzaf Astsubay Temin Yönetmeliği’nde (Yönetmelik) aranan koşulları taşımadığının sonradan anlaşıldığı gerekçesiyle 23/12/2014 tarihinde başvurucunun Kurslar Komutanlığından ilişiği kesilmiştir.

11. Başvurucu tarafından Kurslar Komutanlığından ilişiğinin kesilmesine yönelik işlemin iptali istemiyle 31/12/2014 tarihinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) dava açılmıştır. AYİM İkinci Dairesinin (Mahkeme) 9/12/2015 tarihli kararıyla oyçokluğuyla davanın reddine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde, ilgili Yönetmelik'e göre astsubay adayı olabilmek için bir cürümden dolayı soruşturma altında bulunulmaması gerektiği belirtilerek uyuşmazlığın başvurucu hakkında verilen HAGB kararının taksirli suçlar hariç olmak üzere bir cürümden hükümlü bulunmamak veya soruşturma altında olmamak kapsamında kabul edilip edilmeyeceği noktasında düğümlendiği vurgulanmıştır. Kararda HAGB kararının niteliği irdelenerek 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarıca, hakkında HAGB kararı verilen kişinin sanık sıfatını hâlen koruduğu, sanık sıfatının ve dolayısıyla yargılamanın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği takdirde açıklanması geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilmesi veya denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi hâlinde mahkemenin hükmü açıklaması ile sona erdiği belirtilmiştir. Özetle HAGB'nin öncelikli olarak kovuşturma evresinde bir hüküm kurulmasını gerektirdiği ancak bu hükmün yasadaki düzenlemeye göre hukuki bir sonuç doğurmadığı, başka bir anlatımla kurulan hükmün hukuki sonuç doğurup doğurmamasının belli bir süreye ve bazı ek koşullara bağlı kılınması nedeniyle hakkında HAGB kararı verilen kimsenin hükümlü sayılmadığı ancak sanık sıfatını muhafaza ettiği ifade edilmiştir. Başvurucu hakkında sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret, tehdit suçu nedeniyle Adana 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 27/11/2012 tarihli kararıyla verilen mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği ve bu kararın itiraz edilmediğinden kesinleştiği, bu durumda söz konusu karardan dolayı başvurucunun muvazzaf astsubay adayı olarak Kurslar Komutanlığı bünyesinde eğitimine alınmadan önce bir cürümden soruşturma altında olduğunun kabulü gerektiği değerlendirilmiştir. Buna göre öğrenciliği öncesinde işlenen bir suç dolayısıyla hakkında soruşturma yapılan ve hatta kovuşturması devam eden -sanık statüsündeki- başvurucunun

okuldan ilişiğinin kesilmesi işleminde mevzuata aykırılık bulunmadığı kanaat ve sonucuna varılmıştır.

12. Bir üyeye ait karşıoy gerekçesinde ise öncelikli olarak Yönetmelik'te yer alan soruşturma altında olmamak koşulunun irdelenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Cumhuriyet savcılıklarına yapılacak şikâyetler üzerine soruşturmaya başlandığı dikkate alındığında bu hükme göre soruşturma sonucunda beraat kararı verilse dahi hakkında bir şekilde soruşturma başlatılan kişilerle ilgili olarak okuldan çıkarılma kararı verilmesi gerektiği hususuna yer verilmiştir. Bu durumda askerî öğrencilerin basit bir şikâyet nedeniyle subaylık veya astsubaylık mesleğini ömür boyu icra edememeleri gibi insan hayatında çok önemli bir hukuki sonucun doğacağı vurgulanmıştır. Tüm hususların birlikte değerlendirilmesi neticesinde Yönetmelik'in ilgili maddesinde yer alan veya soruşturma altında olmamak hükmünün Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesine ve masumiyet karinesine aykırı olduğundan hukuka uygun olmadığı, dava konusu işlemde dikkate alınmaması gerektiği ve bu gerekçeyle tesis edilen işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

13. Karar 20/1/2016 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Etkisiz bir yol olarak görüldüğü ifade edilerek kararın düzeltilmesi isteminde bulunulmadığı belirtilmiştir.

15. Başvurucu 18/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

16. 5271 sayılı Kanun'un "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

...

(8) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur...

...

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar..."

17. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun "Temin ve yetiştirme" kenar başlıklı 68. maddesinin olay tarihinde yürürlükteki şeklinin ilgili kısımları şöyledir:

"Muvazzaf astsubay olabilmek için;

a) Astsubay meslek yüksek okullarından mezun olmak veya,

b) Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilecek fakülte, yüksek okul veya meslek yüksek okullarını kendi nam ve hesabına bitirmek; dört yıl veya daha fazla süreli yüksek öğretimi bitirenler için 28 yaşından, daha az süreli yüksek öğretimi bitirenler için 26 yaşından gün almamış olmak; yönetmelikte öngörülen sınavlarda başarılı olmak ve uygulanacak temel askerlik eğitimini başarı ile bitirmek gereklidir.

Astsubay hazırlama okulları:

...

d) Astsubay hazırlama okulu öğrencileri aşağıdaki hallerde öğrencilik niteliğini kaybederler :

...

6) Yönetmelikte tespit edilecek giriş koşullarına uymadıkları sonradan anlaşılanlar.

e)(d) bendi gereğince öğrencilik niteliğini kaybedenlerin Türk Silâhlı Kuvvetleri ile ilişikleri kesilir. Sağlık sebebi dışında öğrencilikle ilişikleri kesilenlere Devlet tarafından yapılan masraf, faizi ile birlikte ödettirilir. Bu borçlar, askerlik hizmetleri süresince tehir edilir. Sağlık sebebi dışında öğrencilikle ilişkisi kesilenler, muvazzaf subay veya astsubay olarak tekrar Türk Silâhlı Kuvvetleri hizmetine alınamazlar.

f) Astsubay hazırlama okulu öğrencilerinin okulla ilişiklerinin kesilmesi ve ilişikleri kesilenler ile ilgili diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Astsubay meslek yüksek okullarına veya kendi nam ve hesabına fakülte, yüksek okul veya meslek yüksek okullarını bitirenlerden astsubay nasbedilmek üzere temel askerlik eğitimine alınacaklarda aranacak şartlar, bunların tâbi tutulacakları seçme sınavlarına ilişkin usul ve esaslar ile temel askerlik eğitimiyle ilgili esaslar yönetmelikte gösterilir."

18. Yönetmelik'in "Aranacak Nitelikler" başlıklı 6. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Muvazzaf astsubay adaylarında aranacak nitelikler aşağıda belirtilmiştir:

a) Genel şartlar:

...

2) Taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa veya zamanaşımına uğramış, yahut para cezasına çevrilmiş veya ertelenmiş, hükümlülüklerine ilişkin kayıtları adli sicilden çıkarılmış olsa bile bir cürümden hükümlü bulunmamak veya soruşturma altında olmamak,

...

5) Yapılacak güvenlik soruşturmasında olumlu sonuç almak"

2. Yargıtay İçtihadı

19. HAGB kurumunun niteliğine yer verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/2/2012 tarihli ve E.2011/19-639, K.2012/30 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile kurulan hüküm, belli bir süre sanık hakkında hüküm ifade etmemekte, herhangi bir sonuç doğurmamaktadır. Sanık bulunduğu

hal üzere bırakılmakta, aynen yargılanan kimsenin durumunda kalmakta ve yapılan yargılama geçici bir süre askıda kalmaktadır. Askı süresi boyunca, yargılanan kimsenin sanık sıfatı devam eder ise de, hiçbir şekilde bu kimse hükümlü sayılamaz."

20. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 23/10/2018 tarihli ve E.2017/4-1353, K.2018/1552 sayılı ile 31/1/2019 tarihli ve E.2017/13-681, K.2019/46 sayılı kararlarında da HAGB kurumuna yönelik yukarıda alıntısı yapılan karar (bkz. § 19) ile aynı nitelemeye yer verilmiştir.

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

22. Masumiyet karinesi, kamu görevlilerinin ceza yargılamasına konu olan eylemleri nedeniyle ayrıca idari yaptırıma tabi tutulmamaları gibi bir amaç taşımamaktadır. Masumiyet karinesi bir fiilin hem ceza hem de idari bir soruşturmaya konu olmasına ve paralel olarak iki ayrı dava sürecinin yürütülmesine mâni değildir. Bu bağlamda masumiyet karinesi, cezai sorumluluk bulunmaması hâlinde dahi daha hafif bir ispat yükümlülüğü temelinde aynı eylemden kaynaklanan medeni ya da diğer sorumluluk biçimlerinin kurulmasını engellememektedir. Ayrıca suçlu olduğu kesin olarak hükme bağlanmamış olan bir kişiye yönelik kamu görevlileri tarafından kullanılan ifadelerde yer alan kelimelerin seçimi önemli olmakla birlikte kullanılan dilin masumiyet karinesini ihlal edip etmediği hususu, olaya ilişkin özel şartların da dikkate alınması suretiyle tespit edilmelidir (Güç/Türkiye, B. No: 15374/11, 23/1/2018, §§ 38, 39).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Masumiyet Karinesi İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar herkesin masum sayılması gerektiğini, hukuki sonuç doğurmayan ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olarak kabul edilmeyen HAGB kararına dayanılarak ilişiğinin kesildiğini ve astsubay olmasının engellendiğini belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

25. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665,

13/6/2013, § 26).

26. Bu çerçevede masumiyet karinesi kural olarak hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı kesin hükümle mahkûmiyete dönüşen kişiler açısından ise artık hakkında suç isnadı olan kişi statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır. Ancak ceza davası sonucunda kendisine isnat edilen suçu işlemediğinin sabit olduğu veya suçu işlediğine kesin olarak kanaat getirilemediği ve bu nedenle sanık hakkında beraat kararı verilen durumlarda ya da HAGB'ye karar verilmesi hâlinde ise kişi hakkında masumiyet karinesinin devam ettiğinin kabulü gerekir. Çünkü böyle durumlarda Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkraları anlamında kişinin suçluluğu sabit olmamıştır, bu nedenle kişi suçlu sayılamaz (Ramazan Tosun, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 61).

27. Masumiyet karinesi, suç isnadının karara bağlandığı yargılamalarda geçerli olduğu için Sözleşme'nin 6. maddesinde ifade edilen medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar çerçevesinde değerlendirilen idari davalar, kural olarak masumiyet karinesinin uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ancak idari davada uyuşmazlık konusu olan maddi olayın tespitinde idari yargı mercii, aynı maddi olayı ele alan ceza mahkemesinin daha önce verdiği karara uygun hareket etmelidir (Hüseyin Şahin [GK], B. No: 2013/1728, 12/11/2014, § 39).

28. Diğer taraftan HAGB, sanığa yüklenen suça ilişkin yargılama sonunda cezaya hükmedilmesi hâlinde hükmün açıklanmasının belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak ertelenmesi anlamına gelmektedir. Kanunda belirtilen koşulların gerçekleşmesine karşın sanığın kabul etmemesi hâlinde HAGB'ye karar verilemeyeceği 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (6) numaralı fıkrasının son cümlesinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda sanığın yargılamanın hukuki kesinliği ifade eden bir hükümle sonuçlanması ya da cezaya hükmedilmesi durumunda HAGB'yi tercih etme imkânı bulunmaktadır (Ali Gürsoy, B. No: 2012/833, 26/3/2013, § 19).

29. Ceza davasına konu olan eylemler nedeniyle devam eden idari uyuşmazlıklarda, açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet kararına dayanılması masumiyet karinesi ile çelişebilir. Buna karşılık idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB'ye dair karardan söz edilmesi, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden söz edebilmek bakımından yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Hüseyin Şahin, § 40).

30. Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken özellikle hukuk usulü ve idari yargılama usulü bakımından üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri, yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği ve ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığıdır.

31. Kişinin suçluluğunu ima eden ya da kabul eden bir yargı söz konusu olmadıkça sadece soruşturma açılmış olması da disiplin veya idari yaptırım işlemlerinin başlatılması ya da uygulanması için yeterli görülebilir (Ramazan Tosun, § 65).

32. Somut olayda sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret, tehdit suçlamasıyla yargılanan başvurucu, Adana 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 27/11/2012 tarihli kararıyla 75 gün adli para cezası ile cezalandırılmış ve hakkında HAGB'ye karar verilmiştir. 2014 yılında

Jandarma Okulları Kurslar Komutanlığına muvazzaf astsubay adayı olarak kabul edilen başvurucu hakkında verilmiş bu karardan başvurucunun öğrenimi sırasında haberdar olan idare tarafından 23/12/2014 tarihinde başvuru konusu ilişiği kesme işlemi tesis edilmiştir.

33. Bireysel başvuruya konu olan mahkeme kararında, idari işlemin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılırken salt ilgili Yönetmelik hükümleri üzerinden değerlendirme yapıldığı (bkz. § 11) görülmektedir. Konuya ilişkin mevzuat, eğitim sonunda ifa edilecek mesleğin niteliği gereği astsubay adayının cezai soruşturma altında bulunmaması şartını aramaktadır. Kararda, bu özel şart gereği ceza yargılaması dikkate alınmış ise de bu durum işleme esas olan Yönetmelik'in uygulama bulacağı hâllerin var olup olmadığının belirlenmesine ilişkin bir irdelemeden ibarettir.

34. Mahkeme kararında, isnat edilen suçun başvurucu tarafından işlendiğine yönelik olarak bir saptamada bulunulmadığı veya yakın anlama gelecek bir ifadenin kullanılmadığı, astsubay adayları için mevzuatta öngörülen koşulların nasıl anlaşılması ve başvurucu hakkında verilen HAGB kararının bu koşullar bağlamında nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik açıklamalar yapılmakla yetinildiği görülmektedir. Başvurucunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın işlem tarihindeki koşullar dikkate alınarak mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirildiği ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulduğu anlaşılmaktadır.

35. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde somut olayda masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucu, AYİM'in subay üyelerinin idarenin emri altında görev yaptığı dikkate alındığında tarafsız ve bağımsız hareket etmelerinin mümkün olmadığını belirterek bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

38. Başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

39. Anayasa Mahkemesi tarafından bu konu daha önce incelenirken belirtildiği üzere AYİM'in oluşumu, statüsü ve görevleri Anayasa ve ilgili Kanun'da hüküm altına alınmıştır. AYİM'e atanan askerî hâkimlerin bağımsızlığının Anayasa ve ilgili Kanun hükümleri ile garanti altına alındığı, atanma ve çalışma usulleri yönünden askerî hâkimlerin bağımsızlıklarını zedeleyecek bir hususun bulunmadığı, kararlarından dolayı idareye hesap vermek zorunda olmadıkları, ayrıca disipline ilişkin konuların AYİM Yüksek Disiplin Kurulunca incelenip karara bağlandığı görülmektedir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 29). Diğer yandan sınıf subayı üyelerinin en fazla dört yıllık bir süre ile görev yapmaları, disiplin konularında yukarıda bahsedilen Disiplin Kuruluna tabi kılınmaları,

görev süreleri içinde idari veya askerî yetkililerce herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamaları bu subayların idareye karşı bağımsızlıklarını güçlendirmiştir (Yaşasın Aslan, § 30; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Mustafa Yavuz ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 29870/96, 25/5/2000; Bek/Türkiye (k.k.), B. No: 23522/05, 20/4/2010).

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; hakkında tesis edilen işleme dayanak teşkil eden Yönetmelik hükmünün ölçülülük ilkesine aykırı olduğunu, Yönetmelik hükmünün ihmal edilmesi gerektiğini, aynı hukuki durumdaki başka kursiyerlerin ilişiklerinin kesilmediği iddialarının kararda karşılanmadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

42. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

43. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

44. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve kişileri denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

45. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

46. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucunu etkilemesi, başka bir deyişle davanın sonucunu

değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

47. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

48. Mahkemenin davanın reddine ilişkin gerekçesini başvurucunun muvazzaf astsubay adaylığına ilişkin mevzuatta öngörülen koşulları taşımadığı tespitine dayandırdığı, yapılan yargılama sonunda hükme ulaşılması için bu hususa yönelik yeterli gerekçenin kararda (bkz. § 11) bulunduğu ve gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

50. Başvurucu; Yönetmelik hükmüne göre soruşturma veya kovuşturma konusunun niteliğine ve niceliğine bakılmaksızın tüm suçlara karşı aynı yaptırımın uygulandığını, eylemle orantılı olmayan ölçüsüz bir hak yoksunluğuna yol açıldığını, eksik inceleme ve değerlendirme sonucunda verilen kararın hatalı olduğunu ve askerî okuldan çıkarılması sonucunu doğurduğunu, aynı hukuki durumdaki başka kursiyerlerin kurumla ilişiklerinin kesilmediğini belirterek mülkiyet hakkı ile hukuk devleti, ölçülülük, hukuki güvenlik ve eşitlik ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

51. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16; M. Aydın Gürül, B. No: 2012/682, 2/10/2013, § 18). Başvurucu tarafından eşitlik ilkesinin ihlaline yönelik iddianın temellendirilmemesi ve mülkiyet hakkının ihlaline yönelik hiçbir açıklamada bulunulmaması nedeniyle eşitlik ilkesi ve mülkiyet hakkı yönünden inceleme yapılmamıştır. Başvurucunun şikâyetlerini herhangi bir maddi hakla da ilişkilendirememesi sebebiyle başvurucunun iddiaları yargılamanın sonucuna yönelik şikâyetler kapsamında incelenmiştir.

52. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

53. Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararında

bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesi ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KAMBER USTA

B. No: 2016/5766 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5766

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAMBER USTA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/5766)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Kamber USTA

Vekili : Av. Enver DİKİLİTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza soruşturması kapsamında yapılan arama sonucu konutta hasara yol açılması, kira gelirinden yoksun kalınması ve yedieminlik ücretinin düşük belirlenmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Davası Süreci

8. Başvurucu, İzmir'in Çiğli ilçesinde bulunan evini 1999 yılında kiraya vermiştir. İzmir Emniyet Müdürlüğü tarafından 18/5/2000 tarihinde yapılan operasyonla başvurucuya ait evde bulunan kiracılar yasa dışı örgüt üyeliği iddiasıyla gözaltına alınmışlardır. Evde bulunan şüphelilere ait eşyaya kolluk görevlilerince 19/5/2000 tarihinde el konulmuş ve evin giriş kapısı mühürlenmiştir. Söz konusu eşyanın evden çıkarılarak yediemin sıfatıyla başvurucuya bırakıldığına, evin ise boş bir şekilde tam ve sağlam olarak başvurucuya teslim edildiğine dair kolluk görevlileri ile başvurucu tarafından imzalı 22/6/2000 tarihli tutanak düzenlenmiştir.

9. Kiracılar hakkında yasa dışı örgüt üyeliği iddiasıyla yapılan yargılama sonucunda İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesi, zamanaşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına karar vermiştir. Mahkeme, el konularak yediemin sıfatıyla başvurucuya teslim edilen eşyanın müsaderesine karar vermiştir. Başvurucu müsadere edilen eşyayı 27/10/2009 tarihinde Millî Emlak Müdürlüğü görevlilerine teslim etmiştir.

B. Tazminat Davası Süreci

10. Başvurucu 8/7/2011 tarihinde Adalet Bakanlığı aleyhine İzmir 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; evin mühürlenerek kapatılması ve eşyayı muhafaza etmek zorunda kalması nedeniyle 19/5/2000 ile 27/10/2009 tarihleri arasında evini kiraya veremediğinden kira geliri elde edemediğini ve muhafaza ettiği eşya için yediemin ücreti ödenmediğini belirterek -fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla- 10.000 TL tutarında tazminat talebinde bulunmuştur.

11. Başvurucu, maddi tazminat isteğini açıkladığı 15/4/2013 tarihli dilekçesinde ise yapılan operasyon sonrası evin tüm kapı ve pencereleri değiştirildiğinden 2.000 TL ve el konulan eşyayı dokuz yıl boyunca evine sığdırmak zorunda kaldığından 8.000 TL maddi tazminat istediğini belirtmiştir.

12. Başvurucu, Mahkeme önündeki beyanında 22/6/2000 tarihli tutanağın aksine eşya boşaltılmadan evin kendisine teslim edildiğini ileri sürmüştür. Yine evin pencere ve kapılarında operasyon nedeniyle hasar meydana geldiği belirtmiştir. Başvurucu, evdeki eşyayı üç dört ay sonra başka bir semtte bulunan evine taşıyarak muhafaza etmek zorunda kaldığını ve boşalttığı evi kiraya verip vermediğini ise hatırlamadığını ifade etmiştir.

13. Mahkeme 2/6/2014 tarihinde davanın kısmen kabulü ile yedieminlik ücreti olarak 193,95 TL’nin başvurucuya ödenmesi, diğer taleplerin ise reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, operasyon sonucu evde meydana gelen zararın tazminine ilişkin talepten dava dilekçesinde bahsedilmediği ve davalı tarafın iddianın genişletilmesine muvafakat etmediği belirtilmiştir. Ayrıca altında başvurucunun imzasının da olduğu 22/6/2000 tarihli tutanakta evin boş ve sağlam bir şekilde başvurucuya teslim edildiği vurgulanmıştır. Son olarak başvurucuya teslim edilen eşya için herhangi bir yedieminlik ücreti ödenmediği anlaşılmakla alınan bilirkişi raporu doğrultusunda 193,95 TL’nin ödenmesi gerektiği kabul edilmiştir.

14. Mahkeme tarafından hükme esas alınan hesap ve hukukçu hesap bilirkişilerinden oluşturulan iki kişilik bilirkişi kurulu raporundaki tespitler özetle şöyledir:

i. Yediemin ücretinin Adalet Bakanlığına Ait Depo ve Garajlarda Muhafaza Edilen Mahcuz Mallar İçin Alınacak Ücret Tarifesi Hakkında Tebliğ'e göre hesaplanması gerektiği belirtilmiştir.

ii. Bilirkişi kurulu başvurucuya teslim edilen eşyanın 22/6/2000 tarihindeki değerini 645,50 TL olarak tespit etmiştir.

iii. Tarifeye göre yedieminlik ücretinin ise eşya değerinin %30'unu geçmemesi gerekeceği belirtilerek 193,95 TL tutarında yedieminlik ücreti talep edilebileceği açıklanmıştır.

15. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 1/2/2016 tarihli kararıyla onanmıştır.

16. Nihai karar başvurucuya 23/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 23/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 86. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Tahkikat için sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen yahut musadereye tabi olan eşya muhafaza veya başka bir suretle emniyet altına alınır."

19. 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 463. maddesi şöyledir:

"İda, bir akittir ki onunla müstevdi, müdi tarafından verilen şeyi kabul ve onu emin bir mahalde hıfzetmeği deruhte eder.

Ücret şartedilmedikçe veya hal, müstevdiin ücrete intizarını icabetmedikçe müstevdi ücret istiyemez."

20. 20/2/2009 tarihli ve 27147 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adalet Bakanlığına Ait Depo ve Garajlarda Muhafaza Edilen Mahcuz Mallar İçin Alınacak Ücret Tarifesi Hakkında Tebliğ'in ilgili kısımları şöyledir:

"Muhafaza ücretinin hesabı

(1) Adalet Bakanlığının depo ve garajlarındaki mahcuz malın muhafaza ücreti, o malın satışa esas alınacak değeri üzerinden günlük binde bir olarak hesap edilir. Ancak yapılacak hesaplamalarda mahcuz malın hacmi iki metre küpün üzerinde ise belirlenecek ücretlere binde bir oranında ilave yapılabilir.

(2) Bu yerlerde muhafaza edilen mahcuz motorlu araçlar için maktu olarak;

a) İş makinelerinden 7,00 TL

b) Otobüs ve kamyonlardan 5,00 TL

c) Minibüs, midibüs ve kamyonetlerden 3,70 TL

d) Diğer binek ve yük vasıtalarından 2,70 TL

günlük ücret alınır.

(3) Ancak, altı aydan sonraki muhafaza süresi için bu ücretler 1/2 oranında uygulanır.

(4) Ücretin hesabında muhafazanın hitam bulduğu gün nazara alınmaz.

Muhafaza ücretinin azami haddi

(1) Muhafaza müddeti hitamında bu Tarifenin üçüncü maddesi uyarınca hesap edilecek ücret, mahcuz malın satışa esas alınacak değerinin yüzde otuzunu geçemez. Ancak mahcuz malın takdir edilen değeri dört bin dokuz yüz liranın üzerinde ise, dört bin dokuz yüz liranın üzerindeki meblağ için hesap edilecek ücret, aşan miktarın yüzde onbeşini geçemez.

Muhafaza ücretinin alınması

(1) Muhafaza ücreti ilgili icra dairesince muhafaza hitamında bu Tarifeye göre hesap edilip, bu hususta alacaklıdan peşin alınan avanstan karşılanır ve bu suretle tahsil edilen ücret en geç onbeş gün içinde Maliye veznesine ilgili icra dairesince yatırılır ve keyfiyet depo ve garaj memurluğuna yazı ile bildirilir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Konuttaki Hasarın Giderilmediğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, kiraya verdiği evde kolluk görevlilerince gerçekleştirilen operasyon sonucu maddi hasar meydana geldiğini ve hasarın tazmin edilmediğini iddia etmiştir. Başvurucu, açtığı dava sonucu hasar bedelinin ödenmesi talebinin reddedildiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

24. Somut olayda başvurucu, evinde gerçekleştirilen operasyon sonucu meydana gelen zararın tazmini iddiasını dava dilekçesinde ileri sürmediği dikkate alındığında iddiasını ileri sürebileceği olağan kanun yolunu tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kira Geliri Kaybına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; gerçekleştirilen operasyon sonrası mühürlenerek kapatılması nedeniyle

19/5/2000 ile 27/10/2009 tarihleri arasında evini kullanamadığını, bu evi kiraya veremediğini iddia etmiştir. Başvurucu, açtığı davada kira gelirinden mahrum kalması sebebiyle uğradığı zararın tazmini talebinin reddedildiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

28. Başvuruya konu olayda evin boş bir şekilde tam ve sağlam bir hâlde kolluk görevlilerince başvurucuya teslim edildiği başvurucunun da imzaladığı 22/6/2000 tarihli tutanakla sabittir. Mahkeme de söz konusu tutanağa dayalı olarak evin boş ve sağlam bir şekilde başvurucuya teslim edilmiş olması nedeniyle gelir kaybı bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

29. Yargılama sürecinde delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması -kural olarak- derece mahkemelerinin takdirindedir. Bununla birlikte bu takdir yetkisi sınırsız olmayıp derece mahkemelerinin kararlarının açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası içermemesi gerekir. Somut olay bakımından ise başvurucunun da imzasını içerir ve aksinin ispat edilemediği kolluk tutanağını esas alan mahkeme kararının açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası içerdiği söylenemez.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Yediemin Ücretinin Düşük Belirlendiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, kendisine yediemin sıfatıyla teslim edilen taşınır malları uzun süre muhafaza etmesine karşılık Mahkemece hükmedilen 193,95 TL yedieminlik ücretinin yetersiz olduğundan yakınmıştır. Başvurucu sonuç olarak mülkiyet hakkı ile angarya ve zorla çalıştırma yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu angarya ve zorla çalıştırma yasağının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de yedieminlik ücretinin düşük hükmedildiği yönündeki şikâyetlerin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurucunun belirtilen şikâyetlerinin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

33. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan

Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19).

34. Somut olayda başvurucu, Mahkeme tarafından hükmedilen yediemin ücretinin düşük olduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Buna karşı başvurucu ihlal iddiasını kanıtlama konusunda üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirebilmiş değildir. Şöyle ki; başvurucu, başvuru formunda Mahkemece hükmedilen ücretin düşük kaldığını gösteren, kıyaslamaya yönelik somut bir açıklama veya bir belge ortaya koymamıştır. Bu itibarla başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını kanıtlamak ve açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koymak yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen başvurucu tarafından bu yükümlülük yerine getirilmemiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Konuttaki hasarın giderilmediği şikâyeti yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kira geliri kaybı ve yediemin ücretinin düşük belirlendiği şikâyetleri yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

L.Ö.

B. No: 2016/15151 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/15151

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

L.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/15151)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : L.Ö.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile -Konya Adliyesinde hâkim olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına sonrasında ise meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine Konya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucunun ifadesi 19/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta alınmıştır. Başvurucu ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının olmadığını belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

13. Başsavcılık başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 19/7/2016 tarihinde Konya Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

14. Konya 2. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu sorgudaki ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile hayatının hiçbir döneminde herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını, sadece çocuklarından birisinin örgütle bağlantılı bir okulda 2009-2011 yıllarında eğitim gördüğünü, bunun dışında başkaca bir irtibatının söz konusu olmadığını, çocuğunu okula göndermesinin ise terör örgütü üyeliği suçlamasına konu edilemeyeceğini, kaldı ki kendisi gibi birçok kişinin çocuklarını bu yapının okullarına göndermesine rağmen haklarında herhangi bir soruşturma açılmadığını ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

15. Konya 2. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Şüpheli L.Ö.nün üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasıf ve mahiyeti, şüphelinin üyesi olduğu iddia edilen FETÖ örgütünün Milli Güvenlik Kurulu tarafından terör

örgütü olarak tespit edilmesi, FETÖ terör örgütünün mensubu olduğu belirtilen TSK'da görevli bir kısım askeri unsurların mevcut anayasal düzeni değiştirmeye ve T.C. Hükumetini ortadan kaldırmaya yönelik silahlı darbe girişimi, şüphelinin üyesi oldugu iddia edilen örgütün çok gizli ve sistematik bir şekilde bir çok kamu kurumunda örgütlenmesi, şüpheli ile ilgili olarak iddia edilen suçlamaya bağlı tüm delillerin henüz tam olarak toplanmamış oluşu, şüpheli ile ilgili olarak HSYK tarafından yürütülen araştırma ve soruşturma kapsamında şüphelinin adı geçen örgüte üye olduğu yönünde tespitinin yapılarak şüphelinin bu iddiaya bağlı olarak meslekten açığa alınmış olması ve soruşturma izni verilmesi yönündeki 16/07/2016 tarih ve 2016/345 karar nolu HSYK 2. Dairesi kararı ile 16/07/2016 tarih ve 2016/7900 dosya-20l6/9052 karar sayılı HSYK 3. Dairesi kararları, olayla ilgili olarak düzenlenen tutanaklar, şüphelinin beyanı, görgü tespit, arama ve yakalama tutanakları, mevcut dosya kapsamı göz önüne alınarak kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin tutuklama sebebinin varlığı, atılı suçun CMK'nın100/11. maddesinde sayılmış katalog suçlardan olması ve iş bu suçun adı geçen maddenin amir hükmü gereğince bir özel tutuklama sebebinin varlığına kanuni karine olarak kabul etmesinden kaynaklanan özel tutuklama sebeplerinin varlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bulunan Fetullahçı Terör örgütü mensuplarınca gerçekleştirilen Türkiye Cumhuriyeti anayasal düzenini cebren değiştirmeye teşebbüs etmek, cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti hükumetini ve meclisini ortadan kaldınnaya teşebbüs etmek suçları nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturmaya başlanmış olup aynı örgüt yapılanması içerisinde şüphelinin de üye olarak yer aldığının belirlenmesi iddiası, eylemin temadi ettiğinin iddia olunması, bu haliyle açıga alınma kararı da birlikte değerlendirildiğinde adli kontrol tedbirinin uygulanması suretiyle serbest bırakılması halinde haklarındaki delilleri karartma ihtimalinin görülmesi, ayrıca şüphelinin tutuklama yerine adli kontrol yükümlülüğü altına konulmasının bu kurumun şüphelinin ihtiyarına bağlı olarak işlemesi, şüphelinin dilediğinde bu kurumun kurallarına riayet etmeme iktidarının bulunup bu kurallara riayet edeceği yönünde vicdani kanaatin oluşmaması nedeniyle şüpheli hakkında adli kontrol altına alma tedbirinin yeterli görülmemesi, şüphelinin üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olmak suçunun ihtiva ettiği cezanın alt ve üst sınırları gözetilerek tutuklama tedbirine müracaat etmede ölçüsüzlük görülmediğinden, şüpheli ve müdafinin serbest bırakılma taleplerinin reddi ile, şüpheli L.Ö.nün, silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan dolayı, 2802 sayılı Kanun'un 94. maddesi atfıyla CMK'nın 100 ve devanmı maddeleri gereğince tutuklanmasına ... karar verildi."

16. Başvurucunun tutuklama kararına 25/7/2016 tarihinde yaptığı itiraz Konya 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 27/7/2016 tarihinde benzer gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

17. Başvurucu, anılan kararı 28/7/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

18. Başvurucu 24/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başsavcılık yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

20. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği 3/5/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli L.Ö. hakkında yürütülen soruşturmada, soruşturmanın geldiği aşama, mevcut delil durumuve tutuklama tedbiri ile ulaşılmak istenenamacın adli kontrol hükümleri ile yerine getirilebileceği kanaatine varıldığından, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye talebinin kabulü ile şüphelinin başka bir suçtan hükümlü veya tutuklu değil ise derhal salıverilmesine,

ancak şüphelinin üzerine atılı suçun niteliği, atılı suçun katalog suçlardan olması da nazara alındığında şüpheli ... hakkında CMK'nın 109/1. maddesi gereğince adli kontrol altına alınmasına, CMK'nın 109/3-a. maddesi gereğince şüphelinin yurt dışına çıkışının yasaklanmasına... karar verildi."

21. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 5/9/2018 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını yeniden Başsavcılığa göndermiştir.

22. UYAP'ta yapılan incelemeye göre başvurucu hakkındaki soruşturma bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla derdesttir.

23. Anayasa Mahkemesi tarafından başvurucu hakkındaki soruşturmayı yürüten Başsavcılığa yazılan müzekkere cevabında şu hususlara yer verilmiştir:

i. Başvurucu adına kayıtlı ... 74 No.lu GSM hattının arama kaydına ilişkin 10/3/2017 tarihli analiz raporunda başvurucunun;

- 1/6/2014 ile 21/7/2016 tarihleri arasında FETÖ/PDY ile irtibatlı kuruluşlardan olan Kimse Yok Mu Derneğinden çok sayıda mesaj aldığı belirtilmiştir.

- 1/6/2014 ile 21/7/2016 tarihleri arasında gerçekleştirdiği üç adet uluslararası görüşmenin bilgilerine yer verilmiştir.

- En çok görüşme gerçekleştirdiği kişiler arasından haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerin bilgilerine yer verilmiştir.

ii. Başvurucu adına kayıtlı ... 74 No.lu GSM hattının arama kaydına ilişkin 4/2/2019 tarihli analiz raporunda başvurucunun;

- Haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle gerçekleştirdiği görüşme bilgilerine yer verilmiş ancak herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

- 15/7/2016 ile 16/7/2016 tarihlerinde görüştüğü kişilerin bilgilerine yer verilmiş ancak herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

- Zaman gazetesi, Sızıntı dergisi, Yağmur dergisi ve Sabah Dershanesi ile herhangi bir irtibatının tespit edilemediği belirtilmiştir.

- FETÖ/PDY ile irtibatlı kuruluşlardan olan Kimse Yok Mu Derneğinden çok sayıda mesaj aldığı belirtilmiştir.

-Kakao Talk isimli program ile herhangi bir irtibatının tespit edilemediği belirtilmiştir.

iii. Konya Emniyet Müdürlüğü (Emniyet) tarafından düzenlenen 27/2/2019 tarihli HTS kayıtları analiz raporunda, başvurucunun örgütün sivil yargı imamları ile herhangi bir irtibatının tespit edilemediği belirtilmiştir.

iv. Savcılığın, Demirören TV Digital Platform İşletmeciliğine yazdığı müzekkereye istinaden gönderilen 26/11/2019 tarihli cevap yazısında, başvurucunun platform aboneliğinin bulunmadığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. İlgili hukuk için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, hâkimlerle ilgili öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde, öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açma yolu tüketilmeden başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebileceği ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile Konya Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

28. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana

gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

32. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

34. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

35. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

37. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup

olmadığının belirlenmesi gerekir.

39. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

40. Diğer taraftan başvurucu, 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

41. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

42. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

43. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

44. Konya 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında; 15 Temmuz 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde görev yapan ve FETÖ/PDY mensubu olan bir kısım silahlı askerin Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine ve Türkiye Cumhurbaşkanı'na yönelik darbe girişiminde bulunduklarına ve HSYK tarafından başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcısının söz konusu darbe girişiminde bulunan terör örgütü FETÖ/PDY'nin mensubu olduklarına dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu değerlendirmesiyle görevden uzaklaştırılmalarına karar verildiğine değinildikten sonra 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin yapısına, çalışma sistemine, yargı ve kamudaki gizli örgütlenmesinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda tutuklama kararında, darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY ile bağlantısı olması nedeniyle HSYK'nın başvurucuyu açığa alma kararına özellikle vurgu yapılarak başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin üyesi olduğuna dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu belirtilmiş ve başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğu sonucuna varılmıştır (bkz. § 15).

45. Buna göre başvurucuya yöneltilen ve tutuklamaya konu olan suçlamanın dayanağı başvurucunun meslekten ihraç edilmesidir. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 55-58). Bu itibarla

başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

46. Soruşturma dosyasındaki mevcut inceleme raporlarında; başvurucunun Kimse Yok Mu Derneğinden mesaj aldığı ve 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütülen kişilerle yaptığı görüşme bilgilerine yer verilmiştir. Soruşturma makamlarınca görüşme içeriklerine yönelik bir bilgiye yer verilmemiştir. Ayrıca söz konusu telefon görüşmelerinin örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde veya başvurucunun görüşme gerçekleştirdiği kişilerin örgütün üst düzey yöneticilerinden olduklarına dair bir tespit de yapılmamıştır. Kaldı ki Emniyet tarafından düzenlenen 27/2/2019 tarihli HTS kayıtları analiz raporunda, başvurucunun örgütün sivil yargı imamları ile herhangi bir irtibatının tespit edilemediği belirtilmiştir (bkz. § 23). Dolayısıyla Kimse Yok Mu Derneğinden mesaj alma ve FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan haklarında soruşturma yürütülen kişilerle yapılan ve içeriği tespit edilemeyen telefon görüşmelerinin kuvvetli suç belirtisi olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, § 106; Zafer Özer, § 62).

47. Sonuç olarak tutuklama kararında ve soruşturma sürecindeki belgelerde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için ön koşul olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

48. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

50. Bununla birlikte anılan tedbirin olağanüstü dönemlerde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

51. Tutuklama tedbirinin uygulanması suretiyle bireylerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına keyfî olarak müdahale edilmemesini sağlayacak güvencelerin başında suç işlendiğine dair belirtinin ortaya konulması gelmektedir. Suç işlendiğine dair belirtinin bulunması tutuklama tedbiri için ön koşul olduğundan aksi durumun kabulü, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvencelerin anlamsız hâle gelmesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla -hangi nedenle benimsenmiş olursa olsun- olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde de kişilerin suç işlediklerine dair belirti bulunmadan tutuklanmaları durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 109; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 156).

52. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlediğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır (bkz. § 48). Bu itibarla olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şahin Alpay, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

53. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. Başvurucu hakkındaki tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 3/5/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

58. Başvurucu 5.076 TL maddi, 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

59. Mahkemenin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

60. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun gizlilik talebinin kabulüne ve kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde GİZLİ TUTULMASINA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Konya Cumhuriyet Başsavcılığına (2018/53424) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ONUK

B. No: 2016/21484 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/21484

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ONUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/21484)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Mustafa ONUK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile İstanbul Anadolu Adliyesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan başvurucunun görevinden uzaklaştırılmasına ve 24/8/2016 tarihli kararı ile de meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Anılan karar başvurucunun yeniden inceleme talebinin reddedilmesiyle birlikte 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

11. HSYK'nın suç duyurusu üzerine İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucunun ifadesi 21/7/2016 tarihinde İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığında alınmıştır. Başvurucu ifadesinde özetle orta öğrenimini devlet okullarında tamamladığını, üniversiteye hazırlık kursunu İzmir'de FETÖ/PDY ile bağlantısı olmayan bir dershanede aldığını, meslek sınavına hazırlanırken herhangi bir kursa gitmediğini ve staj döneminde örgüt evlerinde kalmadığını ifade etmiştir. Başvurucu 2003 yılında FETÖ/PDY ile bağlantısı olmayan bir Bakanlık bürokratının teklifi ile Bakanlık tetkik hâkimi olarak görevlendirildiğini, sonrasında İşyurtları Daire Başkanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (vekâleten) görevlerinde bulunduğunu, daha sonra Yargıtay Cumhuriyet savcısı olarak atandığını, en son atandığı İstanbul Anadolu Cumhuriyet savcılığı görevini yaparken 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşandığını, darbeye teşebbüsün yaşandığı gece yıllık iznini geçirmek üzere İzmir'de bulunduğunu, darbeyle ilgili olarak kendisine herhangi bir şekilde bilgi gelmediğini ve hayatının hiçbir döneminde FETÖ/PDY ile bağlantısının olmadığını beyan ederek suçlamayı kabul etmemiştir.

13. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucuyu anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanması istemiyle 21/7/2016 tarihinde İstanbul Anadolu Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

14. İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu sorgudaki ifadesinde de Savcılıktaki savunmasına benzer şekilde beyanda bulunmuş ve suçlamaları kabul etmemiştir.

15. İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni cebren ilgaya teşebbüs suçlarından dolayı yürütülen soruşturmada HSYK'nın şüpheliler aleyhinde vermiş olduğu 16/7/2016 tarihli açığa alma kararı ve bu karar neticesinde İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılan aynı tarihli müzekkere dikkate alındığında şüpheliler aleyhinde kuvvetli suç şüphesi olarak kabul edilebilecek somut deliller bulunduğu, 2802 sayılı yasanın 5/3. maddesine göre HSYK'nın Hakim ve Savcılar üzerinde gözetim ve denetim hakkının bulunduğu bu kapsamda Hakim ve Savcılar ile ilgili tüm bilgi ve belgelerin HSYK'da toplandığı HSYK'nın uzun süredir Fetullahçı Terör Örgütü olarak bilinen Paralel Devlet Yapılanmasının Yargı Teşkilatını oluşturduğu iddia olunan Hakim ve Savcılarla ilgili olarak esaslı bir çalışma yaptığının malum olduğu, 15/7/2016 günü paralel devlet yapılanmasının askeri gücü tarafından gerçekleştirildiği iddia olunan suç konusu eylem nedeniyle HSYK'nın bu yapılanmasını yargı organını oluşturan Hakim Savcılarla ilgili açığa alma kararı verdiği, söz konusu karar, bu aşamada kesin ve bağlayıcı olmasa da soruşturma aşamasında şüpheye dayalı olarak tedbir niteliğinde karar verici makam olarak Hakimliğimizce kuvvetli suç şüphesi olarak kabul edilebilecek somut bir delil olduğu ... tüm kurumlara yerleşmiş olan üyeler tarafından 15 Temmuz 2016 tarihinde hareket edildiğine ilişkin verilerin bulunması, HTS raporları, imajlar, aramalar neticesinde elde edilen deliller üzerinde yapılan incelemelerin tamamlanmamış oluşu, aynı şekilde önceki HSYK seçimlerinden önce seçim çalışması için rapor alıp almadıklarının henüz tespit edilmemiş oluşu, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen Silahlı Darbe eyleminin 2802 sayılı Kanunun 88. maddesi gereğince ağır cezalık suç ve darbeye teşebbüs niteliğindeki suçüstü hali olabileceği, HSYK 2. Dairesi'nin 16/7/2016 tarihli 40 gündem numaralı, 36 tutanak ve sayfa 1/109 nolu 2016/4 Tedbir esas nolu kararının gerekçesinde 'Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başmüfettişliği'nin 16 Temmuz 2016 tarihli ve 37007-282-07/16-1 sayılı HSYK Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın 16/7/2016 tarihli bildiriminin gerekçesinin henüz dosyaya girmemiş oluşu, 2745 kişinin FETÖ/PDY yapılanmasına ilişkin somut bilgilerin bu aşamada dosya içinde bulunmadığı, idarenin iş ve işlemlerinin usul ve yasaya uygun olduğuna güven duyulması gerektiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Milletinin açık bir saldırıyla karşı karşıya olması nedeniyle de bu şüphelilerin bu aşamada tedbir mahiyetinde tutuklanmalarında hukuki yarar olduğu, bu itibarla, yaşanılan olayın vehametide dikkate alındığında hakimliğimizde oluşan şüphenin haklı ve makul olduğu, şüphelilere yüklenen suçun kapsamı ve içeriği ile verilmesi muhtemel ceza miktarının yüksekliğine binaen, şüphelilerin, kaçma ve delilleri karartma şüphesi altında oldukları, daha önceki birçok Cumhuriyet Savcılıklarınca yapılan soruşturmalarda sivil ya da kamu görevlisi birçok şahsın yurtdışına kaçtığı, 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. Maddesi aracılığıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde belirlenen özgürlüğün kısıtlanmasını gerektirir kriterlerin bu aşamada mevcut olduğu CMK'nın 100/3-a. maddesine istinaden somut olarak varsayıldığı kanaatine varılmakla şüpheliler ... Mustafa Onuk'un üzerlerine atılı suçlardan... tutuklanmalarına ... karar verildi."

16. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz, İstanbul Anadolu 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 4/8/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

17. Başvurucu, anılan kararı 8/8/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

18. Başvurucu 5/9/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Soruşturma dosyası yetkisizlik kararı ile İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 3/8/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

20. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY'nin yapılanmasına ve faaliyetlerine ilişkin açıklamalar yapılmış, sonrasında başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir. Başsavcılık, başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle üzerine atılı suçları işlediğini iddia etmiştir. İddianamede, suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. HSYK'nın başvurucuyu meslekten çıkardığı ve söz konusu kararın kesinleştiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Küçükçekmece Cumhuriyet savcısı olan M.G.nin 26/7/2016 tarihli ifadesinde başvurucunun örgüt bağlantısına dair beyanlarının bulunduğu ve başvurucunun eşinin ByLock kullanıcısı olduğu bilgilerine yer verilmiştir.

ii. Başvurucuya yöneltilen suçlamaya dayanak olarak gösterilen FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan haklarında soruşturma yürütülen bir kısım şüphelinin ifadesine ve tanık ifadelerine yer verilmiştir. Bu bağlamda;

- M.K.Ö.nün 28/10/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, 1997 yılında Çemişgezek ilçesine atandığında tanıştığı Cumhuriyet savcısı olan İ.H.Ş.nin kendisini cemaat sohbetlerine götürdüğünü, Sivrice Cumhuriyet savcısı olan başvurucunun da sohbetlere katıldığını ve birlikte Fetullah Gülen kasetlerini izlediklerini, yine Adalet Bakanlığında görev yaptığı dönemlerde başvurucunun da sohbetlere katıldığını ve sohbet grubu abiliği yaptığını beyan ettiği belirtilmiştir.

- M.G.nin 26/7/2016 tarihinde Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığında alındığı belirtilen ifadesinde, Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezinde eğitim gördüğü dönemde başvurucunun FETÖ/PDY'ye yakın kişilerden olduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

- Ş.Ş.nin 25/8/2016 tarihinde Malatya Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, 1996 yılı Ocak ayında Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezinde staj yaptığı sırada başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

- D.K.nın 16/11/2016 tarihinde Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, Diyarbakır Başsavcılığından İzmir Başsavcılığına atandıktan sonra tanıştığı ve örgüt yapılanmasının içinde olduğunu bildiği kişiler arasında o tarihte Ceza Tevkifevleri genel müdür vekili olan başvurucunun da bulunduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

- İ.O.nun 26/12/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, başvurucuyu Adalet Bakanlığında tetkik hâkimi olarak görevlendirildiğinden beri tanıdığını, İşyurtları Daire Başkanlığına atanmasında FETÖ/PDY'nin etkin olduğunu düşündüğünü beyan ettiği belirtilmiştir.

-Tanık A.Ş.nin 10/1/2017 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, başvurucunun örgüt mensubu olduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

- Tanık B.E.nin 2/12/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadesinde, 2012 yılına kadar yaptığı gözlemlere dayanarak örgüt içinde önde gelen ve aktif olduğunu düşündüğü isimler arasında başvurucunun da bulunduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

- Gizli tanık Şahin'in 17/8/2016 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında alınan

ifadesinde, hukuk fakültesinde eğitim gördüğü sırada örgüte ait evlerde kaldığını, o tarihlerde tanıştığı başvurucunun kendisini "Muzaffer" ismiyle tanıttığını ve "bölge abisi" olduğunu beyan ettiği belirtilmiştir.

21. İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 16/8/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve Mahkemenin E.2017/128 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

22. Mahkeme 7/12/2017 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Mahkeme; duruşma sonunda başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçu yönünden tahliyesine, terör örgütüne üye olma suçundan tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

23. Mahkeme 20/2/2018 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkmama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

24. Mahkeme yargılama aşamasında bir kısım tanığın ifadesinin alınması için talimat yazmıştır. Bu bağlamda tanıklar B.E. ve M.K.Ö.nün Ankara 24. Ağır Ceza Mahkemesinde 3/11/2017 tarihinde ifadeleri alınmıştır.

- Tanık B.E.nin ifadesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Ben 1996-2010 yılları arasında Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünde Tetkik hakimliğinden başlayarak Personel Genel Müdürlüğüne kadar bütün görevlerde çalıştım, 2010 yılında HSYK üyesi oldum, 2011 yılı Ekim ayında Müsteşar olarak tekrar Bakanlığına döndüm, bendeki Bakanlık kayıtlara göre Mustafa Onuk 2013 yılında Bakanlığa gelmiş, kendisi Bakanlığa geldikten sonra uzun süre ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğünde çalıştı diye hatırlıyorum, ben müsteşar olarak Bakanlığa döndüğümde kendisi sanıyorum İşyurtları kurumunda çalışıyordu. Önce işyurtları kurumu başkanı oldu. Daha sonra da o dönem müsteşar yardımcısı olan S.M.nin önerisiyle CTE genel müdürlüğü yürütmek üzere vekaleten görevlendirildi. Ayrıca Mustafa Onuk ile Yaşamkentte bulunan Sedef Evler sitesinde aynı lojmanda ve aynı blokta oturuyorduk. Kendisiyle ailecek bir görüşmemiz olmamakla birlikte sanığın alt katlarda bir dairede oturduğunu biliyorum. Müsteşar olduktan sonra da kendisi İşyurtları kurumunu temsilen toplantılara katıldığından kendisini yakınen tanıma imkanım oldu. Benim gözlem ve tespitlerime göre Mustafa Onuk o zamanki adıyla cemaat diye bilinen daha sonra paralel yapı vs. diye isimlendirilen yapıya mensup olduğunu düşündüğüm bir kişidir. Bakanlıktaki birlikte olduğu, birlikte hareket ettiği kişiler hep bu yapıya mensup olduğu kişilerdir. Uzun süre çalışmış olduğu İşyurtları kurumunda ve CTE genel müdürlüğünde tercih ettiği ve önerdiği Hakim ve Savcıların da genelde bu yapıya mensup olduğu anlaşılmıştır. Özellikle CTE genel müdürü olarak çalıştığı dönemde o sırada kamu oyunda Ergenekon ve Balyoz davalarının sanıkları olarak bilinen tutuklu asker şahıslarla ilgili sıkıntılar yaşandı. Ergenekon ve Balyoz davalarının bazı sanıklarının çok ağır hastalıklarının olmasına rağmen ve özellikle Orgeneral E.S.un hastaneye sevk işlemleri sürekli sıkıntı çıkarırdı. Bu konuda Bakan beyin ve benim yakın takiplerimize rağmen kamu oyununa yansıyan şikayetlerin giderilmesi konusunda fazla bir mesafe alamadık, bunun üzerine Mustafa Onuk'un CTE genel müdürlüğü görevi üzerinden alınarak Eğitim Dairesi Başkanlığında görevlendirildi. Biz o zaman bu konuda bir çözüm bulunamamasını bu yapı mensuplarının bu davalara ve sanıklarına yönelik ön yargılı ve taraflı tutumlarından kaynaklandığını düşünmüştük.

2014 HSYK seçimlerinin yaklaşması nedeniyle 2013 yılının Mart-Nisan aylarından itibaren Bakanlıkta bir çalışma başlatmıştık, yargıda birlik grubu adı altında bir araya gelmek suretiyle bu yapı mensuplarına karşı bir çalışma yürüttük, 2013 yılının Ağustos ayından itibaren de bakanlıktan personel, ceza işleri, hukuk işlerinden 5-6 arkadaş Ankara Adliyesinden HSYK'dan 3-4 arkadaş olmak üzere 10-12 kişiyle her ay düzenli toplantılar yaptık, bu toplantılardan aldığımız ilk kararlardan biriside bu seçimlerde başarılı olmak istiyorsak, bu yapı mensuplarını tanımaz gerektiği hususuydu, bu nedenle hem Bakanlıkta hem de taşra teşkilatında bu yapı mensuplarını tespit etmeye yönelik bir faaliyet başlattık, ben görevden ayrılmadan önce bu çalışmanın Bakanlık ayağıyla idari yargı bölümü ve Yargıtay ile Danıştay üyelerine ilişkin kısmı tamamlanmış ve bana teslim edilmişti. Esasen Yargıtay ve Danıştay üyelerine ilişkin kısmı bizzat kendim yürüttüm, bu çalışma sırasında sanık Mustafa Onuk bu yapıya mensup kişiler arasında gösterilmiştir. Ben bu listeyi de Ankara Başsavcılığına daha önce vermiştim, ayrıca o çalışmalar sırasında bana şifaen söylenen bilgiler ve gözlemlere göre Bakanlıkta bu yapıyı koordine eden isimlerden biriside Mustafa Onuk'tu. Bu kişiye gelen giden kişilerden ve bu kişinin bu kişiye karşı gösterilen tavırlardan birimdeki Hakim ve Savcıları seçerken özellikle bu yapıya mensup olanları tercih etmesinden bu çalışmayı yürüten arkadaşlar ve şahsım böyle bir sonuç çıkarmıştık, ama tam olarak bu yapı içindeki konumunu ve görevini bilemiyoruz, ancak bu yapı içinde aktif ve önemli şahıslardan biri olduğunu gözlemlemiştik, sanıyorum, irtibatları ve görüşmeleri tarandığında bu hususu teyit eden hususlara rastlanacaktır."

- Tanık M.K.Ö.nün ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Mustafa Onuk'u tanırım, kendisi ben Çemişgezek'e 1997 yılında hakim olarak atandığımda, kendisi de 1998 yılında oraya atandı. Yine İ.H.Ş.te orada Cumhuriyet savcısı olarak çalışıyordu. Fettullah Gülen cemaati sohbet toplantılarına ben ve sanık Mustafa Onuk'da katılırdı. Fettullah Gülenin konuşmalarını içeren kasetlerini ara ara izlerdik, ben Adalet Bakanlığında göreve başladığımda Mustafa Onuk'da sanırım İşyurtları Daire Başkanlığında çalışıyordu. Sohbet abiliğini bize yapardı. Yaptığımız iş gereği sürekli toplanma durumumuzda olmadı, herkes yoğun bir şekilde çalışıyordu. Ben Mustafa Onuk'u tanıdığım süre içerisinde vatanına, milletine hizmet etmeye çalışan vatansever biri olarak bilirim. Bu sohbet toplantılarını da Allah rızası için yaptığını düşünüyorum."

25. Mahkeme 21/11/2019 tarihli duruşmada gizli tanık Şahini dinlemiştir. Gizli tanık Şahinin ifadesinin ilgili kısmı şöyledir.

"Okumuş olduğunuz ifadeler bana ait değildir, tekrar söylemem gerekirse Mustafa Onuk isimli şahsı tanımıyorum, ben 1989-1993 yılları arasında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudum, belirttiğiniz dönemde İstanbul ilinde bulunmadım, ben halen Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapmaktayım, geçmişte meslekten istifa gibi bir durum söz konusu olmadı, daha önce sağlık memurluğu da yapmadım, [R.G.] isminde bir şahsı da tanımam, ben 1998 yılı Ocak ayında kura sonucu mesleğe başladım, hakimlik savcılık sınavına 1995 yılında girmiştim."

26. Mahkeme Şahin isminde başka bir gizli tanık bulunup bulunmadığının araştırılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına müzekkere yazmıştır.

27. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; mesleği nedeniyle sahip olduğu güvencelere uyulmadan, somut bir delil olmaksızın ve gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, Yargıtayın yerleşik içtihatlarına atıf yapılarak terör örgütüne üye olma suçunun mütemadi suçlardan olduğuna, dolayısıyla somut olayda suçüstü hâlinin bulunduğuna ve bu itibarla başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının mevcut olduğuna değinilmiş; tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile İstanbul Anadolu Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

32. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

33. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne

dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

36. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

37. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

38. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

39. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

40. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

42. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

43. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

44. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

45. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

46. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

47. İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında; 15 Temmuz 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde görev yapan ve FETÖ/PDY mensubu olan bir kısım askerin Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine ve Cumhurbaşkanı'na yönelik darbe girişiminde bulunduklarına, HSYK Teftiş Kurulu Başkanlığının 16/7/2016 tarihinde bir kısım adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcısının darbe girişiminde bulunan terör örgütü FETÖ/PDY'nin mensubu olduklarına dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu ve darbeye teşebbüs eden askerler ile fikir ve eylem birliği içinde oldukları değerlendirmesiyle başvurucunun da aralarında bulunduğu hâkim ve Cumhuriyet savcılarının görevden uzaklaştırılmalarına karar verildiğine değinildikten sonra 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin yargı içindeki örgütlenmesine (ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 30) ilişkin bazı açıklamalar yapılmıştır. Bu bağlamda tutuklama kararında, HSYK'nın başvurucuyu darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY ile bağlantısı olması nedeniyle açığa alma kararına özellikle vurgu yapılarak başvurucunun da 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin üyesi olduğuna dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu belirtilmiş ve başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğu sonucuna varılmıştır (bkz.§ 15).

48. İddianamede ise başvurucunun meslekten ihraç edilmesi ve bir kısım tanığın beyanı dayanak gösterilerek başvurucunun üniversite öğrencisi olduğu dönemden itibaren örgüt toplantılarına katıldığı ve 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşandığı tarihe kadar örgütle bağlantısının devam ettiği belirtilerek örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür (bkz. § 20).

49. Bu kapsamda tanık M.K.Ö.nün 1997 yılında Çemişgezek'te ve Adalet Bakanlığında görev yaptığı dönemlerde başvurucunun da sohbetlere katıldığını ve grup abiliği yaptığını, tanık M.G.nin Ankara'daki Eğitim Merkezinde eğitim gördüğü dönemde okuldan tanıdığı olan başvurucunun FETÖ/PDY'ye yakın kişilerden olduğunu, tanık Ş.Ş.nin 1996 yılı Ocak ayında Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezinde staj yaptığı sırada başvurucunun FETÖ/PDY mensubu olduğunu, tanık D.K.nın İzmir Başsavcılığına atandıktan sonra tanıştığı ve örgüt yapılanmasının içinde olduğunu bildiği kişiler arasında o tarihte Ceza Tevkifevleri Genel Müdür vekili olan başvurucunun da bulunduğunu, tanık İ.O.nun başvurucunun İşyurtları Daire Başkanlığına atanmasında FETÖ/PDY'nin etkin olduğunu düşündüğünü, tanık A.Ş.nin

başvurucunun örgüt mensubu olduğunu, tanık B.E.nin yaptığı gözlemlere dayanarak örgüt içinde önde gelen ve aktif olduğunu düşündüğü isimler arasında başvurucunun da bulunduğunu beyan ettikleri belirtilmiştir (bkz. § 20).

50. Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir kararında ve sonrasında verdiği birçok kararda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik somut olgular içeren anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75, benzer nitelikteki tanık beyanlarının kuvvetli belirti olarak kabul edildiği diğer kararlar arasından bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

51. Anayasa Mahkemesi ayrıca kişinin suçla itham edilebilmesi için yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olmasının mutlaka gerekli olmadığını zira tutukluluğun amacının, yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında kişinin tutuklanmasının temelini oluşturan şüphelerin doğruluğunu kanıtlayarak veya ortadan kaldırarak adli süreci daha sağlıklı bir şekilde yürütmek olduğunu, buna göre suç isnadına esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272,4/12/2013, § 73; Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4 /12/ 2013, § 71).

52. Soruşturma makamlarınca örgütün yapısı, faaliyetleri ve çalışma usulü ile tanık olarak dinlenen kişilerin yargı içindeki konumu da dikkate alınarak başvurucunun yakın zamanda örgüt ile bağlantısının olduğuna dair beyanlar içeren tanık ifadelerinin tutuklamanın hukukiliği bağlamında başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

53. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

54. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26), darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

55. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş

olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

56. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 32; Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

57. Somut olayda İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun vasıf ve mahiyetine, suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına, suça ilişkin olarak Kanun'da öngörülen yaptırımın ağırlığına, delillerin toplanmamış olmasına ve kaçma şüphesine dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 15).

58. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığı söylenemez.

59. Öte yandan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

60. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

61. Ayrıca başvurucunun darbe teşebbüsünün savuşturulması sürecinde gözaltına alındığı ve sonrasında tutuklandığı dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

62. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığı söylenemeyecektir.

63. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

64. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin bu hakka dair Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHİR BAYKUŞAK

B. No: 2016/31718 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/31718

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHİR BAYKUŞAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/31718)

Karar Tarihi: 9/7/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 21/10/2020-31281

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Tahir BAYKUŞAK

Vekili : Av. Ferhat ÖNEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kimlik kontrolü sırasında polis tarafından darbedilme iddiasıyla yapılan şikâyetin kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/9/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Soruşturmanın Başlaması

8. Öğretmen olan başvurucu 6/6/2016 tarihinde saat 15.00 sıralarında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Devriye Ekipler Amirliğine bağlı bir polis ekibi tarafından durumundan şüphelenilmesi üzerine kimlik kontrolü amacıyla Beyoğlu ilçesindeki Tarlabaşı Bulvarı ile Kalyoncu Kulluğu Caddesi'nin kesiştiği yerde durdurulmuştur.

9. Kimlik kontrolü sırasında görevli polisler ve başvurucu arasında tartışma yaşanmıştır. Başvurucu, Okmeydanı Araştırma Hastanesinden hakkında sağlık raporu alındıktan sonra ifadesi alınmak üzere polisler tarafından Kasımpaşa Polis Merkezi Amirliğine (Polis Merkezi) getirilmiştir. Burada başvurucu ve görevli polislerden biri birbirlerinden şikâyetçi olmuştur.

B. Başvurucu Beyanları

10. Soruşturma aşamasında başvurucunun ifadesi sadece olayın gerçekleştiği gün olan 6/6/2016'da Polis Merkezinde alınmıştır. Anılan ifadenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Ben bugün saat 15.00 sıralarında evime gitmek için Tarlabaşı bulvan Eski Beyoğlu Emniyet Müdürlüğünün olduğu sokaktan içeriye girdim. Sokağın başında kimlik sorgulaması yapan Polis Memurlarını gördüm. Benden kimlik istediklerinde kendilerine kimliğimi ibraz ettim. Tahminen 24-25 yaşlarında görünen Polis Memuru nereli olduğumu sordu. Ben kendisine kimliğimi zaten uzattığımıve nereli olduğumun kimlikte yazdığını söyledim. Aynı şekilde bir daha bana nereli olduğumu sorunca, ben de kimlikte yazılı olduğunu ve kimliğin elinde bulunduğunu söyledim. Bunun üzerine bana sen misin polise karşı böyle cevap veren deyip bana tokat attı. Yüzümün sağ tarafina gelen tokat darbesinden sonra bir daha elini bana doğru kaldırınca ben de elini tutup Polis memurunu kendimden uzaklaştırmak için ittirdim. Daha sonra orada bulunan üç polis benim kolumu bükerek yere yatırdılar ve kelepçe takmaya çalıştılar. Bu kelepçe takma esnasında kolumu büktüler daha sonra olay yerinde bulunan pastanenin içerisinde beni tahminen 10 (on) dakika kadar beklettiler ben pastanede beklediğim sürede Hüvviyet Bekir İlkokulunda öğretmenlik yapan arkadaşlarım [K. U.], [G. K.], [E. Y.'nin] olayın olduğu esnada olay yerinde olduğunu gördüm. Bu esnada memurlardan bir tanesi olan oldu sen bir öğretmensin biz de memuruz yakışık kalmaz olay burda kapansın dedi ben de şikayetçi olduğunu söylemem üzerine beni ekip arabasına aldılar. Araçta başka şahıs da vardı. O şahsı Çocuk Büroya bıraktılar oradan da Kasımpaşa Polis Merkezine getirdiler. Buradan da rapor almak için Okmeydanı Hast. ne götürdü1er. Hastaneye girdiğimizde beni kayıt alanma götürdüler ancak kayıt alanından sonra beni doktora göstermeden dışarıya çıkarttılar. Daha sonra polis memuru ben dışarıdayken benim raporumu getirdi.

Ben muayene edilmeden doktor raporu alındığı için Adli Tıp Kurumuna sevk olmak

istiyorum, Tutanakta yer alan iddiaları kabul etmiyorum. Ben gerçeğe aykırı tutanak düzenlediğini düşündüğüm polis memurlarından beni muayene etmeden rapor düzenleyen hastane doktorundan davacı ve şikayetçiyim.

... "

C. Soruşturma İşlemleri

11. Soruşturma kapsamında ilk olarak iki polis memuru tarafından saat 17.00'de bir tutanak düzenlenmiştir. Tutanağı düzenleyen polislerden biri, olaya karıştığı iddia edilen polis memurudur. Söz konusu tutanağın ilgili kısmı şöyledir:

"

(...) durumundan şüphelenerek durdurduğumuz ... Tahir BAYKUŞAK isimli sahıştan kimlik istenildiğinde biz görevlilere hitaben 'ne kimliği bıktım sizin bu kimlik sormalarınızdan illa dağa mı çıkalım' diye söylediği esnada yaptığının suç olduğu yüzüne karşı söylenmiş bu esnada şahıs Polis Memuru olan [S. K.'nın] boğazına sarılıp sıkarak 'siz kimsiniz benden kimlik istiyorsunuz lan' diyerek bağırmış olup bu esnada Polis Memuru [S.K.] Tahir BAYKUŞAK isimli şahsın ellerinden kurtulmak için yüzüne doğru şahsi iteklemiş ve bahse konu şahıs biz görevlilere etkin bir şekilde direnmeye davam etmiş şahsa kademeli olarak zor kullanılarak kelepçe takılmaya çalışıldığı esnada şahıs kendini yerden yere atmış bu esnada şahsa kelepçe takılarak şahıs geçici olarak muhafaza altına alınmış, şahsın yasal hakları yüzüne karşı okunup okutulmuş şahsın yapmış olduğumuz kaba üst aramasında herhangi bir suç unsuruna rastlanmamış ayrıca şahsın yapılan GBT sorgusunda şahsın aranan şahıslardan olmadığı görülmüş şahsa görevli memura mukavemet işlemi yapmak için Tahir BAYKUŞAK isimli şahsın ve Polis Memuru [S. K.ya] ait darp-cebir raporu alınarak gerekli yasal işlemlerin devamı için Kasımpaşa Polis Merkezine intikal edilmiş (...)

"

12. Başvurucunun ifadesi müdafi huzurunda şüpheli sıfatıyla, şikâyetçi olduğu polis memurunun ifadesi ise müşteki sıfatıyla olay günü Polis Merkezinde kolluk tarafından alınmıştır.

13. Kolluk görevlileri tarafından olay yerini gören MOBESE kameraları görüntüleri incelenmiş ve kamera açısı nedeniyle görüntü elde edilemediği tarihsiz bir tutanakla tevsik edilmiştir.

14. Kolluk 7/6/2016 tarihinde fezleke düzenleyerek dosyayı Savcılığa intikal ettirmiştir. Savcılık, fezlekede müşteki olarak belirtilen polis memurunu kasten yaralama suçu yönünden şüpheli olarak kaydını yapmak suretiyle soruşturmaya dâhil etmiştir. Taraflardan hiçbirinin ifadesi Savcılık tarafından alınmamıştır.

D. Şüpheli Savunmaları

15. Soruşturma kapsamında müşteki olarak ifade veren polis memuru S.K.nın 6/6/2016 tarihli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ben Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü Devriye Ekipler Amirliğinde ekip memuru olarak 12.00 ile 20.00 arasında görev yaparım. Bugün 15.00 sıralarında Tarlabaşı Bulvarı Kalyoncu Kulluğu Caddesi kesişiminde rutin GBT kontrolü yaptığımız esnada ismini sonradan olay nedeniyle öğrendiğim Tahir BAYKUŞAK isimli şahsa kimliğini sorduğumuzda bize 'ne kimliği bıktım sizin bu kimlik sormalannızdan illa dağa mı çıkalım' diye cevap verdi Bunun üzerine

yaptığının suç olduğunu bu şahsa söyledim. Tam bu esnada bu şahıs benim boğazına sarılarak 'siz kimsiniz benden kimlik istiyorsunuz lan' dedi. Ben de bu şahıs benim boğazmıa sanıldığı için kendimi şahıstan kurtarmak için bu şahsi ileri doğru itekledim. Bu esnada da aynı ekipteki arkadaşım yardıma geldi şahıs hala bize karşı direnmeye devam ediyordu. Şahsa kademeli olarak kelepçe takılmış bu şahıs kelepçe takılması esnasında ve takılmasından sonra kendini yerlerde yuvarlamaya çalışmış. Akabinde doktor raporu aldırılarak Polis Merkezine teslim edilmiştir. Ben bu şahıstan görevimi engellemesinden bana hakaret etmesinden ve beni darp etmesinden dolayı davacı ve şikayetçiyim ..."

E. Sağlık Raporları

16. Başvurucu ilk olarak polis ekibi tarafından Okmeydanı Araştırma Hastanesine götürülmüştür. Burada saat 15.38'de başvurucu hakkında darp ve cebir izine rastlanmadığı şeklinde geçici rapor düzenlenmiştir. Başvurucu, alınan ilk rapor sonrası Kasımpaşa Polis Merkezi Amirliğinde verdiği ifadesinde muayene edilmeden hakkında rapor düzenlendiğini belirterek Adli Tıp Kurumuna sevk edilmesini istemiştir.

17. Başvurucu, talebi üzerine sevk edildiği Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde muayene edilmiş ve hakkında yeniden bir rapor tanzim edilmiştir. Saat 19.31'de düzenlenen raporun ilgili kısmı şöyledir:

"Sol omuz 3 cm çapında noktasal mor ekimoz, her iki el bileğinde kırmızı ekimoz, sağ alt kol orta kısmında 2 cm uzunluğunda kırmızı sıyrık, sağ meme ucu 5 cm üzerinde oblik uzanımlı 4 cm uzunluğunda sıyrık tespit edildi."

18. Savcılık, Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinden alınan raporu İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğüne (Adli Tıp) göndererek kesin rapor talep etmiştir. Adli Tıp tarafından düzenlenen 30/6/2016 tarihli raporda başvurucunun yumuşak doku lezyonlarına neden olan yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde, hafif nitelikte olduğu bildirilmiştir.

F. Başvurucu Hakkında Yürütülen Soruşturma

19. Savcılıkça başvurucu hakkında 13/7/2016 tarihli iddianameyle hakaret ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından kamu davası açılmıştır.

20. Yapılan yargılama sonucunda İstanbul 13. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) isnat edilen suçlar yönünden 7/3/2017 tarihinde beraat kararı vermiştir. Bu karar 30/3/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

21. Mahkeme, başvurucunun soruşturma aşamasında da dile getirdiği üç tanığı 7/3/2017 tarihinde yapılan duruşma sırasında dinlemiştir.

Tanık K.U.nun ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Olay tarihinde okuldan çıkmıştım, çıktığımda Tahir beyle polis memurunu gördüm, Tahir beyin elinde kimlik vardı, polis memuruna uzatmıştı, polis memuru da kimliği alıp Tahir beye tokat attı, Tahir beyde polis memurunu ittirdi ve yaka yakaya geldiler, mesafem nedeniyle sesleri tam olarak duyamıyordum, görgüm ve bilgim bundan ibarettir."

Tanık E.A.nın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Olay tarihinde okuldan arkadaşlarımla birlikte çıkmış yürürken Tahir beyi ve polisleri gördük, Tahir beyin elinde kimlik vardı, polis de Tahir e o esnada vurdu, Tahir beyde

kendisini korumak için Polisi engellemeye çalıştı, daha sonra 3-4 tane daha polis gelerek Tahir beyi kelepçeleyerek götürdüler, ilk gördüğümüzde sesleri duyamadım, yaklaştığımızda Tahir in ben öğretmenim ne yapıyorsun dediğini duydum, olaya ilişkin görgüm bundan ibarettir..."

Tanık G.K.nın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olay tarihinde yokuş yukarı yürürken mesafe nedeniyle tanıyamadığım bir şahsın elinde kimlik vardı, poliste şahsa vurdu, daha sonra tekrar yeltenince bu sefer bu şahıs engellemeye çalıştı, o anda orada bulunan iki polis daha gelerek şahsı yere yatırdılar ve kelepçelediler, benim görgüm bundan ibarettir ..."

G. Başvuruya Konu Soruşturma Neticesinde Verilen Karar

22. Savcılık 13/7/2016 tarihli kararıyla şüpheli polis memuru hakkında zor kullanma yetkisinde sınırı aşarak sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle müştekiyi kasten yaralama suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Suç tarihi olan 06.06.2016 günü saat 15:00 sıralarında, aralarında şüphelinin de bulunduğu Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü Devriye Ekipler Amirliği' ne bağlı 69210 kod no'lu ekip tarafından Beyoğlu ilçesi, Tarlabaşı Bulvarı ile Kalyoncu Kulluğu Caddesi kesişiminde yapılan kontroller sırasında, durumundan şüphelenilen Tahir BAYKUŞAK' dan kimlik ibraz etmesinin istenmesi üzerine müştekinin, 'Ne kimliği, bıktım sizin bu kimlik sormalarınızdan, illa dağa mı çıkalım' şeklinde cevap vermesi üzerine şüphelinin yeniden kimlik ibraz etmesini istemesi üzerine müştekinin, şüphelinin boğazına sarılarak 'Siz kimsiniz, benden kimlik istiyorsunuz lan?' dediği, şüphelinin müştekiyi iterek kendisinden uzaklaştırdığı, duruma aynı ekipte bulunan polis memuru [S.D.nin] de müdahale ettiği ancak müştekinin kolluk görevlilerine direnmeye devam ettiği, kendisini yerlere attığı, bunun üzerine kelepçe takılmak suretiyle yakalanarak muhafaza altına alındığı anlaşılmış olup, hakkında görevli memurlara görevlerini yaptırtmamak için direnme ve hakaret eylemleri nedeniyle iddianame düzenlenmiştir.

İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğü raporuna göre, müştekinin olay nedeniyle basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek hafif şekilde yaralandığı tespit olunmuştur.

Yapılan soruşturma sonucu toplanan deliller birlikte değerlendirildiğinde, kolluk görevlisi olan şüphelinin ifa ettiği görevin de niteliği olarak zor kullanma yetkisinin bulunması ve müşteki ile şüphelinin adli raporlarındaki bulguların niteliği ve yaralanmalarının derecesi dikkate alındığında, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşıldığı iddiası ile ilgili olarak müştekinin soyut iddiası dışında olay tarihinde görevli olan şüphelinin zor kullanırken orantılı davranmadığına, zor kullanma yetkisinde sınırı aşarak sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle müştekiyi kasten yaraladığına ilişkin olarak hakkında kamu davası açılması için yeterli ve elverişli deliller bulunmadığı anlaşıldığından, suç ve şüpheli ile ilgili olarak kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA,

..."

23. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla 18/8/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

24. Başvurucu 25/8/2016 tarihinde tebliğ edilen karara karşı 26/9/2016 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

25. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

…

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

…

işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

26. 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"(1) Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

27. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) "İşkence yasağı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelelere tabi tutulamaz."

29. 18/6/2003 tarihli ve 25142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 16/12/1966 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz. Özellikle, hiç kimse kendi özgür rızası olmadan tıbbi ya da bilimsel deneylere tabi tutulamaz."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu, basit bir kimlik kontrolü uygulaması esnasında umuma açık, öğretmen meslektaşları ve halkın gözü önünde kolluk kuvvetlerinin cebir ve şiddetine maruz kaldığını, ardından yere yatırılarak kelepçelendiğini belirtmiş; olay sonrası suçlu gibi gözaltına alınarak karakola götürüldüğünü iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca hakkında gerçeğe aykırı rapor düzenlediğini iddia ettiği doktor hakkında hiç soruşturma yapılmamış olmasından da yakınmaktadır. Başvurucu; ceza soruşturmasının gereği gibi yürütülmemesi ve şikâyetine konu olay hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiş ve adil yargılanma hakkı ile etkili başvuru hakkından ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

33. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

34. Kötü muamele yasağına ilişkin iddialar kural olarak maddi ve usul yönlerinden ayrı incelenmekle birlikte kamu görevlisi tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen fiillere ilişkin inceleme, kötü muamele yasağının hem negatif hem de pozitif yükümlülüklerine ilişkin olmaktadır. Bu nedenle başvurunun bir bütün olarak incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

37. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen hak kapsamında ayrıca devletin -pozitif bir yükümlülük olarak- yetki alanında bulunan tüm bireylerin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Devlet bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 51).

38. Anılan koruma yükümlülüğü devlete, söz konusu kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Anılan yükümlülük, işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun bir unsurunu, devletin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünü oluşturmaktadır. Koruma doğrultusunda yetkililerin bildikleri ya da bilmeleri gereken bir kötü muamele tehlikesinin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirleri almamaları durumunda devletin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında sorumluluğu ortaya çıkabilecektir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82).

39. Tüm adli kovuşturmaların mahkûmiyet veya belirli bir hüküm alma ile sonuçlanmasına yönelik kesin bir zorunluluk bulunmamakla birlikte mahkemeler -hiçbir koşul altında- yaşamı tehdit eden suçların, fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırıların cezasız kalmasına, af ya da zamanaşımına uğramasına izin vermemelidir. Adli makamların yetki alanları kapsamındaki kişilerin yaşamları ile fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini korumak üzere çıkarılan kanunların koruyucuları olarak sorumlu olanlara yaptırım uygulamakta kararlı olmaları ve suçun ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlığa izin vermemeleri gerekir. Aksi hâlde devlet, kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünü yerine getirmemiş olacaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 77).

40. Öte yandan bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23). Değerlendirmeye alınacak bu unsurlara muamelenin amacı ve ardındaki saik de eklenebilir. Ayrıca kötü muamelenin heyecanın ve duyguların yükseldiği durumda meydana gelip gelmediği de dikkate alınması gereken diğer bir faktördür (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

41. Anayasa ve Sözleşme tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bir muamelenin işkence olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğinin

belirlenebilmesi için anılan fıkrada geçen eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile işkence arasındaki ayrıma bakmak gerekir. Bu ayrımın Anayasa tarafından özellikle çok ağır ve zalimane acılara neden olan kasti insanlık dışı muamelelerdeki özel duruma işaret etmek ve bir derecelendirme yapmak amacıyla getirildiği ve anılan ifadelerin 5237 sayılı Kanun'da düzenlenen işkence, eziyet ve hakaret suçlarının unsurlarından daha geniş ve farklı bir anlam taşıdığı anlaşılmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 84).

42. Buna göre anayasal düzenleme bağlamında kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne en fazla zarar veren muamelelerin işkence olarak belirlenmesi mümkündür (Tahir Canan, § 22). Muamelelerin ağırlığının yanı sıra İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1. maddesinde işkence teriminin özellikle bilgi almak, cezalandırmak veya yıldırmak amacıyla ya da ayrımcı bir nedenle kasten ağır acı veya ızdırap vermeyi kapsadığı belirtilerek kasıt unsuruna da yer verilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 85).

43. İşkence seviyesine varmayan fakat yine de önceden tasarlanmış, uzun bir dönem içinde saatlerce uygulanmış ve fiziki yaralanmaya veya yoğun maddi veya manevi ızdıraba sebep olan insanlık dışı muameleler eziyet olarak tanımlanabilir (Tahir Canan, § 22). Bu hâllerde meydana gelen acı, meşru bir muamele ya da cezada kaçınılmaz bir unsur olarak bulunan acının ötesine geçmelidir. İşkenceden farklı olarak eziyette, ızdırap verme kastının belli bir amaç doğrultusunda yapılması şartı aranmaz. Fiziksel saldırı, darp, psikolojik sorgu teknikleri, kötü şartlarda tutma, kişiyi kötü muamele göreceği bir yere sınır dışı ya da iade etme, devletin gözetimi altında kişinin kaybolması, kişinin evinin yok edilmesi, ölüm cezasının infazının uzunca bir süre beklenmesinin doğurduğu korku ve sıkıntı, çocuk istismarı gibi muameleler Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında eziyet olarak nitelendirilebilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 88).

44. Mağdurları küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kendilerinde korku, küçültülme, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen, aşağılayıcı nitelikteki daha hafif muamelelerin ise insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza olarak tanımlanması mümkündür (Tahir Canan, § 22). Burada eziyetten farklı olarak kişi üzerinde uygulanan muamele, fiziksel ya da ruhsal acıdan öte küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki oluşturmaktadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 89).

45. Anayasa'nın 17. maddesi, bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Kişinin hareket özgürlüğünü kısıtlamak için uygulanan fiziksel şiddet şeklinde tanımlanabilecek güç kullanımı ortaya çıkan tehlike bakımından kaçınılmaz ve gerekli olandan fazla olmamak kaydıyla kullanılabilmektedir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 81; Ali Ulvi Altunelli, § 76).

46. Bireylerin kamu görevlilerinin eylemleri neticesinde kötü muameleye maruz kaldığının tespiti hâlinde yaralanmaya sebebiyet vermiş olan gücün kullanım zamanının tespit edilmesi gerekir. Kişinin kontrol altına alınması tamamlandıktan sonra uygulandığı tespit edilen kuvvet kullanımı için kişinin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada uğradığını ileri sürdüğü kötü muamele iddialarına ilişkin ilkeler uygulanabilecektir. Kuvvet kullanımının kişinin tamamen kontrol altına girmesinden önce, bir başka ifade ile kişinin kontrol altına alınmaya çalışılması sırasında uygulandığının tespit edilmesi hâlinde ise yapılması gereken, kullanılan gücün orantılı olup olmadığının değerlendirilmesidir (Zeki Bingöl, B. No:

2013/6576, 18/11/2015, § 88).

47. Sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda yakalamayı gerektiren durumlarda ve şüphelilerin kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 82).

48. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin bir boyutu da bulunmaktadır. Anayasa'nın 17. maddesi "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili, resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

49. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma, cezalandırma hakkı ya da tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

50. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek kural olarak yargı mercilerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu buna ek protokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Diğer taraftan yargı mercilerinin bulguları Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen normal şartlar altında bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin bulunması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 96).

51. Etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmiş olduğunun kabulü için;

- Yetkili makamların olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114),

- Soruşturmanın kamu denetimine açık olması ve mağdurların meşru menfaatlerini korumak için soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 115),

- Soruşturmadan sorumlu ve incelemeleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması (Cezmi Demir ve diğerleri, § 117),

- Soruşturmaların makul özen ve süratle yürütülmesi (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114),

- Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması gerekir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Olay sonrası aynı gün içinde kolluk tarafından başvurucu hakkında adli muayene raporu alındığı, ertesi gün Savcılığa sunulan polis fezlekesine istinaden derhâl adli soruşturma başlatıldığı görülmektedir.

53. Olay yerini gören kamera kayıtları vakit geçirilmeksizin kolluk tarafından temin edilmiş ve görüntüler incelenerek tutanak altına alınmıştır (bkz. § 13).

54. Başvurucu, polis memurlarına kimliğini verdikten sonra polis memurları ile çıkan tartışma sırasında memurlardan birinin tokat atmak suretiyle kendisini darbettiğini ileri sürmektedir. Başvurucu, yaşandığını iddia ettiği olaya tanıklık ettiğini düşündüğü üç kişinin ismini ifadesi sırasında bildirmiştir. Savcılık söz konusu tanıkların ifadesine başvurmamıştır. Savcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda söz konusu tanıkların ifadelerine neden başvurulmadığı konusunu açıklığa kavuşturabilecek bir gerekçeye rastlanmamıştır. Kaldı ki başvurucunun sanık olarak yargılandığı davada adı geçen tanıkların beyanlarının mahkeme tarafından alındığı ve başvurucunun ifadesini teyit ettikleri görülmektedir (bkz. § 21). Başka bir ifadeyle "Olay ve Olgular" kısmında zikredilen adli muayene raporlarındaki yaralanma bulguları ve özellikle mahkeme huzurunda ifade veren tanık beyanları kimlik kontrolü sırasında polislerin fiziki saldırısına maruz kaldığını belirten başvurucunun darp iddialarını destekler mahiyettedir.

55. Somut olayın gerçekleşme koşulları dikkate alındığında öğretmen olan başvurucuya okul çıkış saatinde ve meslektaşlarının da tanıklık edebileceği şekilde kolluk görevlileri tarafından gerçekleştirilen muamelenin belli bir ağırlık derecesinde olduğu ve olayda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının gerektirdiği asgari ağırlık eşiğinin aşıldığı sonucuna varılmıştır.

56. Olayın gerçekleşme koşulları, tanık anlatımları ve başvurucunun yaralanmasının niteliği gözönünde bulundurulup somut olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele şeklinde nitelendirilmesi mümkündür (bkz. § 44).

57. Öte yandan olayın tarafı olan polislerin düzenlediği tutanağa göre başvurucu kendisine kimlik sorulması üzerine sinirlenerek polislere saldırmıştır. Bununla birlikte aynı tutanağın devamında başvurucunun kademeli olarak güç kullanılmak suretiyle kelepçelendiği ve GBT (genel bilgi toplama) sorgusunun yapıldığı yazılıdır. Başvurucunun GBT sorgusunun yapılması için gerekli kimlik bilgilerine olaya karışan polislerin nasıl ulaştığı tutanaktan anlaşılamamaktadır. Başvurucuyla olayın tarafı polisler arasındaki temel ihtilaf, başvurucunun kimlik belgesini polislere verip vermediği noktasındadır. Polislerin GBT sorgusu yapabilmek için ihtiyaç duyduğu bilgilere nasıl eriştiğinin Savcılık tarafından aydınlatılması gerektiği açıktır.

58. Başvurucu, kendisinin muayene edilmeden hakkında doktor raporu düzenlendiğini ve ilgili doktordan şikâyetçi olduğunu soruşturma aşamasında vurgulamıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen ilk doktor raporunda (bkz. § 16) darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiş olmasına rağmen başvurucunun isteği üzerine aynı gün içinde alınan raporda başvurucuda meydan gelen ekimoz ve sıyrıkların kayıtlı olduğu görülmektedir. Çelişkili doktor raporlarıyla desteklenmesi nedeniyle başvurucunun araştırılmaya değer açık şikâyeti

karşısında ilgili doktor hakkında soruşturmaya başlandığına dair herhangi bir bilgi veya belge soruşturma dosyasında bulunmamaktadır.

59. Olayın başvurucunun şikâyetine konu edilen gerçekleşme koşullarının ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Savcılıkça tanık ifadelerine başvurulmaması, polis tutanağında yer alan çelişkilerin giderilememiş olması ve şikâyet edilen doktor hakkında -makul bir şüphenin varlığına rağmen- soruşturma yürütüldüğüne dair bir bilginin bulunmadığı hususları bir bütün olarak gözetildiğinde soruşturmanın tam ve etkin şekilde yürütülmediği sonucuna varılmıştır.

60. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kolluk tarafından yakalanması sırasında yaralanması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi -negatif yükümlülük- boyutunun ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

61. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

62. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

63. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

64. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

65. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme,

usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

66. İncelenen başvuruda, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin yargısal bir karara varmak için gerekli olan deliller toplanmadan Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

67. Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden etkin bir adli soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden soruşturma ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Cumhuriyet başsavcılığınca yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun gerekli incelemeler yapıldıktan sonra yeniden karar vermekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2016/76662) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

68. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT ERSERT

B. No: 2016/67048 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/67048

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT ERSERT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/67048)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan y. : Engin YILDIRIM

Üyeler : Rıdvan GÜLEÇ

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Mahmut ERSERT

Vekili : Av. İsmet ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/10/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Başvurucu, Danıştay tetkik hâkimi olarak görev yaparken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından 24/2/2011 tarihinde Danıştay üyeliğine atanmıştır. Başvurucunun Danıştay üyeliği 17/7/2016 tarihli ve 6723 sayılı Kanun'la 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'na eklenen geçici 27. madde kapsamında sona ermiştir. Başvurucu, HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten çıkarılmıştır.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsü ile ilgili olarak 16/7/2016 tarihinde, örgüte üye olduğu değerlendirilen Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve HSYK üyeleri hakkında cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya değiştirmeye teşebbüs etme, FETÖ/PDY silahlı terör örgütünü kurma, yönetme ve üye olma suçlarından 2016/103606 sayılı soruşturmayı başlatmıştır.

12. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 27/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

13. Başvurucunun ifadesi 29/7/2016 tarihinde Başsavcılıkta alınmıştır. Başvurucu ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile herhangi bir bağlantısının olmadığını ve darbeye karışmadığını belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

14. Başsavcılık başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 29/7/2016 tarihinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

15. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu sorgudaki ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

16. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği 29/7/2016 tarihinde başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler Mahmut Ersert, B.I. ve A.K.nin üzerlerine atılı bulunan silahlı terör örgütüne

üye olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosya kapsamında somut delillerin bulunması şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı CMK'nın 2/j. ve 161/8., 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 82., 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 46. maddelerine göre Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren suçüstü hali söz konusu olduğundan Hâkimliğimizin görevli olduğu da gözetilerek CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİSHS'in 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat edilen suç ile orantılı olduğu [anlaşıldığından] şüphelilerin ayrı ayrı tutuklanmalarına ... karar verildi."

17. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 4/8/2016 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler B.I., A.K. ve Mahmut Ersert'in üzerlerine yüklenen suçun vasıf ve mahiyetine, mevcut delil durumuna, tutuklanmasını gerektiren sebeplerde değişiklik bulunmaması ve tutuklama kararından beklenen sonucun başkaca tedbire çevrilmekle giderilmesi mümkün görülmediğinden ve Ankara 9. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararında bir isabetsizlik bulunmadığından itirazın reddine, tutukluluk hallerinin devamına ... karar verildi."

18. Başvurucu, anılan kararı 21/9/2016 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

19. Başvurucu 17/10/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başsavcılık kamu davası açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir.

21. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 4/12/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY'nin örgütlenmesine ve faaliyetlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İddianamede ayrıca başvurucuya isnat edilen suçun mütemadi suç olması nedeniyle gözaltına alma tarihi itibarıyla suçüstü hâlinin bulunduğu belirtilmiştir. İddianamede başvurucuya yöneltilen suçlamanın dayandığı olgular özetle şöyledir:

i. Bir kısım tanık beyanlarına özet olarak yer verilmiştir. Bu bağlamda;

- Tanık H.E.nin başvurucunun FETÖ/PDY'nin Danıştay 10. Dairesi sorumlusu olduğunu,

- Tanık V.B.nin başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı olması nedeniyle 2011 yılında Danıştay üyesi seçildiğini,

- Tanık B.E.nin başvurucunun örgüte mensup kişilerden olduğunu,

- Tanık A.Ş.nin başvurucunun örgüte mensup kişilerden olduğunu ifade ettiği

belirtilmiştir.

ii. 10/2/2017 tarihli telefon görüşme kayıtları ve sinyal alınan baz istasyonlarına ilişkin analiz raporuna göre Başsavcılığın 2016/146249 sayılı soruşturma dosyasında haklarında örgütün sivil imamı oldukları iddiasıyla soruşturma yürütülen ve ByLock kullanıcısı oldukları belirtilen kişilerin ve başvurucunun kullandığı telefon hattının ortak baz hareketliliğinin olduğu belirtilerek baz hareketliliğine ilişkin tarih, yer ve zaman bilgilerine yer verilmiştir.

22. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... Şüpheli Mahmut Ersert'in, terör örgütü mensuplarının 2010 yılında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda çoğunluğu ele geçirmelerini müteakiben, örgüt liderinin talimatı ile örgüt üyelerinin kendi aralarında yaptıkları toplantılar sonucunda Danıştay üyeliğine seçilmesine karar verilen isimlerden olduğu, örgütün önceden belirlediği amacına ulaşmak için Danıştay'daki yapı içerisinde Danıştay 10. Dairesinin sorumluluğunu üstlendiği, örgütün yargı yapılanmasının sivil kanadında bulunan birçok sivil imam ile değişik tarih ve yerlerde ortak baz hareketliliği meydana getirecek biçimde bir araya geldiği anlaşılmıştır. Bu şekilde şüphelinin hiyerarşik yapıya dahil olduğu, sıkı bir disiplinle, örgütün stratejisi, yapılanması, faaliyetleri ve amacına uygun hareket ettiği, FETÖ/PDY isimli silahlı terör örgütünün üyesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. "

23. Yargıtay 9. Ceza Dairesi (Daire) iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/109 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

24. Daire 27/2/2018 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucu savunmasında eğitim hayatı boyunca örgütle bağlantılı yerlerde kalmadığını ve örgütle herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu; örgüt listesinden Danıştay üyeliğine seçildiği iddiasının doğru olmadığını, normal koşullar altında üye seçilmek için bütün şartları taşıdığını, dolayısıyla şartları taşıyan kişilerin üye seçilmesinde hiçbir suç unsuru bulunmadığını, bu kapsamda birileri tarafından yapıldığı iddia edilen listelerden haberi olmadığını, B.E. ve İ.O.nun seçimden önce yaptıklarını belirttikleri toplantıları ilk defa buna ilişkin ifadeleri okuduğunda öğrendiğini, tanık İ.O. ile seçilmeden önce onu ziyaretine gittiğinde tanıştığını, bu itibarla iddianın temelsiz kaldığını belirtmiştir. Başvurucu; tanık beyanlarının soyut olup kendisi ile ilgili hiçbir somut olaydan bahsedilmediğini, bu kişilerin aynı suç nedeniyle yargılandıklarını ve itirafçı olarak kendilerini kurtarmaya yönelik ifade verdiklerini ileri sürmüştür. Başvurucu; adına kayıtlı üç adet telefon bulunduğunu, bunlardan birisini kendisinin kullandığını, diğerlerini ise eşinin ve kızının kullandığını belirterek görüşme kayıtları incelendiğinde bunun anlaşılabileceğini, analiz raporunda görüştüğünün belirtildiği kişilerin aynı işyerinde çalışan kişiler veya aynı lojmanda oturan komşuları ve hemşehrileri olduğunu, bu kişilerin eş ve çocuklarının kullandığı telefonların kendisinin eşi ve çocukları tarafından arandığını, telefon hatlarıyla ortak baz hareketliliği olduğu belirtilen ve sivil imam olduğu iddia edilen kişileri tanımadığını, bu kişilerle hiçbir şekilde bir araya gelmediğini, ikamet ettiği yer, işe gidip gelirken kullanılan güzergâh işyeri olan Danıştay binasının yer aldığı bölgenin yoğun trafik durumu ve insan sirkülasyonu dikkate alındığında bu bölgede oturan, çalışan ve bu yolları kullanan kişilerin ve kendi telefon hattının ortak baz hareketliliğinin olmasının doğal olduğunu, eşinin ve kızının kullandığı telefonlara ilişkin ortak baz hareketlerinin de büyük çoğunluğunun ikamet ettikleri lojman ve civarında kaldığını, dolayısıyla hiçbir şekilde görüşmediği sivil imam denen kişilerle herkes için söz konusu olabilecek olan ortak baz hareketliliğinin suçlama konusu olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu bir soru üzerine örgüt üyesi kişilerle mesleki ve sosyal ilişkileri dışında hiçbir bağlantısının olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu; Y.Ç. ve A.E. isimli kişiler arasında geçtiği belirtilen ByLock görüşme içeriği ile ilgili bir soruya, görüşmede adı geçen Mahmut isimli kişinin kendisi olmadığını, dolayısıyla görüşme içeriğini de kabul etmediğini, bu konuda görüşmeyi gerçekleştiren kişilerin tanık olarak dinlenebileceklerini ifade etmiştir. Başvurucu, Mali Suçları Araştırma Kurulu raporunun ve dijital veri raporlarının suçlamalarla hiçbir şekilde ilgisinin olmadığını gösterdiğini, iddiaya konu ankesörlü telefon aramasına ilişkin görüşmenin gerçekleşmediğini ve böyle bir iddiayı kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu, Danıştay 10. Dairede görevlendirilmesinin FETÖ/PDY ile bir ilgisinin olmadığını,

Z.Y.nin bu tür açıklamalarının doğru olmadığını ifade etmiştir.

25. Mahkeme yargılama kapsamında değişik tarihlerde yaptığı duruşmalarda bir kısım tanığı dinlemiştir. Bu bağlamda;

- Tanık İ.O. ifadesinde özetle başvurucuyu gıyaben isim olarak bildiğini, FETÖ/PDY ile bağlantısına ilişkin herhangi bir somut bilgiye sahip olmadığını, sadece Danıştay üyesi seçimleri sırasında ismi gündeme gelen kişilerden olduğunu ve cemaat tarafından istenen isimlerden biri diye hatırladığını, 2013 yılında cemaate karşı bir oluşum meydana getirmek için Danıştay üyelerini bir araya getirdiklerinde başvurucuyu çağırmadıklarını beyan etmiştir.

- Tanık V.B. ifadesinde özetle başvurucu ile meslek sicillerinin aynı dönem olduğunu ancak başvurucunun askerde olması veya başka bir nedenden ötürü onunla hiç bir arada bulunmadıklarını, aynı yerde de görev yapmadıklarını, başvurucuyu gıyaben tanıdığını ve farklı bir dinî grubun mensubu olduğunu düşündüğünü ancak Danıştaya geldikten sonra başvurucunun FETÖ/PDY ile bir yakınlığının olduğunu fark ettiğini, buna karşılık ne derece irtibatı olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Bir soru üzerine tanık; başvurucunun bir şekilde iki tarafla da irtibatlı olduğunu düşündüğünü, "HSYK tarafından 2011 yılında Fethullah Gülen cemaati üyesi olmasından dolayı Danıştay Üyeliğine seçilmiştir" şeklindeki beyanın kendisine ait olduğunu ancak üye seçilmesinin sırf örgütle bağlantısı nedeniyle olduğunu net olarak söyleyemeyeceğini beyan etmiştir.

- Tanık B.E. ifadesinde özetle başvurucu ile meslek sicili itibarıyla yakın olduklarını, başvurucuyu adaylık sürecinden çok hatırlayamadığını, başvurucunun 1999 yılında Danıştaya geldiğini ve uzun süre tetkik hâkimliği yaptığını, bundan sonra başvurucuyu yakından tanıma fırsatı olduğunu ve muhafazakâr biri olarak tanıdığını belirtmiştir. Tanık, 2011 yılında Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçilmesi sürecinde başvurucunun adının cemaat mensubu üyelerin listesinde ve kendi listesinde de bulunduğunu, başvurucunun bu şekilde Danıştay üyesi seçildiğini ifade etmiştir. Tanık, seçimden sonra hem Yargıtayda hem de Danıştayda yönetim ve seçim işlerinde örgüt mensuplarının organize hareket etmek suretiyle salt çoğunluğu elde etmiş gibi sonuçlar almaya başladıklarını, bu durumun diğer üyeler arasında rahatsızlığa neden olduğunu, bunun üzerine örgüt mensubu olmadığını düşündükleri hâkim ve savcılar ile bir araya geldiklerini, bu doğrultuda toplantılar yaparak durum değerlendirmesi yaptıklarını, bu toplantılar öncesinde kimlerin toplantılara çağrılabileceğine dair öngörüşmeler yapılırken başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerle beraber hareket ettiğinin söylenmesi üzerine söz konusu toplantılara çağrılmadığını belirterek başvurucu hakkında başka özel bir bilgiye sahip olmadığını beyan etmiştir.

- Tanık A.Ş. ifadesinde özetle 2010 yılı HSYK seçimlerinden sonra 2011 yılı Şubat ayında Danıştay üye seçimlerinin gündeme geldiğini, o dönemde başvurucunun cemaatin içinde olan arkadaşları dolayısıyla başvurucunun da cemaatin Danıştay listesinden üye seçileceği yönünde hem seçildikten sonra hem de seçilmeden önce bir duyumunun olduğunu beyan etmiştir.

- Tanık H.E. ifadesinde özetle başvurucunun ilk elli dört kişilik grupta Danıştay üyesi seçildiği için "cemaatçi" olarak biliniyor diye ismini verdiğini ancak buradaki beyanlarının bir kısmının amacını aştığını, aslında ''Tahmin ediyorum.'' şeklinde ifade verdiğini, ifadesinin alınması esnasında kendisine ''Kimler aktifti?'' diye sorulduğunda kendisinin de "mesela 10. Dairede Mahmut Ersert aktifti" şeklinde beyanda bulunduğunu beyan etmiştir. Tanık 17-25 Aralık olaylarından sonra cemaatçi bildiği kişilere mesafe koyduğunu, bu

bağlamda o tarihlerde başvurucu ile yaşadığı ve sonradan hatırladığı bir diyaloğu aktarmak istediğini belirterek başvurucunun bir gün yanına geldiğinde kendisinin cemaate uzak durduğunu ifade etmesinden sonra "ben de dedi senin gibi mesafeliyim" dediğini ifade etmiştir.

- Tanık B.Ü. ifadesinde özetle başvurucu ile samimiyetinin çok bulunmadığını, kendisini hemşehrisi olması nedeniyle tanıdığını, söz konusu yapıya mensubiyetine dair bilgi ve görgüye dayalı tespitinin olmadığını, herhangi bir örgütsel faaliyetine de tanık olmadığını ancak başvurucunun bu yapı ile irtibatlı olduğuna dair duyumları olduğunu beyan etmiştir.

- Tanık E.Ç. ifadesinde özetle 1995 yılında Danıştay tetkik hâkimliğine başladığını ve yaklaşık on beş yıl Danıştayda tetkik hâkimliği yaptığını, başvurucunun da 1997 ya da 1998 yılında Danıştaya geldiğini ve aynı dönemlerde Danıştayda tetkik hâkimliği yaptıklarını beyan etmiştir. Tanık, "başvurucu bu yapı içerisinde midir?" şeklindeki soruya doğrudan cevap veremeyeceğini belirterek başvurucunun zaman zaman örgüt mensuplarıyla hareket ettiğini, örgüt içinde etkili bir isim olmadığını, sonradan örgütten ayrılıp ayrılmadığı konusunu bilemediğini, ayrıca başvurucunun herhangi bir seçimde kendisinden oy istemediğini ifade etmiştir. Tanık, Danıştay üyeleri Y.Ç. ile A.E. arasında geçtiği belirtilen ByLock görüşme içeriğinin sorulması üzerine konuşma içeriğinde geçen 2015 yılı Aralık ayında yapılan Danıştay 12. Daire seçimleri için başvurucunun kendisine gelmediğini beyan etmiştir.

26. Mahkeme 4/6/2018 tarihinde yaptığı ve bir kısım tanığı dinlediği duruşmanın sonunda başvurucunun tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

27. Mahkeme 12/6/2019 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tanık Beyanlarının Değerlendirilmesi

Tanıklardan İ.O. 25/6/2003 tarihinden itibaren Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdür Yardımcılığı, Personel Genel Müdürlüğü, Personel Genel Müdürlüğünden sorumlu Müsteşar Yardımcılığı yaptıktan sonra Anayasa değişikliğini takiben 2010 yılında seçimlegelen HSYK üyelerinden biri olarak görev yapmıştır. HSYK'da 1. Daire Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Bu anlamda bu tanığın açıklamaları teşkilatı bilmesi açısından ve icra ettiği görevler açısından son derece önemlidir.

Tanık B.E. bir anlamda idari yargı kanadından gelen hâkimler grubu açısından adli yargıda İ.O.nun karşılığıdır. Uzun süre Personel Genel Müdürlüğünde çalışmış Personel Genel Müdürlüğü yapmış, 2010 yılında yapılan HSYK seçimlerinde kurul üyeliğine seçilerek 2. Daire Üyesi olarak görev yapmış ve 2011 yılı Ekim ayında Adalet Bakanlığı Müsteşarlığına atanmıştır.

... [adı] geçen 2 tanık birbirine benzer ifadelerle aslında hiçbir resmi dayanağı olmayan ve teamül ya da uygulamanın çok dışındaki fiili bir durumu önümüze koyan şekliyle HSYK Genel Sekreteri bir başka dava sanığı M.K.nın evinde yapılan ve Yargıtay ve Danıştay Üyeliğine seçilecek kişilerin projeksiyon aracılığı ile duvara resimleri yansıtmak suretiyle üzerinde konuşulduğu ev toplantısından ayrıntılı bir biçimde bahsetmektedir. Her iki tanıkta sanığın FETÖ/PDY yandaşı olan grup tarafından ön plana çıkarıldığını ve o grubun seçilmesini istediği bölüm içerisinde yer aldığını açıkça bildirmektedir.

FETÖ/PDY'nin Yargı ve Yüksek Yargı içindeki yapılanması örgütün yapısının anlatıldığı bölüm içerisinde ayrıntılı bir şekilde yer almıştır. Örgüt kendi yandaşlarını yüksek yargıya seçtirmek için ağırlık koymuş ve hatta yapılan bu ev toplantısında örgütün lanse ettiği sayının fazlalığı gündeme geldiği zaman toplantıya ara verilmiş bir kısım örgüt yandaşı yetkililer kendi içlerinde konuşmuşlar ve örgütün 140 kişinin altında bir kontenjana razı olmadığını bildirmişlerdir. Bu belirleme tanık beyanlarına göre 'bu işin daha önce hocaya sorulduğu' ve koridorda görüşme yapıp dönenlerin bu durumu tebliğ etmeleri şeklindedir.

Bunun üzerine yine yukarıdaki 2 tanığın anlatımına göre yeniden pazarlık yapılmış ve sayı 108'e kadar indirilmiştir. Bu nedenle sanığın FETÖ/PDY örgütü yandaşları tarafından mutlak surette Danıştay'a seçilmek istenmesi yolundaki veri (kaldı ki seçim bu şekliyle gerçekleşmiştir) örgütün niteliği yapısı, amaçları doğrultusunda sanık aleyhine bir delil olarak kabul edilmiştir.

Tanık V.B., A.Ş., B.Ü. ve E.Ç.nin beyanlarının da diğer tanıklar İ.O. ve B.E.nin beyanlarını tamamlayıp örtüşür şekilde olduğu anlaşıldığından sanığın örgüte üye olduğu ya da yakın biri olduğu, onlarla birlikte hareket ettiği yönündeki duyum ve beyanlarının bu hususu destekler mahiyette olduğu kabul edilmiştir.

Tanık H.E. ... [ise]; etkin pişmanlıktan faydalanmak talebi ile soruşturma makamlarına başvuran tanığın bu dönem de iki ayrı tarihte birbirini teyid eden ve örgütün Danıştay yapılanmasına ilişkin farklı hususlarda açıklık getiren beyanlarının olduğu görülmüş müdafii huzurunda olayların sıcaklığı devam ederken verdiği bu beyanların dosya kapsamında bulunan diğer delillerle birlikte değerlendirildiğinde gerçekliği yansıttığı kanaati oluştuğundan (örgütün faaliyetlerini; örgütten kopan ya da kopmaya çalışan üyeleri üzerindeki baskı tehdit vs. eylemlerinin halen devam ettiği unutulmamak üzere) heyetçe tanığın soruşturma aşamasındaki beyanlarına üstünlük tanınmış ve itibar edilmiştir, bu bağlamda sanığın Danıştay mahrem yapılanmasında hiyerarşiye dahil olduğu kabul edilmiştir.

Tanıkların hukukçu oldukları, bir kısmının Devlette üst düzey görevlerde çalıştığı dolayısıyla tanıklığın önem ve sonuçlarını, anlatımlarının ifade ettiği değeri bildikleri, bu bağlamda tanıklıklarının özel önemi haiz olduğu, sanıkla aralarında yalan söylemelerini, atf-ı cürümde bulunmalarını, iftira atmalarını gerektirir bir husumetin bulunmadığı, tanıkların ifadelerinin genel olarak tüm aşamalarda aynı olduğu, hukuka uygun yöntemlerle alındığı ve sanıklara soru sorma imkanının tanındığı, ifadelerin birbiriyle, diğer deliller ve olayların gelişimi ile de uyumlu olduğu ve birbirlerini doğruladığı görülmüştür.

Örgütün yüksek yargıda taşra teşkilatından farklı mahrem bir hücre yapısı oluşturduğu dosya kapsamına yansıyan tanık beyanları ile sabittir, tanık beyanları dosya kapsamı ile birlikte değerlendirildiğinde sanığın örgütün hiyerarşik yapısı içerisinde yer alan mahrem kişilerden ve örgüt listesinden yüksek yargıya sızdırılan mensuplardan biri olduğu, örgüt adına davranmaya ve hareket etmeye Danıştay'a seçildikten sonraki dönem içinde de devam ettiği ortaya konulmuş olup tüm bu anlatımlar sanık hakkında anılan örgütün üyeliğine dair aleyhe beyanlar olarak kabul edilmiştir.

Sanık adının da geçtiği bazı ByLock yazışmaları

Dosyaya giren ve CMK'nın 217. Maddesi uyarınca duruşmalarda tartışılan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 29/6/2018 tarihli yazısı ve eklerine göre FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Danıştay hücre yapılanması içinde yer aldığı soruşturma makamınca belirtilen

haklarında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyesi/yöneticisi olma suçundan soruşturma / kovuşturma bulunan kişilerin ByLock yazışmalarında sanığın isminin geçtiği değerlendirilen mesaj ve mailler:

[Danıştay üyeleri Y.Ç. ve A.Ç. arasında geçtiği belirtilen ByLock yazışma içeriğinde:]

'E.Ç.yi 12 için iki adaya da işaretlenmiş oy pusulası atarken gördüm'

'Sence onunla en iyi anlaşacak onun kırmayacağı kim olur'

'A. bizzat gitse nasıl olur. Başka yerlerden de duydum problem gittikçe büyüyor.'

'aklıma O. geliyor, A. ya da mahmut da olsa güzel olur.'

'Arkadaşa ilettim. Bana dönecek. Eğer müsaitlerse A.le Mahmut birlikte olsun dedim'

Şeklindeki mesaj içeriğinde verilen ID numaralarının Eski Danıştay üyeleri olduğu iddiası, haklarında Dairemizde farklı esas numaraları alarak haklarında FETÖ / PDY üyeliğinden yada yöneticisi olmaktan yargılamanın bulunması, tanık [H.E.]'nin mahkememizce itibar edilen beyanları bütün olarak değerlendirildiğinde; örgütün Danıştay'daki seçimlere yönelik olarak kimlerin aday olacağı kimlere oy verileceği konusunda talimatların gelmesi, diğer tanık beyanları, eski Danıştay (yargılanan yada soruşturma yapılan) üyeleri arasında sanığın dışında Mahmut isminde başka bir üyenin bulunmaması karşısında ByLock yazışmalarında geçen 'Mahmut' un sanık olduğu kanaati oluşmuş sanığın örgütün amaç ve stratejileri doğrultusunda yüksek yargıda mahrem yapılanma içerisinde faaliyet gösterdiği kabul edilmiş savunmasına itibar edilmemiştir.

...

Yukarıda ayrı başlıklar altında irdelenen tüm deliller birlikte ele alındığında;

Yüksek yargı mensubu olan sanığın örgütün içinde olup örgütle yakalanana kadar bağını kesintisiz devam ettirdiği, 24/2/2011 tarihinde FETÖ/PDY mensubu olduğu iddia edilen HSYK üyelerinin desteği ile Danıştay üyesi olarak seçildikten sonra örgütün Danıştay yapılanmasının hiyerarşisi içerisinde yer aldığı, diğer ByLock kullanıcıları arasındaki yazışmalardan da örgütün bir mensubu olduğu, verilebilecek talimatları yerine getirmeye hazır konumda olduğu, dolayısıyla kendi iradesini örgütün iradesine terk ettiği, üzerine atılı silahlı terör örgütü üyesi olmak suçunun unsurları itibariyle oluştuğu kanaatine varılmıştır.

Yukarıda anlatıldığı üzere yıllarca örgütün mahrem yargı yapılanması içerisinde yer alıp 17/25 Aralık'tan sonra da aktif olarak Danıştay yapılanması içerisinde faaliyet göstermesi, yıllarca hakimlik görevinde bulunup Danıştay üyeliği yapmış olması nedeniyle eğitimi ve sosyal durumu, hep gizlilik içerisinde hareket etmiş olması, sanığın üyesi olduğuna karar verilen örgüt tarafından gerçekleştirilen 17/25 Aralık 2013 tarihli operasyonlardan sonra bu yapının terör örgütü olduğuna dair üst seviyede devlet görevlilerince yapılan açıklamalara, 2014 yılı Şubat ayında Milli Güvenlik Kurulu'nca örgütün paralel devlet yapılanması adıyla tehlikeli bir oluşum olarak kamuoyuna açıklanmasına, 2014 yılı 22 Temmuz'dan itibaren özellikle İstanbul ve Ankara başta olmak üzere birçok ilde bu örgütle bağlantılı olduğu iddia edilen emniyet görevlileri başta olmak üzere bazı kamu görevlilerinin örgüt üyeliği suçu nedeniyle soruşturulmuş ve tutuklanmış olmasına, kamu görevlisiyken MİT tırlarının durdurulması eylemini gerçekleştiren şüphelilerin de örgüt tarafından sahiplenilip, örgüt medyasında desteklenmesine göre; sanığın içinde bulunduğu örgütün yasa dışı faaliyetlerinin olduğunun farkında olarak nihayet 15 Temmuz 2016 tarihinde TSK içine

sızmış mensuplarıyla darbe girişiminde bulunup devletin silahlarıyla halkın üzerine kurşun yağdırıp yüzlerce kişinin ölümüne ve binlercesinin yaralanmasına sebep olmasına rağmen örgütün içinde kalmaya devam ettiği, baştan itibaren örgütün devletin silahlı unsurları olan TSK ve Emniyet içerisine sızdırılmış mensupları tarafından, gerektiğinde kendi kullanımlarına verilmiş silahlarla eylem yapabilecek durumda olduklarını bilebilecek konumda olduğu, dolayısıyla sanığın örgüte bilerek ve isteyerek katıldığı, örgütün niteliği ve amaçlarını baştan itibaren bildiği, örgütün bir parçası olmayı istediği ve bu amaçla faaliyet gösterdiği, örgüt içerisinde olma iradesinin devamlılık gösterdiği, örgütün kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüt olduğunu bilerek üye olmak kasıt ve iradesi ile hareket ettiği, böylece sanık açısından atılı silahlı terör örgütüne üye olmak suçunun maddi ve manevi unsurlarının oluştuğu heyetçe kabul edilmiştir."

28. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz mahkemesi sıfatıyla Yargıtay Ceza Genel Kurulunda derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

29. 6/1/1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun "Şahsi suçların kovuşturma usulü" kenar başlıklı 82. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin şahsi suçlarının takibinde Yargıtay Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı ve üyelerinin şahsi suçlarının takibi ile ilgili hükümler uygulanır."

30. 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun "Kişisel ve görevle ilgili suçlar" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcıvekilinin görevleriyle ilgili veya kişisel suçlarından dolayı haklarında soruşturma yapılabilmesi Birinci Başkanlık Kurulunun kararına bağlıdır. Ancak, ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinin hazırlık ve ilk soruşturması genel hükümlere tabidir.

Birinci Başkanlık Kurulu kendisine intikal eden veya ettirilen ihbar ve şikayetleri inceleyerek soruşturma açılmasını gerektirir nitelikte gördüğü takdirde, ilk soruşturma yapılması için ceza dairesi başkanlarından birini görevlendirir. Aksi takdirde dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verir. Bu karar kesindir.

Soruşturma ile görevlendirilen başkan, soruşturmayı ikmal ettikten sonra evrakı Birinci Başkanlık Kuruluna gönderir.

Soruşturmayı yapan ceza dairesi başkanı sorgu hakiminin yetkisini haiz olup Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ilk soruşturmaya ait hükümlerini uygular. Vereceği tutuklama ve tutuklamanın kaldırılması veya kefaletle salıvermeye ait kararları Birinci Başkanlık Kurulunun onaması ile tekemmül eder.

Birinci Başkanlık Kurulu, incelediği evrakı eksik bulursa soruşturmayı yapan başkana tamamlattırır. Son soruşturmanın açılmasına gerek görmediği takdirde evrakın işlemden kaldırılmasına, aksi halde son soruşturmanın açılmasına karar verir ve görevle ilgili suçlarda Anayasa Mahkemesine, kişisel suçlarda Yargıtay ilgili ceza dairesine tevdi olunmak üzere dosyayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Evrakın işlemden kaldırılmasına dair verilen kararlar kesindir.

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren kişisel suçlarla ilgili suçüstü halinde genel hükümlere göre yürütülen soruşturma sonucunda dosya, düzenlenen fezlekeyle birlikte Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Hâkim kararı gerektiren işlemlere dair Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının talepleri ile kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara yapılan itirazlar hakkında, soruşturma konusu suçların en ağırına bakmakla görevli Yargıtay ceza dairesini numara itibarıyla izleyen ceza dairesi başkanı tarafından karar verilir. Suçun son numaralı ceza dairesinin görevine girmesi halinde talebi inceleme yetkisi Birinci Ceza Dairesi Başkanına aittir. Hâkim kararı gerektiren işlemlerde başkanın verdiği kararlara karşı yapılan itirazı numara itibarıyla izleyen ceza dairesi başkanı inceler. Son numaralı daire başkanının kararı, Birinci Ceza Dairesi Başkanı tarafından incelenir. İddianame hazırlanması hâlinde kovuşturma Yargıtay ilgili ceza dairesince yapılır.

Haklarında inceleme ve soruşturma yapılacakların, inceleme ve soruşturma mercilerinin tayininde son görev ve sıfatları esas alınır. Sıkıyönetim Kanununda sözü edilen yetkili izin mercii, Yargıtay Büyük Genel Kuruludur."

31. İlgili hukuk için ayrıca bkz. İbrahim Okur, B. No: 2016/50394, 27/2/2020, §§ 35-54.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, Danıştay üyeleri ile ilgili öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açılmadan başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebileceği ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile Ankara Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

35. Bakanlık ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağını ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği de ifade edilmiştir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

39. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

41. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

42. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında

öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

44. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

46. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

47. Diğer taraftan başvurucu, Danıştay üyeleriyle ilgili öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin görevli ve yetkili olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

48. Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsünden sonraki dönemde bu teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu kabul edilen FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan yürütülen soruşturmalar kapsamında yargı mensupları hakkında uygulanan tutuklama tedbirlerinin hukukiliğine ilişkin bireysel başvuruları incelediği birçok kararında, başvurucu yargı mensuplarının mesleklerinden veya görevlerinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandıkları ve bu nedenle tutuklamanın kanuni dayanağının bulunmadığı iddialarını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi bu inceleme sonucunda gerek Yüksek Mahkeme üyeleri gerekse diğer yargı mensupları bakımından tutuklamaya konu olaylara ilişkin olarak soruşturma mercilerince veya tutuklamaya karar veren yargı organlarınca isnat edilen ve tutuklamaya konu olan suçların kişisel suç olduğu ve ayrıca ağır cezayı gerektiren suçüstü hâlinin bulunduğu yönündeki değerlendirmelerin olgusal ve hukuki temellerinin bulunduğu, dolayısıyla tutuklama tedbirlerinin kanuni dayanaktan yoksun olduğunun söylenemeyeceği sonucuna varmıştır (Yargıtay üyeleri bakımından bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 106-121; Mehmet Arı, B. No: 2016/22732, 10/1/2019, §§ 61-77; Ramazan Bayrak, B. No: 2016/22901, 7/2/2019, §§ 70-86; A.B. [GK], B. No: 2016/22702, 31/10/2019, §§ 81-95; Danıştay üyesi bakımından bkz. Hannan Yılbaşı, B. No: 2016/37380, 17/7/2019, §§ 61-63).

49. Başvurucunun 15 Temmuz 2016 tarihinde başlayan ve ertesi gün de devam eden darbe teşebbüsünün savuşturulması sonrasında gözaltına alınıp darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen ve yargı makamlarınca silahlı bir terör örgütü olduğuna karar verilen FETÖ/PDY'nin üyesi olma suçundan tutuklandığı dikkate alındığında başvurucuya

isnat edilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu yönünden suçüstü hâlinin bulunduğu yönünde soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmelerin olgusal ve hukuki temelden yoksun ve keyfî olduğunun kabulü mümkün görülmemiştir. Dolayısıyla somut başvuruda aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

51. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

52. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin üyesi olduğuna dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu belirtilmiş ve başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların dosyada bulunduğu sonucuna varılmıştır (bkz. § 16). Tutuklamaya itirazın reddine ilişkin kararda da tutuklama kararı veren Hâkimlik kararına atıf yapılarak başvurucunun da aralarında olduğu şüpheliler yönünden isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu ifade edilmiştir (bkz. § 17).

53. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise başvurucunun isnat edilen terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair delil olarak; tanık beyanlarına ve telefon sinyal bilgilerinin incelenmesi sonucunda yapılan analiz raporuna göre başvurucunun FETÖ/PDY üyelerinin kendi aralarındaki iletişimi sağladığı ifade edilen ByLock uygulamasının kullanıcısı ve örgütün sivil imamı oldukları iddiasıyla haklarında soruşturma başlatıldığı belirtilen kişilerin ve başvurunun telefon hattının ortak baz hareketliliği olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 21). Kovuşturma aşamasında ise ByLock kullanıcısı olan ve haklarında FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan soruşturma yürütüldüğü belirtilen Danıştay üyesi iki kişi arasında geçen mesajlaşma içeriğinin dosyaya dâhil edildiği ve soruşturma aşamasında dinlenmeyen bir kısım tanığın dinlendiği anlaşılmaktadır (bkz. § 25).

54. Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir kararında FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik somut olgular içeren anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75, benzer nitelikteki tanık beyanlarının kuvvetli belirti olarak kabul edildiği diğer kararlar arasından bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

55. Soruşturma makamlarınca bir kısım soruşturma dosyasında; FETÖ/PDY mensuplarının 2010 yılında yapılan seçimlerde HSYK'da çoğunluğu ele geçirmelerinden sonra örgüt liderinin talimatı ile Yargıtay ve Danıştaya seçilecek üyeleri belirlemek amacıyla sadece örgüt mensubu olduğu belirtilen HSYK üyeleri, bir kısım örgüt mensubu Yargıtay tetkik hâkimi ve Yargıtay Cumhuriyet savcısının katıldığı gizli toplantıların yapıldığı ve yapılan bu toplantılar sonunda Yargıtaya ve Danıştaya seçilecek örgüt mensubu üyelerin belirlendiğine ilişkin iddiaların yargılamaya konu edildiği anlaşılmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Okur, B. No: 2016/50394, 27/2/2020, §§ 26, 27, 81). Somut olayda soruşturma makamlarınca tanık beyanlarının değerlendirilmesinde söz konusu gizli toplantılar da dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir (bkz. §§ 22, 27).

56. Bu bağlamda iddianamede ifadelerine yer verilen ve ayrıca kovuşturma aşamasında Mahkemece dinlenen tanık İ.O.nun başvurucunun Danıştay üyesi seçimleri sırasında ismi gündeme gelen kişilerden olduğunu ve cemaat (FETÖ/PDY) tarafından istenen isimlerden biri diye hatırladığını, bu nedenle 2013 yılında cemaate karşı bir oluşum meydana getirmek için Danıştay üyelerini bir araya getirdiklerinde başvurucuyu çağırmadıklarını; tanık V.B.nin Danıştaya geldikten sonra başvurucunun FETÖ/PDY ile bir yakınlığının olduğunu fark ettiğini ancak ne derece irtibatı olduğunu bilmediğini; tanık B.E.nin 2011 yılında Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçilmesi sürecinde başvurucunun adının "cemaat mensubu" üyelerin listesinde bulunduğunu, 2013 yılında cemaate karşı bir oluşum meydana getirmek için Danıştay üyelerini bir araya getirdiklerinde FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerle beraber hareket ettiğinin söylenmesi üzerine başvurucunun söz konusu toplantılara çağrılmadığını; tanık A.Ş.nin arkadaşları dolayısıyla başvurucunun da cemaatin Danıştay listesinden üye seçileceği yönünde hem seçildikten sonra hem de seçilmeden önce bir duyumunun olduğunu; tanık H.E.nin soruşturma aşamasındaki ifadesinde başvurucunun Danıştay 10. Dairesinin sorumlusu olduğunu ifade ettiği, kovuşturma aşamasında beyanlarının bir kısmının amacını aştığını belirterek aslında tahmini olarak beyanda bulunduğunu, kendisine ''Kim aktif?'' diye sorulması üzerine başvurucunun adını da saydığını; tanık B.Ü.nün başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğuna dair duyumları olduğunu; tanık E.Ç.nin başvurucunun zaman zaman örgüt mensuplarıyla hareket ettiğini, örgüt içinde etkili bir isim olmadığını, sonradan örgütten ayrılıp ayrılmadığı konusunu bilemediğini ifade ettiği görülmektedir (ayrıntı için bkz. §§ 21, 25).

57. Soruşturma makamlarınca örgütün yapısı, faaliyetleri ve çalışma usulü ile tanık olarak dinlenen kişilerin yargı içindeki konumu da dikkate alınarak başvurucunun yakın zamanda örgüt ile bağlantısının olduğuna dair beyanlar içeren tanık ifadelerinin tutuklamanın hukukiliği bağlamında başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

58. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

59. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri,§§ 15-19, 26), darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

60. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş

olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79). Ayrıca Danıştay üyesi olan başvurucunun -konumu itibarıyla- deliller üzerinde etkide bulunmasının diğer kişilere göre daha kolay olacağı yadsınamaz.

61. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

62. Somut olayda Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken kaçma ve delillerin karartılması tehlikesine, adli kontrolün yetersiz kalacak olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 16).

63. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığı söylenemez.

64. Öte yandan başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

65. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

66. Ayrıca başvurucunun darbe teşebbüsünün savuşturulması sürecinde gözaltına alındığı ve sonrasında tutuklandığı dikkate alındığında soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olmadığı sonucuna varılması için herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

67. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

69. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FİGEN YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU (2)

B. No: 2017/3366 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/3366

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FİGEN YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/3366)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Figen YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU

Vekili : Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması, infaz memurunun görüşmeyi izlemesi ve görüşme süresi ile belge alışverişinin sınırlandırılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği, adil yargılanma ve siyasi faaliyette bulunma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 7/6/2015 ve 1/11/2015 tarihlerinde yapılan milletvekili seçimlerinde Halkların Demokratik Partisi (HDP) Van milletvekili olarak seçilmiştir. Aynı zamanda 2014 yılından itibaren HDP'nin eş genel başkanlığını yürütmüş olan başvurucunun 21/2/2017 tarihinde, kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunması (Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/177 sayılı dosyasında verilen mahkûmiyet kararı 22/9/2016 tarihinde kesinleşmiştir.) nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisince (TBMM) milletvekilliği düşürülmüş ve akabinde Yargıtay Başsavcılığınca parti üyeliği düşürüldüğünden partideki görevi de sona ermiştir.

9. Milletvekili olarak görev yaptığı dönemde işlediği iddia olunan bazı suçlara ilişkin olarak başvurucu hakkında farklı Cumhuriyet başsavcılıklarınca soruşturmalar yürütülmüştür. Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz." hükmü uyarınca yasama dokunulmazlığına sahip olan başvurucunun dokunulmazlığının kaldırılması istemiyle sekiz ayrı fezleke düzenlenmiş ve TBMM'ye sunulmak üzere Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir.

10. Bu kapsamda başvurucu hakkındaki çok sayıda fezlekeye konu olan soruşturma dosyaları da Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla 2016 yılının Haziran ayında gereğinin takdir ve ifası için Ankara ve Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderilmiştir.

11. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu hakkındaki fezlekelere konu tüm soruşturma dosyalarının eylem bütünlüğü açısından -2016/25124 sayılı soruşturma dosyasında- birleştirilmesine karar verilmiştir. Böylece başvurucu hakkında farklı Cumhuriyet Başsavcılıklarınca (Ankara, Van ve Diyarbakır) düzenlenen fezlekelerde suça konu edilen fiillerin birlikte değerlendirilmesi söz konusu olmuştur.

12. Başsavcılığın talebi üzerine Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 3/11/2016 tarihli kararı ile başvurucunun yakalanarak gözaltına alınabilmesi amacıyla- evinde arama yapılmasına izin vermiştir.

13. Başvurucu, bu kapsamda 4/11/2016 tarihinde Ankara'da bulunan evinde yakalanmış; sonrasında hakkında soruşturma işlemlerinin yürütüldüğü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne getirilerek burada gözaltında tutulmuştur.

14. Başvurucu, aynı gün ifadesi alınmak üzere Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığında hazır edilmiştir.

15. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 4/11/2016 tarihinde başvurucuyu tutuklanması istemiyle Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

16. Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 4/11/2016 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir.

17. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 15/11/2016 tarihinde, PKK/KCK terör örgütüne üye

olma ve halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme suçlarından tutuklu olan başvurucunun avukatları ile görüşmesinin 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK'nın 6. maddesinin 5. ve 11. fıkraları uyarınca üç ay süreyle kısıtlanmasına karar verilmesini talep etmiştir. Talep yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçlarından hakkında Cumhuriyet Başsavcılığımızca soruşturma yürütülen ve halen Kocaeli 1 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan şüpheli Figen Yüksekdağ Şenoğlu ile ilgili olarak;

29872 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve halen yürürlükte bulunan 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. maddenin 5. ve 11. fıkrası uyarınca; (5) 'Türk Ceza Kanunu'nun 220'nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve tâlimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. (11) Tutuklular hakkında bu madde hükümlerine göre karar vermeye soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimi, kovuşturma aşamasında mahkeme yetkilidir.' hükmü yer aldığından,

Şüphelinin avukatları ile görüşmesi sırasında, toplum ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin bulunduğu kanaatine varıldığından, 3 ay süreyle olmak üzere,

1-)Görüşmelerinin teknik cihazla, sesli veya görüntülü olarak kaydedilmesine,

2-)Tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevlinin hazır bulundurulmasına,

3-)Tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örneklerine, dosyalar ve arasındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara el konulmasına,

Karar verilmesi kamu adına talep olunur."

18. Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 15/11/2016 tarihinde başvurucunun avukatları ile görüşmesinin 676 sayılı KHK'nın 6. maddesinin 5. ve 11. fıkraları uyarınca üç ay süreyle kısıtlanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"29872 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve halen yürürlükte bulunan 676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. maddenin 5. ve 11. fıkrası uyarınca; '(5) Türk Ceza Kanununun 220'nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya

diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve tâlimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir.

(11) Tutuklular hakkında bu madde hükümlerine göre karar vermeye soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimi, kovuşturma aşamasında mahkeme yetkilidir.' hükmü yer aldığından

...

Diyarbakır C.Başsavcılığının talebinin kabulüne;

Şüphelinin avukatları ile görüşmesi sırasında, toplum ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin bulunduğu değerlendirildiğinden, 3 ay süreyle olmak üzere,

1-) Görüşmelerinin teknik cihazla, sesli veya görüntülü olarak kaydedilmesine,

2-) Tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevlinin hazır bulundurulmasına,

3-) Tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örneklerine, dosyalar ve arasındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara el konulmasına ... karar verildi."

19. Başvurucu anılan karara 23/11/2016 tarihinde itiraz etmiş, Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 5/12/2016 tarihinde söz konusu kısıtlama kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazının kesin olarak reddine karar vermiştir. Başvurucu hakkındaki sınırlama 14/2/2017 tarihinde son bulmuştur.

20. Başvurucu 3/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 15/1/2017 tarihli iddianame ile başvurucunun silahlı terör örgütü kurma veya yönetme, terör örgütü propagandası yapma, halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme, suç işlemeye alenen tahrik etme, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, halkı kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne kışkırtma suçlarından cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

22. Başvurucu hakkındaki dava Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesine tevzi edilmiş, Mahkeme 1/2/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/102 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Aynı tarihte yapılan inceleme sonucunda Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucuya yüklenen örgüt yöneticiliği suçunun Ankara'da işlendiği gerekçesi ile davanın Ankara Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmesi gerektiğinden bahisle yetkisizlik kararı vermiştir.

24. Yetkisizlik kararından sonra Ankara 16. Ağır Ceza Mahkemesine tevzi edilen dosya hakkında Mahkeme, yetkili mahkemenin Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi olduğu gerekçesi ile karşı yetkisizlik kararı vererek yetki uyuşmazlığının giderilmesi için dava dosyasını Yargıtay 5. Ceza Dairesine göndermiştir.

25. Yargıtay 5. Ceza Dairesi 11/4/2017 tarihli ilamıyla yetkili mahkemenin Ankara Ağır Ceza Mahkemesi olduğuna kesin olarak karar vermiştir. Anılan karar sonrasında Ankara 16. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/159 sayılı dosyası üzerinden yargılamaya devam edilmiştir.

26. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir ve başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

27. 6/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" kenar başlıklı 216. maddesi şöyledir:

"(1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

28. 5237 sayılı Kanun'un "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir."

29. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Cezaların artırılması" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adlî para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur."

30. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine

ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

31. 5271 sayılı Kanun'un "Şüphelinin veya sanığın müdafi seçimi" kenar başlıklı 149. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafiin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafi seçebilir.

...

(3) Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz."

32. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafi ile görüşme" kenar başlıklı 154. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın müdafii ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafii ile yazışmaları denetime tâbi tutulamaz.

(2) (Ek: 3/10/2016-KHK-676/3 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/3 md.) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçları bakımından gözaltındaki şüphelinin müdafi ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süreyle kısıtlanabilir; bu zaman zarfında ifade alınamaz. "

33. 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin KHK'nın "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, olağanüstü halin devamı süresince;

...

Tutuklu olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve tâlimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara

ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. Tutuklunun yaptığı görüşmenin, belirtilen amaçla yapıldığının anlaşılması hâlinde, görüşmeye derhal son verilerek, bu husus gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanır. Görüşme başlamadan önce, taraflar bu hususta uyarılır. Tutuklu hakkında, tutanak tutulması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemiyle tutuklunun avukatlarıyla görüşmesi sulh ceza hâkimliğince yasaklanabilir. Yasaklama kararı, tutuklu ile yeni bir avukat görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir ..."

34. 676 sayılı KHK'nın "Yargı ile ilgili düzenlemeler" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 59'uncu maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddeye bu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiş ve diğer fıkra buna göre teselsül ettirilmiştir.

(4) Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttukları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınamaz.

(5) Türk Ceza Kanununun 220 nci maddesinde ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve tâlimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir.

(6) İnfaz hâkimliği hükümlünün; kurallara uyumunu, toplum veya ceza infaz kurumu bakımından arz ettiği tehlikeyi ve rehabilitasyon çalışmalarındaki gelişimini değerlendirerek, kararda belirttiği süreyi üç aydan fazla olmamak üzere müteaddit defa uzatabileceği gibi kısaltılmasına veya sonlandırılmasına da karar verebilir.

(7) Beşinci fıkra kapsamına giren hükümlünün yaptığı görüşmenin, aynı fıkrada belirtilen amaca yönelik yapıldığının anlaşılması hâlinde, görüşmeye derhal son verilerek, bu husus gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanır. Görüşme başlamadan önce taraflar bu hususta uyarılır.

(8) Hükümlü hakkında, yedinci fıkra uyarınca tutanak tutulması hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemiyle hükümlünün avukatlarıyla görüşmesi infaz hâkimince altı ay süreyle yasaklanabilir. Yasaklama kararı, hükümlüye ve yeni bir avukat görevlendirilmesi için derhal ilgili baro başkanlığına bildirilir. Cumhuriyet başsavcılığı baro tarafından bildirilen avukatın değiştirilmesini baro başkanlığından isteyebilir. Bu fıkra hükmüne göre görevlendirilen avukata, 23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 13 üncü maddesine göre ücret ödenir.

(9) İnfaz hâkimi tarafından bu madde uyarınca verilen kararlara karşı 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edilebilir.

(10) Bu madde hükümleri 9'uncu maddenin üçüncü fıkrasına göre yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler ile beşinci fıkradaki suçlardan hükümlü olup, başka bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık sıfatıyla avukatıyla görüşen hükümlüler hakkında da uygulanır.

(11) Tutuklular hakkında bu madde hükümlerine göre karar vermeye soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimi, kovuşturma aşamasında mahkeme yetkilidir."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendi kapsamında, suç isnadı altında bulunan kişi savunma hakkının kullanılmasında üç ayrı hakka sahiptir. Bunlar kendisini bizzat savunma, seçtiği bir müdafi yardımından yararlanma, bir müdafi tayin etme olanağından yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görülürse resen atanacak bir müdafi yardımından yararlanma haklarıdır (Pakelli/Federal Almanya, B. No: 8398/78, 25/4/1983, § 31). Bir suçla itham edilen herkesin avukat yardımından etkili bir şekilde yararlanma hakkı, mutlak bir hak olmamakla beraber adil yargılanma ilkesinin temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Salduz/Türkiye [BD], B. No: 36391/02, 27/11/2008, § 51).

36. İlke olarak şüpheliye, gözaltına alındığı ya da tutuklandığı andan itibaren avukat yardımından yararlanma imkânı sağlanmalıdır (Dayanan/Türkiye, B. No: 7377/03, 13/10/2009, § 31). Diğer taraftan AİHM, kolluk tarafından ifade alınma aşamasını da kapsayan müdafi yardımından yararlanma hakkının geçerli bir nedene dayanılarak kısıtlanabileceğini, bu durumda somut olay açısından yargılamanın bütününe bakılarak söz konusu kısıtlamanın adil yargılanmaya engel olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (John Murray/Birleşik Krallık, B. No: 18731/91, 8/2/1996, § 63; Magee/Birleşik Krallık, B. No: 28135/95, 6/6/2000, § 41).

37. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin ne lafzı ne de ruhunun başvuranın iradi olarak açık ya da örtülü biçimde adil yargılanma hakkından vazgeçmesini engellemediğini belirtmektedir (Aksin ve diğerleri/Türkiye, B. No: 4447/05, 1/10/2013, § 48). Adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan müdafi yardımından yararlanmadan vazgeçmenin geçerli ve etkin olabilmesi için her türlü şüpheden uzak bir açıklıkta olması, ayrıca sonuçlarının ağırlığının gerektirdiği asgari garantileri içermesi gerekir (Salduz/Türkiye, § 59).

38. AİHM, bazı durumlarda kişinin talebi olmasa da resen ücretsiz olarak avukat tayin edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kişinin olanağının olmaması yanında ayrıca suçlama nedeniyle alabileceği özgürlükten mahrum bırakılmayı gerektiren bir ceza ve davanın karmaşıklığı, avukat yardımının sağlanmasını gerektiren bir hukuki menfaati ortaya çıkarmaktadır (Tunç/Türkiye, B. No: 32432/96, 27/3/2007, §§ 55, 56).

39. Öte yandan AİHM'in Kastravet/Moldova (B. No: 23393/05, 13/3/2007) kararına konu olayda tutuklu bulunan başvurucu, avukatıyla iki tabakalı cam bir bölmenin arkasından görüşebilmekte ve camların üzerinde matkapla açılmış küçük delikler bulunmaktadır. Ayrıca herhangi bir nesnenin karşı tarafa geçirilmesini engellemek amacıyla her iki tabaka arasındaki delikler, birbirine karşılık gelmeyecek biçimde açılmıştır. Dahası delik açılmış bölgelerin arasında yeşil bir ağ bulunmaktadır. Avukat ile müvekkil arasında doküman

aktarımını sağlayacak herhangi bir bölme bulunmamaktadır (Kastravet/Moldova, § 17). Başvurucu, avukatıyla görüşme yaptıklarında birbirlerini duyabilmek için seslerini yükseltmek zorunda kaldıklarını ileri sürmüştür. Başvurucuya göre yüksek sesle konuşmaları sebebiyle bu konuşmaların kaydedilmesi veya ceza infaz memurları tarafından duyulması mümkün hâle gelmiştir. Başvurucu ayrıca bu cam bölmenin belgelerin birlikte okunmasını veya karşı tarafa geçirilmesini imkânsız kıldığından şikâyet etmiştir (Kastravet/Moldova, § 42). AİHM başvurucunun bu şikâyetlerini Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında incelemeyi uygun bulmuştur (Kastravet/Moldova, § 45). AİHM anılan kararda Sözleşme'nin 5. maddesinin (4) numaralı fıkrasına ilişkin içtihadını şu şekilde derlemiştir:

"5. maddesinin (4) numaralı fıkrası tutukluya veya gözaltına alınmış kişiye özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarının Sözleşme anlamında hukukiliği için önem taşıyan usuli ve maddi koşulların denetlenmesi amacıyla başvuruda bulunma hakkını güvenceye bağlar.

5. maddenin (4) numaralı fıkrası bağlamında öngörülen başvuru yolunda 6. maddenin suç isnadı ve medeni hak ve yükümlülük uyuşmazlıkları için gerekli kıldığı garantilerin aynılarının sağlanması gerekmemekle birlikte bu yolun yargısal nitelik taşıması ve söz konusu özgürlükten mahrum bırakmanın türüne uygun birtakım güvenceler içermesi lazımdır.

Yargılama çelişmeli olmalı ve taraflar arasındaki “silahların eşitliği”ni temin etmelidir. Bir kimsenin 5. maddenin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi kapsamına tutulması halinin söz konusu olduğu yargılamalarda, duruşma açılması gereklidir.

Bundan başka 5. maddenin (4) numaralı fıkrası tutulan kişinin makul aralıklarla bu tutulmasının hukukiliğini incelettirebilmesini gerektirir.

6. madde belli ölçüde tipik bir tutuklamanın hukukiliği incelemesinin yapıldığı tutukluluk safhasına da uygulanmıştır. Fakat 6. maddenin bu aşamadaki uygulaması belli yönlerle sınırlıdır. Avukata erişim ile ilgili olarak 6. maddede güvenceler habeas corpus yargılamalarında da uygulanabilir bulunmuştur. Bouamar/Belçika kararında AİHM sözkonusu bireyin sadece şahsen dinlenme değil fakat avukatından etkili bir şekilde yardım alma imkânını da haiz olmasının önemli olduğuna karar vermiştir (Kastravet/Moldova, §§ 46-47).

Avukatın müvekkilinin menfaatlerini etkili bir biçimde savunabilmesi için kilit önemdeki hususlardan biri, ikisi arasında aktarılan bilginin gizliliğinin korunması ilkesidir. Bu ayrıcalık avukat ile müvekkil arasında açık ve dürüst bir iletişimi cesaretlendirir. AİHM daha önce bir kimsenin avukatıyla gizil görüşmesinin Sözleşme tarafından onun savunma hakkının güvencesi olarak korunduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır.

Esasında bir avukat izlenmeksizin müvekkili ile görüşmeye ve ondan özel talimat almaya muktedir olmaz ise yapacağı yardım, kullanışlılığını büyük ölçüde yitirir. Oysa Sözleşme’nin amacı hakları fiili olarak ve etkili bir şekilde güvence altına almaktır. AİHM'e göre avukat-müvekkil mahremiyetine ve dolayısıyla tutulanın savunma hakkına müdahale edilmesi mutlaka fiili dinleme veya gizlice dinleme yapılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Makul bir temele dayalı olarak konuşmalarının dinlendiğine dair oluşan samimi bir düşüncenin varlığı dahi avukatın sağlayabileceği yardımın etkililiğini zayıflatmak için yeterli olabilir. Bu şekildeki bir düşünce kaçınılmaz olarak avukat ile müvekkil arasında serbest bir konuşmanın cereyan etmesini engeller ve tutuklu kişinin tutukluluğunun

hukukiliğiyle etkili bir şekilde çelişme hakkını zedeler (Kastravet/Moldova, §§ 49-51)."

40. AİHM somut olayda başvurucu ve avukatının bu koşullardaki konuşmalarının mahrem kalmadığına inanmaları için makul bir zeminin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. AİHM'e göre cam bölme başvurucu ile avukatının gizli olarak konuşmalarına ve birbirlerine belge iletmelerine engel teşkil ettiğinden başvurucunun savunma hakkını zedelemiştir. AİHM başvurucunun sabıka kaydının bulunmadığına ve şiddet bağlantılı bir suçtan yargılanmadığına da dikkat çekmiştir. Cam bölmenin ayırım yapılmaksızın tüm tutuklulara uygulanan bir tedbir olduğunu ve kişisel koşulları dikkate almaksızın kurumda kalan herkese uygulandığını vurgulamıştır. AİHM hükûmetin güvenlik gerekçesini de bu amaç için avukat-müvekkil görüşmesinin görsel olarak izlenmesinin yeterli olacağı düşüncesiyle ikna edici bulmamıştır. AİHM sonuç olarak başvurucunun cam bölme olmaksızın avukatıyla görüşmesinin imkânsızlığının savunmasını ve tutukluluğuna itirazını doğrudan etkilediğine ve dolayısıyla savunma hakkını zedelediğine karar vermiştir (Kastravet/Moldova, §§ 55-60).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu; avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması, bu sırada iki infaz memurunun görüşmeyi izlemesi ve notlar alması, belge alışverişine izin verilmemesi ve görüşme süresinin otuz beş dakika ile sınırlandırılması nedenleriyle tutukluluğa etkili şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Bakanlık görüşünde, öncelikle etkili bir yargısal yol olan 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nda öngörülen başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde ayrıca Anayasa Mahkemesinin esastan inceleme yapacak olması durumunda ise ilgili kurumlardan elde edilen bilgi ve belgelere göre başvurucunun yeterli süreyle avukatlarıyla görüşme hakkı elde ettiği, süreç içinde tutukluluğa yönelik itirazlarını ileri sürebildiği, sınırlamanın sadece üç ay süreyle ve mahkeme kararına istinaden gerçekleştirildiği belirtilerek olağanüstü hâlin koşulları da dikkate alındığında avukatıyla görüşmesine getirilen sınırlamanın ölçülü olduğu ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği ileri sürülmüştür.

44. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunarak avukatı ile yaptığı görüşmelerin kayıt altına alındığını, görüşmeler esnasında görüşme kabininde bir görevlinin konuşulanları duyacak şekilde hazır bulunduğunu ve görüşmeye ilişkin notlar aldığını, görüşme süresince evrak alışverişinin de kısıtlandığını -ve karşılıklı olarak verilmek istenen evrakların görevliler tarafından incelenmek suretiyle sonraki tarihlerde teslim edildiğini- ayrıca görüşme süresinin de sınırlandırıldığını iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

45. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

46. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

47. Başvurucunun şikâyetinin özü müdafi ile görüşmesinin teknik cihazlarla kayda alınması, görüşme sırasında infaz memurunun konuşulanları duyacak şekilde hazır bulunması ve belge alışverişinin kısıtlanması nedeniyle etkili bir şekilde tutukluluğa itiraz hakkının engellendiğine ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

48. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik ... veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

49. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme, Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

50. Türkiye'de 21/7/2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hâlin temel nedeni 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsüdür. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri kararında doğrudan darbe teşebbüsü kapsamındaki eylemler dolayısıyla yürütülen bir soruşturmada; Selçuk Özdemir ([GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017) kararında ise -doğrudan darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa da- teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan -ve sonrasında bir terör örgütü olduğuna karar verilen- FETÖ/PDY ile bağlantılı eylemlerle ilgili olarak yürütülen bir soruşturmada uygulanan tutuklama tedbirlerinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edip etmediğini incelerken Anayasa'nın 15. maddesini dikkate almıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 237-241; Selçuk Özdemir, § 57).

51. Bununla birlikte olağanüstü hâl sürecine ilişkin belgeler incelendiğinde olağanüstü hâlin ilanında ve devam ettirilmesinde darbe teşebbüsünün ve FETÖ/PDY'nin yanı sıra diğer terör örgütlerinin kamu düzeni ve millî güvenlik üzerinde oluşturdukları tehdit ve tehlikenin de

etkili olduğu anlaşılmaktadır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 227). Somut olayda başvurucu hakkında olağanüstü hâl döneminde uygulanan avukatı ile yaptığı görüşmelere bir kısım sınırlandırma getirilmesine konu suçlama olağanüstü hâlin ilanına neden olan olgulardan biri olan terörle (PKK terör örgütüyle) bağlantılıdır.

52. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan müdafi ile görüşmenin sınırlandırılmasının hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Hizbullah terör örgütüyle bağlantılı bir suçtan ceza infaz kurumunda hükümlü olan bir başvurucunun olağanüstü hâlin devamı süresince uzaktan eğitim sınavlarına girişine izin verilmemesinin eğitim hakkını ihlal ettiği iddiasını incelerken Anayasa'nın 15. maddesini dikkate almıştır (Mehmet Ali Eneze, B. No:2017/35352, 23/5/2018, §§ 29-31). Bu inceleme sırasında öncelikle tedbirin başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek ve aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (bkz. tutuklama tedbiri yönünden Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Anayasa Mahkemesi tutuklu olan kişinin avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması, infaz memurunun görüşmeyi izlemesi ve görüşme süresi ile belge alışverişinin sınırlandırılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği şikâyetiyle ilgili olarak yaptığı inceleme sonunda 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen infaz hâkimliğine şikâyet yolunun -bu kapsamda kalan iddiaları bakımından- başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hak arama yolu olduğunu belirterek başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 101-107; Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020, §§ 128-138). Anayasa Mahkemesi Yasin Akdeniz (B. No: 2016/22178, 26/2/2020) kararında ise 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesinde öngörülen infaz hâkimliğine şikâyet ve sonrasında ağır ceza mahkemesine itiraz kanun yollarını tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunan başvurucunun başvurusunu kabul edilebilir bulmuş ve başvuruyu esastan incelemiştir (Yasin Akdeniz, § 60). Somut olayda anılan kararlardan farklı olarak başka bir suçtan hükümlü olan başvurucunun avukatıyla görüşmesinin kısıtlanmasına ilişkin karar, 676 sayılı KHK'nın 6. maddesinin 5. ve 11. fıkraları uyarınca Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliğince verilmiş ve başvurucunun bu karara yaptığı itiraz Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun söz konusu KHK'da öngörülen başvuru yollarını tükettiği anlaşılmaktadır (bkz. §§ 20, 21). Dolayısıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

54. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasına göre hürriyeti kısıtlanan bir kimsenin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkı bulunmaktadır (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 64).

55. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, serbest bırakılmayı sağlamak amacıyla

başvurulacak yerin bir yargı mercii olması öngörülmüş olduğundan burada yapılacak incelemenin yargısal bir niteliği bulunmaktadır. Yargısal nitelikteki bu inceleme sırasında adil yargılanma hakkının tutmanın niteliğine ve koşullarına uygun güvencelerinin sağlanması gerekir (Hikmet Yayğın, B. No: 2013/1279, 30/12/2014, § 29).

56. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasından kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itiraz öncesinde ve bu itirazın hâkim/mahkeme önünde incelenmesi aşamasında hürriyetinden yoksun bırakılan kimseye tutmaya karşı itirazlarını etkin bir şekilde dile getirebilme ve bu bağlamda savunma için gerekli imkân ve kolaylıklardan yararlanma fırsatının tanınmış olmasıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yasin Akdeniz, § 63).

57. Bu bağlamda kişilere tutmaya karşı sadece itirazda bulunma hakkının tanınmış olması yeterli değildir. Bu itiraz sırasında adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin yer aldığı Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen meşru vasıta ve yollardan yararlanma imkânının da tutmanın niteliğine uygun olduğu ölçüde gözetilmesi gerekir. Bu bağlamda suç isnadına bağlı olarak tutuklanan kişiler, serbest bırakılmalarını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvururken avukatların teknik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanma olanağından yoksun bırakılmamalıdırlar. Buna göre tutuklu kişilerin tutmaya itiraz bağlamında avukat yardımından yararlanmalarına imkân tanınması -esasen adil yargılanma hakkına ilişkin bir güvence olmakla birlikte- Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının koruması altındadır. Buradaki müdafi yardımından yararlanma, suç isnadına bağlı bir tutmaya yönelik itirazın etkililiğini sağlayan en önemli unsurlardan biridir (Yasin Akdeniz, § 64).

58. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına bir müdahale teşkil eden tutuklama ve tutukluluğa itiraz sürecinde tutuklu kişilerin müdafi yardımından yararlanması bu kişilerin tutmaya karşı itiraz ve iddialarının etkili bir şekilde dile getirilmesi bakımından önemli bir unsurdur. Esasen tutuklu kişiler bakımından müdafi yardımından yararlanma savunma hakkının güçlendirilmesi bağlamında da temel güvencelerden biridir. Bu bakımdan tutuklu kişilerin müdafi yardımından yararlanmalarının kısıtlanmasının hem adil yargılanma hakkı bağlamında savunma hakkına hem de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında tutmaya karşı etkili bir itirazda bulunma hakkına yönelik güvenceleri zayıflatan bir yönü bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle yasal olarak müdafi yardımının sağlanmasının zorunlu olmadığı durumlarda da bu hakkın kullanımının engellenmemesi, adil yargılanma hakkının yanı sıra kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinin güvencesini teşkil eder. Nitekim müdafinin tutuklunun tahliye talebine dair savunmasını ya da tutulmaya yönelik itirazlarını -teknik hukuk bilgisi nedeniyle- tutukludan daha iyi ve etkili bir şekilde yapabilme bilgi ve yeteneğine sahip olduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Erdal Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, § 117).

59. Öte yandan tutmaya yönelik itiraz bağlamında müdafii yardımından yararlanma imkânının tanınmış olması tek başına itirazın etkili olmasını sağlamak bakımından yeterli değildir. Şöyle ki müdafiden yararlanma hakkının gerçek anlamda vücut bulmasını imkânsızlaştıracak veya büyük ölçüde güçleştirecek durumlar bu hakka dair güvenceleri anlamsız kılabilir ya da işlevsiz hâle getirebilir. Bu bağlamda müdafinin tutuklu kişinin menfaatlerini etkili bir biçimde savunabilmesi ve tutmaya ilişkin itirazlarını bütünüyle ortaya koyabilmesi için tutuklu ile müdafii arasında gerçekleşen görüşmenin gizlilik içinde yürütülebilmesi ve aktarılan bilgilerin gizliliğinin korunabilmesi hayati derecede önemlidir

(Yasin Akdeniz, § 66).

60. Buna karşın tutmaya karşı itiraz bağlamında müdafi yardımından yararlanma hakkı mutlak değildir. Bu hakkın istisnai hâllerde ve belirli koşullarla sınırlandırılması mümkündür. Bununla birlikte anılan hakka yönelik istisnai olarak ve sebepleri açıklanarak bir sınırlama getirilmesi durumunda bile böylesi bir kısıtlamanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin güvenceleri anlamsız kılacak boyutta olmaması gerekir. Bu bağlamda bu sınırlamanın müdafiden yararlanma hakkının tümüyle ortadan kaldırılmasına veya işlevsiz hâle gelmesine sebebiyet verecek şekilde yorumlanmamasına özen gösterilmelidir (Yasin Akdeniz, § 67).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

61. Somut olayda bir başka suçtan hükümlü ve aynı zamanda tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüşmelerinin kayda alınması, bir ceza infaz kurumu görevlisi tarafından izlenmesi ve başvurucu ile avukatı arasındaki belge alışverişinin kontrol edilmesi şeklindeki uygulamaların bireysel başvuruya konu edildiği görülmektedir. Bu uygulamalar olağanüstü hâl döneminde çıkarılan 676 sayılı KHK'nın 3. maddesine dayanılarak Savcılığın talebi üzerine Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen karar uyarınca gerçekleştirilmiştir.

62. Anılan kararın ve bireysel başvuruya konu uygulamaların dayanağını oluşturan KHK hükmü -kanunlaştıktan sonra- 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun'un 6. maddesi ile değiştirilen 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 59. maddesinin (5) ve (10) numaralı fıkralarının iptal talebi kapsamında norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından incelenmiştir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 108-125).

63. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, hükümlülerin salt hükümlü sıfatıyla yaptıkları müdafi görüşmelerinin kısıtlanmasının dayanağını oluşturan 7070 sayılı Kanun'un 6. maddesi ile değiştirilen 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasının iptal talebine ilişkin olarak Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri kapsamında yaptığı incelemede "Anılan güvenceler gözetildiğinde sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile özel hayata saygı hakkına ilişkin bireysel yarar arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla hükümlü ile avukatın görüşmesine kısıtlama öngören kuralın özel hayata saygı hakkına orantısız, dolayısıyla da ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez" şeklinde bir sonuca varmış ve anılan fıkraya ilişkin iptal talebini reddetmiştir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 83-100).

64. Anayasa Mahkemesi, başvurucu hakkındaki uygulamanın bir diğer dayanağı olan KHK hükmünü de -kanunlaştıktan sonra- 7070 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesine eklenen (10) numaralı fıkrasının "… ile beşinci fıkradaki suçlardan hükümlü olup, başka bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık sıfatıyla avukatıyla görüşen hükümlüler…" şeklindeki hükmünün iptal talebi kapsamında norm denetimi yoluyla denetlerken Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma (müdafi yardımından yararlanma) hakkı yönünden bir inceleme yapmıştır (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 114-123)

65. Anayasa Mahkemesi yaptığı bu incelemede müdafi yardımından etkili bir şekilde yararlanmanın ilk koşulunun müdafi ile yapılan görüşmelerin belli bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesi olduğunu, şüpheli veya sanığın müdafi ile özgür bir şekilde bilgi

alışverişinde bulunması için mahremiyetin büyük önem taşıdığını, şüpheli veya sanığın müdafi ile yapacağı görüşmelerde mahremiyetin olmamasının müdafiden alacağı yardımın faydasını en alt düzeye indireceğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi, meşru amaçlarla müdafiyle görüşme hakkına kısıtlama getirilirken bu kısıtlama ile savunma hakkı arasındaki dengenin gözetilmesi gerektiğine dikkat çekmiş ve kısıtlamanın hiçbir şekilde müdafi yardımından etkili bir biçimde yararlanma hakkını engellememesi gerektiğini ifade etmiştir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 122, 123). Buna göre meşru bir amaçla kısıtlama yapılsa dahi yargılaması devam eden kişilere savunma hakkını etkin bir şekilde kullanabilmesi için yeterli güvencelerin tanınması gerekir.

66. Anayasa Mahkemesi anılan kararda nihai olarak "Müdafi yardımından yararlanma, dolayısıyla savunma ve adil yargılanma hakkının hukuk devletindeki önemi dikkate alındığında kuralla getirilen sınırlamanın kişiye yüklediği külfetin aşırı ve orantısız olduğu, böylelikle şüpheli ve sanığın müdafii ile görüşmesinin kaydedilmesi, izlenmesi veya bilgi ve belgelere el konulmasının müdafi yardımından yararlanma hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiği ..." şeklinde bir sonuca ulaşmıştır (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 122, 123).

67. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak -başvurucu hakkındaki uygulamanın dayanağı olan- 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (10) numaralı fıkrasını, aynı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasının "... görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, hükümlü ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara el konulabilir ..." bölümü yönünden Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı bularak kuralın iptaline karar vermiştir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, § 124).

68. Anayasa Mahkemesi, somut başvurunun dayanağı olan ve yukarıda yer verilen kuralın iptal talebi kapsamında yaptığı norm denetimi incelemesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden bir değerlendirme yapmamıştır. Bu bağlamda eldeki bireysel başvuru yönünden müdafi yardımından yararlanma hakkına getirilen bir sınırlamanın tutuklu kişiler için -aynı zamanda- tutukluluğa etkili itiraz edebilme bakımından kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir sınırlama getirip getirmediğinin ve bu sınırlamanın ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekecektir.

69. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü hâl süresince -sayılan suçlardan- tutuklu olanların müdafileri ile görüşmelerini düzenleyen -ve başvuruya konu uygulamanın dayanağı olan hükümle benzer düzenlemeler içeren- 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde yer alan " ... Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir ..." şeklindeki kanun hükmünün iptal talebi kapsamında norm denetimi yoluyla yaptığı incelemede Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının yanı sıra düzenlemenin tutukluluğa itiraz hakkına ve bu bağlamda kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yönelik bir sınırlama sonucunu doğurduğunu kabul ederek Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden de bir inceleme yapmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, §§ 89, 90).

70. Anayasa Mahkemesi anılan inceleme sonunda "Avukatla görüşme hakkının bu şekilde sınırlanması özellikle savunma makamının özel olarak desteklenmesinin gerektiği hâllerde etkili bir savunma yapılabilmesini önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan kural bir bütün olarak tutuklunun serbest kalabilmek için yaptığı başvuruların da etkili olmasını engelleyebilecek niteliktedir. Bu itibarla kuralla, müdafi yardımından yararlanma hakkı ile tutukluluğa itiraz hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvence rejiminin ötesinde bir sınırlama getirildiği anlaşılmaktadır." şeklinde bir sonuca ulaşmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 92).

71. Bu bağlamda sayılan suçlardan hükümlü olan ve aynı zamanda başka suçlardan tutuklu olan başvurucunun tutuklu bulunduğu soruşturma veya kovuşturma dosyasının müdafileri ile yaptığı görüşmelerinin teknik olarak kayda alınması, bir görevli tarafından izlenmesi veya görüşme esnasında belge alışverişinin sınırlandırılması şeklinde gerçekleşen bir uygulamanın başvurucunun -savunma hakkının bir yansıması olarak- tutukluluğa etkili şekilde itiraz edebilme bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına da bir sınırlama getirdiği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

72. Bu durumda -Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun yukarıda ayrıntılı şekilde yer verilen norm denetimi yoluyla yaptığı incelemeler dikkate alındığında eldeki bireysel başvuruda kuralda belirtilen suçlardan hükümlü olduğu anlaşılan ve aynı zamanda tutuklu olan başvurucunun -şüpheli veya sanık sıfatıyla yaptığı avukat görüşmelerinde- müdafi yardımından yararlanma hakkına yönelik sınırlamaların olağan dönemde tutukluluğa itiraz bağlamında Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varmak gerekir. Bu konuda farklı bir sonuca varmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

73. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekecektir.

iii. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

74. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan KHK hükmünü kanunlaştıktan sonra norm denetimi yoluyla incelemiş ve bu hükümde yer alan şüpheli veya sanığın müdafii ile görüşmesinin kaydedilmesi, izlenmesi veya bilgi ve belgelere elkonulmasının müdafi yardımından yararlanma hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşmış ve Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı bularak kuralın iptaline karar vermiştir (bkz. § 67). Anayasa Mahkemesi söz konusu norm denetimi incelemesinde Anayasa'nın 15. maddesi yönünden ise bir değerlendirme yapmamıştır.

75. 15 Temmuz darbe teşebbüsü nedeniyle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Olağanüstü hâlin ilan edilme ve uzatılma nedenlerinden biri de terör eylemlerinin artmış olmasıdır (bkz. §§ 50-51). Başvurucu PKK ile bağlantılı bir suçtan hükümlüdür. Başvurucu aynı zamanda PKK ile bağlantılı bir suçtan tutuklu bulunmaktadır ve tutuklu bulunduğu dosya müdafileri ile şüpheli ya da sanık sıfatıyla yaptığı görüşmeleri 7070 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesine eklenen (10) numaralı fıkrasına dayanılarak sınırlandırılmıştır. Başvurucu hakkındaki söz konusu uygulama olağanüstü hâl döneminde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla PKK ile bağlantılı bir suçtan hükümlü olan başvurucunun şüpheli veya sanık sıfatıyla müdafileri ile yaptığı görüşmelerinin sınırlandırılması sonucunu doğuran uygulamanın tutukluluğa itiraz bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı

yönünden olağanüstü dönemde Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekecektir.

76. Anayasa'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik durumlarında veya olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabilmesi ve bunlar için Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkündür. Ancak Anayasa'nın 15. maddesi, bu hususta kamu otoritelerine sınırsız bir yetki tanımamaktadır. Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen güvencelere aykırı tedbirlerin Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunmaması, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı bulunmaması ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir. Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme bu ölçütlerle sınırlı olacaktır. Anayasa Mahkemesi bu incelemenin usul ve esaslarını ortaya koymuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 192-211, 344).

77. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hâl gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında değildir. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 196, 345).

78. Ayrıca anılan hakkın milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve Sözleşme'nin 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi somut olayda başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan söz konusu müdahalenin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 199, 200, 346).

79. Bununla birlikte kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (Erdem Gül ve Can Dündar, B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62). Kişilerin keyfî olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 347).

80. Bu bağlamda bireylerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına keyfî olarak müdahale edilmemesini sağlayacak güvencelerden birisi de ölçülülük unsurudur. Somut olayda başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin olağan dönemde ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada söz konusu müdahalenin olağanüstü dönemde ölçülü olarak kabul edilip edilemeyeceğinin de tartışılması gerekmektedir.

81. Öncelikle başvurucu hakkındaki uygulamanın dayanağı olan hüküm otomatik olarak, avukat ile yapılan görüşmelerin teknik cihazla sesli veya görüntülü araçlarla kayda alınmasına, görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulmasına imkân sağlamamaktadır. Dolayısıyla söz konusu kural başvurucunun müdafi yardımından yararlanmasını önemli derecede kısıtlamaktaysa da tamamen ortadan kaldırmamakta ve uygulama için bir kısım güvence öngörmektedir.

82. Bu kapsamda hükmün uygulanabilmesi için öncelikle olağanüstü hâl süresi içinde kişinin

Türk ceza mevzuatında sayılan ve nitelik itibarıyla ağır suçlardan hükümlü olması gerekmektedir. Ayrıca toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı ve bu durumun -savcılığın talebi üzerine- bir mahkeme kararıyla tespit edilmesi şartı aranmış ve söz konusu karara karşı itiraz yolu öngörülmüştür. Dolayısıyla kişinin kendisi hakkındaki uygulamanın yargısal sistem içinde denetlenmesini sağlaması mümkün kılınmıştır. Nitekim başvurucu hakkındaki uygulama Savcılığın talebi üzerine Diyarbakır 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararına istinaden gerçekleştirilmiş ve başvurucu söz konusu karara itiraz ederek başka bir yargı mercii önünde kararı denetletme imkânını elde etmiştir. Ayrıca söz konusu kısıtlamaların tutuklunun avukatıyla görüşmesinde uygulanabileceği, görüşmeden önce tutuklu ve avukatına bildirilmektedir.

83. Somut olayda başvurucu, terör örgütü PKK ile bağlantılı suçlardan dolayı hükümlü ve aynı zamanda PKK ile bağlantılı bir suçtan da tutukludur. Başvurucunun müdafii ile yaptığı görüşmelere getirilen söz konusu kısıtlamalar ülkede 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşanmasından birkaç ay gibi kısa bir süre sonra ve darbe teşebbüsünün etkilerinin henüz tam olarak ortadan kalkmadığı, yeni bir darbe girişimi tehlikesinin söz konusu olduğu bir dönemde uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350; Selçuk Özdemir, § 22). Olağanüstü hâlin ilan edilme ve uzatılma gerekçelerinden birisi de terör örgütü eylemlerinin artması olarak gösterilmiştir. PKK'nın terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18). 15 Temmuz öncesindeki süreçte ve sonrasında PKK kaynaklı terör olayları büyük bir artış göstermiştir. Kamuoyunda "6-7 Ekim olayları" ve "hendek olayları" olarak bilinen terör eylemleri bunların başında gelmektedir (Gülser Yıldırım (2), §§ 19-27). Yine 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonraki süreçte de PKK'nın saldırıları başvurucunun seçim bölgesi de dâhil -özellikle ülkenin belli bir bölgesinde- devam etmiştir.

84. Terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No:2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017 § 64). Olağanüstü dönemlerde bu mücadelenin zorluk derecesinin daha da artacağı kesindir.

85. Bu bağlamada Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri kararında da ifade edildiği üzere "Tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir." (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 207). Bu bakımdan olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu bir dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbiri farklı şekilde değerlendirmek gerekir.

86. Bu koşullarda PKK ile bağlantılı suçlardan tutuklanan kişilerin darbe teşebbüsünden hemen sonraki dönemde tutukluluk sürecinde de örgütsel faaliyetlerine devam etme ve bunun demokratik anayasal düzeni hedef alan bazı yeni eylemlere dönüşme riskinin

bulunduğu yönündeki bir değerlendirmenin temelsiz olduğunu söylemek mümkün değildir.

87. Dolayısıyla olağanüstü hâl süresince PKK ile bağlantılı bir suçtan hükümlü ve tutuklu olan başvurucu yönünden kanunda öngörülen hususların gerçekleşmesinin ihtimal dışında olduğu söylenemez. Bu durumda olağanüstü hâlin PKK terör örgütüne üye olma ve halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçlarından tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüşmelerinin izlenmesini ve kayda alınmasını meşru kıldığını kabul etmek gerekir.

88. Ayrıca başvurucu hakkındaki uygulama bir kereliğine ve sadece üç ay ile sınırlı olarak gerçekleşmiş, sonrasında başvurucunun müdafileri ile görüşmesine anılan KHK hükmüne bağlı bir kısıtlama söz konusu olmamıştır. Sonuç olarak kanunda öngörülen gerekçelerin varlığının tespiti durumunda başvurucunun müdafii ile yaptığı görüşmelerin kayda alınması ve/veya görüşme esnasında bir görevlinin bulundurulması ya da görüşme süresi ile belge alışverişinin kısıtlanması şeklindeki uygulamanın -Türk ceza mevzuatında yeterli güvencelerin sağlanmış olması ve- olağanüstü hâlin koşulları (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 12-25, 51) dikkate alındığında ölçülü olmadığı söylenemez.

89. Nitekim Anayasa Mahkemesi -salt tutuklular yönünden benzer bir düzenleme öngören- 6749 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinin ilgili kısmının iptal talebine ilişkin olarak yaptığı norm denetimi incelemesinde, söz konusu kısıtlamanın olağan dönemde ölçüsüz bir müdahale olduğu sonucuna varmakla birlikte 15. madde kapsamında yaptığı incelemede, 15 Temmuz darbe teşebbüsü ve sonrasında ülkenin genel koşullarına değindikten sonra söz konusu uygulamanın Türk ceza mevzuatında yer verilen nitelik itibarıyla ağır suçlardan tutuklu olanlar için öngörülmesi ve düzenlemede uygulamanın ancak belirtilen hususların savcılık kararı ile tespitinden sonra mümkün olması şeklinde güvence getirilmiş olmasına vurgu yaparak olağanüstü dönem şartlarında tutukluluğa itiraz hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varmış ve iptal talebini reddetmiştir (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, §§ 93-108).

90. Kaldı ki Türk ceza mevzuatına göre tutuklu kişi bizzat kendisinin veya müdafiinin vereceği bir dilekçeyle ya da duruşma esnasında herhangi bir kısıtlama olmadan avukat yardımı da alarak doğrudan sözlü ya da yazılı savunma yapmak suretiyle tutukluluğa yönelik itirazlarını serbestçe ileri sürebilmektedir. Başvuruya konu uygulamanın dayanağı olan KHK hükmünde buna ilişkin bir kısıtlama söz konusu değildir. Somut olayda başvurucunun anılan şekilde tutukluluğa etkili olarak itiraz edemediği yönünde bir şikâyeti de bulunmamaktadır.

91. Ayrıca Anayasa Mahkemesi; olağanüstü hâl süresince -sayılan suçlardan- tutuklu olanların müdafileri ile görüşmelerini düzenleyen -ve başvuruya konu uygulamanın dayanağı olan hükümle benzer düzenlemeler içeren 667 sayılı KHK'nın 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan " ... Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir ..." şeklindeki düzenleme uyarınca avukat ile görüşmesinin sınırlandırılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği şikâyetiyle yapılan bireysel başvuruda yaptığı incelemede, FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suçtan tutuklu olan başvurucunun müdafiden yararlanma hakkına yönelik sınırlamaların olağan dönemde tutukluluğa itiraz bağlamında Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu ancak Türk ceza mevzuatında yeterli güvencelerin sağlanmış olması ve olağanüstü hâlin koşulları (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§

12-25, 51) dikkate alındığında Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. Yasin Akdeniz, §§ 68-91).

92. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

93. Başvurucu; avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması, infaz memurunun görüşmeyi izlemesi ve görüşme süresi ile belge alışverişinin sınırlandırılması nedenleriyle savunma hakkının kısıtlandığını ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

94. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ilk derece mahkemesinin kararını vermesini beklemeksizin bireysel başvuruda bulunduğu belirtilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği ileri sürülmüştür.

95. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

96. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için ihlale neden olduğu iddia edilen işlem veya eylem için öngörülen idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

97. Somut olayda başvurucu hakkındaki yargılamanın sonuçlanmadığı (bkz. § 26), buna göre de adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürülen bu iddiaların yargılama sürecinde ve kanun yolunda incelenmesi imkânının bulunduğu anlaşılmaktadır.

98. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

99. Başvurucu; tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda avukatı aracılığıyla siyasi faaliyet kapsamında okunması için meclis grubuna göndermek istediği yazılı belgelerin KHK hükmü uyarınca sınırlamaya tabi tutulduğunu, incelendikten sonra bir kısmının sansürlenerek gönderildiğini ileri sürerek siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

100. Bakanlık görüşünde; öncelikle seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının Anayasa'nın 67. maddesinde tanzim edildiği, bu maddenin Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesinde yer alan seçim hakkına nazaran daha geniş manada düzenlendiği, Anayasa'daki düzenlemenin aksine Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesinin devlete seçme ve seçilme hakkının yanında siyasi faaliyette bulunma hakkını sağlama şeklinde açık bir yükümlülük yüklemediği ileri sürülerek bu şikâyet yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlık ayrıca Anayasa Mahkemesince esastan inceleme yapılacak olması

durumunda ise KHK hükmü uyarınca getirilen söz konusu kısıtlamanın başvurucunun siyasi faaliyette bulunma hakkını engellemediğini, kaldı ki başvurucunun söz konusu uygulamanın geçerli olduğu üç aylık süre içinde yasama faaliyeti kapsamında gerçekleştirmeye çalıştığı hangi işlemin anılan uygulama nedeniyle sekteye uğratıldığına ilişkin somut açıklama yapmadığını, dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini iddia etmiştir.

101. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

102. Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçe ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

103. Somut olayda başvurucu; başvuru formları ve eklerinde, avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması, infaz memurunun görüşmeyi izlemesi ve belge alışverişinin sınırlandırılarak mensubu olduğu siyasi partinin grup toplantılarında avukatı aracılığıyla okunması için -siyasi faaliyet kapsamında- meclis grubuna göndermek istediği yazılı belgelerin KHK hükmü uyarınca sınırlamaya tabi tutulduğunu, incelendikten sonra bazı kısımlarının sansürlenerek gönderildiğini belirterek siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak başvurucu, incelemeye tabi tutulduğunu ve sansürlendiğini ileri sürdüğü belgelere ilişkin olarak değerlendirmeye esas olabilecek belgeleri başvuru dosyasına sunmamış; belgelerin içeriğine dair inceleme ve denetleme yapmaya elverişli yeterli bilgi de vermemiştir. Başvurucu ayrıca Bakanlık görüşüne karşı cevap dilekçesinde de soyut şikâyet dışında anılan hususlara ilişkin olarak herhangi bir bilgi veya belge sunmamış ve açıklama yapmamıştır.

104. Dolayısıyla başvurucunun siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü hususlarda deliller sunarak olaylarla ilgili iddialarını temellendirme ve -olaylarla ilişkilendirerek- hangi Anayasa hükmünün ne şekilde ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koyma ve kanıtlama yükümlülüğünü yerine getirmediği anlaşılmıştır.

105. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutukluluğun hukukiliğine etkili bir şekilde itiraz edilememesi nedeniyle kişi hürriyeti

ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin 8. fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKKI DAĞLI

B. No: 2017/7515 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/7515

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKKI DAĞLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/7515)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Hakkı DAĞLI

Vekili : Av. Kerimhan DAĞLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda avukat ile yapılan görüşmelerin kayda alınması ve infaz koruma memurlarının nezaretinde gerçekleşmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının, açık görüş (ziyaret) hakkının sınırlandırılması ve farklı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle telefonla haberleşme imkânından yararlandırılmamaları nedenleriyle de aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) ile erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL üçer aylık sürelerle uzatılarak 18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

9. Darbe teşebbüsü öncesinde Cumhuriyet savcısı olan başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğinin 20/7/2016 tarihli kararıyla tutuklanmış ve Zonguldak M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş; 30/7/2016 tarihinde Kocaeli 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

10. Başvurucunun eşi de aynı Hâkimlikçe 20/7/2016 tarihinde aynı suçlamayla tutuklanmış, önce Zonguldak E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş, daha sonra 19/8/2016 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

11. Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla Ceza İnfaz Kurumuna gönderdiği önleyici tedbirler konulu ve 1/8/2016 tarihli yazısında; 22/7/2016 ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümleri gözetilerek 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında olan suçlardan tutuklu olarak barındırılan kişilerin avukatları ile görüştürülmeleri, ziyaretçileri ile görüştürülmeleri ve telefonla haberleşmeleri hususlarında uygulama ve usule yönelik açıklamada bulunulmuştur. Bu nedenle yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun da isminin yer aldığı şüpheliler hakkında tedbirlerin titizlikle uygulanması istenmiştir.

12. Başvurucunun tutuklu bulunduğu Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu (İdare ve Gözlem Kurulu) 18/8/2016 tarihli kararı ile Kurumun mevcudu, güvenliği ve düzeni dikkate alınarak açık görüşlerin iki ayda bir yapılmasına karar vermiştir. Kararda; bu uygulamanın 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 5. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi gereğince devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, millî savunmaya, devlet sırlarına karşı işlenen suçlardan ve casusluk ile 3713 sayılı Kanun kapsamında olan suçlardan hükümlü ve tutuklu olanlara yönelik olduğu belirtilmiştir.

13. Başvurucu 9/8/2016 tarihinde şikâyet dilekçesini Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) gönderilmek üzere Ceza İnfaz Kurumuna sunmuştur. Başvurucu; dilekçesinde, aile bireyleriyle -kızlarıyla- açık görüş hakkının kısıtlandığını, başka ceza infaz kurumunda

tutuklu bulunan eşiyle telefon görüşmesi yapmasına izin verilmediğini, ayrıca avukatıyla yaptığı görüşmelerin kamera ile kayıt altına alındığını ve görevli nezaretinde yapıldığını belirterek söz konusu kısıtlamaların kaldırılması talebinde bulunmuştur.

14. İnfaz Hâkimliğinin 21/10/2016 tarihli kararıyla şikâyetin reddine karar verilmiştir. Kararda; açık görüşe ilişkin uygulamanın Bakanlığın talebi (Ziyaret Yönetmeliğine göre), avukat ile yapılan görüşmelerle ilgili işlemlerin de 667 sayılı KHK'nın 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca başvurucu hakkında soruşturmayı yürüten Başsavcılık talimatı ile gerçekleştirildiği, Ceza İnfaz Kurumunun bir işlemi bulunmadığından bu hususların Hâkimliklerince incelenemeyeceği açıklanmıştır. Öte yandan başvurucunun farklı bir ceza infaz kurumunda bulunan eşiyle telefonla görüşme hakkından yararlandırılması talebiyle ilgili olarak ise hükümlü ve tutukluların dışarıdan aranmaları suretiyle görüşmeleri konusunda mevzuatta bir hüküm bulunmadığı, bu nedenle telefonla görüşme talebine ilişkin şikâyetin yasal dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir.

15. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliği kararına 2/11/2016 tarihinde itiraz edilmiştir. Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 29/11/2016 tarihli kararıyla başvurucunun itirazı reddedilmiştir.

16. Nihai karar 7/12/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 4/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin 21/11/2019 tarihli yazısı ile Ceza İnfaz Kurumundan başvurucunun yaptığı tüm görüşlerin sıklığına ilişkin bilgi ve belgeler talep edilmiştir. 22/11/2019 ve 2/12/2019 tarihli cevap yazılarında, açık görüşlerin iki ayda bir yapılması kararı sonrasında İdare ve Gözlem Kurulunun 15/2/2017 tarihinde aldığı karar ile açık görüşlerin tekrar ayda bir yapılmasına karar verildiği belirtilmiştir. Bu geçici uygulamanın başladığı 18/8/2016 tarihi ile sona erdiği 15/2/2017 tarihine kadar başvurucunun çocukları, babası, annesi, kardeşi ve eşi (tahliyesi sonrasında) ile 23/9/2016, 23/11/2016 ve 18/1/2017 tarihlerinde üç kez açık görüş; 26/8/2016, 2/9/2016, 9/9/2016, 6/10/2016, 3/11/2016, 10/11/2016, 17/11/2016, 30/11/2016, 14/12/2016, 21/12/2016, 25/1/2017, 1/2/2017 ve 15/2/2017 tarihlerinde on üç kez kapalı görüş hakkını kullandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak kaldığı süre boyunca 5/9/2016, 4/10/2017, 15/11/2017 ve 18/11/2017 tarihlerinde avukat ziyareti hakkından; 15/8/2016, 29/8/2016, 12/9/2016, 10/10/2016, 21/10/2016, 24/10/2016, 7/11/2016, 5/12/2016, 19/12/2016, 2/1/2017, 20/1/2017, 3/2/2017, 17/2/2017, 3/3/2017, 17/3/2017, 31/3/2017, 14/4/2017, 28/4/2017, 12/5/2017, 26/5/2017, 9/6/2017, 23/6/2017, 7/7/2017, 21/7/2017, 4/8/2017, 18/8/2017, 1/9/2017, 15/9/2017, 29/9/2017, 13/10/2017, 27/10/2017, 10/11/2017 ve 20/11/2017 tarihlerinde aile bireyleriyle telefonla görüş hakkından -eşi adına kayıtlı telefonla- yararlandırıldığı ifade edilmiştir.

19. Öte yandan UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden anlaşıldığı üzere başvurucunun eşi yürütülen soruşturma esnasında 2/11/2016 tarihinde tahliye edilmiştir. Ankara 25. Ağır Ceza Mahkemesinde başvurucu ve eşi hakkında açılan kamu davasının yapılan yargılamasında da 21/11/2017 tarihinde başvurucunun tahliye edildiği ve 18/6/2020 tarihli kararla başvurucu ve eşinin FETÖ/PDY üyesi olduğu gerekçesiyle mahkûmiyetlerine karar verildiği, davanın istinaf aşamasında derdest olduğu anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. Anayasa Mahkemesi daha önceki içtihatlarında tutuklunun ceza infaz kurumunda

avukatı ile yaptığı görüşmelerinin sınırlandırılmasıyla ilgili -görüşmelerin infaz koruma görevlisi nezaretinde ve kamera kaydına alınarak gerçekleştirilmesine- mevzuata (Ahmet Sil (2), B. No: 2017/20969, 28/6/2018, §§ 25-30); mahpusların açık görüş hakkının sınırlandırılmasına dayanak oluşturan ulusal ve uluslararası mevzuat ve konuyla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, §§ 18-37) ayrıca tutuklunun telefonla haberleşme hakkına ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat ve konuyla ilgili Yargıtay kararına (Hüseyin Ekinci, B. No: 2016/38867, 3/7/2019, §§ 21-43) yer vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiası

24. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğu sürede müdafi ile görüşmelerini infaz koruma görevlisi nezaretinde ve kamera kaydına alınarak gerçekleştirebildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan müdafi yardımından faydalanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

28. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama

yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

29. Somut olayda başvurucu, hakkındaki yargılama devam ederken Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla da başvurucu hakkındaki dava istinaf aşamasında derdesttir (bkz. § 19). Soruşturma ve yargılama süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin olarak başvurucunun şikâyetlerini kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise şikâyetlerin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından yargılama süreçlerinin (dava/istinaf/temyiz) sonuçlanması beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetin bireysel başvuruya konu edildiği anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu;

i. Aile bireyleriyle açık görüş hakkının iki ayda bir olacak şekilde sınırlandırıldığını ve bu düzenlemenin diğer tutuklulardan farklı olarak sadece terör örgütü üyeliğinden tutuklu olanlara uygulandığını belirtmiştir.

ii. Diğer yandan kendisi gibi tutuklu olan eşiyle telefonla haberleşme imkânından yararlanamadığını iddia etmiştir. Söz konusu uygulamaların ayrımcılık nedenine dayandığı iddiasıyla yeterli gerekçe içermeyen kararlarla aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

32. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

33. Anayasa’nın 41. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, ... yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir..."

34. Başvurucu, diğer hükümlü ve tutuklulardan farklı olarak açık görüş hakkının iki ayda bir kullandırılması ve tutuklu bulunan eşiyle telefonla görüştürülmemesi nedenleriyle ayrımcılık yapıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun bu iddiasının ele alınabilmesi için başvurucu ile

benzer durumdaki kişilere farklı uygulama yapıldığının ortaya konulması gerekir. Öte yandan 667 sayılı KHK, 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6749 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek onaylanmıştır. Buna göre aile hayatına saygı hakkına getirilen kısıtlamaların bütün tutuklulara yönelik olmadığı, 6749 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen belirli kategorideki suçlardan tutuklu bulunanları kapsadığı, bu durumun OHAL koşullarından kaynaklandığı ve kısıtlamanın 6749 sayılı Kanun'da belirtilen suçlardan tutuklu bulunan herkese aynı şekilde uygulandığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun da kendisi gibi aynı suçtan tutuklu bulunan kişilere farklı uygulama yapıldığına dair bir iddiasının bulunmadığı, diğer bir ifade ile eş değer ya da benzer konumdaki mahpuslara imtiyazlı muamele yapıldığının kanıtlanamadığı dikkate alındığında eşitlik ilkesi yönünden herhangi bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir (belirli suçlardan hükümlü ve tutuklu bulunanlar yönünden telefonla haberleşme hakkının sınırlandırılması nedeniyle haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında benzer bir başvuruda bkz. Bayram Sivri, B. No: 2017/34955, 3/7/2018, §§ 42-44).

a. Açık Görüş Hakkının Sınırlandırıldığına İlişkin İddia

35. Başvurucunun şikâyetinin merkezinde İdare ve Gözlem Kurulunun 18/8/2016 tarihli kararı ile aile bireyleriyle ayda bir yapılabilecek açık görüşün iki ayda bir yapılması nedeniyle ailesini daha sık göremediği iddiası bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile başvurucu aile fertleriyle görüştürülmesinin engellendiğine ilişkin herhangi bir iddiada bulunmamaktadır.

36. Anayasa Mahkemesi benzer şikâyetin ileri sürüldüğü M.Ö. (B. No: 2017/34584, 22/3/2018) başvurusunda; 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 83. maddesine dayanılarak çıkarılan Ziyaret Yönetmeliği'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde, 5237 sayılı Kanun'da tanımlanan bir kısım suç ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamına giren suçlardan hükümlü ve tutuklular için ceza infaz kurumlarındaki açık görüşlerin idare ve gözlem kurulu kararıyla iki ayda bir yaptırılabileceğinin hüküm altına alındığı, buna göre 3713 sayılı Kanun kapsamındaki suçlardan tutuklu olan başvurucuya anılan yasal düzenlemelerin uygulandığı ve bu düzenlemelerin kanunla sınırlama koşulunu karşıladığı sonucuna varmıştır (M.Ö., § 51).

37. Öte yandan isnat edilen suçların ağırlığına göre tutuklu ve hükümlülere tanınan birtakım hak ve imkânların farklılaşmasının doğal olduğu vurgulanarak 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçların ağırlığı, devam eden OHAL koşulları, ceza infaz kurumunun mevcudu ile personel sayısı dikkate alındığında kamu düzenini ve ceza infaz kurumunda güvenliği sağlama amacıyla bir kısım suçtan tutuklu ve hükümlü olanlar için açık görüş hakkının sınırlandırılmasının meşru amaç taşıma koşulunu karşıladığı değerlendirilmiştir (M.Ö., § 52).

38. Anayasa Mahkemesi bu tespitlerden hareketle OHAL koşullarının gerektirdiği kamu düzeninin korunması ihtiyacı ve ceza infaz kurumunda güvenliğini sağlama amacı doğrultusunda -isnat edilen suçun ağırlığı da dikkate alınarak- başvurucunun aile fertleriyle olan ilişkisinin sürdürülmesini engellemeyen açık görüş hakkının sınırlandırılması şeklindeki söz konusu müdahalede kamu makamları tarafından güdülen meşru amaç ile başvurucunun bireysel yararı arasında adil bir dengenin kurulduğu, demokratik toplumda gerekli olan müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu sonucuna varmıştır (M.Ö., §§ 53-57).

39. Somut olayda da benzer başvuruda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Şöyle ki kapalı görüş hakkının sınırlandırıldığına ilişkin bir iddiası bulunmayan başvurucunun açık görüş hakkının geçici tedbir niteliğinde sınırlandırıldığı bir dönemde -açık görüşlerin iki ayda bir yapılması kararının alındığı 18/8/2016 tarihinden tekrar ayda bir yapılmasına karar verildiği 15/2/2017 tarihi arasında- üç kez açık görüş ve on üç kez de kapalı görüş hakkını kullanarak eşi, çocukları, annesi, babası ve kardeşi ile görüşebildiği görülmektedir (bkz. § 18). Dolayısıyla aile fertleriyle doğrudan temasını sürdürme imkânından yararlandığı anlaşılmaktadır.

40. Tüm bu hususlar gözönüne alındığında başvurucunun aile fertleriyle olan ilişkisinin sürdürülmesini engellemeyen açık görüş hakkının iki ayda bir olacak şekilde sınırlandırılması şeklindeki söz konusu müdahalede kamu makamları tarafından güdülen meşru amaç ile başvurucunun bireysel yararı arasında adil bir dengenin kurulduğu, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olan müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu değerlendirilmektedir. Sonuç olarak başvuru konusu olayda açık ve görünür bir ihlal bulunmamaktadır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Eşiyle Telefonla Haberleşme İmkânından Yararlanamadığına İlişkin İddia

42. Başvurucu, başka bir ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan eşiyle telefonla iletişim kuramadığından şikâyet etmektedir.

43. Bakanlık görüşünde; ilgili kurumlardan elde edilen bilgi ve belgelere göre başvurucunun Ceza İnfaz Kurumuna kabul edildiği 30/7/2016 tarihinden sonra telefonla görüşmesi hakkında ihtiyaç duyulan evrakın yakınları tarafından Kuruma teslim edildiği ve 16/8/2016 tarihinden itibaren eşine ait telefon numarası ile düzenli olarak telefon görüşmesi gerçekleştirdiği ve bu konuda herhangi bir mağduriyet yaşamadığı ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun eşinin 2/11/2016 tarihinde tahliye edildiği vurgulanmış, başvurucu hakkında uygulanan tedbire ilişkin olarak 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası OHAL koşulları dikkate alınarak inceleme yapılması gerektiği açıklanmıştır. Dolayısıyla İnfaz Hâkimliği kararı ile anılan karara itiraz üzerine verilen karardaki tespit ve sonuçların kanunun yorumlanması ve uygulanması niteliğinde olduğu, bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir.

44. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta önceki iddialarını tekrar etmiştir.

45. Anayasa Mahkemesinin benzer şikâyetin ileri sürüldüğü Hüseyin Ekinci kararında; devletin tutuklu olan başvurucunun eşiyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunduğu, başvurucunun eşinin de tutuklu olduğu dikkate alındığında söz konusu yükümlülüğün kapsamının somut olayın koşulları özelinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Somut olaydaki gibi özellikle farklı ceza infaz kurumlarında eşlerin her ikisi tutuklu olsa dahi devletin mutlaka eşler arasında asgari bir iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlamak zorunda olduğu vurgulanarak asgari iletişimin telefon gibi uygun bir vasıtayla gerçekleştirilmesi ve mevzuatta öngörüldüğü üzere suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla telefon görüşmelerinin idarece dinlenip kayıt altına alınmasının da mümkün olduğu belirtilmiştir (Hüseyin Ekinci, §§ 65, 66).

46. Somut olayda başvurucu, Ceza İnfaz Kurumuna kabul edildiği 30/7/2016 tarihiyle eşinin tahliye edildiği 2/11/2016 tarihi arasında -eşi adına kayıtlı telefonla- eşi dışındaki diğer aile bireyleriyle (15/8/2016, 29/8/2016, 12/9/2016, 10/10/2016, 21/10/2016, 24/10/2016 tarihlerinde) telefonla görüşme hakkını kullanmıştır. Başvurucunun, eşinin tahliye edildiği tarih sonrasında ve bireysel başvuru tarihinden önce ilk defa 7/11/2016 tarihinde İnfaz Hâkimliği kararına itiraz sürecinde ve daha sonra 5/12/2016, 19/12/2016 ve 2/1/2017 tarihlerinde; ayrıca bireysel başvuru tarihinden sonra da kendisinin tahliye edildiği tarihe kadarki dönemde 20/1/2017, 3/2/2017, 17/2/2017, 3/3/2017, 17/3/2017, 31/3/2017, 14/4/2017, 28/4/2017, 12/5/2017, 26/5/2017, 9/6/2017, 23/6/2017, 7/7/2017, 21/7/2017, 4/8/2017, 18/8/2017, 1/9/2017, 15/9/2017, 29/9/2017, 13/10/2017, 27/10/2017, 10/11/2017 ve 20/11/2017 tarihlerinde eşiyle telefonla görüşme imkânından yararlandığı anlaşılmaktadır.

47. Bununla birlikte başvurucunun 30/7/2016 tarihi ile eşinin tahliye edildiği 2/11/2016 tarihleri arasında yaklaşık üç aylık sürede eşi ile telefonla görüşme hakkından yararlanamadığı anlaşılmaktadır. Ancak Ceza İnfaz Kurumuna Başsavcılık tarafından gönderilen ve başvurucunun isminin de yer aldığı yazı (bkz. § 11), OHAL koşulları, isnat edilen suçun ağırlığı, başvurucunun eşinin de tutuklu olması hususları dikkate alındığında başvurucunun eşi ile telefonla görüşme talebine Ceza İnfaz Kurumunca temkinle yaklaşılması asayiş ve güvenliği sağlamaya yönelik kabul edilebilir bir yaklaşımdır.

48. Diğer yandan hak ihlaline ilişkin yargısal süreç devam ederken başvurucunun eşiyle 3/11/2016 tarihlerinde kapalı görüş, 7/11/2016 tarihinde telefonla görüş ve 23/11/2016 tarihinde de açık görüş haklarından yararlandığı anlaşılmaktadır. Bir başka anlatımla telefonla görüşme hakkına getirilen sınırlama yaklaşık üç aylık süre sonunda başvurucunun eşinin tahliye edilmesi suretiyle sona ermiştir. Bu sürede başvurucu, ailesinin diğer bireyleriyle açık/kapalı görüş ve telefonla görüş haklarından yararlanmıştır.

49. Somut olayın kendine özgü tüm koşulları birlikte değerlendirildiğinde darbe teşebbüsü sonrasında ve olayların sıcaklığını koruduğu henüz OHAL süreci başlangıcında kendisi gibi tutuklu bulunan eşi ile telefonla görüşme imkânının söz konusu üç aylık süre boyunca kısıtlanmasına başvurucunun katlanmaması gerektiği söylenemez. Dolayısıyla somut olayda aile hayatına saygı hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlal bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle bir ihlalin bulunmadığı açık olan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF

TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN BOZKURT

B. No: 2017/21270 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/21270

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN BOZKURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/21270)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Hasan BOZKURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna ve ayrıca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığında uzman yardımcısı olarak görev yapmakta olan başvurucu, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 31/7/2016 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu 4/8/2016 tarihinde müdafii huzurunda Ankara Emniyet Müdürlüğünde ifade vermiştir. Başvurucu ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık 10/8/2016 tarihinde, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

12. Başvurucunun sorgusu Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle eski beyanını tekrar ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucunun müdafii, başvurucunun beyanını tekrar ettiğini ve sabit bir ikametgâh sahibi olduğunu belirterek adli kontrol tedbiri uygulanmasını talep etmiştir.

13. Sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... atılı bulunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin bulunması, gelinen soruşturma aşaması itibariyle delillerin henüz tamamen toplanmamış bulunması, şüphelilerin eylemlerinin sabit olması halinde kanunda öngörülen ceza miktarı dikkate alındığında şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimallerinin mevcut olması ve açıklanan nedenlerle adli kontrol uygulamasının da yetersiz kalacağı, şüphelilerin üzerlerine atılı suçun CMK 100/3 maddesi hükmündeki suçlardan olması da değerlendirilerek CMK'nun 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK.nun 101 maddeleri uyarınca ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.] "

14. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği 16/8/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

15. Başvurucunun tahliye talebi ve tutukluluk durumunu inceleyen Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 24/2/2017 tarihinde tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

16. Başvurucu bu karara 3/3/2017 tarihinde itiraz etmiş, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği 22/3/2017 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

17. Başvurucu, kararı aynı tarihte öğrendiğini beyan etmiş ve 13/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucu, Başsavcılığın talebi üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/1/2018 tarihli kararı ile tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... incelenen dosya kapsamına göre, dosyadaki mevcut delil durumu ve şüphelilerin tutukluluk süresi, kamu görevlerinden ihraç edilmiş olmaları, sosyal statüleri nazara alındığında şüpheliler Hasan Bozkurt, ... tutuklama kararlarının anılan şüpheliler yönünden kaldırılmasına, bu şüphelilerin tahliyesine ... [karar verildi.]"

19. Başsavcılık 11/11/2019 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır. FETÖ/PDY'ye ilişkin genel açıklamaların da yer aldığı iddianamede ilk olarak FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve şüphelinin eylemlerine değinilmiştir. İddianamede suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY'ye üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı olduğu gerekçesi ile olağanüstü hâl döneminde çıkarılan 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (675 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarıldığı belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun FETÖ/PDY'nin finans kaynağı olan ve örgütle bağlantısı nedeniyle kapatılan Bank Asyada birçok hesabının bulunduğu ve FETÖ/PDY ile irtibat/iltisaklı oldukları gerekçesiyle haklarında soruşturma/kovuşturma/işlem bulunan bir kısım şahısla para transfer ilişkisi olduğu ileri sürülmüştür.

iii. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde beyanların yer aldığı belirtilmiştir.

20. İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak Başsavcılığın 2018/211... sayılı soruşturmasında şüpheli sıfatı ile ifadesi alınan ve teşhis işlemi yaptırılan M.S.A. isimli şahsın beyanına dayanılmıştır. Bu beyanın içeriği özetle şöyledir:

"...N. (K) M.E. benimle beraber yapıda öğretmenlik yapacak üç şahsı benim evime getirdi. Bu şahıslar; C.Y.(Şamil Kod), MASAK'ta uzman, evli, iki çocuğu olan, esmer, orta boylu bir şahıstı...Hasan Bozkurt (Hakkı kod) "Gaziantepli, bilgisayar mühendisi Adalet bakanlığında uzman, evli, o dönem iki kız çocuğu olan, Keçiören tarafında oturan, kilolu, iri görünümlü bir şahıstı..."

21. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"MASAK raporunda şüpheli işlemlerin ve kaydın bulunduğu, şüpheli hakkında FETÖ/PDY

silahlı terör örgütüne irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde beyanların yer aldığı, örgütün finans kaynağı olan kapatılan Bank Asya'da hesaplarının bulunduğu, şüphelinin idarece yapılan soruşturması neticesinde kamu görevinden ihraç edildiği, dolayısıyla şüphelinin gerek çalıştığı T.C. Adalet Bakanlığında gerekse de özel hayatında FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapısı içerisinde yer aldığı, şüphelinin FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yapısı içerisindeki eylemlerinin devamlılık, çeşitlilik ve yoğunluk arz eder tarzda olduğu ve şüphelinin bu eylemlerini örgütün amacını ve stratejisini bilerek gerçekleştirdiği, bu suretle şüphelinin üzerine atılı 'silahlı terör örgütüne üye olmak' suçunu işlediği yönünde kamu davası açmayı gerektirir yeterli delil, emare ve şüphe bulunduğu kanaatine varıldığından"

22. Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 18/11/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/487 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

23. Mahkemece 6/2/2020 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunmasının tespiti için adres araştırması yapılmasına ve eksik diğer hususların tamamlanmasına karar verilmiştir.

24. Tanığın bulunduğu adrese yazılan talimat sonrasında Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesince 12/2/2020 tarihli talimat duruşmasında tanık M.S.A. dinlenilmiştir. Adı geçen tanığın ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bana okumuş olduğunuz sanık Hasan Bozkurt'u, Ankara'da Çalışma Bakanlığı'nda görev yaparken tanıdım. Kendisi ile birlikte aynı sohbet grubuna katılırdık. Sohbet abimiz Emin kod isimli V.K.dir. Sohbetlere 2015 yılında katılırdık. Sohbetler zaman zaman sohbet grubu üyelerinin evlerinde yapılırdı. Sanık da benim gibi astsubaylardan sorumlu abiydi. Yukarıdan gelen talimat üzerine biz de astsubaylardan himmet parası isterdik. Sanığın da bu anlamda astsubaylardan himmet parası isteyip istemediğine bizzat şahit olmadım. Ancak bu tür talimatlar yukarıdan gelirdi, sanığın bu talimatları yerine getirip getirmediğini bilmiyorum. Ayrıca Hasan'ın kod adı Hakkı olup kendisi Adalet Bakanlığı'nda bilgisayar mühendisi olarak görev yapardı. Sanığın sohbetlerdeki eylemleri haricinde başkaca bir eylemine şahit olmadım..."

25. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili hukuk için bkz. Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 19-25.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; somut suç şüphesi ve somut deliller bulunmadan hakkında hukuken geçersiz bir tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma ve kaçma şüphesi olmadığı hâlde koşulları oluşmadan verilen tutuklama kararıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde, başvurucunun tutuklamaya ilişkin şikâyetleri bakımından 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında bir

dava açmadan Anayasa Mahkemesine başvurmuş olması nedeniyle mevcut başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği değerlendirilmektedir. Bakanlık esasa ilişkin olarak ise başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

30. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

31. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

32. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

33. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

35. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir.

Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

36. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

37. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

38. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'ye üye olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

40. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

41. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında, isnat edilen suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiş (bkz. § 13) fakat buna ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

42. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna dair tanık anlatımına, Bank Asyada birçok hesabının ve FETÖ/PDY ile irtibat/iltisaklı oldukları gerekçesiyle haklarında soruşturma/kovuşturma/işlem bulunan bir kısım şahısla para transfer ilişkisi bulunmasına ve 675 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmasına dayanılmıştır (bkz. § 19).

43. Soruşturma dosyasında; FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan M.S.A. isimli başka bir şüpheli hakkında yürütülen bir soruşturmada bu şahsın Bakanlıkta uzman olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarda bulunduğu, başvuruyu teşhis ettiği görülmektedir. Tanık; başvurucunun belirtilen yapıdan olduğunu söyleyerek ismini, memleketini, mesleğini ve

ailevi durumlarını söylemiş ve "Hakkı" kod adını kullandığını beyan etmiştir (bkz. §§ 20, 24). Ayrıca dinlenen bu tanık fiziksel özelliklerini anlatarak başvurucuyu teşhis etmiştir (bkz. § 20). Kovuşturma aşamasında da aynı beyanlarını tekrar ederek ayrıca başvurucunun kendisi gibi astsubaylardan sorumlu abi olduğunu belirtmiştir (bkz. § 24). Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtilerin bulunduğu görülmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

44. Buna göre soruşturma mercilerince başvurucu hakkındaki FETÖ/PDY ile irtibatının olduğuna, kod adı kullandığına ve abilik yaptığına dair somut olgu isnadı barındıran tanık anlatımının somut olayın koşullarında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin de temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

45. Sonuç olarak başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan kuvvetli belirtinin dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir.

46. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

47. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26) darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

48. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin ülkedeki neredeyse tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

49. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca

anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

50. Somut olayda Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken; işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve buna göre kaçma ve delilleri karartma şüphesinin bulunmasına, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına, tutuklamanın ölçülülüğüne dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 13).

51. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

52. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

53. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

54. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

55. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

56. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT BİNGÖL

B. No: 2017/21684 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/21684

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT BİNGÖL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/21684)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Bülent BİNGÖL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltında gerekmediği hâlde kelepçe takılması, buna ilişkin görüntülerin basında yayınlanması ve gözaltı süresi boyunca kötü koşullarda tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca kötü muamele yasağının ihlali dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilerek başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. 1968 doğumlu olan başvurucu, Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktayken 24/8/2016 tarihinde meslekten ihraç edilmiştir.

9. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. Başvurucu, gözaltındayken gerekmediği hâlde kendisine kelepçe takıldığını ve adliyeye girişi sırasında basın mensuplarınca fotoğraflarının çekildiğini belirterek görevli polis memurları hakkında Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına 10/3/2017 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur.

11. Savcılık, söz konusu şikâyet hakkında 16/3/2017 tarihinde görevi kötüye kullanma suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (işleme konulmama kararı) vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

Şikayetçi darbe girişimi sonrası gözaltına alındığını bunun öncesinde kolluğun yasaya aykırı şekilde lojmandan çıkmasına engel olduğunu ayrıca aramanın da yasanın taşıdığı şartlar oluşmadan yapıldığını ve sürekli elleri arkada ters kelepçeli tutulduklarını beyan ederek şikayetçi olmuştur.

Şikayette belirli bir kolluk görevlisinin ismi ya da sicili yazılmadan tüm kolluğu kapsayacak şekilde genel nitelikte olduğu ayrıca kolluğun yasaların kendisine yüklediği görevi yerine getirdiği bir suç işlemediği anlaşılmakla

4483 Sayılı Kanunun 4/Son maddesi uyarınca işleme konulmamasına,

..."

12. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 4/4/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

13. Başvurucu 12/4/2017 tarihinde tebliğ edilen karara karşı 25/4/2017 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 93. maddesi şöyledir:

"Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli

Madde 93- (1) Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 295. maddesi şöyledir:

"Muhafızın görevini kötüye kullanması

Madde 295 - (1) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişilerin, görevlerinin gereklerine aykırı hareket etmeleri halinde, görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Muhafaza veya nakli ile görevli olan kimse, görevinin gereklerine aykırı olarak gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün bulunduğu yerden geçici bir süreyle uzaklaşmasına izin verirse; altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün bu fırsattan yararlanarak kaçması halinde, kaçmaya kasten imkan sağlama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

16. 1955 tarihli Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilen ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz 1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı, 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı kararları ile onaylanan Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar kısıtlama araçlarına ilişkin aşağıdaki temel ilkeyi içermektedir:

“33. Kelepçe, zincir, demir ve dar gömlek gibi kısıtlama araçları bir cezalandırma vasıtası olarak hiçbir zaman kullanılamaz. Ayrıca, zincir ve demir kısıtlamak için kullanılamaz. Aşağıdaki haller dışında, diğer kısıtlama araçları da kullanılamaz:

(a) Mahpusun yargısal ya da idari bir makam önüne getirildiği zaman çıkarılması koşuluyla, nakil sırasında kaçmasına karşı bir önlem olarak kullanılması;

...”

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre kısıtlama yöntemlerinden biri olan kelepçeleme, yasal yakalama ya da tutuklama ile bağlantılı olarak uygulandığında ve koşulların makul olarak gerektirdiğinden daha fazla güç kullanma ya da kamuya teşhir içermediğinde genellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesinde düzenlenen işkence yasağı kapsamında bir sorun teşkil etmez. Bu bağlamda söz konusu kişinin yakalamaya direneceğine, kaçmaya yelteneceğine, zarara yol açacağına ya da delil karartacağına inanmak için bir nedenin var olup olmadığı önem taşımaktadır (Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 56; Öcalan/Türkiye [BD], B. No: 46221/99, § 182; Gorodnitchev/Rusya, B. No: 52058/99, 24/5/2007, §§ 101, 102, 105, 108; Mirosław Garlicki/Polonya, B. No: 36921/07, 14/6/2011, §§ 73-75).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gözaltında Tutulma Koşullarına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; gözaltında tutulduğu nezarethanenin standartlara uygun olmadığını, kırk kişi ile birlikte aşırı sıcakta gece ve gündüz ışıkların açık olduğu bir ortamda tutulduğunu belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

21. Kişinin tutuklanmasıyla ya da gözaltı sürecinin sonunda salıverilmesiyle birlikte gözaltı sürecindeki tutma hâli sona erer. Gözaltı sürecinden sonra kişinin tutuklanması ihlal iddiasına ilişkin tutma hâlinin devam ettiğini göstermez. Zira kişi tutuklandıktan sonra ceza infaz kurumuna gönderilmekte ve dolayısıyla tutma koşulları değişmektedir. Ayrıca ceza infaz kurumundaki tutma hâlinde kişilerin tutma koşullarına ilişkin olarak infaz hâkimliklerine başvurma imkânı bulunmaktadır. Bu itibarla gözaltı süreci sona eren kişiler yönünden artık mevcut ihlali önleyici ya da tutma koşullarının geleceğe yönelik olarak düzeltilmesini temin edici hukuk yollarına başvurulması anlamını yitirmekte, bu durumda uğranılan zararları tazmin edici mekanizmaların varlığı yeterli hâle gelmektedir. Dolayısıyla gözaltı süreci sona erenlerin nezarethaneden ayrıldıkları tarihe kadar maruz kaldıkları tutma koşullarına ilişkin şikâyetleri bakımından etkili hukuk mekanizmasının tazminat yolu olduğu söylenebilir (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, § 23).

22. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinde, idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından idari yargıda tam yargı davası açılabileceği belirtilmiştir. Buna göre idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan her türlü zararın idari yargıda açılacak bir tam yargı davasına konu edilmesi mümkündür. Bu bağlamda idari yargıda açılacak tam yargı davasında idare mahkemesinin tutulma koşullarının ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olup olmadığını denetlemesi ve bu çerçevede tutulma koşullarının hukuka aykırı olduğunu tespit etmesi hâlinde -zararın ve bu zararla tutulma koşulları arasında illiyet bağının da bulunması kaydıyla- tazminata hükmetme yetkisini haiz olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır (Nebahat Baysal Gül, §§27, 28).

23. Bu durumda 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi dikkate alındığında ulaşılabilir olan ve tutulma koşullarının standartlara uygun olmaması sebebiyle doğan maddi ve manevi zararların karşılanması bakımından başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen tam yargı davası başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kelepçe Kullanımı ile Basında Teşhir Edilmeye İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, gözaltına alındıktan sonra kaçma şüphesi olmamasına rağmen ters kelepçe takıldığını ve bu şekilde basın mensuplarının görüntü almaları sağlanarak teşhir edilmesi nedeniyle özel hayatına ve aile hayına saygı hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla başvurucunun bu bölümdeki iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 35).

28. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." şeklindeki kural mahpuslara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana, § 36).

29. Yukarıda ifade edilen tüm hususların yanında ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir.Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

30. Hukuka uygun tutma koşulları gerçekleştiği takdirde tutulan kişilerin tutuldukları yer dışında bulundukları süre boyunca kaçmalarının önlenmesi, kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesinin bertaraf edilmesi amacıyla kolluk görevlileri tarafından kelepçe gibi bedensel hareketleri kısıtlayıcı araçların kullanılması kural olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden sorun oluşturmamaktadır.

31. Elbette bu araçların kullanımında kamu makamlarının takdir haklarını, alınan tedbirin amacını aşacak boyutta keyfî kullanmaları kötü muamele yasağı kapsamında kalabilmektedir. Bu durumda öncelikle değerlendirilmesi gereken husus; alınan tedbirin makul seviyede sayılıp sayılmayacağı, teşhir etme amacının bulunup bulunmadığı ve sonuçları bakımından hakkında tedbir uygulanan kişideki fiziksel ve ruhsal etkilerinin kötü muamele sayılması için aranan eşiği aşıp aşmadığıdır.

32. Somut olayda Savcılık tarafından kötü muamele yasağına ilişkin şikâyethakkında ceza soruşturması açılmamasına karar verilmiştir. Şüphelilere kelepçe takılması, ilgili hukukta açıklanan mevzuattan kaynaklanan bir yöntem olup şüphelilerin kaçmasının ya da başkalarına zarar vermesinin önlenmesi amacını taşıdığında şüphe bulunmamaktadır. Gözaltına alınan ve sonrasında hakkında tutuklama kararı verilen başvurucunun kaçma şüphesinin bulunduğu değerlendirilerek hareketlerinin kısıtlanması amacıyla kelepçe takılmasının makul bir tedbir olmadığı söylenemez.

33. Kaldı ki hukuki bir muamelenin kötü muamele kapsamında kalması için aranan asgari eşik değerlendirmesinde muamelenin sonuçlarının ortaya konması büyük önemi vardır. Bu bağlamda yapılan hukuki bir uygulamanın kötü muamele yasağı bakımından aranan eşiği

aşması için söz konusu müdahalenin başvurucunun fiziksel veya ruhsal bütünlüğü üzerinde olumsuz etki yarattığına ilişkin makul kanıtların varlığı gerekmekte olup küçük düşürüldüğü iddiası dışında başvurucunun herhangi bir kanıt sunmamış olduğu anlaşılmıştır.

34. Başvurucu, somut uygulamanın kolluk memurları tarafından teşhir edilme amacıyla yapıldığını iddia etmiş ise de bu iddiayı destekleyen bir olgu başvuru dosyasına yansımamıştır. Bununla birlikte basın mensupları tarafından görüntülendiği iddiasını destekleyen bir fotoğraf ya da haber çıktısını başvurucu dosyaya sunmamıştır. Bu durumda basında kelepçeli bir şekilde teşhir edildiğini iddia eden başvurucuya gözaltında kaldığı sürede kelepçe takılmasının tek başına kötü muamele yasağının oluşması yönünden aranan asgari ağırlık derecesine ulaşmadığı değerlendirilmiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltında tutma koşullarından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kelepçe takılarak teşhir edilmeden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.Y. (2)

B. No: 2017/23743 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/23743

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.Y. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2017/23743)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Murat GÜVEN

Başvurucu : N.Y.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluğun makul süreyi aşması, tutukluluğa ilişkin kararların bağımsız ve tarafsız olmayan sulh ceza hâkimliklerince verilmesi, tutukluluk ve itiraz incelemelerinin duruşmalı olarak incelenmemesi, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve tutukluluğa ilişkin kararların sulh ceza hâkimliklerince verilmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; ceza infaz kurumundaki bazı uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının; ceza infaz kurumunda müdafi ile yapılan görüşmelerin kayıt altına alınması ve yayımlanan haberler nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

6. Başvurucuya ait 2017/37716, 2017/32658, 2017/35411, 2017/36095 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2017/23743 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2017/23743 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekli ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl bugüne kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51, Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan başvurucu, Isparta Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 20/7/2016 tarihinde Isparta Emniyet Müdürlüğünde gözaltına alınmıştır.

11. Başvurucunun ifadesi 20/7/2016 tarihinde Isparta Cumhuriyet Başsavcılığında alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde; sağlık problemleri nedeniyle emekli olmayı beklediğini, darbe teşebbüsünün yaşandığı gece darbeye karşı yapılan mitinglere katıldığını, görev yaptığı yerlerde usulsüz bir iş yapmamak için son derece titiz davrandığını ve meslek hayatı boyunca FETÖ/PDY yapılanması ile hiçbir teması olmadığını beyan etmiştir.

12. Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı 20/7/2016 tarihinde, tutuklanması istemiyle başvurucuyu Isparta Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Başvurucunun sorgusu Isparta Sulh Ceza Hâkimliğinde aynı gün yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Sorgu işlemi, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla kayda alınmıştır.

13. Isparta Sulh Ceza Hâkimliği sorgu sonucunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye

olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

" ... şüphelilerin kamuoyunda Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) diye anılan terör örgütü üyesi oldukları hususunda kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, yine tüm kamuoyu tarafından bilindiği üzere adı geçen bu örgütün 15/07/2016 tarihinde ve takip eden günlerde cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs ettiği, şüphelilerin üzerlerine atılı suçların Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100/3-a maddesinde sayılan katalog suçlardan olduğu, bu suçlara kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklama tedbirinin ölçülü olacağı, adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı anlaşılmakla, şüpheliler ... ve N. Y.nin CMK.100 ve 101. maddeleri gereğince ayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar verildi.]"

14. Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı 11/1/2017 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) göndermiştir.

15. Antalya 4. Sulh Ceza Hâkimliği 1/4/2017 tarihinde tutukluluğun gözden geçirilmesine yönelik yaptığı incelemede, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

16. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, itirazı inceleyen Antalya 1. Sulh Ceza Hâkimliği kararı yerinde bularak itirazı 13/4/2017 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

17. Başvurucuya itirazın reddine dair karar 18/4/2017 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 2/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başsavcılığın 15/1/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açılmıştır.

19. İddianamede, başvurucunun örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. Bu suçlamalara esas olarak somut tanık beyanlarında başvurucunun örgüt üyesi olduğu yönündeki ifadelerin yer alması ve başvurucunun örgüt üyeliğinden soruşturma geçiren kişiler ile yoğun irtibatını gösteren HTS kayıtlarının bulunması olgularına dayanılmıştır.

20. İddianamede yer alan tanık beyanlarının başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin kısımları özetle şöyledir:

- Gizli tanık Orhan ifadesinde "...tespit edebildiğim kadarıyla il Başsavcısı N. Y. 2013 ve 2014 yıllarında yapılan katiplik uygulama ve mülakat sınavlarında cemaat mensubu 25 kişiyi zabıt katipliğini kazandırdığını biliyorum. Bu anlamda uygulama sınavından bir ay önce uygulamada çıkacak metinleri zabıt katibi adayı cemaat mensuplarına Av. M.Ü.Y.Y. aracılığıyla verdiklerini biliyorum.

...

Cemaat içerisinde cesur savcı olarak bilinen M.D. ve Bursa Cumhuriyet Başsavcısı N. Y.nin Av. M.Ü.Y.Y. ve Av. O. T.'nin tavassutu ile cemaate yüklü miktarda bağışta bulunan 9 farklı kişiye ait 9 ayrı dosyaya müdahalede bulunduklarını, bu dosyaların Yargıtay'da bekletildiğini biliyorum." şeklinde beyanda bulunmuştur.

-Gizli tanık Hikmet ifadesinde "Bursa ilinde birçok üst düzey seçilmiş veya atanmış bürokratların Fetullah GÜLEN'e bağlı cemaat mensubu olduğunu, cemaate yardım ettiklerini veya cemaat mensubu şahısların yukarıda belirttiğim şekilde karşılaştıkları

sorunları çözdüklerini duydum. Cemaate yardım eden ve yakın olduğunu bildiğim bürokratlar başta Bursa eski Valisi Ş.H., İl Emniyet Müdürü A. O.K., Bursa eski Cumhuriyet Başsavcısı N.Y. ... Cumhuriyet Başsavcısı N.Y. Başsavcı olarak görev yaptığı sırada Kutlucan Holding'in ortaklarından N.K. ihaleye fesat karıştırma, dolandırıcılık, resmi belgede sahtecilik gibi suçlardan gözaltına alınmış. E.K., K.nın çocukları, C.S.nin yardımcısı Y.Y. kod B.K. toplantı yaptılar. K.ların cemaate 1 Milyon TL bağışta bulunması karşılığında yardımcı olunacağı söylendi. Cumhuriyet Başsavcısı ile görüşülüp adliyede sorunların çözüleceği söylendi ... " şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Tanık M.K. ifadesinde "...Ergenekon, Balyoz soruşturmalarını yürüttüğü dönemde Orman çay bahçesinde Z.Ö. ile oturdukları sırada N.Y. ile birlikte başka bir savcının daha olduğunu, kendilerinin bulunduğu çay bahçesine geldiklerini, N.Y.nin yanında bulunan diğer savcıyı tanımadığını, Z.Ö.ye 'hoşgeldiniz' dediklerini, yarım saat kadar bir kahve içip ayrıldıklarını... [hatırlıyorum.]" şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Tanık F.K. ifadesinde, il imamı olarak görev yapan C.S.nin kendisine "... abi laf aramızda N.Y. bizim R.Y.nin abisidir. N.Y. de bizim abilerimizdendir. Kendisi bizim cemaatten yetişmiş birisidir." dediği şeklinde beyanda bulunmuştur.

-Tanık H.G., T.T., M.A. ve K.Y. ifadelerinde özetle başvurucunun örgütün amaç ve hedefleri doğrultusunda hareket ettiğini beyan etmişlerdir.

21. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"... şüphelinin soruşturma kapsamında elde edilen deliller gözetildiğinde FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün üyesi olduğu ... [anlaşılmıştır.]"

22. Başvurucu hakkındaki yargılamaya Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2017/285 sayılı dosyasında başlanmış ve yargılamanın 14/12/2018 tarihli dördüncü celsesinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

23. Mahkeme 14/12/2018 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar vermiştir.

24. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur.

25. Başvurucu hakkında yürütülen yargılama bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi önünde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebinin İncelenmesi

28. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan ve bireysel başvuru tarihinde ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin geçici olarak kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Savunma Hakkının Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; gözaltına alındığı andan itibaren kendi avukatını seçmesine ve istediği avukat ile savunma yapmasına izin verilmediğini, müdafi ile görüşmesinin teknik kayda alınmasıyla savunma yapma imkânının elinden aldığını, soruşturmanın gizli tutulduğunu belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

31. Somut olayda başvurucu, soruşturma süreci devam ederken bireysel başvuruda bulunmuş; sonrasında hakkında kamu davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesince bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki kovuşturmanın istinaf aşamasında devam ettiği görülmektedir. Başvurucunun başvuru formunda dile getirdiği bu tür şikâyetlerini yargılamada ve sonrasında istinaf/temyiz aşamalarında ileri sürebilme, bu aşamalarda inceletme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede derece mahkemelerinin yargılama ve istinaf/temyiz süreçleri beklenmeden soruşturma sürecindeki adil yargılanma hakkı ihlali şikâyetlerinin başvurucu tarafından bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; FETÖ/PDY ile ilgili olarak kamu görevlileri tarafından yapılan açıklamalar ve bu açıklamaların yayımlanması ile hakkında uygulanan yakalama, ev arama, gözaltı gibi tedbirlerin kendisinin suçlu olduğu yönünde algı oluşturması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

34. Masumiyet (suçsuzluk) karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ile kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz. Bu çerçevede masumiyet karinesi kural olarak hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, §§ 26, 27).

35. Anılan karine, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kamu yetkilileri

tarafından suçlu ilan edilmesine karşı koruma sağlamaktadır. Öte yandan Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesi, yürütülmekte olan bir ceza soruşturması hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez (Erdal Tercan, B. No: 2016/15637, § 79). Ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi söz konusu olduğundan Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası, bilginin gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilerek verilmesini gerekli kılar (Nihat Özdemir [GK], B. No: 2013/1997, 8/4/2015, § 22).

36. Somut olayda 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yürütülen soruşturmalarla ilgili yapılan açıklama ve yayımlanan haberler ile hakkında uygulanan adli tedbirler nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Başvurucunun doğrudan kendisiyle ilgili bir haberden şikâyeti söz konusu değildir. Buna göre FETÖ/PDY'ye yönelik soruşturmalarla ilgili genel olarak yapılan açıklamaların, anılan hususa ilişkin haber yapılmasının veya soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasının ve başvurucu hakkında uygulanan tedbirlerin masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiği söylenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Güneş, B. No: 2017/23083, 28/5/2019, § 101, Erdal Tercan, § 81; Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 115-117; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 180, 181).

37. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltına Almanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu, suç şüphesi olmaksızın gözaltına alınması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

39. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

40. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

41. Somut olayda, başvurucu yönünden gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddiayla ilgili olarak yukarıda anılan kararlarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; hakkında hiçbir somut delil olmadan tutuklandığını, darbe girişimi ya da FETÖ/PDY ile hiçbir ilgisinin olmadığını ve mesleği nedeniyle hakkında uygulanması gereken özel soruşturma usullerine uyulmadığını, dolayısıyla tutuklanması yönünde verilen kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

44. Başvuru konusu olayda ileri sürülen tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyetiyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesince -2016/21840 sayılı başvuruda- İkinci Bölüm tarafından -30/6/2020 tarihinde- başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

3. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

46. Başvurucu; tutukluluğun makul süreyi aştığını, formül gerekçelerle tutukluluğun devamına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

47. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

48. Tutukluluk hâli sona erdikten sonra tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığını iddia eden başvurucunun devam eden tutukluluk hâlinden farklı olarak iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise bu yolu tüketmesi gerekir (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

49. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilmiş ise -hüküm kesinleşmemiş olsa da- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

50. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği 14/12/2018 tarihten itibaren 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak süresi içinde tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Mahkûmiyet kararının kesinleşmesiyle birlikte tutukluluk sürecine ilişkin olarak sadece tazminat talebinde bulunulabileceği dikkate alındığında bu talep yönünden

etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yolu tüketilmeksizin yapılan bireysel başvuruların incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir (Hamit Kaya, § 49).

51. Açıklanan gerekçelerle tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutuklamaya Karşı İtiraz Hakkının Etkin Olarak Kullanılamadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu; tutuklama kararını ve tutukluluğa itirazın reddi kararını veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız, tarafsız ve etkili bir başvuru mercii olmadığını, bu nedenle tutuklamaya karşı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

53. Sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim güvencesini sağlamadıklarına, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıklarına ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar Anayasa Mahkemesince birçok kararda incelenmiş, bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97).

54. Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

55. Başvurucu ayrıca tutukluluğa karşı yaptığı itirazın etkili olmayan merci tarafından makul süre incelemesi aşılarak reddedildiğini iddia etmiştir. Ancak buna ilişkin herhangi bir tarih ve mahkeme ismi belirtmemiştir. Dolayısıyla bu şikâyetin soyut olarak dile getirildiği anlaşılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

57. Başvurucu, tutukluluğa itiraz ile tutukluluk hâlinin gözden geçirilmesine ilişkin incelemelerin dosya üzerinden değerlendirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

58. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

59. Anayasa Mahkemesi Salih Sönmez kararında tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması ve/veya makul sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla

hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ve bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır.

60. Öte yandan Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

61. Somut olayda başvurucu 20/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve tutuklandıktan sonra ilk kez kovuşturma aşamasında 5/4/2018 tarihinde yapılan duruşmada mahkeme önüne çıkmış ve itirazlarını etkili bir biçimde ileri sürme fırsatına sahip olmuştur. Başvurucunun hâkim/mahkeme önüne çıkmadığı süre yaklaşık yirmi bir aydır. Dolayısıyla somut başvuru yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yaptığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

63. Başvurucu, kronik rahatsızlıkları olması sebebiyle iç çamaşırlarının dışarıda yıkanması talebinin reddedildiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

64. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

65. Somut olayda başvurucunun yaptığı itiraza ilişkin olarak Manisa 2. Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği 25/1/2017 tarihli nihai kararının, 31/1/2017 tarihli tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra -2/5/2017 tarihinde- bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. 1. Savunma hakkının kısıtlanması dolasıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine

ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edilmesi dolasıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Gözaltının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

5. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Tutuklamaya karşı itiraz hakkının etkin olarak kullanılamaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Adli yardım talebinin kabulü ile geçici olarak muaf tutulan 257,50 TL harçtan ibaret yargılama giderinin 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvurucudan TAHSİLİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT MUMCU

B. No: 2017/24655 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/24655

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT MUMCU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/24655)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Mahmut MUMCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; saç tıraşının koğuş önünde yapılması ve tıraş makinesi bulundurma talebinin kabul edilmemesi nedenleriyle maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkının, posta yoluyla gönderilen kitapların teslim edilmemesi nedeniyle eğitim hakkının ve tutuklu olarak aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşlerin birbirleriyle yeterli şekilde iletişim kuramamaları nedeniyle de aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL üçer aylık sürelerle uzatılarak 18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir.

10. Gediz Üniversitesinde teknoloji transfer ofis müdürü olan başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında terör örgütü [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üyesi olduğu gerekçesiyle İzmir 7. Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanarak Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş ve 4/1/2017 tarihinde İzmir 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

11. Akademisyen olan başvurucunun eşi de aynı soruşturma kapsamında İzmir 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 1/9/2016 tarihli kararıyla tutuklanmış ve İzmir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

A. Başvurucunun Tıraş Makinesi Talebine İlişkin Süreç

12. Başvurucu 17/2/2017 tarihli dilekçe ile Ceza İnfaz Kurumuna başvurarak tıraş makinesi satın alma talebinde bulunmuştur.

13. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 17/2/2017 tarihli kararıyla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda; 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in (Eşya Yönetmeliği) elektrikli eşyalarla ilgili maddesinde sayılan elektrikli eşyalar içinde tıraş makinesinin bulunmadığı, ayrıca berber hizmetinin koğuşlara sırasıyla verildiği ve bu hizmetin yeterli olduğu gerekçesiyle başvurucunun koğuşta tıraş makinesi bulundurma talebinin reddedildiği belirtilmiştir.

14. Başvurucunun Kurul kararının kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyet başvurusu Karşıyaka İnfaz Hâkimliğinin (İnfaz Hâkimliği) 10/3/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, mevzuata göre ceza infaz kurumunda bulundurulabilecek elektrikli eşyalar arasında tıraş makinesinin yer almadığı gibi FETÖ/PDY üyesi olduğu gerekçesiyle ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklulara verilecek berber hizmetiyle ilgili olarak Bakanlık Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün (Genel Müdürlük) 4/11/2016 tarihli yazısı uyarınca başvurucunun berber hizmetinin karşılandığı vurgulanarak verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucunun anılan karara karşı itirazı Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 31/3/2017 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

16. Nihai karar 17/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

B. Başvurucuya Gönderilen Kitaplara İlişkin Süreç

17. Kurul 23/2/2017 tarihli kararıyla terör örgütü mensubu olduğu gerekçesiyle hükümlü ve tutuklu bulunanlara kargo yoluyla ya da yakınları aracılığıyla dışarıdan gelen ders kitapları ve mensup olduğu dine ait kutsal kitaplar haricindeki kitapların Kuruma kabul edilmemesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 61. ve 62. maddeleri dikkate alınarak karar verildiği belirtilmiştir. Yine gerekçede; terör örgütü mensubu hükümlü ve tutukluların örgütsel faaliyetlerinin engellenebilmesi, haberleşme ve kendi aralarında bilgi paylaşımında bulunmaları sonucunda meydana gelebilecek istenmeyen olayların önüne geçilmesi, ayrıca terör örgütlerine karşı güvenlik tedbirlerinin artırılmasına yönelik olarak Genel Müdürlükten gönderilen yazılara istinaden "Ohal süresince" tutuklu ve hükümlüler için gelen kitapların Kuruma kabul edilmemesine ve bu kişilerin ziyaretçilerine verilmek üzere emanet eşya deposunda muhafazasına karar verildiği açıklanmıştır.

18. Başvurucunun kutsal kitap ve ders kitapları dışındaki kitapların hükümlü ve tutuklulara verilemeyeceğine ilişkin Kurul kararının tebliği üzerine söz konusu kararın kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyet başvurusu İnfaz Hâkimliğinin 16/3/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, kanun ve yönetmeliklere uygun olarak verilen kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı ifade edilmiştir.

19. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz Ağır Ceza Mahkemesinin 12/4/2017 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

20. Nihai karar 25/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

C. Başvurucunun Eşiyle Görüşme Talebine İlişkin Süreç

21. Başvurucu 8/2/2017 tarihli dilekçe ile Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ve eşi S.P.M. ile açık ziyaret ya da telefonla görüşme talebinde bulunmuştur.

22. Kurulun 14/2/2017 tarihli kararıyla başvurucunun talebi reddedilmiştir. Kararda; her ne kadar başvurucu da eşi de Aliağa Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü içindeki infaz kurumlarında bulunsalar dahi farklı kurumlarda bulundukları ve dışarıdan telefon açılmak suretiyle görüşme yaptırılamayacağı için mevzuatın ilgili hükümleri gereğince başvurucunun kadın kapalı ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan eşiyle açık ziyaret ya da telefon görüş talebinin karşılanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir.

23. Başvurucunun Kurul kararının kaldırılması talebiyle yaptığı şikâyet başvurusu İnfaz Hâkimliğinin 7/3/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde; ilgili mevzuata göre aynı kampüs içinde olsalar bile farklı ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü ve tutukluların birbirleri ile görüştürülemeyeceği, ayrıca başka bir kurum veya kuruluşa ait telefon numarası ile görüşme yapamayacakları değerlendirilerek tedbir amaçlı verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

24. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz Ağır Ceza Mahkemesinin 31/3/2017 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

25. Nihai karar 17/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 17/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden başvurucunun eşinin 10/10/2017 tarihinde, başvurucunun da 10/12/2019 tarihinde bulundukları ceza infaz kurumlarından tahliye edildikleri anlaşılmaktadır.

28. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin 24/12/2019 tarihli yazısıyla başvurucunun ceza infaz kurumunda tutuklu olarak barındırılmaya başlandığı 4/1/2017 tarihi ile eşinin tahliye olduğu 10/10/2017 tarihleri arasında eşiyle açık/kapalı görüş yapıp yapmadığı, telefon vasıtasıyla görüşüp görüşmediği, mektup yoluyla haberleşme sağlayıp sağlamadığı hususlarında eldeki bilgi ve belgelerin gönderilmesi talep edilmiştir. 25/12/2019 tarihli cevap yazısında, belirtilen tarihler arasında başvurucu ve eşi arasında açık veya kapalı görüş gerçekleştirilmediği bildirilmiştir. Söz konusu uygulamanın 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 9. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan -5/12/2018 tarihli yönetmelik değişikliği öncesi- düzenlemeye dayandığı açıklanmıştır. Yine 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 88. maddesinde yer alan "Hükümlülere dışarıdan telefon açılmak suretiyle görüşme yaptırılmaz." düzenlemesi nedeniyle ceza infaz kurumları arasında telefonla görüşme gerçekleştirilmediği belirtilmiştir. Ancak bu uygulamanın farklı ceza infaz kurumlarında kalmakta olan hükümlü ve tutukluların birbirleri ile telefonla görüştürülmeleriyle ilgili gerekli kolaylığın sağlanması yönündeki Genel Müdürlüğün 27/9/2018 tarihli görüş yazısı sonrası terk edildiği ifade edilmiştir. Diğer yandan başvurucu ve eşinin bu süre içinde sadece mektup yoluyla iletişim kurdukları bildirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı Yönünden

29. 5275 sayılı Kanun’un "Oda ve eklentilerinde bulundurulabilecek kişisel eşyalar" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"(1) Kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin oda ve eklentilerinde bulundurabilecekleri veya bulunduramayacakları kişisel eşya, gıda, tıbbî malzeme ve diğer ihtiyaç maddeleri yönetmelikle düzenlenir."

30. 5275 sayılı Kanun’un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanunun; yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, ... oda ve eklentilerinde bulundurulabilecek kişisel eşyalar, ... yönetim tarafından alınabilecek tedbirler, ... şikâyet ve itiraz, ... kütüphaneden yararlanma, süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı, telefonla haberleşme hakkı, radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı, mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı, bu Kanunda sayılan günlerde dışarıdan gönderilen hediyeyi kabul etme hakkı, ... hükümlülerin sayısı ve uygulanacak güvenlik tedbirleri, eğitim programları, öğretimden yararlanma, ... ziyaret, yabancı hükümlüleri ziyaret, ziyaret ve görüşlerde uygulanacak esaslar, ... kütüphane ve kurslardan yararlanma konularında ... düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

31. Eşya Yönetmeliği'nin "Elektrikli eşyalar" kenar başlıklı 9. maddesi şöyledir:

"Koğuş, oda ve eklentilerinde, kantinden temin edilmek koşuluyla, bir adet otuzyedi ekran televizyon ile elektrikli su ısıtıcısı, saç kurutma makinesi ve büro tipi buzdolabı ile kurumun bulunduğu coğrafi bölgenin iklim koşulları dikkate alınarak, her koğuş veya odada bir adet vantilatör bulundurulmasına izin verilebilir. Ayrıca her hükümlü, kurum kantininden satın almak kaydıyla bir adet kulaklıklı küçük el radyosu bulundurabilir.

Oda sistemine geçmemiş ceza infaz kurumlarında, koğuşların durumuna göre, bir adet büyük ekranlı televizyon ile buzdolabı bulundurulmasına izin verilebilir.

Aydınlatma dışındaki elektrik giderleri hükümlü tarafından karşılanır. Koğuş, oda ve eklentilerinde, kantinden temin edilmek koşuluyla, bir adet otuzyedi ekran televizyon ile elektrikli su ısıtıcısı, saç kurutma makinesi ve büro tipi buzdolabı ile kurumun bulunduğu coğrafi bölgenin iklim koşulları dikkate alınarak, her koğuş veya odada bir adet vantilatör bulundurulmasına izin verilebilir. Ayrıca her hükümlü, kurum kantininden satın almak kaydıyla bir adet kulaklıklı küçük el radyosu bulundurabilir."

B. Eğitim Hakkı Yönünden

32. Mevcut başvurunun değerlendirilmesi sırasında gözönünde bulundurulan ulusal hukuk kaynakları için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, §§ 15-19.

C. Aile Hayatına Saygı Hakkı Yönünden

33. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında mahpusların açık görüş hakkının sınırlandırılmasına dayanak oluşturan ulusal ve uluslararası mevzuat ile konuyla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, §§ 18-37; M.Ö., B. No: 2017/34584, 22/3/2018, §§ 18-37), ayrıca açık görüşle ilgili mevzuat değişiklikleri ile tutuklunun telefonla haberleşme hakkına ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat ve konuyla ilgili Yargıtay kararına (Hüseyin Ekinci, B. No: 2016/38867, 3/7/2019, §§ 21-43) yer vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu, saç tıraşının koğuş önünde yapılması ve Ceza İnfaz Kurumunda tıraş makinesi bulundurma talebinin kabul edilmemesi nedenleriyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Saç Tıraşının Koğuş Önünde Yapılmasına İlişkin İddia

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, kaldığı koğuşun önünde saç tıraşı yapılmasının kötü muamele teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, saç tıraşının Ceza İnfaz Kurumundaki özel bir odada yapılmamış olmasının kendisi üzerinde ne şekilde fiziksel ve ruhsal etkileri olduğu konusunda bir açıklamada bulunmamaktadır. Bu bağlamda başvurucu, şikâyetine konu uygulamanın ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaştığı kanaati oluşturacak bir açıklamada bulunmamıştır. Somut olayda tutulma koşulları bakımından asgari eşik derecesinin aşılmadığı dikkate alınarak başvurucunun tüm iddialarının kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Öte yandan

başvurucunun zorla tıraş edildiğine veya kötü muamele amaçlı olarak belli bir saç modeline zorlandığına yönelik bir iddiasının da olmadığı görülmektedir (Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, § 50).

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Tıraş Makinesi Talebinin Reddedilmesine İlişkin İddia

38. Anayasa Mahkemesi; daha önce önüne gelen başvurularda, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Somut başvuruda dile getirilen benzer şikâyetler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve ilgili Anayasa kuralları yorumlanmıştır (Ahmet Temiz (7), B. No: 2014/804, 8/6/2017; Mehmet Çelebi Çalan (2), B. No: 2014/5674, 8/6/2017; Murat Türk (4), B. No: 2015/19665, 28/6/2018).

39. Başvurucunun koğuşunda bulundurmak istediği eşyanın mevzuat çerçevesinde ikame edilebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesinin sıklıkla uygulanmış açık bir içtihadının bulunduğu -kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine ilişkin- somut başvurunun Anayasa'nın yorumlanması ve uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımadığı gibi başvurucunun da önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen İngilizce kitapların Kurulca alınan karar doğrultusunda (bkz. § 17) kendisine teslim edilmemesi nedeniyle eğitim hakkının, ayrıca kutsal kitaplar dışında din ile ilgili yardımcı kitapların da kısıtlama kapsamında olması nedeniyle din ve vicdan hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. İncelemenin Kapsamı

42. Anayasa’nın "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" kenar başlıklı 42. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tesbit edilir ve düzenlenir."

43. Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasında eğitim ve öğretimine devam eden mahpusların diğer yayınlardan farklı olarak ders kitaplarının denetime tabi tutulamayacağına ilişkin hükmün öngörülmesiyle öncelikli olarak korunmak istenen değerin eğitim hakkı olduğunu belirtmiş ve ders kitaplarının teslim edilmediği şikâyetine ilişkin başvurunun ifade özgürlüğü ışığında eğitim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (Halil Özhan Koral, B. No: 2017/18895, 9/1/2019, § 28).

44. Somut olayda yurt dışında İngilizce eğitim aldığını belirten başvurucu, ailesi tarafından

posta yoluyla gönderilen İngilizce kitapların kendisine teslim edilmemesinden şikâyet etmektedir. Diğer yandan Kurul kararına göre din ile ilgili yardımcı kitapların da kısıtlama kapsamında bulunmasından şikâyet eden başvurucu, dinî konularda sözünü ettiği yardımcı kitapların hangileri olduğunu belirtmediği gibi Kurum idaresi aracılığıyla talep etmesine rağmen bu kitapları edinemediğine ilişkin bir açıklamada da bulunmamıştır. Bu nedenlerle başvurucu tarafından korunmak istenen değerin -İngilizce kitapların teslim edilmemesinden kaynaklı- eğitim hakkı olduğu anlaşılmakla başvurucunun tüm şikâyetleri eğitim hakkı kapsamında incelenmiştir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

46. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

47. Anılan Anayasa ve Kanun maddelerinde yer verilen kanun yollarının tüketilmesi koşulu, bireysel başvurunun temel hak ihlallerini önlemek için son ve olağanüstü bir çare olmasının doğal sonucudur. Diğer bir ifadeyle temel hak ihlallerini öncelikle idari makamların ve derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılmaktadır (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 20).

48. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle genel yargı mercilerinde olağan yasa yolları ile çözüme kavuşturulması esastır. Bireysel başvuru yoluna, iddia edilen hak ihlallerinin bu olağan denetim mekanizması içinde giderilememesi durumunda başvurulabilir. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği başvurucunun ihlal iddialarını öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında sunması, dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekmektedir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17; Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 45; Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 18, 19).

49. Somut olayda başvurucu, terör örgütü mensubu olduğu gerekçesiyle hükümlü ve tutuklu bulunanlara yönelik olarak kutsal kitap ve ders kitapları dışındaki yayınların verilemeyeceğine ilişkin Kurul kararına karşı İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Kurul kararının başvurucuya özgü verilmiş bir karar olmadığı, genel nitelikteki uygulamaya ilişkin bir karar olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucunun gerek şikâyet dilekçesinde gerekse itiraz dilekçesinde ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen İngilizce kitapların kendisine teslim edilmemesinden bahsetmediği, bu konudaki ihlal iddialarını ilk defa bireysel başvuruda dile getirdiği görülmektedir.

50. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ders kitapları yönünden bir istisna getirilmiş ve bunların posta yoluyla ya da ziyaretçi aracılığıyla getirilse dahi hükümlü ve tutuklulara teslim edilmesi gerektiği öngörülmüştür. Ne var ki başvurucu, genel nitelikteki uygulamaya ilişkin Kurul kararına karşı hukuki bir yola başvurmuş ise de başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği ve ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen

İngilizce kitapların kendisine teslim edilmemesi şikâyetiyle ilgili iddiasını usulüne uygun olarak ilgili mercilere sunmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kitapların ders kitabı olduğuna ilişkin bir iddiada da bulunulmamıştır.

51. Bu nedenle Anayasa'nın eğitim hakkını düzenleyen 42. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ve ilgili mevzuat uyarınca, başvurucuya posta yoluyla gönderilen kitaplar yönünden yetkili idari ve yargısal mercilerce bir değerlendirme yapılamamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucu, İngilizce kitapların kendisine teslim edilmemesinin eğitim hakkını ihlal ettiği iddiasını doğrudan Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda dile getirmektedir. Dolayısıyla bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi gereği söz konusu iddianın somut başvuruda incelenmesi mümkün değildir.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

53. Başvurucu, kendisi gibi tutuklu olan eşiyle açık görüş ya da telefonla haberleşme imkânından yararlandırılmayarak hiçbir şekilde görüştürülmemesinin mevzuata aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, eşiyle görüştürülmemesi nedeniyle aile birliğinin zarar gördüğünü ifade ederek aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

54. Bakanlık görüşünde, Genel Müdürlüğün 27/9/2018 tarihli görüş yazısı ile birbirleri ile telefonla görüşme hakkı olup farklı ceza infaz kurumlarında kalmakta olan hükümlü ve tutukluların birbirleri ile telefonla görüştürülmeleri ile ilgili gerekli kolaylığın sağlanması ve güvenlik tedbirlerinin alınması yönünde tüm ceza infaz kurumlarının bilgilendirdiği belirtilmiştir. Bu tarihten itibaren gerekli tedbirler alınarak görüş kapsamındaki kişilerin telefon ile görüştürülmeye başlandığı vurgulanmıştır. Bakanlık görüşünde ayrıca Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinin 5/12/2018 tarihli ve 30616 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değiştirilen üçüncü fıkrası ile aynı ceza infaz kurumu ya da birden fazla ceza infaz kurumunun bir arada bulunduğu yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılmakta olan hükümlü veya tutuklu eşlerin birbirleriyle görüşmesi olanağı getirildiği hatırlatılmıştır. Ancak bu değişiklik öncesinde başvurucunun eşi ile görüşme yapmasının o tarihte yürürlükte olan mevzuata uygun olmadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak Kurul kararının ve kullanılan takdir yetkisinin hukuka uygun olduğu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarındaki tespit ve sonuçların da kanunun uygulanması niteliğinde olduğu ve bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir.

55. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta önceki iddialarını tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

56. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve

sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

57. Anayasa'nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

58. Anayasa'nın 41. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

59. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün kendisi gibi tutuklu olan eşiyle yüz yüze ya da telefonla görüşme imkânından yararlanamamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruyu aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelemiştir (Hüseyin Ekinci, § 52). Somut başvuruda da bu ilkeden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun eşiyle aile hayatının devamını sağlayacak şekilde -asgari de olsa- iletişimini/temasını sürdürecek önlemlerin alınmaması yönündeki söz konusu iddianın aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

60. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

61. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında kamusal makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

62. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

63. Devletin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla iletişimini devam ettirecek önlemleri alması pozitif yükümlülüklerinin bir gereği olsa da -belirtildiği üzere- hukuka uygun bir tutulmadan kaynaklanan kaçınılmaz sonuçlar nedeniyle aile hayatı kapsamındaki temasın sınırlandırılması doğaldır. Kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda ve makul bir gerekliliğin olması durumunda gerekçeleri ilgili ve yeterli şekilde açıklanarak belirli bir süre boyunca söz konusu pozitif yükümlülüğün karşılanmaması da olağan kabul edilebilir. Ancak aile hayatına saygı hakkının gereklerinin mümkün olan ilk fırsatta yerine getirilmesi ve mahpusların ailesiyle olan temasının hızlı şekilde yeniden sağlanması bir zorunluluktur (Hüseyin Ekinci, § 56).

64. Bu bağlamda tutuklu ya da hükümlünün yakın derecedeki aile bireyleriyle aile hayatını sürdürmesini sağlamaya yeterli olacak şekilde ve asgari düzeyde bir iletişim, temas kurması her durumda sağlanmalıdır. Böylesi bir yükümlülüğün yerine getirilmesi ve tedbirler alınması, aile hayatına saygı hakkı kapsamında devletten beklenen asgari bir gerekliliktir. Birtakım teknik ya da fiziki olanakların bulunmaması, tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari şekilde iletişim ve temas kuramamasına gerekçe gösterilemez. Zira mahpusun ailesiyle iletişim kurması her durumda mutlaka yüz yüze görüştürülmesi anlamına gelmemektedir (Hüseyin Ekinci, § 57).

65. Örneğin farklı yerleşkelerde veya farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarında barındırılan mahpusların birbirleriyle yüz yüze görüştürülmeleri beklenemez. Ancak yakın aile bağı olan bu durumdaki mahpusların birbirleriyle uygun vasıtalar aracılığıyla görüştürülmelerinin sağlanması gerekir. Öte yandan aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumlarında tutulan yakın aile bireylerinin gerekli güvenlik önlemleri alınarak mümkün olduğunca belirli dönemlerde yüz yüze görüştürülmeleri aile hayatına saygı hakkının gerekli kıldığı yükümlülüğün bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Nitekim belirtilen son hâlde, aile bireylerinin yüz yüze görüştürülmeleri kamusal makamlara katlanılması mümkün olmayan bir külfet yüklememektedir (Hüseyin Ekinci, § 58).

66. Tüm durumlarda önemli olan husus yakın aile bireylerinin birbirlerinden haberdar olabilmeleri, aile hayatlarına ilişkin konuları konuşabilme imkânından yoksun bırakılmamalarıdır. Elbette aile bireylerinin birbirleriyle temas etmesine ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlamaya elverişli kabul edilen uygun vasıtaların suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla ilgili idare tarafından denetlenmesi ve gerektiğinde izlenmesi de mümkündür. Bu şekilde denetleme ve izleme yetkileri olmasına rağmen haklı bir gerekçe olmaksızın kamusal makamlar tarafından tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasına imkân sağlanmaması aile hayatına saygı hakkının ihlaline neden olabilir (Hüseyin Ekinci, § 59).

67. Vurgulandığı üzere tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasının sağlanması şeklindeki pozitif yükümlülük özellikle aile bireylerinin her ikisinin de mahpus olduğu ve aynı yerleşke içinde tutulmadıkları durumlarda bu kişilerin mutlaka yüz yüze ve yakın şekilde görüştürülmesini gerekli kılmaz. Belirtilen asgari iletişim, söz konusu aile bireylerinin belirli ve makul aralıkta başta telefon olmak üzere uygun vasıtalarla birbirleriyle görüştürülmeleri yoluyla da sağlanabilir. Sadece mektup yoluyla haberleşme ise -istisnai durumlar hariç olmak üzere- aile bireylerinin birbirleriyle olan ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında korunan temasın sürdürülmesini sağlamaya uygun bir vasıta olarak kabul edilmemelidir. Zira mektup yoluyla haberleşme, tek başına aile ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayacak kapsamı ve hızı içeren bir vasıta olarak nitelendirilmeye elverişli değildir (Hüseyin Ekinci, § 60).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

68. Somut olayda başvurucu, FETÖ/PDY'ye üye olma suçlamasıyla 1/9/2016 tarihinde tutuklanmış; Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş ve 4/1/2017 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Başvurucunun eşi de aynı tarihte aynı suçlama kapsamında tutuklanmış ve İzmir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

69. Başvurucu, kendisi gibi tutuklu olan eşiyle açık görüş (ziyaret) ya da telefonla görüş imkânından yararlanma talebiyle Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuş ise de mevzuat uyarınca bu talep kabul edilmemiştir. Kurulca verilen söz konusu karar, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından usule ve yasaya uygun bulunarak reddedilmiştir.

70. Genel ilkeler kısmında vurgulandığı üzere devletin hükümlü ve tutukluların özellikle yakın derecedeki aile bireyleriyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük, makul bir gerekliliğin olması durumunda, kamu düzeninin ve kurum güvenliğinin sağlanması yönündeki meşru amaç doğrultusunda sınırlı bir süre için yerine getirilmeyebilir. Fakat devlet, tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle her durumda asgari bir iletişim kurmasını sağlamak zorundadır. Devlet, bu asgari iletişimin sağlanması konusundaki yükümlülüğünü gerektiğinde uygun vasıtalar aracılığıyla da yerine getirebilir. Ayrıca suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi amacıyla bu vasıtaların denetlenmesi ve izlenmesi mümkündür (bkz. §§ 61-67).

71. Başvurucunun tutuklu eşi ile görüşme talebinde bulunduğu 8/2/2017 tarihinden eşinin tahliye olduğu 10/10/2017 tarihine kadar yaklaşık sekiz aylık süre boyunca eşiyle mektupla haberleşme dışında herhangi bir vasıtayla görüşemediği anlaşılmaktadır (bkz. § 28). Devletin tutuklu olan başvurucunun eşiyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmakla birlikte başvurucunun eşinin de tutuklu olduğu dikkate alındığında söz konusu yükümlülüğün kapsamının somut olayın koşulları özelinde değerlendirilmesi gerekecektir.

72. Somut olaydaki gibi aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumunda barındırılan tutuklu eşlerin yüz yüze görüştürülmeleri konusundaki taleplerinin kamusal makamlar tarafından uygun koşullar altında karşılanması gerekir.

73. Diğer yandan farklı ceza infaz kurumlarında olsa dahi devletin mutlaka tutuklu eşler arasında asgari bir iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Asgari iletişimin telefon gibi uygun bir vasıtayla gerçekleştirilmesi ve mevzuatta öngörüldüğü üzere suç işlenmesinin önlenmesi ya da yasa dışı haberleşmenin önüne geçilmesi, diğer bir ifadeyle ceza infaz kurumunun güvenliğini ve disiplinini sağlama amacıyla telefon görüşmelerinin idarece dinlenip kayıt altına alınması da mümkündür.

74. Dolayısıyla aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumunda tutulan eşlerin belirli aralıklarla ve gerekli tedbirler alınarak gerek yüz yüze gerekse telefonla görüştürülmeleri konusunda kamusal makamlara yüklenen külfetin katlanılması güç bir durum oluşturmadığı değerlendirilmektedir. Bu hususta başvurucu tarafından dile getirilen taleplerin karşılanmadığı ve aile hayatına saygı hakkının öngördüğü yükümlülüklerin dikkate alınmadığı görülmektedir.

75. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumlarında barındırılan tutuklu eşlere açık ve kapalı görüş hakkı tanınmak suretiyle yüz yüze ve telefonla görüşme imkânlarının verilmediği, bu doğrultudaki taleplerin idari ve yargısal merciler tarafından makul bir gereklilik ortaya konulmadan karşılanmadığı

anlaşılmaktadır. Bu durumda kamusal makamlarca eşler arasında asgari iletişim ve temas kurulmasına imkân sağlayacak tedbirlerin alınmadığı ve aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmediği sonucuna varılmıştır.

76. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

77. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

78. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 250.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

79. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

80. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

81. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa

Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

82. İncelenen başvuruda, tutuklu eşler arasında aile hayatının sürdürülmesine imkân sağlayacak şekilde iletişim kurulmasına uygun bir vasıta olarak değerlendirilebilecek açık ziyaret ve telefonla görüşme hakkından başvurucunun yararlandırılmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidememiştir.

83. Bireysel başvuru sonrasında başvurucunun eşinin 10/10/2017 tarihinde, başvurucunun da 10/12/2019 tarihinde tahliye olduğu dikkate alındığında tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili yargı mercii tarafından yeniden karar alınmasında hukuki bir yarar bulunmamaktadır.

84. Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için aile hayatına saygı hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

85. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamındaki ihlal iddialarından saç tıraşının koğuş önünde yapılması yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması; tıraş makinesi bulundurma talebinin kabul edilmemesi yönünden de anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (7/3/2017 tarihli ve

E.2017/747, K.2017/751 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TALİP DEMİREZEN

B. No: 2017/25941 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25941

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TALİP DEMİREZEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25941)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Talip DEMİREZEN

Vekili : Av. Muhammet GÜNEY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve tutukluluğa ilişkin karar veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; soruşturma aşamasında arama ve elkoyma işlemlerinin yöntemince yapılmaması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının; soruşturma sürecindeki birtakım uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve gözaltındaki bazı uygulamalar nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 16/7/2016 tarihli kararı ile -Aksaray Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan- başvurucunun görevden uzaklaştırılmasına ve 24/8/2016 tarihinde meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının HSYK kararıyla görevden uzaklaştırılanlar hakkında soruşturma işlemlerinin yapılması yönündeki yazısı üzerine başvurucu, Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde müdafii huzurunda Başsavcılıkta ifade vermiş, ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık aynı tarihte Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyanı idare etme, silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle başvurucuyu Aksaray Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Başvurucunun sorgusu Aksaray Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde eski beyanını tekrar ederek isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucunun müdafii, başvurucunun sabit ikametgâh sahibi olduğunu belirterek adli kontrol tedbiri uygulanmasını talep etmiştir.

14. Sorgu sonucunda başvurucunun anılan suçlardan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... isnad edilen suçun işlendiğine dair somut delil niteliğindeki Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Sekreterliği 72305940-2016/4 tedbir-2699/29834 sayılı şüphelilerin de

darbeye teşebbüs eylemlerinin ardında olduğu belirtilen FETÖ Terör Örgütü ile ilişkilendirilmesi sonucu tedbiren görevden uzaklaştırılmasına dair yazısı, bu kapsamda HSYK ilgili dairesinin disiplin soruşturmasının ve askeri darbe teşebbüsüne dair adli soruşturmanın devam etmesi, askeri darbenin başarılı olması sonrasında, darbe aktörü yapıyla uyumlu olduğu değerlendirilen şüphelinin de içinde bulunduğu şüphelilerin devletin üç temel erkinden biri olan yargı yetkisini kullanma gibi çok nitelikli bir görevde bulunmaları, Bakanlık tarafından görev gereği kendilerine tevdi olunan bilgisayar ve flash bellekte henüz teknik inceleme yapılamamış olması, HSYK ilgili dairesinin açığa alma tasarrufuna dayanak teşkil ettiği düşünülen; Devletin istihbarat birimleri tarafından darbe girişimi aktörü olan yapıyla irtibat içinde olduğuna dair muhtemel istihbari raporun henüz dosyaya intikal etmemiş kısacası delillerin henüz tam manasıyla toplanamamış olması birlikte değerlendirildiğinde; şüphelilerin müsnet suçu işlediğine dair 5271 Sayılı CMK.nın 100/1 maddesi gereği somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesi bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suçlamanın 5271 Sayılı CMK.100/3 çerçevesinde tutuklama sebebi varsayılan katalog suçlardan olduğu ve tutuklama nedeni bulunması, şüphelinin irtibatlı olduğu değerlendirilmesiyle açığa alınmasına gerekçe gösterilen cemaat yapılanmasının aktörü olduğu kalkışma esnasında sivil halktan, teşebbüs sahiplerine direnen TSK, Emniyet ve MİT mensuplarından çok sayıda şehit bulunması bu anlamda kalkışmanın geldiği aşama ve demokratik düzen üzerinde oluşturduğu zarar ve tahribat, yargılama neticesinde verilmesi muhtemel ceza birlikte değerlendirildiğinde şüpheliler hakkında adli kontrol tedbirinin uygulamasından sonuç alınamayacağı hususunda Hakimliğimizde oluşan kanaat ve ölçülülükilkesi uyarıncadaha hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbirinin uygulamasının bu aşamada soruşturmaya konu suç,ortaya çıkan netice dikkate alındığında yetersiz kalacağı ve amaca hizmetetmeyeceği değerlendirilmekle şüphelinin tutuklanması talebinin kabulü ile 5271 sayılı CMK.nun 100 ve devamı maddeleri uyarınca ... ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

15. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, Niğde Sulh Ceza Hâkimliği 28/7/2016 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

16. Başsavcılık 7/9/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

17. Başvurucunun tutukluluk durumunu inceleyen Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği 7/3/2017 tarihinde tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

18. Başvurucu bu karara 15/3/2017 tarihinde itiraz ettiğini ancak sonucunun kendisine ya da müdafiine tebliğ edilmediğini, anılan karardan sonra da tutukluluk hâlinin devamına dair herhangi bir kararın tebliğ edilmediğini beyan etmiş ve itirazına ilişkin belgeleri sunmuştur.

19. Başvurucu 7/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 13/7/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmış ve yine aynı tarihte atılı diğer suçlardan ise kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. 15 Temmuz darbe teşebbüsüne ve FETÖ/PDY'ye ilişkin genel değerlendirmelerin de yer aldığı iddianamede; FETÖ/PDY'nin hangi amaç ve saikle kurulduğuna, hangi alanlarda faaliyet gösterdiğine, hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve bu örgütün yargıdaki yapılanmasına ilişkin açıklamalar yer almıştır. Ayrıca başvurucunun gerek organik olarak gerekse örgütsel nitelikli eylemleri bakımından FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer aldığı ileri sürülmüştür. İddianamede

suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

i. Başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edildiği belirtilmiştir.

ii. Başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle kanun hükmünde kararname (KHK) ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim gördükleri bildirilmiştir.

iii. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisaklı olduğu yönünde beyanların bulunduğu ifade edilmiştir.

21. İddianamede, başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak başvurucunun Anadolu Adliyesinde görev yaptığı süreçte bir dönem zabıt kâtipliğini yapan Ş.Ö.nün kendisi hakkında yürütülen soruşturmada 1/2/2017 ve 2/2/2017 tarihlerinde verdiği beyanlara dayanılmıştır. Bu beyanların içeriği özetle şöyledir:

"Ben adliyede Cumhuriyet savcısı Talip Demirezen'in yanında katip olarak görev yapıyordum. Talip Demirezen 17-25 Aralık olaylarından önce cemaatin sohbetlerine gitmem gerektiğini, olimpiyatlara da gidebileceğimi söylüyordu. Kendisinin çocuğu da örgüte ait okula gittiğini düşünüyorum. Çünkü telefonda oğlu ile ilgili hususları bir öğretmen ile görüşüyordu. Bu görüşmelerin ardından bana bu yapı ile ilgili olumlu şeyler söylüyordu. 17-25 Aralık olaylarından sonra ise benim yanımda konuşmamaya çalışıyordu. O dönemde ben de örgüt ile irtibatlı biri olduğumdan bu savcının yanına verildiğimi düşünüyorum. Ayrıca şunu belirtmek istiyorum. 2012 yılında Anadolu Adliyesi Cumhuriyet Başsavcı vekili olan Y.Ş. savcı Talip Demirezen'i telefonla arayarak 'bir dosya var sana getirecekler, bu dosyaya sen bakacaksın' demiş, telefonu kapattıktan sonra savcı Talip Demirezen onu bana söyledi. Polisler dosyayı getirip savcı beye verdiler. Bu dosyanın ne dosyası olduğunu bana söylemedi. Ben sonradan internette gezinirken bahse konu dosyanın içeriğine ilişkin bilgi sahibi oldum. Bu dosya ile ilgili emniyet savcının karar taleplerini hazır getiriyorlardı. Savcı bey de bu flashla getirilen talepleri inceleyip bana gönderiyordu. Sonrasında mahkemeden talepte bulunuyorduk. Bu dosyanın numarası 2012/172...'di. İnternet üzerinde gezinirken E.E. adındaki gazetecinin twetter adresinde bahse konu dosya ile ilgili haber yapıldığını gördüm. Gazetecinin haberine göre dosya içerisinde B.E.nin de bulunduğu söyleniyordu. Ben o zaman bu dosyanın bilinçli olarak Talip Demirezen'e verildiğini düşündüm. Savcı Talip Demirezen' dosyanın içeriği ile ilgili bana bilgi vermiyordu. Dosyanın sıkıntılı bir dosya olduğunu, kimsenin yanında bu dosya ile ilgili konuşmamamı söylüyordu. Bu dosya üzerinden emniyet fiziki takip dinleme taleplerini savcı Talip Demirezen'e getiriyorlardı. Gelen talepleri mahkemeye intikal ettiriyorduk. 17-25 Aralık olaylarından sonra savcı Talip Demirezen bu dosya ile ilgili yetkisizlik kararı vererek Beykoz'a gönderdi. Benim bu hususu anlatma nedenim bahse konu dosyanın Başsavcı vekili tarafından FETÖ örgütüne yakınlığı nedeniyle savcı Talip Demirezen'e verildiğini düşünüyorum. Polisler bu dosya ile ilgili bana Acarlar'la ilgili rüşvet dosyası olduğunu söylüyorlardı. Ancak savcı Talip Demirezen dosyanın içeriği ile ilgili bana hiçbir bilgi vermiyordu. İnternette bu dosya ile ilgili haberleri görünce bu dosyanın hükümete karşı bir kumpas dosyası olduğunu anladım. 17-25 Aralık olaylarından önce cemaatle ilgili olumlu şeyleri sürekli bahseden Talip Demirezen bu süreçten sonra benim yanımda dahi konuşmamaya başladı."

22. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Şüpheli hakkındaki beyanlar, araştırma raporları ve FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu

gerekçesiyle HSYK tarafından verilen meslekten çıkarma kararı ve tüm soruşturma kapsamında elde edilen deliller bir bütün olarak değerlendirildiğinde; şüphelinin, Fetullahçı silahlı terör örgütünün ideolojisini, amaçlarını, faaliyetlerini benimsediği, başkaca kişileri örgüte kazandırmak amacıyla yapı tarafından düzenlenen toplantılara yönlendirdiği, örgütle organik bağ kurduğu ve bu şekilde anılan silahlı terör örgütünün üyesi olduğuna dair kamu davasını açmaya yetecek derecede yeterli şüphenin bulunduğu anlaşıl[mıştır.]"

23. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 28/7/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/167 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

24. Mahkemece 31/10/2017 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında isnat edilen suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu, aynı duruşmada iddia makamının talebine de uygun olarak Mahkemece tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın üzerine atılı suçu işlediğine dair dosyada bulunan delillerin büyük oranda toplanmış olması, sanığın karartabileceği dosyada bir delilin bulunmaması, kaçma şüphesi içerisinde olduğuna dair dosyaya yansıyan delilin bulunmaması nazara alınarak bu aşamada adli kontrol hükümlerinin yeterli olacağı kanaati ile sanığın adli kontrol altına alınmak suretiyle tahliyesine ... [karar verildi.]"

25. Başvurucu hakkında bilgi sahibi olan bir kısım tanık, Mahkemece talimat yoluyla dinlenilmiştir. Tanık beyanlarının içerikleri şöyledir:

- Ş.Ö. beyanında "2012 ile 2017 yılları arasında zabıt katibi olarak görev yaptım 2013 yılının ilk aylarından Anadolu adliyesi faaliyete geçtiğinde buraya taşındık. Ben Cumhuriyet Savcısı Talip Demirezen'nin yanında bu tarihten itibaren çalışmaya başladım. Büromuz örgütlü suçlar bürosuydu. Ben bu savcının yanında çalıştığım süre zarfında açıktan FETÖ ile ilgiliherhangi bir telkinine şahit olmadım. Ancak bana kişisel olarak kendimi geliştirmek ve içinde bulunduğum yaşam koşullarının mufazakar olması nedeniyle bu yaşam koşuluna uygun yerlere gitmemi telkin etti. Bunlar açıkca FETÖ sohbetleri değildi. Savcı beyin elinde bulunan ifademde belirtmiş olduğum soruşturma ile ilgili başsavcı vekilinin aradığı doğrudur. Dosya daha sonra savcı beye geldi bununla ilgili herhangi bir operasyon yapılmadı ancak dinleme ve fiziki takip kararları dosyada verilmiştir. Bu kararların verilme usulü ilk ifademde anlattığım şekliyledir. Çünkü dosyada gizlilik kararı vardır. Sanığın çocuklarını FETÖ okuluna gönderdiğine bizzat şahit değilim ancak yanımda eğitimle ilgili olarak oğlunun fetöye ait okula gittiğini söylüyordu. Tam olarak FETÖ'yeait olduğunu söylemiyordu ancak ben söz konusu okulların örgüte ait olduğunu bildiğim için bu bilgiye vakıfım. Ben zabıt katipliğinden FETÖ şüphesiyle ihraç edildim. Bunla ilgili yargılama İstanbul 27 Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmektedir" şeklinde ifade vermiş olup, hazırlık evresindeki beyanıyla ilgili çelişkiler kendisinden sorulduğunda ise; "Söz konusu ifademi verdiğim sırada etkin pişmanlıktan yararlanmak istediğimi belirtmiştim Cumhuriyet savcısı ve kolluk neye tanık olduysam onu anlatmamı istemişti, ben de o sebeple bu şekil verdim ancak ifademi sonradan okunduğumda bilgiye dayalı değil ancak yoruma dayalı olduğunu farkettim, ana hatları itibariyle size vermiş olduğum ifadem doğrudur. Bana sanık cemaat sohbetlerine gitmem konusunda telkinde bulunmadı" şeklinde ifade vermiştir.

- G.Y. beyanında "Ben İstanbul'da ticaretle uğraşırım. İş yerimizde çalışanlar tarafından hırsızlık olayı oldu. Bununla ilgili bir şikayette bulunmuştum. Soruşturma o zaman Kartal Anadolu adliyesinde görülüyordu. Bizim dosyamızda sanık Talip Demirezen'e düştü. O

zaman bu adliyede savcıydı. Bir kaç kere kendisi ile soruşturma için bilgi belge götürme amaçlı görüşmem oldu. O aşamada samimi sohbetlerimiz oldu. Ben Ak Parti İlçe teşkilatı kurucusu olduğumu söyledim. O ara 17-25 Aralık sonrası süreci vardı. Sanık bana bu süreci doğru buluyor musun bulmuyor musun diye sordu. Sanık cemaat tarafını çok fazla suçlu bulmuyorum diye şeyler söyledi. Bu samimi bir sohbet ortamında geçen konuşmalardı. Bizim işten ayrılan bir sanık bize İş Mahkemesinde bize dava açtı. Burada delil olarak kasa defterimizi vs belgeleri gösterdi. Bu şahıs bunları çöpten buldum diye mahkemeye söylemiş. Bu davadan 15-20 gün önce bizim iş yerimizde hırsızlık olayı olmuştu. Bizde şikayet etmiştik, polisler de gelip tutanak tutmuşlardı. Dava süreci devam ederken savcılıkta yürüyen soruşturmaya hırsızlık olayını bize dava açan şahıs yapmıştır diye suç duyurusunda bulundum. Bu şahıs savcılık soruşturmasında kendisinin defterleri ve cdleri davasını isbat etmek amacıyla aldığını beyan etmiş. Ayrıca biz bu işçiye şahitlik yapan hakkında da şikayette bulunmuştuk. Sanık olan savcı her ikisi hakkında soruşturmaya yer yok diye karar verdi. Ayrıca bu savcı resen iş mahkemesinde bizim dinlettiğimiz tanıklar hakkında yalancı tanıklıktan dava açtı. Bu dava halen devam etmektedir. Ben bunun üzerine savcının bu yaklaşımını benim Ak Parti Kurucusu olmama bağladım ve sanığı HSK'ya şikayet ettim. O zaman darbe yoktu. Bu cemaatten dolayı bana kafayı mı taktı diye düşündüm. Bu yüzden şikayette bulundum. HSK darbeden sonra bana cevap verdi. Biz bunu görevden aldık ve meslekten ihraç ettik dedi. Benim sanığın Fetö örgütü ile irtibatı ve iltisakı hakkında bilgi ve görgüm bundan ibarettir" şeklinde ifade vermiştir.

26. Mahkeme 26/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraatine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...

2/7/2016 tarihinde kolluk tarafından düzenlenen açık kaynak raporuna göre; Facebook ve Twitter isimli sosyal medya hesaplarında Talip Demirezen adına rastlanmadığı, eşi ve çocuklarına ait hesaplarda ise suç unsurunun bulanmadığının belirtildiği, örgüte ait Banka Asya'da sanığın hesabının bulunmadığı, kullandığı telefon üzerinden yapıya müzahir kuruluşlara bağış yapmadığının belirtildiği, sanığın kendi adına kayıtlı ADSL veya cep telefonu üzerinden bylock kullandığına dair bu aşamada bir tespitin yapılamadığı, yurt dışına çıkış kaydının olmadığı, sanığın İstanbul Anadolu Adliyesinde birlikte çalıştıkları yargı mensubu ve personelin tanık olarak beyanlarına başvurulduğu ancak bu kişilerin FETÖ/PDY kapsamında sanık ile ilgili bir bildiklerinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Sanığın yanında bir dönem katiplik yapan tanık Ş.Ö.nün beyanları düşünüldüğünde bir takım bilgiler vermişse de sanığın örgüt üyeliğine delalet edecek ve sempati boyutunu aşacak bir husus bulunmadığı, yine sanığın çocukları ile ilgili olarak 2014-2016 arası yapılan sorgulamada kızı P.D.nin 2014-2015 sezonunda örgüte müzahir Özel Sabahattin Zaim Ana Fen ortaokuluna gittiğinin tespit edildiği ancak bu durumun örgüt üyeliği için aranan sanığın eylemlerinde çeşitlilik, yoğunluk ve devamlılığın bulunması yönündeki Yargıtay içtihatları ışığında bu eylemlerde bulunmanın anılan suçun işlendiğini göstermeyeceği vicdani kanaatine ulaşılmıştır. Bu anlamda; silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan5271 sayılı CMK'nın 223/2-e maddesi uyarınca sanığın müsnet suçu işlediğine dair cezalandırılmasına yeterli her türlü şüpheden uzak kati ve inandırıcı delil ve emare elde edilememiş olması nedeniyle atılı suçtan beraatine karar [karar verilmiştir]"

27. Başvurucu hakkında verilen beraat hükmüne karşı Başsavcılık "dosyadaki deliller yeterince tartışılmadan ve ayrıca başvurucu hakkında eksik kovuşturma ile hüküm

kurulduğu", başvurucu ise "suçu işlemediğinin sabit olduğuna karar verilmesi gerektiği" gerekçesiyle ayrı ayrı istinaf yoluna başvurmuştur.

28. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Kanun Hükümleri

29. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

B. Yargıtay İçtihatları

30. Silahlı terör örgütüne üye olma suçuyla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/9/2019 tarihli ve E.2019/2653, K.2019/5656 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... sanığın örgütle iltisaklı olması nedeniyle kapatılan dershaneye gitmesinin, yurtlarda kalmasının ve çocuklarını göndermesinin örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceği belirlenerek yapılan incelemede;..."

31. Silahlı terör örgütüne üye olma suçuyla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 21/5/2019 tarihli ve E.2018/7220, K.2019/3659 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanığın örgütle iltisaklı olması nedeniyle kapatılan okula çocuğunu göndermesinin ve Bank Asya nezdindeki mutad hesap hareketlerinin ve çalıştığı kurumdaki görev yaptığı birimlerin örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceğinin gözetilmemesi;..."

32. Silahlı terör örgütüne üye olma suçuyla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/4/2019 tarihli ve E.2018/6390, K.2019/2961 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanık S.M.nin çocuğunu örgüte müzahir okula göndermesinin ve suç ve cezaların şahsiliği ilkesi uyarınca sanık Ö.nün eşinin FETÖ/PDY örgütünün Muş ilindeki Özel Çağlayan Ufuk İlköğretim okulunda görev yapmış olmasının ve yine sanıkların zaman gazetesine aboneliğinin örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceğinin gözetilmemesi,..."

33. Silahlı terör örgütüne üye olma suçuyla ilgili olarak Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 1/4/2019 tarihli ve E.2018/5527, K.2019/2206 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Örgütle iltisaklı okul ve dershanelere çocuğunu göndermenin örgütsel faaliyet ya da bu suçun delili kapsamında değerlendirilemeyeceğinin gözetilmemesi,..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu; usul ve yasaya uygun olmayan gözaltı kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer

verilmemiştir.

b. Değerlendirme

37. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

38. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

39. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun hukuka aykırı şekilde gözaltına alındığı iddiasıyla ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

41. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin yasal düzenlemelere aykırı olarak hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığına karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Bakanlık görüşünde, başvurucunun tutuklamaya ilişkin şikâyetleri bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında bir dava açmadan Anayasa Mahkemesine başvurmuş olması nedeniyle mevcut başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği değerlendirilmektedir. Bakanlık, şikâyetin esasına ilişkin olarak ise başvurucu hakkında soruşturma yürütülen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi, ayrıca başvurucunun üyesi olduğu iddia edilen terör örgütünün yapılanma ve toplanma biçimleri de gözönünde bulundurulduğunda dosyada mevcut olan somut delillere dayanılarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

43. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

44. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

45. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

46. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

i. Uygulanabilirlik Yönünden

47. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

" Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

48. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

49. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

50. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

ii. Kabul Edilebilirlik Yönünden

51. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

iii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

52. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsü sonrasında hakkında yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

54. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

55. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

56. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

57. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

58. Aksaray Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına ilişkin olarak dosyada somut delillerin olduğu ifade edilmiştir. Buna ilişkin olarak yaşanan darbe teşebbüsü sonrasında HSYK'nın açığa alma kararının olduğu belirtilmiştir (bkz. § 14).

59. Başvurucu hakkında hazırlanan iddianamede ise HSYK'nın meslekten çıkarma kararına, başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim görmelerine ve tanık beyanlarına dayanılmıştır (bkz. §§ 20-22).

60. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişiler bakımından suç işlediklerine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulünün mümkün olmadığını değerlendirmiştir (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018 § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 53-58). Somut olayda başvurucu yönünden de anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

61. Soruşturma mercilerinin başvurucunun çocuklarının FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan eğitim kurumlarında eğitim gördüklerini belirterek bu hususu da suçlamaya dayanak bir olgu olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirler kapsamında "FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatının belirlendiği" gerekçesiyle bir kısım eğitim kurumu kapatılmıştır. Bununla birlikte kapatılan eğitim kurumuna çocuklarını göndermenin örgütsel bir faaliyet olarak değerlendirilmesi ancak bunun terör örgütünden alınan bir talimat uyarınca gerçekleştiğinin ortaya konulması hâlinde mümkündür. Bu durum tek başına örgütsel bir faaliyet olarak değerlendirilemeyecektir. Aksi durumda farazi bir kabulden hareket edilerek kuvvetli suç belirtisi değerlendirmesi yapılması söz konusu olabilir. Nitekim terör suçlarına ilişkin davaların temyiz mercii olan Yargıtay 16. Ceza Dairesinin yerleşik kararlarında kişilerin çocuklarının FETÖ/PDY ile bağlantılı okul veya dershanelere göndermesinin örgütsel bir faaliyet olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir (bkz. §§ 30-33; FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya örgütle irtibatı nedeniyle kapatılan derneğe üyelik ile ilgili olarak aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 105, 106).

62. Öte yandan soruşturma evresinde dinlenen tanık beyanlarında başvurucunun darbe teşebbüsüyle veya teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY ile örgütsel bir ilişki içinde bulunduğu yönünde somut olguya dayalı bir ifade bulunmamaktadır. Soruşturma aşamasında aleyhe beyanda bulunan tanık Ş.Ö. yargılama sırasında beyanlarının bilgiye değil yoruma dayalı olduğunu ve başvurucunun kendisine cemaat sohbetlerine gitmesi konusunda telkinde bulunmadığını ifade etmiştir (bkz. §§ 21, 25). Yine bu tanığın beyanında geçen başvurucunun çocuklarını FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle KHK ile kapatılan eğitim kurumlarına göndermesinin tek başına örgütsel bir faaliyet olarak değerlendirilemeyeceği yukarıda belirtilmiştir (bkz. § 61). Yargılama sırasında dinlenen diğer tanık G.Y.nin beyanı da kişisel kanaatinin açıklanması niteliğindedir (bkz. § 25). Tanık beyanlarında başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olduğuna, bu örgütle bir örgütsel bağlantısı olduğuna veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir bilgi, vaka veya olguya yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca başvurucu hakkındaki beyanların izlenim ve düşünceye dayalı olması, somut olgu barındırmaması dikkate alındığında söz konusu beyanların örgütsel bir faaliyet bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkün değildir.

63. Bu itibarla soruşturma belgelerinde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için gerekli olan yargı makamlarının denetimini yapabilecek suç

işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim başvurucunun yargılandığı davada da suçlamaya esas alınan olgulara ilişkin olarak ilk derece mahkemesince yapılan değerlendirmede bunların başvurucunun örgüt hiyerarşisi içinde yer aldığı hususunda -yeterli ölçüde- delil teşkil etmediği sonucuna varılmış ve beraat kararı verilmiştir (bkz. § 26).

64. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

65. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

66. Bununla birlikte anılan tedbirin Anayasa'nın olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

iv. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

67. Anayasa Mahkemesi daha önceki pek çok kararında Anayasa'nın olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin suç işlendiğine dair belirtilerin varlığı ortaya konulmadan gerçekleştirilen tutuklamaları meşru kılmadığına, suç işlendiğine dair belirti olduğu ortaya konulmadan tutuklama tedbirinin uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir müdahale olmadığına karar vermiştir (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 105-110; Mehmet Hasan Altan (2), §§ 152-157; Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018, §§ 83-89; Mustafa Baldır, §§ 83-88).

68. Somut olayda bu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu nedenle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

69. Öte yandan başvurucu; tutuklamaya ve tutukluluğun devamına ilişkin kararlardaki gerekçelerin yeterli ve ilgili olmadığını, kararları veren Mahkemenin her seferinde aynı matbu gerekçelerle tahliye taleplerini reddettiğini, tutukluluğun makul süreyi aştığını ileri sürmüşse de başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiş olması karşısında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasıyla aynı doğrultuda ve ayrıca Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında tutukluluğun süresinin makullüğü yönünden bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

3. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

70. Başvurucu; tutuklanmasına dayanak teşkil eden soruşturma dosyası üzerinde gizlilik kararı bulunduğunu, dosyaya ve tutuklanmasına neden olan esaslı delillere erişemediğini, bu nedenle tutuklama kararına etkili bir şekilde itirazda bulunamadığını ileri sürmüştür.

71. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer

verilmemiştir.

b. Değerlendirme

72. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması durumlarının kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini incelemiş ve soruşturma sürecinde, tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurların başvurucuya bildirilmiş olması durumunda bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257). Somut olay bakımından soruşturma dosyası incelendiğinde tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurların başvurucuya bildirildiği ve tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda yeterli imkânın tanındığı anlaşıldığından anılan kararlardan ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmamaktadır.

73. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

74. Başvurucu; doğal hâkim ilkesine aykırı olarak kurulan yetkili ve görevli olmayan sulh ceza hâkimliklerince tutuklandığını, bu hâkimliklerin bağımsız ve tarafsız olmadığını ileri sürmüştür.

75. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

b. Değerlendirme

76. Sulh ceza hâkimliklerinin kanuni hâkim güvencesini sağlamadıkları, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıkları ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar Anayasa Mahkemesince birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97). Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

77. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

78. Başvurucu; usul ve yasaya aykırı bir şekilde arama ve elkoyma kararları verildiğini, haksız olarak yapılan arama ve elkoyma işlemleri nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

79. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

a. Arama Kararı Yönünden

80. Anayasa Mahkemesi Hülya Kar (B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararında, koruma tedbirlerinin maddi hakları ihlal ettiği iddiaları yönünden bireysel başvuruda yapılması gereken denetimin sınırlarını çizmiştir. Koruma tedbirine karar veren makamların tedbir uygulanmasının gerekliliğine dair daha iyi değerlendirme yapabilecek konumda olmaları nedeniyle geniş takdir yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Bu doğrultuda ancak koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır sonuçlara yol açtığının veya keyfî uygulandığının ilk bakışta anlaşılacak kadar açık olduğu hâllerde esas yönünden daha ileri bir değerlendirme yapılması gerektiği kabul edilmiştir (Hülya Kar, §§ 21-46).

81. Somut olayda soruşturma mercilerince verilmiş arama kararına dayanılarak başvurucunun konutunda ve işyerinde arama yapılmıştır. Başvurucu, bu tedbir nedeniyle özel hayatın gizliliği ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Söz konusu tedbirin suç delillerini elde etme amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

82. Koruma tedbirine yönelik şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi kararın verildiği dönemin şartlarını dikkate alır. Başvuruya konu koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacıyla ve suç şüphesi bulunan hâllerde uygulanmıştır. Söz konusu tedbir öngörülebilir ve kesin bir hukuki düzenlemeye dayanmakta olup itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı başvurucuya tanınmıştır. Bundan başka tedbir süreklilik arz eder biçimde uygulanmamıştır. Koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğü veya hedeflenen amaca ulaşmak bakımından açıkça elverişsiz olduğu değerlendirilmemiştir.

83. Başvuru konusu koruma tedbirinin türü, süresi, uygulanma tarzı ve kişinin yaşamı üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun uğradığı zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu veya koruma tedbirinin keyfî uygulandığı değerlendirilmemiş, başvurucu da bireysel başvuru formunda aksini kanıtlayacak bir açıklamada bulunmamıştır.

84. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Elkoyma Kararı Yönünden

85. Somut olayda başvurucunun dijital materyallerine 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesi kapsamında el konulmuştur. Bu elkoyma işleminin hukukiliği ve kesin sonuçları derece mahkemeleri tarafından yapılacak yargılama sonucunda ortaya çıkacaktır. Öte yandan el konulan dijital materyaller ve cep telefonlarının incelenmesi tamamlandıktan sonra başvurucuya iade edilmesi mümkün olacaktır. Son olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendinde "Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen" kişilerin uğramış olduğu maddi zararları isteyebileceği belirtilmiştir. Başvurucunun yargılama sonunda elkoyma nedeniyle uğradığı zararları bu tazminat yoluna başvurmak suretiyle tazmin edebilmesi de mümkün olacaktır. Öte yandan başvurucu, elkoyma kararına karşı itiraz yoluna başvurduğu yönünde bir iddia ve kanıt da sunmamıştır. Dolayısıyla başvurunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yollar tüketilmeksizin yapıldığı anlaşılmaktadır.

86. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

87. Başvurucu; FETÖ/PDY ile ilgili olarak hakkında soruşturma başlatılan herkesin suçlu olduğu yönünde algı oluştuğunu, peşinen suçlu kabul edildiğini ve bu nedenle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

88. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

89. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu itibarla somut olayda başvurucunun bu bölümdeki iddialarının özünün masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin olduğu anlaşıldığından bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

90. Masumiyet (suçsuzluk) karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz. Bu çerçevede masumiyet karinesi kural olarak hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, §§ 26, 27).

91. Anılan karine, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kamu yetkilileri tarafından suçlu ilan edilmesine karşı koruma sağlamaktadır. Öte yandan Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu nedenle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesi, yürütülmekte olan bir ceza soruşturması hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini engellemez (Erdal Tercan [GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018, § 79). Ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi söz konusu olduğundan Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası, bilginin gereken bütün dikkat ve ihtiyat gösterilerek verilmesini gerekli kılar (Nihat Özdemir [GK], B. No: 2013/1997, 8/4/2015, § 22).

92. Somut olayda yürütülen soruşturmalar nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Başvurucunun doğrudan kendisiyle ilgili bir haberden şikâyeti söz konusu değildir. Buna göre FETÖ/PDY'ye yönelik soruşturmalar yapılması ve bu soruşturmalarla ilgili haber yapılmasının veya soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasının tek başına masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiği söylenemez (bkz. § 13; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Erdal Tercan, § 81; Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 115-117; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 180, 181).

93. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

94. Başvurucu; gözaltına alındığı ilk andan itibaren kendi istediği avukatın yardımından faydalandırılmayarak savunma hakkının kısıtlandığını ve istihbari raporlara dayalı delillerin kullanıldığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

95. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

96. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan müdafi yardımından faydalanma ve savunma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

97. Bununla birlikte bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

98. Somut olayda başvurucu, hakkındaki yargılama devam ederken Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla da başvurucu hakkındaki davanın istinaf incelemesi devam etmektedir. Başvurucunun hakkındaki soruşturma ve yargılama süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise bu aşamalarda inceletme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından istinaf/temyiz süreçlerinin sonuçlanması beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür.

99. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

100. Başvurucu; gözaltındaki bir kısım uygulama nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

101. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddiasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

102. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

103. Başvuruya konu olayda başvurucu, genel olarak insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ve gözaltı süresince kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ileri sürmektedir. Bu kapsamda başvurucu, gözaltında tutma koşullarının yetersizliğinden de bahsetmişse de maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma

koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Bu bağlamda somut olayın koşullarında başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir. Başvurucunun anılan iddialarını herhangi bir adli ve/veya idari bir merciye ilettiğine dair bilgi veya belge sunmadığı da gözetildiğinde hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Hasan Altan (2), § 249; Ufuk Arslan, B. No: 2017/34473, 26/12/2018, § 87) .

104. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

F. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

105. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

106. Başvurucu, manevi zararlarına karşılık olarak toplam 10.000.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

107. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

108. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

109. Başvuruda, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 31/10/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine (bkz. § 24) karar verilmiş ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

110. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

111. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltına almanın hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın arama kararı yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın elkoyma kararı yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

9. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/167) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DEVRİM ZENGİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/26413 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26413

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DEVRİM ZENGİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26413)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucular : 1. Devrim ZENGİN

: 2. Eylem ZENGİN AYATA

: 3. Fikret ZENGİN

: 4. Mehmet Baki ZENGİN

: 5. Yaşiya KISAOĞLU

Başvurucular Vekili : Av. Ebru ATICI SEVİNDİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, göz yaşartıcı gaz kullanımı sonucu ölüm meydana gelmesi ve ölümün etkili olarak soruşturulmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler ile Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığından (Başsavcılık) temin edilen dosya çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Fikret Zengin 18/3/2012 tarihinde ölen H.Z.nin eşi, diğer başvurucular ise çocuklarıdır.

A. H.Z.nin Ölümü

9. 1955 yılında doğan H.Z. yeğeni Ş.Z. ile birlikte İstanbul Kazlıçeşme'de düzenlenen Nevruz kutlamalarına katılmak üzere 18/3/2012 tarihinde evden çıkmışlardır. Aralarında H.Z.nin de olduğu katılımcılar alana belli mesafe kala yürüyüşe geçmişlerdir. İstanbul Valiliğinin söz konusu kutlamalara izin vermemesi nedeniyle güvenlik güçleri, aralarında H.Z. ile yeğeninin de bulunduğu kalabalığa Topkapı minibüs durakları civarında biber gazı kullanmak suretiyle müdahale etmiştir.

10. Güvenlik güçlerinin söz konusu müdahalesine ilişkin olarak düzenlenen 12/4/2012 tarihli raporun ilgili kısımları şöyledir:

'' ...Partisi İstanbul İl Yönetimi adına [M.T.] başkanlığından oluşturulan (7) kişilik düzenleme kurulu tarafından 13 Mart 2012 pazar günü 10:00-17:00 saatleri arasında ilimiz Zeytinburnu ilçesi Kazlıçeşme Meydanı'nda 'Nevruz Bayramı' konulu açık yer toplantısı düzenlemek istenildiği, ...İstanbul Valiliği'nin ..sayılı Olurları gereği ertelendiği,, buna rağmen grupların 18 Mart 2012 günü erken saatlerden itibaren ... miting alanına gelecekleri ve Nevruz Kutlaması adı altında etkinlik yapacaklarının öğrenilmesi üzerine ... planlama yapılmıştır.

....

2. [İ]limiz Fatih ilçesi Millet Caddesi girişinde toplanan yaklaşık 100-150, Zeytinburnu İlçesi Akşemsettin durağında toplanan yaklaşık 400-500, Zeytinburnu Stadı çevresinde toplanan yaklaşı 800, Zeytinburnu Turan Caddesinde toplanan yaklaşık 150, Zeytinburnu Tren İstasyonunda toplanan yaklaşık 400, ilimiz Fatih İlçesi Vatan Caddesinde toplanan yaklaşık 50-60, İl Özel İdaresi Binası civarında toplanan yaklaşık 50-60, Fatih Kaymakarnlık binası çevresinde toplanan yaklaşık 280-300, Zeytinburnu Yedikule Işıklan mevkiinde toplanan yaklaşık 150, Zeytinburnu ilçesi Mevlevihane Caddesinde toplanan yaklaşık 50-60, Zeytinburnu ilçesinde bulunan Honda Cem Bayii mevkiinde toplanan yaklaşık 60-70, ilimiz Güngören ilçesi Davutpaşa Metro istasyonunda toplanan yaklaşık 30- 40 ve ilimiz Bayrampaşa ilçesi Maltepe ışıklan mevkiinde toplanan yaklaşık 50-60 kişilik gösterici gruplarıdır.

3, İlimiz Fatih ilçesi Millet Caddesi girişinde toplanan yaklaşık 100-150 kişilik gösterici grubu çevreye ve görevli personelimize karşı taş, sopa, soda şişesi, molotof kokteylli ve

havai fişek atarak, Akşemsettin durağında toplanan yaklaşık 400-500 kişilik gösterici topluluğu otobüs ve tramvay duraklarının camlarını kırmak suretiyle, Zeytinburnu Stadı civarında toplanan yaklaşık 800 kişilik gösterici topluluğu İETT otobüs duraklarına, sivil araç ve iş yerlerine taş ve sapa atarak, Zeytinburnu Tren İstasyonunda toplanan yaklaşık 400 kişilik gösterici topluluğu sloganlar eşliğinde ellerindeki taş ve benzeri sert cisimleri görevli personelimize atarak, İlimiz Fatih İlçesi Vatan Caddesi, il Özel İdaresi Binası ve Fatih Kaymakamlığı çevresinde toplanan gösterici grupları; civardaki yolları yaya ve araç ırafiğine kapatıp ellerinde bulunan taş, sopa ve molotof kokteylierini kamu binalarina atarak, Zeytinburnu Yedikule Işıkları mevkiinde toplanan yaklaşık 1500 kişilik gösterici topluluğu .....sloganlar eşliğinde görevli personelimize karşı kaldırım taşı atarak, Zeytinburnu ilçesi Mevlevihane Caddesinde toplanan 50-60 kişilik gösterici grubu görevli personelimize ve araçlara karşı taş atarak, Zeytinburnu ilçesinde bulunan Honda Cem Bayii mevkiinde toplanan yaklaşık 60-70 çevredeki yolları araç ve yaya trafiğine kapatıp görevli personelimize karşı taşatarak ilirniz Güngören ilçesi Davutpaşa Metro İstasyonunda toplanan yaklaşık 30-40 kişilik gösterici grubu görevli personelimize taş atarak ilimiz Bayrampaşa ilçesi Maltepe ışıklan rnevkiinde toplanan yaklaşık 50-60 kişilik gösterici grubu görevli personelimize taş atarak fiili saldırılarda bulunmaya başlamışlardır.

4. 18 Mart 2012 Pazar günü saat 07.00 sıralarında Nevruz Kutlaması amacıyla Kazlıçeşme Meydanı civarında birçok yerde gruplar toplanmaya başlamıştır. Gruplardan bir kısmı Topkapı Tramvay durağında toplanmış ve Çapa istikametine doğru yürüyerek dağılmalarına izin verilmiştir. Ancak, grup biraz ilerledikten sonra görevli personelimize karşı taş, cam şişe ve bayrak sopaları ile fiili saldırıda bulunmaya başlamıştır. Saldırılara karşı kalkanla savunma yapılmış, ancak saldırılan şiddetlenmesi üzerine Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı 4. Smıf Emniyet Müdürü [M.A.nın] talimatıyla gösterici gruba karşı uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdehale edilmiştir. Vatan Caddesi üzerinde toplanan farklı bir grup ise; caddeyi araç ve yaya trafiğine kapatmıştır. Bunun üzerine, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı 4. Sınıf Emniyet Müdürü [M.A.nın] talimatıyla gösterici gruba karşı uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdahale edilmiş ve grup dağıtılmıştır. Gösterici grup dağıtıldıktan sonra Edirnekapı Şehitliğinde yeniden toplanmış ve çevredeki araçlara zarar vererek taşkınlık yapmaya başlamıştır, Bunun üzerine, gösterici gruba dağılmaları yönünden ikazlar yapılmış fakat grubun yapılan uyarıları dikkate almayıp taşkınlıklara devam etmesi üzerine, gösterici gruba karşı uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdahale edilmiş ve grup dağıtılmıştır. Daha sonra, Zeytinburnu Akşemsettin Durağında toplanan yaklaşık 400-500 kişilik gösterici topluluğu; otobüs ve tramvay duraklarının camlarını kırarak taşkınlık çıkarması üzerine topluluğa hitaben dağılmaları gerektiği yönünde uyarılarda bulunulmuştur. Gösterici grubun; yapılan uyarılan dikkate almaması üzerine, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı 4.Sınıf Emniyet Müdürü [M.A.nın] talimatıyla gösterici gruba karşı uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdahale edilmiş ve grup dağıtılmıştır. Dağılan gösterici grubun, Mevlana Caddesinde yeniden toplanıp ateş yakarak. çevreye zarar vermeye başlaması üzerine, bir kez daha gösterici gruba karşı Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı 4.Sınıf Emniyet Müdürü [M.A.nın] talimatıyla uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdahale edilmiştir. Daha sonra, Zeytinburnu Stadı civarında toplanan yaklaşık 800 kişilik gösterici topluluğu; bölgedeki lETT duraklarına ve çevreye zarar verdikleri görülmüş ve dağılmaları yönünde gerekli uyarılarda bulunulmuştur. Ancak, yapılan uyanlara rağmen dağılmayıp taşkınlıklara devam eden topluluğa Çevik Kuvvet Şube Müdür Yardımcısı 4.Sınıf Emniyet Müdürü [E.Ö.nün] talimatıyla uygun ye yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak

müdahale edilmiş ve grup dağıtılmıştır. Zeytinburnu Trarnvay durağı istikametine kaçan gösterici grubu; yol üzerindeki sivil araç iş yerlerine taş ve sopalar ile saldırarak zarar vermiştir. Bunun üzerine, gösterici gruba Çevik Kuvvet Şube Müdür Yardımcısı 4.Sınıf Emniyet Müdürü [E.Ö.nün] talimatıyla uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak bir kez daha müdahale edilmiştir. Bir süre sonra Zeytinburnu Turan Caddesi üzerinde toplanan yaklaşık 150 kişilik gösterici grubun taş ve sopalar ile civardaki araç ve iş yerlerine zarar vererek taşkınlık yapmaya başlaması üzerine, gruba Çevik Kuvvet Şube Müdür Yardımcısı 4.Smıf Emniyet Müdürü [E.Ö.nün] talimatıyla uygun ve yeterli oranda göz yaşartıcı gaz kullanılarak müdahale edilmiş ve grup dağıtılmıştır.

...

6. Çevik Kuvvet Yönetmeliği Müdahale Esaslarına uygun yeterli oranda sırasıyla tazyikli su sıkılmak ve göz yaşartıcı gaz kullanılmak suretiyle gösterici gruplara müdahale edilmiştir.

Yapılan müdahale neticesinde Müdürlüğümüz kadrosunda görevli ... Polis Memuru ... sağ ayak tarak kemiğine taş gelmesi sonucu tedavi için götürüldüğü Bayrampaşa Devlet Hastanesinden almış olduğu rapor ile 32(Otuz iki) gün,....Polis Memuru ... sağ ayağının üzerine taş gelmesi sonucu yaralanmış olup ilk tedavisi için götürüldüğü Bezmi Alem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesinden almış olduğu rapor ile 3(Üç),....Polis Memuru ....sağ gözüne gelen taş sonucu yaralanmış olup ilk tedavisi için götürüldüğü İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden almış olduğu rapor ile 7 (Yedi) gün, ...Polis Memuru.... sol koluna taş isabet etmesi sonucu yaralan olup ilk tedavisi için götürüldüğü İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden almış olduğu rapor 3 (üç) gün istirahatleri uygun görülmüştür.''

11. Müdahale sonrasında birbiri ile irtibatı kopan H.Z. ve yeğeni Ş.Z. toplu taşıma ile evlerine dönmüşlerdir. Bir saat sonra bahçede dolaşmak için dışarı çıkan H.Z. yanında yeğeni Ş.Z. varken birden yere düşmüştür. Özel araç ile bir hastaneye acil olarak götürülmeye çalışılan H.Z. yolda vefat etmiştir.

B. Başsavcılık Tarafından Yapılan İşlemler

12. Başsavcılık tarafından derhâl bir soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda H.Z.nin ilk olarak götürüldüğü özel hastanenin raporu temin edilmiştir. Raporun ilgili kısımları şöyledir:

''...Saat 15.30 sularında acil servisimize gelen 60 yaşlarında erkek şahsın yapılan muayene sonrasında tansiyon:0, nabız:alınamadı, solunum yok, pupiller: [?] idi.

Hasta ex duhul olarak kabul edildi. CPR uygulanmadı. Hasta morga kaldırıldı. Durumu bildirir geçici hekim raporudur.''

1. Ölü Muayenesi İşlemi ve Otopsi, Adli Tıp Kurumunun İlk Raporu ve Diğer Araştırmalar

13. Başsavcılık talimatı ile ilgili emniyet müdürlüğünden H.N.nin evinin olduğu yerde incelemeler yapılmış, krokiler çizilmiştir.

14. Başsavcılık tarafından 18/3/2012 tarihinde icra edilen ölü muayenesi sonucunda düzenlenen aynı tarihli tutanağın ilgili kısımları şöyledir:

''Bugün 18.03.2012 günü saat 17:25 sıralarında Yavuz Selim Polis Merkezi Amirliğinden nöbetçi savcıyı cep telefonundan arayan görevlinin Arnavutköy Özel Hastanesine bir erkek şahsın eks olarak getirildiğini, [k]alp krizinden şüphelenildiğini ancak bugün Kazlıçeşme meydanındaki nevruz kutlamalarına katıldığı beyan edilen ölenin polis tarafından kullanılan

biber gazına maruz kaldığının yakınları tarafından iddia edilmesi üzerine olayda şüphe görüldüğünü belirttiği, o anda bugün evinde rahatsızlanılarak ölen [A.Ç.] isimli kişinin cesedi üzerinde ölü muayene işlemlerinin yapılmakta olduğu ve tamamlanmasına müteakip Arnavutköy Özel Hastanesine gelineceği, kimlik tanığı olarak ölenin bir yakının hastanede hazır edilmesi, olay yeri olan hastanenin güvenlik önlemlerinin alınması talimatının verilmesine müteakip saat 17:50'de ... ile... birlikte gelindi.

...

CESEDİN HARİCİ MUAYENESİNE GEÇİLDİ: Cesedin beyaz örtüye sarılı vaziyette olduğu, üzerinde sadece desenli mavi beyaz renkli bakser iç çamaşırı olduğu görüldü.Cesedin 1,80-1,85 boylarında, 55-60 yaşlarında, 85-90 kg ağırlığında, kısa siyah kır saçlı olduğu, saçlarının frontal ve praietal bölgede büyük ölçüde dökülmüş olduğu, kısa siyah kır saçlı olduğu, saçlarının frontal ve parietal bölgede büyük ölçüde dökülmüş olduğu, bıyıklı ve iki üç günlük sakal [tı]raşlı olduğu, kahverengi gözlü ve sünnetli olduğu, ölü katılığının henüz oluşmadığı ve ölü lekelerinin vücut arka yüz bası görmeyen yerlerde oluşmuş olduğu, ağzından ve burnundan beyaz renkli muhtemelen mide içeriği geldiği, başkaca harici travmatik lezyon olmadığı görüldü.

...

Kimlik Tanığı huzura alındı: ..[S.Z.]...Bana göstermiş olduğunuz ceset amcam [H.Z.ye] aittir. ... Bugün saat 14.00-14.30 sıralarında evimin önünde oturuyordum. Nevruz kutlamalarına kardeşim [Ş.Z.] ile birlikte amcam [H.Z.] de katılmıştı. Ve kutlamalardan sonra eve gelmişti. Bir saat kadar evde televizyon izlemişler[,] ben de dışarıdaydım. Sonra dışarı çıktılar. Evimizin önünde çimenlikte gezdiler ve kardeşimle birlikte bir kenara oturdular. Bir ara kardeşim bana seslenerek amcamın fenalaştığını söyledi. Aramızda 10 m. kadar bir mesafe vardı. Hemen yanına gittim. Ancak amcam vefat etti. Daha doğrusu hastaneye getirirken yolda öldü. Bilgim ve görgüm bunlardan ibarettir...

Bu arada ölenle birlikte Kazlıçeşme meydanındaki nevruz kutlamalarına katıldığı anlaşılan [Ş.Z.nin] de hazır olduğu anlaşılmakla. Huzura alındı. ...[Ş.Z.]: Bugün sabah amcam [H.Z.] İle birlikte Kazlıçeşme meydanındaki nevruz kutlamalarına katılmak için evden çıktık. Nevruz alanına henüz yetişmeden polislerin biber gazına maruz kaldık. Orada dağıldık. Amcamı kaybettim. Ve sonra amcamı telefonla aradım ve bana geldiğini söyledi. Amcam yanıma geldiğinde kendisinden bir şey olup olmadığını sordum. Bana arkasından bir polis tarafından darp edildiğini söyledi. Daha sonra minibüsle evimize geldik. Amcamla altlı üstlü otururuz. Minibüsten indiğimizde sıkıldığını ve üzerinde bir kırgınlık olduğunu söyledi. Eve geçtik o kendi evine geçti ben de kendi evimde kaldım Sonra beni telefonla yanına çağırdı. Bir saat kadar oturduk. Daha sonra evde sıkıldığını söyleyerek dışarı çıktık. Evimizin bahçesindeki çimenlikte 15 dk. Kadar dolaştık. Sonra çömelerek konuşuyorduk. Bir anda amca yere düştü. Hemen bahçede yakınımıza bulunan ağabeyim [S.Z.yi] çağırdım. Komşularımız yanımıza geldiler kalp masajı yaptık. Bir komşumuzun arabasını çağırdık ve Arnavutköy Özel Hastanesine gelirken amcam [H.Z.] Bizim kucağımızda iken vefat etti dedi.

Ölenin bir hastalığı ve düzenli olarak kullandığı ilaçları olup olmadığı soruldu.Amcam [H.Z.] bronşit hastası olup ilaç raporu bulunmakta idi. Düzenli olarak her üç ayda bir bu raporlar ilaçlarını alırdı. Fısfıs tabir edilen spreyi de sürekli üzerinde taşırdı. Bilgim ve görgüm bunlardan ibarettir.

...Cesedin kesin ölüm sebebinin tespiti amacıyla İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Morg

İhtisas Dairesi Başkanlığına gönderilmesine... [karar verildi.]''

15. İstanbul Adli Tıp Kurumunda (ATK) 19/3/2012 tarihinde otopsi işlemi yapılmıştır. İşlem sonucunda düzenlenen 17/9/2012 tarihli raporda dosyada bulunan tüm tıbbi ve adli belgelerinin birlikte değerlendirilmesi ve ATK İhtisas Kurulundan görüş alınması gerektiği bildirilmiştir.

16. Bu görüş doğrultusunda belirlenen eksiklikler giderildikten ve ATK'ya gönderildikten sonra düzenlenen 7/11/2012 tarihli raporun sonuç kısmı şöyledir:

'' ...KOAH olduğu, 18/3/2012 günü Kazlıçeşmede'ki nevruz kutlamalarına katılmak için gittikleri nevruz alanına gelmeden biber gazına maruz kalıp darp edildiği, evine geldiği, evinde bir süre oturduktan sonra sıkıldığını söyleyerek evinin bahçesine çıkıp gezerken yere yığıldı, Özel Arnavutköy Hastanesine ex duhul getirildiği bildirilen ..[H.Z.] hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerde bulunan veriler birlikte değerlendirildiğinde

1-Otopsisinde sol göz kapağı altı iç kısmında 0,5x1 cm mor renkli ekimoz , sol zigomatik bölgede 3x3 cm lik alanda şişlik , sol kaş 1/3 medial kısmının 4 cm yukarısında 2,5 cm çapında ekimoz, sol omuz arka kısmında 6x4 alanında mor renkli ekimoz, sol kol orta arka kısmında 7x5 cmlikmor renkli ekimoz , sağ kol 1/2 orta iç kısımda 0,5 cm çapında mor renkli ekimozun altında derin kesi yapıldığında görülen 10x7 cm ekimozun lokalizasyonları , özellikleri ve ağırlıkları ile kafa tasında kırık , kafa içi kanama , beyin doku harabiyeti , iç organ ve büyük damar lezyonu oluşturmadığı cihetiyle müstakilen ölüm meydana getirir nitelikte olmadığı ,

2- Kimya İhtisas Dairesinin raporuna göre; kanda alkol (etonol ve metanol) bulunmadığı, kanda kaligrasyon aralığının (5-200 NG/ML) altında paracetamol bulunduğu, %0.1 COHb bulunduğu, kanda biber gazı etken maddesi capsaisin ve diydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı , idrarda parasetomol bulunduğu , pericard ve safra sıvılarında sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı , ak ciğer örneklerinde (sağ üst lob, sağ orta lob, sağ alt lob , sol üst lob, sol alt lob) biber gazı etken maddesi capsaisin ve diydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı, kanda ve idrarda sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı , literatürde capsaisin ve diydrocapsaisin maddelerine maruz kalan kişilerin temiz hava bulunan ortama alınması ve orksijen tedavisi uygulanması durumunda 10-15 dk içinde vücuttan elimine olduğunu bildirildiği dikkate alındığından; kişinin olay yerinde gaza mağruziyetinin kabulü halinde de olay yerinde bulunduğu zaman ile ölümü arasında geçen zaman nedeniyle ölüm sonrası otopsisinde alınan örneklerde bu gazın bulunamayacağı,

3- Otopsisinde histopatolojik tetkikinde Myokardda septum ve sol ventrükül serbest duvarda sübendu kardiyal alanda yoğunlaşan gri-beyaz renkli fibrotik görünümlü alanlar , septum 1/3 üstte ve subendukardiyal alanda yoğunlaşan nedbe , perivaskülerinterstisyel fibroris alanları , hipertrofi bulguları subendokardiyalkronik iskemik değişiklikler , tespit edildiğine göre; kişide, KOAH ve kronik kalp damar hastalığı bulunduğu ve kişinin ölümünün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu , yakın mesafeden yoğun olarak capsain ve diydrocapsaisin gazını maruziyeti olduğunun kabulü halinde bu maruziyetin de kendisinde mevcut KOAH ve kalpdamar hastalığının aktif hale geçmesinde efor ve stres faktörüne ilave olarak etkili olabileceği oy birliği ile mütalaa edilmiştir. ''

2. İfadeler

17. Başvuruculardan herhangi birinin ifadesine başvurulduğuna dair bir belgeye rastlanmamıştır.

18. H.Z.nin yeğeni olan ve olay günü yanında bulunan Ş.Z.nin 1/3/2013 tarihinde alınan ifadesi şöyledir:

''...[H.Z] benim öz amcamdır. Geçen yıl yapılacak nevruz gösterilerine katılmak üzere başka tanıdıklarımızda olduğu halde [H.Z] ile altlı üstlü oturduğumuzdan dolayı evden birlikte saat 09:00 gibi evden çıktık. BDP Arnavutköy binasına gittik. Bir süre orada oturduktan sonra halk minübüsleriyle Topkapı'ya geldik. Münibüsten indikten sonraZeytinburnuna gidentranway durağına doğru yürüdük. Tranvay durağına 20 metre kadar bir mesafe kalmıştı ki polisin girişi kesitiğini gördük. Bizim amacımız tranway yolunu geçerek Zeytinburnu istikametine doğru gitmekti. Polisler geri dönmemizi istediler.Biz belki 50-60 kişi idik. Ancak polisler çok kalabalık olduğu için direnmeden geri dönemeye başladık. Eski Topkapı garajına doğru normal şekilde yürürken polisler acele etmemizi istediler. Ben bir anda biber gazı atıldı . Ve kargaşameydana geldi. Kullanılan biber gazı birebir müdahalelerde kullanılan tüp gaz değildi. Özel aleti ile atılan ve düşerken etkisini gösteren biber gazıydı . Bunun üzerine her birimiz etrafa kaçmaya başladık. Amcam yaşlı olduğu için kendisini minübüslerin kapalı garajın karşısındaki minübüs durağında beklemeye başladım ve amcamı telefonla aradım. Amcam [H.Z] minübüs garajının içinde olduğunu söyledi ve garaja gelmememi zira garajın içini polislerin sardığını söyledi. 10 dk kadar süre sonra amcam yanıma geldi. Kendisine bir şey olup olmadığını sordum bana minübüslerin kapalı garaja girişteki kapısında jopla sırtına vurduklarını ve tekme attıklarını söyledi. Bunun üzerine daha fazla orada kalmamızın bir anlamı kalmadığını anlayınca Bayrampaşa'ya doğru yürüdük. Bayrampaşa Vergi Dairesi'nin yanından minübüsle Arnavutköy'e döndük. Sonra birlikte eve gittik. Amcam kendi evine bende kendi evime geçtik. Yarım saat kadar sonra amcam beni eve çağırdı. Birlikte oturduk sohbet ettik. Ben sıkıldığımı söyleyerek dışarı çıkacağımı söyledim. Amcam da gelmek istediğini, çıkmak istediğini söyledi. Birlikte evimizin bahçesinde gezindik. Ayakta konuşurken bir anda amcam yere yıkıldı. Kafasını biraz kaldırmaya çalıştı tekrar yıkıldı. Gözleri parlamaya başlayınca yakınımızda bulunan ağabeyim [S.Z.ye] seslendim. [H.nin] pozisyonunu biraz düzeltip, hastaneye götürdük ancak daha yoldayken amcamın öldüğünü anladık.'' dedi.

Tanığın 18.03.2012 günü [H.Z.nin] cesedi üzerinde yapılan ölü muayenesi sırasında tanık olarak dinlendiği ve bu ifadesinde evlerinin bahçesinde amcası ile biraz gezindikten sonra çömelerek konuştukları sırada amcasının yere yıkıldığını beyan ettiği hatırlatılarak soruldu: Benim şimdiki ifadem doğrudur yani amcam ile ayaktayken sohbetederken yere yıkıldı. Otopsi sırasındaki ifademde olayın üzüntüsü ve heyecanı ile bu şekilde beyanda bulunmuş olabilirim. dedi.

Tanığa kardeşi Selam[i]'nin de gösterilere katılmak üzere kendileri ile birlikte gelip gelmediği soruldu: [S.Z.] bizimle gösterilere gelmemiştir. dedi. ''

19. Olay gününde polisin müdahalesine dair beyanlarda bulunan C.Ş. isimli kişinin ifadesi şöyledir:

''Geçen yıl yapılacak olan nevruz gösterilerine katılmak üzere aralarında [H.Z] olduğu halde mahalleden bir çok arkadaşım ile Kazlıçeşme Meydanı'na gitmek için yola çıktık . Ancak meydana alınmadığımız için eski topkapı otogarının bulunduğu yere geldiğimizde meydana kimse alınmadığı için güvenlik güçlerinin müdahalesi ile karşılaştık. Yani gaz bombaları atılmaya başladı. Bizim minübüsten indiğimiz yer minübüslerin durağının bulunduğu köprünün altındaki kapalı garajın hemen önüdür. Geldiğimiz minübüs garaja girmediğinden inip garajın içinden geçerek Zeytinburnu istikametine doğru yürümeye başladık. Henüz

20-30 metre kadar gitmiştik ki polislerin o bölgede de önlem aldığını gördük ve müdahale ile karşılaştık.Gösteriye katılmak için gittiğimiz arkadaşlarım farklı sokaklara girmişti. Çok kısa bir mesafe sonra tekrar karşılaştık. [H.Z. ile] de bu esnada karşılaştım. Daha doğrusu olay yerine biz belirttiğim arkadaşlarla halk minibüsü ilegelmiştik. Minibüsten eski otogarın oradaki durağında indik meydana doğru ilerlerken gaz bombalarının etkisiyle bir kargaşa oluştu birlikte geldiğimiz arkadaşlar birbirimizden koptuk. Çok kısa bir süre sonra [H.Z] ile karşılaştım. Ne olup bittiğini birbirimize sorduk. Ne yapacağımızı değerlendirmek istedik. [H.Z] bana gaz bombasının kendisini berbat ettiğini söyleyince geçmiş olsun dedim. [H.Z] devamla ; arkasında bir polisin jopla vurduğunu, bir polisinde ayağına tekme vurarak '' yürü lan '' dediğini söyledi. Bu esnada saat 11.00 - 11.30 sıralarıydı. Bir müddet etrafta dinlendikten sonra gösteri alanına giremediğimizi anlayınca minibüsle Arnavutköy'e geri döndük. [H.Z] rahatsız olduğunu söyleyerekeve gidip dinlenmek istediğini söyledi bende işime koyuldum. Yaklaşık 1-2 saat sonra da [H.Z.nin] ölü haberini aldım. dedi.

İfade sırasında hazır bulunan müştekiler vekilinin isteği üzerine müdahale eden güvenlik güçlerinin resmi üniformalı veya sivil giyimli olup olmadıkları soruldu: Ben sivil giyimli şahısların polis olup olmadığını bilemem ancak bize müdahale eden polisler resmi üniformalıydı. dedi. ''

3. Başvuruculaların Talepleri, Özel Vakıf Tarafından Düzenlenen Rapor, Diğer Yazışmalar, ATK'nın Son Raporu ve Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

20. Başsavcılık 30/3/2012 tarihli yazısıyla, olay yeri inceleme raporları ile olayda kullanılan biber gazının içeriğinin formülasyonu ile birlikte gönderilmesini talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğü olaylarda kullanılan gaz bombası ile iki gaz fişeğini ve içeriklerini 7/5/2012 tarihinde göndermiştir.

21. Söz konusu MP-4L-CS uzun mesafeli fişeklerin kullanım kılavuzunda şu bilgiler yer almaktadır:

'' Tasarım: MP-4L-CSFişeği tek kimyasalCS içerikli metal gövdeyi azami 132 metre uzaklıktaki hedefe gönderebilecek ve sonrasında yaklaşık 25 saniye CS dumanı yayılımı yapabilecek şekilde açık alanda kullanım için tasarlanmıştır.

...

Uygulama:

Bu fişek kanun uygulayıcı kuvvetlerin toplumsal olayların kontrolünde kalabalığı dağıtmak için yüksek miktarda atılan düşük etkili CS kimyasal maddesi olarak kullanılır. Gerçek menzil kalabalığın önüne yerden sürekli ateş halinde 60+ metreden azam 137 metre uzaklıktaki kalabalığa 40-45 derece açıyla atışa bağlı olarak değişmektedir. Bu fişek sadece açık alanlar için kullanılmalıdır.

Uygun Açık Alan Kullanım İçin Taktiksel Hususlar:

Her zaman kalabalığın dağılması için kaçış yolları açmalısınız.

Her zaman rüzgarı arkanıza alarak atış yapınız.

Ters esen rüzgara karşı veya diğer kanun kuvvetlerinin etkilenmesine karşı her zaman gaz maskesi takılmalıdır.

Karşılıklı buluşmaya karşı her zaman dikkatli olunmalıdır.

Etkilenen ve alandan uzaklaşamayan şahıslara her zaman ilk yardım uygulanmalıdır.

Yangın olasılığından dolayı fişekler bina içerisine atılmamalıdır.

Bu ürün sadece eğitimli ve yetkili kanun uygulayıcı personel tarafından kullanılmalıdır.

Ciddi yaralanmalara veya ölümle sonuçlanmaya karşı şahısların üzerine direk olarak yakın mesafeden atış yapmayınız.''

22. Başvurucular vekili, insan hakları alanında çalışmalar yürüten bir vakfa başvurarak ATK raporları da sunularak olay hakkında kendileri de yeni bir rapor isteminde bulunmuşlardır. Başvurucular H.Z.nin polis müdahalesi ve biber gazına maruz kaldığını iddia ettikleri yerin fotoğraflarını çekmiş; ayrıca Başsavcılıktan olay yeri olan Topkapı minibüs durağında olay günü ve saatinde görev yapan, biber gazının kullanımından sorumlu olan personelin tespit edilmesi ve cezalandırılması talebinde bulunmuşlardır.

23. Adli tıp uzmanı olduğu beyan edilen Prof. Dr. Ş.K.F. ve Uz. Dr. Ü.Ü. tarafından hazırlanan raporun değerlendirme kısmında, H.Z.de tarif edilen künt travmatik lezyonların büyüklüğü, derecesi ve özellikleri dikkate alındığında bu hususların tamamının H.Z.nin düşmesi sırasında meydana gelemeyeceği, lezyonların bir kısmının olay yerinde meydana gelen müdahalelerden kaynaklanmış olabileceği, bunların ise doğrudan ölüme yol açabilecek nitelikte olmadığı belirtilmiştir. Bu raporda ayrıca ATK raporunda yer alan biber gazına maruz kalan kişilerin temiz havaya çıkarılması ve oksijen tedavisi uygulanması durumunda biber gazının 10-15 dakika içinde vücuttan elimine olduğu şeklindeki sonuca atıf yapılmış fakat bir kimyasalla karşılaşmanın ölüm de dâhil olmak üzere bir dizi etkeni harekete geçirdiği belirtilmiştir. Rapora göre göz yaşartıcı kimyasallara maruz kalındığında kullanılan maddenin miktarı, buna ne kadar maruz kalındığı, ortamın nasıl olduğu (açık veya kapalı alan vb.), maruz kalanların dakikadaki solunum sayıları, kronik akciğer ve kalp hastalığı olup olmadığı, ortamın ısısı ve nemi gibi çok sayıda faktör insan sağlığı üzerinde sonuçlar doğurmaktadır. Raporda, H.Z.nin hikâyesi özetlenmiş, ardından kimyasalla karşılaşmasından sonraki bir saat içinde fenalaşması ve yere yığılmasına dayanılarak ölümün olası sebebinin solunum yetersizliği ve buna bağlı olarak gelişen komplikasyonlar (asidoz) olduğunun düşünüldüğü belirtilmiştir. Buna neden olarak da kronik kalp damar ve akciğer hastalığının aktif hâle gelmesi gösterilmiştir. Bu tespitlerden sonra raporda ölüm ile kimyasal gaza maruz kalma arasında nedensellik ilişkisi olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir.

24. Başsavcılık 30/3/2012 tarihinde olay günü Zeytinburnu ilçesi sınırlarında Kazlıçeşme Meydanı ve çevresindeki gösterilerdemeydana gelen olaylara ilişkin olarak düzenlenen olay yeri inceleme raporu ve eklerinin, Arnavutköy İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından düzenlenen olay yeri tutanaklarının ve H.Z.nin ölmeden önce tedavi gördüğü bir sağlık kuruluşu bulunup bulunmadığının araştırılması, bulunması hâlinde tedavi evraklarının temini ve olaylarda kullanılan biber gazı içeriğinin formülasyonu ile birlikte gönderilmesini talep etmiş ve temin edilen belgeleri ATK'ya göndermiştir.

25. Başvurucular, H.Z.nin ölümüne neden olan müdahale nedeniyle İçişleri Bakanı, İstanbul Valisi, İstanbul Emniyet Müdürü ile polislerden şikâyetçi olmuş ve otopsi işlemi yapılmasına rağmen altı aydır düzenlenmeyen raporun bir an önce temin edilmesi talebinde bulunmuşlardır.

26. Başvurucular 26/2/2013 tarihinde Başsavcılığa müracaat ederek H.Z.ninhayatını kaybettiği yerin tespiti içim keşif yapılmasını, tanıklar C.Ş. ile Ş.Z.nin ifadelerine

başvurulmasını, haber ajansları ile yazışmaların yapılarak olay günündeki müdahalenin görüntülerinin temin edilmesini, ilgili minibüs duraklarının işletmecilerinden varsa kamera kayıtlarının dosyaya intikalinin sağlanmasını ve söz konusu mahalde görevlendirilen tüm polis memurlarının tespit edilmesi ile ifadelerine başvurulmalarını ve sorumluların cezalandırılmalarını talep etmişlerdir.

27. Başsavcılık ayrıca başvurucular vekilinin yukarıda verilen dilekçesinde belirttiği hususlara ilişkin olmak üzere olay yerinde görevlendirilen personelin tespitini Emniyet Müdürlüğünden 26/4/2013 tarihinde talep etmiş, ATK ile raporun temini hususunda yazışmalar yapmıştır.

28. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü 3/6/2013 tarihinde, olay tarihinde görevlendirilen personel listesini ayrıca olay değerlendirme raporunu Başsavcılığa bildirmiştir. On sekiz sayfadan ibaret olan görev listesine göre gaz fişeklerinin kullanıldığı iddia edilen Topkapı tramvay duraklarında 102 polis memuru görevlendirilmiştir.

29. Başsavcılık temin ettiği tüm belgelerden sonra dosya hakkında ''olay günü [H.Z.nin] KOAH ve kalp damar hastalığı sonucu öldüğü, ancak olay günüZeytinburnu Kazlıçeşme Meydanı'nda yapılacak olan izinsiz nevruz kutlamalarına katılmak üzere gittiği, meydana varamadanEski Topkapı otogarınınbulunduğu yerdeki halen minübüs durağı olarak kullanılan yerde polis müdahalesi ile karşılaşıldığının tanık anlatımlarıyla anlaşıldığı ve adli tıp raporunda da darp izlerinin de tespit edildiği , olay günü polis müdahalesi sırasında gaz kullanılıp kullanılmadığı ve kullanılmış ise bu gazın[H.Z.nin] mevcut hastalığına etki edip etmediğinin varsa izinsiznevruz kutlamaları ile ilgili olarak Savcılığınızca yürütülen diğer soruşturmalarla birlikte değerlendirilmesinde fayda ve zorunluluk bulunduğu'' gerekçesiyle 28/6/2013 tarihinde yetkisizlik kararı vermiştir.

30. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı da olaylarla ilgili olarak ilk usul işleminin Başsavcılık tarafından yapılması nedeniyle yetkisizlik kararı vermiştir. Her iki Başsavcılığın yetkisizlik kararı vermesi nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlık, İstanbul Anadolu 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/9/2013 tarihinde Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisizlik kararını kaldırması ile son bulmuştur.

31. Başsavcılık, olay günü kullanılan biber gazının H.Z.nin ölümüne neden olup olmadığı hususunda açıklayıcı ve ayrıntılı raporun tanzim edilmesi için 10/1/2014 tarihinde İstanbul ATK Birinci Adli Tıp İhtisas Kuruluna yazı yazmıştır. Bu yazı üzerine hazırlanan 22/1/2014 tarihli ayrıntılı raporun ilgili kısımları şöyledir:

'' KOAH olduğu, 18/03/2012 günü Kazlıçeşme'deki nevruz kutlamalarına katılmak için gittikleri nevruz alanına gelmeden biber gazına maruz kalıp darp edildiği, evine geldiği, evinde bir süre oturduktan sonra sıkıldığını söyleyerek evinin bahçesine çıkıp gezerken yere yığıldığı, Özel Arnavutköy Hastanesine eks duhul getirildiği bildirilen ...[H.Z.] hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerde bulunan:

....

İhtisas Kurulumuzun 07.11.2012 tarih, 2012/24656/3980 sayı ve 4294 karar sayılı raporunda (Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tarih ve sor. sayılı yazısı ile ölüm nedeni sorulmuş olmakla) sonuç olarak:

“1-Otopsisinde sol göz kapağı altı iç kısmında 0,5x1 cm mor renkli ekimoz, sol zigomatik bölgede 3x3 cm lik alanda şişlik,sol kaş 1/3 medial kısmının 4 cm yukarısında 2,5 cm

çapında ekimoz, sol omuz arka kısımda 6x4 cm lik alanda mor renkli ekimoz, sol kol orta arka kısımda 7x5 cm lik mor renkli ekimoz, sağ kol 1/2 orta iç kısımda 0,5 cm çapında mor renkli ekimozun altına derin kesi yapıldığında görülen 10x7 cm ekimozun lokalizasyonları, özellikleri ve ağırlıkları ile kafatasında kırık, kafa içi kanama, beyin doku harabiyeti, iç organ ve büyük damar lezyonu oluşturmadığı cihetiyle müstakilen ölüm meydana getirir nitelikte olmadığı,

2-Kimya İhtisas Dairesinin raporuna göre; kanda alkol (etanol ve metanol) bulunmadığı, kanda kalibrasyon aralığının (5-200ng/ml) altında paracetamol bulunduğu, %0,1 COHb bulunduğu, kanda biber gazı etken maddesi capsaisin ve dihydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı, idrarda paracetamol bulunduğu, perikard ve safra sıvılarında sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı, akciğer örneklerinde (sağ üst lob, sağ orta lob, sağ alt lob, sol üst lob, sol alt lob) biber gazı etken maddesi capcaisin ve dihydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı, kanda ve idrarda sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı, literatürde capsain ve dihydrocapsaisin maddelerine maruz kalan kişilerin temiz hava bulunan ortama alınması ve oksijen tedavisi uygulanması durumunda 10-15 dakika içinde vücuttan elimine olduğunun bildirildiği dikkate alındığında; kişinin olay yerinde gaza maruziyetinin kabulü halinde de olay yerinde bulunduğu zaman ile ölümü arasında geçen zaman nedeniyle ölüm sonrası otopsisinde alınan örneklerde bu gazın bulunamayacağı,

3-Otopsisinde histopatolojik tetkikinde Myokardda septum ve sol ventrtikül serbest duvarda subendokardiyal alanda yoğunlaşan gri-beyaz renkli fibrotik görünümlü alanlar, Septum l/3 üstte ve subendokardiyal alanda yoğunlaşan nedbe, perivasküler-interstisyel fıbrozis alanları, hipertrofı bulguları, subendokardiyal kronik iskemik değişiklikler, tespit edildiğine göre; kişide, KOAH ve kronik kalp damar hastalığı bulunduğu ve kişinin ölümünün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu, yakın mesafeden yoğun olarak capsain ve dihydrocapsaisin gazına maruziyeti olduğunun kabulü halinde, bu maruziyetin de kendisinde mevcut KOAH ve kalp damar hastalığının aktif hale geçmesinde efor ve stres faktörüne ilave olarak etkili olabileceği oy birliğiyle mütalaa olunur.” şeklinde kayıtlıdır.

SONUÇ:

KOAH olduğu, 18/03/2012 günü Kazlıçeşme’deki nevruz kutlamalarına katılmak için gittikleri nevruz alanına gelmeden biber gazına maruz kalıp darp edildiği, evine geldiği, evinde bir süre oturduktan sonra sıkıldığını söyleyerek evinin bahçesine çıkıp gezerken yere yığıldığı, Özel Arnavutköy Hastanesine eks duhul getirildiği bildirilen Şevket oğlu 1955 doğumlu Hacı Zengin hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerde bulunan verilerle otopsi bulguları birlikte değerlendirildiğinde;

1-)Otopsisinde sol göz kapağı altı iç kısmında 0,5x1 cm mor renkli ekimoz, sol zigomatik bölgede 3x3 cm lik alanda şişlik,sol kaş 1/3 medial kısmının 4 cm yukarısında 2,5 cm çapında ekimoz, sol omuz arka kısımda 6x4 cm lik alanda mor renkli ekimoz, sol kol orta arka kısımda 7x5 cm lik mor renkli ekimoz, sağ kol 1/2 orta iç kısımda 0,5 cm çapında mor renkli ekimozun altına derin kesi yapıldığında görülen 10x7 cm ekimozun lokalizasyonları, özellikleri ve ağırlıkları ile kafatasında kırık, kafa içi kanama, beyin doku harabiyeti, iç organ ve büyük damar lezyonu oluşturmadığı cihetiyle müstakilen ölüm meydana getirir nitelikte olmadığı,

2-)Kimya İhtisas Dairesinin raporuna göre; kanda alkol (etanol ve metanol) bulunmadığı, kanda kalibrasyon aralığının (5-200ng/ml) altında paracetamol bulunduğu, %0,1 COHb bulunduğu, kanda biber gazı etken maddesi capsaisin ve dihydrocapsaisin aranmış olup

bulunmadığı, idrarda paracetamol bulunduğu, perikard ve safra sıvılarında sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı, akciğer örneklerinde (sağ üst lob, sağ orta lob, sağ alt lob, sol üst lob, sol alt lob) biber gazı etken maddesi capcaisin ve dihydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı, kanda ve idrarda sistematikte aranan maddelerin bulunmadığı, literatürde capsain ve dihydrocapsaisin maddelerine maruz kalan kişilerin temiz hava bulunan ortama alınması ve oksijen tedavisi uygulanması durumunda 10-15 dakika içinde vücuttan elimine olduğunun bildirildiği dikkate alındığında; kişinin olay yerinde gaza maruziyetinin kabulü halinde de olay yerinde bulunduğu zaman ile ölümü arasında geçen zaman nedeniyle ölüm sonrası otopsisinde alınan örneklerde bu gazın bulunamayacağı,

3-)Otopsisinde histopatolojik tetkikinde Myokardda septum ve sol ventrtikül serbest duvarda subendokardiyal alanda yoğunlaşan gri-beyaz renkli fibrotik görünümlü alanlar, Septum l/3 üstte ve subendokardiyal alanda yoğunlaşan nedbe, perivasküler-interstisyel fıbrozis alanları, hipertrofı bulguları, subendokardiyal kronik iskemik değişiklikler, tespit edildiğine göre; kişide, KOAH ve kronik kalp damar hastalığı bulunduğu ve kişinin ölümünün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu, yakın mesafeden yoğun olarak capsain ve dihydrocapsaisin gazına maruziyeti olduğunun kabulü halinde, bu maruziyetin de kendisinde mevcut KOAH ve kalp damar hastalığının aktif hale geçmesinde efor ve stres faktörüne ilave olarak etkili olabileceği ancak kişinin biber gazına maruz kalıp kalmadığı, maruz kalmış ise ortamdaki biber gazı yoğunluğu bilinmediğinden mevcut bulgularla kişinin ölümünde biber gazı maruziyetinin etkisi olup olmadığı hususunda kesin bir değerlendirme yapmanın mümkün olmadığı oy birliğiyle mütalaa olunur. ''

32. Başsavcılık bu rapora istinaden 26/8/2014 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

''Maktul H.Z.nin ölümünün KOAH ve kemik damar hastalığı sonucu olduğunun, biber gazına maruz kalıp kalmadığının, maruz kalmış ise de ortamdaki biber gazının yoğunluğu bilinmediğinden mevcut belgelerle kişinin ölümünün biber gazı etkisinin kesin bir şekilde değerlendirilemeyeceğinin Adli Tıp 1. İhtisas Kurulunun 12/01/2014 tarihli raporu ile tespit edildiği,

Yukarıda anlatılan olayda herhangi bir kimseye atfedilebilecek bir suç unsuru bulunmadığından olay sebebiyle CMK'nın 172. maddesi gereğince KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA... [karar verildi.]''

33. Anılan karara yapılan itiraz İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 14/1/2015 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

34. İtirazın reddine dair kararın başvuruculara 3/5/2017 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine başvurucular 31/5/2017 tarihinde başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

35. Anayasa Mahkemesi Özlem Kır (B. No: 2014/5097, 28/9/2016, §§ 22-27) kararında; 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nun “Zor ve silah kullanma” kenar başlıklı 16. maddesine, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Kanunun hükmü ve amirin emri” kenar başlıklı 24. maddesine, 5237 sayılı Kanun'un "Sınırın aşılması" kenar başlıklı 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasına,5237 sayılı Kanun'un "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmına, 5237

sayılı Kanun'un "Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" kenar başlıklı 87. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmına, 5237 sayılı Kanun'un "Taksirle yaralama" kenar başlıklı 89. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkrasının ilgili kısımlarına yer vermiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi Güven Boğa (B. No: 2014/17222, 3/7/2019, §§ 24-30) kararında6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanun'un ilgili hükümlerine değinmiştir.

36. Anayasa Mahkemesi Ali Ulvi Atunelli (B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 25-27) ve Özlem Kır (aynı kararda bkz. §§ 28-30) kararlarında; 30/12/1982 tarihli ve 17914 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesinin ilgili kısımlarına, İçişleri Bakanlığının yayımladığı 25/8/2011 tarihli Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge'nin 10. ve 12. maddelerinin ilgili kısımlarına, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26/6/2013 ve 22/7/2013 tarihlerinde çıkarılan iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hâle getirilen, Emniyet Genel Müdürlüğünün Aralık 2008 tarihinde hazırladığı Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı'nın ilgili bölümlerine yer vermiştir.

B. Uluslararası Hukuk

37. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ilgili maddeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) konuya ilişkin içtihatları Ali Ulvi Atunelli (aynı kararda bkz. §§ 29-45) kararında yer almaktadır.

38. Anayasa Mahkemesi Ali Rıza Özer ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 47-51) ve Özlem Kır (aynı kararda bkz. §§ 31-35) kararlarında; 13/1/1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme'ye, Kolluk Görevlileri Tarafından Zor ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkelerin (Birleşmiş Milletler (BM) Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Sekizinci Kongresi, Havana, 27/8/1990-7/9/1990, BM, A/CONF.144/28/Rev.1, 1990, s. 112-115) ilgili bölümlerine, BM barışçıl toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü özel raportörü tarafından hazırlanan raporun (BM İnsan Hakları Komisyonu A/HRC/20/27, 21/5/2012) 35. maddesine, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) biber gazına ilişkin görüş ve tavsiyelerine değinmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucular, olay günü nevruz kutlamaları için toplanan kalabalığa göz yaşartıcı gazla müdahale edildiği Emniyet Müdürlüğü kayıtlarında yer almasına rağmen kullanılan gaz miktarının tespit edilemediğini, gazın kullanma talimatı kılavuzunda açık alanda kullanılması gerektiği yazılmış olmasına rağmen kapalı alan niteliğinde olan Topkapı minibüs duraklarında kullanıldığını, olay yeri kamera kayıtlarının getirtilmediğini, ilgili haber ajansları ile minibüs işletmelerinden tüm kayıtların temin edilmediğini, olayla ilgili olarak şüpheli polis memurları ile bunların amiri konumunda olan Emniyet Müdürü, Vali ve İçişleri Bakanı hakkında soruşturma yürütülmediğini belirterek ölüm olayı nedeniyle Anayasa'nın 10., 17., 34 ve 36. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve soruşturmanın yeniden başlatılarak ilgililerin cezalandırılmasını talep etmişlerdir.

B. Değerlendirme

41. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama,.....hakkına sahiptir."

42. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ...kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının özü, H.Z.nin ölüm sebebine dair Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturmanın etkisiz olduğun ilişkindir. Bu nedenle başvuru, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmiş; diğer ihlal iddiaları yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. İçişleri Bakanı ve İstanbul Valisi Yönünden

44. Başvurucular, olayla ilgili yaptığı suç ihbarında İçişleri Bakanı ve İstanbul Valisi hakkında soruşturma yapılmasını talep etmiştir.

45. Başsavcılık; diğer taleplerin yanında ileri sürülen bu iddialar karşısında soruşturmanın herhangi bir evresinde bir değerlendirmede bulunmamıştır. Başsavcılık bu kişiler hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmaksızın genel olarak H.Z.nin ölümüne ilişkin olayı araştırmaya çalışmış ve nihayetinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

46. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak Anayasa'nın 17. maddesini ihlal edecek biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili resmî bir soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir (Tahir Canan, § 25). Ancak bu konuda bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle iddiaların uygun delillerle desteklenmesi gerekmektedir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğünün bulunduğundan bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

47. Başvuruculaların bu başlıktaki iddialarının doğrudan eylemi gerçekleştiren kolluk görevlilerine değil olayın siyasi sorumlusu olduğunu ifade ettiği İçişleri Bakanı ile kolluk kuvvetlerine müdahale talimatı veren İstanbul Valisi'ne yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

48. Kolluğun müdahalesinden dolayı cezalandırılması talep edilen kolluk amirleri ve Bakanlar Kurulu üyeleri hakkında Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince devletin etkili bir soruşturma yükümlülüğünden bahsedilebilmesi için öncelikle savunulabilir bir iddianın ortaya konulması gerekmektedir. Savunulabilir bir iddianın esasını, hakkında soruşturma yapılacak kişilerin mağdurun yaralanmasından ceza hukuku anlamında sorumlu

olabilme ihtimalinin ortaya konulması oluşturmaktadır (Hasan Fırat [GK], B.No: 015/9496, 31/10/2019, § 54 ve). Aksi takdirde devletin ceza hukuku kapsamında sorumlu olmayan kişiler hakkında da makul kabul edilemeyecek bir şekilde soruşturma yükümlülüğü altına sokulması söz konusu olacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İbrahim Akan, B. No: 2014/10628, 16/11/2016, § 36; Bülent Barmaksız, B. No: 2014/9771, 21/9/2016, § 28; Elif Güneş Yıldırım, B. No: 2014/12391, 5/4/2017, § 25; Onur Cingil (2), B. No: 2014/2976, 9/5/2018, § 60; Gamze Elvan ve diğerleri, B. No: 2015/5718, 9/5/2019, § 60; Davut Yıldız, B. No: 2014/14147, 24/1/2018, § 33).

49. Başvurucular, olay günü yapılan müdahaleye ilişkin olarak kolluk amirlerinin verdiği somut bir talimattan söz etmemiş; genel olarak polisin müdahalesi sonucunda H.Z.nin göz yaşartıcı gaza ve fiziksel saldırıya maruz kaldığını ileri sürmüşlerdir. Başvurucular, kolluk görevlilerinin ölçüsüz müdahalede bulunduğu iddiası ile kolluk amirlerinin talimatları arasında ceza hukuku bağlamında illiyet bağını gösteren savunulabilir bir bilgi veya belge de ortaya koymamış; verilen emirlerin kolluk görevlilerinin yetkisini aşacak ve suç oluşturacak nitelikte hareket etmelerine yönelik olduğunu gösteren herhangi bir somut kanıt da gösterilmemiştir.

50. Bu açıklamalar ışığında başvuruculaın yaşam hakkının ihlal edildiği iddiaları yönünden İçişleri Bakanı ve İstanbul Valisi hakkında soruşturma yapılmasını gerekli kılan nitelikte, kolluğun orantısız müdahalesiyle verilen talimatlar arasında illiyet bağını gösterir hiçbir kanıt unsuru bulunmadığı, dolayısıyla Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki iddiaların soyut ve temellendirilmemiş şikâyet niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

51. Öte yandan Bakanlar Kurulu üyelerinin aldığı kararlar sonucunda cezai sorumluluklarından bahsedilebilmesi ancak Anayasa'nın mülga 100. ve TBMM İçtüzüğü'nün 107. maddesindeki koşullar gerçekleştiğinde mümkündür. Somut olay açısından toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında meydana gelen ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında değerlendirilebilecek olaylar açısından Bakanlar Kurulu üyelerinin her türlü kararından ötürü soruşturulması gerektiği şeklinde bir pozitif yükümlülüğün olduğu söylenemez. Zira ceza hukuku bağlamında kötü muamele yasağına aykırı fiillerin cezalandırılması için illiyet bağının ortaya konulması gerekmektedir. Aksi hâlde ortaya çıkan durum Başbakan ve bakanların uyguladıkları genel siyasetin ve bakanlıkların görevleri ile ilgili şikâyetlerin Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından incelenmesi sonucuna yola açar ki TBMM'ye ait olan bu yetkinin Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından kullanılması mümkün değildir (Onur Cingil (2), § 61).

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kolluk Görevlileri Yönünden

53. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda ölen kişi, başvuruculardan Fikret Zengin'in eşi, diğer başvuruculaın ise babasıdır. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. İlkeler

55. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarında sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütülmesini gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 54, 55).

56. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkının usul boyutu konusunda benimsediği genel ilkelere göre bir ceza soruşturmasının etkililiği için;

i. Soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

ii. Ceza soruşturmasının fiilen hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması, ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

iii. Hukuk devletine bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi amacıyla ceza soruşturmasının makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30) gerekir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Somut olayda Cumhuriyet Başsavcılığının ölüm olayı hakkında kendiliğinden, ivedilikle bir soruşturma başlattığı ve başvuruculların delil toplanmasına ilişkin taleplerini dile getirebildiği, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz edebildiği, soruşturmaya katılım konusunda herhangi bir engelle karşılaşmadığı görülmüştür.

58. Bu tespitler sonrasında Başsavcılığın H.Z.nin ölüm nedeninin tespit edilmesine yönelik olarak yaptığı işlemlerin incelenmesi gerekir.

59. Ölüm sebebinin kesin olarak belirlenebilmesi için ceset üzerinde yapılan otopsi işleminden sonra düzenlenen raporun sonuç kısmında ''...biber gazı etken maddesi capsaisin ve diydrocapsaisin aranmış olup bulunmadığı,... ak ciğer örneklerinde (sağ üst lob, sağ orta lob, sağ alt lob , sol üst lob, sol alt lob) biber gazı etken maddesi capsaisin ve diydrocapsaisin... bulunmadığı,....literatürde capsaisin ve diydrocapsaisin maddelerine maruz kalan kişilerin temiz hava bulunan ortama alınması ve oksijen tedavisi uygulanması durumunda 10-15 dk içinde vücuttan elimine olduğunu bildirildiği dikkate alındığından; kişinin olay yerinde gaza mağruziyetinin kabulü halinde de olay yerinde bulunduğu zaman ile ölümü arasında geçen zaman nedeniyle ölüm sonrası otopsisinde alınan örneklerde bu gazın bulunamayacağı, kişide, KOAH ve kronik kalp damar hastalığı bulunduğu ve kişinin ölümünün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu, yakın mesafeden yoğun olarak capsain ve diydrocapsaisin gazını maruziyeti olduğunun kabulü halinde bu maruziyetin de kendisinde mevcut KOAH ve kalpdamar hastalığının aktif hale geçmesinde

efor ve stres faktörüne ilave olarak etkili olabileceği'' ifade edilmiştir.

60. Başsavcılık bu rapordan sonra H.N.nin ölümüne olay günü kullanılan biber gazının neden olup olmadığı hususunda açıklayıcı ve ayrıntılı rapor tanzim edilmesi için yeni bir görüş istemesi üzerine düzenlenen 22/1/2014 tarihli raporun sonuç kısmında ise ''kişide, KOAH ve kronik kalp damar hastalığı bulunduğu ve kişinin ölümünün kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olduğu, yakın mesafeden yoğun olarak capsain ve dihydrocapsaisin gazına maruziyeti olduğunun kabulü halinde, bu maruziyetin de kendisinde mevcut KOAH ve kalp damar hastalığının aktif hale geçmesinde efor ve stres faktörüne ilave olarak etkili olabileceği ancak kişinin biber gazına maruz kalıp kalmadığı, maruz kalmış ise ortamdaki biber gazı yoğunluğu bilinmediğinden mevcut bulgularla kişinin ölümünde biber gazı maruziyetinin etkisi olup olmadığı hususunda kesin bir değerlendirme yapmanın mümkün olmadığı''belirtilmiştir.

61. Alınan her iki rapora bakıldığında H.Z.nin ölüm nedeni hususunda bir belirsizliğin olduğu anlaşılmaktadır. İlk raporda KOAH ve kronik kalp rahatsızlığı bulunan H.Z.nin ölümünde, yakın mesafeden yoğun olarak atılan capsain ve diydrocapsaisin gazlarının söz konusu rahatsızlıkların aktif hâle gelmesinde rol oynayabileceği belirtilmiş olmasına rağmen ikinci raporda H.Z.nin bu gazlara maruz kalıp kalmadığı, kalmışsa bu gazın yoğunluğu bilinemediği için ölüm nedeni hakkında bir belirlemenin yapılamadığı ifade edilmiştir.

62. Bu belirsiz karşısında tanık ifadelerinin önem kazandığı anlaşılmaktadır. Buna göre olay günü H.Z. ile birlikte olan Ş.Z.nin ifadesine göre güvenlik güçlerinin göstericilere müdahalesi sırasında göz yaşartıcı gaz kullandığı, H.Z.nin de müdahale sırasında anılan maddelere maruz kaldığı; bundan başka olay raporunda da (bkz. § 12) katılımcılara karşı göz yaşartıcı gazların kullanıldığı anlaşılmaktadır.

63. Başsavcılık, bunlardan başka olay gününde kullanılan materyalleri Emniyet Müdürlüğünden temin etmiştir. Söz konusu materyalin kullanım kılavuzunda bazı uyarılar bulunduğu halde bu materyalin kimyasal içerikleri ile etkileri üzerinde kriminal inceleme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

64. ATK raporunda belirtildiği üzere olay günü aralarında H.Z.nin de olduğu gruba yönelik olarak kullanılan göz yaşartıcı maddelerin yoğunluğu hususunda Başsavcılık tarafından bir inceleme ve değerlendirme yapılmamıştır. Bunun yanında söz konusu maddeleri kullanan personelin bu kimyasal maddelerin kullanım kılavuzunda yer alan ilkelere göre hareket edip etmediği, uyarıları dikkate alıp almadığı, ayrıca bunların kullanımı için bir eğitime tabi tutulup tutulmadığı hususlarında herhangi bir araştırmanın yapılmadığı anlaşılmıştır.

65. Ayrıca söz konusu müdahaleye ilişkin olarak -varsa- görüntü kaydının Başsavcılık tarafından talep edilmediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu müdahalenin hukuka uygunluğu noktasında en büyük maddi delilin Emniyet Müdürlüğünden temin edilmesi suretiyle H.Z.nin söz konusu yerde bulunup bulunmadığı, bulunmuşsa söz konusu müdahaleye hangi ölçekte ve nasıl maruz kaldığı hususunda bir belirlemenin yapılmadığı değerlendirilmiştir. Başvurucular ayrıca söz konusu müdahaleye ilişkin olarak olayın en büyük maddi delili olan görüntülerin ilgili haber ajanslarından ve ilgili minibüs işletmelerinden temin edilmesi yönünde taleplerde bulunmuş iseler de Başsavcılık tarafından bu hususta bir yazışma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

66. Bunların yanında başvuruculara, güvenlik güçlerince yapılan müdahalenin kapalı alan olarak kabul edilmesi gereken bir yer olduğu noktasındaki yoğun iddiaları karşısında olay

yeri incelemesi veya keşif işlemlerinin yapılmasına yönelik olarak herhangi bir girişimde bulunulmadığı anlaşılmaktadır. Tanık ifadelerine göre söz konusu müdahale, Topkapı'da bulunan ve kapalı olarak değerlendirilebilecek nitelikteki bir yerde yapılmıştır. Bu sebeple başvuruculaların bu iddiasının araştırılmamasının önemli bir eksiklik olduğunun altı çizilmelidir.

67. Öte yandan olay yerinin net olarak belirlenip kapalı alan olup olmadığı tespit edilerek güvenlik güçleri tarafından yapılan müdahalede göz yaşartıcı gazın ne kadar kullanıldığının araştırılmamasının, bu maddelerin usulüne uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenebilmesi açısından herhangi bir kamu görevlisinin ifadesine başvurulmamasının, görüntü kayıtlarının ilgili yerlerden temin edilerek H.Z.nin maruz kaldığı iddia edilen müdahalenin gerekliliği ve ölçülülüğü noktasında belirlemeler yapılmamasının devletin yaşam hakkı kapsamındaki makul özenle etkili soruşturma yapma yükümlülüğüne aykırılık oluşturduğu değerlendirilmiştir.

68. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

69. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

70. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden soruşturma başlatılması talebinde bulunmuşlardır.

71. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

72. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

73. Mevcut başvuruda Anayasa’nın 17. maddesi kapsamında yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir. Buna göre ihlalin Gaziosmanpaşa Cumhuriyet

Başsavcılığının işlem ve eylemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

74. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma başlatılarak Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine (2015/1378 sayılı soruşturma dosyası) karar verilmesi gerekmektedir.

75. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İçişleri Bakanı ile İstanbul Valisi yönünden yaşam hakkınınusul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kolluk görevlileri bakımından yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığına (2015/1378 sayılı soruşturma dosyası) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELİM VAR

B. No: 2017/32107 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/32107

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELİM VAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/32107)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Selim VAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltına alınırken hastaneye götürülme esnasında gerekmediği hâlde kelepçe takılması ve buna ilişkin görüntülerin basında yayımlanması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Kahramanmaraş Cumhuriyet Başsavcılığının (Savcılık) Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. 1976 doğumlu olan başvurucu, hâkim olarak görev yapmaktayken 24/8/2016 tarihinde meslekten ihraç edilmiştir.

8. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

9. Başvurucu, gözaltında kendisine kelepçe takıldığını ve sağlık kontrolü için götürüldüğü hastaneye giriş ve çıkışı sırasında basın mensuplarınca fotoğraflarının çekildiğini belirterek görevli polis memurları hakkında Kahramanmaraş Cumhuriyet Başsavcılığına 11/8/2016 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur.

10. Savcılık, söz konusu şikâyet hakkında görevi kötüye kullanma suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...müştekinin savcılığımıza yazmış olduğu dilekçesinde, kendisine gözaltı işlemi yapıldığı sırada kanuna aykırı olarak kelepçe takıldığını beyan ederek görevli memurlar hakkında şikayetçi olmuş ise de, emniyet güçlerince gözaltı işlemi sırasında müştekiye kelepçe takılmış olmasının suç teşkil edecek bir durum olmadığı, emniyet güçlerinin tedbir amaçlı olarak böyle bir uygulama yapabileceği anlaşılmakla,

Kamu adına KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA..."

11. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Kahramanmaraş 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 6/6/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

12. Başvurucu 10/7/2017 tarihinde tebliğ edilen karara karşı 9/8/2017 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 93. maddesi şöyledir:

"Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli

Madde 93- (1) Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

14. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 295. maddesi şöyledir:

"Muhafızın görevini kötüye kullanması

Madde 295 - (1) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişilerin, görevlerinin gereklerine aykırı hareket etmeleri halinde, görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(2) Muhafaza veya nakli ile görevli olan kimse, görevinin gereklerine aykırı olarak gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün bulunduğu yerden geçici bir süreyle uzaklaşmasına izin verirse; altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün bu fırsattan yararlanarak kaçması halinde,

kaçmaya kasten imkan sağlama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

15. 1955 tarihli Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı Üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilen ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31/7/1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı, 13/5/1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı kararları ile onaylanan Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar kısıtlama araçlarına ilişkin aşağıdaki temel ilkeyi içermektedir:

“33. Kelepçe, zincir, demir ve dar gömlek gibi kısıtlama araçları bir cezalandırma vasıtası olarak hiçbir zaman kullanılamaz. Ayrıca, zincir ve demir kısıtlamak için kullanılamaz. Aşağıdaki haller dışında, diğer kısıtlama araçları da kullanılamaz:

(a) Mahpusun yargısal ya da idari bir makam önüne getirildiği zaman çıkarılması koşuluyla, nakil sırasında kaçmasına karşı bir önlem olarak kullanılması;

...”

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre kısıtlama yöntemlerinden biri olan kelepçeleme, yasal yakalama ya da tutuklama ile bağlantılı olarak uygulandığında ve koşulların makul olarak gerektirdiğinden daha fazla güç kullanma ya da kamuya teşhir içermediğinde genellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 3. maddesinde düzenlenen işkence yasağı kapsamında bir sorun teşkil etmez. Bu bağlamda söz konusu kişinin yakalamaya direneceğine ya da kaçmaya yelteneceğine, zarara yol açacağına ya da delil karartacağına inanmak için bir nedenin var olup olmadığı önem taşımaktadır (Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 56; Öcalan/Türkiye [BD], B. No: 46221/99, § 182; Gorodnitchev/Rusya, B. No: 52058/99, 24/5/2007, §§ 101, 102, 105, 108; ayrıca bkz. Mirosław Garlicki/Polonya, B. No: 36921/07, 14/6/2011, §§ 73-75).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım isteminde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan ve yabancı olan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Anayasa’nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmış; üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

21. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal açıdan zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 81).

22. Bununla birlikte bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23). Değerlendirmeye alınacak bu unsurlara muamelenin amacı ve kastı ile ardındaki saik de eklenebilir. Ayrıca kötü muamelenin, heyecanın ve duyguların yükseldiği bağlamda meydana gelip gelmediğinin tespiti de dikkate alınması gereken diğer faktörlerdir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 83).

23. Başvurucu, FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır (bkz. § 8).

24. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvurucuya tedbir amaçlı olarak kelepçe takıldığı belirtilmiştir. Öte yandan başvurucu, sırf kelepçe takılmış olması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş; bunun dışında hastaneye getirilip götürülürken kolluğun insan onurunu zedeleyecek bir davranışına maruz kaldığını ileri sürmemiştir. Başvurucunun hastaneye getirilip götürülürken kelepçeden dolayı elinde ya da kolunda herhangi bir yaralanma meydana geldiğine yönelik bir iddiasının bulunmadığı da gözden uzak tutulmaması gereken bir husustur.

25. Başvurucu, hastaneye götürüldüğü sırada basın mensuplarının fotoğraf çekmesine ve kamera kaydı yapmasına kolluk tarafından izin verildiğini ileri sürmüşse de bunun kolluk kuvvetleri tarafından teşhir amaçlı olarak kasten yapıldığına dair bir iddiasının bulunmadığı görülmektedir. Esasen şikâyetin dile getiriliş biçimine göre başvurucunun basının görüntü almasının kolluk tarafından engellenmemesinden yakındığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucunun hastaneye transferinde olağan dışı bir rota takip edildiğine veya ulaşım esnasında teşhir edilmesine neden olacak nitelikte bir araç kullanıldığına ya da hastanede geçirilen zamanın bilinçli şekilde uzatılmak suretiyle basın mensuplarına görüntü alma imkânının sağlandığına yönelik kanaat oluşturacak bir bulgu da mevcut değildir.

26. Şüphelilere kelepçe takılması ilgili hukukta açıklanan mevzuattan kaynaklanan bir yöntem olup şüphelilerin kaçmasının ya da başkalarına zarar vermesinin önlenmesi amacını taşımaktadır. Bu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan, kelepçe takılmasının doğal sonucu olan olumsuz etkiler kötü muamelenin asgari bir ağırlık derecesine ulaştığının kabul edilmesi için yeterli görülmemiştir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Kazim Aksoy (2), B. No: 2015/8409, 4/7/2019, §§ 34-40)

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT AYGÜN

B. No: 2017/34123 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/34123

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT AYGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/34123)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa EKİM

Başvurucu : Murat AYGÜN

Vekili : Av. Ayten İZMİRLİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutulma koşulları nedeniyle adil yargılanma hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. İkinci Bölüm İkinci Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden tespit edilen şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan 16/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve Sincan 1 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) konulmuştur.

9. Ankara 13. Ağır Ceza Mahkemesi 9/4/2018 tarihli kararıyla başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs suçundan mahkûmiyetine karar vermiştir. Başvurucu hakkındaki dava istinaf aşamasında derdesttir.

10. Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının 6/6/2017 tarihli kararıyla başvurucunun tehlikeli tutuklu grubuna dâhil edilmesi, özel gözetim ve denetim altında bulundurulması gerektiğine karar verilmiştir. Bu gerekçeyle başvurucunun saat 09.30 ve 10.30 arasında havalandırmaya çıkmasına izin verilmesine, zorunlu hâller durumunda odasından çıkarılması durumunda ise diğer tutuklu ve hükümlülerle karşılaştırılmamasına özen gösterilmesi ve kurum içi faaliyetlere çıkarılırken gerekli önlemlerin alınması hususunda ilgili birimlere yazı yazılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucunun bu kararın hücreye koyma cezası anlamına geldiğini ileri sürerekAnkara Batı İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) kararın kaldırılması talebinde bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği İnfaz Kurumundan başvurucunun tutulma koşulları hakkında bilgi istemiş ve gelen yazıya istinaden 28/6/2017 tarihli kararı ile başvurucunun talebini reddetmiştir.

12. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 28/7/2017 tarihinde Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Nihai karar, başvurucuya 21/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 5/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Anayasa Mahkemesi İnfaz Kurumundan başvurucunun tutulma sürecine ilişkin olarak 24/12/2018 tarihinde ayrıntılı bilgi verilmesini istemiştir. İnfaz Kurumu Anayasa Mahkemesinin sorduğu hususlara 31/12/2018 tarihli yazısıyla cevap vermiştir.

15. Bakanlık görüşünde ve Ceza İnfaz Kurumu tarafından İnfaz Hâkimliği ile Anayasa Mahkemesine gönderilen bilgilerde özetle şu hususlara yer verilmiştir:

i. Başvurucunun tutulmakta olduğu Sincan 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 103 adet üç kişilik, 61 adet tek kişilik odalardan oluşmakta olup Kurumun toplam kapasitesi 368 kişidir. Tek kişilik odalar 10 m² olup yan yana bulunan iki ya da üç oda aynı havalandırma bahçesini kullanmaktadır. Tek kişilik odaların havalandırma bahçesi ise 42 m² ile 50 m² arasında değişmektedir.

ii. Başvurucu 20/7/2016-9/9/2016 tarihleri arasında A6-16 No.lu üç kişilik odada, 9/9/2016 tarihinden itibaren C13-56 No.lu tek kişilik odada barındırılmıştır.

iii. Başvurucunun kalmakta olduğu C-13-56 No.lu tek kişilik odanın içinde havalandırma penceresi, kapı, duş ve tuvalet bulunmakta olup başvurucu havalandırma hakkından her gün

bir saat olarak yararlandırılmaktadır. Başvurucunun odasına merkezî yayın sistemine bağlı olarak radyo yayını verilmektedir. Başvurucu, havalandırma bahçesinden C-13-57 No.lu odada bulunan H.T. ve C-13-58 No.lu odada bulunan S.K. ile ortak yararlanmaktadır.

iv. Başvurucunun barındırılmakta olduğu oda ve kısımlarda -iklim koşulları gözönüne alınarak- yeterli yer, ışık, ısınma, havalandırma ve hijyen sağlanmakta; hükümlü ve tutuklulara 24 saat sıcak su temin edilmektedir.

v. Başvurucunun avukat görüşmeleri 26/7/2016-14/5/2018 tarihleri arasında teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kayıt altına alınmış ve görüşmelerde görevli memur hazır bulundurulmuştur.

vi. Başvurucu, Ankara 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda barındırıldığı süre içinde toplamda otuz yedi defa müdafii ile görüşme yapmıştır. Bu görüşmelerden on altısı 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun kapsamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden yirmi biri ise teknik cihazla veya sesli görüntülü olarak kayıt altına alınmamış, görevli memur eşliğinde yapılmamıştır. Bu görüşmelerin toplam süresi 5.143 dakikadır.

vii. Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süre içinde başvurucuya, avukatlarının getirdiği savunma evraklarının teslimi yapılmış; buna ilişkin olarak teslim-tesellüm belgesi düzenlenmiştir.

viii. Başvurucu, Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılamasına devam edilen dosya kapsamında savunmasını etkin ve kapsamlı bir şekilde hazırlayabilmesi amacıyla Kurum Eğitim Servisi tarafından hazırlanan program çerçevesinde toplam 209 gün bilgisayar sınıfında programa katılım göstermiştir.

ix. Başvurucuya 16/7/2019 tarihinde avukatının gönderdiği APS teslim edilmiştir. Bunun yanı sıra Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süre içinde başvurucuya ait gelen-giden faks, taahhütlü mektup, iadeli taahhütlü mektup, acele posta ve pullu normal mektup olmak üzere toplam altmış üç gönderiye işlem yapılmıştır.

x. Başvurucu Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süre içinde seksen dokuz defa kapalı ziyaret, yirmi dört defa açık ziyaret ve on sekiz defa Bakanlık emirli açık ziyaret olmak üzere toplamda 131 defa açık ve kapalı ziyaret gerçekleştirmiş; başvurucunun açık ve kapalı görüş haklarına herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.

xi. Başvurucu, anılan Kurumda barındırıldığı süre içinde eşi ve babası adına kayıtlı numaralar ile 118 defa 10 dakikayı geçmemek üzere telefon görüşmesi yapmış; dolayısıyla telefonla haberleşme hakkından da faydalanmıştır.

xii. Ceza İnfaz Kurumu kütüphanesinde 11.159 kitap bulunmaktadır. Başvurucuya dışarıdan ziyaretçisi ve avukatı tarafından getirilen, gerekli kontrolleri yapılan ve sakıncalı görülmeyen 121 kitap ile Kurum kütüphanesinden talep ettiği 108 kitap teslim edilmiştir.

xiii. Kurumda barındırılmakta olan hükümlü ve tutukluların odalarında demirbaş olarak Diyanet İşleri Başkanlığına ait bir Kuran-ı Kerim, Diyanet İşleri Başkanlığına ait İslam İlmihali ve Kuran-ı Kerim Meali olmak üzere üç dinî kitap bulunmaktadır.

xiv. İnfaz Kurumunda barındırılan tutuklu ve hükümlülere verilen yemekler günlük 2.300 kaloriye denk gelecek şekilde Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından hazırlanarak

gönderilmekte olup Kurumda görevli personel tarafından yönetmelik hükümlerince herkese eşit miktarda dağıtılmaktadır. Dağıtılan yemekler belirlenen iaşe tutarına göre ayarlanmakta ve Sincan Açık Ceza İnfaz Kurumu aşçıları, diyetisyenleri, gıda mühendisleri ve görevli personelin kontrolüyle düzenlenmekte olup yemek çeşitliliği yeterli düzeydedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. İlgili hukuk için bkz. Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30; Timur Demir, B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; kendisine hücreye koyma cezası verildiğini, havalandırma süresinin sekiz saatten bir saate düşürüldüğünü, yakınlarıyla açık ve kapalı görüş hakkının sınırlandırıldığını belirterek ayrımcılık yasağının, adil yargılanma hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda ihlal iddiaları özü itibarıyla kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

20. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“…

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

…”

21. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

22. Diğer taraftan Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme’nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

23. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 90). Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirken (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (Turan Günana,§§ 35, 36).

24. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetimsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (Turan Günana, §§ 37, 39).

25. Yukarıda ifade edilen tüm hususlara ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir.Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (Tahir Canan, § 23).

26. Ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin hücre hapsine alınmasının ya da diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığı Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğer tutulan kişilerden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanması da mümkündür (Raşit Konya, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, § 44).

27. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken başvurucular tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (Turan Günana, § 38). Dolayısıyla her başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

28. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin koşullarolayın kendine

özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir (Raşit Konya, § 50).

29. Somut olayda başvurucu tutuklanarak ilgili düzenlemeler gereğince Sincan 1 No.lu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Başvurucunun tutulduğu odanın hücre statüsünde bir oda olmadığı, büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümleri olduğu dikkate alındığında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (Raşit Konya, §§ 14-27) uygun koşullarda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Raşit Konya, § 46; Timur Demir, § 45).

30. Başvurucu, açık havaya çıkma imkânından günde bir saat olmak üzere bir diğer tutuklu/hükümlüler ile ortak bir avluyu kullanmak suretiyle faydalandırılmıştır. Başvurucunun iddiasının aksine açık havadan yararlandırılma süresi ile koşullarının yetersiz olduğunun söylenemeyeceği kanaatine varılmıştır. Diğer yandan başvurucu, tek başına tutulduğu süre boyunca ailesi avukatı ile açık ve kapalı çok sayıda görüş gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak karar tarihi itibariyle yaklaşık 3 yıl 11 ay süre ile tek kişilik odada barındırılmış olmakla birlikte ailesiyle, dış dünyayla ve diğer tutulanlarla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurucunun duyusal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna bu aşamada ulaşılması mümkün değildir.

31. Tek kişilik odada kalma süresinin uzunluğu ve bu sürenin tutulan kişi üzerindeki etkilerinin kötü muamele yasağı açısından aranan asgari eşik seviyesine ulaşıp ulaşmadığı hususu, somut olaya özgü koşullar çerçevesinde her başvurucuya veya aynı başvurucunun her başvurusuna göre ayrı değerlendirilmektedir. Somut olayda başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları ve süresi bakımından söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır

32. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu, avukatıyla görüşme imkânının kısıtlanması ve tek kişilik hücrede tutuluyor olması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

35. Somut olayda başvurucu, hakkında yargılama devam ederken Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesince inceleme yapıldığı tarih itibarıyla da başvurucu hakkındaki davanın istinaf süreci devam etmektedir. Başvurucunun hakkındaki soruşturma ve yargılama süreçlerinde yapılan uygulamalar nedeniyle adil

yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkin şikâyetlerini kanun yollarında ileri sürebilme ve ileri sürmüş ise şikâyetlerinin bu aşamalarda incelenme imkânı bulunmaktadır. Bu çerçevede başvurucu tarafından temyiz süreçlerinin sonuçlanması beklenmeden ileri sürülen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerin bireysel başvuruya konu edildiği görülmüştür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ahmet Sil (2), B. No: 2017/20969, 28/6/2018, § 39).

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET BAKIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/37294 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/37294

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BAKIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/37294)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucular : 1. Ahmet BAKIR

: 2. Gülizar BAKIR

: 3. İbrahim BAKIR

: 4. İsmail BAKIR

: 5. Mahmut BAKIR

: 6. Mehmet BAKIR

: 7. Rabia BAKIR

Başvurucular Vekili : Av. Devrim POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi ihmal ve sağlık hizmeti sunumunda aksaklılar bulunması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan İsmail Bakır ile Gülizar Bakır 6/8/2006 tarihinde yaşamını yitiren 1989 doğumlu İ.B.nin babası ve annesi, diğer başvurucular ise kardeşleridir.

A. İ.B.nin Ölümü

9. Başvuruculaın beyanına göre İ.B. 6/8/2006 tarihinde saat 09.00 civarında Şanlıurfa-Diyarbakır kara yolu üzerinde, kullanmakta olduğu mobiletin hâkimiyetini kaybederek kaza yapmıştır. İ.B. acil olarak Şanlıurfa Devlet Hastanesine götürülmüştür.

10. Başvuruculaın iddiasına göre Acil Serviste göğüs cerrahisi uzmanının izinli olması nedeniyle İ.B.; genel cerrahi konsültasyonu yapılmaksızın, aynı ilde bulunan Balıklıgöl Devlet Hastanesi ile iletişim kurulmadan bu Hastaneye sevk edilmiş ancak burada da göğüs cerrahisi uzmanının bulunmaması nedeniyle Harran Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesine sevk edilmiştir.

11. Bu Hastanede 10.37'de ameliyata alınan İ.B. saat 13.45 civarında vefat etmiştir.

B. Tam Yargı Davası Süreci

12. Başvurucular Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir soruşturma başlatılıp başlatılmadığı hususunda doğrudan bir açıklamada bulunmaksızın sadece ''otopsi zabtı ve ölü muayene raporlarında karaciğer yaralanmasına bağlı gelişen aşırı kan kaybı nedeniyle'' ölümün meydana geldiği şeklide açıklama yaparak Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 2007 yılında tam yargı davası açmışlardır.

13. Başvurucular dava dilekçelerinde; İ.B.nin geçirdiği trafik kazası sonucu kaldırıldığı Şanlıurfa Devlet Hastanesinde yaklaşık üç saat müdahale edilmeksizin bekletildiğini, ayrıca Balıklıgöl Devlet Hastanesine sevkinin usulsüz bir şekilde yapıldığını ve tüm bu süreç sonunda yeterli tıbbi müdahalenin zamanında yapılmadığını, adı geçen hastanelerde olay tarihinde görevli göğüs cerrahının bulunmaması nedeniyle sevk edildiği Harran Üniversitesi Hastanesinde genel cerrah tarafından acilen ameliyata alındığını, ilk olarak başvurduğu Şanlıurfa Devlet Hastanesinde göğüs cerrahı tarafından ameliyata alınmamasının hizmet kusuru olduğunu ileri sürmüşlerdir.

14. Mahkeme, ara kararıyla başvuruculaın iddiaları içinde yer alan hususlara ilişkin olarak Balıklıgöl Devlet Hastanesinden kayıtları talep etmiştir. Bu Hastane, İ.B. isimli şahsın olay tarihinde kendi hastanelerine getirildiğine dair bir kayda rastlanmadığını bildirmiştir. Bununla birlikte başvuruculaın uygun prosedür takip edilmeksizin İ.B.nin Balıklıgöl

Hastanesine sevk edildiğine ilişkin iddiaları hususunda Hastane, kayıtlarında herhangi bir bilgi bulunmadığını belirtmişse de Danıştay kararında muhalefet şerhleri olan iki üyenin karşıoy yazısından olayla ilgili olarak idari soruşturma başlatıldığı ve Acil Servis hekimi S.T.nin savunmasının alındığı, 11/5/2000 tarihli ve 24046 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği'nin 15. maddesinde öngörülen usule (uygun görülen hastane ile koordinasyonun sağlanıp verilen tıbbi bakımın tamamının sorumlu kişi tarafından belgelendirilerek bu belgenin sevk yapılacak kuruma hasta ile birlikte iletilmesi) rağmen S.T.nin Balıklıgöl Hastanesi ile irtibata geçmediği ve sorumlu hekimi bilgilendirmediği anlaşılmıştır.

15. Dosya içinde doğrudan temin edilemeyen ve fakat mahkeme kararına göre Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan idari soruşturmada Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesince hazırlanan üç farklı raporun bulunduğu ve raporlarda İ.B.ye yapılan uygulamalarda eksik, kusurlu, hatalı veya geç kalınmış herhangi bir uygulamadan bahsedilemeyeceği kanaatine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu belgelere ulaşılamamakla birlikte mahkeme kararından söz konusu sürecin tam yargı davasından önce tamamlandığı değerlendirilmiştir. Bununla beraber bu idari soruşturmanın sonuçlarına dair başvurucular tarafından herhangi bir belge ibraz edilmemiştir. Şanlıurfa İl Müdürlüğü tarafından, Hastane arşivinin araştırıldığı fakat söz konusu belgelere rastlanılmadığı hususu 27/2/2020 tarihli yazı ile Anayasa Mahkemesine bildirilmiştir.

16. Mahkeme, Adli Tıp Kurumundan (ATK) 2008, 2010 ve 2011 yıllarında bilirkişi raporu almıştır. ATK verdiği ilk raporunda İ.B.nin ölüm nedenine dair açıklamada bulunmuş fakat olayda sorumluluğu doğuran eylem veya ihmalin olup olmadığına ve sorumluluğun kimlerde olduğuna dair bir değerlendirmede bulunmamıştır. Mahkeme bunun üzerine 2009 yılında yazdığı yazı ile İ.B.nin tedavisinde aktif ya da pasif rol oynayan doktorun ihmalinin olup olmadığı, hastaya zamanında müdahale edilip edilmediği, ihmal ve/veya kusur varsa bunların oranı hakkında tafsilatlı bilirkişi raporu düzenlenmesini talep etmiştir.

17. ATK 2010 yılında verdiği raporda özetle İ.B.nin kaldırıldığı ve saat 09.27'de giriş yaptığı Şanlıurfa Devlet Hastanesinde tedavisini yapan doktorun ilk müdahaleyi ve gerekli tetkikleri yaptığı, göğüs cerrahisi konsültasyonu için hastayı sevk ettiği, hastanın Harran Üniversitesi Tıp Fakültesine 10.37'de sevkle geldiği ve acilen ameliyata alındığı, bir saat içinde tetkikleri yapılıp sevkli gönderilerek hastanın ameliyata alındığı cihetle uygulamaların tıp kurallarına uygun olduğunu belirtmiştir. ATK raporunda ayrıca Şanlıurfa Devlet Hastanesinin poliklinik defterinde ''Genel adli muayene raporunda; raporun tanzim tarih ve saati kısmımda 09:50 yazılı olduğu, muayene kısmında; genel durum kötü, şuur açık, koopere, göğüste multitravmaya bağlı yüzeyel cilt sıyrıkları ve ekimotik alanlar olduğu, grafı çekildiği, sağda kosta kırığı tespit edildiği, beyin cerrahi konsültasyonu yapıldığı, göğüs cerrahi yönünden değerlendirilmesi için Balıklıgöl Devlet Hastanesi'ne sevk edildiği, şu anda hayati tehlikesi olduğu'' şeklinde kayıt bulunduğu görülmektedir. ATK aynı şekilde ameliyatın yapıldığı Harran Üniversitesi Hastanesinin kayıtlarını da incelemiştir. Hastanenin yazısında '' başvuru saati 10:37 olarak görüldüğü, motosiklet kazası olduğu söylenerek şuur kapalı, kardiak ve solunum arrestinde acil servise getirildiği, sabah 8 sıralarında olduğu söylenen kaza sonrası Şanlıurfa Devlet Hastanesi ve Balıklıgöl Devlet Hastanesi tarafından görülerek gönderildiği'' şeklinde bilgiler bulunmaktadır.

18. Başvurucular anılan rapora itiraz etmiş, özetle şu hususları ileri sürmüşlerdir:

i. Çözüme kavuşturulması gereken asıl sorunun ilk müdahalenin tıp kurallarına uygun

yapılıp yapılmadığından değil söz konusu hizmetin sunulmasında idarenin kusurunun bulunup bulunmadığının tespit edilmediğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

ii. Başvuruculari, İ.B.nin Balıklıgöl Hastanesine sevk işlemi yapılırken Hastaneyle irtibata geçilip geçilmediği ve bu durumun tıp kurallarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekirken bunun yapılmadığı ayrıca Şanlıurfa Devlet Hastanesinde bulunan iki göğüs cerrahından birinin askerde diğerinin ise izinli olduğunun tespit edilmesi karşısında bu durumun tıp kurallarına ve hukuka uygun olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

iii. Ayrıca olay gününde İ.B.ye yapılan ameliyatın konunun uzmanı olan göğüs cerrahisi uzmanları tarafından yapıldığını belirterek bu durumda aslında ilk müracaatın yapıldığı Şanlıurfa Devlet Hastanesinde bulunan genel cerrahlar tarafından müdahalede bulunulabilecekken Harran Araştırma Hastanesine sevk yapıldığını belirtmişlerdir. Başvuruculara göre tüm bu hususlar devletin sağlık alanında organizasyon kuramadığını ve işletemediğini göstermektedir.

19. Yapılan itiraz üzerine Mahkeme ATK'dan, Şanlıurfa Devlet Hastanesine getirildiğinde İ.B.nin genel cerrahi uzmanları tarafından ameliyata alınmasının gerekli ve mümkün olup olmadığı, anılan Hastanede genel cerrahi uzmanları tarafından ameliyata alınsaydı hayatının kurtarılabilmesinin mümkün olup olmadığı hususları hakkında tafsilatlı bilirkişi raporu düzenlenmesinin istenilmesine karar vermiştir.

20. ATK 2011 yılında yeni bir rapor sunmuştur. ATK, raporunda ''İ.B.nin kaza sonrası götürüldüğü Şanlıurfa Devlet Hastanesi'nde multipl travmatik bir kişiye uygulanması gereken konsültasyonlar açısından genel cerrahi konsültasyonu yapılmamasının eksiklik olduğu, genel cerrahi konsültasyonu yapılarak ölüme neden olan patoloji zamanında tespit edilmiş olsa dahi kişide saptanan patolojinin ağırlığı da gözönüne alındığında kurtulmasının kesin olmadığı'' kanaatine varıldığını bildirmiştir.

21. Mahkeme ATK'nın son raporuna dayanarak davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme kararının gerekçesi, ilgili kısımları şöyledir:

''[O]layda, yukarıda içeriği özetlenen bilirkişi raporlarında da belirtildiği gibi davacıların murisi olan [İ.B.ye], geçirdiği trafik kazası akabinde kaldırıldığı Şanlıurfa Devlet Hastanesi'nde yapılan uygulamaların tıp kurallarına uygun olduğu, multipl travmatik bir kişiye uygulanması gereken konsültasyonlar açısından genel cerrahi konsültasyonu yapılmamasının bir eksiklik olduğu fakat genel cerrahi konsültasyonu yapılarak ölüme neden olan patoloji zamanında tespit edilmiş olsa dahi kişide saptanan patolojinin ağırlığı da gözönüne alındığında kurtulmasının kesin olmadığı, belirtilen eksikliğin ise içerisinde risk unsuru taşıyan sağlık hizmetlerinde idarenin tazmin yükümlülüğünün doğması için gerçekleşmesi gerektiği kabul edilen ağır hizmet kusuru olarak kabul edilebilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varıldığından, davalı idareye yüklenebilecek herhangi bir kusurun bulunmadığı kanaatiyle davacıların maddi zarara ilişkin tazminat istemlerinin reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Davanın manevi tazminat istemine ilişkin kısmına gelince;

Manevi tazminata hükmedilebilmesi için kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi veya idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylemi sonucunda ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması veya şeref ve haysiyetin rencide edilmiş olması gerekir.

Yukarıda açıklandığı üzere idarelerin hukuka aykırı eylem veya işlemlerinden dolayı manevi tazminata hükmedilebilmesi için ağır bir hizmet kusurunun varlığı ile bunun sonucunda kişilerin manevi değerlerinde bir eksilme meydana gelmesi gerekmekte olup, dava konusu olayda her iki unsurun da gerçekleştiğini kabule hukuken olanak bulunmadığı sonucuna ulaşılarak davacıların manevi tazminat istemlerinin de reddine karar vermek gerektiği sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine, [karar verilmiştir.]''

22. Başvurucular anılan karar aleyhine yapmış oldukları temyiz başvurusunda yukarıda özetlenen (bkz. §§ 12-21) benzer hususları ileri sürerek kararın bozulmasını talep etmişlerdir.

23. Danıştay Onbeşinci Dairesi 5/5/2016 tarihli ilamıyla hükmün onanmasına iki üyenin muhalefeti ile karar vermiştir. Muhalefet gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

''...[U]yuşmazlık konusu olayda Mahkeme tarafından alınanek bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere, davacıların yakını olan şahıstaki travmalarda düşünülmesi gereken konsültasyonlardan birinin de genel cerrahi konsültasyonu olduğu açıktır. Şanlıurfa Devlet Hastanesi' nde acilen genel cerrahi konsültasyonu yapılıp ameliyata alınması gerekirken bunun hekimlerce düşünülmediği ve göğüs cerrahisi konsültasyonu için sevkine karar verildiği, sevke karar verilirken sevk prosedürüne de uyulmadığı sabittir. Acil servis hekimi [S.T.] dosyadaki savunmasında Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği 15. [m]addesinde ilk tıbbi müdahale yapıldıktan sonra ileri tetkik ve tedavi için sevk öngörülürse uygun görülen hastahane ile koordinasyon sağlanıp, verilen tıbbi bakımın tamamı sorumlu kişi tarafından yazılı olarak belgelendirilerek bu belge sevk yapılacak kuruma hasta ile birlikte iletileceği yönündeki düzenlemeden haberdar olmadığı için Balıklıgöl Devlet Hastanesi ile irtibata geçmediği, sorumlu hekimi bilgilendirmediğini belirtmektedir. Dolayısıyla Balıklıgöl Devlet Hastanesiyle sevkten önce irtibata geçilmediği için bu hastanede de göğüs cerrahı bulunmadığının bilinemediği, bilinseydi hasta doğrudan Harran Üniversitesine sevk edilerek böyle ağır bir travmada zaman kaybedilmeyeceği, bu durumun hizmetin işleyişinde bir eksiklik olduğu, acilde görevli hekiminde sevk prosedürüne uymamasının özen eksikliği olduğu sonucuna varılmıştır.

Somut olayda sağlık hizmetinin sunumundaki eksiklik ve hekimin özen eksikliğinin davacılardaki acı ve ızdırabı artıracağından, Mahkeme kararının manevi tazminat talebinin reddi yönündeki kararının bozulması gerektiği [anlaşılmıştır.]''

24. Karar düzeltme başvuruları da Danıştay Onbeşinci Dairesince 4/7/2017 tarihinde reddedilmiştir. Çoğunluk görüşüne katılmayan iki üyenin muhalefet şerhlerinin ilgili kısımları şöyledir:

''... [U]yuşmazlık konusu olayda Mahkeme tarafından alınan ek bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere, davacıların yakını olan şahıstaki travmalarda düşünülmesi gereken konsültasyonlardan birinin de genel cerrahi konsültasyonu olduğu açıktır.

Acil hekimi tarafından talep edilen Genel Cerrahi konsültasyon talebi davalı idare tarafından uzman doktorların bir tanesinin yıllık izinde diğerinin ise askerlik görevini ifa etmekte olduğu için yerine getirilememiştir. Bu durumda sağlık hizmetinin sunumunda davalı idarece organizasyon eksikliğinin olduğu açıktır.''

25. Karar düzeltme isteminin reddi üzerine kararın kendilerine tebliğ edildiği 11/10/2017

tarihinden sonra başvurucular 9/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Aydın Gür, B. No: 2015/3640,30/10/2018, §§ 50-56; Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, B. No: 2013/4086, 20/4/2016, §§ 44-50).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucular ilk olarak İ.B.nin zamanında ve yeterli tıbbi tedavi alamadığından yakınmaktadır. Başvurucular bu kapsamda, İ.B.nin yaralandıktan sonra götürüldüğü ilk hastane olan Şanlıurfa Devle Hastanesinde genel cerrah tarafından müdahale edilme imkânı varken üç saat Acil Serviste bekletildiğini, Balıklıgöl Devlet Hastanesi ile iletişim kurulmaksızın yapılan sevk işleminin yanlış olduğunu ve bu Hastane tarafından kabul edilmediğini, hatalı yapılan bu sevkten sonra İ.B.nin sevk edildiği Harran Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesinde saat 13.45 civarında öldüğünü, tüm bu hususların Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

29. Başvurucular bunun yanında 2007 yılında açılan tam yargı davasının 2017 yılında sona ermesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma haklarının da ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

B. Değerlendirme

1. İnceleme Kapsamının Belirlenmesi Yönünden

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve ekleri bir bütün olarak incelendiğinde başvuruculaın temel olarak İ.B.nin yaşamının korunması için gerekli önlemlerin alınmamasından ve idari yargıda açtığı tam yargı davasının uzun sürdüğünden şikâyet ettiği anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucunun tüm iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

31. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama, ….hakkına sahiptir.”

32. Anayasa’nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, (…) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

33. Somut olayda başvurucular İ.B.nin ölümü ile sonuçlanan olay nedeniyle açtığı tam yargı davasının uzun sürdüğünü ve ileri sürdüğü hususların Mahkeme tarafından yeterince ve usulüne uygun olarak incelenmediğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle inceleme, yaşam hakkının usul boyutuyla sınırlı olarak yapılmıştır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, bu hakka yönelik bir başvuru ancak ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda İ.B; başvuruculardan Gülizar Bakır ile İsmail Bakır'ın müşterek çocukları, diğerlerinin ise kardeşidir. Bu nedenle başvuruda, başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının usul boyutunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

37. Pozitif yükümlülüklerin korumaya ilişkin maddi yönünün yanı sıra usule ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

38. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ile davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 55).

39. Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalar açısından farklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekir. Buna göre yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir(Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

40. Bununla birlikte ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında devlet görevlilerinin ya da kurumlarının bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -bireyler kendi inisiyatifleriyle hangi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun- insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi, hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline neden olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 59-62).

41. Aynı durum yetkili kişi ve kurumların mesleki ödevlerini hiçe sayarak sağlık

kuruluşlarına başvuran hastanın hayatına veya vücut bütünlüğüne zarar vermeleri hâlinde sağlık alanında yürütülen faaliyetlerde de geçerlidir (Kenan Sayın, B. No: 2013/5376, 14/10/2015, § 47).

42. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin boyutu, yaşanan ölüm olayının veya bireylerin maddi ve manevi varlığının zarar görmesine sebep olan vakaların tüm yönlerinin ortaya konulmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94).

43. Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir.

44. Mağdurların kendi inisiyatifleri ile başvurabilecekleri tazminat yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolların uygulamada da etkili olması gerekir. Bir başvuru yolunun ancak hak ihlalini önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Tahir Canan, § 26; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

45. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ileri sürüldüğü tazminat ve tam yargı davalarında, derece mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu özen yükümlülüğü, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almamaktadır (Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, § 73).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda başvuruculların İ.B.nin ilk defa götürüldüğü hastanede genel cerrahi konsültasyonunun istenmemesini, gerekli usule riayet edilmeksizin sevk işlemi yapılmasını, hastanedeki uzman doktorların sayısının ve izinlerinin özenle planlanmamasını ve açılan davanın uzun sürmesini ifade etmeleri karşısında bireysel başvuru incelemesi, süreçte yaşandığı iddia edilen gecikme ve diğer hataların Mahkemece etkili bir şekilde araştırılıp araştırılmadığı ile sınırlı olacaktır.

47. Görülmekte olan bir davadaki delilleri değerlendirmek ve hukuk kurallarını yorumlamak kural olarak derece mahkemelerinin işi olmakla birlikte yaşam hakkının ihlal edildiği şikâyetinin bulunduğu davalarda derece mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Ayten Akboz ve İlyas Akboz, B.No: 2015/12382, 11/102018; § 107). Bu husus dikkate alındığında Mahkemenin davanın reddine ilişkin kararının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende bir inceleme içerip içermediğinin Anayasa Mahkemesince incelenmesi gerekir.

48. Mahkeme tarafından üç defa ATK'dan rapor alınmıştır. ATK 3. raporunda, İ.B.nin kaza sonrası götürüldüğü Şanlıurfa Devlet Hastanesinde multipl travmatik bir kişiye uygulanması gereken konsültasyonlar açısından genel cerrahi konsültasyonu yapılmamasının bir eksiklik olduğu ancak genel cerrahi konsültasyonu yapılarak ölüme neden olan patolojinin zamanında tespit edilmiş olması halinde bile -kişide saptanan patolojinin ağırlığı da

gözönüne alındığında- kişinin kurtulmasının kesin olmadığı görüşü bildirilmiştir.

49. Mahkeme ATK raporlarına dayanarak davanın reddine karar vermiştir. Mahkemenin değerlendirmesine göre ortada kusur bulunmakla birlikte bu ağır kusur düzeyinde değildir. Hekim hatasından kaynaklı olarak kişinin maddi ve manevi varlığına verilen zararlarda tazminat ödenebilmesi için daha ağır bir kusur şartının aranması makul karşılanabilir. Buna mukabil sağlık kamu hizmetinin işleyişindeki organizasyon eksiklileri sebebiyle oluşan zararların tazmininin ağır kusur şartına bağlanması Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasındaki güvenceleri anlamsız kılabilir. Somut olayda ATK raporundan, genel cerrahi konsültasyonunun yapılmasının tıbbi bir gereklilik olduğu ve bunun yapılmış olması halinde ölüm olayının önlenmesinin mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Tıbben gerekli olan cerrahi konsültasyonun yapılmamış olması hekim hatasından ziyade sağlık kamu hizmetinin işleyişindeki organizasyon eksikliklerine işaret etmektedir.

50. Mahkeme kararında, tazminat istemi reddedilirken ATK'nın ölüme neden olan patolojinin zamanında tespiti halinde bile ölüm olayının engellenmesinin mümkün olmayabileceği yolundaki görüşünün ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Bununla birlikte genel cerrahi konsültasyonunun yapılması halinde ölümün engellenme ihtimalinin de bulunduğu hususunun kararda gözardı edildiği anlaşılmıştır. Somut olayın koşulları gözetildiğinde, genel cerrahi konsültasyonunun yapılmamış olmasının basit bir eksiklik olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir. Bu itibarla Mahkemenin kamu makamlarının organizasyon eksikliğinden kaynaklanan ihlalleri dolayısıyla tazminat ödenebilmesini ağır kusurun varlığına bağlayan yorumunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının gerekliliklerleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

51. Başvuru konusu olayın ayrıca yaşam hakkına ilişkin davaların makul süratte yürütülmesi gerektiği yönündeki ilke açısından da incelenmesi gerekir. Sağlık kurumlarında işlenen kusurlu eylemlerin bilinmesi, ilgili kurumlara ve sağlık personeline potansiyel kusurlarını giderme ve benzer hataların meydana gelmesini önleme imkânı vermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu tür olaylara ilişkin soruşturma veya davaların süratli bir şekilde incelenmesi, sağlık hizmetlerinden faydalanan tüm bireylerin güvenliği için son derece önemlidir (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 76).

52. Başvuruculaların yaşanan ölüm olayı üzerine 2007 yılında açmış oldukları davanın Danıştay Onbeşinci Dairesinin 4/7/2017 tarihli kararı neticesinde kesinleştiği görülmektedir. Başvuruya konu davanın karmaşık bir nitelik arz etmemesi ve başvuruculaların davanın uzamasında hiçbir dahlinin olmaması gibi hususlar dikkate alındığında somut olaya ilişkin yargılamanın 10 yıla yakın bir sürede sonlandırılmasının makul olduğu söylenemeyecektir. Dolayısıyla başvuruya konu davanın yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olunan önemli rolün zarar görmesine neden olabilecek şekilde makul süratte yürütülmediği sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

55. Başvurucular, ihlalin tespiti ve İ.B.nin babası ve annesi için toplam 100.000 TL maddi ve bu kişiler de dâhil olmak üzere her bir başvurucu için 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

56. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

57. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

58. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

59. Mevcut başvuruda sağlık hizmetlerinin sunulmasında organizasyon ve planlama eksiklikleri sebebiyle doğan zararlarda tazminat ödenebilmesi için ağır kusur şartı aranması nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir. Buna göre ihlalin adli makamlarının işlem ve eylemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

60. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise

bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

61. Bunun yanında başvuruda makul sürede yargılama yapılamadığının ve bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ayrıca ihlaline sebebiyet vermesi nedeniyle başvuruculara müştereken net 40.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

62. Yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için bu hususlarda değerlendirilme yapılmak üzere yeniden yargılamaya hükmedilmesi nedeniyle bu aşamadatazminata ilişkin diğer taleplerin reddi gerekmektedir.

63. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50TL bireysel başvuru harcı ile 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesine (E.2007/2260) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara müştereken 40.000 TL manevi tazminatın ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 257,50TL bireysel başvuru harcı ile 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTUĞRUL AKIN

B. No: 2017/38027 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38027

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTUĞRUL AKIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38027)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih ALKAN

Başvurucu : Ertuğrul AKIN

Vekili : Av. Havva ŞİMŞEK AKIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuya gönderilen mektubun sakıncalı olduğu gerekçesiyle alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (PDY) yönelik soruşturmada gözaltına alınmış ve Konya 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 28/8/2016 tarihli kararıyla terör örgütüne üye olma suçu kapsamında tutuklanarak Osmaniye 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur.

10. Almanya'da bulunan kardeşi tarafından başvurucuya gönderilen mektup, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) tarafından sakıncalı olup olmadığı değerlendirilmek üzere incelenmiştir. Mektubun giriş kısmında "daha önceki mektupta olduğu gibi bu mektuba da İngilizce devam edeceğim ve sonra mektubun çevirisini ekleyeceğim. Üzerinde çalışırsın vakit buldukça." şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Mektubun bir kısmı Türkçe bir kısmı da İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Mektubun Türkçe yazılan kısmında, içinde bulundukları durum ve aile bireyleriyle ilgili gelişmeler hakkında birtakım bilgilere yer verilmiş ve mektuba aile bireylerine ait olduğu belirtilen fotoğrafların çıktıları eklenmiştir.

11. Disiplin Kurulu 13/9/2017 tarihli kararıyla, yabancı dil ile şifrelenmiş gizli yazışma ve haberleşme şüphesi taşıdığı ve örgütsel emir, iletişim, talimat içerdiği hususunda şüphe oluşturabileceği gerekçesiyle söz konusu mektubun sakıncalı olduğuna ve muhafaza altına alınarak başvurucuya teslim edilmemesine karar vermiştir.

12. Başvurucu, Disiplin Kurulunun söz konusu kararına itiraz ederek kararın kaldırılmasını ve anılan mektubun kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. İtiraz dilekçesinde; mektubun Türkçe bilmeyen ağabeyinin eşi tarafından yazılmış olabileceğini ya da İngilizce çalıştığını bilen ağabeyi tarafından pratik olması amacıyla da yazılmış olabileceğini, İngilizcenin evrensel bir dil olduğunu, mektubun çevirisinin yapılabileceğini ve yabancı dilde yazışmanın engellenmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

13. Osmaniye İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) 27/9/2017 tarihli kararı ile anılan kararın olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri (OHAL KHK'ları) kapsamında alınan önlemler doğrultusunda usule ve yasaya uygun olduğunu belirterek itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünün ardından FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan kişilerin mors alfabesi gibi akıl almaz ve sıra dışı haberleşme ağlarını kullandıkları, bu kapsamda denetlenen ve yabancı dilde yazılan mektubun sakıncalı olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Kararda, Ceza İnfaz Kurumu tarafından verilen kararın 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 123. maddesine uygun olduğuna ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

14. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına karşı yapılan itiraz Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 19/10/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararda usule ve yasaya aykırı bir durumun bulunmadığı ve başvurucu tarafından ileri sürülen itiraz gerekçelerinin yerinde olmadığı belirtilmiştir.

15. Nihai karar 3/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 20/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 16-20.

18. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Mehmet Nuri Özen ve diğerleri/Türkiye (B. No: 15672/08, 11/1/2011) kararında, ceza infaz kurumlarına gönderilen ya da bu kurumlardan dışarıya gönderilen mektupların Türkçe dışında bir dille yazılmasının kısıtlanması konusunda yasal bir düzenlemenin bulunmadığını, bu gerekçeye dayanılarak mektubun sakıncalı bulunması ile ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından yasanın verdiği yetkiden daha farklı bir uygulamaya gidildiğini belirtmiş ve müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşarak haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; ağabeyi tarafından gönderilen, İngilizce ve Türkçe yazılan mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulmasının hukuka aykırı olduğunu, yazışmaların yabancı dilde yapılmasına ilişkin bir yasak olmadığını, yakınlarıyla olan haberleşmesinin engellendiğini belirterek haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

23. Bakanlık görüşünde; konu ile ilgili AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilmiş, Anayasa'nın 22. maddesi çerçevesinde kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi amacı doğrultusunda başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzenin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir.

24. Bakanlık görüşüne karşı verilen cevap dilekçesinde; mektubun yabancı dilde yazılmasının mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması için tek başına yeterli olmadığı, bu hususta yasal bir düzenlemenin bulunmadığı belirtilmiş ve başvuru dilekçesinde yer alan iddia ile talepler tekrar edilmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, başvurucuya gönderilen mektubun sakıncalı görülerek alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Ahmet Temiz, § 23; Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

27. Anayasa'nın "Haberleşme hürriyeti" kenar başlıklı 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz...

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."

28. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz (aynı kararda bkz. §§ 28-34) kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelere ilişkin genel ilkeler belirtilmiştir. Buna göre haberleşme özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 22. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Müdahalenin yasal dayanağını oluşturan mevzuatın ulaşılabilir, yeterince açık ve belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçlar açısından öngörülebilir olması gerekir. İkinci olarak söz konusu müdahale meşru bir amaca dayanmalı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmalıdır (Ahmet Temiz, § 36).

29. Disiplin Kurulu, başvurucuya gönderilen mektubun sakıncalı olduğunu değerlendirerek alıkonulmasına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan karar ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu açıktır.

30. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz (aynı kararda bkz. §§ 37-46) kararında, somut olayda da uygulanan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin hükümlülerin ceza infaz kurumlarından yaptıkları yazışmaların denetimi ve sınırlandırılmasının kanuni dayanağını oluşturduğu ve düzenlemenin kanunilik ölçütünü karşıladığı tespiti yapılmıştır. Öte yandan haberleşme hürriyetinin düzenlendiği Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında, söz konusu sınırlama sebeplerine bağlı kalınarak yapılacak sınırlamanın ancak usulüne uygun olarak verilecek hâkim kararıyla mümkün olabileceği belirtildikten sonra üçüncü fıkrasında "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir." denilerek bu

kuralın da mutlak olmadığı ve bu kurala bazı kurumlar yönünden kanunla sınırlamalar getirilebileceği açıkça düzenlenmiştir (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 71). Bu bağlamda ceza infaz kurumları, Anayasa'nın 22. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında istisnaların uygulanacağı kamu kurumlarındandır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, §§ 74-76).

31. Somut olayda Disiplin Kurulunca mektubun alıkonulmasının nedeni olarak bir kısmı İngilizce yazılan mektupta şifrelenmiş gizli haberleşme şüphesinin bulunması gösterilmiştir. Kararda, 5275 sayılı Kanun'a dayanılarak hazırlanan İnfaz Tüzüğü'nde yer alan "Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgrafların" mahpuslara verilmeyeceğinin, mahpus tarafından yazılmış ise gönderilmeyeceğinin hüküm altına alındığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun mektubunun denetlenmesi suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ile ceza infaz kurumlarında asayiş ve güvenliğin sağlanması amaçlarını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın haberleşme hürriyetine ilişkin 22. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (Ahmet Temiz, §§ 47-51).

32. Anayasa Mahkemesinin Ahmet Temiz (aynı kararda bkz. §§ 58-68) kararında hükümlü ve tutukluların gönderdiği veya kendilerine gönderilen mektuplara ceza infaz kurumlarının ilgili kurulları tarafından yapılan müdahalelerde demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesi yönünden genel ilkelere yer verilmiştir. Buna göre demokratik toplum düzeninin gerekleri gözetilmeli, sınırlamada öngörülen meşru amaç ile sınırlandırma aracı arasında orantısızlık bulunmamalı, sınırlandırmayla ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir denge kurulmasına özen gösterilmelidir.

33. Ayrıca ceza infaz kurumu yetkilileri, mektup gönderme ve almanın ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin ve tutukluların dış dünya ile bağlantısında en önemli araçlardan biri olduğu gerçeğini gözönünde bulundurarak dış dünya ile yeterli bir iletişim sürdürmelerinde onlara yardım etmeli ve bunun için uygun desteği sunmalıdır (Musa Kaya (2), B. No: 2013/2351, 16/9/2015, § 66).

34. Ancak ceza infaz kurumlarında tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak kamu düzeninin korunmasına ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların hakları sınırlandırılabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 35). Bu kapsamda mektubun tamamında ya da mektup içeriğinin bir kısmında yer alan ifadelerin 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinde yer verilen sebeplerden en az birini içermesi, özellikle ceza infaz kurumunun ilgili kurulları tarafından da yeterli düzeyde gerekçelendirilmesi gerekir. Dolayısıyla mektubun içeriğindeki hangi ifadelerin neden sakıncalı olduğu gerekçede gösterilmek zorundadır (Üsame Gökçe, B. No: 2014/34249, 11/3/2020, § 29).

35. Somut olayda Ceza İnfaz Kurumu tarafından alıkonulan mektubun bir kısmının İngilizce bir kısmının ise Türkçe yazıldığı görülmektedir. Başvurucunun kardeşi tarafından gönderilen mektubun Türkçe yazılan kısmında genel olarak aile bireyleriyle ilgili bilgiler yer almış ve aile bireylerine ait olduğu belirtilen fotoğraflar mektuba eklenmiştir.

36. Disiplin Kurulunca verilen kararın nedeni, mektubun bir kısmının yabancı dilde

yazılması ve bu şekilde mektupta şifrelenmiş gizli yazışma ve haberleşme şüphesinin bulunması şeklinde açıklanmıştır. Derece mahkemelerince verilen kararlarda ise FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan kişilerin mors alfabesi gibi akıl almaz ve sıra dışı haberleşme ağlarını kullandıkları, bu kapsamda denetlenen ve yabancı dilde yazılan mektubun sakıncalı olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.

37. Öncelikle vurgulanmalıdır ki ceza infaz kurumunda tutulan kişilerin yazışmalarının öngörülen meşru amaçlar doğrultusunda denetim altında tutulması olağandır. Öte yandan söz konusu mektupların denetlenmeye uygun şekilde ve yöntemde kaleme alınması, haberleşme amacından farklı bir amaç gütmemesi gerekir. Başka bir deyişlemektubun içeriği ve bütünlüğü itibarıyla denetime imkân verecek şekilde yazılması gerekir. Kullanılan dil de bu bakımından önemlidir. İlgili kişinin yabancı uyruklu biri olması ve Türkçe bilmemesi gibi haklı bir gerekçeye dayanan istisnai durumlar olmadığı müddetçe ceza infaz kurumuna gelen ya da kurumdan gönderilen mektupların ceza infaz kurumu yetkililerinin anlayabileceği ve mevzuat çerçevesinde denetimini yapabilecekleri dilde yazılması gerekir. Aksi durumda her türlü dilde yazılmış ya da herhangi bir anlam bütünlüğü sağlamaya uygun olmayan mektupların kaleme alınması, ceza infaz kurumu idareleri üzerinde -kurum düzeni ve güvenliği ile suç işlenmesinin önlenmesi görevlerini layıkıyla yerine getirmelerine engel olacak derecede- külfet oluşmasına yol açabilir.

38. Somut olayda Ceza İnfaz Kurumu, bir kısmı yabancı dilde yazılan mektubun içeriğini denetleyemediğinden şifreli haberleşme şüphesi olabileceği düşüncesiyle hareket etmiştir. Mektupların denetime tabi tutulmasındaki meşru amaç, gerek Ceza İnfaz Kurumundan dışarıya gerekse dışarıdan Ceza İnfaz Kurumuna gönderilen mektup sayılarının yüksekliği, gerçekleştirilen denetim işlemlerinin yoğunluğu ile mektubu gönderen kişinin başvurucunun kardeşi olduğu, Türkçe bildiği ve yabancı dilde yazma zorunluluğunun bulunmadığı hususları bir bütün olarak dikkate alındığında mektubun İngilizce yazılan kısmına yönelik gerçekleştirilen uygulamanın ve alınan kararların demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenebilecektir.

39. Ancak başvuruya konu olan mektubun bir kısmının İngilizce yazılmasının yazışmanın gizli ve şifrelenmiş olduğu konusunda şüphe doğurduğu ifade edilmiş ise de mektubun Türkçe yazılan kısmına ilişkin olarak idari ve yargısal makamlar tarafından herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Mektubun Türkçe olan kısmının neden denetlenmediği açıklanmamış ve bu kısımda yer alan hangi ifadelerin sakıncalı olduğu ortaya konulmamıştır.

40. Ayrıca mektubun denetlenmeye uygun olan Türkçe kısmında sakıncalı olduğu değerlendirilen ifadelerin bulunması hâlinde bu tür ifadelerin çizilmesi ve mektubun Türkçe kısmının bu hâliyle başvurucuya verilmesi konusunun neden değerlendirilmediği hususunda da herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır.

41. Bu itibarla mektubun denetime elverişli olan Türkçe kısmına ilişkin olarak ayrı bir değerlendirmede bulunulmadan mektubun tümünün aynı gerekçeyle alıkonulması nedeniyle somut olaya özgü kabul edilebilir makul gerekliliklerin ortaya konulamadığı değerlendirilmektedir. Neticede müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olmadığı ve ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil ettiği kanaatine varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

44. Başvurucu, ihlalin tespiti ve ihlalin giderilmesi ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

45. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

46. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

47. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

48. Somut olayda başvurucuya gönderilen mektubun Ceza İnfaz Kurumu tarafından sakıncalı bulunarak alıkonulmasına ilişkin verilen karara yönelik itirazın İnfaz Hâkimliğince

reddedilmesi nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

49. Bu durumda haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İnfaz Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

50. Öte yandan somut olayda yeniden yargılamanın başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. İhlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi amacıyla haberleşme hürriyetinin ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

51. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğin haberleşme hürriyetine yönelik ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2017/3792, K.2017/4027) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAŞİT POYRAZ

B. No: 2017/39219 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39219

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAŞİT POYRAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39219)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Raşit POYRAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması ve infaz memuru tarafından görüşmenin izlenmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/11/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. İkinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Emekli emniyet müdürü olan başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Tokat Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 25/7/2017 tarihinde Tokat'ta gözaltına alınmıştır.

12. Tokat Sulh Ceza Hâkimliği 31/7/2017 tarihinde başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

13. Başvurucunun tutuklama kararına yaptığı itiraz Zile Sulh Ceza Hâkimliğince 14/8/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

14. Başvurucunun tutukluluk durumu ve tahliye talepleri bu süreçte sulh ceza hâkimlikleri tarafından resen veya talep üzerine değerlendirilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun tutukluluğun devamı kararlarına yaptığı itirazlar da reddedilmiştir. Son olarak Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği 8/11/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

15. Başvurucu anılan kararın 13/11/2017 tarihinde tebliğ edildiğini bildirmiştir.

16. Başvurucu 27/11/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Tokat Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisizlik kararı üzerine soruşturmayı yürüten Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 16/11/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

18. Ankara 28. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 22/11/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/42 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

19. Mahkeme 25/4/2018 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme hükümle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına da karar vermiştir.

20. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf mahkemesinde derdesttir.

21. Anayasa Mahkemesince Tokat T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yazılan müzekkere cevabına göre ilk olarak Tokat Cumhuriyet BaşsavcılığıncaTokat T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan tutuklu olan kişiler hakkında 23/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca uygulama yapılması yönünde 27/7/2016 tarihinde genel bir yazı yazıldığı anlaşılmaktadır.

22. Bu bağlamda anılan müzekkere cevabına göre sonraki süreçte ise Savcılığın talebi üzerine Tokat Sulh Ceza Hâkimliğinin 16/8/2017 tarihli kararı ile FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan tutuklu kişilerin müdafileri ile yapacakları görüşmelerin 29/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK'nın 3. maddesi ile değişen 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 59. maddesi uyarınca teknik cihazlarla kayda alınmasına ve bir görevli tarafından izlenmesine dair genel bir karar verildiği anlaşılmaktadır. Savcılığın görüşmelerin kısıtlanmasına ilişkin kararın süresinin üç ay uzatılmasına dair21/11/2017 tarihinde yaptığı talebin ise Tokat Sulh Ceza Hâkimliğinin 22/11/2017 tarihli kararı ile -itiraz yolu açık olmak üzere- reddedildiği görülmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İtiraz olunabilecek kararlar" kenar başlıklı 267. maddesi şöyledir:

"Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir."

24. 5271 sayılı Kanun'un "İtiraz usulü ve inceleme mercileri" kenar başlıklı 268. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile (3) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

"(1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) (Değişik: 18/6/2014-6545/74 md.) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir."

25. İlgili hukuk için ayrıca bkz. Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020, §§ 32-57.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak -UYAP üzerinden temin edilen ve sunduğu belgelerden- geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan, bireysel başvuru tarihi itibarıyla tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kabul Edilebilirlik Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu, tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda avukatı ile yaptığı görüşmelerinin teknik araçlarla kayda alınması ve bu sırada infaz memurunun görüşmeyi izlemesi nedeniyle tutukluluğa itiraz bağlamında savunma hakkının kısıtlandığını ve etkili bir şekilde hukuki yardımdan yararlandırılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde; öncelikle başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak tazminat davası yolunu tüketmeden bireysel başvuru yaptığı belirtilerek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlık, başvurucunun 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nda öngörülen başvuru yollarını tüketmediğini de dile getirmiştir.

30. Bakanlık; başvurucunun itiraza ilişkin dilekçelerini ve delillerini ilgili mercilere sunabileceğini, buna ilişkin bir kısıtlamanın bulunmadığını, keza müdafii ile arasında belge veya dosya değişimine engel olunduğuna ya da bunlara el konulduğuna ilişkin bir şikâyetinin bulunmadığını, dolayısıyla müdafii ile görüşmesinin infaz koruma memuru tarafından izlenmesi ve kayıt altına alınmasının tutukluluğun hukukiliğine itiraz hakkına bir müdahale oluşturmadığını ileri sürmüştür.

31. Bakanlık ayrıca KHK ile getirilen bu düzenlemenin yeterli güvenceleri bünyesinde taşıdığını ve denetim mekanizmalarını ortaya koyduğunu, buna karşılık başvurucunun bu yolları kullanmadığını belirtmiştir. Bakanlığa göre düzenlemenin amacı kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesidir. Bakanlık, başvurucunun üzerine atılı suçun niteliği (FETÖ/PDY üyelerinde örgütsel davranış bilincinin yoğunluğu ve faaliyetlerini gizli icra etmeleri) dikkate alındığında toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir veya talimat verilmesi ya da yorumlarıyla gizli, açık veya şifreli mesajlar iletilmesi şüphesinin varlığı hâlinde söz konusu tedbirin uygulandığını belirterek anılan tedbirin etkili denetim mekanizmaları öngördüğünü ve ölçülü olduğunu, dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini ileri sürmüştür.

32. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunarak yapılan müdahalenin ölçülü olmadığını, bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

34. Başvurucunun müdafii ile yaptığı görüşmelerin ilk olarak Tokat Cumhuriyet Başsavcılığının 667 sayılı KHK hükmü uyarınca uygulama yapılması yönündeki genel yazısı üzerine sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır (bkz. § 21).

35. 4675 sayılı Kanun'un 1. maddesine göre bu Kanun, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere kurulan infaz hâkimliklerine ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Yine 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesinde ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun ya da diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün, her hâlde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurulabileceği, infaz hâkimliğinin verdiği karara karşı da ağır ceza mahkemesi nezdinde itiraz edilebileceği belirtilmiştir.

36. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer şikâyetlerle ilgili olarak yaptığı inceleme sonunda 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenen infaz hâkimliğine şikâyet yolunun -bu kapsamda kalan iddiaları bakımından- başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hak arama yolu olduğunu belirterek başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 101-107; Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020, §§ 128-138). Somut olayda bireysel başvuru dosyası kapsamında başvurucunun bu yola başvurduğuna ilişkin herhangi bir bilgi veya belge bulunmamaktadır.

37. Öte yandan başvurucunun müdafii ile görüşmelerinin 16/8/2017 tarihinden itibaren üç ay süre ile Tokat Sulh Ceza Hâkimliğinin aynı tarihli kararıyla sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır (bkz. § 22). Tokat Sulh Ceza Hâkimliğinin söz konusu kararı 5271 sayılı Kanun'un 267. ve 268. maddeleri uyarınca itiraza tabi bir karardır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında Tokat Sulh Ceza Hâkimliği tarafından alınan kısıtlama kararına karşı itirazda bulunduğuna dair herhangi bir belge sunmamış veya bu yönde bir bilgi de vermemiştir.

38. Buna göre 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesinde belirtilen infaz hâkimliğine şikâyet yolunun ve 5271 sayılı Kanun'un 268. maddesinde öngörülen sulh ceza hâkimliğinin kararına karşı itiraz kanun yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz etkili hukuk yolları olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu olağan hak arama yolları tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Tutukluluğun hukukiliğine etkili bir şekilde itiraz edilememesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA, 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN AYDEMİR

B. No: 2018/10651 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10651

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN AYDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10651)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Osman AYDEMİR

Vekili : Av. Abdurrahim SIĞIRTMAÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması ve infaz memuru tarafından görüşmenin izlenmesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. İkinci Bölüm İkinci Komisyon tarafından başvurucunun avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması ve buna bağlı olarak tutukluluğun hukukiliğine etkili bir şekilde itiraz edememesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna, ayrıca başvurucunun adli

yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Öğretmen olarak görev yapan başvurucu hakkında darbe teşebbüsünden sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 26/4/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 8/5/2017 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

13. Başsavcılık 6/10/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

14. Ankara 25. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/385 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

15. Mahkeme 16/2/2018 tarihinde başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiş, başvurucunun bu karara itirazını Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesi 16/3/2018 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

16. Başvurucu anılan kararın 22/3/2018 tarihinde tebliğ edildiğini bildirmiştir.

17. Başvurucu 19/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Mahkeme 25/12/2018 tarihinde, başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

19. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020, §§ 32-57.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda avukatı ile yaptığı görüşmelerin teknik araçlarla kayda alınması ve bu sırada iki infaz memurunun görüşmeyi izlemesi nedeniyle tutukluluğa itiraz bağlamında savunma hakkının kısıtlandığını ve etkili bir şekilde hukuki yardımdan yararlandırılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; öncelikle başvurucunun 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nda öngörülen başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuru yaptığı belirtilerek başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

24. Bakanlık; şikâyetin esasına ilişkin olarak ise olağanüstü hâl döneminde çıkarılan kanun hükmünde kararname (KHK) ile getirilen ve bireysel başvuruya konu müdahalenin dayanağını oluşturan bu düzenlemenin yeterli güvenceleri bünyesinde taşıdığını ve denetim mekanizmalarını ortaya koyduğunu, buna karşılık başvurucunun bu yolları kullanmadığını belirtmiştir. Bakanlığa göre düzenlemenin amacı kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesidir. Bakanlık, başvurucunun üzerine atılı suçun niteliği (FETÖ/PDY üyelerinde örgütsel davranış bilincinin yoğunluğu ve faaliyetlerini gizli icra etmeleri) dikkate alındığında toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir veya talimat verilmesi ya da yorumlarıyla gizli, açık veya şifreli mesajlar iletilmesi şüphesinin varlığı hâlinde söz konusu tedbirin uygulandığını belirterek anılan tedbirin orantılı ve ölçülü olduğunu, dolayısıyla başvurunun açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013 § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü müdafi ile görüşmesinin teknik kayda alınması ve bu görüşme sırasında iki infaz memurunun hazır bulunması nedeniyle tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz hakkının engellendiğine ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

26. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

27. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâl

döneminde çıkarılan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin KHK'nın 6. maddesi uyarıca terör suçları dâhil olmak üzere bazı suçlardan tutuklanan kişiler hakkında uygulanan avukatla görüşmelerin kayda alınması ve ceza infaz kurumu görevlileri aracılığıyla izlenmesi tedbirine ilişkin olarak -ilgili kanun hükümleri ve ülke genelinde derece mahkemelerinin karar ve uygulamalarından hareketle- infaz hâkimliklerine şikâyet yolunun tüketilmesi gereken ulaşılabilir ve etkili bir başvuru yolu olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Solmaz, B. No:2017/15251, 12/2/2020, §§102-106; Emre Ayhan, §§ 132-136). Somut olayda terörle (FETÖ/PDY) ile bağlantılı bir suçtan tutuklu bulunan başvurucu yönünden anılan bu kararlardaki değerlendirme ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir. Buna göre infaz hâkimliğine şikâyet yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutukluluğun hukukiliğine etkili bir şekilde itiraz edilememesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERZAN SÜMER

B. No: 2018/16001 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/16001

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERZAN SÜMER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/16001)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Şerzan SÜMER

Vekili : Av. Helin SÜMER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Müşteki M.Ö. isimli kişinin işyerlerinin basılması olayları sonrasında verdiği şikâyet dilekçesiyle İstanbul Barosuna kayıtlı avukat olan başvurucunun da aralarında bulunduğu bir kısım süpheli hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Terör ve Örgütlü Suçları Soruşturma Bürosunca soruşturma başlatılmıştır.

9. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 31/3/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

10. Başvurucu 1/4/2018 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğünde müdafii huzurunda ifade vermiş, ifadesinde özetle isnat edilen suçlamalarla bir ilgisinin bulunmadığını savunmuştur. Başsavcılık, suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu 4/4/2018 tarihinde İstanbul Nöbetçi Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

11. Başvurucunun sorgusu İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı tarihte yapılmış, başvurucunun müdafii de sorgu esnasında hazır bulunmuştur. Başvurucunun sorgudaki savunması şöyledir:

"Ben AÇ.nin yaklaşık 2,5 yıldır vekaletli avukatlığını yaptım. C.S.de avukatlığını yapmaktaydı. 1,5 yıl yaptıktan sonra bırakmıştır. A.Ç.nin yeniden yargılanma dosyalarını hazırladım ve başvurularını yaptım. Alacakları ile ilgili hiçbir dosyada vekalet koymadım. Ben bıraktıktan 6 ay sonra geçen sene bu zamanlar bir taşınmazı vardı. Ben o taşınmazın iadesi ile ilgili R.E.K. isimli borçlu ile protokol hazırladım. R.E.K. toplamda 100 milyon dolar civarında kredi kullanmış. A. bey bununla ilgili benim takip etmemi istemişti. Bu yer ile ilgili R. bey bütün ipotekleri kaldıracağını söylemişti. Daha sonra bu şahıs tutuklandı. Daha sonra bu kişi ile hiç görüşmedim. Bu şahsın taşınmazları karşılığında borcunu kapattık. Ancak hala 1,6 milyon borcu bulunmaktadır. M.Ö., A. beyle hiç alakası olmayan bir kişidir. A.Ç. benim müvekkilimdir. Daha önce bir kaç dosyasının temyizini yapmıştım. A.Ç., A.Ç.ile hastanede görüştüğünü bilirim. Dışarıda A.beyin alacaklarını tahsil etmemektedir. M.Ö. ile S.Y. ile olan davadan avukatlık ücreti olarak S. beyden 50.000 TL alacaktım. M.Ö.nün avukatı tehdit edildiklerini söylemişti. Bu mesele benim dışında olduğunu söyledim. Beni de şahit yazabileceklerini söyledim. Daha sonra ben S.Y.ye ulaşımadım ve bana söz verdikleri 50.000 TL'yi alamadım. Ben bu dosyadan elimi zaten çektim. Ben bu meseleyi hukuki yönden çözemeyince şahışlar inisiyatif alarak olayı çözmüşlerdir. Bu olay benim dışımda gelişmiştir. Bana okuduğunuz beyan bana ait değildir. Ben tehditte bulunmadım. Böyle bir şey olsaydı suç duyurusunda benim hakkında da suç duyurusunda bulunurlardı. Benim bu kişilerle somut bağımı ortaya koyacak hiçbir delil yoktur. N.A., A. beyin eşinin şoförlüğünü yapan kişidir. 1 Şubat 2018'dekigörüşmeden 8 ay önce ben vekilliğini bırakmıştım. Ancak A. bey rica ettiği için bu dosya ile ilgili protokümüz olduğu için ilgilendim. A.Ç.nin söylediği hiçbir şeyi R.E.K.ye iletmedim. R.E. çözüm odaklı davranmıştım. Ben tamamen mesleğimin gereğince hareket ettim. Benim bu kişileri tehdit ettiğime dair delil yoktur. Beni mağdur etmişlerdir. Buradan çıktıktan sonra ilk iş bu kişilerle ilgili suç duyurusunda bulunacağım. Atılı suçlamayı kabul etmiyorum."

12. Sorgu sonucunda başvurucunun suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"... Şüpheliler ... Şerzan Sümer'in üzerine atılı suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçundan ... suçlarını işlediklerine ilişkin soruşturma dosyası kapsamında bulunan usulüne uygun elde edilmiş telefon dinleme tapeleri, tanık beyanları, müşteki ifadeleri, aramalarda el konulan silah ve bu silahlara ait mermi ve fişekler örgüt lideri A.Ç.nın kendi el yazısı ile yazmış olduğu yazılar, sosyal medya paylaşımları, HTS kayıtları, şüphelilerin birbirleri ile irtibatını gösteren fotoğraf ve video kayıtları dikkate alındığında, şüphelilerin tespit edilen nitelikli yağmaya teşebbüs, silahla kasten yaralama, adam öldürmeye teşebbüs gibi 10 ayrı eylemde bulundukları, eylemlerin niteliği ve suçların işleniş biçimi dikkate alındığında sözkonusu suçların silahlı örgüt kapsamında işlendiğine ilişkin kuvvetli şüpheler olduğu, suç mağdurlarına yönelik teşhis işlemlerinin yaptırıldığı ve şüphelilerin birbirleri ile ve örgüt lideri konumundaki A.Ç. ile yoğun ve sürekli irtibatlarının olduğu, bu itibarlar şüphelilerin üzerlerine atılı suçları işlediğine ilişkin somut olgulara dayalı kuvvetli şüphe nedenlerinin bulunduğu, yasada bu suç için ön görülen cezanın üst sınırına göre şüphelilerin kaçmaları, delilleri karartma şüphelerinin bulunması, atılı suçun CMK 100 maddesinde sayılan suçlardan olması nedeniyle tutuklama sebeplerinin var kabul edilmesi gerekliliği, soruşturma konusu suçun ağırlığı ve önemi dikkate alındığında adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağından CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelilerin ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

13. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliği 19/4/2018 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın ilgili bölümü şöyledir:

"İtiraz konusu kararda kuvvetli suç şüphesini gösteren somut delil ve vakıaların soruşturma dosyasının içeriğine uygun şekilde ortaya konulduğu; tutuklamayı gerektiren nedenlerin ve tutuklama tedbirinin ölçülülük ilkesine uygun olduğunu, tutuklama yerine adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasının yetersiz kalacağını gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıklandığı, açıklamaların soruşturma dosyası içeriğine de uygun olduğu; tüm bu olgu, tespit ve nedenler karşısında İstanbul 8. Sulh Ceza Hakimliği'nin itiraza konu tutuklama kararında usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmayıp, kararın yerinde olduğu sonuç ve vicdani kanaatine varılmakla, şüpheli müdafiilerinin yerinde görülmeyen itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir."

14. Başvurucu, kararı 30/4/2018 tarihinde öğrendiğini beyan etmiş ve 21/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15.Başvurucu, Başsavcılığın resen yaptığı değerlendirme sonucu 19/10/2018 tarihli kararıyla tahliye edilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Cumhuriyet Başsavcılığımızca yürütülmekte olan adli soruşturma kapsamında tutuklu bulunan şüpheli Şerzan Sümer suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütüne üye olma suçundan tutuklanmış ise de, tutuklu kaldığı süre, kendisine isnat edilen suçun kanunda öngörülen ceza miktarı, lehine tanık beyanı ve dolayısıyla suçun vasıf ve mahiyetinin değişme ihtimaline binaen bu aşamada tutuklu kaldığı sürede göz önünde bulundurularak tahliyesine karar verilmesi gerektiği anlaşıldığından5271 sayılı CMK'nun 103/2 maddesi gereğince tahliyesine... [karar verildi.]"

16. Başsavcılık 20/12/2018 tarihli iddianamesi ile, başvurucunun suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma, silahla birden fazla kişi tarafından birlikte var olan veya varsayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağmaya teşebbüse yardım etme suçlarından cezalandırılması istemiyle toplam 61 şüpheli hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açmıştır.

Organize suç örgütlerine ilişkin genel açıklamaların yer aldığı iddianamede bahse konu örgütün hiyerarşik yapısına, hukuka aykırı hangi tür eylemlerde bulunduğuna ve başvurucu ile birlikte diğer şüphelilerin eylemlerine değinilmiştir. İddianamede başvurucuya isnat edilen suçlamaya esas alınan olgular şöyledir:

i. Başvurucunun aynı zamanda vekâletnameli avukatı olduğu A.Ç.nin adını kullanarak gerçekleştirdiği iddia edilen ve isnat edilen eylemlerle ilgili müşteki ve tanık beyanlarının bulunduğu ileri sürülmüştür.

ii. Olayın müştekisi olan M.Ö.nün üç ayrı işyerinde gerçekleşen eylemlerin failleri ile başvurucu arasında olay tarihi ve sonrasında telefon trafiği olduğu belirtilmiştir.

17.İddianamede başvurucuya yöneltilen eylemlere ilişkin olarak müşteki ve bir kısım tanığın beyanları özetle şöyledir:

- Müşteki M.Ö. şikâyetlerine ilişkin beyanlarında "Savcılık makamına vermiş olduğum dilekçede adı geçen S.Y.yi 2011 yılında bir gayrimenkul danışmanlık şirketinden tanırım. S.de beni bu vesile ile tanır. Kendisi de satmış olduğu işlerden komisyon alır. Ben 2014 yılında resmi faturalı beyanlı bir gayrimenkul satışı gerçekleştirdim. Bu gerçekleştirmiş olduğum satıştan komisyon aldım. S.Y.nin bu satıştan haberi olmuş olacak ki satışını gerçekleştirdiğim inşaat firmasından talep etmiş, onlardan bir şey alamayınca benim 0532 228 ... numaralı telefonumu tarihini şu an hatırlayamadığım ancak kayıtlarda bulunabilecek olan bir tarihte 0532 568 ... numaralı telefondan kedisini avukat Şerzan olarak tanıtan bir şahıs aradı ve bana hitaben 'siz bir ticaret yapmışsınız, bu ticaretten dolayı bir kişiye borcunuz var', bende kime borcum olduğunu sordum, telefondaki şahıs borçlu olduğum kişinin adını vermedi, oturalım konuşalım dedi. Bende kimseye borcum olmadığını, borçlu isem dava açabileceklerini söylediğimde, avukat bana 'dava açarız sıkıntı yok, fakat bu A.Ç.Beyin'in özel ricasıdır' dedi. Bende kendisini tanımadığımı, dava açabileceklerini söyleyerek telefonu sonlandırdım. Aradan bir hafta on gün kadar sonra beni aynı numara kendime ait olan telefonumdan tekrar aradı ve kendisinin avukat Şerzan olduğunu söyledi, bu seferki görüşmemizde benim kendisinin müvekkili olan S.Y.ye yapmış olduğum satıştan borçlu olduğumu, bu parayı ödememi söyledi. Bende kendisine yine aynı şekilde kimseye borcum yok diyerek telefonu kapattım. Akabinde 1 ay kadar sonra 21/11/2016 tarihinde eş zamanlı olarak Tercüman Sitesi ... Cevizlibağ Zeytinburnu ve Balıkesir Susurluk'ta bulunan Medist ... tesisimiz ile Yenidoğan Mahallesi ... Bayrampaşa da bulunan Medist Merkez ofisimizin ismini bilmediğimiz daha önce görmediğimiz şahıslar tarafından basıldığını öğrendim. Gelen şahıslar çalışanlarımıza M. nerede, neden avukatın telefonunu açmıyor, borcunu ödesin demişler, savcılığa verdiğim dilekçede bulunan telefon numaralarını bırakarak benim aramamı söylemişler. İş yerimize gelen şahıslar o tarihte Bayrampaşa da bulunan ofisimizde tadilat işleri yapan İ.S.ye kendilerinin A.Ç.nin adamı olduklarını, M. avukat Şerzan'ı arasın demişler. Ayrıca Mali Müşavirimiz B.A.ye de M. avukat Şerzan'ı arasın diyerek dilekçede mevcut telefon numarasını bırakmışlar. Balıkesirde faaliyet gösteren işyerimizde çalışanımız M.G. ve G.A.ya telefon numarası bırakıp biz Ç.nin adamlarıyız, avukat Şerzan'ı arasın, tekrar geleceğiz demişler.

Ben bu konuları öğrendikten sonra avukatım ile beraber savcılığa suç duyurusunda bulundum. Benim kimseye borcum yoktur. Benden para talep eden kişiler birden fazla kişi ile gelerek beni korkutup, A.Ç.nin adını kullanarak benden para koparmaya, çökmeye çalışmaktadır. Bu nedenle S.Y. ve onun yönlendirmesiyle iş yerimize gelen şahıslardan davacı ve şikayetçiyim.

... Burada belirtiğim gibi S.Y. isimli şahsı 2011 yılından beri tanırım. Ben Gayrimenkul alım satımı işi yaptığım süreçte S.Y.ye bana aracılık yaptığı bazı işlerde ben kendisine yasal bir sözleşme olmasa da komisyon verdim. Ancak 2014 yılından gerçekleştirdiğim resmi ve faturalı gayrimenkul satışında S.Y. isimli şahsın bir ilgisi olmadığı için yaptığım satıştan kendisine komisyon vermedim. Çünkü şahsın satışa herhangi bir katkısı olmadı ayrıca aramızda bir sözleşme de yoktu. Bu şahıs benim satış yaptığımı duyunca kendisince bu satıştan 140 milyon dolar komisyon aldığımı bunun %15'ini kendisine vermem gerektiği yani kendisine yaklaşık 21 milyon dolar para vermem gerektiğini söyledi ...

...Ben S.Y. isimli şahsın bu işi avukat Şerzan isimli şahıs ile birlikte A.Ç. isimli şahsın adamlarına ihale ettiğini düşünüyorum." şeklinde ifade vermiştir.

- Müşteki M.Ö.nün vekili M.F.A. tanık sıfatıyla verdiği beyanda "2016 yılının Kasım ayında tam gününü hatırlamadığım bir günde müvekkilimiz olan M.Ö. çalıştığım büroyu telefonla arayarak 'kendinin üç farklı yerde bulunan ofisini üç ayrı ekip halinde şahısların bastığını, gelenlerin Ç.nin adamları olarak tanıttıklarını, bir numara bırakarak avukat Şerzan Sümer'i arayarak S.Y.ye ödemesi gereken bir milyon dört yüz bin TL paranın ödenmesini söylemişler, aksi takdirde kötü olur' diyerek M.Ö.yü tehdit etmişler, bu olay bana müvekkilimiz tarafından ulaştırılınca ben Şerzan Sümer'in bir avukat olup olmadığını araştırdım daha sonra böyle bir avukatın olduğunu öğrenince İstanbul Barosunda kayıtlı olan numarasını bulup avukat Şerzan Sümer'i kullandığı telefondan arayarak kendimi tanıttım, müvekkili olduğum M.Ö.nün üç ayrı ofisinde meydana gelen olayları söyleyerek kendisine A.Ç.nin avukatı olup olmadığını, S.Y. ile bir ilgisinin olup olmadığını ve müvekkilimin ofislerine yapılan baskınlarla bir ilgisinin olup olmadığını sorduğumda Şerzan Sümer'de bana cevaben 'A.Ç.nin vekaletli avukatı olduğunu, S.Y.nin de kendi müvekkili olduğunu, müvekkilim M.Ö.nün, S.Y.ye 1.400.000 TL borcu olduğunu kendi müvekkili S.Y.nin iddia ettiğini ve bu konuda icra takibi başlatacaklarını, ofisleri basan şahıslarla bir ilgisinin olmadığını ve böyle bir olayın yaşandığını ilk defa benden duyduğunu, bir hukuk adamı olarakta bu tarz hukuk dışı eylemleri benimsemediğini, A.Ç.nin vekaletli avukatı olduğunu ancak başka bir ilgisinin olmadığını' söyledi, ayrıca Şerzan Sümer'i benimle yaptığı telefon görüşmesinde genel olarak meslek etiği çerçevesinde iyi niyetli olarak konuştu, bu dönemde müvekkilim M.Ö.nün işyerlerine yapılan baskınlarla alakalı Savcılığa suç duyurusunda bulundum, ancak avukat Şerzan Sümer'in yaşanan bu olaylarla bir ilgisinin olmadığını kanaat getirdiğimden söz konusu dilekçede ismine yer vermedim ve hakkında şikayette bulunmadık" şeklinde ifade vermiştir.

- A.Ç. isimli diğer bir şüpheli tanık sıfatıyla verdiği beyanda "S.F. isimli arkadaşının arkadaşı olan bir şahsın M.Ö. ile bir ticaret yaptığını ve alacağı olduğu, S.F.nin kendisinden yardım istemesi üzerine Av. Şerzan Sümer'den M.Ö. ile görüşmesini istediğini ve şahsın telefonunu verdiğini, Şerzan Sümer'in M.Ö.ye ulaşamadığını söylemesi üzerine arkadaşı Y.Ç.yi M.Ö. ile görüşmesi için ricada bulunduğu, Y.Ç.nin M.Ö.nün işyerine gittiğini, ancak şahsın orada olmadığını söylediğini, bunun üzerine kendisine M.Ö.nün şirket telefonunu aramasını söylediğini, olaya bu şekilde dahil olduğunu, Av. Şerzan Sümer'in M.Ö.ye 'dava açarız sıkıntı yok ancak bu A.Ç.nin özel ricasıdır' şeklinde beyanda bulunup bulunmadığını bilmediğini" ifade etmiştir.

18. Başvurucuya isnat edilen suça dayanak olan olgulara ilişkin hukuki değerlendirmeler iddianamede şöyle ifade edilmiştir:

"Örgüt üyesidir. Müşteki M.Ö.ye yönelik olarak gerçekleşen yağmaya teşebbüs eyleminin

şüphelisi konumundadır. Şöyle ki Şerzan Sümer isimli şahsın müşteki M.Ö. isimli şahısı arayarak kendisini avukat olarak tanıttıktan sonra M.Ö.den S.Y. isimli şahsa olan borcunun ödemesini, bunun A.Ç.nın özel bir ricası olduğunu ve bu görüşmeyi üzerine kayıtlı olan 0532 568 ... hattan yaptığı bu hattın avukat olan şüpheli Şerzan Sümer tarafından kullanıldığını tespit edildiği, bu görüşmelerden sonra müştekinin iş yerlerinin A.Ç. adamları tafından yağmaya teşebbüs amacıyla basıldığıdosya kapsamından tespit olunmuştur."

19. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 2/1/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2019/1 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

20. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesince 3/1/2019 tarihinde yetkisizlik kararı verilerek dosyanın İstanbul Anadolu Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

21. İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan tensip incelemesi ile birlikte 11/3/2019 tarihinde karşı yetkisizlik kararı verilerek dosyanın yetkili mahkemenin belirlenmesi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Ceza Dairesi Başkanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

22. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Ceza Dairesi 15/4/2019 tarihli kararıyla İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 11/3/2019 tarihli yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

23. Yargılamaya İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2019/166 sayılı dosyası üzerinden devam edilmiştir.

24. Mahkemede 19/6/2019 tarihli duruşmada başvurucu ile birlikte bir kısım sanığın savunmaları alınmıştır. Başvurucu, müdafii huzurunda verdiği savunmasında özetle avukatlık görevi dışında bir eylemi olmadığını belirterek suçlamaları kabul etmemiştir.

25. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV.İLGİLİ HUKUK

26. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Suç işlemek amacıyla örgüt kurma" kenar başlıklı 220. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

" ...

(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silahlı olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.

..."

27. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

10. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

..."

28. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1), (2) ve (5) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususstaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

...

(5) Bu madde ile 100 üncü madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir."

29. 13/9/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun "Soruşturmaya yetkili Cumhuriyet Savcısı" kenar başlıklı 58. maddesi şöyledir:

"Avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Avukat yazıhaneleri ve konutları ancak mahkeme kararı ile ve kararda belirtilen olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısı denetiminde ve baro temsilcisinin katılımı ile aranabilir. Ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan dolayı suçüstü hali dışında avukatın üzeri aranamaz.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanununun duruşmanın inzibatına ilişkin hükümleri saklıdır. Şu kadar ki, bu hükümlere göre avukatlar tutuklanamayacağı gibi, haklarında disiplin hapsi veya para cezası da verilemez."

30. 1136 sayılı Kanun'un "Kovuşturma izni, son soruşturmanın açılması kararı ve duruşmanın yapılacağı mahkeme" kenar başlıklı 59. maddesi şöyledir:

"58 inci maddeye göre yapılan soruşturmaya ait dosya Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne tevdi olunur. İnceleme sonunda kovuşturma yapılması gerekli görüldüğü takdirde dosya, suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesine en yakın bulunan ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet Savcılığına gönderilir.

Cumhuriyet Savcısı beş gün içinde, iddianamesini düzenliyerek dosyayı son soruşturmanın açılmasına veya açılmasına yer olmadığına karar verilmek üzere ağır ceza mahkemesine verir.

İddianamenin bir örneği, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun hükümleri uyarınca, hakkında kovuşturma yapılan avukata tebliğ olunur. Bu tebliğ üzerine avukat, kanunda yazılı süre içinde bazı delillerin toplanmasını ister veya kabule değer bir istemde bulunursa nazara alınır, gerekirse soruşturma başkan tarafından derinleştirilir.

Haklarında son soruşturmanın açılmasına karar verilen avukatların duruşmaları, suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesinde yapılır. (Ek cümle : 2/5/2001 - 4667/38 md.) Durum avukatın kayıtlı olduğu baroya bildirilir."

31. 1136 sayılı Kanun'un "İtiraz hakkı" kenar başlıklı 60. maddesi şöyledir:

"59 uncu maddede yazılı mahkemelerin tutuklama veya salıverilmeye yahut son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına dair kararlarına karşı Cumhuriyet Savcısı veya sanık tarafından genel hükümler uyarınca itiraz olunabilir.

Bu itiraz, suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesi hariç olmak üzere, itiraz edilen kararı veren mahkemeye en yakın ağır ceza mahkemesinde incelenir."

32. 1136 sayılı Kanun'un "Suçüstü hali" kenar başlıklı 61. maddesi şöyledir:

"Ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan dolayı suçüstü halinde soruşturma, bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından genel hükümlere göre yapılır"

33. 1136 sayılı Kanun'un "Görevi kötüye kullanma" kenar başlıklı 62. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun ve diğer kanunlar gereğince avukat sıfatı ile veya Türkiye Barolar Birliğinin yahut baroların organlarında görevli olarak kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkiyi kötüye kullanan avukat Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesi hükümlerine göre cezalandırılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen mesleğinden kaynaklanan güvencelere de riayet edilmeksizin yasal düzenlemelere aykırı olarak hakkında tutuklama kararı verildiğini, adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz

kalacağına ilişkin hiçbir gerekçe gösterilmediğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde, başvurucunun 19/10/2018 tarihinde tutukluluk hâlinin son bulmasına rağmen Ağır Ceza Mahkemesi önünde 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddeleri doğrultusunda tazminat davası açmaması karşısında başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede bu hususun da dikkate alınması ve tazminat yolunun tüketilmemiş olması nedeniyle mevcut başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca başvurucu hakkında suç işlemiş olabileceğinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin ve kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, ayrıca olayda tutuklama nedenlerinin mevcut olduğu ve tutuklamanın ölçülü olduğu, bu delillerin değerlendirilmesi sonucunda adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı görüşündedir.

37. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

38. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

39.Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

40. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1.Genel İlkeler

41. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

43. Diğer taraftan başvurucu, bir avukat olarak mesleklerinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin tutuklandıklarını iddia etmektedirler.

44. 1136 sayılı Kanun'un 58. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma yapılmasının Adalet Bakanlığının iznine bağlı olduğu ve soruşturmanın suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrasında ise duruşmanın inzibatına ilişkin hükümlerin saklı olduğu ve bu hükümlere göre avukatların tutuklanamayacağı gibi haklarında disiplin hapsi ve para cezası da verilemeyeceği belirtilmiştir.

45. 1136 sayılı Kanun'un 61. maddesinde ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suç dolayısıyla suçüstü durumunda soruşturmanın, bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından genel hükümlere göre yapılacağı ifade edilmiştir. Aynı Kanun'un 62. maddesinde ise bu Kanun ve diğer kanunlar gereğince avukat sıfatı ile veya Türkiye Barolar Birliğinin ya da baroların organlarında görevli olarak kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkiyi kötüye kullanan avukatın 5237 sayılı Kanun'un 257. maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

46. Buna göre 1136 sayılı Kanun'da avukatlar yönünden özel soruşturma prosedürlerinin yalnızca avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı öngörüldüğü ve bu hallerde soruşturmanın Adalet Bakanlığının iznine bağlı olduğu; bunun dışında kişisel suçları bakımından özel soruşturma usulünün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Başvurucu hakkındaki tutukluluğa ilişkin belgeler başta olmak üzere soruşturma dosyasında yer alan tespit ve değerlendirmeler ile Yargıtay 16. Ceza Dairesinin isnat konusu suçun görev suçu olarak nitelendirilemeyeceği yönündeki içtihadı karşısında söz konusu suçun kişisel suç olarak nitelendirilmesinin temelsiz ve keyfî bir yaklaşım olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Alparslan Altan, [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 123). Nitekim Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Kanunlar çerçevesinde konuyu hâkimler yönün etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 102-147).

47. Somut olayda avukat olan başvurucunun yaptığı görevle ilgili bulunmayıp kişisel suç niteliğindeki tutuklamaya konu edilen suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçu yönünden anılan kararlarda yer alan değerlendirmelerden ve varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun mesleğinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmediğinden bahisle kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir.

48. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

49. Başvurucu hakkında verilen tutuklama ve tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda ve hazırlanan iddianamede; başvurucunun isnat edilen eylemlere ilişkin olarak telefon dinleme tapelerine, tanık beyanlarına, müşteki ifadelerine ve HTS kayıtlarına dayanıldığı

görülmektedir (bkz. §§ 12,16-18).

50. Soruşturma dosyasında, başvurucunun suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma, silahla birden fazla kişi tarafından birlikte var olan veya varsayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağmaya teşebbüse yardım etme suçlamalarına katıldığına ilişkin olayın müştekisi olan M.Ö.nün yargılama aşamalarında anlatımlarda bulunduğu görülmektedir (bkz. § 17). Müşteki M.Ö.; başvurucunun avukat sıfatını da belirterek kendisini alacak meselesi nedeniyle iki kez aradığını, ilk aramasında kime borçlu olduğunu söylemeden hakkında dava açacağını belirtmesi üzerine kendisinin de borçlu ise dava açabileceğini söylediğini, bu kez başvurucunun "dava açarız sıkıntı yok, fakat bu A.Ç.Beyin in özel ricasıdır" şeklinde sözler sarf ettiğini, ikinci aramasında da borçlu olduğunu söylediği şahsın ismini de verdiğini beyan etmiştir. Bu olaylar sonrasında müşteki M.Ö.nün üç ayrı işyerinin başvurucunun da yargılandığı davada sanık olan bazı kişilerce basılarak avukat olan başvurucuyla söz konusu alacak meselesi nedeniyle görüşmesi gerektiğinin M.Ö.ye söylendiği ve başvurucuya ulaşılabilecek telefon numaralarının verilmiş olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca işyerlerindeki eylemlere ilişkin kamera görüntülerinin ve sonrasında bu olayların faili oldukları iddia edilen kişilerle başvurucunun telefon görüşmelerinin bulunduğuna dair HTS kayıtlarının olduğu iddianamede belirtilmiştir.

51. Somut olayda başvurucu avukattır. M.Ö. isimli kişi, başvurucunun kendisini iki kez telefonla arayarak kendisinden yapmış olduğu bir satış nedeniyle S.Y. isimli kişi adına para istediğini ifade etmiştir. Başvurucunun telefon konuşmasındaki bu isteğini -kamuoyunda bilinen bir suç örgütü lideri olan- müvekkili A.Ç.nin adını kullanarak dile getirdiği görülmektedir. Başvurucu ile adına para istediği S.Y. arasında vekâlet ilişkisinin olduğu yönünde bir veri de mevcut değildir. Bu durumda söz konusu para isteminin hukuki bir dayanağının olduğunu kabul etmek de mümkün görünmemektedir. Bunun yanı sıra süreç içinde M.Ö.nün işyerlerinin A.Ç. ile bağlantılı olduğu ifade edilen kişilerce basıldığı ve bu kişilerin başvurucuyla görüşülmesini istedikleri ileri sürülmektedir. Olayın bu koşullarında başvurucu yönünden suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin mevcut olduğunun kabul edilmesinin de temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

53. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

54. Somut olayda İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan suç işlemek amacıyla kurulan silahlı örgüte üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, delilleri karartma ve kaçma şüphesinin bulunmasına ve 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına ve bu aşamada adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 17).

55. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- delilleri karartma ve kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

56. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

57. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 214; Devran Duran, § 64).

58. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

60. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAZMİYE YEŞİLYURT

B. No: 2018/24182 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24182

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAZMİYE YEŞİLYURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24182)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Nazmiye YEŞİLYURT

Vekili : Av. Mehmet Zeki YEŞİLYURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özlük haklarına ilişkin olarak açılan davanın reddi nedeniyle mülkiyet hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Ücretli öğretmen olan başvurucunun ders ücretlerine dair 19/2/2010 tarihinde açtığı dava aleyhine olarak 19/4/2018 tarihinde kesin hükme bağlanmıştır.

9. Ret gerekçesinde ücretli öğretmenlerin ancak öğretmen sayısının yetersiz olması durumunda ek ders ücreti karşılığında ders okutmakla görevlendirildiği, ek ders okutmanın ücretli öğretmenlerin asli görevi olduğu ve ilgili mevzuat uyarınca ek ders ücretlerinin ancak kadrolu öğretmen veya yönetici olarak çalışmakla birlikte normal öğretim programı dışında görev yapan öğretmenlere ödenebileceği dikkate alındığında başvurucuya ek ders ücretinin %25 fazlasıyla ödenmesinin hukuki dayanağının bulunmadığı ifade edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, hukuka uygun olduğuna karar verilen işlem nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal ediliğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

12. Bir anayasal hak ihlali iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi dâhilinde olabilmesi için başvurucu tarafından dayanılan hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden olması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(Sözleşme) ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamında yer alması, ayrıca başvurucunun ihlal iddiasına temel alınan hakkın kapsamına giren korunmaya değer bir menfaatinin bulunması gerekir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 31).

13. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

14. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti

Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

15. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

16. Başvurucu, işlem nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Yargı makamları işlemi hukuka uygun bulmuştur. Buna göre yargı makamları önünde iddiasını ispat edemeyen ve belirli bir kanun hükmüne ya da istikrarlı bir içtihada dayanmayan başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamına giren bir ekonomik değeri veya en azından böyle bir değeri elde etme yönünde meşru beklentisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesi kapsamına giren korunmaya değer bir menfaati bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeni ile kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin

Akyıl, § 41).

22. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

25. Başvurucu, ihlalin tespitiyle yargılamanın yenilenmesi ve tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

26. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

27. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında net 14.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

28. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 16. İdare Mahkemesine (E.2010/262, K.2010/1670) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/24941 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24941

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24941)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Abdullah YILMAZ

2. Hayriye BULUÇ

3. Tasfiye Halinde Yaygın Telekominikasyon Hizmetleri

Elektronik İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

Temsilcisi : Osman ŞANLI

4. Zeynep YILDIRIM

Başvurucular Vekilli : Av. Levent KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, vergi davasında yargılamanın makul sürede tamamlanmaması ve hukuka aykırı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 2018 ve 2019 yılları içinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra

Komisyona sunulmuştur.

4. 2018/25063, 2018/25076, 2018/25091, 2018/26592, 2019/7062, 2019/26894, 2019/27495 numaralı bireysel başvuru dosyaları, aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/24941 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2018/24941 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculaın 2010, 2011 ve 2012 yıllarında açtığı vergi davaları 2017 ile 2019 yılları arasında kesinleşen hükümlerle sonuçlanmıştır.

10. Başvurucular 2018 ile 2019 yılları içinde ve süresinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaın İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama ve hukuka aykırı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

14. Başvuruculardan Zeynep Yıldırım hukuka aykırı karar verildiği, derece mahkemesince yanlış ve keyfî yorum yapıldığı iddiasında bulunmuş ise de söz konusu iddiaların karar sonucuna ilişkin olduğu açıkça anlaşıldığından anılan iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasının gerekmediği sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6, 7 ve 8 yıl sürdüğü anlaşılan yargılamalara ilişkin sürelerin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucular ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara hüküm fıkrasında belirtildiği şekilde manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen yargılama giderlerinin hüküm fıkrasında belirtildiği şekilde başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Zeynep Yıldırım'a dört ayrı yargı süreci için net 48.000 TL, Abdullah Yıldız'a iki ayrı yargı süreci için net 28.000 TL, Osman Şanlı'ya net 12.000 TL ve Hayriye Buluç'a net 10.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE; tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 1.178,80 TL harç bedelinin Zeynep Yıldırım'a; 729,20 TL harç bedelinin Abdullah Yıldız'a; 294,70 TL harç bedelinin Osman Şanlı'ya; 364,60 harç bedelinin Hayriye Buluç'a ÖDENMESİNE, ayrıca 3.000 TL vekâlet ücretinin de başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Antalya 1. İdare Mahkemesine (E.2010/1746, K.2011/1425; E.2011/723, K.2012/18; E.2011/724, K.2012/19) ve Antalya 2. İdare Mahkemesine (E:2012/1211, K:2013/873; E.2010/1806, K.2011/1760;E.2010/1807, K.2011/1751; E.2010/1809, K.2011/1755; E.2010/1811, K.2011/1756) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İÇTEN VE MEMET İÇTEN

B. No: 2018/25713 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/25713

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İÇTEN VE MEMET İÇTEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/25713)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Ali İÇTEN

2. Memet İÇTEN

Başvurucular Vekili : Av. Fuat ÇAMLIBEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu iptal ve tescil davasının sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların 26/2/2007 tarihinde açtığı tapu iptal ve tescil davası Doğubayazıt Kadastro Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucular makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucular 2007 yılında açılan davanın hâlen sonuçlanmamış olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2007 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 32.000 TL manevi tazminatın başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 32.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Doğubayazıt Kadastro Mahkemesine (E.2007/136) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ EKİNCİ VURAL

B. No: 2018/27544 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27544

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ EKİNCİ VURAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27544)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Deniz EKİNCİ VURAL

Vekili : Av. Mehmet SEYREK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 7/4/2010 tarihinde açtığı dava 24/5/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 16/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar vermesi sonucu eğitim hakkı dahil bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddiaların ilk bakışta açıkça dayanaktan yoksun olduğunun anlaşılması nedeniyle anılan iddialar için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında yaklaşık 8 yılda sonuçlanan yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 1. İdare Mahkemesine (E:2017/425, K:2017/838) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Sekizinci Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED ARSLAN

B. No: 2018/27702 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27702

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27702)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Muhammed ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; işçi alacaklarının konu edildiği davaya dair yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması, hukuka aykırı karar verilmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bir eğitim kurumu bünyesinde işçi olarak çalışmıştır.

9. İşçilik ücretlerinin eksik ödendiği iddiasıyla 26/12/2013 tarihinde alacak davası açmıştır.

10. İstanbul Anadolu 13. İş Mahkemesi 22/3/2018 tarihli kararı ile davayı kısmen kabul etmiştir. Buna göre 17.746,80 TL fark ve ücret alacağının, 2.485,59 TL yeni iş arama izni alacağının, 1.927,57 TL fazla mesai ücreti alacağının başvurucuya faizi ile ödenmesine hükmedilmiştir. Eşit davranmama alacağının ise başvurucuya ayrımcılık yapıldığı yönünde kanıt sunulmadığı anlaşıldığından reddine karar verilmiştir.

11. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 3/7/2018 tarihli kararı ile hükmü onamıştır. Başvurucu nihai kararı 13/8/2018 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 31/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 4,5 yılı aşkın bir sürede sonuçlandığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama sürecinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, Mahkemenin hatalı yorumla eşitlik ilkesine ve hukuka aykırı karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Şikâyetlerin özü Mahkeme tarafından hatalı bir yorumla karar verildiği iddiasına yönelik olduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

21. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

22. Somut olayda iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamı incelenerek ilgili kısımları yukarıda belirtilen (bkz. § 10) gerekçe ile hüküm kurulmuştur.

23. Mevzuatın, somut olayın ve delillerin yorumlanması yukarıda anılan ilkeler uyarınca uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin takdirinde olup bireysel başvuruda değerlendirmeye konu edilemez.Bu hâle göre başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

25. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden

yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

26. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 10.400 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuyaödenmesine karar verilmesi gerekir..

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.400 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç bedelinin başvurucuyaÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 13. İş Mahkemesine (E.2017/515, K.2018/269) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA OTLUKTEPE

B. No: 2018/31256 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31256

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA OTLUKTEPE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31256)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Mustafa OTLUKTEPE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasının makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 24/4/2012 tarihinde açtığı dava 27/6/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 25/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvurucunun iddiasının karar sonucuna ilişkin olduğu anlaşıldığından söz konusu iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasının gerekmediği sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 6 yıl 2 aylık yargılama sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucu, manevi tazminat talebinde bulunmadığından makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle yetinilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Maddi tazminat isteminin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Erzurum 1. İdare Mahkemesine (E.2012/520; K.2012/1449) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Danıştay Onbirinci Dairesine (E.2015/118, K.2017/5817) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL BAŞEL

B. No: 2018/31331 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31331

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL BAŞEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31331)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Halil BAŞEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun 20/6/2011 tarihinde açtığı dava 20/6/2018 tarihinde sonuçlanmıştır.

7. Başvurucu 15/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu Halil Başel'in başvuru tarihinden sonra 29/11/2018 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

12. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

13. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

14. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucunun 29/11/2018 tarihinde öldüğü nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

15. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21) kararında başvurucunun bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra ölmesi durumunda başvurunun incelenmesine devam edilip edilemeyeceğine ilişkin ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"18. Uygulamada hukuk yargılamalarında, taraflardan birinin ölümü halinde dava sonunda verilecek hükmün olumlu veya olumsuz bir şekilde mirasçıların haklarını etkilemesi nedeniyle davaya mirasçılar tarafından devam edilebileceğinin kabul edildiği hallerde, mahkemelerce mirasçılara usulüne uygun olarak tebligat yapılarak mirası reddetmeyen mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davada yer almalarının sağlandığı görülmektedir (Yargıtay 21. Hukuk Dairesi E. 2015/20127, K. 2015/21189, 26/11/2015).

19. Asli görevi Anayasa'yı yorumlamak, böylece Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarını belirlemek olan Anayasa Mahkemesinin (Mahkeme) bireysel başvuru yolunda başvuruculların başvuru tarihinden sonra vefat etmeleri hâlinde yukarıda yer verilen usulü benimseyerek 4721 sayılı Kanun'un anılan hükümlerindeki tarihleri tespit etme ve buna göre mirası reddetmeyen mirasçıların başvuruya devam etmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmesinin, Mahkemenin asli görevini yerine getirmesi önünde engel teşkil edecek ve böylelikle Mahkemeyi temel işlevinden

uzaklaştırabilecek olması nedeniyle bireysel başvurunun niteliğine uygun düşmediği görülmektedir.

20. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

21. Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâller gibi başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda, başvurucuların vefat etmesi hâlinde başvuruya devam edilmesinin sağlanması yönünden öncelikli yükümlülüğün başvuruya devam etme hakları olan şahıslarda bulunduğu kabul edilmelidir."

16. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri içtihadından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir (diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018 [ölümden yaklaşık üç ay sonra]; Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 [ölümden iki ay sonra]). Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22).

17. Anayasa Mahkemesi T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-20) kararında bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvurucuların mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul sürenin -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit etmiştir.

18. Somut olayda başvuru devam ederken ölen başvurucunun mirasçıları ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmemişlerdir.

19. Öte yandan somut başvuruya benzer şikâyetler, Anayasa Mahkemesince karara bağlanmış olup bu kararlarda ilgili Anayasa hükümleri uygulanıp yorumlanmış, temel hak ve özgürlüğün kapsam ve sınırları belirlenmiştir (Sadettin Tiryaki ve diğerleri, B. No: 2013/4623, 21/1/2016, Emine Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/5809, 15/12/2015). Dolayısıyla başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZCAN HASYİĞİT

B. No: 2018/31382 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31382

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZCAN HASYİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31382)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Özcan HASYİĞİT

Vekili : Av. Adem UZAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki diğer temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların kabul edilemez olduğuna, tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası bakımından başvurunun incelenmek üzere Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsünden sonra FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmalarına yönelik olarak da soruşturmalar yapılmış ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır.

10. Bu kapsamda başvurucunun da aralarında olduğu çok sayıda şüpheli hakkında Kimse Yok Mu Derneğinin faaliyetleriyle ilgili olarak soruşturma başlatılmıştır.

11. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca (Savcılık) yürütülen bu soruşturma kapsamında başvurucu silahlı terör örgütü üyeliği suçundan tutuklanması istemiyle 7/10/2016 tarihinde İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

12. Hâkimlik 7/10/2016 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Şüphelilerin atılı suçları işlediğine dair Kimse Yok Mu derneğinin FETÖ/PDY terör örgütüne kaynak sağlamak amacıyla kurulduğuna dair ve suça konu derneğin vatandaşların dini duygularını sömürmek suretiyle toplanan paraları özellikle yurtdışı iş avansları adı altında şüphelilerin banka hesaplarına gönderildiğine ve bu paraların buradaki ülkelerde teslim edilmiş ve harcanmış gibi gösterildiğine, iş avanslarının henüz havale edilmeden hesaptan nakit olarak çekilmeden veya fiilen yurtdışına çıkmadan yurtdışında teslim edilmiş ve harcanmış gösterildiğine, söz konusu iş avanslarının işlendiğinin muhasebe hesaplarına yansıtılmadığına dair ve bu suretle söz konusu paranın terör örgütü lideri Fetullah Gülen'in ABD ülkesinden iadesini engellemek ve terör örgütünün farklı yasa dışı amaçlarını gerçekleşmesi amacıyla kullanılmış olduğuna dair somut kuvvetli suç şüphesi bulunduğunu gösteren dellilerin bulunması, (derneğe ilişkin hesap hareketlerinin bulunduğu banka hareketleri, söz konusu dernek hakkında düzenlenen müfettiş raporları, MASAK raporu, bazı şüphelilerin kısmi ikrara dayalı beyanları, dijital veri incelemeleri, EFT bilgileri, video görüntüleri) kanunda ön görülen ceza miktarı, suçun CMK 100/3 maddesinde yazılı suçlardan olması, yüklenen suçun niteliği ve söz konusu terör örgütü ve yönetici ve üye kadrosunun yurtdışına kaçmaları göz önüne alındığında, kaçacakları şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, dosya kapsamında firar konumunda olan şüphelilerin bulunduğu, delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, atılı suçların katolog suçlardan olduğu, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı kanaatine varıldığından, CMK. nun 100 ve devam eden maddeleri gereğince şüphelilerin ayrı ayrı tutuklanmalarına ... [karar

verildi.]"

13. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 27/6/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

14. İddianamede Kimse Yok Mu Derneği ile ilgili olarak bu Dernek adına toplanan paraların bir kısmının Dernek yönetici ve çalışanlarına imzalı belgeler karşılığında teslim edildiği ve Dernek kayıtlarına gider olarak yazıldığı, şahıslara verilen söz konusu paraların bu şahıslar tarafından şahsi işlerde kullanıldığı, dolayısıyla paraların başka alanlarda kullanılmak suretiyle dernek amacı dışında hareket edildiği, ayrıca söz konusu paraların büyük bir kısmının yurt dışına götürüldüğü ve buralarda -özellikle Afrika ülkelerinde- özel okul, yurt, hastane gibi yapıların inşa edildiği ya da daha önce inşa edilmiş binaların tamirat, tadilat ve tefrişat işlerinde kullanıldığı, yardım olarak toplanan paraların örgüte hizmet eden kuruluşlara ve dolayısıyla örgüte aktarıldığı yönünde tespitlerde bulunulmuştur.

15. İddianamede; anılan suçlamaya ilişkin olarak başvurucunun Kimse Yok Mu Derneğinde 22/11/2014 tarihinden Derneğin kapatıldığı 2016 yılına kadar Yönetim Kurulu yedek üyeliği görevini yaptığı ve ayrıca FETÖ/PDY'nin tepe yöneticileri A.Ç., A.K., A.Y., İ.C., H.T., N.İ., S.B., C.T., S.U. ile çok sayıda HTS kaydının bulunduğu belirtilmiştir.

16. İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi 17/7/2018 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2018/152 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

17. Mahkemece 8/8/2018 tarihli duruşmada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Bu duruşmada ayrıca başvurucu ve bir kısım sanık yönünden dosyanın tefrikine ve Mahkemenin E.2018/180 numarasına kaydedilmesine, yargılamanın bu dosya üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

18. Başvurucunun tutukluluğun devamı kararına yaptığı itiraz İstanbul 31. Ağır Ceza Mahkemesinin 28/9/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 19/10/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 30/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Mahkeme 1/11/2018 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

21. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. İlgili hukuk için bkz. Abdurrahim Özkan, B. No: 2017/25586, 18/4/2018, §§ 19-26.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığını, tutuklamanın ölçülü olmadığını, adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde; somut olayda başvurucunun tutuklanmasına dair verilen karardaki gerekçeler kapsamında tutukluluğunun keyfî olduğunun savunulamayacağının değerlendirildiği, Anayasa'ya bariz şekilde aykırı yorumlar ile delillerin takdirinde açık bir keyfîlik bulunması hâlinde hak ve özgürlük ihlaline sebebiyet veren durumlar hariç olmak üzere isnat edilen eylemlerin suç oluşturup oluşturmadığının, tutuklamaya ilişkin olanlar da dâhil kanun hükümlerinin yorumu ve bunların somut olaylara uygulanmasının derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamında olduğu belirtilmiştir.

26. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, yasal bir derneğe üyeliğin ve içeriği belli olmayan HTS kayıtlarının makul şüphe şartını sağlamayacağını, tutuklanmasının meşru bir amacının olmadığını, yaşı ve ikametgâhında gözaltına alınması gibi lehe hususlar gözetilmeden diğer şüphelilerin kaçak olduğu gerekçesiyle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

29. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

30. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan

tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

32. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

33. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

35. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

36. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede başvurucunun 2014 ile 2016 yılları arasında Kimse Yok Mu Derneğinde Yönetim Kurulu yedek üyesi olarak görev yaptığı ve örgütün üst düzey yöneticileri ile çok sayıda telefon görüşmesinin olduğuna dair HTS kaydının bulunduğu belirtilmiştir. Kimse Yok Mu Derneği FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı olduğu yönündeki tespitler doğrultusunda 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 63). Kimse Yok Mu Derneğinin FETÖ/PDY'nin önemli kurumlarından biri oldugu birçok yargı kararında veya soruşturma belgesinde ifade edilmiştir. FETÖ/PDY içindeki önemli organlarda yönetici/sorumlu düzeyde görev almanın soruşturma makamlarınca terörle bağlantılı bir suç işlendiğine dair belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mustafa Ünal, B. No: 2017/21149, 28/11/2018, § 63; Mehmet Özdemir, B. No: 2017/37283, 29/11/2018, § 84, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, §§ 45, 46, 47; Ali Şeker, B. No: 2016/68962, 20/9/2018, § 60). Öte yandan başvurucunun FETÖ/PDY'nin üst düzey yöneticileri ile telefon görüşmelerinin de somut olayın koşullarında kuvvetli suç belirtisi olarak kabulü mümkündür (benzer yönde bir karar için bkz. Abdullah Kılıç, B. No: 2016/25356, 8/1/2020, § 81).

37. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

38. Darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

39. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup (bkz. § 31) isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 19; Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

40. Somut olayda İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, delillerin tam olarak toplanmamış olmasına, terör örgütü yönetici ve üye kadrosundan bazı kişilerin yurt dışına kaçmaları ve dosya kapsamında firari konumunda olan şüphelilerin bulunduğu gözönüne alınarak kaçma şüphesinin varlığına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 12).

41. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

42. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

43. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir biçimde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsü veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

44. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 12) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

46. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET TOPALOĞLU

B. No: 2018/32664 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32664

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET TOPALOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32664)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Mehmet TOPALOĞLU

Vekili : Av. Nevzat SARIİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; alacak davasında yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması, kanun yolu aşamasında gerekçesiz karar verilmesi ve delillerin takdirinde hata yapılması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, zorunlu göç nedeniyle 1989 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelmiştir.

9. Zorunlu göçe tabi olan soydaşların iskân edilmelerine destek olmak amacıyla inşa edilecek konutlardan edinmek için sözleşme imzalayan başvurucu, peşinat olarak toplamda 10.000 TL ödeme yapmıştır.

10. Başvurucu ödemiş olduğu peşinatın daire maliyetinden mahsup edilmemesi nedeniyle 5/11/2010 tarihinde Ankara 1. Tüketici Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde alacak davası açmıştır.

11. Mahkeme 1/3/2013 tarihli kararı ile davayı esastan reddetmiştir.

12. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 16/1/2018 tarihli kararı ile ret hükmünü gerekçesini düzelterek onamışır. Buna göre nihai ret gerekçesinde, dosya içinde yer alan kamu kurumu yazışmaları, bilgi, belge ve raporlar uyarınca evlerin maliyet bedelinin daha altında bir bedelle yapılan borçlandırma sözleşmesi ile ev satın alan başvurucunun maliyetinin altında bir tutar karşılığında ev sahibi olduğu anlaşıldığından davanın hukuki dayanaktan yoksun olduğu ifade edilmiştir. Karar düzeltme istemi de 25/9/2018 tarihinde aynı Daire tarafından reddedilmiştir.

13. Başvurucu, nihai kararı 15/10/2018 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 12/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Güner Yıldırım ve Arif Aydoğmuş, B. No: 2014/20030, 17/11/2016, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebindebulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8 yıl gibi bir sürede sonuçlandığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama sürecinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, kanun yolu aşamasında Yargıtay tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeden onama kararı verildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

24. Başvuruya konu ihlal iddiasıyla ilgili deliller sunarak hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma ve hukuki iddialarını kanıtlama yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia başvurucu tarafından soyut bir şekilde ileri sürülmüş, yargı sürecinde ileri sürülen hangi iddianın Mahkemece karşılanmadığı konusunda Anayasa Mahkemesine bir bilgi ya da belge sunulmamıştır. Dolayısıyla söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; bilirkişi raporlarının mahsup işleminin yapılmadığını açıkça ortaya koyduğunu, eldeki delillere rağmen davanın reddedildiğini oysa ilk derece mahkemelerince

aynı durumda bulunan kişiler lehine verilen kararların daha önceden Yargıtay tarafından onandığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca kendileriyle aynı durumda olan kişilerle ilgili bozma kararı verildiği hâlde kendi dosyalarında Yargıtayın farklı bir değerlendirme yaptığını, çelişkili kararların hak kaybına yol açtığını belirterek eşitlik ilkesi, adil yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

28. Anayasa Mahkemesi benzer nitelikte bir başvuruda (Erol Kızılırmak ve Zeynep Kızılırmak [GK], B. No: 2016/10183, 11/7/2019) söz konusu iddiaları incelemiş ve şikâyetin açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kararda, meseleyle ilgili olarak Yargıtayın ispat usulü konusunda benimsediği yaklaşımı değiştirmiş olmasının tek başına adil yargılanma hakkını ihlal eden bir unsur olarak görülemeyeceği; Yargıtayın bu görüş değişikliğini iyi bir gerekçeyle ortaya koyarak sonraki süreçte uyuşmazlıklara istikrarlı bir biçimde uyguladığı, görüş değişikliğinin gerekçesinin makul bir biçimde ortaya konulduğu; maliyet bedelinin altındaki borçlanmanın peşinatın mahsup edildiğine karine teşkil edeceği yorumuna devletin resmî yazışmaları da dikkate alınarak ulaşılması nedeniyle değerlendirmenin temelsiz ve keyfî olmadığı ifade edilmek suretiyle ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu belirtilmiştir (Erol Kızılırmak ve Zeynep Kızılırmak, §§ 46-58).

29. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Sonuç olarak başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan hususun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

31. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

32. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

33. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

34. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında istemiyle bağlı kalınarak 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

35. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Talepte bulunan başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

36. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir..

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 1. Tüketici Mahkemesine (E.2010/1110, K.2013/415) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RÜŞTÜ KILIÇ

B. No: 2018/34440 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34440

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RÜŞTÜ KILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34440)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Rüştü KILIÇ

Vekili : Av. Yılmaz KARAARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kadastro tespitine itiraz davasının sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun davalı konumunda bulunduğu ve 29/3/2006 tarihinde açılmış bulunan kadastro tespitine itiraz davası Bingöl Kadastro Mahkemesi nezdinde derdest durumdadır.

9. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

11. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 2006 yılından bu yana sonuçlanmadığı anlaşılan davaya ilişkin yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında 36.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 36.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bingöl Kadastro Mahkemesine (E.2011/157) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ FIRAT

B. No: 2018/34765 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34765

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ FIRAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34765)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Abdulaziz FIRAT

Vekili : Av. Vedat Mutlu ÖZEVİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 27/7/2010 tarihinde açtığı dava 15/10/2019 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 21/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ve bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de mülkiyet hakkına ilişkin meşru beklenti bir kanun hükmüne veya bir içtihada dayalı olarak ortaya konulamadığından söz konusu iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında 9 yıl süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman İdare Mahkemesine (E:2016/83, K:2016/709) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM TOĞRU

B. No: 2018/35437 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35437

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM TOĞRU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35437)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : İbrahim TOĞRU

Vekili : Av. Mustafa ÇİFTÇİLER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 3/5/2012 tarihinde açtığı dava 26/9/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 22/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddianın karar sonucuna ilişkin olduğu anlaşıldığından anılan iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 6 yıl 5 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna

varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesine (E.2016/703, K.2016/1413) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF COŞKUN

B. No: 2019/1771 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1771

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF COŞKUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1771)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Yusuf COŞKUN

Vekili : Av. Aydin ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davasında yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucuya ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 7/12/2012 tarihinde dava açmıştır. Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesi kararına karşı, davalı, istinaf talebinde bulunmuştur. Yargılama devam etmektedir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddiasıyla 8/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 7 yıl 6 aydır devam etmesinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kızıltepe 1. Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL TUZCU

B. No: 2019/2141 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2141

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL TUZCU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2141)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : İsmail TUZCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 13/7/2012 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 17/12/2018 tarihinde kararı onamıştır, hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 16/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 6 yıl 5 ay 4 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Başvurucuya 364,60 TLharçtan oluşan yargılama giderinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Orhangazi 1. Asliye (İş) Hukuk Mahkemesine ve Yargıtay 9. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TARIK KORKMAZ

B. No: 2019/13057 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13057

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TARIK KORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13057)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Tarık KORKMAZ

Vekili : Av. Emre AKARYILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluğa ilişkin karar veren sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması, tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlarda alınan Savcılık görüşünün bildirilmemesi, tutukluluğa ilişkin kararlara yönelik itirazların karara bağlanmasının gecikmesi, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Yürütülen bir soruşturma sırasında E.İ. adlı kişinin başvurucuyla ilgili olarak "Bana fotoğrafı gösterilen şahıstır. 2010 yılında Şahin Apartmanında kaldığım cemaat evinin abisi olan Tahir Kod adlı Tarık Korkmaz isimli şahıstır" şeklinde beyanda bulunması üzerine başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır.

11. Soruşturmanın devamında, M.F.A. adlı kişinin 2009 yılında Trakya Üniversitesini kazandığında başvurucunun kendisinin yanına gelerek kalacak yere ihtiyacı olup olmadığını sorduğunu, akabinde cemaat evinde kalabileceği teklifinde bulunduğunu ve kendisini bir öğrenci evine götürdüğünü beyan etmesi üzerine başvurucu 17/1/2018 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu, Edirne Cumhuriyet Başsavcılığında ifadesini verdikten sonra adli kontrol altına alınma istemiyle 22/1/2018 tarihinde Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

13. Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun yurt dışına çıkmama suretiyle adli kontrol altına alınmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan şüpheli Tarık Korkmaz ile ilgili olarak, dosya içerisinde bulunan, arama ve el koyma tutanağı, fotoğraf teşhis tutanağı, diğer şüphelinin etkin pişmanlık kapsamındaki ifade tutanakları, şüphelinin savunması ve diğer muameleli evraklar birlikte değerlendirildiğinde, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, 5271 sayılı CMK'nın 109/1-2 maddesi kapsamında, somut olayda adli kontrol tedbirine ilişkin şartların oluştuğu, suçun vasıf ve mahiyeti, işleniş şekli, kanundaki cezasının alt ve üst sınırı dikkate alındığında, adli kontrol tedbirinin ölçülü olacağı anlaşıldığından, Edirne C.Başsavcılığı'nın şüphelinin adli

kontrol altına alınması talebinin kısmen kabulüne, şüphelinin CMK'nın 109. maddesi kapsamında adli kontrol altına alınmasına. bu kapsamda şüphelinin kovuşturma aşamasında savunması alınıncaya kadar aşağıda belirtilen yükümlülüklere tabi tutulmasına, CMK'nın 109/3-a maddesi uyarınca şüpheli hakkında yurt dışına çıkış yasağı konulmasına, Edirne C.Başsavcılığı'nın CMK'nın 109/3-b maddesi uyarınca belirlenen yerlere başvurmak şeklinde adli kontrol tedbirinin mevcut delil durumu dikkate alındığında ölçülü olmayacağı kanaatine varıldığından reddine ... [karar verildi.]"

14. Anılan karardan sonra yeni deliller elde edilmesi üzerine Edirne Cumhuriyet Başsavcılığınca başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Edirne Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir.

15. Tutuklamaya sevk yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin adli kontrol talebiyle serbest bırakılmasından sonra şüpheli hakkında yeni deliler elde edilmiş;

1-B.Ç.nin teşhis tutanağında 'Tarık isimli şahıs: ifademde belirtmediğim ancak burada fotoğraflardan tanıdığım şahsın BLM (Bölge Lise Mesulü) olduğunu hatırlıyorum' şeklinde beyanda bulunduğu,

2-M.B.nin teşhis tutanağında 'Fotoğrafını gördüğüm şahsı tanırım. Şahsın ismini Tarık olarak biliyorum. Cami durağının yan tarafında bulunan Baran Apartmanında ev imamlığı yaptığını daha sonra BTM olarak faaliyet yürüttüğünü biliyorum. Sonradan duyduğuma göre bu şahıs yurtdışına gitti. Şahsı kesin ve net olarak teşhis ettim. Bu şahıs bilgisayar mühendisliği mezunuydu. Cemaat tarafından yurt dışına gönderildi. Kayserili olduğunu bilirim.' şeklinde beyanda bulunduğu,

3-Tanık S.Ü.nün ifadesinde ' ...Ancak sorduğunuz Tarık Korkmaz'ı tanırım. Aynı yıllarda benim kaldığım cemaat evinin karşısındaki apartmanda başka bir cemaat evinde kalırdı. BİM (Bölge İlkokul Mesulü) ya da BLM (Bölge Lise Mesulü) olarak faaliyet yürüttüğünü hatırlıyorum. Y.S.K. ile aynı evde ikamet ederlerdi. Yaser kod Y.Ş. ile beraber görürdüm. Sonraki yıllarda yurt dışına gittiğini biliyorum. Ancak cemaatin gönderip göndermediği konusunda bilgim yoktur.' şeklinde beyanda bulunduğu,

4-Tanık Y.S.P.nin ifadesinde 'Sormuş olduğunuz Tarık Korkmaz'ı tanıyorum. Benim 1. Sınıfta olduğum 2009 yılında arkadaşlarımın kaldıkları bir cemaat evinde bu şahsın da ev abisi olarak vazife yürüttüğünü hatırlıyorum. Tamamen emin olmamakla birlikte sonraki yıllarda vazife olarak yükseldiğini ve BTM olduğunu düşünüyorum. Bir dönem Tahir kod adını kullandı. Hakkında başka bir bilgim yoktur.' şeklinde beyanda bulunduğu,

5-Mali Bilirkişi raporuna göre şüphelinin 15/9/2014 tarihinde Bank Asya'da hesap açtırdığı, 30/9/2014-6/2/2015 tarihleri arasında üç seferde hesabına 300 TL yatırarak bireysel emeklilik poliçesi ödediği, şüphelinin hesap açtırdığı tarihten üç gün sonra yani 18/09/2014 tarihinde eşinin kendi hesabına 108.000 TL yatırdığı, takip eden tarihlerde 120.000 TL yatırarak parayı başka hesaplara havale ettiği anlaşılmıştır.

Şüphelinin 21/1/2018 tarihli ilk ifadesinde Arnavutluk ülkesine gittiğini, burada 4 yıl teknik serviste çalıştığını beyan ettiği 5/10/2018 tarihli ifadesinde de kendisine sorulan yukarıdaki beyanları kabul etmediği,

Tüm dosya kapsamında göre şüphelinin örgüt içerisinde ev abiliği, BLM, BİM, BTM gibi vazifeler icra ettiği, deşifre olmamak için Tahir Kod adını kullandığı, örgüt tarafından vazife

yürütmek için Arnavutluk Ülkesine gönderildiği, Bank Asya'da hesap açtırılması ve para yatırılması için örgüt liderince talimat verildiği dönemde hesap açtırdığı, eşinin de aynı tarihte fahiş miktarda para yatırarak örgüt bankasına destekte bulunduğu, bu nedenle şüphelinin aile olarak örgüt taassubuyla hareket ettikleri görülmüş, şüphelinin FETÖ örgütünün üyesi olduğu anlaşılmıştır.

Şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, suça dair yasada yazılı cezanın üst haddi dikkate alınarak 5271 sayılı CMK'nın 100. vd. maddeleri uyarınca tutuklanmasına karar verilmesi kamu adına talep olunur."

16. Başvurucu 5/10/2018 tarihinde Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliğince silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan şüpheli Tarık Korkmaz ile ilgili olarak, dosya içerisinde bulunan banka kayıtları, bilirkişi raporları, teşhis tutanakları, ayrıntılı ifade tutanakları, MASAK raporu, şüphelinin savunması ve diğer muameleli evraklar birlikte değerlendirildiğinde, şüphelinin kod adı kullandığı, talimat ile Bank Asya'ya para yatırdığı, örgüte eleman kazandırdığı, örgüt içerisinde sorumlu olarak görev aldığı yönünde oluşan somut deliller nazara alındığında şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, şüpheliye isnat edilen suçun 5271 sayılı CMK'nın 100/3 maddesinde sayılan katalog suçlardan olması sebebiyle somut olayda bir tutuklama nedeninin de bulunduğu, şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, işleniş şekli, suçun kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklama tedbirinin ölçülülük sınırları içerisinde kaldığı ve yukarıdaki gerekçelerle 5271 sayılı CMK'nın 109. maddesinde yazılı adli kontrol tedbirlerinin somut olayda yetersiz kalacağı anlaşıldığından şüphelinin tutuklanmasına ... [karar verildi.]"

17. Edirne Cumhuriyet Başsavcılığının 29/10/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle Edirne 3. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. İddianamede, tutuklamaya sevk yazısında yer alan delillere değinilmiş ve aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

"Silahlı terör örgütünün öğrenci yapılanmasında örgüt üyelerine belli sorumluluklar, belli görevler ve bu görevleri yürütecekleri belli bölgeler verdiği, öncelikle evlere 'abi-abla' sıfatıyla faaliyet yürüten bir kişinin lider olarak atandığı, ev abisi olan kişinin evdeki faaliyetlerden ve evde kalan öğrencilerin faaliyetlerinden sorumlu olduğu, BTM (bölge talebe mesulü) olarak görevlendirilen kişilerin ise 4 veya 5 evden sorumlu olup, deyim yerindeyse ev abilerinin abisi konumunda bulundukları, ev abilerinin düzenli olarak kendilerinden sorumlu BTM'ye rapor verdikleri ve BTM'den aldıkları talimatları yerine getirdikleri, BTM'lerin ise BBTM (büyük bölge talebe mesulü) olarak adlandırılan bir üst kademedeki örgüt üyelerine bağlı oldukları, bu şekilde örgüt içerisinde sorumlulukların dağıtılarak yürütüldüğü, yapılanmayı yönetme noktasında boş alan bırakılmadığı, neredeyse her coğrafi bölgenin ve her eğitim kademesinin (lise, üniversite vs) görevlendirilen sorumlularca idare edildiği, bölünerek organize edilen öğrenci yapılanmasında lise sorumlusu (BLM), üniversite sorumlusu, (BÜM ya da GÜM) gibi görevler verildiği, yukarıdan aşağıya doğru bir hiyerarşi bulunmakla birlikte düzenli şekilde faaliyetlerden hesap sorulduğu bir sistem oluşturulduğu,

Örgütün her yapılanmasında olduğu gibi öğrenci yapılanmasında da gizliliğe önem verdiği, BTM ve üst mertebedeki kişilerin çoğunlukla kod isim kullandıkları, örgüt dışındaki kişilere ya da devlete karşı deşifre olmama maksadı yanısıra, alt mertebedeki örgüt üyelerine karşı

da gizlilik sağlanmaya çalışıldığı, evde kalan öğrencilerin kendilerinden sorumlu olan BTM'yi çoğunlukla görmedikleri ve tanımadıkları, BTM ile mümkün mertebe ev abisinin muhatap olduğu, ev abilerinin de BBTM'yi tanımadıkları, bu şekilde daha hücresel ve müstakil gruplar oluşturulduğu,

BLM (bölge lise mesulü) konumundaki kişilerin lise çağındaki öğrencilerle ilgilenerek onlara örgütün tanıtılması, üniversite çağına geldiklerine örgüt içerisinde kalmalarının sağlanması, örgütsel aidiyetlerinin sağlanması ve artırılması gibi görevlerinin bulunduğu,

BÜM (Bölge Üniversite Mesulü) konumundaki kişilerin BBTM'ye bağlı oldukları, Üniversitede cemaat evlerinde veya yurtlarında kalmayan kişileri cemaate kazandırmak ile görevli oldukları,

Bu izahlardan sonra şüphelinin örgüt içerisinde ev abiliği, BLM, BİM, BTM gibi vazifeler icra ettiği, deşifre olmamak için Tahir Kod adını kullandığı, kod adı kullandığı hususunda tanıkların ittifak ettikleri, örgüt tarafından vazife yürütmek için Arnavutluk Ülkesine gönderildiği, Bank Asya'da hesap açtırılması ve para yatırılması için örgüt liderince talimat verildiği dönemde hesap açtırdığı, bu şekilde örgüt bankasına destekte bulunduğu ve örgütün üyesi olduğu,

Şüphelinin eşinin de aynı dönemde 108.000 TL bankaya para yatırarak örgüt liderinin çağrısına uyduğu, hakkında başka mahalde soruşturmanın devam ettiği anlaşılmıştır."

18. İddianame, Edirne 3. Ağır Ceza Mahkemesince 5/11/2018 tarihinde kabul edilmiş ve E.2018/323 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

19. Başvurucunun tutukluluk durumu 4/12/2018 ve 18/1/2019 tarihlerinde dosya üzerinden incelenmiştir. Başvurucunun tutukluluk durumu 27/12/2018 tarihli duruşmada incelenmiş, başvurucu bu duruşmada savunmasını yapmış ve duruşmanın sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara yaptığı itirazlar ise yine dosya üzerinden 5/12/2018, 8/1/2019, 16/1/2019 tarihlerinde reddedilmiştir. Başvurucunun ve müdafiinin katıldığı 13/2/2019 tarihli duruşmada da başvurucunun tutukluluk durumu değerlendirilmiş ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

20. 13/2/2019 tarihli duruşmadan sonra başvurucunun tutukluluk durumu 11/3/2019 tarihinde dosya üzerinden incelenmiş; 27/2/2019, 6/3/2019, 22/4/2019 tarihlerinde de yine dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda tutukluluğa itirazının reddine karar verilmiştir. 8/4/2019 tarihli duruşmada başvurucu da hazır bulunmuş ve bu duruşmanın sonunda başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

21.Başvurucu 12/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Edirne 3. Ağır Ceza Mahkemesi 10/7/2019 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"1-Suç tarihi ve öncesinde bankada mühendis olarak görev yapan sanığın 2007 yılında Trakya Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği bölümünü kazanması ve kalacak yer arayışı neticesinde örgüt mensubunca kendisine ulaşılması üzerine örgüte ait evlerde kalmaya başladığı, 2012-2016 yılları arasında Arnavutluk ülkesinde birkaç küçük teknik servislik yâda analistlik yapacağım firmalarda çalıştığı, 2016 yılı Mayıs ayında Türkiye'ye geldiği, 2016 Temmuz ayında Türkiye Finans Katılım Bankasında Mühendis olarak işe başladığı ve

devam ettiğini beyan ettiği, sanığın her ne kadar tüm aşamalarda verdiği ifadelerinde örgütle bağlantısı olmadığını beyan etmiş ise de;

2-E.İ.nin 'Bana fotoğrafı gösterilen şahıstır. 2010 yılında Şahin Apartmanında kaldığım cemaat evinin abisi olan Tahir kod adlı Tarık Korkmaz isimli şahıstır' şeklinde beyanda bulunduğu,

Tanık B.Ç.nin soruşturma aşamasında teşhis tutanağında 'Tarık isimli şahıs ifademde belirtmediğim ancak burada fotoğraflardan tanıdığım şahsın BLM (Bölge Lise Mesulü) olduğunu hatırlıyorum' şeklinde beyanda bulunduğu,

M.B.nin teşhis tutanağında 'Fotoğrafını gördüğüm şahsı tanırım. Şahsın ismini Tarık olarak biliyorum. Cami durağının yan tarafında bulunan Baran Apartmanında ev imamlığı yaptığını daha sonra BTM olarak faaliyet yürüttüğünü biliyorum. Sonradan duyduğuma göre bu şahıs yurtdışına gitti. Şahsı kesin ve net olarak teşhis ettim. Bu şahıs bilgisayar mühendisliği mezunuydu. Cemaat tarafından yurt dışına gönderildi. Kayserili olduğunu bilirim.' şeklinde beyanda bulunduğu,

Tanık S.Ü.nün ifadesinde 'Sorduğunuz Tarık Korkmaz'ı tanırım. Aynı yıllarda benim kaldığım cemaat evinin karşısındaki apartmanda başka bir cemaat evinde kalırdı. BİM (Bölge İlkokul Mesulü) ya da BLM (Bölge Lise Mesulü) olarak faaliyet yürüttüğünü hatırlıyorum. Y.S.K. ile aynı evde ikamet ederlerdi. Yaser kod Y.Ş. ile beraber görürdüm. Sonraki yıllarda yurt dışına gittiğini biliyorum ancak cemaatin gönderip göndermediği konusunda bilgim yoktur.' şeklinde beyanda bulunduğu,

Tanık Y.S.P.nin ifadesinde 'Sormuş olduğunuz Tarık Korkmaz'ı tanıyorum. Benim 1. Sınıfta olduğum 2009 yılında arkadaşlarımın kaldıkları bir cemaat evinde bu şahsın da ev abisi olarak vazife yürüttüğünü hatırlıyorum. Tamamen emin olmamakla birlikte sonraki yıllarda vazife olarak yükseldiğini ve BTM olduğunu düşünüyorum. Bir dönem Tahir kod adını kullandı. Hakkında başka bir bilgim yoktur.' şeklinde beyanda bulunduğu,

Haklarında açılan soruşturmalarda etkin pişmanlıktan yararlanmış bir kısım tanıkların kovuşturma aşamasında kısmen beyanlarından vazgeçtikleri görülse de soruşturma aşamasındaki ifadelerini avukat eşliğinde vermeleri nedeniyle beyanından vazgeçmiş olmasının beyanına itibar edilmesini engellemeyeceğinin ortada olduğu, tanıkların beyanları dosya kapsamında değerlendirildiğinde sanığın örgüt hiyerarşisine dahil olduğu anlaşıldığı,

Sanığın söz konusu beyanları kabul etmediği, örgüt ile alakası olmadığını beyan etmesine rağmen birden fazla kişinin sanıkla ilgili aynı yönde yalan beyanda bulunmalarının hayatın olağan akışına uygun olmadığı, sanığın örgütle olan bağlantısını inkar ettiği ve örgüt içerisinde bulunan hiç kimseyi bildirmediği,

Tanık beyanlarından ve sanığın soruşturma aşamasındaki kendi beyanlarından da anlaşılacağı üzere sanığın dini faaliyet görünümü adı altında Fetullah Gülen'in kitaplarının okunması bu şekilde fikirlerinin empoze edilmesi gibi sohbet adı verilen toplantılara katıldığı, üniversitede okurken Edirne'de örgüt evlerinde ikamet ettiği, Tahir kod adını kullandığı, sanığın yurt dışına örgütün yönlendirmesiyle gittiği, bu şekilde örgüt yapılanması içerisinde kod isimlerini bildiği ancak açık kimlik bilgilerini bilmediği örgüt sorumluları ile gizlilik içerisinde 'sohbet' adı verilen faaliyetlere katıldığı, sanığın hakkındaki tanık beyanlarını kabul etmediği, örgütü koruma amacını güttüğünün değerlendirildiği, bu şekilde yukarıda ayrıntıları izah edilen Fetullahçı silahlı terör örgütü FETÖ/PDY ile arasında organik ve sıkı bir bağ olduğu, örgütün bir üyesi olduğu, halen görevi başında iken yakalandıktan

sonra üzerine atılı suçlamaları kabul etmediği;

Sanığın yukarıda ayrıntıları izah edilen Fetullahçı silahlı terör örgütü FETÖ/PDY ile arasında organik ve sıkı bir bağ olduğu, örgütün bir üyesi olduğu, bu şekilde üzerine atılı terör örgütü üyeliği suçunu işlediği ve etkin pişmanlık göstermediği sabit olmakla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ... cezalandırılmasına karar verilmiştir."

23. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla istinaf aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

..."

25. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

26. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

...

k) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

27. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

28. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen geçiçi 19. madde şöyledir:

"Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:

...

c) 1. Tutukluluğa itiraz ve tahliye talepleri dosya üzerinden karara bağlanabilir.

2. Tahliye talepleri en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanabilir.

3. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 108 inci maddesi uyarınca yapılan tutukluluğun incelenmesi en geç, otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanar günlük sürelerle kişi veya müdafi dinlenilmek suretiyle resen yapılır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

30. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gözaltının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

31. Başvurucu 17/1/2018 ile 21/1/2018 tarihleri arasında beş gün boyunca gözaltında kaldığını, beş gün sonra mahkeme huzuruna çıkarıldığını, bu sürenin makul olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

33. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

34. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddiaları ile olağanüstü hâl şartları altında uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan somut olgu ya da deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklanmasına dayanak oluşturan tanık ifadelerinin çelişkili olduğunu, bu tanık ifadeleri doğru olsa bile ifadelerde geçen olayların tarihi itibarıyla suçlamaya esas alınmaması gerektiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda bulunmadığını, tutuklama ve itiraz üzerine verilen kararlarda şikâyetlerinin incelenmediğini ve yeterli gerekçeye yer verilmediğini, adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde, öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmediği belirtilerek başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği ileri

sürülmüştür. Bakanlık; esas bakımından ise başvurucunun suç işlemiş olabileceğinden şüphelenilmesi için inandırıcı delillerin ve kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu, ayrıca olayda tutuklama nedenlerinin mevcut olduğunu ve tutuklamanın ölçülü olduğunu belirtmiştir.

38. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun etkili bir yol olmadığını, esas bakımından ise tutuklama tedbirinin haksız, gerekçesiz ve hukuka aykırı olduğunu belirterek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

a. Uygulanabilirlik Yönünden

41. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

42. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

43. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

44. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Genel İlkeler

45. Genel ilkeler için bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

47. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

48. Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında; banka kayıtları, bilirkişi raporu, teşhis ve ayrıntılı ifade tutanakları, Mali Suçları Araştırma Kurulu raporu birlikte değerlendirildiğinde, başvurucunun kod adı kullandığı, talimat ile Bank Asyaya para yatırdığı, örgüte eleman kazandırdığı, örgüt içinde sorumlu olarak görev aldığı yönünde oluşan somut delillerin bulunduğu belirtilmiştir.

49. Başvurucu hakkında düzenlenen iddianamede ise tanık ve teşhis ifadelerine dayanılarak başvurucunun örgüt içinde ev abiliği, bölge lise mesulü (BLM), bölge talebe mesulü (BTM), bölge ilkokul mesulu gibi vazifeler icra ettiği, deşifre olmamak için Tahir kod adını kullandığı, kod adı kullandığı hususunda tanıkların ittifak ettikleri, vazife yürütmek için örgüt tarafından Arnavutluk ülkesine gönderildiği, Bank Asyada hesap açtırılması ve buraya para yatırılması için örgüt liderince talimat verildiği dönemde hesap açtırdığı, bu şekilde örgüt bankasına destekte bulunduğu ve örgütün üyesi olduğu ileri sürülmüştür.

50. Soruşturma dosyasında başvurucunun örgüt içinde ev abiliği, BLM, BTM, bölge ilkokul mesulu gibi vazifeler icra ettiği, deşifre olmamak için Tahir kod adını kullandığı, vazife yürütmek için örgüt tarafından Arnavutluk ülkesine gönderildiği yönünde tanık ifadelerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. İddianamede; FETÖ/PDY'nin öğrenci yapılanmasında örgüt üyelerine belli sorumluluklar, belli görevler ve bu görevleri yürütecekleri belli bölgeler

verdiği, öncelikle evlere "abi/abla" sıfatıyla faaliyet yürüten bir kişinin lider olarak atandığı, bu kişinin evdeki faaliyetlerden ve evde kalan öğrencilerin faaliyetlerinden sorumlu olduğu, BTM olarak görevlendirilen kişilerin ise 4 veya 5 evden sorumlu olup ev abilerinin abisi konumunda bulundukları, ev abilerinin düzenli olarak kendilerinden sorumlu BTM'ye rapor verdikleri ve BTM'den aldıkları talimatları yerine getirdikleri, BTM'lerin ise büyük bölge talebe mesulü (BBTM) olarak adlandırılan bir üst kademedeki örgüt üyelerine bağlı oldukları, bu şekilde örgüt içinde sorumlulukların dağıtılarak yürütüldüğü, yapılanmayı yönetme noktasında boş alan bırakılmadığı, neredeyse her coğrafi bölgenin ve her eğitim kademesinin (lise, üniversite vs) görevlendirilen sorumlularca idare edildiği, bölünerek organize edilen öğrenci yapılanmasında BLM, üniversite sorumlusu gibi görevler verildiği, yukarıdan aşağıya doğru bir hiyerarşi bulunmakla birlikte düzenli şekilde faaliyetlerden hesap sorulduğu bir sistem oluşturulduğu ileri sürülmüştür.

51. Bu tespitlerin ve başvurucunun iddianamede ortaya konulan bu öğrenci yapılanması içinde yer aldığına ilişkin tanık ifadelerinin somut olayın koşullarına göre suçun işlendiğine, başvurucuyla FETÖ/PDY arasında örgütsel bir irtibat bulunduğuna dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Selçuk Özdemir başvurusunda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde, hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Metin Evecen, § 58; Mustafa Mendeş, B. No: 2018/1349, 30/10/2018, § 51).

52. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemelidir.

53. Darbe teşebbüsü sırasında gerçekleşen vahim olayların toplumda oluşturduğu kaygı, teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin örgütlenmesinin karmaşıklığı ve bu yapılanmanın arz ettiği tehlike (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 15-19, 26) darbe teşebbüsüne ilişkin faaliyetler kapsamında ülke genelinde binlerce kişi tarafından icra edilen, suç oluşturabilecek nitelikteki on binlerce eylemin aynı anda işlenmesi, bunun yanı sıra çoğunluğu önemli yerlerde kamu görevlisi olan on binlerce şüpheli hakkında doğrudan darbeyle ilişkili olmasa da FETÖ/PDY'ye mensubiyet nedeniyle ivedilikle soruşturma yapılması ihtiyacı birlikte dikkate alındığında soruşturma konusu olaylara ilişkin delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 271; Selçuk Özdemir, § 78).

54. Darbe teşebbüsüyle bağlantılı veya darbe teşebbüsüyle bağlantılı olmasa bile teşebbüsün faili olduğu belirtilen FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır. Diğer taraftan FETÖ/PDY'nin neredeyse ülkedeki tüm kamu kurum ve kuruşlarında örgütlenmiş olması, yüz elliyi aşkın ülkede faaliyet göstermesi ve ciddi seviyede uluslararası ittifaklarının bulunması, bu yapılanma ile ilgili olarak soruşturmaya tabi tutulan kişilerin yurt dışına kaçmasını ve yurt dışında barınmasını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 272; Selçuk Özdemir, § 79).

55. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

56. Somut olayda Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, kanunda öngörülen cezasının alt ve üst sınırına, suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına, adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacak olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 16).

57. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve delilleri etkileme şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

58. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

59. Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek biçimde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214; Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri (gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi) de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350).

60. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Edirne 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının (bkz. § 16) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

61. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

62. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) bu hakka dair yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

D. Sulh Ceza Hâkimliklerinin ve Ağır Ceza Mahkemelerinin Bağımsız ve Tarafsız Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

63. Tutuklama kararı veren ve tutukluluğa itirazları inceleyen sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmadığını, tutukluluğa itirazların aynı düzeydeki hakimlikçe incelenmesinin çift dereceli yargılanma sistemine aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, ilgili ve yeterli gerekçe sunmadan tutukluluğunun devam ettirilmesine karar veren ağır ceza mahkemesinin de bağımsız ve tarafsız olmadığını ileri sürmüştür.

64. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

65. Anayasa Mahkemesince sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim güvencesini sağlamadıkları, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıkları ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (diğerleri arasından bkz. Hikmet Kopar ve diğerleri, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97).

66. Öte yandan Anayasa Mahkemesi; terör suçlarına ilişkin davalara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin tutukluluğa ilişkin karar vermesine veya bu kararlara yönelik itirazları değerlendirmesiyle ilgili olarak bu mahkemelerin doğal hâkim güvencesini sağlamadıkları, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıkları şikâyetlerini incelemiş ve anılan mahkemelerin kuruluşu, bu mahkemelerin görev alanlarının belirlenmesi ve burada görev yapan hâkimlerin statüsünü dikkate alarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmıştır (Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, §§ 119-133; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 183-197).

67. Somut başvuruda, sulh ceza hâkimliklerinin ve -terör suçlarına ilişkin davalara bakan- ağır ceza mahkemelerinin yapısıyla ilgili olarak aynı mahiyetteki iddialarla ilgili anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

69. Başvurucu; ilgili ve yeterli gerekçeler olmadan, kişiselleştirme yapılmaksızın basmakalıp ifadelerle tutukluluğunun devam ettirildiğini, tutukluluğun devamının neden gerekli olduğunun, adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını, itiraz dilekçelerinde ileri sürdüğü hususlarla ilgili bir değerlendirme yapılmadığını, tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

70. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir

açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

71. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

72. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45).

73. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 8/4/2019 tarihinde tahliyesine karar verilen başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

74. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

F. Tutukluluk Hâlinin Devamına İlişkin Kararlarda Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

75. Başvurucu; tutukluluk hâlinin devamına ilişkin olarak alınan Savcılık mütalaasının kendisine tebliğ edilmediğini, silahların eşitliği ilkesine aykırı bu durum nedeniyle tutukluluğa etkili itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

76. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

77. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Devran Duran (aynı kararda bkz. §§ 106-112) kararında; tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün şüpheli veya sanıklara bildirilmemesinin anayasal önem taşımadığını, içeriğinde başvurucunun cevap vermesini gerektirmeyen ve daha önce ileri sürülmemiş yeni bir olgudan bahsedilmeyen durumlarda Savcılık görüşünün başvurucuya bildirilmemesinin önemli bir zarara da neden olmadığını ifade etmiştir.

78. Somut olayda tutukluluk incelemeleri sırasında alınan Savcılık görüşünün bildirilmediği

ileri sürülmüşse de başvuru formu ve eklerinde, bu görüş yazısında başvurucunun cevap vermesini gerekli kılan ve daha önce haberdar olmadığı yeni bir olgunun bulunduğu yönünde bir açıklamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun iddiaları bakımından anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun mevcut olmadığı değerlendirilmiştir.

79. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

G. Tutukluluğa İlişkin Kararlara Yönelik İtirazların Karara Bağlanmasının Geciktiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

80. Başvurucu, tutukluluk hâlinin devamına yaptığı itirazların gerekli süratle ve makul sürede karara bağlanmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

81. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

82. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

83. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine imkân sağlamaktadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilen başvurucular yönünden anılan yolun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40).

84. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa mahkûmiyet tarihi itibarıyla kişinin tutukluluk hâli sona erer (Korcan Polatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33). Başvurucu hâlihazırda tahliye olmuş ya da hükümlü hâle gelmiş ise itirazların geç değerlendirilmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurucunun serbest kalması sonucunu doğurmayacak, ayrıca serbest bırakma talebine ilişkin başvuru hakkı bakımından da bir etki sağlamayacaktır. Bu durumda yalnızca hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112).

85. Anayasa Mahkemesi, yukarıda atıf yapılan Ali Efendi Peksak, Cafer Yıldız ve Yaşar Saçlı kararlarında kişinin tahliye edilmesi ya da hükümlü hâle gelmesi durumunda asıl dava sonuçlanmamış da olsa bu şikâyetler bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır. 8/4/2019 tarihli duruşmada başvurucu hakkında tahliye kararı ve 10/7/2019 tarihinde mahkûmiyet kararı verilmiştir. Mahkûmiyet kararıyla birlikte tahliye kararında olduğu gibi tutukluluk hâli sona erdiği için 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde

öngörülen tazminat davasının bu durumda da etkili bir yol olduğu kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, §§ 101-112).

86. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

87. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

H. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

88. Başvurucu, dosya üzerinden yapılan tutukluluk incelemelerinde ve tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara yapılan itirazın reddi kararlarında kendisi ve müdafii dinlenmeksizin dosya üzerinden karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

89. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bu bölümdeki iddialarına yönelik herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

2. Değerlendirme

90.Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

91. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

92. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu edilen suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiası olsa da başvurucunun bu kısımdaki şikâyetleri olağanüstü hâlin sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olduğundan Anayasa'nın 15. maddesi yönünden bir değerlendirme yapılmayacaktır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i.5/11/2018 ile 13/2/2019 Tarihleri Arasındaki Tutukluluk İncelemeleri Yönünden

93. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

94. Başvurucu 5/10/2018 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucunun tutukluluk durumu 4/12/2018 ve 18/1/2019 tarihlerinde dosya üzerinden incelenmiştir. Başvurucunun

tutukluluk durumu 27/12/2018 tarihli duruşmada da incelenmiş ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara yaptığı itirazlar ise yine dosya üzerinden 5/12/2018, 8/1/2019, 16/1/2019 tarihlerinde reddedilmiştir. Başvurucunun ve müdafiinin katıldığı 13/2/2019 tarihli duruşmada da başvurucunun tutukluluk durumu değerlendirilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

95. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması şeklindeki müdahale kişinin mahkeme/hâkim önüne çıkarılmasıyla sona erer. Bu durumda bireysel başvurunun mahkeme önüne çıkarılmadan itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

96. Somut olayda 13/2/2019 tarihinde duruşma açılarak başvurucunun tutukluluk durumu incelenmiştir. Anılan tarihte yapılan duruşmayla birlikte başvurucunun tutukluluğun incelenmesi bağlamında hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama durumu sona ermiştir. Ancak başvurucu bu tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 12/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

97. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. 13/2/2019 ile 8/4/2019 Tarihleri Arasındaki Tutukluluk İncelemeleri Yönünden

98. 13/2/2019 tarihli duruşmadan sonra başvurucunun tutukluluk durumu 11/3/2019 tarihinde dosya üzerinden incelenmiş; 27/2/2019, 6/3/2019, 22/4/2019 tarihlerinde de yine dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda tutukluluğa itirazının reddine karar verilmiştir. 8/4/2019 tarihli duruşmada başvurucu da hazır bulunmuş ve bu duruşmanın sonunda başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Dolayısıyla başvurucu, en son mahkeme huzuruna çıktığı 8/4/2019 tarihinden itibaren süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

99. Öte yandan somut olayda başvurucunun tutukluluk durumunun incelendiği dönemde geçerli olan 7145 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddeye göre başvurucunun da tutuklanmasına neden olan silahlı terör örgütü üyeliği suçu bakımından tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanabileceği, tahliye taleplerinin en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanabileceği, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca yapılan tutukluluğun incelenmesinin en geç otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanar günlük sürelerle kişi veya müdafi dinlenilmek suretiyle resen yapılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun tutukluluk incelemelerinin belirli sürelerle dosya üzerinden yapılmasının kanuna aykırı olmayacağı anlaşılmaktadır.

100. Anayasa Mahkemesi Salih Sönmez (B. No: 2016/25431, 28/11/2018) kararında tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması ve/veya makul sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda inceleme tarihi itibarıyla başvurucunun hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması hususunu nazara alarak verilecek bir ihlal kararının yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ve bu durumda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği sonucuna varmıştır (Salih Sönmez, §§ 166-177).

101. Öte yandan Anayasa Mahkemesi; anılan kararda, bu tür ihlal iddiaları bakımından

öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

102. Anayasa Mahkemesi Erdal Tercan ([GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018, §§ 215-246) kararında ise bu kapsamda yaptığı incelemede darbe teşebbüsünden sonraki süreçte darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY veya terörle bağlantılı suçlardan tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin on sekiz ayı aşan bir sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının olağanüstü hâl döneminde de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Salih Sönmez kararında başvurucunun tutukluluk durumunun yaklaşık yirmi bir ay boyunca duruşmasız olarak incelenmesi söz konusu olmuştur. Salih Sönmez kararında başvurucunun tutukluluk durumunun duruşmasız olarak incelenmesi mevzuata uygun olsa da Erdal Tercan kararında on sekiz ayı aşan sürenin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal edeceğine ilişkin tespite dayalı olarak derece mahkemelerinin tazminat ödeyebilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmiştir. Diğer bir deyişle Anayasa Mahkemesi Erdal Tercan kararıyla bu uygulama yönünden bir sınır belirlemiş, sonrasında verilen Salih Sönmez kararında ise bu şikâyetler bakımından anılan kararda yer alan değerlendirmelere atıf yapıldıktan sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Ancak somut olayda böyle bir durum söz konusu değildir. Zira söz konusu duruşmasız inceleme durumu olağanüstü hâl döneminde değil olağan dönemde gerçekleşmiştir. Anayasa Mahkemesinin olağan dönemde tutukluluk incelemelerinin duruşmasız incelenebileceği azami süreye ilişkin bir tespiti bulunmamaktadır. Dolayısıyla somut olayda mevzuata uygun olan duruşmasız inceleme nedeniyle tazminat yoluna başvurmanın etkisiz olacağı değerlendirilmiş ve 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun tüketilmesine gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.

103. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, hürriyeti kısıtlanan kişi kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir (Mehmet Haberal, No: 2012/849, 4/12/2013, § 122).

104. Serbest bırakılmak amacıyla yetkili yargı merciine yapılması gereken başvurudan söz edildiğinden anılan hakkın uygulanması ancak talep hâlinde söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla burada belirtilen bir yargı merciine başvurma hakkı, suç isnadıyla hürriyetinden yoksun bırakılan kimseler bakımından tahliye talebinin yanı sıra tutuklama, tutukluluğun devamı ve tahliye talebinin reddi kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesi sırasında da uygulanması gereken bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 328).

105. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasından kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkıdır. Zira hürriyetinden yoksun bırakılan kimsenin bu duruma ilişkin şikâyetlerini, tutuklanmasına dayanak olan delillerin içeriğine veya nitelendirilmesine yönelik iddialarını, lehine ve aleyhine olan görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını hâkim/mahkeme önünde sözlü olarak dile getirebilme imkânına sahip olması, tutukluluğa itirazını çok daha etkili bir şekilde yapmasını sağlayacaktır. Bu nedenle kişi, bu haktan düzenli bir şekilde yararlanarak makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmelidir (Firas Aslan ve Hebat Aslan, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 66; Süleyman Bağrıyanık ve

diğerleri, § 267; Aydın Yavuz ve diğerleri, § 333).

106. Ancak tutukluluğa ilişkin verilen her kararın itirazının incelenmesinde veya her tahliye talebinin değerlendirilmesinde duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işlemez hâle getirebilecektir. Bu nedenle Anayasa'da öngörülen inceleme usulüne ilişkin güvenceler, duruşma yapmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmez (Firas Aslan ve Hebat Aslan, § 73).

107. 13/2/2019 tarihli duruşmada başvurucu -müdafiiyle birlikte- isnat edilen suçlamalara karşı savunmasını sözlü olarak ifade etmiştir. Bu duruşmadan sonra başvurucunun tahliye edildiği 8/4/2019 tarihli duruşmaya kadar gerek tahliye taleplerinin gerek resen yapılan tutukluluk incelemelerinin gerekse tutukluluğa yaptığı itirazların duruşmasız olarak yapıldığı, bu süreç içinde hâkim/mahkeme önüne çıkarılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun tutukluluk durumu 1 ay 26 gün boyunca duruşmasız olarak incelenmiştir. Tutuklama konusu suçun niteliği ve tutukluluğun hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın devam ettirildiği süre dikkate alındığında bu sürenin somut olayın koşullarında makul olduğu sonucuna varılmıştır (Benzer yönde bkz. Mehmet Haberal, § 128).

108. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B.1. Gözaltının hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Sulh ceza hâkimliklerinin ve ağır ceza mahkemelerinin bağımsız ve tarafsız olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlarda alınan Savcılık görüşünün bildirilmemesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Tutukluluğa ilişkin kararlara yönelik itirazların karara bağlanmasının gecikmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla

kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın 5/11/2018 ile 13/2/2019 tarihleri arasındaki tutukluluk incelemeleri yönünden süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın 13/2/2019 ile 8/4/2019 tarihleri arasındaki tutukluluk incelemeleri yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTUĞRUL DOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/22705 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22705

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTUĞRUL DOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22705)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Ertuğrul DOĞAN

2. Mustafa BAKIR

3. Mustafa GÜNDEŞ

4. Rifat Yener YARDIMCI

Başvurucular Vekili : Av. Barış ANTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/22705 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/22705 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABUBEKİR YİGİT VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23993 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23993

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABUBEKİR YİGİT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23993)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Abubekir YİGİT ve Diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/23993 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/23993 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki

tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken ise sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

17. Ancak bazı özel durumlarda uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih de başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir. Bu durum özellikle yargısal süreç öncesinde ilgili idareye müracaat edilmesinin söz konusu olduğu başvurular bakımından geçerlidir (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 45).

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

19. Bu hususlara ek olarak Anayasa Mahkemesi 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan yargılamalarda komisyonların belli bir dönem içinde geçici olarak olağanüstü iş yükü artışı ile karşılaşmasından kaynaklanan gecikmelerde kamu otoritelerince zamanında ve yeterli tedbirlerin alınmış olup olmadığını da gözönünde bulundurmaktadır. Gerekli tedbirler alınmışsa makul sürenin hesaplanmasında olağan yargılamalara kıyasla daha esnek bir yaklaşım benimsenmektedir (Sabri Çetin, B. No: 2013/3007, 6/2/2014, §§ 60, 72; Mahmut Can Arslan, B. No: 2013/3008, 6/2/2014, §§ 59, 71; Mehmet Gürgen, B. No: 2013/3202, 6/2/2014, §§ 57, 67; Celal Demir, B. No: 2013/3309, 6/2/2014, §§ 57, 69).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AGİT SEV VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/42367 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42367

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AGİT SEV VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42367)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğba TUNA IŞIK

Başvurucular : Bkz. Ekli Tablonun C Sütunu

Başvurucular Vekili : Av. Dincel ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun B sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/42367 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasıyla çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Engin Kaçmaz Yönünden

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

11. Dosya ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) kapsamında yapılan incelemede başvurucunun başvuru formunda nihai karar olan Danıştay On İkinci Dairesinin kararını, 19/2/2018 tarihinde öğrendiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bu tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi içinde en son 21/3/2018 mesai bitimine kadar başvuruda bulunması gerektiği hâlde bu süre geçtikten sonra 20/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yönünden

1. Genel İlkeler

13. 6216 sayılı Kanun’un 51. maddesi ile İçtüzük'ün 83. maddesi gereği başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 TL'den fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

14. Anılan düzenlemelerde, genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

15. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi

vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması, söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

2. İlkelerin Uygulanması

a. Başvurucular Kerim Yavuz, Besi Yavuz, Naif Yavuz ve Naim Yavuz Yönünden

16. Başvuruculların aynı davaya ilişkin 25/12/2019 tarihinde 2020/431 numaralı başvuruda bulunmalarına rağmen aynı ihlal iddiaları hakkında 20/12/2019 tarihinde 2020/635 numara ile mükerrer başvuruda bulundukları değerlendirilmiştir. Van İdare Mahkemesi havalesi ile gönderilen başvurulardan 20/12/2019 tarihli başvurunun Anayasa Mahkemesine 25/12/2019 tarihli başvurudan daha sonra ulaştığı tespit edilmiştir. Başvuruculların 2020/431 numaralı başvuruları sonucunda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ve tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

17. Başvurunun değerlendirilmesini etkileyecek nitelikteki bir konuda bilgi verilmeyerek Anayasa Mahkemesini yanıltıcı, mükerrer tazminat ödenmesine yol açabilecek bir davranışın ortaya konduğu anlaşılmaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 38).

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine ve 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi uyarınca başvurucular aleyhine takdiren müştereken 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesine karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucu Haydar Duru Yönünden

19. Başvuruculardan Haydar Duru 8/10/2019 tarihinde vefat etmiştir. Buna rağmen Av. Dincel Arslan, 20/12/2019 ve 25/12/2019 tarihlerinde Haydar Duru'nun anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapmış, başvuru formunda da Haydar Duru'nun ölümünden bahsetmemiştir.

20. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30).

21. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat etmiş başvurucu adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

22. Bu durumda Av. Dincel Aslan hakkında Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2019/42416 ve 2020/561 numaralı başvurular için ayrı ayrı 2.000 TL olmak üzere toplam 4.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurucular Yönünden (Agit Sev, Rabia Sev, Süreyya Duru, Refika Duru, Seyithan Duru, Fevzi Çiftçi)

1. Başvurucuların İddiaları

23. Başvurucular, bireysel başvuru konusu yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşler; ihlalin ortadan kaldırılması ve tazminat taleplerinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

26. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

27. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen 5 yıl 6 ay ila 7 yıl 9 ayı bulan yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

30. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

32. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun H sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

33. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken, dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harcın başvurucular Agit Sev ve Rabia Sev'e müştereken, 364,60 TL harcın başvurucular Süreyya Duru, Seyithan Duru ve Refika Duru'ya müştereken, 364,60 TL harcın başvurucular Fevzi Çiftçi'ye ve Süreyya Duru'ya ise ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın,

1. Başvurucu Engin Kaçmaz yönünden süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Kerim Yavuz, Besi Yavuz, Naif Yavuz, Naim Yavuz ve Haydar Duru yönünden başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer başvurucular yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının diğer başvurucular yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilen başvuruculara ekli tabloda belirtilen tutarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken, dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harcın başvurucular Agit Sev ve Rabia Sev'e MÜŞTEREKEN, 364,60 TL harcın başvurucular Süreyya Duru, Seyithan Duru ve Refika Duru'ya MÜŞTEREKEN, 364,60 TL harcın Fevzi Çiftçi'ye ve Süreyya Duru'ya ise AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. 6216 sayılı Kanun’un 51. maddesi ve İçtüzük’ün 83. maddesi uyarınca Avukat Dincel Aslan’ın 4.000 TL, başvurucular Kerim Yavuz, Besi Yavuz, Naif Yavuz ve Naim Yavuz'un MÜŞTEREKEN 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere (İlgili Mahkemeler Ekli Tablonun G sütununda belirtilmiştir.) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHMAN DEMİRCAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/42739 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42739

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN DEMİRCAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42739)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Abdurrahman DEMİRCAN ve Diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Orhan ERBEYİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/42739 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/42739 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

16. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın

karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

17. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken ise sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

25. Avukat Orhan Erbeyi tarafından temsil edilen başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYSEL GÜMÜŞ YAVUZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/42849 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42849

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYSEL GÜMÜŞ YAVUZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42849)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Aysel GÜMÜŞ YAVUZ

2. Cumhur AŞKAN

3. Ersin AYVALIK

4. İsmail ÇAVDAR

5. Serhat DOĞU

6. Zeki ALACA

Başvurucular Vekili : Av. Dincel ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/42849 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/42849 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

10. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

13. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate

alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

17. Başvurucular, ihlalin tespiti ile manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

20. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara ayrı ayrı, 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL başvuru harcının başvuruculara AYRI AYRI, 3.000 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SALİH ÇETİN

B. No: 2020/11343 | Karar tarihi: 09.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11343

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALİH ÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11343)

Karar Tarihi: 9/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Recai AKYEL

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Salih ÇETİN

Vekili : Av. Mesut YOL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurucunun 20/4/2004 tarihinde tutuklanmasıyla başlayan yargısal süreç, başvuru inceleme tarihinde Yargıtay bozma kararı neticesi derece mahkemesinde derdest olarak devam etmektedir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 9/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

14. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 16 yıl 2 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 20.000 TL maddi, 20.000 TL de manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

22. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2012/338) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REŞİT ÖLÇER

B. No: 2016/11371 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/11371

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

REŞİT ÖLÇER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/11371)

Karar Tarihi: 21/7/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 15/10/2020-31275

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Reşit ÖLÇER

Vekili : Av. Veysel ANGIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözetim altına alınarak garaja çekilen özel halk otobüsünün işletilmemesinden doğan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/6/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, diğer ihlal iddiaları yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1969 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir. Başvurucu olay tarihinde 34 C... plakalı ve D-058 numaralı özel halk otobüsünün maliki ve işletmecisidir.

A. Ceza Davası Süreci

9. Tuzla Cumhuriyet Başsavcılığının 20/3/2006 tarihli fezlekesi ile başvurucunun kardeşi olan şüpheli A.Ö. hakkında kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Fezlekeye göre D-036 numaralı halk otobüsünün şoförü, hareket sırasını ihlal edip muavinliğini A.Ö.nün yaptığı 34 D... plakalı halk otobüsünü geçerek yolcuları toplamış; bu nedenle tarafların yakınlarının da katıldığı bir kavga yaşanmış ve A.Ö., Y.K.yı bıçaklayarak öldürmüştür.

10. Kartal 2. Ağır Ceza Mahkemesi, sanık A.Ö.nün kasten öldürme suçunu işlediği sabit olduğundan 15 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına 10/7/2006 tarihinde hükmetmiştir. Kararda; 30/11/2005 tarihinde duraktan kalkma ve yolcu kapma meselesi yüzünden çıkan, birden çok kişinin karıştığı kavgada sanık A.Ö.nün maktul Y.K.yı bıçakla öldürdüğü belirtilmiştir. Ceza mahkemesinin gerekçeli kararında başvurucuya ilişkin bir değerlendirme yer almamıştır. Karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından 20/11/2007 tarihinde onanmıştır.

B. Otobüsün Faaliyetten Men Edilmesi Süreci

11. Başvurucuyla birlikte diğer özel halk otobüsü maliklerinin ceza yargılamasına konu olaya karıştıkları gerekçesiyle can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla otobüsleri İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT) Anadolu İşletmeleri Şube Müdürlüğü tarafından 2/12/2005 tarihinde faaliyetten men edilip geçici olarak garajda gözetim altına alınmıştır.

12. Özel Halk Otobüsü Komisyonu (Komisyon) 18/1/2006 tarihinde, olay yerine belediye armasını taşıyan otobüslerle gidilmesi, yaşanan olayın vahameti ve otobüs maliklerinin olaya karıştıkları iddiası karşısında hazırlık soruşturması sonuçlanıncaya kadar söz konusu otobüslerin gözetim altında tutulmaya devam edilmesine karar vermiştir.

13. Komisyon 12/4/2006 tarihinde, hazırlık soruşturmasında taşımacısı, sürücüsü veya biletçisinin olaya karıştığına dair bir tespit olmaması nedeniyle başvurucunun otobüsü ile tüm otobüslerin taşımacılık hizmetinde kullanılmak üzere sahiplerine iade edilmesine karar vermiştir. Otobüs, başvurucuya 22/5/2006 tarihinde teslim edilmiş ve 28/5/2006 tarihinde işletilmeye başlanmıştır.

14. Başvurucu, otobüsün faaliyetten men edilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açmıştır. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, Komisyonun 12/4/2006 tarihli kararı uyarınca başvurucuya ait otobüsün kendisine iade edilmesi nedeniyle artık ortada icrai bir işlemin varlığından söz etmeye olanak bulunmadığı gerekçesiyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir.

C. Tam Yargı Davaları Süreci

15. Başvurucu 18/4/2006 tarihinde İETT'ye başvurarak 2/12/2005 tarihinden itibaren otobüsü işletememesinden doğan zararının tazminini talep etmiştir. İETT'nin cevap vermemesi üzerine başvurucu 15/8/2006 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, hukuka aykırı bir kararla otobüsünün trafikten men edilmesi nedeniyle 2/12/2005 ile 17/4/2006 tarihleri arasında uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazminini talep etmiştir.

16. İstanbul 1. İdare Mahkemesi, başvurucu vekili tarafından sunulan 18/1/2008 tarihli feragat dilekçesi uyarınca konusu kalmayan davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına 12/2/2008 tarihinde hükmetmiştir. Karar, taraflara tebliğ edilmiş ve kesinleşme şerhinde kararın 6/5/2008 tarihinde kesinleştiği belirtilmiştir.

17. Başvurucu 18/10/2006 tarihinde ikinci bir dava açarak 18/4/2006 tarihinden otobüsün iade edilip işletilmeye başladığı 28/5/2006 tarihine kadar geçen sürede uğradığı kazanç kaybı, hizmet bedeli, akbil makine kirası ve bakım ücretinden oluşan toplam 26.460 TL maddi zararın tazminini talep etmiştir.

18. İstanbul 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 25/6/2010 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun da karıştığı olay nedeniyle kamu hizmeti ve güvenliği açısından aracın geçici olarak gözetim altına alındığı açıklanmıştır. Kararda 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinin (f) fıkrası ile Özel Halk Otobüsleri Çalışma Yönergesi'nin (Yönerge) 28. maddesinin 11. bendi ve Yönerge'nin 29. maddesinin 10/f bendi uyarınca aracın geçici olarak gözlem altına alınmasında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

19. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Danıştay Sekizinci Dairesi tarafından 4/3/2016 tarihinde onanmıştır.

20. Nihai karar 13/5/2016 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 13/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "Yaptırım türleri" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

"(1) Kabahatler karşılığında uygulanacak olan idarî yaptırımlar, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibarettir.

(2) İdarî tedbirler, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir."

23. 5326 sayılı Kanun'un "Mülkiyetin kamuya geçirilmesi" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kabahatin konusunu oluşturan veya işlenmesi suretiyle elde edilen eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine, ancak kanunda açık hüküm bulunan hallerde karar verilebilir.

...

(3) Mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin karar kesinleşinceye kadar ilgili kamu kurum ve

kuruluşu tarafından eşyaya elkonulabileceği gibi; eşya, kişilerin muhafazasına da bırakılabilir"

24. 5326 sayılı Kanun'un "Saklı tutulan hükümler" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"(1) Diğer kanunlarda kabahat karşılığında öngörülen belirli bir süre için;

a) Bir meslek ve sanatın yerine getirilmemesi,

b) İşyerinin kapatılması,

c) Ruhsat veya ehliyetin geri alınması,

d) Kara, deniz veya hava nakil aracının trafikten veya seyrüseferden alıkonulması,

Gibi yaptırımlara ilişkin hükümler, ilgili kanunlarda bu Kanun hükümlerine uygun değişiklik yapılıncaya kadar saklıdır."

25. 5216 sayılı Kanun'un "Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi şöyledir:

"Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek"

26. Yönerge'nin "Savunma ve ceza işlemleri ile cezanın tahsili" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"b- Aracın gözetim altında tutulması;

İzinsiz güzergah değiştirmek, İşletme personeli, denetim görevlisi veya yolculara, hakaret veya darp, resmi veya özel kurum ve kuruluşlara servis çekmek, rotasyona uymamak veya tabela değişimine gelmemek, veya daha başka hallerde, olayın tahkiki ve incelenmesi için, Taşıtlar Dairesi Başkanının bilgisi dâhilinde ilgili Bölge İşletme Şube Müdürlüğü tarafından Ö.H.O.'nün hat tabelası, Teftiş Defteri ve Geçici Çalışma Ruhsatı alınır ve 15 güne kadar en yakın İ.E.T.T. garajında gözetim altına alınır. Tespit edilen husus ve yapılan işlem, ilgili Ö.H.O.'ne ait Teftiş Defterine kaydedilir. Ayrıca olayla ilgili olarak rapor düzenlenir ve buna göre de yönergenin 28. maddesi çerçevesinde cezai işlem yapılır. Konunun önemine binaen lüzum görülmesi halinde Teftiş Kurulu Başkanlığına havale edilir. Özel Halk Otobüsünün tahkikat ve inceleme maksadıyla İ.E.T.T. Garajında gözetim altında tutulur, park ücreti alınmaz."

27. Yönerge'nin "Ceza cetveli" kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yönergede bahsedilen hususlara riayetsizlik hallerinde hangi cezanın uygulanacağı, aşağıdaki cetvelde belirlenmiştir. Ancak; ceza tespitinde fiili işleyen taşımacının çalışma durumu, taşımacılık sicili, önceki ceza durumu dikkate alınarak daha alt derecedeki ceza uygulanabilir. Bu uygulama Özel Halk Komisyon kararı ile olur.

CEZAYA ESAS SUÇLAR VE CEZA HAL SIRASI (KADEMESİ):

...

11. Hizmet esnasında, yolcuya, İETT personeline, denetim görevlisine ve diğer ÖHO Taşımacı veya personeline fiili tecavuz ve darp etmek. (K.K.)

..."

28. Yönerge'nin "Özel halk otobüsü komisyonu" kenar başlıklı 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"f) Ceza sırası itibariyle K.K. (komisyon kararı) durumuna gelen taşımacılara, Ö.H.O Komisyonu:

1- Süresi Komisyon takdirinde olmak kaydıyla taşımacılık faaliyetini geçici olarak askıya alınmasını,

2- Maddi cezaya,

3- Geçici süre İ.E.T.T. garajında gözetim altında bulundurulmasına karar verebilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) ilgili kararları için bkz. Torsan Orman San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13677, 20/9/2017, §§ 38-42; Hanife Ensaroğlu, B. No: 2014/14195, 20/9/2017, §§ 34-40; Üçaş Gıda Pazarlama ve Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/16633, 6/12/2017, §§ 23-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

32. Başvurucu, karışmadığı bir olay nedeniyle otobüsünün keyfî olarak seferden men edildiğini ve bu süre içinde hiçbir gelir elde edemediğini vurgulamıştır. Mevzuata aykırı bir şekilde işlem tesis edildiğini belirten başvurucu, bu işlem sonucu otobüsü işletememesi nedeniyle maddi zarara uğradığını ifade etmiştir. Başvurucu, kendisinin ve maliki olduğu otobüsün olay yerinde olmadığını iddia etmiştir. Başvurucu sonuç olarak bu gerekçelerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

33. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de gözetim altına alınarak garaja çekilen özel halk otobüsünün işletilmemesinden doğan zarara ilişkin şikâyetlerin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurucunun tüm şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

36. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvurucunun maliki ve işletmecisi olduğu özel halk otobüsünün ekonomik bir değer ifade ettiği dikkate alındığında Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkının mevcut olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

37. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

38. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer

verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

39. Somut olayda başvurucuya ait otobüs, seferden men edilip gözetim altına alınarak garaja çekilmiş ve yaklaşık altı ay sonra iade edilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun geçici bir süreyle de olsa mülkünden yoksun bırakılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur. Müdahalenin türü ise yol açtığı sonuçlar ile birlikte takip edilen amaç da gözetilerek belirlenmelidir. Başvurucu, müdahaleyle mülkünden tamamen yoksun bırakılmamıştır. Başvurucunun hizmet esnasında kavgaya karıştığı gerekçesiyle otobüsü tedbiren seferden men edilerek gözlem altına alınmıştır. Dolayısıyla esas itibarıyla toplum yararına uygun olarak kullanılmasının sağlanması amacıyla mülkün kontrolü söz konusu olduğuna göre başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hanife Ensaroğlu, § 52).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

i. Kanunilik

40. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

41. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Genel İlkeler

42. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesi de "hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini" temel bir ilke olarak benimsemiştir (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

43. Anayasa’da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerekmektedir. (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57). Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Mülkiyet hakkına müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün

bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

44. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi, bu hak ile özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir. Bununla beraber Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere kanunla düzenleme zorunluluğu, hakka yapılacak müdahalenin uygulamasının kanunun çerçevesini aşmayacak şekilde yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi yürütme organının çıkaracağı ikincil düzenlemelerle yapılmasına mâni değildir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin konularda temel esaslar, ilkeler ve genel çerçeve kanunla belirlendikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususların yürütme organınca çıkarılacak düzenleyici işlemlerle tanzim edilmesi mümkündür (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

45. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Başvuru konusu olayda seferden men edilen otobüs, Yönerge hükümleri gereğince Komisyon tarafından gözetim altına alınarak garaja çekilmiştir. Otobüsün işletilememesi nedeniyle uğranılan zararın tazmini için açılan davada ise Mahkeme 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile Yönerge'nin 28. ve 29. maddeleri uyarınca otobüsün geçici olarak gözlem altına alınmasında hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek tazminat talebini reddetmiştir.

47. Mahkemenin kararında hukuki dayanak olarak gösterdiği 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde, ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerine ilişkin olarak büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumlulukları gösterilmiştir. Söz konusu madde içeriği incelendiğinde herhangi bir idari yaptırıma ve idari yaptırıma konu bir eyleme ilişkin düzenleme yer almamaktadır.

48. Mahkemenin kararında işaret ettiği Yönerge'nin 28. maddesinde; hizmet esnasında yolcuya, İETT personeline, denetim görevlisine ve diğer özel halk otobüsü taşımacısı veya personeline karşı fiilî tecavüz ve darbetme eylemlerinin gerçekleştirilmesi hâlinde bu eylemi gerçekleştiren taşımacıya uygulanacak ceza gösterilmiştir. Ayrıca Yönerge'nin 29. maddesinde ceza kapsamında -süresi Komisyon takdirinde olmak kaydıyla- taşımacılık faaliyetinin geçici olarak askıya alınmasına ve aracın geçici süre İETT garajında gözetim altında bulundurulmasına karar verilebileceği öngörülmüştür.

49. Somut olayda ölümle sonuçlanan bir kavga nedeniyle başvurucunun seferden men edilen otobüsünün gözetim altına alınıp garajda tutulmasında ulaşım ve toplu taşımanın düzenlenmesi amacı çerçevesinde bir kamu yararı bulunmaktadır. Bununla birlikte Mahkeme kararında belirtilen 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde; büyükşehir belediyeleri tarafından alınabilecek idari tedbirlerin neler olduğu,

hangi koşullarda verilebileceği, yetkili mercinin kim olduğu ve tedbire itiraz gibi hususların düzenlenmediği görülmektedir. Bunun dışında gerek Komisyonun kararında gerekse de Mahkemenin kararında otobüsün gözetim altına alınabileceğini belirten başka bir kanuni dayanak gösterilmemiştir.

50. Yönerge hükümleri ile mülkiyet hakkına müdahale niteliği taşıyan taşımacılık faaliyetinin geçici olarak askıya alınması ile gözetim altında bulundurulması düzenlenmiştir. Bu hâliyle başvurucunun mülkiyet hakkına müdahaleye dayanak eylem ve tedbir ilk elden Yönerge'de öngörülmüştür. Bu nedenle kanuni bir dayanağı bulunmadan doğrudan Yönerge hükümleri ile mülkiyet hakkına müdahale edilmesinin kanunilik unsurunu sağlamayacağı kuşkusuzdur.

51. Bununla birlikte otobüsün gözetim altına alınarak garaja çekilmesine ilişkin işlemin iptali için açılan davada karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiş olmasına karşın başvurucu bu karar sonrası bireysel başvuruda bulunmamış, tedbir nedeniyle uğradığı zararın tazmini istemiyle tam yargı davası açmıştır. Açılan dava reddedilmiş ve başvurucu bu karar sonrası bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu bağlamda başvurucunun kanuni temelden yoksun olduğu görülen işlemin iptali için işlettiği dava sonrası değil de tazminat yoluyla giderimini talep ettiği tam yargı davası sonrası bireysel başvuruda bulunduğunun gözönüne alınması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkı kapsamında gözetim altına alma sürecinin bütününe bakılarak değerlendirme yapılması gerektiğinden ölçülülük yönünden inceleme yapılarak sonuca varılması lüzumlu görülmüştür.

ii. Meşru Amaç

52. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

53. Ulaşım ve toplu taşıma faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılmasında kamu yararı bulunmaktadır. Bu kapsamda somut olayda ölümle sonuçlanan bir kavga nedeniyle başvurucunun seferden men edilen otobüsünün gözetim altına alınıp garajda tutulmasında ulaşım ve toplu taşımanın düzenlenmesi amacı çerçevesinde bir kamu yararı bulunmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

54. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

55. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu

olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

56. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

57. Mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine göre ölçülü olabilmesi için her şeyden önce bu tedbirin öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olması zorunludur. Diğer taraftan müdahalede bulunulurken takip edilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye en uygun aracın seçilmesi gerekmektedir. Bu alanda hangi araçların tercih edileceği ise öncelikli olarak daha isabetli karar verebilecek konumda olan ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Bu nedenle hangi aracın tercih edileceğinin belirlenmesi hususunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ne var ki seçilen aracın gerekliliğine ilişkin olarak idarelerin sahip olduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Tercih edilen aracın müdahaleyi ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna ulaşılması mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda yapacağı denetim, seçilen aracın isabet derecesine yönelik olmayıp hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu müdahalenin ağırlığına dönüktür (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 108; Hanife Ensaroğlu, § 67).

58. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

59. Ayrıca mülkiyet hakkına müdahaleye yol açan tedbirlerin keyfî veya öngörülemez biçimde uygulanmaması gerekmektedir. Aksi takdirde mülkiyet hakkının etkin bir biçimde korunması mümkün olmaz. Bu sebeple kamu makamlarınca başvurucunun eylemi ile tedbire yol açan kanuna aykırılık arasında bağlantı olduğunu gösteren makul bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu bağlamda elkoyma veya müsadere gibi tedbirler yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması için suça veya kabahate konu eşyanın malikinin davranışı ile kanunun ihlali arasında uygun bir illiyet bağının olması ve iyi niyetli eşya malikine eşyasını -tehlikeli olmaması kaydıyla- geri kazanabilme olanağının tanınması veya iyi niyetli malikin bu nedenle oluşan zararının tazmin edilmesi gerekmektedir (Bekir Yazıcı, §§ 31-80; Hanife Ensaroğlu, § 66;Hamdi Akın İpek, § 115).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

60. Başvuruya konu olayda otobüsün gözetim altına alınarak garaja çekilmesi tedbirinin uygulanmasının ulaşım ve toplu taşımanın düzenlenmesi amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu kuşkusuzdur. Gereklilik ölçütü yönünden ise takip edilen meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin olduğu kabul edilmelidir. Bu kapsamda taşımacılık faaliyetiyle ilgili bir tartışma sonrasında bir insanın ölümü ile sonuçlanan olay neticesinde başvurucunun da olaya karıştığı şüphesiyle otobüsünün gözetim altına alınarak garaja çekilmesinin gerekli olmadığı söylenemeyecektir.

61. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı, dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

62. Başvuruya konu olayda aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı kişilerin ölümle sonuçlanan bir kavgaya karıştıkları iddiasıyla bu kişilere ait özel halk otobüsleri seferden men edilerek can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla gözetim altına alınmıştır. Bu kapsamda başvurucuya ait otobüs, garaja çekilmiş ve başvurucu bir süre ticari faaliyette bulunamamıştır. Daha sonra Komisyon, hazırlık soruşturmasında başvurucunun olaya karıştığına dair bir tespit olmaması nedeniyle otobüsünü taşımacılık hizmetinde kullanması için başvurucuya teslim etmiştir.

63. Başvurucu, otobüsün gözetim altında kaldığı süre içinde taşıma faaliyetinde bulunamaması nedeniyle uğranılan zararın tazmini için dava açmıştır. Mahkeme 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile Yönerge'nin 28. ve 29. maddeleri uyarınca otobüsün geçici olarak gözlem altına alınmasında hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca başvurucunun karıştığı olay nedeniyle kamu hizmeti ve güvenliği açısından aracın geçici olarak gözetim altına alındığını açıklamıştır.

64. Somut olayda seferden men edilen otobüs, Yönerge hükümleri gereğince Komisyon tarafından gözetim altına alınarak garaja çekilmiştir. Mahkeme kararında kanuni temel olarak gösterilen 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde herhangi bir idari yaptırıma ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşı başvurucunun mülkiyet hakkını sınırlandıran idari tedbir ilk elden Yönerge'de öngörülmüştür.

65. Mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararının kesinleşinceye kadar ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından eşyaya el konulabileceği veya eşyanın kişilerin muhafazasına bırakılabileceği 5326 sayılı Kanun'un 18. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Maddenin gerekçesinde ise mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verilmeden önce kamu görevlileri tarafından eşya üzerinde kısa süreli elkoyma tedbirine başvurma imkânı tanındığı belirtilmiştir. Burada elkoyma veya muhafazaya bırakma kararını verecek olan merci, mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verecek olan mercidir.

66. Başvurucuya ait özel halk otobüsü idari bir tedbir mahiyetinde Komisyon kararı ile gözetim altına alınmıştır. Mülkiyet hakkına yapılan bu müdahale mahkemelerce değil idari makamlarca gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte uygulanan tedbir sonrasında 5326 sayılı Kanun'un 18. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararı kesinleşinceye kadar idarece eşyaya el konulabileceği belirtilmiş olmasına rağmen somut olayda mülkiyetin kamuya geçirilmesine dair bir karar verilmemiştir. Öte yandan somut

olayda ispat aracı veya müsadere konusunu oluşturan bir mal varlığı değeri hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında verilmiş bir elkoyma tedbiri de söz konusu değildir.

67. Başvurucuya ait özel halk otobüsünün Komisyon kararı sonucu garaja çekilmiş olması altı ay boyunca otobüsün işletilememesine neden olmuştur. Başvurucunun bu süre boyunca mülkiyetinde bulunan otobüsten yararlanamadığı ve maddi kayba uğramış olduğu hususu tartışmasızdır. Buna karşın başvurucunun söz konusu zarar için açmış olduğu dava ise reddedilmiştir. Dolayısıyla kanuni temelden yoksun olan müdahale nedeniyle ortaya çıkan zarar tazmin edilmemiştir.

68. Ulaşım ve toplu taşıma faaliyetlerinin tanzim edilmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin yapılmasında kamu yararı bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu amacı gerçekleştirmek üzere öngörülen idari yaptırımların mülkiyet hakkını sınırlayıcı nitelik taşıması nedeniyle kanuna dayalı olması Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri gereğince bir zorunluluktur. Temel esaslar, ilkeler ve genel çerçeve kanunla belirlendikten sonra yürütme organı veya idare tarafından düzenleyici işlemlerle ilgili alanın tanzim edilmesi mümkün olabilecektir. Bu kapsamda gerek 5216 sayılı Kanun'un 7. maddesi gerekse 5326 sayılı Kanun'un 18. maddesi gözönüne alındığında başvurucuya ait otobüsün taşımacılık faaliyetinin geçici olarak askıya alınması ile otobüsün gözetim altına alınarak garajda tutulmasının açık, belirli ve öngörülebilir bir kanun hükmüne dayanmadığı anlaşılmaktadır.

69. Ayrıca somut olaydaki müdahale nedeniyle aracın işletilememesine bağlı olarak 18/4/2006 ile 28/5/2006 tarihleri arasındaki dönem için ortaya çıkan zararın tazmini istemiyle başvurucu tarafından açılan dava, tedbirin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Böylece idarenin kanuni temelden yoksun olan müdahalesi neticesinde ortaya çıkan zararın tazmini imkânından da başvurucu yoksun kalmıştır.

70. Mahkeme kararında olaya başvurucunun da karıştığı belirtilmiştir. Diğer taraftan hazırlık soruşturmasında başvurucuya ait otobüsün taşımacısı, sürücüsü veya biletçisinin tedbire neden olan olaya karıştığına dair bir tespit olmadığı Komisyonca ifade edilmiştir. Yine ceza davasına ilişkin kararda başvurucunun olaya dâhil olduğuna dair bir değerlendirmede bulunulmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın tazminat davasında ise başvurucunun tutum ve davranışları ile tedbir kararına yol açan kanuna aykırılık arasındaki bağlantının derece mahkemelerince makul bir değerlendirme ile ortaya konulmadığı, "...davacının da karışmış olduğu olay..." ifadesi ile yetinildiği görülmektedir.

71. Sonuç olarak tedbirinin uygulanmasında meşru bir amacın mevcut olduğu ve bu alanda kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisinin de bulunduğu kabul edilmekle birlikte somut olay bağlamında müdahalenin kanuni bir temelden yoksun olması, başvurucunun tutum ve davranışları ile tedbir kararına yol açan kanuna aykırılık arasındaki bağlantının makul bir şekilde değerlendirilmemiş olması ve ortaya çıkan zararın giderilmemiş olması dikkate alındığında mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle başvurucuya şahsi olarak aşırı ve orantısız bir külfet yüklenmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu sonucuna varılmıştır.

72. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

74. Başvurucu, maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

75. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B.No: 2017/8875, 7/6/2018). kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

77. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58,59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66,67).

78. İncelenen başvuruda idarece verilen tedbir kararı neticesinde ortaya çıkan zararın giderilmemiş olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidereMemişlerdir. Bu açıdan ihlalin aynı zamanda mahkeme kararından da kaynaklandığı söylenebilir.

79. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

80. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

81. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine (E.2009/478, K.2010/1161) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER FARUK İLHAN

B. No: 2016/12115 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/12115

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER FARUK İLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/12115)

Karar Tarihi: 21/7/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 22/9/2020-31252

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Ömer Faruk İLHAN

Vekili : Av. Hasan OYMAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yerel bir gazetede yayımlanan röportajda sarf edilen sözler nedeniyle şeref ve itibar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, çeşitli ilçelerde kaymakamlık yaptıktan sonra Bitlis vali yardımcılığı görevindeyken istifa etmiştir. Başvuru tarihinde ise Afyonkarahisar'a bağlı İhsaniye ilçesinde kaymakam olarak görev yapmaktadır. Başvurucu aynı zamanda Mavi Hayat İstihdam Derneği (Dernek) isimli bir derneğin başkanlığını yürütmektedir. H.Ü. ise başvuru tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi Afyonkarahisar milletvekilidir.

7. Röportajın yapıldığı tarihlerde başvurucunun milletvekillerine, İhsaniye ilçesine bağlı Döger belde halkı ile belde belediye başkanına hakaret ettiği ve başkanlığını yürüttüğü derneğe görevini kötüye kullanarak çıkar sağladığına ilişkin iddialar bölge kamuoyu gündemini meşgul etmiştir.

8. Anılan iddialar üzerine başvurucu hakkında İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından 12/12/2011 tarihinde yapılan disiplin soruşturması sonucunda "disiplin işlemi yapılmasına gerek olmadığına" karar verilmiştir.

9. Yerel bir televizyon kanalında konuyla ilgili olarak H.Ü. ile röportaj yapılmıştır. Yerel bir gazete olan Kocatepe gazetesinin 25/11/2011 tarihli internet sayfasındaki yayınında söz konusu röportaj ile ilgili olarak "[Ü.den] Vali ve Kaymakam’a Yaylım Ateşi", 5/12/2011 tarihli yayınında ise "[Ü.den] Yaylım Ateşine Devam" başlıklı haberler yapılmıştır.

10. Haber içeriğinde H.Ü. başvurucunun başkanlığını yaptığı Derneğin faaliyetleri nedeniyle komik duruma düştüğüne, kendisini devletle özdeşleştirdiğine, devlet imkânlarını kötüye kullandığına, polis ve jandarmaya talimat verip özel olarak hedef gösterdiği araçlara ceza kesilmesini sağladığına, ilçenin tanınmış iş adamlarından birini tehdit ettiğine ve ilçe halkına hakaret ettiğine dair başvurucu hakkında beyanlarda bulunmuştur. 25/11/2011 tarihli röportaja ilişkin olarak " [Ü.den] Vali ve Kaymakam'a Yaylım Ateşi" başlıklı haberin ilgili kısmında şu ifadeler yer almıştır:

"Gündemi değerlendiren AK Parti Milletvekili [H.Ü.] İhsaniye Kaymakamı Ömer Faruk İlhan’ın yönetim tarzını ağır ifadelerle eleştirirken, valinin durumla yeterince ilgilenmediğini de dile getirdi.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Afyonkarahisar Milletvekili [H.Ü.] TBMM’deki 9 metrekarelik odasında Kocatepe Gazetesi muhabiri [B.A.ya] çarpıcı açıklamalarda bulundu. Milletvekili [H.Ü.], yürütülen çalışmalar ve rahatsızlık duyduğu konular hakkındaki düşüncelerinden söz etti.

Kaymakama ciddi itham

Milletvekili [H.Ü.], İhsaniye Kaymakamı Ömer Faruk İlhan’ın çok kötü idaresinden dolayı oradaki işlerin sıkıntıda olduğunu öne sürdü. Kaymakam Ö. Faruk İlhan’ın şahsından kaynaklanan sorunların devlet gücünü kendisinde görmesi ile kendisini devletle özdeşleştirdiğini ileri süren [H.Ü.] şunları söyledi: 'Bunun sıkıntısını yaşıyoruz. Devletin organlarını çok kötü kullanıyor. Bir şeyler yapayım derken de maalesef olumsuz tesirlerini gördük. Mesela jandarmaya, polise talimat veriyor. Özel olarak hedef gösterdiği araçlara ceza kestiriyor. Polis de jandarma da kimse bir şey diyemiyor. Şikayetler geldi. Vali’ye de yansıttık, Bakanlığa da yansıttık. Soruşturmaları bitmek üzere. Bir tanesini örnek vereyim. Frigyum diye bir taşıyıcılar kooperatifi kurdu. Döğer, İhsaniye ve Gazlıgöl kooperatiflerini fesh ettiğini söylüyor. Kaymakamın ne böyle bir yetkisi ne de böyle bir görevi var. Böyle bir kooperatif kurulmadığı halde. Döğer araçlarının İhsaniye içinden yolcu almalarını yasaklamış. Bunlardan en uç örneği veriyorum. Döğer dolmuşçusu bir vatandaşın hükümet konağı önünden geçerken el kaldırdığı babasını alıyor. Polis bunu 1,5 saat bekletiyor. Şoför

ağlıyor deli oluyor. Yolcunun babası olduğunu, para almadığını öz babasını taşıdığını anlatmaya çalışmış. Gazlıgöl Belediye Meclisi durak yerlerini tespit etmiş. İhsaniyelilere beğendiğiniz yerde durun diyor. Gazlıgöl Belediye Başkanı da istenilen yerde durulamayacağını söylüyor. Yazılan cezalar üzerine Belediye Başkanına soruşturma açıyor.'

'Vali de yeterince ilgilenmedi'

Milletvekili [H.Ü.], İhsaniye Kaymakamı Ömer Faruk İlhan'ın Afyonkarahisar'ın en tanınmış iş adamlarından birisini tehdit ettiğini iddia etti. İsmini açıklamak istemediği işadamına Kaymakam İlhan'ın adam göndererek bölgede iş yapmayacağı yönünde tehditlerde bulunduğunu ileri süren [H.Ü.] şunları söyledi: 'Tehditten sonra adama 40 küsur milyar ceza yazdırıyor. Jandarmaya talimat veriyor. Jandarma sabah saat 06.00'da nöbete çıkıyor yoldan çıkan her aracı değil sadece o firmanın araçlarını kontrol ediyor. Onlar da jandarmaya takılmamak için adam koyduruyorlar. Bu seferde jandarma onları girdikleri ara yollardan bularak tartıya kantara çıkarıyor. İşte böyle şeyler maalesef duyduk. Bu konular Sayın Vali'ye iletildiğinde kendilerinin yeteri kadar ilgilenmediği sonucuna vardık. Soruşturma açtı ondan sonra bunlar genel hükümlere yönelik dedi. Bu Kaymakam daha da hızlı ileri gidiyor. Belediye Meclisi'nden Emre Gölü kenarına yer istiyor. Milli Emlak'ın görüş sorduğu Döğer Belediyesi hayır dediği için Döğer Belediyesi ile uğraşmaya başlıyor. Belediye Meclis üyelerinin meşruluklarının olmadığından, onların bu işi yapamayacaklarından söz ediyor. Geri dönüyor siz Yahudi zihniyetlisiniz diyor. Yahudisiniz diyor. Onlarda yasal yetkileri kullandıklarını söylüyorlar. Bu sefer dönüyor Ankara'da ki entel dantel yasa koyucular böyle yasa yapıyorlar bizim de canımızı sıkıp işlerimize engel oluyorlar diyor. Bunları duyunca şikayet edin bu ülkenin savcıları var dedik. Adamlar şikayet ettiler. Bu sefer tüm şikayetçilere jandarma polis göndermek suretiyle bakkal ise kişi ona kontrol, tarımla uğraşan bir kişi ise hayvan tersini niye oraya attın deniliyor. Tehdit ediyor yüz milyarlık dava açacağım diyor. Vatandaşlar gidiyor korkudan şikayetlerini geri alıyorlar.'

'İşadamına tabanca gösterdi'

İhsaniye Kaymakamı Ö. Faruk İlhan'ın işadamlarını da korkuttuğunu öne süren Milletvekili [H.Ü.], Kaymakam İlhan'ın bir termal tesisi mühürleyip sahibinin hayatını çökerttiğini söyledi. 'Sayın Kaymakam şunu atlıyor. Orada gelişen ekonomiyi bir iki tanesini ürküterek bütün Afyon'un ekonomisini çökerttiğinin farkında değil. Bu arkadaşı da maalesef Sayın Vali çok iyi falan filan diyerek birilerince yanlış bilgilendirilip kolluyor. Biz bunu da çözdük. Anladık ki bu durum Vali'den kaynaklanıyor. Bir Kaymakam bir işadamının iş yerine gidip tabanca gösterebilir mi? Böyle bir edepsizlik olabilir mi? Bundan eminim. Gazeteci arkadaşlardan bir tanesi de buna tanık. Tanık olan o kişiye bu sorulabilir. Tabancasını şak diye çıkarıp ortaya koyuyor. Bu edepsizliktir, bir de bunun üzerine tabancasını boşaltmış. Nezaketsiz bu adam. Bu adamın yaptığı sadece işadamlarıyla sınırlı değil. Üniversiteye yüksek lisansa gelmiş. Kaymakamlık makam aracıyla oraya girmiş. Orada çalışanlara, öğretim üyelerine falan siyah gözlükleri takmış üniversitedekilerde rahatsız olmuşlar. Bu adam hakkında yeterince dosya toparlandı. Beyefendi ile bire bir konuşmadım. Araya gazeteci arkadaşlar girdi. Gazeteciye dedim sen onun avukatı mısın? Milleti dinliyorum buyursun gelsin onu da dinleyeyim.' dedi.

'Koşu bandını devlet töreniyle açıyor'

Kaymakam Ö. Faruk İlhan'ın kendisinde biriken dosyasının kabarık olduğunu anlatan Milletvekili [H.Ü.], bu nedenle dinleyecek bir şey kalmadığını belirtti. Kaymakam İlhan'ın, Ankara'da Mavi Hayat isminde bir derneğin Başkanı olduğunu dile getiren Milletvekili

[H.Ü.]; 'Bu dernek marifetiyle bir şeyler yapmaya çalışıyor. Komedisi eğer internette duruyorsa bakılsın mavihayat.org adresidir. Daha önce Kaymakamlık yaptığı yerde bir tane koşu bandı açmış. Spor tesisi kurdum diye. Koşu bandında kravatlı halde koşuyor, adamları da yanında esas duruşta bekliyor. Yahu biz koşu bandını Afyon'da evlerimize koyduk. Bizim her yerimiz koşu bandı fitnes. Şehir içinde de dışında da. Bu adam bir koşu bandını almayı devlet töreniyle açabilecek kadar komik durumlara düşen bir arkadaş. İstihdam sağlıyorum diye. Aklınca bu arkadaş bu derneğe hazine arazilerini istiyor. Emre gölü kenarında ki 60 bin 20 bin küsurluk yerleri derneğine orman kurma amacıyla isti-yor. Belediye Meclisi de niye Mavi Hayat Derneğine kurmak istiyorsunuz diye karşı çıkıyor. Ayazin'de İl Özel İdaresi'nin Ayazini Belediyesine tahsis edilen yeri Belediye'den tahsis ettiriyor. Sonra bu yanlış oldu diyerek tahsisi iptal ettiriyor. Mahalli İdareler Birliğine tahsis ettiriyor. Birlik Başkanı da kendisi ya ihaleye çıkıyor. Çok komik bir fiyata aynı tesisi Mavi Hayat Derneğine kiralıyor. Ben burada istihdam kursu açacağım diye. Altı aydır bir tane kurs açmadı. Biz olayı orta yere çıkarınca Mavi Hayat Derneği çalışmalarını Afyon'dan çekti. Burada da adamları var. Ben personelle görüştüm ertesi gün buraya geldi. Buradan haber uçurdular. Gitti orada açıklama yaptı dernek faaliyeti çekildi diye. Daha bitmedi derneğe Kayıhan'dan 200 bin metrekarelik yer istiyor. Bunların kayıtları var. Resmi başvuruları var. Sit alanı olmadığı için alamıyor. Derneği kaymakamlıkla eş tutmuş. Kaymakamlık gücünü kullanarak maalesef bizim İhsaniye İGM üyemiz, İlçe Başkanımız da Mavi Hayat Derneğini kaymakamlık zannetmişler.' diye konuştu.

'Vali'nin tutumu yetersiz'

Kaymakam İlhan'ın termal yatırımcıları tehdit edip haraç aldığını, haraç verdiklerini iddia eden kişilerin korkudan suç duyurusunda bulunmadıklarını söyleyen Milletvekili [H.Ü.]; 'Sayın Bakanım bunu açığa almazsanız insanlar korkar ve şikayet edemezler dedim. İnsanların şikayetlerini geri çektiriyor. Herkesin malı mülkü var. Devletin gücünü çok kötü kullanıyor. Bunları Sayın Vali'ye anlatmamıza rağmen Sayın Vali ilgisiz duruyor. Allah sonunu hayır etsin. Siz termal turizm yatırım birliği kuruyorsunuz ve Gazlıgöl'ü almıyorsunuz, var mı böyle bir şey? Gazılgöl'ün olmadığı yerde İhsaniye'de termal yatırım kurabilir misiniz? Turizm Birliğinde Ayazini'nin ne işi var? Karacahmet'in ne işi var? Sıcak su var Karacaahmet'te. Sen orada Yaylabağı ve Gazlıgöl'ü alacaksın. İl Özel İradesini Sayın Vali ona devretmiş. Böyle bir şey var mı ya? Dünyanın neresinde görülmüş ayıp bir şey. Maalesef bunları Sayın Vali'nin yetersiz kalan tutumu yüzünden yaşıyoruz.' "

- 5/12/2011 tarihli röportaja ilişkin olarak "[Ü.den] Yaylım Ateşine Devam" başlıklı haberin ilgili kısmında şu ifadeler yer almıştır:

"Karahisar TV'de yayınlanan 'Yerel Gündem' programına konuk olan AK Parti Milletvekili [H.Ü.] gündeme ilişkin soruları cevapladı. İhsaniye ilçesinde yaşanan son gelişmeleri değerlendiren [H.Ü.], İhsaniye Kaymakamı Ömer Faruk İlhan'a yönelik eleştirilerini sürdürdü.

'Devletin gücü, yanlış kullanılıyor'

Geçtiğimiz günlerde basına yansıyan İhsaniye Kaymakamı ile ilgili açıklamaların tamamen doğru olduğunun altını çizen [H.Ü.], o bölgeden gelen şikayetler ve yaptıkları incelemeler sonucu Kaymakam Ömer Faruk İlhan'ın devletin gücünü yanlış kullandığını gördüklerini söyledi.

Kaymakam'ın Afyon'u 'değneksiz köy' sandığını belirten [H.Ü.], Kaymakam'ın kapattığı

kuyuların zaten kapalı kör kuyular olduğunu ifade etti. Hiç kimse ile şahsi bir problemi olmadığını söyleyen [H.Ü.], 'Kaymakama karşı bir husumetim yok. Ama işlerin yürümemesinin de birilerinin söylemesi lazım' dedi. [H.Ü.], gazeteniz Kocatepe'de çıkan yazıların hepsinin kendisine ait olduğunu ve bunların içinin boş olmadığını, yetkililere konunun iletildiğini, ancak bir işlem yapılmadığı için düşüncelerini kamuoyuyla paylaştığını söyledi. Kaymakam İlhan'ın MP 5 silahla bir domuzun üstüne basarken çekilen fotoğraflarına tepki gösteren [H.Ü.], 'Devlete ait bir silahla domuzun üzerine ayağını koyarak fotoğraf çektiriyor ve ben silah kullanmayı bilmem ben vurmadım diyor. Madem sen vurmadım neden ayağını basıyorsun. Silah kullanmayı bilmem di-yorsun MP 5 ile ne işin var? Başka şeyler daha var fakat özel hayata girdiği için sınırlı tutuyorum. Eleştirilerimi kamu gücünü kullanması ile sınırlı tutuyorum' dedi.

'Nezaket sınırları aşıldı'

Bir iş adamına silah gösterme olayına da değinen [H.Ü.], 'Bu konuya bir gazeteci arkadaşımız tanık ama ismi vermeyeceğim. Kendisi çıksın söylesin. Seni vururum şeklinde değil fakat nezaket sınırlarını aşan bir şe-kilden bahsediyorum. Bir Kaymakama bu yakışmaz. Devlet adına oradasınız ve bu gücü kullanıyorsunuz. Diyelim ki yeri geldi lavaboya gedeceksiniz. Silahınızı çıkarmanız gerekiyor belinizden. Bunun usulü çıkarırken kimseyi rahatsız etmeyecek bir şekilde yavaşça olmalı. Herkese göstere göstere, doldur boşalt yaparak çekmeceye koyuyorsanız. Bunun nezaket ile bir ilgisi yoktur' diye konuştu. Bu mevzunun üzerine çok da fazla gidilmemesi gerektiğini söyleyen [H.Ü.], tehdit olayının da kişinin algılaması ile de ilgili olduğunu belirtti.

'Çarpıcı iddialar var'

Bütün talebinin kamu yetkilerinin kullanılması ile ilgili olduğunu belirten [H.Ü.], şunları söyledi: 'Hiç kimsenin özel hayatı beni ilgilendirmiyor. Fakat devlet size bir kamu yetkisi verdiyse, size bir makam tahsis ettiyse, emrinize asayişi sağlayın diye kolluk kuvveti de vermiş ise, bu olanakları özel olarak kullanamazsınız' dedi.

[H.Ü.], 'Kaymakamın demedim dediği bir olayı anlatayım. Entel dantel, geri zekalı kanun yapıcılar demiş. Türk Ceza Kanunu'na göre bir suçtur. TBMM'nin manevi şahsiyetine bir hakarettir. Kaldı ki itiraz ettiği konu da şu; Emre Gölü kenarında ki bir araziyi Mavi Hayat Derneği'ne istiyor Milli Emlak Kurumu'ndan. genelge gereğince ilgili belediye meclisi Döğer'e soruluyor ve olumsuz cevap alıyor. Bu olaydan dolayı Döğerlilere geri zekalı, meclis gayri meşru diyor. Genelgeyi TBMM çıkartmaz. Sayın Kaymakam bütün bunları bilebilecek bir pozisyondadır. Döğer belediye meclisi hayır diyor ve Kaymakam başlıyor baskıya. Duyumlarıma göre, yazılı ve yeminli beyanları var bu iddiaların. 'Öküzsünüz, Yahudisiniz, entel dantel bu kanun koyucular böyle kanun yaparak işimizi zorlaştırıyor' diyor. Halbuki Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün genelgelerini TBMM yazmaz. Bütün Türkiye'de uygulanan sistem budur. Anlamıyorum bu işi vakti zamanında neden bu kadar büyütmüş Sayın Kaymakam. Buna benzer onlarca olay var.'

'Dosya Valilik'e gönderildi'

Kaymakamın jeotermal kuyuları kapattığı için üzeri-ne gelindiğini iddia etmesinin doğru olmadığını belirten [H.Ü.] şöyle dedi: 'Kör kuyuları kapatmış, komik bir durum. Kör kuyu kapatılır mı? Kapatsan ne olur kapatmasan ne olur. Adı üzerinde kör kuyu. İş yaptığını zannediyor arkadaş. Bir daha söylüyorum, kamu gücünü yanlış ve hukuksuz kullanmasına karşıyım. Bu mevzuları içeren dosya bizzat İçişleri Bakanına iletildi. Dosya incelenip

buradaki vali-liğe gönderildi' dedi.

'237 bin oyu niye aldım'

Av partisinde çekilen fotoğrafların ayyuka çıkmasına da değinen AK Parti Milletvekili [H.Ü.], 'Bir ortamda 3 vali ile birlikte sohbette bu konu açıldı ve bir Afyonlu olarak utandım. Bir Kaymakam bir pazar günü sertifikası vardır ava gider, buna bir şey demiyorum. Fakat MP5 ile olmaz. Avlanma kanununa göre yasak. Hadi oldu diyelim bari konuşma. Ben vurmadım başkası vurdu dedi. Madem başkası vurdu, peki neden başkasını vurduğu ava ayağını basarsın. Sana koskoca bir ilçeyi, koskoca bir bütçeyi teslim etmişiz. Bu kadar basit mi başkasının vurduğu domuz ile poz vermek? 21. Yüzyıla gelmişiz. Böyle bir kaymakam istemiyoruz.'

[H.Ü.], şöyle konuştu: '237 bin oyu niye aldım ben. Bu millete ne söyleyeceğim. Babasını hükümet konağından dolmuşa bindiren adamı 1.5 saat ağlatmaya hakkı yok bu Kaymakamın. Kapısına gelen muhtarları saatlerce bekletmeye hakkı yok. Babamın oğlu olsa bile yok. Böyle çok ciddi iddiaları ciddiye almayan bir idari makama karşı da fikir beyan etmek zorundayım. Sinirlerimiz falan aldırmadık ne yaptığımızı biliyoruz. Ölü bir kuyu rekreasyon yapıyor Gazlıgöl Belediyesi. Su çekmiyor ama ısıtmada kullandığı suyu oraya rekreasyon ediyor. Bu aslında jeotermal için yapılması gereken işlem. Gelip bunu kapatmanın ne alemi var. Ne yapıyorsun sen? Yapılan sondajlarda su çıkmamış, yakındaki yere sondaj yapmış su çıkmış. Su çıkmayan yerleri kapattım diyerek basını çağırdı oraya. Başkasının vurduğu domuzun üzerine ayağını basıp MP5 göstererek şov yaptığı gibi bu şovu'da yaptı. Kaçak kuyuları kapatıyorum diye.'

'Konuyu Başbakan'a taşırım'

Konunun yakın takipçisi olduğunu kaydeden [H.Ü.], sözlerini şöyle noktaladı: 'Ben bu olayı Sayın Başbakana da taşırım. Sayın Cumhurbaşkanına da taşırım. Bu iş bu kadar basit değil. Bu memleket öyle Ömer Faruk İlhan'ın değneksiz gezeceği yer değil. Bu memleketin vekilleri var, insanları var, sevenleri var. Öyle değneksiz gezilmez. Sen nasıl oluyor da özel firmanın araçlarını takip ettirerek sabahın 06.00'sında ceza yazdırtıyorsun. Kral mısın Kaymakam Ömer Faruk İlhan. Jandarma senin babanın mirasçısı falan değil. Yapılan yanlışları söylemek zorundayız. Hiç kızmayacaksınız gücenmeyeceksiniz. Eğer beceremiyorsanız bırakıp gideceksiniz. Eğer miting yapacaksan geleceksin gireceksin siyasi partiye aday olacaksın karşılıklı miting yapacağız. Bu kadar basit yani. Eğer siyaset yapacaksan gelecek siyaset yapacaksın kardeşim. Ha bunu yaparken o lojmandan çıkacaksın. O arabadan ineceksin. O MP 5'i bırakacaksın. Benimle birlikte ceketinle geleceksin. Beraber yapacağız. Ha iş mi yapmak istiyorsun. Kuracaksın şirketini geleceksin termal yatırımcılarla aynı o yatırımcılar gibi sen de sıraya gireceksin. Ama devletin gücüne sırtını dayayarak iş yapamazsın.' "

11. Başvurucu, bu röportajda kişilik haklarına saldırıda bulunulduğu iddiasıyla 1/10/2012 tarihinde Ankara 12. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) H.Ü. aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

12. Mahkeme 30/1/2014 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde; somut olayda, Kocatepe gazetesinin 25/11/2011 tarihli yayınında '[Ü.den] Vali ve Kaymakam'a yaylım ateşi', 05/12/2011 tarihli yayınında '[Ü.den] yaylım ateşine devam' başlığı ile verilen yazı/haberde, davalı milletvekili

tarafından davacı hakkında kullanılan söz ve ifadelerin, davacının idareci sıfatıyla yaptığı icraatlarının sert biçimde eleştirisi mahiyetinde olduğu, kişilik haklarına saldırı niteliği taşımadığı, ayrıca haber/yazıya konu bazı hususların idari inceleme ve soruşturmalara konu edildiği, bu şeklide hukuka aykırılığın söz konusu olmadığı anlaşıldığından, yerinde görülmeyen davanın reddine karar verilmiştir."

13. Karar, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 10/12/2015 tarihli ilamı ile onanmış; karar düzeltme talebi 4/5/2016 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Nihai karar başvurucuya 8/6/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 1/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının yer aldığı kararlar için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015 ve Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu; davalı tarafından kullanılan ifadelerin gerçek dışı bilgiler içerdiğini ve kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğunu, açtığı manevi tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

19. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir…

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

20. Anayasa’nın “Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez…

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır…”

1. Genel İlkeler

a. Bireyin Şeref ve İtibar Hakkının Korunmasında Devletin Pozitif Yükümlülüğü

21. Bireyin kişisel şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan manevi varlık kapsamında yer almaktadır. Devletin bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibarına üçüncü kişilerin saldırılarını önlemek şeklinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33). Şeref ve itibara yönelik olarak basın ve yayın yolu ile yapılan saldırılara karşı bireyin korunmaması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 36; İlhan Cihaner (2), § 42).

22. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, kamuoyunca tanınan kişilerin ve kamusal yetki kullanan görevlilerin gördükleri işlev nedeniyle daha fazla eleştiriye katlanmak durumunda olduklarını ve bunlara yönelik eleştirinin sınırlarının çok daha geniş olduğunu her zaman vurgulamıştır (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; İlhan Cihaner(2), § 82; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 42).

b. Demokratik Toplum Düzeninin Bir Gereği Olarak İfade Özgürlüğü

23. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun, §§ 34-36). Bu bağlamda ifade özgürlüğü herkes için geçerlidir ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun, §§ 34-36).

c. Çatışan Haklar Arasında Dengeleme

24. Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibar hakkı ile şikâyet konusu ifadelerin sahibi davalının Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, §§ 27, 41, 52; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 49; İlhan Cihaner (2), § 49; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 56-58). Bu, soyut bir değerlendirme değildir.

25. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek olan kriterlerden bazıları şu şekilde sayılabilir:

i. Başvuru konusu ifadelerde kamu yararı bulunup bulunmadığı ve ifadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı

ii. Toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı

iii. Başvuru konusu ifadelerin kim tarafından dile getirildiği

iv. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ve ilgili kişinin önceki davranışları

v. Kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Hasan Yeşildağ, B. No: 2015/2653, 12/12/2018, § 24)

26. Anayasa Mahkemesi, başvurunun koşullarına göre bazıları yukarıda sayılan kriterlerin gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini denetler (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Bunun için başvurucuya yönelik ifadelerin -bağlamından kopartılmaksızın- olayın bütünselliği içinde

değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Başvurucunun kişisel itibarın korunmasını isteme hakkının gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile korunmaması Anayasa'nın 17. maddesini ihlal edecektir.

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

27. Başvurucu, röportajın yayımlandığı tarihte İhsaniye ilçe kaymakamıdır. Yürütmekte olduğu idari faaliyetler nedeniyle aynı bölgede milletvekili olan davalının eleştirilerinin hedefi olmuştur. Başvurucu, kamusal görev üstlenmiş bulunan bir kaymakam olduğu için kabul edilebilir eleştiri sınırları sade bir birey ile karşılaştırıldığında daha geniştir. Kamu görevlilerinin tasarrufları ile ilgili eleştirilere daha fazla tolerans göstermeleri gerekir.

28. Kamu kurumlarının eylem ve işlemleri o ülkede ya da bölgede yaşayan tüm insanları etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bu itibarla kamu görevlilerinin eylemlerini ve ihmallerini sıkı bir denetime tabi tutarak vatandaşların karar alma süreçlerine katkıda bulunmak demokratik bir toplumun olmazsa olmaz hoşgörüsünün gerekleridir. Bu bağlamda, açıklanan bir düşüncenin salt ağır olması, bu şekilde yetkililerin sert biçimde eleştirilmesi, düşüncelerin keskin bir dil kullanılarak ifade edilmesi hatta tek taraflı, çelişkili ve subjektif olması ifade özgürlüğünün koruma kapsamından yararlanmayacağı anlamına gelmez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 128, 129; Nilgün Halloran, § 45; İlhan Cihaner (2), § 82).

29. Davalı milletvekili, mahallî bir gazeteye röportaj vererek seçmenlerinin kendisine ulaştırdıkları şikâyetleri ve kendi görüşlerini kamuoyu ile paylaşmış; seçim bölgesindeki üst düzey kamu görevlileri olan kaymakam ve valinin vatandaşların yakınmalara neden olan uygulamalarını sert biçimde eleştirmiştir. Başvuruya konu röportaj, olayların bütünü ışığında Anayasa Mahkemesince dikkatli bir şekilde ele alınmıştır.

30. Davalı milletvekilinin temsil ettiği bölgenin güncel sorunları hakkında görüş bildirip kamuoyunu bilgilendirmesi hatta abartılı eleştirilerde bulunması tabiidir. Seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu açıktır. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102).

31. Söz konusu röportajın yayımlandığı tarihte başvurucu ile ilgili iddiaların bölge kamuoyunda tartışılıyor olması (bkz. § 7), röportajın yerel bir gazetede yayımlanması, başvurucu ve davalının konumları birlikte değerlendirildiğinde röportajın kamusal faydası yüksek bir tartışmaya katkı sunduğunda kuşku bulunmamaktadır. Ayrıca sarf edilen şikâyet konusu sözlerin kullanıldığı bağlam da dikkate alındığında hakaret niteliğinde olmadığı, eleştiri amacıyla sarf edildiği ortadadır.

32. Öte yandan hakkında ileri sürülen iddiaların bir kısmı ile ilgili olarak başvurucunun disiplin soruşturması geçirmiş olması da gözönünde bulundurulduğunda söz konusu iddiaların olgusal bir temeli bulunmaktadır.

33. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru incelemesinde bireylerin anayasal hakları ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin dava konusu olguları değerlendirmesine ve

hukuku yorumlamasına müdahalede bulunmaz (Önder Balıkçı, § 47; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 49). Somut olayda Mahkeme, davalının ifade özgürlüğü ile başvurucunun şeref ve itibar hakkı arasında bir denge kurma işlemi yapmıştır. Mahkeme, söz ve ifadelerin başvurucunun idareci sıfatıyla yaptığı icraatlarının sert biçimde eleştirisi mahiyetinde olduğu, olgusal temelinin bulunduğu, bu nedenle iftira niteliğinde olmadığı, hakaret içermediği ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

34. Yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargı mercilerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payları da dikkate alındığında somut olayda devletin başvurucunun şeref ve itibar hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı değerlendirilmiştir.

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

36. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda şeref ve itibar hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RASUL TAMAEV VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/30880 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/30880

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RASUL TAMAEV VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/30880)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Rasul TAMAEV ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi ve geri gönderme merkezindeki tutulma koşulları nedeniyle aile hayatına saygı hakkı ve kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, idari gözetim kararına itiraz kabul edildiği hâlde lehe vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle de adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvuruların başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölümler tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Bölümler tarafından bir kısım başvurucu hakkındaki sınır dışı etme işlemlerinin geçici olarak (tedbiren) durdurulmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Muhtelif ülkelerin vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi kapsamında ilgili valilikler tarafından sınır dışı etme kararı tesis edilmiş, ayrıca başvurucuların bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerine konulmuştur.

8. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün cevap yazılarından bazı başvurucular hakkındaki sınır dışı işlemlerinin idare tarafından geri alındığı anlaşılmıştır. Diğer başvurucuların ise menşe veya farklı bir ülkeye gitmek amacıyla kendi istekleriyle Türkiye'den çıkış yaptıkları bildirilmiştir.

9. Öte yandan tüm başvurucular, itirazları üzerine geri gönderme merkezlerinden farklı tarihlerde yetkili sulh ceza hâkimliklerince veya idare tarafından resen salıverilmişlerdir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017; B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 19-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talepleri Yönünden

12. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlıklarının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım taleplerinin kabulü ile yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. İdari Gözetim Kararına İlişkin İddia

13. Başvurucular; idari gözetim altında tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, insan haysiyetiyle bağdaşmayan koşullarda geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve bu konularda şikâyetlerini ileri sürebilecekleri etkili bir başvuru mekanizması bulunmadığını ifade etmişlerdir.

14. Anayasa Mahkemesi B.T. başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

15. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda, idari gözetimi sona erdirilen başvurucuların

hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

16. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). İdari gözetimleri son bulan başvuruculların geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Bununla birlikte bu aşamada oluşan durum nedeniyle mevcut başvurular yönünden işbu kararın ardından açılması muhtemel idari davaların süresine ilişkin olarak bir hususun açıklığa kavuşturulması zorunluluğu hasıl olmuştur.

19. Öncelikle vurgulanmalıdır ki idari yargı yerlerinde açılacak davaların süresine ilişkin koşulları incelemek ve idari davaların süresinde açılıp açılmadığını değerlendirmek ilgili mahkemelerin takdirindedir. Öte yandan inceleme konusu başvuruda olduğu gibi B.T. kararındaki içtihat değişikliğinin Resmî Gazete'de yayımlandığı 16/2/2018 tarihinden önce tam yargı davası yolu tüketilmeden, doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan müracaatların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmasını müteakip açılacak davalarda dava açma süresinin derece mahkemelerince bu kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlaline neden olmayacak biçimde değerlendirilmesi gerektiğine de işaret edilmelidir (B.T., § 59).

20. Kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden başvuru yollarının tüketilmemesine istinaden kabul edilemezlik kararı verildiğinden anılan yasak ve hakla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. Lehe Vekâlet Ücreti Hükmedilmediğine İlişkin İddia

21. Bir kısım başvurucu, sulh ceza hâkimliklerince idari gözetim kararına itirazları kabul edilmesine rağmen lehlerine vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, anayasal açıdan önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

23. Anılan hükümle anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların esastan incelenmemesine imkân tanıyan ek bir kabul edilebilirlik kriteri getirilmiştir. Dolayısıyla diğer tüm kabul edilebilirlik kriterlerini taşısa hatta esas hakkında incelemeye geçildiğinde ihlal kararı verilebilecek nitelikte olsa bile kanunda belirtilen nitelikteki bir başvuru kabul edilemez bulunabilecektir (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 55).

24. Somut olayda başvurucular, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ne göre lehlerine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuruculaların iddialarının özü mahkemeye erişim ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğine yönelik olup başvurucular tarafından dile getirilen şikâyetlere benzer şikâyetlerin Anayasa Mahkemesince daha önce incelendiği ve ilgili Anayasa kurallarının yorumlandığı anlaşılmaktadır.

25. Başvurucular açısından önem taşıyan husus, kesin nitelikteki kararla yararlarına bir miktar vekâlet ücreti takdir edilmemesidir. Takdir edilmeyen vekâlet ücreti nedeniyle başvuruculaların içinde bulunduğu kişisel koşullara göre kendilerine ciddi anlamda zarar verdiği ve kendileri için ne denli önemli olduğu hususunda herhangi bir açıklamalarının olmadığı da gözetildiğinde önemli bir zarar olduğu kanaatine ulaşılamamıştır (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Daygınat Magomedzhamılova ve diğerleri, B. No: 2015/516, 20/3/2019, §§ 33-42).

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın yorumlanması ve uygulanması açısından önem taşımadığı gibi başvuruculaların da önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varıldığından anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Sınır Dışı Etme İşlemine İlişkin İddia

27. Başvurucular; ülkelerine geri gönderildikleri takdirde hayatlarının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacaklarını, aile bütünlüklerinin bozulacağını belirterek aile hayatına saygı ve yaşam hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

28. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi şöyledir:

“(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.”

29. Kişinin yaşamının tehlikeye girebileceğine, kötü muameleye tabi tutulacağına veya aile bütünlüğünün bozulacağına dair risk bulunan bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiği durumlarda bu kapsamdaki ihlal iddialarının incelenebilmesi için sınır dışı kararının uygulanmış olması ya da uygulanmasının önünde bir engel bulunmaması gerekir.

30. Bir kısım başvurucu hakkında alınan sınır dışı etme kararlarının ilgili idare tarafından geri alındığı görülmüştür (bkz. § 8). Dolayısıyla bireysel başvuruya konu edilen sınır dışı etme kararlarının uygulanma ihtimalinin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

31. Diğer başvuruculaların ise kendi istekleriyle menşe ya da farklı bir ülkeye gittikleri anlaşılmıştır. Gönüllü olarak Türkiye'den ayrılan başvurucular yönünden sınır dışı etme işleminin herhangi bir sonuç doğurmayacağı, diğer bir deyişle iddia edilen ihlalin ve sonuçların ortadan kalkmış olacağının kabulü gerekmektedir.

32. Öte yandan belirtilen durumların varlığına rağmen başvuruların incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmamaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısımlarının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Sınır dışı etme işleminden dolayı kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. İdari gözetim altında tutmadan dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Lehe vekâlet ücreti hükmedilmediğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Sınır dışı etme işlemlerine ilişkin verilen tedbir kararlarının SONLANDIRILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAYDAR YILMAZ

B. No: 2017/4597 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/4597

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAYDAR YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/4597)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Haydar YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun mensup olduğu siyasi partiden ihraç edilmesi nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Ankara ili Yenimahalle ilçesi örgütü üyesidir.

A. Arka Plan Bilgisi

8. Başvurucunun gönül ilişkisi yaşadığı D.Ş., başvurucunun kendisine hakaret ve tehditte bulunduğu iddiasıyla başvurucu hakkında 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında koruma tedbirleri uygulanmasını talep etmiş; bunun yanı sıra aynı gerekçelerle suç duyurusunda da bulunmuştur.

9. Ankara 10. Aile Mahkemesi 9/10/2015 tarihli kararıyla 6284 sayılı Kanun gereğince başvurucunun 1 ay süreyle;

i. Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına,

ii. Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılmasına ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesine,

iii. Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmamasına,

iv. Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmamasına karar vermiştir.

10. Başvurucu yukarıda verilen tedbir kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Ankara 11. Aile Mahkemesi 3/11/2015 tarihli kararıyla "mağdur beyanı dışında başka bir delil bulunmadığı ancak birbirini istemeyen iki kişinin görüşmesine de gerek bulunmadığı" gerekçesiyle (a) ve (c) bentleri ile ilgili itirazın reddine, (b) ve (d) bentleri yönünden yapılan itirazın kabulüne ve bu tedbirlerin kaldırılmasına karar vermiştir.

11. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 11/12/2015 tarihli kararıyla başvurucu hakkında soyut iddia dışında yeterli delil olmadığından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olaylar

12. D.Ş, ÖDP Yenimahalle İlçe Örgütüne verdiği 7/12/2015 tarihli dilekçede başvurucunun evine zorla girdiği, kendisini taciz ve tehdit ettiği, kendisine fiziksel şiddet uyguladığı, yakınlarını ve arkadaş çevresini de rahatsız ettiğini iddia etmiştir.

13. İlgili dilekçe üzerine başvurucu, İlçe Yönetim Kurulu tarafından Ankara İl Disiplin Kuruluna sevk edilmiştir. Ankara İl Disiplin Kurulu 16/1/2016 tarihinde başvurucunun partiden kesin çıkarma cezası ile cezalandırılmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

14. Merkez Disiplin Kurulu 4/3/2016 tarihli kararıyla başvurucunun itirazını reddetmiştir.

15. Başvurucunun itirazı üzerine Ankara 15. Asliye Hukuk Mahkemesi 10/11/2016 tarihli kararıyla davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"disiplin soruşturmalarının şekli anlamda usule uygun yapılıp yapılmadığı, soruşturmanın mevzuat düzenlemesine uygun şekilde devam edip etmediği, sürelere riayet edilip edilmediği yönünde inceleme yapılması gerektiği, dosyanın bilirkişi incelemesine verildiği; bilirkişi raporunda; 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunun 57. maddesine aykırı durum bulunmadığının belirlendiği, cezanın esasının incelenmesinin mümkün olmadığı... Siyasi

Partiler Kanunu'nun 57. maddesine göre şeklen incelenen kararda mevzuata aykırılık görülmediği, bu sebeplerle davacının itirazının reddi gerektiği değerlendirilmiştir."

16. Nihai karar başvurucuya 13/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 13/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun "Disiplin cezalarına itiraz" kenar başlıklı 57. maddesi şöyledir:

"Hakkında partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezası verilen parti üyesi, bu cezaya karşı disiplin kuruluna sevkeden organ veya merci veya disiplin kurulunun görev ve yetkisizliği veya alınan kararların kanuna, parti tüzüğüne ve iç yönetmeliğe şekil ve usul bakımından aykırı bulunduğu iddiasıyla, parti itiraz yollarını kullandıktan sonra nihai karar niteliğindeki son karara karşı otuz gün içinde nihai kararı veren merciin bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilir. Mahkeme bu itirazları, diğer işlerden önce ve en geç otuz gün içinde basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar, bu karar kesindir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; ÖDP üyesi olarak faaliyette bulunmakta iken Partiden çıkarılmasına gerekçe gösterilen eylemleri nedeniyle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, ayrıca aynı şikâyetlere dayalı olarak hakkında 6284 sayılı Kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararının da kaldırıldığını, hakkında gerçeğe aykırı olarak ileri sürülen iddialar dayanak yapılarak Partiden ihraç edildiğini ve derece mahkemesinin sadece şekil yönünden inceleme yaparak davanın reddine karar verdiğini, bu nedenlerle bir siyasi parti içinde faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını kanıtlamak başvurucuya düşer. Zikredilen kurallara göre başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğini başvuru dilekçesine eklemesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve

Ticaret Anonim Şirketi, [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

22. Yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulabilir. İddiaların dayanaktan yoksun olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinin ikna edilmesi, başvurucu tarafından ortaya konulan somut bilgi ve belgelerin niteliğine bağlıdır. Başvurucunun başlangıçta, başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesini önlemek için başvuru formu ve eklerinde iddialarını destekleyici belgeleri sunması ve gerekli açıklamaları yapması zorunludur (Veli Özdemir, § 23; Ünal Yiğit, § 22).

23. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvurucuların başvurularını titizlikle hazırlama ve takip etme yükümlülükleri vardır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun soyut şekilde Anayasa hükümlerine atıfta bulunmasının iddiaların ispatlandığı anlamına gelmeyeceğini birçok kez vurgulamıştır. Başvurucu; başvuru formunu özenle doldurmak, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olayları göstermek, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeleri başvuru dilekçesine eklemek, bir bilgi veya belge elde edememişse bunun da nedenlerini açıklamak zorundadır (şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Ünal Yiğit, §§ 25, 26; ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, §§ 22-26).

24. İlk derece mahkemesi 2820 sayılı Kanun'un 57. maddesi kapsamında şeklen yaptığı inceleme sonucunda başvurucu hakkında verilen kararda mevzuata bir aykırılık olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

25. Başvurucu verilen karar nedeniyle bir siyasi parti içinde faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de ihlal iddiasını kanıtlama konusunda üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirebilmiş değildir. Başvurucu başvuru formunda yalnızca derece mahkemesince yapılan şekil incelemesi sonucunda davanın reddine karar verilmesi nedeniyle siyasi parti içinde faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini soyut bir şekilde ileri sürmekle yetinmiştir. Başvurucu, örgütlenme özgürlüğü çerçevesinde seçme ve seçilme hakları kapsamında bir açıklamada bulunmamış; Parti yönetimince verilen kararın neden ve sonuçlarını, anayasal haklarına etkisini detaylandırmamıştır. Başvurucu ilgili karara karşı açtığı davada mahkemece yapılan şekil incelemesinin yanlış olduğunu düşünüyorsa da bunun anayasal nedenlerini ve dayanaklarını, hangi anayasal haklarının neden üstün olduğunu izah etmemiştir.

26. Sonuç olarak başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 25).

27. Önemle belirtilmelidir ki bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesinin görevi başvurucunun başvuru formunda ileri sürdüğü gerekçelerle sınırlı bir incelemeyi kapsamaktadır. Başvurucunun bireysel başvuru formunda mağduriyetini gösteren açıklamaları yapmaması ve/veya mağduriyetine dayanak olarak ileri sürdüğü hususları delillendirmemesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvurucu yerine geçerek delil toplama ve ihlal iddialarını gerekçelendirme görev ve yükümlülüğüne sahip değildir (Mustafa Akaydın, B. No: 2015/14800, 8/1/2020, §27).

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAŞKENT GAZİNO İŞLETMECİLİĞİ TURİZM GIDA TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2017/4991 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/4991

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAŞKENT GAZİNO İŞLETMECİLİĞİ TURİZM GIDA TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/4991)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Başkent Gazino İşletmeciliği Turizm Gıda Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Hikmet SÖNMEZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Şirket, Ankara Emniyet Müdürlüğü Kaçakçılık ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından yapılan kontrollerde yetmiş dört yabancı uyruklu kadının izinsiz ve kaçak olarak çalıştırıldığının tespit edildiği iddiasıyla 563.288,00 TL idari para cezası ile cezalandırılmıştır.

9. Başvurucu Şirket; yabancı uyruklu çalışanların Çalışma Bakanlığından alınan yasal izinle getirildiğini, işyerinde sigortalı işçi olarak çalıştırıldıklarını, hatalı şekilde tanzim edilmiş İdari Para Cezası Tutanağı nedeniyle aleyhine idari para cezası uygulandığını belirterek idari yaptırım kararına karşı itirazda bulunmuştur.

10. Başvurucu Şirketin itirazı Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 16/11/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. İtirazın reddi kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Kararına itiraz edilen kurumdan celp edilen evrak ekinde bulunan 21/12/2014 tarih ve 06:45 saatli iş yeri arama, yakalama ve muhafaza altına alma tutanağı başlıklı tutanak içeriğinden 74 yabancı uyruklu şahsın hiçbirinin kendilerini tanıtabilecek kimlik, pasaport ve çalışma izninin olmadığının tespit edilmesi karşısında itiraz eden şirket adına düzenlenen idari para cezasının usul ve yasaya uygun olarak düzenlenmiş olduğu, itiraz eden vekilinin itirazının 21/12/2014 tarihli tutanak içeriği ve kurumdan celp edilen evrakların içeriği çerçevesinde yerinde olmadığı anlaşılmakla itirazın reddine..."

11. Başvurucu Şirket Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin vermiş olduğu itirazın reddi kararına itiraz etmiştir. Başvurucu Şirket itirazlarının ve delillerinin incelenmeden gerekçesiz şekilde itirazının reddedildiğini belirtmiştir.

12. Başvurucu Şirketin itirazını değerlendiren Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği2/12/2016 tarihli ve 2016/2508 D. İş sayılı kararıyla 8. Sulh Ceza Hakimliğinin kararında isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle itirazı kesin olarak reddetmiştir.

13. Başvurucu Şirket nihai karar olarak ifade ettiği Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/12/2016 tarihli ve 2016/2508 D. İş sayılı kararından 30/12/2016 tarihinde haberdar olduğunu beyan ederek 23/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. UYAP kayıtlarının incelenmesinden başvurucu Şirketin Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin kesin olarak verdiği 2/12/2016 tarihli kararına 5/12/2016 tarihinde bir kez daha itirazda bulunduğu ve anılan Hâkimliğin 31/1/2017 tarihli ve 2017/3066 D. İş sayılı kararıyla itiraz kabul edilerek idari yaptırım kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verildiği anlaşılmaktadır. UYAP kayıtlarında yer alan sözkonusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Ankara 8. Sulh Hakimliğininin 16/11/2016tarih ve 2015/670 D. İş sayılı idari para cezasına karşı yapılan itirazın reddine dair karara karşı davacı vekili ... tarafından 05/12/2016 havale tarihli dilekçe ile itiraz edilmiş olmakla dosya incelendi.

...

Ankara 8. Sulh Ceza Hakimliğince 16/12/2016 tarih ve 2015/670 D. İş sayılı kararının

kaldırılmasına, T.C. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Ankara Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü'nün 16/01/2015 tarihli 91717869-399-2850 sayılı (253584.06) idari para cezası konulu tutanakile kesilen 563,288,00 tl idari para cezasının kaldırılmasına, kararın bir suretinin Ankara 8. Sulh Ceza Hakimliğince taraflara tebliğine, dosyanın Ankara 8. Sulh Ceza Hakimliğine gönderilmesine, dair; dosya üzerinde yapılan inceleme sonunda kesin olarak karar verildi..."

15. Yine UYAP kayıtlarının incelenmesinden Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğince 1/2/2017 tarihinde UYAP uygulamaları düzeltme formu düzenlediği anlaşılmaktadır. Söz konusu formda, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği kararına yapılan itirazı değerlendirmek üzere sehven 2017/3066 D. İş ve 2016/2508 D. İş sayılı olmak üzere iki ayrı kayıt yapıldığı, bu nedenle de kayıtlarda iki çelişkili karar bulunduğu belirtilmiş ve UYAP'tan sorumlu birimden 2016/2508 D. İş sayılı kararın silinmesi talep edilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesince UYAP kayıtlarındaki bu durumun tespiti üzerine 24/2/2020 tarihli müzekkereyle başvurucu Şirketten, bireysel başvuruya konu idari para cezasına itirazın Sulh Ceza Hakimliklerince sehven iki kere değerlendirildiğinin görüldüğü belirtilerek idari para cezasının iptal edilip edilmediğinin bildirilmesi, iptal edilmişse buna dair bilgi ve belgelerin gönderilmesi istenmiştir. Başvurucu Şirket tarafından gönderilen cevapta idari para cezasının sehven iki kere değerlendirilmediği ve cezanın iptal edilmediği bildirilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir."

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 83. maddesi şöyledir:

"Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir."

20. İçtüzük'ün "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesi zorunludur."

21. Genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin

başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

22. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya Anayasa Mahkemesine bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesinde esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşmasının engellenmesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

23. Başvurucu vekili bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklere aykırı olarak bireysel başvuru konusu idari para cezasının iptal edildiğine ilişkin herhangi bir bildirimde bulunmamıştır. İdari para cezasının iptal edilmesi başvurunun değerlendirilmesini önemli ölçüde etkileyebilecek nitelikte bir husustur. Dolayısıyla başvurucunun başvurunun sonucunu etkileyecek hususta -dava kesinleşmese bile- Anayasa Mahkemesini bilgilendirmesi gerekir (Engin Çırakoğlu, B. No: 2014/8520, 10/10/2018, § 27; Bayram Türk, B. No: 2014/15613, 18/4/2018, § 29).

24. UYAP kayıtları üzerinde yapılan incelemede başvuruya konu idari para cezasının başvurucu Şirket vekili tarafından ikinci kez yapılan itiraz üzerine Ankara 9. Sulh Ceza Hakimliğinin 31/1/2017 tarihli ve 2017/3066 D. İş sayılı kararıyla kaldırıldığının anlaşılması üzerine başvurucudan cezanın iptal edilip edilmediği sorulmuş, iptal edilmişse buna dair bilgi ve belgeleri temin ederek gönderilmesi istenmiştir. Ancak başvurucu tarafından herhangi bir araştırma yapılmaksızın, UYAP'taki mükerrer kayıtların sebebi ilgili mahkemesinden sorulmaksızın Anayasa Mahkemesine gönderilen cevapta idari para cezasının iptal edilmediği belirtilmiştir. Şu halde başvurucunun Anayasa Mahkemesinin müzekkeresine cevap verme hususunda yeterli özeni göstermediği açıktır.

25. Anayasa Mahkemesinin müzekkeresine özenli bir şekilde cevap verilmemesi kural olarak başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak yorumlanmamalıdır. Ancak somut olayda UYAP kayıtlarında yer alan Ankara 9. Sulh Ceza Hakimliğinin 31/1/2017 tarihli ve 2017/3066 D. İş sayılı kararının başvuru Şirket vekilinin talebi üzerine verildiği gözetildiğinde başvurucunun Anayasa Mahkemesinin müzekkeresine gerekli araştırmaları yapmadan, eksik olarak cevap vermiş olması başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak kabul edilmiştir. Bu durumda başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekmiştir.

26. Başvurucu Şirket aleyhine başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. Başvurucunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSAMETTİN UYAN

B. No: 2017/11369 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/11369

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSAMETTİN UYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/11369)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Hüsamettin UYAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti dışındaki iddialar yönünden kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun tutuklamanın hukukiliğine ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihine kadar birçok kez uzatılmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Başvurucu en son Muş Adliyesinde hâkim olarak görev yapmakta iken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edilmiş ve bu karar 29/11/2016 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Darbe teşebbüsü sonrasında Muş Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında başvurucu 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde Muş Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde özetle 1997-2002 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okuduğunu, 2002 yılında Ankara Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesinde sağlık memurluğu yaptığını, akabinde sözleşmeli subaylık sınavları için müracaat ettiğini, sınavı kazanması üzerine 2004-2007 yılları arasında askeriyede görev aldığını, 2007 yılı itibarıyla ordudan ayrılıp avukatlık stajına başladığını, 2008 yılında da Adli Yargı Hâkimlik Sınavı'nı kazandığını belirtmiştir. Başvurucu; eğitim ve meslek hayatı boyunca FETÖ ile irtibatlı ve iltisaklı okullarda veya dershanelerde okumadığını, örgütün yurtlarında veya evlerinde kalmadığını, hâkim adaylığı döneminde ise Ankara'da ikamet eden ablasında kaldığını ifade etmiştir. Başvurucu; eşi ile hâkim adaylığı döneminde yabancı dil kursunda tanıştığını, 2011 yılında eşinin Çorum Ortaköy kaymakamı olarak, kedisinin de Hatay Yayladağ hâkimi olarak atandığını ancak eş durumundan Ortaköy'e geçici görevlendirme ile geldiğini, bir yıl burada görev yaptıktan sonra Çorum'un Alaca ilçesine atandığını, 2014 yılına kadar Çorum'da görev yaptıktan sonra yaz kararnamesi ile Muş Adliyesine atandığını belirtmiştir. Başvurucu, FETÖ/PDY denilen oluşumu basında yer alan haberlerden tanıdığını, bu oluşuma karşı herhangi bir sempati beslemediğini, FETÖ/PDY ile iltisaklı olan hiçbir kuruluşa herhangi bir para vermediğini, bağışta bulunmadığını veya başka türlü yardım yapmadığını, yine bu oluşum altında faaliyet yürüten dernekler vasıtasıyla herhangi bir kurban bağışı veya başka türlü yardımı olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu; meslek hayatı boyunca yurt dışında eğitim, konferans ve seminer amaçlı görevlendirilmediğini, hâkim adaylığı döneminde Adalet Akademisinde sınıf temsilciliği görevi, Albüm Kurulu veya Yıllık Kurulunda görev almadığını, HSYK seçimi sürecinde herhangi bir şekilde müşahitlik yapmadığını veya

kamera çekimi gerçekleştirmediğini, kimseden oy istemediğini, kendisinden de blok olarak oy isteyen kimsenin olmadığını belirtmiştir.

13. Başvurucu, Başsavcılık tarafından anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanması istemiyle 19/7/2016 tarihinde Muş Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu, müdafii huzurunda yaptığı savunmasında önceki anlatımlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

14. Başvurucu, Muş Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgusunun ardından 19/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yargı teşkilatı içerisindeki Fethullahçı terör örgütü yapılanmasına mensup olduğu değerlendirilen 2740 Hakim ve Cumhuriyet Savcısı'nın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi doğrultusunda HSYK tarafından açığa alındıkları, şüphelinin açığa alınan hakimler arasında yer aldığı, dosya içerisindeki mevcut bilgi ve belgelere göre şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği konusunda bu aşamada somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesinin var olduğu, soruşturmaya konu suçun CMK'nın 100/3. Maddesinde düzenlenen katalog suçlar arasında yer alması ve darbe teşebbüsünün henüz tam manasıyla bastırılmamış olması sebebiyle delilleri karartma şüphesinin olması nedeniyle bir tutuklama nedeninin var olduğu, suçun kanunda yazılan ceza miktarının alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklamanın ölçülü olacağı, suçun vehameti ve niteliği göz önüne alındığında adli kontrol tedbirlerinin bu aşamada yetersiz kalacağı, tüm bu nedenlerle bu aşamadaki mevcut delil durumu itibariyle tutuklama şart ve nedenlerinin tamamının var olduğu kanaatiyle şüphelinin tutuklanmasına dair ... hüküm kurulmuştur."

15. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Bitlis Sulh Ceza Hâkimliği 29/7/2016 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelilerin beyanları, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun açığa alma kararı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Bürosunun 16/07/2016 tarihli yazısı, yine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosunun Emniyet Genel Müdürlüğüne hitaben yazmış olduğu yazı, Muş Sulh Ceza Hakimliğinin 2016/132-134- 135 sorgu sayılı kararları, 2016/1234 D:iş sayılı kararı ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; Muş Sulh Ceza Hakimliğinin 2016/132-134 ve 2016/135 sorgu sayılı kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu anlaşıldığından itirazların reddine ilişkin ... şekilde hüküm kurulmuştur."

16. Muş Cumhuriyet Başsavcılığı 8/8/2016 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyanın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

17. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde devam eden soruşturma sürecinde başvurucunun tutma hâli ile ilgili olarak Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimligi 19/8/2016, Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği 10/10/2016, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliği 11/9/2016, Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği ise 2/12/2016 tarihli kararları ile tutukluluğun devamına karar vermiştir. Başvurucu 2/12/2016 tarihli kararın 19/12/2016 tarihinde tebliğ edildiğini, 23/12/2016 tarihli dilekçe ile bu karara itiraz ettiğini ancak itirazının karşılanmadığını ileri sürmüş ve itiraz dilekçesinin bir örneğini bireysel başvuru dosyası kapsamında ibraz etmiştir. UYAP üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurucunun itirazının incelendiğine dair bir bilgi ya da belgeye ulaşılamamıştır.

18. Başvurucu 12/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 11/1/2017 tarihinde yetkisizlik kararı ile dosyanın Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

20. Başvurucu, Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle Erzurum 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu, müdafii huzurunda yaptığı savunmasında önceki anlatımlarına benzer beyanlarda bulunmuştur.

21. Başvurucu, Erzurum 1. Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgunun ardından 6/6/2017 tarihinde, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...şüphelinin üzerine atılı suçun niteliği, dosyadaki mevcut deliller ve belgeler karşısında kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu, atılı suçun 5271 Sayılı CMK'nun 100/3 maddesinde yer alan tutuklama nedeni varsayılan katalog suçlar arasında bulunması nedeniyle tutuklama nedeninin varsayılması, şüphelinin üzerine atılı suçun cezai yaptırımının alt ve üst sınırı ile CMK'nun 109. maddesi göz önüne alındığında muhtemel ceza ile tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunun ve bu aşamada adli kontrol hükümlerinin şüphelinin kaçma ihtimalini bertaraf edecek nitelikte olmadığı anlaşılmakla ve soruşturmanın devamlılığı da dikkate alındığında, şüpheli HÜSAMETTİN UYAN'ın üzerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan CMK 100. maddesi gereğince TUTUKLANMASINA..."

22. Başvurucu hakkında 8/6/2017 tarihinde Başsavcılık tarafından anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar ile resen tahliye kararı verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Muş Hakimi olarak görev yapan Hüsamettin Uyan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından görevlerinden ihraç edilmesi üzerine hakkında soruşturma başlatıldığı, suçunun 'Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme' olma ihtimaline binaen hakkında tutuklama kararının verildiği, sonradan eylemlerinin TCK 314/2 maddesindeki silahlı terör örgütüne üye olma suçu şeklinde nitelendiği ve bu suçtan hakkında kamu davası açılacağı, UYAP ortamında tutuklama kararı verilmiş olan 'Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme' suçunun silenemiyor olması nedeni ile bu şekilde karar verilmesinin gerektiği anlaşıldığından...[karar verildi.]"

23. Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığının 8/6/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. İddianamede bu suçlamaya esas alınan olgular şöyle özetlenebilir:

- Başvurucu, HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile meslekten ihraç edilmiştir.

- Malatya Cumhuriyet Başsavcılığının 2016/20556 soruşturma dosyası kapsamında şüpheli sıfatıyla 16/10/2016 tarihinde ifadesi alınan Mehmet Özbey başvurucu ile ilgili olarak "...Ardından tayinim Osmancık'a çıktı. Osmancık'ta göreve başladıktan bir süre sonra Çorum ilinde Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapan S.U. (bu şahıs en son Çarşamba Savcısı iken ihraç edildi) beni arayarak kahvaltıya davet etti. Kahvaltı için S.U.nun evine gittim. Burada S.U.nun cemaat mensubu olduğunu ve benimle irtibata geçmek üzere görevlendirildiğini anladım. Bu şekilde Osmancık'ta da cemaat benimle irtibata geçti. Sonrasında toplantılara...Ayrıca Çorum'un hatırlamadığım bir ilçesinde hakim olan Hüsamettin Uyan (en son ... sicil numarasıyla Muş hakimi iken ihraç edildi) isimli kişi de toplantılarımıza

geliyordu..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 2016/104109 soruşturma dosyası kapsamında şüpheli sıfatıyla 10/11/2016 tarihinde ifadesi alınan Mehmet Özdemir başvurucu ile ilgili olarak "...Hüsamettin Uyan ... isimli kişilerin bu yapıyla irtibatlı olduğunu biliyorum. Ancak bu şahıslardan bir kısmıyla üniversiteden mezun olduktan sonra bir kısmıyla staj bitiminden sonra pek görüşmedim..." şeklinde beyanda bulunmuştur.

24. Erzurum 3. Ağır Ceza Mahkemesi 30/6/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/421 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Başvurucunun örgütle irtibatlı olduğunu iddia eden tanık Mehmet Özdemir'in kovuşturma aşamasında alınan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...Ben Hakimlik stajımı 2009-2011 yılları arasında 11. Dönem olarak Ankara'da yaptım... Sanık Hüsamettin Uyan'ı ve bu dosyanın tanığı İ.Y.'yi staj döneminden tanırım. Ben tanık İ.Y.'nin o dönem cemaat olarak bilinen yapının içerisinde olduğunu biliyordum ancak somut olarak hangi evde kaldığını veya ne tür sohbetlere katıldığını bilmiyorum. Sanık Hüsamettin'i tanık İ.Y.'nin yanında çok görüyordum. İ.Y. ile yaptığımız konuşmalarda sanık Hüsamettin Uyan'ın kim olduğunu sormuştum, tanık İ.Y. bana hatırladığım kadarıyla bizden 5-6 yaş kadar büyük olduğunu, eşinin kaymakam adayı olduğunu, mesleğe askerlikten geçtiğini söylemişti. Bu konuşma sırasında yapıya yakın veya yapının içerisinde diye bir konuşma geçti ancak detayını tam olarak hatırlamıyorum. Sanıkla bir samimiyetim yoktu, sadece tanışıklığımız vardı. Bunun dışında sanığın FETÖ/PDY ile bağlantısına dair bilgim yoktur..."

26. Başvurucu 30/11/2017 tarihli duruşmada adli kontrole tabi tutulmak kaydıyla tahliye edilmiştir.

27. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. İlgili hukuk için bkz. Adem Türkel, B. No: 2017/632, 23/1/2019, §§ 24-39); Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48; ilgili Yargıtay kararları için bkz. A.L., B. No: 2016/63999, 9/1/2020, §§ 33-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi olmaksızın ve görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin görevli olmayan bir mahkeme tarafından tutuklandığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunmadığını, tutuklamanın orantısız bir tedbir olduğunu ve adli kontrol tedbirinin neden yetersiz kalacağının değerlendirilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; kabul edilebilirlik yönünden öncelikle başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair ek karar verildiği, başvurucunun da bu karar üzerine koruma tedbirleri nedeniyle tazminat

davası açtığı bildirilmiş ancak başvurucu tarafından bireysel başvuru dosyasına bu yönde bilgi verilmemesi nedeniyle başvuru hakkının kötüye kullanıldığı belirtilmiştir. Esas yönünden ise başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ilgili makamların tutuklamaya ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe gösterdiği, bu gerekçeler kapsamında başvurucunun tutukluluğunun keyfî olduğunun savunulamayacağı ifade edilmiştir.

32. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvurunun yapıldığı tarihte sadece anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan hakkında soruşturma yürütüldüğünü ve tutukluluk tedbirinin uygulandığını, bu suç yönünden kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi üzerine tazminat davası açtığını, delil olmadığı hâlde anılan suçtan tutuklanması nedeniyle bireysel başvuru yaptığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

35. Başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü

fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir.

Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191).

38. Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

39. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242; Selçuk Özdemir, § 58).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Başvurucu hakkında yürütülen soruşturma dosyası incelendiğinde -Bakanlığın da itirazına konu olan- Başsavcılık tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki ek kararda, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan soruşturma başlatıldığı ancak başvurucuya isnat edilen eylemlerin terör örgütüne üye olma suçunu oluşturacağı değerlendirilerek nitelemenin değiştirildiği, nitekim kamu davasının da anılan suç yönünden açıldığı, buna mukabil ilk suçlama yönünden verilen tutuklama kararının UYAP ortamından silinememesi nedeni ile bu şekilde karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir (bkz. § 21).

41. Başsavcılığın kararından da anlaşılabileceği üzere esasen burada bir eyleme ilişkin soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlandırılması söz konusu değildir. Aksine isnat edilen suçun vasfına ilişkin hukuki nitelendirmede değişikliğe gidildiği ancak UYAP üzerinden değişiklik yapılamadığı için bu yönde bir uygulama yapıldığı görülmektedir. Bu yüzden söz konusu kovuşturmaya yer olmadığı kararı üzerine koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açılabileceğini söylemek mümkün görünmemektedir. Nitekim -diğer kovuşturmaya yer olmadığı kararlarının aksine- başvurucu hakkındaki kararda da bu yönde (tazminat davası açılabileceğine ilişkin) bir ibare bulunmamakta, dava açma yolu gösterilmemektedir.

42. Sonuç olarak açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu bölümdeki iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

43. Tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde dikkate alınacak genel ilkeler için bkz. Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, §§ 54-60; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

45. Başvurucu 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Beşinci Bölümü'nde ''Anayasal Düzene ve Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar'' başlığı altında düzenlenen 309/1 maddesi kapsamında tutuklanmıştır. Devam eden soruşturma sürecinde suçun niteliğinde değişikliğe giden soruşturma makamı, başvurucunun tutukluluğunu Kanun'da aynı başlık altında yer alan 314/2 maddesine dayandırmış ve darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu suçlamasıyla devam ettirmiştir. Başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

46. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda hâkimlerle ilgili olarak öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

47. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan ([GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020) kararında ilgili kanunlar çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (Yıldırım Turan, §§ 102-147).

48. Somut olayda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

49. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

50. Başvurucu hakkındaki tutuklama ve tutukluluğa itirazın reddi kararlarında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olguların bulunduğu genel olarak belirtilmiş fakat bunlara ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bununla birlikte başvurucunun HSYK tarafından açığa alınmasına değinildiği görülmektedir.

51. Başvuruya konu soruşturma dosyasında ise başvurucu hakkında iki tanık beyanının bulunduğu anlaşılmıştır. Nitekim iddianamede de başvurucunun meslekten ihraç edilmiş olmasının yanı sıra bahsi geçen tanıkların beyanlarına yer verilmiştir (bkz. § 23).

52. Somut olayda başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işleyip işlemediğinin belirlenmesinde temel olarak tanıklar Mehmet Özbey ve Mehmet Özdemir'in ifadelerinin değerlendirilmesi gerekir.

53. Tanık Mehmet Özbey hâkimlik yapan bir yargı mensubudur. Etkin pişmanlıktan yararlanmak istediğini belirterek 16/10/2016 tarihinde -şüpheli sıfatıyla verdiği- ifadede FETÖ/PDY içindeki konumuna ve faaliyetlerine dair ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur. Tanık, Osmancık'a tayinin çıkması üzerine burada Çorum savcısı olarak çalışan S.U.nun kendisini kahvaltı için evine davet ettiğini ve adı geçen kişinin FETÖ/PDY mensubu

olduğunu ve kendisiyle irtibat için görevlendirildiğini ifade etmiştir. Sonrasında toplantılara katılan kişilerden bahseden tanık, bunlardan birinin de Çorum'un bir ilçesinde çalışan başvurucu olduğunu söylemiştir. Tanık ifadesinde başvurucunun adını, son görev yerini, sicilini ve ihraç edildiği bilgisini de vermiştir. Tanığın başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı yargı mensuplarınca yapılan toplantılara başvurucunun da katıldığı yönündeki ifadesinin duruma veya kanaate değil bizzat görgüye dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da 2011-2014 yılları arasında Çorum'un Ortaköy ve Alaca ilçelerinde hâkimlik yapmıştır.

54. Tanık Mehmet Özdemir de hâkim olarak görev yapmış bir yargı mensubudur. Bu kişi 2002-2007 yılları arasında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğrenim görmüş, bu süre içinde FETÖ/PDY'ye ait evlerde kalmış, sonra da Ankara'da örgütün hâkimlik sınavları için organize ettiği evlerde sınava hazırlanmıştır. Tanık 10/11/2016 tarihinde -şüpheli sıfatıyla ifadesi alınırken- okulda veya staj döneminde FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğunu bildiği kişileri söylemesinin istendiği sırada çok sayıda kişinin yanı sıra başvurucunun da adını vermiştir.

55. Tanık beyanları bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun özellikle hâkimlik mesleğini icra ettiği dönemde örgüt tarafından gerçekleştirilen toplantılara katıldığı hususunun tanık Mehmet Özbey tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bu itibarla başvurucu yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtiler dosya kapsamında bulunmaktadır. Bu durumda özellikle tanık Mehmet Özbey olmak üzere tanık ifadelerinin -mahkûmiyete yeterliliği tartışılır olmakla birlikte- tutuklama bakımından kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir.

56. Ayrıca başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar da dâhil olmak üzere somut olayın tüm özelliklerinin dikkate alınması gerekir.

57. Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsü sonrasında teşebbüsle bağlantılı veya doğrudan teşebbüsle olmasa da -teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan- FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalmasının söz konusu olabileceğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin teşebbüs sırasında veya sonrasında ortaya çıkan kargaşadan yararlanmak suretiyle kaçma imkânının ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimalinin normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazla olduğuna dikkat çekmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 271, 272; Selçuk Özdemir, §§ 78, 79).

58. Öte yandan başvurucunun tutuklanmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır.

59. Somut olayda Muş Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken tutuklama nedeni olarak başvurucunun üzerine atılı suçun tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar listesinde olmasına, darbe teşebbüsünün tam olarak bastırılamamış

olmasına ve başvurucunun delilleri etkileme ihtimalinin bulunmasına dayanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Muş Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir.

60. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151). Öncelikle terör suçlarının soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Devran Duran, § 64). Özellikle darbe teşebbüsüyle veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmaların kapsamı ve niteliği ile FETÖ/PDY'nin özellikleri de dikkate alındığında bu soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olduğu ortadadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 350). Somut olayda da FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu belirtilen başvurucuyla ilgili bir soruşturma söz konusudur.

61. Somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri dikkate alındığında Muş Sulh Ceza Hâkimliğinin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

63. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama yoluyla yapılan müdahalenin bu hakka dair Anayasa'da (13. ve 19. maddelerde) yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden Anayasa'nın 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SHERAPAT YAGMYROVA

B. No: 2017/11905 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/11905

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SHERAPAT YAGMYROVA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/11905)

Karar Tarihi: 21/7/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 15/10/2020-31275

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Şermin BİRTANE

Başvurucu : Sherapat YAGMYROVA

Vekilleri : 1. Av. Müslüm YILDIZ

2. Av. Ali DURMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sınır dışı edilme kararı nedeniyle özel ve aile hayatına saygı hakkının, eşitlik ilkesinin, kötü muamele ve işkence yasağının; idari gözetim altında tutulma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Türkmenistan uyruklu olup 16/4/1964 doğumludur. Başvurucunun 2/4/1991 ve 3/1/1990 doğum tarihli iki kızı bulunmaktadır. Başvurucu 19/7/2016 tarihinde Batum'a gitmek üzere İstanbul Atatürk Havalimanı'nda iken yapılan pasaport kontrolünde başvurucunun daha önceki soyadının Yagmurova olduğunun anlaşıldığı, hakkında vize ihlali ve ikamet tezkeresinin geçersiz olması nedeniyle 28/7/2012 tarihinde yurda giriş yasağı konulduğu, buna rağmen illegal yollardan Türkiye'ye gelmiş olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan sağlık kontrolünde başvurucunun TPHA testlerinin pozitif çıktığı, sifilis bulaşıcı hastalığı olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine İstanbul Valiliği tarafından 20/7/2016 tarihinde Türkiye'ye giriş kurallarını ihlal ettiği, kamu düzenini ve sağlığını tehdit ettiği, kaçma ve kaybolma riski bulunduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında sınır dışı ve idari gözetim kararı alınmıştır.

9. Başvurucu 20/7/2016 tarihinde sınır dışı edilmek üzere İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü Geri Gönderme Merkezine yerleştirilmiştir. Başvurucunun idari gözetim kararına karşı yaptığı itiraz İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/8/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Söz konusu karar 2/8/2016 tarihinde kesinleşmiştir. Bununla birlikte İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğünce başvurucunun mide rahatsızlığı olması ve düzenli olarak ilaç tedavisi görmesi dikkate alınarak on beş günde bir imza vermesi koşuluyla 22/8/2016 tarihinde salıverilmesine karar verilmiştir.

10. Başvurucu 28/7/2016 tarihinde sınır dışı kararına karşı İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde iki kızının Türkiye'de üniversite eğitimi aldığını, sınır dışı edilmesi hâlinde aile birliğinin bozulacağını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca ek beyan dilekçesi vererek özel bir hastaneden temin ettiği raporu sunmuştur. Bu raporda test sonucunun geçirilmiş eski hastalığı gösterdiği, başvurucunun aktif bulaşıcı hastalığı olmadığı belirtilmiştir.

11. Davalı idarenin 27/9/2016 tarihli birinci savunma dilekçesinde; başvurucu hakkında Ahıska Türkü olmadığı hâlde Ahıska Türklerine verilen 14/4/2010 tarihli ikametgâh belgesi düzenlediğinden bahisle tahdit kaydı bulunduğu, ayrıca 30/7/2009 tarihli İçel Pasaport Yabancılar Şube Müdürlüğünce konulmuş semti meçhul tahdit kaydı ve 30/12/2011 tarihli İçişleri Bakanlığınca konulmuş N-99 (istizanlı vize) tahdit kaydı bulunduğu belirtilmiştir. Başvurucu hakkında Ahıska Türklerine verilen ikametgâh belgesi düzenlediğinden bahisle resmî belgede sahtecilik suçundan Mersin 2. Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davası açıldığı ifade edilmiştir. Başvurucunun 28/7/2012 tarihinde Sherapat Yagmurova ismine tanzimli pasaport ile Türkiye'den çıkış yaptığı, girişi yasak olmasına rağmen 6/4/2014 tarihinde Sherapat Yagmyrova ismine kayıtlı pasaport ile Türkiye'ye giriş yaptığı vurgulanmıştır. Başvurucunun İstanbul Lepra Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesinde yapılan muayenesinde TPHA testlerinin pozitif çıktığı, sifilis bulaşıcı hastalığı olduğu, başvurucunun kamu düzenini ve kamu sağlığını tehdit ettiği ifade edilmiştir. N-99 istizanlı

vize kararının bazı yabancıların ülkemize İçişleri Bakanlığının ön izniyle girebileceğini ifade eden bir tedbir kararı olduğunu, başvurucu hakkında 30/12/2011 tarihinde istizanlı vize tahdit kodu konulmasına rağmen ön izin alınmadan 6/4/2014 tarihinde ülkeye giriş yaptığı anlaşıldığından legal yollardan geldiğinin kabul edilemeyeceği savunulmuştur.

12. Mahkeme 26/12/2016 tarihinde davayı kesin olarak reddetmiştir. Karar gerekçesinde; başvurucu hakkında konulan tahditlerin mevzuat uyarınca 2012 yılında süresinin dolmuş olduğu, bu nedenle Türkiye'ye girişinin illegal sayılamayacağı, dolayısıyla tahdit kayıtları sebep gösterilerek sınır dışı kararı alınmasının hukuka uygun olmadığı ancak hakkında TPHA (+) sifilis tanısı bulunduğundan kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu sabit görülerek sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin hukuka aykırı olmadığı ifade edilmiştir.

13. Karar başvurucuya 27/2/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 21/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucunun sınır dışı işlemine yönelik tedbir kararı verilmesi istemi, Anayasa Mahkemesinin 23/3/2017 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca reddedilmiştir.

16. UYAP üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurucu hakkında Ahıska Türklerine verilen ikametgâh belgesi düzenlediğinden bahisle resmî belgede sahtecilik suçundan Mersin 2. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dava sonucunda 15/12/2017 tarihinde başvurucunun beraatine karar verildiği anlaşılmıştır. Kararın gerekçesinde; sanıkların sahtecilik suçundan cezalandırılabilmesi için öncelikle suça konu bir belgenin olması gerektiği, başvurucunun da aralarında bulunduğu sanıklar bakımından suça konu herhangi bir belgenin bulunmadığı, bu nedenle yüklenen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun "Sınır dışı etme kararı alınacaklar" kenar başlıklı 54. maddesi şöyledir:

"(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

a) 5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler

b) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar

c) Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar

ç) Türkiye’de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

e) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler

f) İkamet izinleri iptal edilenler

g) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler

ğ) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler

h) Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler

ı) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler

i) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar

j) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar

(2) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında, sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğunda veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda sınır dışı etme kararı alınabilir."

18. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi" kenar başlıklı 57. maddesi şöyledir:

"(1)54 üncü madde kapsamındaki yabancılar, kolluk tarafından yakalanmaları hâlinde, haklarında karar verilmek üzere derhâl valiliğe bildirilir. Bu kişilerden, sınır dışı etme kararı alınması gerektiği değerlendirilenler hakkında, sınır dışı etme kararı valilik tarafından alınır. Değerlendirme ve karar süresi kırk sekiz saati geçemez.

(2) Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince geri gönderme merkezlerine kırk sekiz saat içinde götürülür.

(3) Geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir.

(4) İdari gözetimin devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirilir. Gerek görüldüğünde, otuz günlük süre beklenilmez. İdari gözetimin devamında zaruret görülmeyen yabancılar için idari gözetim derhâl sonlandırılır. Bu yabancılara, belli bir adreste ikamet etme, belirlenecek şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir.

(5) İdari gözetim kararı, idari gözetim süresinin uzatılması ve her ay düzenli olarak yapılan değerlendirmelerin sonuçları, gerekçesiyle birlikte yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Aynı zamanda, idari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kendisi veya yasal temsilcisi kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(6) İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına

karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.

(7) İdari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvuranlardan, avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayanlara, talepleri hâlinde 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.”

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

“(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) öncelikle uluslararası yerleşik hukuk çerçevesinde ve Sözleşme'ye dâhil diğer antlaşmalardan doğan yükümlülüklerine dayalı olarak Sözleşmeci devletlerin yabancıların ülkeye giriş, ülkede ikamet ve ülkeden sınır dışı edilmelerini denetlemek hakkına sahip olduğunu teyit etmektedir (Vilvarajah ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 13163/87, 13164/87..., 30/101991, § 102; Ahmut/Hollanda, B. No: 21702/93, 28/11/1996, § 67-b).

21. Sözleşme, bir yabancının ülkeye giriş yapma veya orada ikamet etme hakkını yahut bir kişinin aile yaşamını belirli bir ülkede kurma hakkını güvence altına almamaktadır (Abdulaziz, Cabales and Balkandali/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9214/80..., 28/5/1985, § 68; Ahmut/Hollanda, § 67-c).

22. Bunun yanı sıra aile hayatına saygı hakkının kamusal makamlara yüklediği mükellefiyetin çiftlerin evlenme suretiyle ikamet edecekleri ülkeyi seçmeleri ve aynı ülke vatandaşı olmayan eşlerin bu ülkeye yerleşmelerini kabul etmek şeklinde genel bir yükümlülüğü kapsadığı söylenemez (Biao/Danimarka [BD], B. No: 38590/10, 24/5/2016, § 117).

23. Sözleşme yabancıların ülkeye girişi veya orada yerleşmeleri hususundaki bir hakkı güvence altına almamakla birlikte kişinin yakın aile bireylerinin bulunduğu bir ülkeden ayrılmak zorunda olması belirli koşullar altında aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmesine neden olabilir (Boultif/İsviçre, B. No: 54273/00, 2/8/2001, § 39).

24. Aile hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşlar tarafından değil hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından oluşturulan aile birliklerini de koruduğunun kabulü gerekir. AİHM'in sınır dışı etme ve suçluların iadesi tedbirlerine ilişkin içtihadında aile hayatı yönünden Sözleşmeci devletin hâkimiyet alanında yasal olarak ikamet eden yabancıların Sözleşme'nin sağladığı güvencelerden yararlanabileceğine vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda aile hayatı çekirdek aile ile sınırlı olarak anlaşılır. Bununla

birlikte AİHM Sözleşme'nin bir kişinin belirli bir ülkede aile kurma gibi bir hakkı içermediğine hükmetmiştir. Bunun yanı sıra belirli koşullar altında ülkede hukuka aykırı olarak bulunan yabancıların aile yaşamının da belirtilen güvenceden yararlanması söz konusu olabilir. Ancak göç kontrolü ve kamu düzeninin korunması için söz konusu olan gereklilikler aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletlere geniş takdir yetkisi verir. Bu bakımdan AİHM içtihadında aile yaşamının gelişim gösterdiği koşullar, aile hayatındaki ilişkilerin ne ölçüde kesildiği ya da kesileceği, Sözleşmeci devletteki bağların ne ölçüde olduğu, başka bir yerde aile yaşamını sürdürmek için aşılamaz nesnel engeller olup olmadığı, göç kontrolünün gereklerinin veya sınır dışı edilmenin ağır bastığı kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınmaktadır (Slivenko/Letonya [BD], B. No: 48321/99, 9/10/2003, § 94; Amara/Hollanda (k.k.), B. No: 6914/02, 5/10/2004).

25. AİHM tarafından, sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile Sözleşme'nin 8. maddesi bağlantısı kurularak değerlendirme yapılan davalarda aile kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkilerle ebeveyn ve küçük çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alındığı, yetişkin çocukların ise aileye bağımlı ve muhtaç olduklarının ispat edilebildiği ölçüde aile kavramına dâhil edildiği, bu suretle aile kavramının bu alanda oldukça dar yorumlanmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır (Slivenko/Letonya, § 94; A.A/Birleşik Krallık, B. No: 8000/08, 20/9/2011, § 49; Bousarra/Fransa, B. No: 25672/07, 23/9/2010, §§ 38,39).

26. Sınır dışı kararı alınması ile ülkeden fiilen çıkarılma işlemleri arasında belirli bir zaman aralığı söz konusu olabilir. Bu zaman aralığı içinde kişilerin özel ve aile hayatlarında birtakım değişikliklerin olması mümkün olup bir aile yaşamının mevcut olup olmadığının hangi tarihe göre belirleneceği sorunu ortaya çıkmaktadır. AİHM, sınır dışı gibi tedbirlerin söz konusu olduğu başvurularda Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında bir aile hayatının mevcut olup olmadığını hangi tarihe göre belirleyeceğini kararlarında göstermiştir. Buna göre AİHM, aile hayatına müdahale oluşturan tedbirin kesinleştiği ve nihai hâle geldiği tarihte mevcut bir aile hayatı olup olmadığını dikkate almaktadır (Maslov/Avusturya [B.D], B. No: 1638/03, 23/06/2008, § 61; Ezzouhdi/Fransa, B. No: 47160/99, 13/2/2001, § 25; Yıldız/Avusturya, B. No:37295/97, 31/10/2002, § 34 ; Mokrani/Fransa, B. No: 52206/99, 15/7/2003, § 34).

27. AİHM birçok içtihadında belirli suçları işlemiş olmaları nedeniyle kamu düzeni açısından tehlike oluşturduğu kanaatiyle sınır dışı edilmesine karar verilen başvurucular tarafından aile hayatına saygı hakkı bağlamında ileri sürülen ihlal iddialarını değerlendirmiş ve sınır dışı etme, zorla çıkartma, ülke topraklarına girmeyi yasaklama gibi kamu makamlarının işlemlerinin kişilerin aile hayatına müdahale oluşturduğunu belirtmiştir (Nasri/Fransa, B. No: 19465/92, 13/07/1995, § 34; Berrehab/Hollanda, B. No: 10730/84, 21/06/1988; § 23; Boultif/İsviçre, § 40; Maslov/Avusturya [BD], B. No: 1638/03, 23/06/2008, § 61). AİHM, kamu makamlarının oturma izni vermeme gibi hareketsiz kaldığı durumlarda ise aile hayatına saygı hakkı bakımından pozitif yükümlülüklerinin gündeme geleceğini ifade etmiştir (Jeunesse/Hollanda, B. No: 12738/10, 3/10/2014, § 105; Butt/Norveç, B. No: 47017/09, 4/12/2012, § 78).

28. AİHM; bulaşıcı hastalık ve kamu sağlığı nedenleriyle sınır dışı edilme veya ikamet izni verilmemesi konusunda kategorik olarak yasaklama getirilmesi, kişilere özgü durumların dikkate alınmasını veya insani mülahazalarla istisnalar tanınmasını tümüyle engelleyen düzenlemeler çıkarılmasını Sözleşme'nin 8. ve 14. maddelerinin ihlali kabul etmiştir

(Kiyutin/Rusya, B. No: 2700/10, 10/3/2011, §§ 68-74). AİHM yabancıların ülkeye girişleri, ülkeden sınır dışı edilmeleri veya ikamet izni verilmemesi gibi kısıtlamaların kolera, sarı ateş ya da ağır nefes darlığı sendromu (SRAS) ve bazı grip türlerinde olduğu gibi kısa bir kuluçka dönemi olan ve ciddi anlamda bulaşıcı olan hastalıklara karşı etkili olabileceğini kabul etmektedir. AİHM'e göre bu tip hastalıklara yakalanmış kişilerin bir ülkeye girişlerine getirilen kısıtlamalar, bu hastalıkların yayılmasını, söz konusu yolcuların ülkede bulunmaları, basit temasları ya da hava parçacıklarının dışa atılması nedeniyle yayabilecekleri hastalığın bu kişilerin ülkeye alınmayarak engellenmesine katkıda bulunabilir. Ancak bu şekilde bulaşıcı olduğu kanıtlanmayan hastalıklara sahip yabancılara getirilen kısıtlamalar bakımından kişilerin kamu sağlığına oluşturduğu risklerin somut ve bireysel durumlar gözetilerek gerekçelendirilmesi gereklidir (Kiyutin/Rusya, § 68).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu; Türkiye'de iki kızıyla birlikte yaşadığını, kızlarının çalışma ve öğrenci ikamet izinlerinin bulunduğunu, sınır dışı edilerek Türkmenistan'a gönderilmesi hâlinde çocuklarıyla bağının kopacağını, aile bütünlüğünün bozulacağını belirtmiştir. Başvurucu bu nedenlerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Genel İlkeler

31. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

32. Anayasa’nın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” kenar başlıklı 41. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.”

33. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 41. maddesinde ise aile, Türk toplumunun temeli olarak tanımlanmış; ailenin birey ve toplum hayatındaki önemine işaret edilmiş ve devlete, ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri yapması ve teşkilat kurması konusunda ödevler yüklenmiştir.

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile İçtüzük'ün 59. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki

iddialarını ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını kanıtlamak başvurucuya düşer. Zikredilen kurallara göre başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğini başvuru dilekçesine eklemesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014,§§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

35. Yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi, başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulabilir. İddiaların dayanaktan yoksun olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesinin ikna edilmesi, başvurucu tarafından ortaya konulan somut bilgi ve belgelerin niteliğine bağlıdır. Başvurucunun başlangıçta, başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verilmesini önlemek için başvuru formu ve eklerinde iddialarını destekleyici belgeleri sunması ve gerekli açıklamaları yapması zorunludur (Veli Özdemir, § 23; Ünal Yiğit, § 22).

36. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvuruculaın başvurularını titizlikle hazırlama ve takip etme yükümlülükleri vardır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun soyut şekilde Anayasa hükümlerine atıfta bulunmasının iddiaların ispatlandığı anlamına gelmeyeceğini birçok kez vurgulamıştır. Başvurucu; başvuru formunu özenle doldurmak, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olayları göstermek, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeleri başvuru dilekçesine eklemek ve bir bilgi veya belge elde edilememişse bunun da nedenlerini açıklamak zorundadır (şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Ünal Yiğit, §§ 25, 26; ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasının kanıtlanamadığına ilişkin bir karar için bkz. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, §§ 22-26).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Anayasa'nın 20. maddesiyle güvence altına alınan aile hayatı, hâlihazırda mevcut, gerçek, fiilen yakın ve kişisel bağların kurulmuş olduğu aile birlikteliklerini içermektedir (Oksana Chicheishvili, B. No: 2014/19023, 20/12/2017, § 31).

38. Sınır dışı edilme kararı nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarını içeren başvuruların incelenmesinde çözümlenmesi gereken ilk husus sınır dışı işleminin tesis edildiği tarihte yabancı kişinin bulunduğu ülkede bir özel ve/veya aile hayatının mevcut olup olmadığının ortaya konulmasıdır (Peri Kırık, B. No:2015/19795, 9/1/2019, § 32).

39. Anayasa'da aile hayatı kapsamında korunan aile ilişkileri temel olarak anne, baba ile çocuk arasındaki ilişkilerdir. Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri, anne-baba ve çocuk arasındaki bağın devamlılığını sağlamak üzere tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma konusunda pozitif yükümlülüğünü içermektedir (Serpil Toros, B. No: 2013/6382, 9/3/2016, § 67; Selim Adıyaman, B. No: 2013/8846, 9/3/2016, § 45). Bu doğrultuda sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile ilgili başvurularda aile

kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkiler ile ebeveyn ve küçük çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Yetişkin çocukların ise aileye bağımlı ve muhtaç olduklarının ispat edilebildiği ölçüde aile kavramına dâhil edilebilmeleri mümkündür.

40. Somut olayda başvurucu; iki kızıyla birlikte yaşadığını, sınır dışı edilerek Türkmenistan'a gönderilmesi hâlinde çocuklarıyla bağının kopacağını, aile bütünlüğünün bozulacağını ileri sürmüş ise de başvurucunun 2/4/1991 ve 3/1/1990 doğum tarihli olan kızlarının başvuru tarihi (21/3/2017) itibarıyla 26 ve 27 yaşlarında yetişkin kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Başvurucu, başvuru formunda ev hanımı olduğunu belirtmiş olup herhangi bir işte çalıştığını bildirmediği gibi kızlarının eğitim ve bakım masraflarını üstlendiği yahut kızlarının kendisinin bakım ve yardımına muhtaç olduğu konusunda hiçbir iddiada bulunmamış, herhangi bir somut bilgi vermemiştir. Bu durumda başvurucunun yetişkin çocukları ile duygusal bağları bulunduğu kuşkusuz ise de yetişkin çocukların aileye bağımlı ve muhtaç olduğunun ispatlanamadığı hâllerde sadece aile olmaktan kaynaklı olağan duygusal bağların Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri öngörülen güvencelerin harekete geçmesi bakımından yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra başvurucu, özel hayata saygı hakkı çerçevesinde korunması gerekli bir durumu olduğunu da iddia etmemiştir. Başvurucu, Türkiye'de uzun yıllardır yasal olarak bulunduğunu ortaya koyamadığı gibi Türkiye'de özel hayata saygı hakkı kapsamında korunması gereken kişisel, sosyal ve ekonomik güçlü bağlar kurduğunu da kanıtlamamıştır.

41. Bu bağlamda somut olayda başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve temel hak ve özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başvurucunun iddialarına delil olarak ileri sürdüğü hususların iddianın doğruluğunu destekleyecek ve ortaya koyacak nitelik ve yeterlilikte olmadığı gözönüne alındığında söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; güncel laboratuvar sonuçlarına göre TPHA (+) bulgusunun yeni gelişmiş sifilisi değil eskiden geçirilmiş sifilisi gösterdiğini, aktif bulaşıcı hastalığı olmadığını iddia etmiştir. Başvurucu; İstanbul 1. İdare Mahkemesi kararının önceki kararıyla ve AİHM kararlarıyla çeliştiğini belirtmiştir. İstanbul 1. İdare Mahkemesinin hepatit B hastalığı olan bir kişi hakkında verdiği emsal kararı belirterek bu hastalığın kamu sağlığı için tehdit oluşturmayacağı sonucuna varıldığını, AİHM'in Kiyutin/Rusya kararının da bu doğrultuda olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu aktif bulaşıcı hastalığı olduğu kabul edilse bile hastalığı nedeniyle sınır dışı edilmesine karar verilmesinin ayrımcılık oluşturduğunu ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

44. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B.

No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

45. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

46. Somut olayda başvurucu, kendisiyle aynı durumda olanlardan farklı bir uygulamaya maruz kaldığına ilişkin bir açıklama yapmadığı gibi iddialarını olasılıklara dayandırarak hangi nedenle ayrımcılık yapıldığına ilişkin somut bir bilgi sunmamıştır. Dolayısıyla başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele ve İşkence Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

48. Başvurucu, başvuru formunda bu başlıkla ilgili olarak sadece kendisinin durumuna benzer vakalarda Türkmenistan'da işkenceler yapıldığı yönünde raporlar olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

49. Sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 62).

50. Kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu; geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı, bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıca değerlendirme yapılmalıdır (AA. ve A.A., § 63).

51. Somut olayda başvurucu soyut olarak Türkmenistan'da işkenceler yapıldığı yönünde raporlar olduğunu ileri sürmüşse de başvurucunun geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği riski makul şekilde açıklayamadığı, bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeler sunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla sınır dışı kararının uygulanması hâlinde başvurucunun ülkesinde kötü muameleye maruz kalacağına dair savunulabilir bir iddiasının bulunmadığı anlaşılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez

olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

53. Başvurucu 19/7/2016-22/8/2016 tarihleri arasında idari gözetimde tutulmak suretiyle hürriyetinin kısıtlandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

54. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi idari işlem veya eylem türleri yönünden herhangi bir ayrım yapılmaksızın idari fonksiyona giren her türlü işlem veya eylem sebebiyle oluşan zararın tazmininin idari yargıda açılacak tam yargı davasıyla istenebilmesi için yeterli bir yasal zemin oluşturmaktadır (B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, § 54).

55. Herhangi bir idari gözetim kararı olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılanlar bakımından idari gözetim altına alınmış olmaktan doğan zararlar için doğrudan idari yargı mercilerinde tam yargı davası açılabileceği konusunda tereddüt bulunmamaktadır (B.T., § 74).

56. Hakkında idari gözetim kararı alınanlar için de sulh ceza hâkiminin idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle itirazı kabul etmesi hâlinde tam yargı davası açılmasını engelleyici bir düzenleme bulunmadığından bu yol tüketilmeden Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulamaz (B.T., § 73). Aynı değerlendirme idari gözetimin idarece sonlandırılması durumunda da geçerlidir (A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

57. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde idari gözetimi sona erdirilen başvurucunun uğradığını öne sürdüğü maddi ve manevi zararının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır (Daygınat Magomedzhamılova ve diğerleri, B. No: 2015/516, 20/3/2019, § 30).

58. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

59. Bununla birlikte bu aşamada oluşan durum nedeniyle eldeki başvuru yönünden bu kararın ardından açılması muhtemel idari davanın süresine ilişkin olarak bir hususun açıklığa kavuşturulması zorunluluğu hasıl olmuştur.

60. Öncelikle vurgulanmalıdır ki idari yargı yerlerinde açılacak davaların süresine ilişkin koşulları incelemek ve idari davaların süresinde açılıp açılmadığını değerlendirmek ilgili mahkemelerin takdirindedir. Öte yandan inceleme konusu başvuruda olduğu gibi B.T. kararındaki içtihat değişikliğinin Resmî Gazete'de yayımlandığı 16/2/2018 tarihinden önce tam yargı davası yolu tüketilmeden doğrudan Anayasa Mahkemesine yapılan müracaatların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunmasını müteakiben açılacak davalarda dava açma süresinin derece mahkemelerince bu kişilerin mahkemeye erişim haklarının ihlaline neden olmayacak biçimde değerlendirilmesi gerektiğine de işaret

edilmelidir (B.T., § 59).

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kötü muamele ve işkence yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN AŞKAN

B. No: 2017/15649 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/15649

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN AŞKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/15649)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Hüseyin AŞKAN

Vekili : Av. Derman BESİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi yoluyla savunma yapılması, gizli tanığın duruşmada dinlenmemesi ve soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının müdafi olmaksızın ifade alması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/1/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 4/12/2012 tarihinde gözaltına alınmış, silahlı terör örgütüne üye olma, devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma ve mala zarar verme suçlarından 7/12/2012 tarihinde tutuklanmıştır.

10. Başvurucu hakkında Van Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma, silahlı terör örgütüne üye olma, kamu malına zarar verme ve muhtelif suçlardan 14/2/2014 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

11. Açılan davanın Van 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 2014/52 Esas sırasına kaydı yapılmış ancak 06/03/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun yürürlüğe girdiğinden bahse konu Kanun kapsamında başvurucu hakkındaki kamu davası Hakkâri 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır.

12. Mahkemece yapılan yargılama neticesinde başvurucu hakkında 11/02/2016 tarihli karar ile suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde izinsiz olarak tehlikeli madde bulundurmak suçundan iki kez 6 yıl 11 ay 10 gün hapis cezası ile 13.880 TL adli para cezası, yakıcı ve parlayıcı madde kullanarak kamu malına zarar verme suçundan 5 yıl 7 ay 15 gün hapis cezası, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ise 10 yıl hapis cezası verilmiştir. İddianamede atfedilen diğer eylemlere ilişkin suçlar yönünden ise beraat kararları verilmiştir.

13. Temyiz üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi, başvurucu hakkında yakıcı ve parlayıcı madde kullanarak kamu malına zarar verme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından verilen cezaları 10/10/2016 tarihli kararıyla onamıştır.

14. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 10/10/2016 tarihli kararı ile bozulan hükümlere yönelik dava dosyasının Hakkâri 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/4 Esas sırasına kaydının yapıldığı ve buna ilişkin yargılamanın ise devam ettiği anlaşılmıştır.

15. Başvurucu, onama kararı sonrasında Yargıtayın 10/10/2016 tarihli ilamını 13/1/2017 tarihinde tebliğ aldığını belirterek 27/1/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel başvuru incelemesi, hükmün onanarak kesinleşen kısmına yönelik yapılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

17. Başvurucu; yargılama sürecinde bizzat Mahkeme huzurunda ifade vermek istemesine rağmen Mahkemece bu talebi dikkate alınmadan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla ifadesinin alındığını, soruşturma evresinde dinlenen gizli tanıkların yargılama sürecinde dinlenmediğini ve Cumhuriyet savcısının müdafii olmadan ifadesini aldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayan/ar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

20. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

21. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz.

22. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

23. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

24. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

25. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun

avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

26. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde bu belgelere ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir.

27. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedirler. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler.

28. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır.

29. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucu avukatı Derman Besi tarafından 21/12/2016 günü saat 13.09.16’da açılarak okunduğu tespit edilmiş ve buna ilişkin olarak ekran çıktısı alınıp dosya arasına konulmuştur. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

30. Somut olayda başvurucunun Yargıtay ilamının avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu 21/12/2016 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 21/12/2016 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

31. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 21/12/2016 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 27/1/2017 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN BÜYÜKABACI

B. No: 2017/19121 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/19121

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN BÜYÜKABACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/19121)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Hakan BÜYÜKABACI

Vekili : Av. Hülya POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna karar verilmiş, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

10. Ankara Adliyesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta olan başvurucunun Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 10/8/2016 tarihli kararı ile görevden uzaklaştırılmasına, sonrasında ise meslekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Ayrıca başvurucunun yeniden inceleme talebi 29/11/2016 tarihinde reddedilmiş ve meslekten çıkarılmasına ilişkin karar kesinleşmiştir.

11. Başvurucu, Başsavcılık tarafından FETÖ/PDY ile bağlantılı olarak başlatılan bir soruşturma kapsamında 11/8/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucunun ifadesi 17/8/2016 tarihinde Başsavcılıkta alınmıştır. Başvurucu ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile hayatının hiçbir döneminde herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını, sadece çocuklarının örgütle bağlantılı bir okulda eğitim gördüğünü, bunun dışında başkaca bir irtibatının söz konusu olmadığını, çocuklarını okula göndermesinin terör örgütü üyeliği suçlamasına konu edilemeyeceğini, kaldı ki kendisi gibi birçok kişinin çocuklarını bu yapının okullarına gönderdiğini ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

13. Başsavcılık, başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyle 17/8/2016 tarihinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

14. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte başvurucunun sorgusunu yapmıştır. Başvurucu sorgudaki ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile hayatının hiçbir döneminde herhangi bir şekilde bağlantısının olmadığını ifade ederek suçlamaları kabul etmemiştir.

15. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Şüpheliler ... [diğerleri ve] Hakan Büyükabacı'nın üzerlerine atılı bulunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren dosya kapsamında somut delillerin bulunması, şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma

ihtimallerinin bulunduğu, bu nedenlerle adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı Şüphelilere isnat edilen suçun Ağır Cezayı gerektiren suç üstü halleri gerektiren suç olması nedeni ile CMK 2/1-J ve 2802 sayılı Kanununun yasanın 94. maddesi ve CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suç ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK'nın 101. maddeleri uyarınca ayrı ayrı tutuklanmasına ... karar verildi."

16. Başvurucunun tutuklama kararına 21/8/2016 tarihinde yaptığı itiraz Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 26/8/2016 tarihinde benzer gerekçelerle kesin olarak reddedilmiştir.

17. Sonraki süreçte ilgili Sulh Ceza Hâkimliklerince başvurucunun tutukluk durumu değerlendirilmiş, başvurucunun tahliye talepleri veya tutukluluğa ilişkin itirazları kabul edilmemiştir.

18. Bu kapsamda Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliği 3/1/2017 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiş, başvurucunun anılan karara yönelik itirazını Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği 20/3/2017 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

19. Başvurucu, kararı 22/3/2017 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

20. Başvurucu 3/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başsavcılığın talebi üzerine Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği soruşturmanın geldiği aşamayı ve mevcut delil durumunu dikkate alarak 2/5/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

22. Başsavcılık 12/4/2019 tarihli iddianame ile başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

23. İddianamede öncelikle FETÖ/PDY'nin yapılanmasına ve faaliyetlerine ilişkin açıklamalar yapılmış, sonrasında başvurucuya yönelik suçlama ve delillere yer verilmiştir. Başsavcılık, başvurucunun FETÖ/PDY hiyerarşisi içinde yer almak suretiyle üzerine atılı suçu işlediğini iddia etmiştir. İddianamede, suçlamaya esas alınan olgular özetle şöyledir:

i. HSYK'nın başvurucuyu meslekten çıkardığı ve söz konusu kararın kesinleştiği belirtilmiştir.

ii. HSYK tarafından gönderildiği belirtilen belgelerle ilgili olarak ''Ankara C.Başsavcılığının 2008/155145 ve 2011/60043 sayısına kayden 'suç işlemek amacıyla örgüt kurmak. Örgüt kapsamında ihaleye fesat karıştırmak, rüşvet vermek' suçlarından yürütülen soruşturmalarda, Adıyaman 1. ACM'nin 2011/8 esas 2012/277 karara sayılı kararının temyizi üzerine Yargıtay 18. ceza dairesinin 29.04.2015 tarih 2015/16 esas 2015/737 karar sayılı ilamında da anıldığı üzere 5271 sayılı CMKnın 135. maddesi uyarınca üç ay için verilen iletişimin denetlenmesi kararı süresinin bitiminden sonra denetlemeye ilişkin kayıtların çözümlerini yapıp huzura getirip dayanak delillerle birlikte incelemeden usul ve yasaya aykırı şekilde dinleme kararının uzatılması talebinde bulunduğu, [O.T.] imzalı, 10.08.2016 tarihli dilekçede; Hakan Büyükabacı'nın; FETÖ silahlı terör örgütüne üye olduğu ve 17-25 Aralıktan sonra meslekten ihraç edilen Ankara Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürü [O.Ş.K.] ile birlikte hükümeti esas alacak şekilde Kamu İhale Kurumuna ve uzun yıllar İller Bankasında mühendis ve bürokrat olarak çalışan 2008 yılında Kamu İhale Kurumunda Grup Başkanı olarak çalışan müşteki [O.T.'ye] kumpas kurdukları ve usulsüz şekilde yürütülen soruşturma nedeniyle 2012 yılından buyana

müştekinin görevden uzaklaştırılmasına neden oldukları'' şeklindeki özet değerlendirmeye yer verilmiş ve dilekçe veren kişilerin başvurucunun da baktığı evraklarda taraf olmaları, kendi dosyaları nedeniyle dilekçe vermiş bulunmaları, başvurucunun örgütle irtibatına dair somut bir anlatımlarının bulunmaması ve bu dilekçelerin ayrıca HSYK tarafından incelenmiş olması nedeniyle dilekçe sahiplerinin yeniden dinlenmesinin soruşturmaya bir katkı sağlamayacağı değerlendirilerek adı geçen kişilerin tanık olarak dinlenmediği belirtilmiştir.

iii. Telefon görüşme kayıtlarına ilişkin olarak düzenlendiği belirtilen 21/3/2017 tarihli rapora göre başvurucunun kullandığı telefon ile FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan haklarında soruşturma yürütülen bir kısım kişiyle görüşmelerinin bulunduğunun ifade edildiği ancak bu kişilerin genellikle yargı mensubu olduğu ve örgütün üst düzey yöneticisi olduklarına dair bir tespite de yer verilmediği belirtilmiştir. Söz konusu raporda ayrıca başvurucunun örgüt ile iltisaklı olan kurumlardan Bank Asya ile 59 defa, Samanyolu ile 132 defa, Kimse Yok Mu Derneği ile 88 defa ve Turgut Özal Üniversitesi Hastanesi ile 2 defa iletişim kurduğu tespitlerine yer verilmiştir.

iv. Başvurucudan elde edilen dijital materyallerle ilgili olarak alınan 22/3/2019 tarihli bilirkişi raporuna göre söz konusu materyallerde ByLock programına ait bir bulgunun veya FETÖ/PDY ile ilgili başkaca herhangi bir verinin tespit edilemediği belirtilmiştir.

v. Tanık C.G.nin dosya kapsamında yer alan ifadesinde"... Hakan Büyükabacı CTE [Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü] genel müdür yardımcısı olarak görev yaptığım dönemde bana bağlı tetkik hâkimi olarak görev yaptı, önceleri açık şube, [F.T.] başka genel müdürlüğe görevlendirilince onun yerine terör şube tetkik hâkimi olarak çalıştı, genel müdürlükte fetöcü olan ekiple uyumlu çalışıyordu, ancak onlardan olup olmadığını bilmiyorum." şeklinde beyanda bulunduğu belirtilmiştir.

24. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 29/4/2019 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve Mahkemenin E.2019/236 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

25. Mahkeme 12/9/2019 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almıştır. Başvurucu savunmasında özetle;

i. Evinin yakınında yer alması ve çocuklarının Seviye Tespit Sınavı'nda başarı göstermeleri dolayısıyla okul ücretinde indirim yapılması nedeniyle çocuklarını örgütle bağlantılı koleje gönderdiğini, bu nedenle Bank Asyada hesap açtırdığını ve söz konusu hesaptan okul ücreti ödemelerini yaptığını, hesabın FETÖ/PDY liderinin talimatından önce açılan bir hesap olduğunu, talimatla para yatırılmasının ya da olağanüstü bir hareketliliğin söz konusu olmadığını beyan etmiştir.

ii. İddianamede HSYK'da sadece O.T. isimli kişinin şikâyetiyle ilgili bir dosya bulunduğu belirtilmesine rağmen A.K. isimli kişinin yaptığı ve benzer iddiaları içeren bir dosya daha bulunduğunu, Ankara Cumhuriyet savcısı olarak görev yaptığı dönemde yürüttüğü bir soruşturma sonunda bu kişilerin haklarında dava açtığını ve bu nedenle mağdur olduklarını iddia ederek Hâkimler ve Savcılar Kuruluna (HSK) şikâyet dilekçesi verdiklerini belirtmiştir. Başvurucu; A.K. ve O.T. hakkındaki soruşturmanın Çankırı Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatıldıktan sonra yetkisizlikle Başsavcılığa gönderilen bir soruşturma olduğunu, o tarihte A.K.nın Kamu İhale Kurulu üyesi, O.T.nin de Kamu İhale Kurulu grup başkanı olduğunu, soruşturmanın konusunun ihaleye fesat karıştırma, rüşvet ve suç işlemek için örgüt kurma olduğunu, dosyanın ilk savcısının M.T. olduğunu ve 2010 yılında on iki ay

boyunca bu savcı tarafından iletişimin tespiti tedbirlerinin alındığını, bu esnada A.K. ve O.T.nin suç delili olabilecek bazı görüşmelerinin tespit edilmesi üzerine bu kişiler hakkındaki soruşturmanın tefrik edilerek memur suçları soruşturma bürosuna gönderildiğini, bu büroda görev yapması nedeniyle dosyanın kendisine tevzi edildiğini, kendisinin de soruşturmayı sonuçlandırıp kamu davasını açtığını ve yargılama sonunda Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesince A.K. ve O.T.nin görevi kötüye kullanma suçundan mahkûmiyetlerine karar verildiğini ifade etmiştir.

iii. Bu bağlamda A.K. ve O.T.nin HSK'ya verdikleri şikâyet dilekçelerinde söz konusu soruşturmanın bir FETÖ/PDY kumpası olduğunu iddia ettiklerini, bu kapsamda A.K.nın soruşturmada usulsüz dinlemeler yapıldığını ileri sürerek soruşturma savcılarını ve kararı veren tüm hâkimleri şikâyet ettiğini, O.T.nin ise benzer iddiaların yanı sıra söz konusu davanın FETÖ/PDY kumpası olduğunu yargılama sürecinde -duruşmalarda- söylemelerine rağmen bunun dikkate alınmadığını ileri sürerek yargılamayı yapan Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi heyetini de şikâyet ettiğini, O.T.nin iddialarıyla ilgili incelemenin devam ettiğini, A.K.nın şikâyetleriyle ilgili olan dosyada ise ''iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirinin uygulanmasında hukuka aykırı bir durum bulunmadığı ve ileri sürülen iddiaların doğrulanmadığı gerekçesiyle'' tüm şikâyet edilenler hakkında soruşturma izni verilmemesine karar verildiğini, dolayısıyla usulsüz soruşturma yaptığı iddiasının doğru olmadığını beyan etmiştir.

iv. Tanık C.G. ile aynı CTE'de yaklaşık iki yıl birlikte çalıştıklarını, bu dönemde herkesle uyumlu şekilde çalıştığını, dolayısıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarıyla uyumlu çalıştığı gibi bir durumun söz konusu olmadığını, hayatının hiçbir döneminde FETÖ/PDY ile herhangi bir şekilde irtibatının olmadığını, tanığın kişisel bir yorum yaptığını beyan etmiştir.

26. Mahkeme 12/9/2019 tarihli duruşmada tanık C.G.yi dinlemiştir. Tanık C.G. ifadesinde özetle, tetkik hâkimi olan başvurucuyla birlikte çalıştıklarını başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantısı konusunda herhangi somut bir bilgiye sahip olmadığını hatta FETÖ/PDY üyesi olmadığını düşündüğünü beyan etmiştir. Tanık ilk ifadesinde geçen "FETÖ/PDY ile uyumlu çalıştı." şeklindeki beyanının sorulması üzerine o tarihte teröre bakan tetkik hâkiminin başka bir genel müdürlükte görevlendirilmesi üzerine başvurucunun teröre bakan şubede görevlendirildiğini ve mecburen örgüt mensuplarıyla uyumlu çalıştığını, diğer türlü başvurucunun "harcanabileceğini", dolayısıyla uyumlu çalışmış olmasının tanığın örgütle bağlantılı olduğu anlamına gelmediğini ifade etmiştir.

27. Mahkeme O.T.nin dinlenmesine karar vermiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tanığın henüz dinlenmediği veya tanık ifadesinin henüz dosyaya girmediği görülmektedir.

28. Mahkemece sorulması üzerine HSYK tarafından gönderilen 3/9/2019 tarihli yazı ile "[başvurucunun] FETÖ/PDY silahlı terör örgütü üyesi olduğu iddiası ile hakkında 2016/7900 sayılı dosyada soruşturma izni, 2016/9604 sayılı dosyada inceleme izni verildiği evrakların Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderildiği hâlen bu iki dosyaya ait soruşturmaların devam ettiği, 2016/12548 ve 2017/6986 sayılı dosyalarda şikâyetin işleme konulmaması kararı verildiği, 2014/2259 sayılı dosyada kısmen şikâyetin işleme konulmaması kısmen evrakın Adalet Bakanlığına gönderilmesi kararı verildiği, 2015/5872 sayılı dosyada soruşturma izni verilmesine yer olmadığı kararı verildiği" şeklinde cevap verildiği görülmektedir.

29. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili hukuk için bkz. Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, §§ 33-48.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu; somut bir delil olmaksızın gerekçesiz bir kararla tutuklanmasına karar verildiğini, tutuklama kararında tutuklama nedenlerinin somut gerekçelerle açıklanmadığını, kaçma şüphesinin olmadığını, hâkimlerle ilgili öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını, tüm bu nedenlerle tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Bakanlık görüşünde, öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde düzenlenen tazminat davası açma yolu tüketilmeden başvuru yapıldığından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebileceği ileri sürülmüş; Anayasa Mahkemesi tarafından esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise tutuklama kararında kuvvetli suç şüphesinin ortaya konulduğu ileri sürülerek tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları ile Ankara Sulh Ceza Hâkimlikleri tarafından verilen kararların içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği belirtilmiştir.

34. Bakanlık görüşünde ayrıca soruşturma konusu suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı, işin niteliği ve önemi de gözönünde tutulduğunda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varılmasının keyfî olduğunun savunulamayacağı ileri sürülmüştür. Bakanlık görüşünde, bu hususlar dikkate alınarak başvurucunun tutuklanmasında herhangi bir keyfiyetin bulunmadığı hususuna vurgu yapılmış ve tutuklamanın hukuki olmadığına dair şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik ... veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan

yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

40. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 187-191). Soruşturma mercilerince başvurucuya yöneltilen ve tutuklama tedbirine konu olan suçlama, başvurucunun darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin üyesi olduğu iddiasıdır. Anayasa Mahkemesi, anılan suçlamanın olağanüstü hâl ilanını gerekli kılan olaylarla ilgili olduğunu değerlendirmiştir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 57).

41. Başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle başvurucunun tutuklanmasının başta Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri olmak üzere diğer maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

43. Genel ilkeler için bkz. Mustafa Özterzi, §§ 85-90; Zafer Özer, B. No: 2016/65239, 9/1/2020, §§ 38-45.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

45. Başvurucu, darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin mensubu olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında silahlı terör örgütü üyesi olma suçlamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır.

46. Diğer taraftan başvurucu 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda -hâkimlerle ilgili- öngörülen usule ilişkin güvencelerin hiçbirine riayet edilmeksizin, yetkili ve görevli olmayan mahkemece tutuklandığını iddia etmektedir.

47. Anayasa Mahkemesi, Yıldırım Turan kararında ilgili Türk Hukuk Mevzuatı çerçevesinde konuyu etraflıca değerlendirmiş ve Yargıtay içtihatlarına da değinerek terör örgütüne üye olma suçunun kişisel bir suç olduğunu, Yüksek Mahkeme üyelerinden farklı olarak hâkim ve Cumhuriyet savcıları yönünden ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâli bulunmasa da kişisel suçlarına ilişkin olarak soruşturma yürütülmesi için izin şartı bulunmadığını belirterek Vergi Mahkemesi üyesi (hâkim) olan başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna varmıştır (ayrıntı için bkz. Yıldırım Turan [GK], B. No: 2017/10536, 4/6/2020, §§ 108-159).

48. Somut olayda anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucunun kanuna aykırı olarak tutuklandığı iddiası yerinde değildir. Bu itibarla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

49. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

50. Ankara 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama kararında, başvurucunun 15 Temmuz darbe teşebbüsünü gerçekleştiren FETÖ/PDY'nin üyesi olduğuna dair kuvvetli şüphelerin bulunduğu belirtilmiş ve başvurucu yönünden kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut olguların bulunduğu sonucuna varılmıştır (bkz. § 15).

51. İddianamede ise başvurucunun meslekten çıkarılmasına, haklarında FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu belirtilen bir kısım özel kuruluş ile telefonla görüşme kaydının bulunmasına ve tanık C.G.nin beyanına dayanılmıştır (bkz. § 23).

52. Buna göre başvurucuya yöneltilen ve tutuklamaya konu olan suçlamanın dayanağından birisi başvurucunun meslekten ihraç edilmesidir. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda olağanüstü hâl döneminde uygulanan görevden uzaklaştırma veya kamu görevinden ya da meslekten çıkarma şeklindeki idari kararların niteliğini dikkate alarak bu kararların verilmesinin karara muhatap olan kişilerin suç işlediklerine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu anlamına gelmediği sonucuna varmıştır (Mustafa Baldır, B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 70; Mustafa Açay, B. No: 2016/66638, 3/7/2019, § 54; E.A., B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 57; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 53; Mustafa Özterzi, § 104; Zafer Özer, §§ 55-58). Bu itibarla başvurucu hakkındaki görevden uzaklaştırma veya meslekten çıkarma tedbirlerine ilişkin kararlarda başvurucuyla ilgili kişisel bir tespit ve

değerlendirme bulunmadığından bunların -tek başına- suç işlendiğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabulü mümkün değildir.

53. Savcılık, başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantılı özel kuruluşlarla telefon görüşmeleri gerçekleştirdiğini belirtmiş ancak bu görüşmelerin başvurucu ile FETÖ/PDY arasında örgütsel bağ anlamında ne ifade ettiğini açıklamamıştır. Soruşturma makamlarınca görüşme içeriklerine yönelik bir bilgiye yer verilmemiştir. Ayrıca söz konusu telefon görüşmelerinin örgütsel bir ilişki çerçevesinde yapıldığı yönünde veya başvurucunun görüşme gerçekleştirdiği kişilerin örgütün üst düzey yöneticilerinden olduklarına dair bir tespit de yapılmamıştır. Dolayısıyla içeriği tespit edilemeyen telefon görüşmelerinin kuvvetli suç belirtisi olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Özterzi, § 106; Zafer Özer, § 62).

54. Öte yandan Savcılık, tanık C.G.nin "başvurucunun FETÖ/PDY mensuplarıyla uyumlu çalıştığı" şeklindeki ifadesine değinerek başvurucu ile örgüt arasında irtibat bulunduğunu iddia etmiştir. Başvurucu; herkesle uyumlu şekilde çalıştığını, dolayısıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarıyla uyumlu çalıştığı gibi bir durumun söz konusu olmadığını, hayatının hiçbir döneminde FETÖ/PDY ile herhangi bir şekilde irtibatının olmadığını, tanığın kişisel bir yorum yaptığını ileri sürmüştür.

55. Anayasa Mahkemesi Selçuk Özdemir kararında ve sonrasında verdiği birçok kararda FETÖ/PDY üyesi olmakla suçlanan bazı şüphelilerin ifadelerinde hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatının bulunduğuna ve bu yapılanmaya mensup olduğuna yönelik somut olgular içeren anlatımlarını başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli bir belirti olarak kabul etmiştir (Selçuk Özdemir, § 75, benzer nitelikteki tanık beyanlarının kuvvetli belirti olarak kabul edildiği diğer kararlar arasından bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

56. Anayasa Mahkemesi yakın zamanda verdiği bir kısım kararında ise tanık anlatımlarının kişinin örgütsel bağlantısına veya hangi örgütsel eylemlerde bulunduğuna ya da başvurucunun örgütsel konumuna ilişkin herhangi bir vaka veya olguya dayanmaması, dolayısıyla kişisel kanaatin açıklanması niteliğinde olduğu, bu anlamda yargı makamlarının denetim yaparak söz konusu beyanları doğrulamasına ya da çürütmesine imkân vermediği gerekçesiyle kuvvetli suç belirtisi olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varmıştır (Emre Altun, B. No: 2016/78293, 3/7/2019, § 59; Ali Aktaş, B. No: 2016/14178, 17/7/2019, § 56)

57. Soruşturma makamlarınca başvurucunun örgütle bağlantısı olduğuna dayanak yapılan tanık C.G.nin beyanlarının kişisel kanaatin açıklanması niteliğinde olduğu, başvurucunun örgütsel bir eyleminden bahsetmediği ve somut olgular içermediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu beyanların kuvvetli belirti olarak kabulü mümkün gözükmemektedir.

58. Sonuç olarak tutuklama kararında ve soruşturma sürecindeki belgelerde yer alan tespit ve değerlendirmeler kapsamında somut olayda tutuklama için ön koşul olan suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

59. Varılan bu sonuç karşısında tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığına ve tutuklamanın ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

60. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına

ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

61. Bununla birlikte anılan tedbirin olağanüstü dönemlerde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının incelenmesi gerekir.

4. Anayasa'nın 15. Maddesi Yönünden

62. Tutuklama tedbirinin uygulanması suretiyle bireylerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına keyfî olarak müdahale edilmemesini sağlayacak güvencelerin başında suç işlendiğine dair belirtinin ortaya konulması gelmektedir. Suç işlendiğine dair belirtinin bulunması tutuklama tedbiri için ön koşul olduğundan aksi durumun kabulü, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin tüm güvencelerin anlamsız hâle gelmesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla -hangi nedenle benimsenmiş olursa olsun- olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde de kişilerin suç işlediklerine dair belirti bulunmadan tutuklanmaları durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez (Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, § 109; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 156).

63. Somut olayda Anayasa Mahkemesince soruşturma makamlarının suç işlediğine dair belirtileri somut olgularla ortaya koymadan başvurucu hakkında tutuklama tedbirine başvurdukları sonucuna varılmıştır (bkz. § 48). Bu itibarla olağanüstü hâl döneminde Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şahin Alpay, § 110; Mehmet Hasan Altan (2), § 157).

64. Açıklanan gerekçelerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

5. 6216 sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

65. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

66. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret

etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

67. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

68. Başvurucu hakkındaki tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Soruşturma sürecinde 3/5/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir ve tutukluluk hâli sona ermiştir.

69. Başvurucu, miktar belirtmeksizin maddi ve 8.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

70. Mahkemenin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

71. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

72. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/236)

GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI

B. No: 2017/20289 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/20289

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SURP HAÇ TİBREVANK ERMENİ LİSESİ VAKFI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/20289)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Umut FIRTINA

Başvurucu : Surp Haç Tibrevank Ermeni Lisesi Vakfı

Vekili : Av. Ömer KANTİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru miras yolu ile intikal ettiği hâlde Maliye Hazinesi adına tescil edilen taşınmazların gayrimüslim cemaat vakfına iadesi sürecinde açılan tazminat davasının kısmen reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, merkezi İstanbul şehrinde olan Ermeni Lisesi Vakfıdır.

A. Vasiyetname ve Tenfiz Süreci

9. İstanbul'un Kadıköy ilçesi Zühtüpaşa Mahallesi 279 ada 5 parsel sayılı arsa niteliğindeki taşınmazın 24/32 payı -1.048,87 m2- Ermeni kökenli vatandaş K.Ç. (vasiyet eden) adına kayıtlıdır. Vasiyet eden, Beyoğlu 3. Noterliğinin 31/8/1960 tarihli vasiyetnamesi ile adına kayıtlı taşınmazdaki hissesinin tamamını başvurucu Vakfa vasiyet etmiştir. Vasiyet eden 17/1/1968 tarihinde vefat etmiştir.

10. Başvurucu Vakıf, vasiyet edenin mirasçılarının ve miras paylarının belirlenmesi için İstanbul 16. Asliye Hukuk Mahkemesinde veraset davası açmıştır. Mahkemenin 7/5/1969 tarihli veraset belgesine göre vasiyet edenin tek mirasçısı kardeşidir.

11. Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesi 10/9/1970 tarihli kararı ile itiraza uğramayan Beyoğlu 3. Noterliğinin 31/8/1960 tarihli vasiyetnamenin tenfizine karar vermiştir.

12. Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesince 12/10/1970 tarihinde verilen izne istinaden vasiyete konu arsa niteliğindeki taşınmaz, kat mülkiyetine çevrilmiş ve 24/32 hisseye karşılık olarak altı bağımsız bölüm düşmüştür.

13. Vasiyet eden adına kayıtlı olup Mahkemenin tenfiz kararı uyarınca başvurucu Vakfa devredilmesi gereken taşınmazlar on iki on üç yıl boyunca devredilmemiştir. Başvurucu Vakıf anılan karar uyarınca zilyetliğinde bulundurduğu taşınmazları kiraya vermek suretiyle taşınmazlardan gelir elde etmiştir. Ayrıca bahsi geçen taşınmazların vergileri 1983 yılına kadar Vakıfça ödemiştir.

B. Hazine Adına Tescil ve Arsa Payı Karşılığı İnşaat Süreci

14. Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesi vasiyet edenin başkaca mal varlığı bulunması nedeniyle tereke dosyasında Av. O.A.nın kayyum olarak atanmasına karar vermiş, kayyum ise Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1974 tarihli bir kararına istinaden vakıfların vasiyetname ile mal edinemeyeceklerinden bahisle dosyanın yeniden ele alınmasını ve keyfiyetin Hazineye ihbar edilmesini istemiştir. Mahkeme, bu dilekçe üzerine durumu Hazineye ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne bildirmiş; Vakıflar Genel Müdürlüğü ve başvurucu Vakıf dilekçelerini sunmuştur.

15. Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesi 20/9/1984 tarihli ek karar ile başvurucu Vakfın veraset yoluyla mal edinemeyeceği kanaatiyle daha önce verilen ve itiraza uğramadan kesinleşmiş tenfiz kararını iptal ederek tereke kapsamından çıkarılan taşınmazları yeniden terekeye dâhil etmiştir.

16. Bunun üzerine Maliye Hazinesi tarafından vasiyet edenin kardeşi hakkında gaiplik kararı alınması amacıyla Kadıköy 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmıştır. Mahkeme 15/11/1989 tarihinde vasiyet edenin kardeşinin gaipliğine hükmetmiş, kararın kesinleşmesinin ardından tavzih yoluyla vermiş olduğu 16/10/1990 tarihli kararla ise vasiyete konu taşınmazların Hazine adına tapuya tescil edilmesine karar vermiştir. Karar

üzerine altı bağımsız bölüm 18/12/1990 tarihinde Hazine adına tescil edilmiştir.

17. Maliye Hazinesi 1992 yılında A. İnşaat ve Dış Tic. A.Ş. ile inşaat sözleşmesi yapmış ve İstanbul 25. Noterliğinin 25/6/1992 tarihli işlemi ile 5 parsel sayılı taşınmazın diğer hissedarlarıyla birlikte adı geçen Şirkete vekâlet vermiştir. Bina yıkılmış ve 5/11/1992 tarihli işlem ile cins tashihi yapılarak arsaya dönüştürülmüştür. İstanbul'un Kadıköy ilçesi Zühtüpaşa Mahallesi 279 ada 4 parsel sayılı taşınmaz ile vasiyetname kapsamında kalan 5 parsel sayılı taşınmaz 5/11/1992 tarihinde tevhit edilmiş ve oluşan 2.771 m2 büyüklüğündeki 19 parsel sayılı taşınmazın 1.049 m2 si Hazine adına tescil edilmiştir.

18. Tevhit edilen taşınmazla ilgili olarak 30/11/1992 tarihinde inşaat ruhsatı alınmış ve otuz iki daire yapılmasına karar verilmiştir. Kadıköy 7. Noterliğinin 29/1/1993 tarihli işlemi ile bağımsız bölümlerin kimlere ait olacağı belirlenmiştir. Başvurucu Vakfın beyanına göre biri hisseli olmak üzere on üç bağımsız bölüm Hazineye kalmıştır. Başvurucu Vakıf, noter işlemi neticesinde 279 ada 19 parsel sayılı taşınmazda kayıtlı 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19 ve 20 numaralı bağımsız bölümlerin tamamı ile 8 numaralı bağımsız bölümün 77078/171802 hissesinin Hazineye ait olacağının öngörüldüğünü ifade etmiştir. Maliye Hazinesi tarafından 7, 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümler muhtelif tarihlerde üçüncü kişilere satılmıştır.

C. İade Süreci

19. 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu 27/2/2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5737 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi ile 1936 beyannamelerinde kayıtlı olup hâlen bu vakıfların tasarruflarında bulunan, nam-ı müstear veya nam-ı mevhumlar adına tapuda kayıtlı olan taşınmazlar ile 1936 beyannamesinden sonra cemaat vakıfları tarafından satın alınmış, cemaat vakıflarına vasiyet edildiği veya bağışlandığı hâlde mal edinememe gerekçesiyle Hazine, Vakıflar Genel Müdürlüğü, vasiyet edenler veya bağışlayanlar adına tapuda kayıtlı olan taşınmazların tapu kayıtlarındaki hak ve mükellefiyetleri ile birlikte bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on sekiz ay içinde müracaat edilmesi hâlinde Vakıflar Meclisinin olumlu kararından sonra ilgili tapu sicil müdürlüklerince cemaat vakıfları adına tescil edilmeleri hükme bağlanmıştır.

20. Başvurucu Vakıf 5737 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi kapsamında vasiyetnameye konu taşınmazların iade edilmesi için Vakıflar Genel Müdürlüğünden talepte bulunmuştur. İdare 5/7/2010 tarihli yazısıyla taleplerin değerlendirmeye alınmadığını bildirmiştir.

21. 5737 sayılı Kanun'a 22/8/2011 tarihli ve 651 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 17. maddesiyle eklenen geçici 11. maddesinin birinci fıkrası ile cemaat vakıflarının 1936 beyannamesinde kayıtlı olup malik hanesi açık olan taşınmazları, 1936 beyannamesinde kayıtlı olup kamulaştırma, satış ve trampa dışındaki nedenlerle Hazine, Vakıflar Genel Müdürlüğü, belediye ve il özel idaresi adına kayıtlı taşınmazları ve 1936 beyannamesinde kayıtlı olup kamu kurumları adına tescilli olan mezarlıkları ve çeşmelerinin tapu kayıtlarındaki hak ve mükellefiyetleri ile birlikte bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on iki ay içinde müracaat edilmesi hâlinde Vakıflar Meclisinin olumlu kararından sonra ilgili tapu sicil müdürlüklerince cemaat vakıfları adına tescil edilmesine olanak tanınmıştır. Ayrıca maddenin ikinci fıkrasında da cemaat vakıfları tarafından satın alınmış, cemaat vakıflarına vasiyet edildiği veya bağışlandığı hâlde mal edinememe gerekçesiyle Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tapuda kayıt edilen taşınmazlardan üçüncü şahıslar adına kayıtlı olanların Maliye Bakanlığınca tespit edilen rayiç değerinin Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ödeneceği düzenlenmiştir.

22. Başvurucu Vakıf, 5737 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesinin yürürlüğe girmesi üzerine sekiz taşınmazın adına tescili talebiyle Vakıflar İstanbul 2. Bölge Müdürlüğüne müracaat etmiştir. Vakıflar Meclisi 25/3/2013 tarihinde taşınmazların anılan Kanun maddesinin kapsamında olmadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir.

D. Tazminat Davası Süreci

23. Başvurucu Vakıf, 5737 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesi kapsamında diğer taşınmaz bölümleriyle ilgili talepte bulunma hakları saklı kalmak kaydıyla sadece Maliye Hazinesi tarafından üçüncü kişilere satılan beş bağımsız bölümle ilgili olarak İstanbul 12. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) haksız fiilden kaynaklanan tazminat davası açmıştır. Başvurucu Vakıf dava dilekçesinde özetle dava konusu taşınmazla ilgili olarak yapılan tevhit işlemi neticesinde inşaat ruhsatı alındığını, noterde tüm hissedarların katılımıyla yapılan paylaşıma göre on üç bağımsız bölümün Hazineye düştüğünü belirtmiştir. Vakıf ayrıca sekiz bağımsız bölümün hâlen Hazine adına kayıtlı olduğunu, 7, 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin ise Hazine tarafından üçüncü kişilere satıldığını ileri sürmüştür. Son olarak üçüncü kişilere satılan bu taşınmazlarla ilgili tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Maliye Hazinesi savunma dilekçesinde özetle başvurucu Vakıf tarafından kat karşılığı inşaat sözleşmesine istinaden Hazineye on üç bağımsız bölüm düştüğü iddiasının yersiz olduğunu, sözleşme gereğince dokuz bağımsız bölümün Hazine adına tescil edildiğini vurgulamıştır. Yüklenici inşaat firması tarafından Hazine alacağına karşı teminat olarak fazladan dört bağımsız bölümün üzerinde kat irtifakı kurulmuş ise de bunların inşaat yapımı aşamalarında kademeli ve belli bir program dâhilinde, şirketin inşaatı bitirme oranına göre şirket tasarrufuna bırakıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucu Vakfın 5737 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesinde belirtilen vakıflardan olmadığı ve bu taşınmaz üzerinde hak iddia etmesinin söz konusu olmayacağı öne sürülmüştür.

25. Mahkemece 21/3/2014 tarihinde bilirkişilerle birlikte keşif yapılmıştır. Yapılan keşif sonucu 15/4/2014 tarihli bilirkişi raporu ve bu rapora itiraz üzerine düzenlenen ek raporlar Mahkemeye sunulmuştur.

26. Bilirkişi raporu ve ek raporlarda özetle şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Dava konusu 279 ada 5 parsel sayılı taşınmazın 24/32 hissesi K.Ç. adına kayıtlıyken komşu 4 parsel sayılı taşınmaz ile tevhit edilerek 19 parsel sayılı taşınmaz oluşmuştur. Bu parsel üzerinde 18 kattan oluşan binada 32 bağımsız bölüm bulunmaktadır.

ii. Taşınmazda kayıtlı 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 19 ve 20 numaralı bağımsız bölümlerin tamamı Maliye Hazinesi adına kayıtlıyken 8 numaralı bağımsız bölüm M.D. ile hisseli olarak Maliye Hazinesi adına kayıtlıdır.

iii. 7, 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin satışı Hazine tarafından gerçekleştirilmiştir. 7 numaralı bağımsız bölüm ihale yoluyla satılmıştır. Son duruma göre sekiz bağımsız bölüm hâlen Hazine adına kayıtlıdır.

iv. Dava konusu parselin bulunduğu yer, mevki ve mimari projesi itibarıyla 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin dava tarihi itibarıyla rayiç değeri ayrı ayrı 2.200.000 TL, 8 numaralı bağımsız bölümün dava tarihi itibarıyla rayiç bedeli 2.000.000 TL, 7 numaralı bağımsız bölümün dava tarihi itibarıyla rayiç bedeli 1.600.000 TL'dir.

v. İtiraz üzerine dosya yeniden değer yönünden bilirkişilere tevdi edilmiş ve ek rapor alınmıştır. Buna göre 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin maliki Hazine iken

Hazine temsilcisinin verdiği vekâlet ile satışlar A. İnşaat ve Dış Tic. A.Ş. tarafından yapılmıştır. 7 numaralı bağımsız bölüm ise ihale ile Hazine tarafından satılmıştır. Raporda belirtilen değerler değerlendirme tarihine uygundur.

vi. Dava konusu yapılan 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin kat karşılığı inşaat sözleşmesinde müteahhite düşen yerlerden olup olmadığı hususunda net bir açıklama bulunmadığı ifade edilerek anılan bağımsız bölümlerin sözleşme gereğince arsa sahibi Hazineye düşen bağımsız bölümler mi yoksa müteahhite düşen bağımsız bölümler mi olduğunun net olarak belirlenmesi için dosya yeniden bilirkişi heyetine tevdi edilmiştir. Bilirkişiler tarafından 26/8/2015 tarihli ikinci ek rapor Mahkemeye sunulmuştur.

vi. Raporda yükleniciyle yapılmış kat karşılığı inşaat sözleşmesine göre %34,60 hissenin müteahhite, %65,40 hissenin arsa sahibine ait olacağının kararlaştırıldığı açıklanmıştır. Sözleşmenin özel idari teknik şartnamesinde hazineye verilecek daire adedinin 1, 3, 4, 5, 6, 7 ve 10. katlardan 140 m2 alanlı toplam yedi, 3 ve 10. katta 217 m2 alanlı iki olacağının öngörüldüğü ifade edilmiştir.

27. Mahkeme 3/9/2015 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde özetle;

i. Başvurucu Vakfın mevcut yasal düzenlemeler kapsamına göre dava açma hakkının bulunup bulunmadığı hususunda bilirkişi incelemesi yapılması gerektiği açıklanmıştır. Bilirkişiler tarafından hazırlanan 26/11/2014 tarihli raporda başvurucu Vakfın 5737 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesinin ikinci fıkrasına dayanarak Hazineden tazminat talep edebileceğinin belirtildiği ifade edilerek Vakfın dava açma hakkının olduğu kabul edilmiştir.

ii. Dava konusu taşınmazda resen oluşturulan bilirkişi kurulu ile birlikte 21/3/2014 tarihinde keşif yapıldığı, yapılan keşif sonucu düzenlenen 15/4/2014 tarihli bilirkişi raporu ve ek raporuna itibar edildiği ifade edilmiştir. Raporda özetle sözleşmeye göre Hazineye dokuz bağımsız bölüm verileceği açıklanmıştır.

iii. Başvurucu Vakfın dosya kapsamına göre cemaat vakıflarından olduğu ve yabancı vakıf niteliğinde bulunmadığı belirtilmiştir.

iv. Hazinenin kat karşılığı inşaat sözleşmesi ve satış vaadi sözleşmesi ile taşınmaz üzerinde inşaat yapımını sağladığına ve Hazinenin başvurucunun halefi olarak sözleşmeyi imzaladığına dikkat çekilmiştir.

v. Sözleşmede arsa sahibinin oranının %65,40 olduğu ve buna karşılık dokuz bağımsız bölüm isabet ettiği açıklanmıştır. Kalan dört bağımsız bölümün ise sözleşmede müteahhit hissesine tekabül eden bağımsız bölümler olduğu belirtilmiştir. Bu bağımsız bölümlerin idare tarafından verilen vekâletname ile yüklenici şirket tarafından satıldığının tapu kaydından görüldüğünün altı çizilmiştir. Buna göre anılan bağımsız bölümlerin sözleşme gereğince müteahhidin emeği karşılığında verildiğinin açık olduğu belirtilmiştir.

vi. Sonuç olarak davalı idarenin sadece 7 numaralı bağımsız bölümün satışı nedeni ile başvurucu Vakfa karşı sorumlu olduğu, diğer dört bağımsız bölümün ise müteahhidin sözleşmedeki %34,60 hissesine denk geldiği kanaatine varılmıştır.

28. Başvurucu Vakıf tarafından temyiz edilen karar Yargıtay 20. Hukuk Dairesince (Daire) 4/10/2016 tarihinde onanmıştır. Başvurucu Vakfın karar düzeltme talebi Daire tarafından 27/2/2017 tarihinde reddedilmiş, nihai karar başvurucu vekiline 13/3/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

29. Başvurucu 10/4/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili hukuk için bkz. Haralambos Sakati ve diğerleri, B. No: 2015/15815, 4/4/2019, §§ 34-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

32. Başvurucu;

i. Dava konusu taşınmazların Maliye Hazinesi ile yüklenici arasında imzalanan kat karşılığı inşaat sözleşmesi kapsamında müteahhide düşen bağımsız bölümler olmadığını, Tapu Müdürlüğü ve noterler tarafından düzenlenen belgelerin kesin delil niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Anılan sözleşme uyarınca dava konusu bağımsız bölümlerin Maliye Hazinesince müteahhide devredilmediğini, buna ilişkin bir belge bulunmadığını, kaldı ki bu sözleşmenin kendilerini bağlamayacağını ifade etmiştir. Dava konusu taşınmazların Maliye Hazinesince doğrudan üçüncü kişilere satıldığının altını çizmiştir.

ii. Tavzih kararının hukuka ve içtihatlara aykırı olduğundan, verilen kararların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla çeliştiğinden ve eksik inceleme ve araştırma neticesinde hüküm tesis edildiğinden yakınmıştır.

iii. Maliye Hazinesinin kat karşılığı inşaat sözleşmesini yaparken basiretli davranmadığını, basiretli davranabilseydi ya arsa payından daha fazlasını ya da daha değerli olan üst katlardaki bağımsız bölümleri alabileceğini iddia etmiştir. Sözleşmenin Vakfın menfaatine uygun yapılmadığından şikâyet etmiştir. Taşınmazın iyi idare edilmemesi nedeniyle uğranılan zarardan Maliye Hazinesinin sorumlu olduğuna dikkat çekmiştir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa’nın ''Mülkiyet hakkı'' kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

1. Genel İlkeler

34. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaatinin olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

35. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis

edilen sınırlı ayni ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

36. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, § 51).

37. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

38. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da aynı menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma kapsamında olan, meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvuruya konu somut olayda vasiyet eden, Beyoğlu 3. Noterliğinin 31/8/1960 tarihli vasiyetnamesi ile adına kayıtlı taşınmazdaki hissesinin tamamını başvurucu Vakfa vasiyet etmiştir. Vasiyet edenin 1968 yılında vefatı üzerine itiraza uğramayan vasiyetnamenin Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesinin 10/9/1970 tarihli kararıyla tenfizine karar verilmiş ancak bu kararın anılan Mahkemenin 20/9/1984 tarihli ek kararıyla iptal edilmesi üzerine vasiyetnameye konu taşınmazlar yeniden tereke kapsamına alınmıştır. Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesinin 16/10/1990 tarihli tavzih kararıyla ise vasiyetnameye konu taşınmazların Hazine adına tesciline karar verilmiştir.

40. Buna göre miras yolu ile başvurucu Vakfa kalan taşınmazların Hazine adına tescil edilmekle 16/10/1990 tarihinde elden çıktığı anlaşılmaktadır. Hâl böyle iken başvurucu Vakfın mülkiyet hakkına konu ettiği vasiyetname konusu taşınmazlar ile hukuki ilişkisi Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı 23/9/2012 tarihinden yaklaşık yirmi iki yıl önce kesilmiş olduğundan mülkiyet hakkına yönelik şikâyet Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin dışında kalmaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi zaman bakımından yetki içinde sonuçlanmış olmak kaydıyla kamu makamlarınca

müdahalenin incelenerek esası hakkında bir karar verilmesi veya müdahaleyle ilgili tanınan tazminat ve benzeri bir yolun mevcut olması durumlarını da dikkate alarak değerlendirme yapacaktır (benzer bir yaklaşım için bkz. Agavni Mari Hazaryan ve diğerleri, B. No: 2014/4715, 15/6/2016, §§ 111-120).

41. Somut olayda derece mahkemeleri ilgili kanun kapsamında miras yolu ile intikal ettiği hâlde Maliye Hazinesi adına tescil edilen taşınmazların başvurucu Vakfa ait olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna göre derece mahkemelerinin tespitlerinden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

42. 22/8/2011 tarihinde 5737 sayılı Kanuna eklenen geçici 11. madde ile belirli şartlar dâhilinde gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmazlarının aynen iade edilmesine veya bunun mümkün olmaması hâlinde taşınmazın rayiç bedeli üzerinden zararın tazminine yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Başvurucu Vakıf da bu düzenleme çerçevesinde idareye müracaat etmiş, talebin reddi üzerine açılan dava kısmen kabul edilmiştir.

43. Başvurucu Vakıf vasiyetname konusu taşınmazla ilgili olarak yapılan tevhit işlemi neticesinde inşaat ruhsatı alındığını, noterde tüm hissedarların katılımıyla yapılan paylaşıma göre on üç bağımsız bölümün Hazineye düştüğünü belirtmiştir. Vakıf ayrıca sekiz bağımsız bölümün hâlen Hazine adına kayıtlı olduğunu, 7, 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin ise Hazine tarafından üçüncü kişilere satıldığını ileri sürmüştür.

44. Bu durumda öncelikle Hazine tarafından üçüncü kişilere satıldığı öne sürülerek 5737 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında tazminata konu edilen beş bağımsız bölümün kat karşılığı inşaat sözleşmesine göre Hazineye ait olup olmadığının ve başvurucunun bu yerlerde hak iddia edip edemeyeceğinin belirlenmesi gerekir.

45. Mahkemeye göre başvurucu Vakfın halefi olarak kat karşılığı inşaat sözleşmesini imzalayan Hazineye bu sözleşmeye istinaden dokuz bağımsız bölüm düşmektedir. Mahkeme 8, 10, 12 ve 14 numaralı bağımsız bölümlerin ise yüklenicinin hissesine düşen bağımsız bölümler olduğu sonucuna vararak bu bağımsız bölümler yönünden tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Sözleşmeye göre 7 numaralı bağımsız bölümün Hazine payına düşen bağımsız bölümlerden olduğunu tespit eden Mahkeme bu bağımsız bölüm yönünden ise tazminat talebini kabul etmiştir. Buna göre başvuruya konu bağımsız bölümlerden bir kısmının Hazinenin, dolayısıyla da başvurucu Vakfın mülkünde olmadığı, Hazine adına tescil edilen bağımsız bölüm yönünden ise tazminat talebinin kabul edildiği anlaşılmaktadır.

46. Meşru beklentinin varlığını gösteren koşulların mevcut olup olmadığını değerlendirme konusunda takdir yetkisi -kural olarak- yargılamada sunulan delillere ilk elden ulaşma imkânı bulunan derece mahkemelerine aittir. Somut olayda Mahkemenin yukarıda değinilen gerekçeleri, tarafların delilleri ve ilgili hukuk kurallarının yorumuna ilişkin olup açıkça keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiği de söylenemez.

47. Ayrıca bireysel başvuru formu ve eki belgelerden Hazine adına kayıtlı olan diğer bağımsız bölümler yönünden de başvurucu Vakıf tarafından hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yollara başvuruda bulunulduğu görülmektedir. Bahsi geçen taşınmazların başvurucu Vakfa iade edilmemesi durumunda ayrı bir bireysel başvuruda bulunulmasının önünde de herhangi bir engel bulunmamaktadır.

48. Diğer taraftan başvurucu Vakıf kat karşılığı inşaat sözleşmesinin Vakfın menfaatine uygun yapılmadığını ve taşınmazın iyi idare edilmemesi nedeniyle uğradıkları zarardan Maliye Hazinesinin sorumlu olduğunu ileri sürmüş ise de bu iddiasını tazminat davasında

dile getirmemiştir. Bu nedenle konuyla ilgili ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

49. Son olarak başvurucunun başvuruya konu bağımsız bölümler yönünden meşru bir beklentisi olduğunu gösteren bir kanun hükmü veya yerleşik yargı içtihadı gibi somut bir temele dayanmadığı görülmektedir. Buna göre somut olayda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etme yönünde meşru bir beklentisinin bulunduğunu kanıtlayamadığı anlaşılmaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

K.K.

B. No: 2017/22295 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/22295

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

K.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/22295)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Engin GÜNDÜZ

Başvurucu : K.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, evli olan mahpusun eşi ile mahrem görüşme talebinin reddi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu silahlı terör örgütü [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üyesi olduğu gerekçesiyle 17/7/2016 tarihinde tutuklanmış ve Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

9. Başvurucu 19/12/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna sunduğu dilekçe ile ceza infaz kurumundaki ödül uygulamasından yararlandırılarak eşiyle mahrem görüşme yapma talebinde bulunmuştur. Kurum İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (Kurul) 21/12/2016 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararda, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile 30/3/2013 tarihli ve 28603 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik'in (Ödül Yönetmeliği) ödüllendirme şartlarını belirleyen hükümlerine yer verilerek ödüllendirmenin bir hak değil teşvik mahiyetinde olduğu belirtilmiştir. Başvurucu 26/12/2016 tarihli dilekçesi ile Kurul kararına karşı Osmaniye İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur.

10. İnfaz Hâkimliği 31/3/2017 tarihli kararıyla şikâyetin reddine karar vermiştir. Kararda; ödüllendirmenin bir hak olmadığı, teşvik esaslı ayrıcalık olduğu, tutuklu ve hükümlülerin bunu talep edemeyeceği, ödüllendirme takdir ve yetkisinin Kurula ait olduğu, kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

11. İnfaz Hâkimliği kararına yapılan itiraz, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle Osmaniye 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/4/2017 tarihli kararıyla reddedilmiş; nihai karar 28/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 2/5/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurucu, Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/12/2017 tarihli kararına istinaden tahliye edilmiş; aynı Mahkemenin 20/2/2018 tarihli kararıyla başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Karara yapılan istinaf başvurusu Adana Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 27/6/2018 tarihli kararıyla reddedilmiş, başvurucu tarafından yapılan temyiz başvurusu inceleme tarihi itibarıyla henüz sonuçlanmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. M.Ç., [GK], B. No: 2017/34600, 6/2/2020, §§ 22-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu, 5275 sayılı Kanun'da ve Ödül Yönetmeliği'nde takdir hakkına bırakılmadan en geç üç ayda bir eş görüşü ödülü verileceğinin düzenlendiğini, idarenin takdir yetkisi mevcut ise bu yetkinin gerekçeli ve kamu yararı çerçevesinde kullanılması gerektiğini, herhangi bir disiplin cezasının bulunmadığını, diğer hükümlü ve tutuklulara eş görüşmesi yaptırıldığı hâlde FETÖ/PDY suçlaması ile tutuklu olanlara eş görüşünün yaptırılmadığını belirtmiş; eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca mahrem görüşme ödülünün teşvik esaslı bir ayrıcalık olduğunun göz ardı edilemeyeceği, somut başvuruda İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesinin talebi reddederken Kurul kararının ve kullanılan takdir hakkının usul ve yasaya uygun olup olmadığını değerlendirdiği, karardaki tespit ve sonuçların mevzuatta yer alan hükümlerin uygulanması niteliğinde olduğu, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği ifade edilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formunda dile getirdiği hususları tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

21. Anayasa’nın 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, ... yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir...”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun esas olarak eş ile mahrem görüşme ödülünden yararlandırılmayı talep ettiği dikkate alındığında başvurunun aile hayatına saygı hakkı kapsamında ele alınması gerekmektedir.

23. Öte yandan eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri süren başvurucunun, kendisiyle benzer durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile kendilerine yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ve bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayırımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir. Somut olayda başvurucu, benzer olaylar ile kendi durumunun aynı olduğunu ortaya koyamamıştır. Bu nedenle başvurucunun ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiası ayrıca incelenmemiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Genel ilkeler için bkz. M.Ç., §§ 51-56.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. 5275 sayılı Kanun'un 51. maddesine göre mahpuslar; ceza infaz kurumu içinde veya dışındaki genel durumları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılımları, ceza infaz kurumu düzenine karşı tutumları ile verilen işlerdeki gayretleri değerlendirilmek suretiyle Kanun'da sayılan teşvik esaslı ödüllerden yararlanabilmektedir (M.Ç., § 57). Kanun'da ödüllendirme konusunda karar alma yetkisi Kurula tanınmıştır. Kurulun ödüllendirme konusunda kendisine tanınan takdir yetkisini kullanırken mahpusun kişisel özelliklerini, tutum ve davranışlarını, ceza infaz kurumunun imkânlarını ve güvenliğini de gözönünde bulunduracağı kuşkusuzdur (M.Ç., § 60).

27. Somut olayda başvurucunun tutuklandıktan yaklaşık beş ay sonra ileri sürdüğü ödül talebi ceza infaz kurumundaki genel durumu, tutum ve davranışları dikkate alınarak sonuçlandırılmıştır. Öte yandan şikâyet yoluyla İnfaz Hâkimliğine yapılan başvuru üzerine başvurucunun öznel durumu ve mevzuattaki ödüllendirme koşulları değerlendirilmek suretiyle ödül verilmemesi yolundaki Kurul kararları hukuka uygun bulunmuştur. Bu durumda ödüllendirme konusunda geniş takdir yetkisine sahip olan kamu makamlarınca verilen kararlara dayanak yapılan gerekçenin keyfîlik içerdiği, konuyla ilgili ve yeterli olmadığı söylenemez.

28. Mahrem görüşmenin mahpusların aile hayatlarını sürdürmeleri bakımından her hâl ve koşulda tanınması gereken ve mahpuslar için aile hayatına saygı hakkının olmazsa olmaz bir unsuru olmadığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da kabul edilmiştir. Bununla birlikte mahrem görüşme, ödül mahiyetinde ve belli koşullara tabi olan bir imkân olarak düzenlenmiştir. Somut olayda başvurucunun bu imkândan yararlanma talebinin olayın koşullarına göre makul ve kabul edilebilir nedenlere dayalı olarak reddedildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun açık ve kapalı ziyaret, mektup ve telefonla haberleşme gibi aile bağlarını canlı tutan diğer imkânlardan yararlanamadığı yönünde iddialarının bulunmadığının da altı çizilmelidir. Bu durumda mahrem görüşme yapma talebi uygun görülmeyen başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır (M.Ç., § 62).

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurucunun gizlilik talebinin kabulüne ve kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde GİZLİ TUTULMASINA,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARZU MÜLAYIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/25436 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25436

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARZU MÜLAYIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25436)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucular : 1. Arzu MÜLAYIM

2. Aysel KOÇ

3. Aysun ERENER

4. Dilaver MÜLAYIM

5. İftihar MÜLAYIM

6. Kerem ARSLAN

7. Mehmet GÜNEY

8. Mehmet MÜLAYIM

9. Metin MÜLAYIM

Başvurucular Vekili : Av. Celal ÇETİNEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuruculara ait taşınmazın 1. derece sit alanı ilan edilmesinden dolayı kullanılamaması ve uzun süredir de kamulaştırılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal

edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Konusu Uyuşmazlığın Arka Planı

8. Başvurucular, Ankara'nın Keçiören ilçesi Ovacık köyünde kain 17.500 metrekare büyüklüğündeki 449 parsel sayılı taşınmazı 1977 ve 1978 yıllarında satın almak suretiyle farklı hisselerle malik olmuşlardır.

9. Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun (Kurul) 24/6/1988 tarihli kararıyla taşınmazın bulunduğu alan 1/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca ekli planda işaretlenen sınırlar dâhilinde 1. derecede arkeolojik sit alanı olarak belirlenmiştir. Anılan karar 23/9/1998 tarihli yevmiye numarasıyla tapuya şerh edilmiştir.

10. Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi de 25/7/1995 tarihli kararıyla mezkûr alanı 1/5000 ölçekli Ovacık köyü ve çevresi nazım imar planı ile arkeolojik sit alanı olarak belirlemiştir.

11. Kurulun 24/6/1988 tarihli kararının eki haritanın yeterli görülmemesi üzerine yine Kurulun 11/11/2005 tarihli kararıyla 1. derece arkeolojik sit sınırının ekli bulunduğu 1/5000 ölçekli kadastro paftası onaylanmıştır.

12. Müteakiben Keçiören Belediye Meclisinin 1/2/2006 tarihli kararıyla 1/1000 ölçekli arkeolojik sit alanı koruma amaçlı imar planı kabul edilmiştir. Anılan plan Ankara Büyükşehir Belediyesince 13/6/2006 tarihinde onaylanmak suretiyle kesinleşmiştir.

13. Kurulun 29/8/2006 tarihli kararıyla da ilgili bölgede 1. derece arkeolojik sit alanı olarak tescilli bulunan alan için hazırlanan uygulama imar planının adı, plan lejantında koruma amaçlı imar planı olarak düzeltilmiştir.

14. Mezkûr taşınmazda hisseleri olan başvurucular dışındaki diğer maliklerden bir kısmı, taşınmaz ve civarındaki parsellerin niteliğinde değişiklik meydana geldiğinden bahisle taşınmazın 1. derece arkeolojik sit alanı dışına çıkarılması istemiyle Kültür ve Turizm Bakanlığına yaptıkları başvuruların reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle dosya kapsamından anlaşılamayan bir tarihte Ankara 10. İdare Mahkemesinde dava açmışlardır. Mahkeme 6/5/2010 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde dava konusu 449 numaralı parseldeki taşınmazın ve çevresinin 2863 sayılı Kanun'un 6. maddesinde

belirtilen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından olduğu belirtilmiştir.

15. Kurulun 13/5/2011 tarihli kararıyla da koruma amaçlı imar planı uygun görülen alan içinde bulunan, başvuruculaın parsellerinin de içinde yer aldığı komşu 9 parsel, 82102 sayılı parselasyon planı ile 309.666 m² büyüklüğünde tek bir parsel hâline getirilerek Ovacık Mahallesi 34754 ada 1 parsel sayısını almıştır. Parselasyon planı kesinleşerek 7/7/2011 tarihinde tapuya tescil edilmiştir.

B. Kamulaştırmasız El Koyma Nedeniyle Açılan Tazminat Davasına İlişkin Süreç

16. Başvurucular 7/12/2010 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde yaptıkları başvuru ile taşınmazlarının kamulaştırılmasını talep etmişlerdir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, ödenek yetersizliği gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir.

17. Başvurucular, taşınmazlarının 1. derecede sit alanı içinde kalması nedeniyle mülkiyet haklarının sınırlandırıldığını ileri sürerek kamulaştırmasız el atma nedeniyle uğramış olduklarını iddia ettikleri 20.000 TL tazminatın ödenmesi istemiyle 13/10/2011 tarihinde Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmışlardır.

18. Danıştay Başsavcılığı tarafından olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılması üzerine Uyuşmazlık Mahkemesi 4/12/2012 tarihli kararıyla davanın çözümünün idari yargıda görülmesi gerektiğine karar vermiştir.

19. Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi de 26/3/2013 tarihli kararıyla Uyuşmazlık Mahkemesinin ilgili kararına istinaden davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 13/2/2014 tarihli ilamı ile hükmün onanmasına karar verilmiştir.

C. Tam Yargı Davasının Süreci

20. Başvurucular 20/8/2013 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde tekrar yaptıkları başvuru ile taşınmazlarının takas edilmesini, bunun mümkün olmaması hâlinde ise 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun hükümleri uyarınca kamulaştırılmasını talep etmişlerdir.

21. Kültür ve Turizm Bakanlığı 11/10/2013 tarihli cevap yazısında 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin (f) bendi ve ilgili Yönetmelik hükümleri uyarınca tüm maliklerin başvurusunun gerektiğini, 2942 sayılı Kanun'un 3. maddesi uyarınca yeterli ödeneğin olmadığını belirterek kamulaştırmanın gerçekleştirilmediğini ifade etmiştir.

22. Başvurucular bu defa da Kurul kararıyla 1. derece sit alanı ilan edilmesinden dolayı kamulaştırmasız el atma nedeniyle uğramış olduklarını iddia ettikleri 20.000 TL zararın ödenmesi talebiyle 30/4/2014 tarihinde Ankara 15. İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmışlardır.

23. Ankara 15. İdare Mahkemesi 22/12/2015 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde ilgili mevzuat hükümleri uyarınca idarelerin sit alanlarında kamulaştırma yapma zorunluluğunun bulunmadığı ancak bu statüde bulunan taşınmazlar için hazine taşınmazlarıyla takas imkânının tanındığı belirtilmiştir. Mahkemeye göre esasen uyuşmazlığa konu taşınmazın kamulaştırılması zorunlu bir statüde bulunmadığından kamulaştırmasız el atma nedeniyle oluşan bir zarardan bahsetmek mümkün değildir.

24. Başvuruculaın itirazı Ankara Bölge İdare Mahkemesinin 29/12/2016 tarihli kararıyla reddedilerek hüküm onanmıştır. Başvuruculaın karar düzeltme talebi de Bölge İdare

Mahkemesince 29/12/2016 tarihinde reddedilmiştir.

25. Nihai karar, başvuruculara 8/5/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

26. Başvurucu 5/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. İlgili hukuk için bkz. Feriha Şencan ve diğerleri, B. No: 2017/28732, 29/1/2020, §§ 22-46.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Mehmet Mülayım Yönünden

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesi gereği başvuranın istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve ilgilinin yargılama giderleri dışında 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

30. Anılan düzenlemelerde genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

31. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016, § 50).

32. Başvuru konusu olayda başvurucu olarak bildirilen Mehmet Mülayım'ın 14/3/2015 tarihinde vefat ettiği tespit edilmiştir. Av. Celal Çetinel tarafından söz konusu başvurucu açısından da mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapılmış, başvuru formunda başvurucunun öldüğü konusunda bir bilgiye yer verilmemiştir.

33. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30). Ölen adına

vekâlet ilişkisine dayanılarak bir avukat tarafından başvuru yapılamayacağı gibi böyle bir başvurunun takibi de söz konusu olamaz.

34. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat eden Mehmet Mülayım adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

35. Bu durumda Av. Celal Çetinel aleyhine Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapmaları nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Başvurucuların İddiaları

36. Başvuru konusu olayda başvurucular, hiçbir sınırlama veya takyidat bulunmaksızın satın aldıklarını belirttikleri taşınmazın 1. derece doğal sit alanı olarak tescil ve ilan edilmesi sebebiyle taşınmazı kullanamadıklarından ve taşınmazın uzun süre kamulaştırılmadığından şikâyet etmektedir. Başvurucular 2863 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri nedeniyle sit alanı içinde bulunan taşınmazlarına inşaat yapamadıklarını, taşınmazlarını kiraya veremediklerini ve hatta taşınmazları üzerinde gezinemediklerini iddia etmektedirler.

37. Başvurucular, dava açmadan önce takas için kamu makamlarına başvurduklarını ancak "tüm maliklerin başvurması gerektiği" cevabı verilmek suretiyle başvurularının reddedildiğini ifade etmektedirler. Buna mukabil başvurucular, Anayasa Mahkemesinin 3/7/2014 tarihli kararı ile 2863 sayılıKanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin ilk cümlesinde yer alan "…aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusu…" ibaresinin iptal edildiğini hatırlatarak yeni koşulların lehlerine olduğunu ima etmektedirler. Başvurucular, iddia ve itirazlarının derece mahkemelerince yeterince dikkate alınmadığını ve gerekçeli kararlarda ilgili kanun maddelerinin hatalı yorumlandığını belirterek Anayasa'nın 35. ve 36. maddelerinde düzenlenen adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

38. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların şikâyeti özü itibarıyla 1. derece sit alanı ilan edilen taşınmazlarına ilişkin takas taleplerinin kabul edilmemesi ve açmış oldukları kamulaştırmasız el atma davasının da reddedilmesi nedenine dayandığından ihlal iddiaları bir bütün olarak mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

41. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvuruculaın tapu kayıtlarına göre maliki oldukları taşınmazın Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği tartışmasızdır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

43. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

44. 2863 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri kapsamında taşınmazın arkeolojik sit alanı ya da kültür varlığı olarak tescil edilmesi mülkiyetin kullanımına birtakım sınırlamalar getirmekle birlikte başvuruculaın taşınmazları üzerindeki mülkiyet hakları devam etmekte olduğundan mülkiyet hakkından yoksun kaldığı söylenemez. Öte yandan böyle bir durum mülkiyet hakkı kapsamında taşınmaz üzerinde gerçekleştirilmesi mümkün olan bir kısım faaliyetlerin yerine getirilmesinin belli şartlara bağlanması sonucunu da doğurmaktadır. Bu bakımdan taşınmazın kültür varlığı olarak tescili şeklinde gerçekleşen ve taşınmazın kullanım şekli, muhafazası, yapılabilecek inşaat ve fiziki işlemler ile benzer yönlerden kısıtlamaları da beraberinde getiren müdahalenin mülkiyetin kullanımını kontrol/düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir (Ahmet Bölge, B. No: 2014/13133, 28/9/2016, § 48).

45. Somut olayda başvuruculaın taşınmazlarına ilişkin takas taleplerinin ve kamulaştırmasız el atma nedeniyle açtıkları davanın reddedilmesi sonucunda mülkiyet hakkı üzerinde oluşan müdahalenin temel dayanağını taşınmazın 1. derece arkeolojik sit alanı

içerisinde kaldığına ilişkin Koruma Kurulu kararı oluşturmaktadır. Bu müdahale sonucunda başvurucuların mülkiyet hakkı devam etmekle birlikte belirli kısıtlamalar çerçevesinde bu hakkın kullanımı mümkün olabildiğinden müdahalenin mülkiyetin kullanımını kontrol/düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

46. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

47. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

48. Somut olayda müdahalenin 2863 sayılı Kanun'un 6., 11., 15. ve 17. maddeleri ile Yönetmelik ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 5/11/1999 tarihli ve 658 No.lu ve 19/6/2007 tarihli ve 728 sayılı ilke kararlarının ilgili hükümlerine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla başvuruculların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli bir kanuni dayanağının olduğu açıktır.

(2)Meşru Amaç

49. Yukarıda bahsedilen Yönetmelik hükümlerinden anlaşılacağı üzere arkeolojik sit alanı ''Antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bulunan veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanları'' ifade eder. Bu nitelikte bulunduğu tespit edilen taşınmazın sit alanı ilan edilerek taşınmaz üzerinde bir kısım kısıtlamaların öngörülmesinde tarihi ve kültürel mirası korumaya yönelik meşru bir amacın bulunduğu açıktır.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

50. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

51. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek

istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

52. Anayasa Mahkemesi, taşınmazın kültür varlığı olarak tescili işleminin iptali için idari yargı merciinde açılan davanın reddedilmesi nedeniyle yapılan Ahmet Bölge (B. No: 2014/13133, 28/9/2016, § 64) başvurusuna ilişkin kararında; Kültür ve Turizm Bakanlığının taşınmazın bakım ve onarımına ilişkin 2863 sayılı Kanun kapsamında vereceği emir ve talimatlara uygun hareket ettiği sürece başvurucunun maliklere tanınan hak, muafiyet ve kolaylıklardan yararlanabileceği gibi kanun hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla mülkiyet hakkının tanıdığı tüm yetkilerini de kullanabileceği dikkate alındığında sınırlamanın ortaya çıkardığı durumun başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamusal menfaatin gerekleri arasında sağlanması gereken dengeyi bozmadığı, başvurucu açısından meşru sayılamayacak ferdi ve aşırı nitelikte bir yük oluşturmadığı sonucuna varmıştır.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Bu itibarla taşınmazın 1. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiş olması nedeniyle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

54. Başvuru konusu olayda Kurul 24/6/1988 tarihli kararıyla başvurucuların taşınmazının bulunduğu alanı 2863 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca ekli planda işaretlenen sınırlar dâhilinde 1. derecede arkeolojik sit alanı olarak belirlemiştir. Anılan karar 23/9/1998 tarihli yevmiye numarasıyla tapuya şerh edilmiştir. Keçiören Belediye Meclisi de 1/2/2006 tarihli kararıyla 1/1000 ölçekli arkeolojik sit alanı koruma amaçlı imar planını kabul etmiştir. Anılan plan da Ankara Büyükşehir Belediyesince 13/6/2006 tarihinde onaylanmak suretiyle kesinleşmiştir. Mevcut durumda taşınmaz 1. derecede arkeolojik sit alanı içinde kalmaktadır. Arkeolojik sit alanı ilan edilmesi ve koruma amaçlı imar planı kapsamına alınması nedeniyle kesin inşaat yasağı gibi taşınmazın dilediği gibi kullanılamaması sonucuna yol açan birçok kısıtlamaya yer verilmiştir.

55. Taşınmazın bu şekilde kullanımının ortaya çıkaracağı güçlükler gözönüne alınarak 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinde bu nitelikteki taşınmazların Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanacak programa uygun olarak kamulaştırılması veya başka Hazine taşınmazları ile değiştirilmesi (takas) esas alınmıştır. Anayasa Mahkemesinin 3/7/2014 tarihli kararının içeriğinde de yer verildiği üzere takas imkânı, kamulaştırmanın ödeneğe bağlı ve zamana yayılı olması nedeniyle doğabilecek mağduriyetleri gidermek amacıyla öngörülmüştür. Maliklerin mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlamaların adil bir kamulaştırma bedeli ödenmeden uzun süre devam etmesi, mülkiyet hakkını sona erdirmemekle birlikte, hakkın kullanılamaz hâle gelmesine yol açabilecek niteliktedir. Bunu önlemek isteyen kanun koyucu takas yoluyla adil dengenin daha hızlı bir biçimde sağlanmasını amaçlamıştır.

56. Somut olayda idarelerin sit alanlarında kamulaştırma yapma zorunluluğunun bulunmadığı gerekçesiyle kabul edilmediği ve takas yolunun işaret edildiği anlaşılmaktadır. Takas yoluna başvurulması ve takasın gerçekleştirilmesi hâlinde başvurucuların

taşınmazındaki kısıtlılık nedeniyle meydana gelen zararın giderilebileceği yani takas yolunun uygun bir giderim sağlama kapasitesinin bulunduğu açıktır. Ancak başvurucular, ödenek yokluğu gerekçesiyle kamulaştırılmayan taşınmazda maliklerce birlikte başvuru yapılamaması -malik sayısının fazlalığı sebebiyle- nedeniyle fiilen takas yolunun kullanılamadığından şikâyet etmektedirler.

57. 2863 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının 25/6/2009 tarihli ve 5917 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen (f) bendinde "aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusu" gerektiğine yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi anılan düzenlemeyi, kamulaştırma süreci içinde doğabilecek mağduriyetlerin önlenebilmesi amacıyla öngörülen takas imkânının kullanımının "aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusuna" bağlanarak güçleştirilmesinin mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlamaların öngörülemeyen bir süre boyunca devam etmesi sonucunu doğurduğuna işaret ederek iptal etmiştir.

58. Başvuru konusu olayda ise, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen "aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin başvurusu" düzenlemesinden farklı olarak yalnızca tek bir parsele yönelik takas isteminin uyuşmazlık konusu olduğu görülmektedir. Aynı ada içerisindeki bütün parsel maliklerinin birlikte başvurusunun sağlanamaması halinde takas yolunun kullanılmasını mümkün kılacak başka bir hukuki mekanizma da bulunmamaktadır. Oysa ki, bir parsele ilişkin takas istemlerinde, Yönetmelik hükmü gereği parsel maliklerinin takas için birlikte başvurusunun aranmasına ilişkin düzenlemenin 4721 sayılı Kanun'un 692. maddesinde paylı malın tamamı üzerinde tasarruf işlemlerinin yapılmasında oybirliği aranmasına ilişkin düzenlemeye uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 4721 sayılı Kanun'un 696. maddesinde yükümlülüklerini ağır biçimde çiğneyen paydaşın paydaşlıktan çıkarılmasına, 698. ve 699. maddelerinde ise paydaşlardan her birinin malın paylaşılmasını isteyebileceğine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Dolayısıyla başvuruculara takas yoluna başvuru yapmak istemeyen veya bu yöndeki yükümlülüğünü ihlal ederek zarara uğramalarına yol açan diğer maliklerin paydaşlıktan çıkarılmasını isteyebilecekleri veya bu paylı mal üzerindeki paydaşlığın sonlandırılmasını sağladıktan sonra takas yoluna başvurmalarının mümkün olabileceği görülmektedir. Başvurucularca yapılan takas taleplerinin kabul edilmemesine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanlığı işlemi aleyhinde dava açılmadığı gibi 4721 sayılı Kanun'un 696., 698. ve 699. maddelerinde belirlenen imkânları kullanarak takas yoluna başvurulmasını sağlama yönünde irade ortaya koyulmadığı görülmektedir.

59. Sonuç olarak başvuruculara taşınmazının ödenek yokluğu gerekçesiyle kamulaştırılmayarak takas yolunun işaret edildiği ve takas yolunun taşınmazda meydana geldiği belirtilen zararları karşılama yönünde yeterli bir giderim sağladığı anlaşılmaktadır. Ancak başvurucular tarafından takas yoluna başvurulması yönünde yeterli ve etkili bir yöntem izlenmemesi nedeniyle mevzuata uygun bir başvuru yapılamamış ve başvuruculara zararı giderilememiştir. Dolayısıyla takas yapılması için taşınmaz maliklerinin tamamının birlikte başvurmasının aranması nedeniyle başvuruculara mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğundan ve müdahalenin ölçülü olmadığından söz edilemez.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Mehmet Mülayım adına yapılan başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. 1. Diğer başvurucular yönünde mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca avukat Celal Çetinel'den 2.000 TL disiplin para cezasının TAHSİLİNE,

D. Kararın bir örneğinin Ankara Barosu ve Türkiye Barolar Birliğine GÖNDERİLMESİNE,

E. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEDİM BALTA

B. No: 2017/26129 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26129

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEDİM BALTA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26129)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Nedim BALTA

Vekili : Av. Ali PEHLİVAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayalı mahkûmiyet kararı verilmesi ve yargılamanın makul sürede tamamlanmaması nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9.Ş. Kıraathanesinde uyuşturucu madde ticareti yapıldığına dair ihbar üzerine İstanbul İl Emniyet Müdürlüğünün talebi ile Bakırköy 6. Sulh Ceza Hâkimliğince (Hâkimlik) adli arama yapılmasına karar verilmiştir.

10. 7/3/2018 tarihli arama, Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre polisler başvurucunun işletmecisi olduğu Ş. Kıraathanesine giderek kimlik kartlarını göstererek arama yapılacağını bildirmiş, başvurucunun polislere direnmesi üzerine başvurucu ve polisler arasında arbede yaşanmıştır. Polis tarafından takviye kuvvet talep edilmiş, takviye ekiplerin gelmesi ile başvurucunun da aralarında bulunduğu şüpheliler yakalanarak polis araçlarına alınmış ve bu sırada kahvehanede yapılan aramada çay ocağının yanında bulunan çekmecede poşet içinde 28 paket hâlinde 318 gram esrar ele geçirilmiştir.

11. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında soruşturma başlatılmış, yapılan soruşturma sonucunda ise başvurucunun uyuşturucu madde ticareti yapmak suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. Bakırköy 4. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) başvurucunun yargılaması yapılarak uyuşturucu madde ticareti yapmak suçundan 4 yıl 2 ay hapis cezasına mahkûmiyetine karar verilmiştir. Mahkemenin 20/2/2012 tarihli kararının gerekçesi şöyledir:

“...İncelenen dosya kapsamı, iddia, savunma, tanık beyanları, kolluk güçlerince düzenlenen 07.03.2008 tarihli arama ve el koyma tutanağı, Bakırköy 6. Sulh Ceza Mahkemesine ait arama kararı, ekspertiz raporu, Adli Tıp raporu ile dosya içerisinde bulunan diğer tüm bilgi ve belgeler hep birlikte değerlendirildiğinde; olay tarihinden önce kolluk güçlerine gelen bir ihbar mektubunda sanıklardan Nedim Balta'nın [başvurucu] işlettiği ve diğer sanık [M.S.]nın da ocakçı olarak çalıştığı [Ş.] Kıraathanesinin de içerisinde bulunduğu Z. İlçesi Y. M. bazı iş yeri ve sokaklarda uyuşturucu madde satıldığının yer ve mekan belirtilmek suretiyle ihbar edilmesi üzerine kolluk güçlerince gelen ihbar üzerine suça konu kahvede arama yapmak üzere mahkemeden usulüne uygun bir şekilde alınan arama kararına istinaden 07.03.2008 tarihinde saat 16:00 sıralarında suç ve suç delillerinin tespiti ve faillerinin yakalanabilmesi amacıyla arama yapmak üzere sanıkların işlettiği ve çalıştığı [Ş.] Kıraathanesinde arama için gittikleri ve iş yeri işleteni sanık Nedim'e mahkeme kararını göstererek arama yapacaklarını belirtmeleri üzerine sanık Nedim'in kahvede müşteri olarak bulunan yaklaşık 35-40 kişilik bir grupla birlikte kolluk güçlerine karşı koyup arama yapılmasına müsaade etmedikleri, gelen takviye kuvvetle birlikte kolluk güçlerinin sanığın da aralarında bulunduğu grup içerisinden bazı kişileri yakalayıp ortam sakinleştikten sonra mahallinde arama yaptıkları ve yaptıkları arama neticesinde sanık Nedim Balta'nın işlettiği, diğer sanık [M.S.]nın ocakçı olarak çalıştığı [Ş.] Kıraathanesinin çay ocağının yanında bulunan çekmece içerisinde siyah poşet içerisinde 28 paket beyaz kağıt içerisinde satışa hazır vaziyette daralı ağırlığı 228 gram gelen yeşil renkli ot halinde esrar olduğu tahmin edilen madde ile mavi poşet içerisinde daralı ağırlığı 90 gram gelen yeşil renkli ot halinde esrar olduğu tahmin edilen ve toplamda 318 gram gelen esrar maddesinin ele geçirilmiş

olması ve bu maddelerin ele geçirildiği yerin müşterilerin kullanımı dışında olup, sanıkların tasarruf alanlarında kalan bir yer olması, ayrıca kahvede usulünce arama yapmak isteyen kolluk güçlerine mukavemet ederek bu maddelerin ele geçirilmesinin önlenmek istenmesi, ele geçen bu maddelerin kapalı bir çekmecede ve 28 ayrı paket halinde siyah ve mavi torbalar içerisinde zulalanmış halde bulunması, ele geçen uyuşturucu maddelerin sayısı, niteliği, ele geçiriliş şekli ile satışa hazır bir halde bulunması hususları hep birlikte göz önüne alındığında; kahve işleteni sanık Nedim ile çay ocağını işleten diğer sanık [M.]'ın birlikte suça konu ele geçen uyuşturucu maddeleri kahvede ticari amaçla bulundurarak sattıkları kanaatine varılmış, bu nedenle eylemlerine uyan 5237 sayılı TCK.nun 188/3 maddesi gereğince ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar vermek gerekmiştir...”

12. Başvurucu Mahkemenin kararına karşı, arama kararının hukuka aykırı olduğunu, hukuka aykırı delile dayalı olarak mahkûmiyet kararı verildiğini belirterek temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 9. Ceza Dairesi (Daire) 5/4/2017 tarihinde mahkûmiyet kararının onanmasına karar vermiştir.

13. Başvurucu 16/5/2017 tarihinde onama kararını öğrendiğini bildirmiştir.

14. Başvurucu 1/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu; Cumhuriyet savcısı hazır bulunmaksızın yapılan aramada komşulardan ve ihtiyar heyetinden iki kişinin hazır bulundurulmadığını, arama sonrası ele geçirildiği iddia edilen uyuşturucu maddenin hukuka aykırı delil niteliğinde olduğunu, tek ve belirleyici bu delile dayalı olarak hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini, mahkûmiyet için kesin ve inandırıcı delil bulunmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; ele geçirilen uyuşturucu maddenin bulunduğu yerin çay ocağında bir çekmece olduğu, uyuşturucunun yirmi sekiz ayrı torba içinde paket hâlinde zulalanmış olarak bulunduğu, paketlerin sayısını ve niteliğini gözönüne alarak arama kararı sonucu ele geçen delillerin kabul edilebilirliğinin ve ispat gücünün gerekçeli kararda tartışıldığı, Bakırköy 6. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen arama kararının belirtilen adreslerdeki işyerlerinde ve bu adreslerdeki kişilerin üst ve eşya aramasına ilişkin olduğu, bu Mahkeme kararına dayalı olarak yapılan aramanın hukuka uygun olduğu, delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirme yetkisinin öncelikle derece mahkemesine ait olduğu, başvurucunun şikâyetinin özü itibarıyla mahkûmiyet kararına ve delil değerlendirmesine ilişkin olduğu, somut başvuruda delillerin kabul edilmesi ve değerlendirmesinde Mahkemenin keyfî davrandığına ilişkin hiçbir unsur olmadığı belirtilmiştir.

18. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, bireysel başvuru dilekçesindeki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

20. Hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Dolayısıyla somut başvuruyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin rolü, derece mahkemelerince yapılan değerlendirmelerin ve varılan sonuçların hukuka uygunluğunu denetlemek değildir. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilmek istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi esasen derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç, B. No:2014/4704, 01/02/2018, § 44).

21. Bununla birlikte kanuni bir temeli olmadan elde edildiği veya elde ediliş yöntemi bakımından hukuka aykırı olduğu ilk bakışta anlaşılabilen ya da hukuka aykırı olduğu derece mahkemelerince tespit edilen delillerin yargılamada tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasının hakkaniyete uygun yargılanma hakkı bakımından sorun oluşturabileceği dikkate alınmalıdır. Ceza muhakemesinde delillerin elde ediliş şekli ve mahkûmiyete dayanak alınma düzeyleri, yargılamanın bütününü hakkaniyete aykırı hâle getirebilir (Orhan Kılıç,§ 45).

22. Bu yönüyle Anayasa Mahkemesinin görevi, belirli delil unsurlarının hukuka uygun şekilde elde edilip edilmediğini tespit etmek değildir. Anayasa Mahkemesinin görevi, hukuka aykırı olduğu ilk bakışta anlaşılabilen veya derece mahkemelerince hukuka aykırı olduğu tespit edilen delillerin yargılamada tek veya belirleyici delil olarak kullanılıp kullanılmadığını ve bu hukuka aykırılığın bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmamasına etkisini incelemektir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Yaşar Yılmaz, B. No: 2013/6183, 19/11/2014, § 46).

23. Bu konuda değerlendirme yapılırken delillerin elde edildiği koşulların gerçekliği ve güvenilirliği üzerinde şüphe doğurup doğurmadığının da dikkate alınması gereklidir (Güllüzar Erman, B. No: 2012/542, 4/11/2014, § 61).

24. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116. maddesinde, suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe mevcutsa şüphelinin veya sanığın işyerinin aranabileceği; aynı Kanun'un 119. maddesinin (4) numaralı fıkrasında ise Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulması gerektiği hükme bağlanmıştır.

25. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adlî ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 31. maddesinde ise "geceleyin herkesin girip çıkabileceği lokanta, bar, pavyon, gazino, meyhane gibi yerler ile kıraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlerin aranmasında tanık bulundurulmasının gerekmeyeceği" düzenlenmiştir.

26. Somut olayda kolluk görevlilerinin işyerinde arama yapmaları için gerekli hâkim kararı bulunmaktadır. Yönetmelik'in anılan hükmü dikkate alındığında kolluk kuvvetlerince hâkim kararına dayalı olarak yapılan arama işleminde arama tanığı bulundurulmaması işleminin ilk bakışta ve açıkça hukuka aykırılığından söz edilemeyecektir. Delillerin değerlendirilme yetkisi yargılamayı yapan mahkemelere aittir. Mahkeme alınan hâkim kararına dayalı olarak yapılan arama işleminin hukuka aykırılığına ilişkin herhangi bir saptamada bulunmamıştır.

Başvurucu her ne kadar hukuka aykırı delil iddiasında bulunmuş ise de söz konusu delilin hukuka aykırı şekilde elde edildiği de ilk bakışta anlaşılamamaktadır.

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

28. Mahkemenin gerekçesi de gözetildiğinde iddia edilen hususların bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği ve bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren bir değerlendirmenin bulunmadığı kanaatine varılmış, hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiları

30. Başvurucu, yargılamanın makul sürede yapılmadığını iddia ederek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

31. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

32. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

33. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018, §§ 26-36) kararında yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır.

34. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka

türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-36). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

35. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEVLÜT AKPINAR

B. No: 2017/26345 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26345

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEVLÜT AKPINAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26345)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan SEVTEKİN

Başvurucu : Mevlüt AKPINAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşlerin birbirleriyle yüz yüze olacak şekilde görüştürülmemeleri nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL üçer aylık sürelerle uzatılarak 18/7/2018 tarihine kadar devam etmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

10. Darbe teşebbüsü öncesinde hâkim olan başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında silahlı terör örgütüne [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçları kapsamında yürütülen soruşturma sürecinde (kapatılan) Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 21/7/2016 tarihli kararıyla tutuklanmış ve Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur. Daha sonra başvurucu 12/1/2017 tarihinde Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

11. Başvurucunun eşi de Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 22/7/2016 tarihli kararıyla aynı soruşturma kapsamında tutuklanmış ve Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

A. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundan Naklinden Önceki Süreç

12. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) Ceza İnfaz Kurumuna gönderdiği 21/9/2016 tarihli yazısında; aynı ceza infaz kurumunda barındırılan ve aralarında akrabalık bağı bulunan hükümlü ve tutukluların görüşme talepleri ile ilgili olarak 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'in (Ziyaret Yönetmeliği) 9. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ifade edilen "aynı ceza infaz kurumu içinde..." ibaresinin kampüs (yerleşke) içinde bulunan ceza infaz kurumlarını kapsamadığı belirtilmiş ve aynı yerleşke içinde bulunan ceza infaz kurumlarının birbirinden bağımsız oldukları bildirilmiştir.

13. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 26/9/2016 tarihli kararı ile aynı ceza infaz kurumunda barındırılan ve aralarında akrabalık bağı bulunan hükümlü ve tutukluların Ziyaret Yönetmeliği'nin ilgili hükmü uyarınca birbirleriyle görüş yapabilecekleri belirtilmiş ancak aynı yerleşke içindeki farklı ceza infaz kurumlarda barındırılan hükümlü ve tutukluların birbirleriyle görüş yapamayacaklarına karar verilmiştir.

14. Başvurucu 8/11/2016 tarihli dilekçesinde, aynı yerleşke içindeki ceza infaz kurumunda barındırılan eşiyle görüşme (açık ya da kapalı görüş) talebinin Ceza İnfaz Kurumunca reddedildiğini belirterek eşi S.Ş.A. ile görüş yapma imkânı sağlanması talebinde bulunmuştur.

15. Başvurucunun şikâyetine konu talebi Ankara Batı İnfaz Hâkimliğinin 10/11/2016 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde, Başsavcılık yazısı ile Kurul kararı birlikte değerlendirildiğinde uygulamanın mevzuata ve Ceza İnfaz Kurumu kurallarına uygun olduğu belirtilmiştir.

16. Başvurucunun anılan karara itirazı dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/11/2016 tarihli kararı ile kabul edilmiş ve İnfaz Hâkimliği kararı kaldırılarak Kurul kararının iptaline kesin olarak hükmedilmiştir. Karar gerekçesinde; başvurucu ve eşinin aynı yerleşke içindeki ceza infaz kurumlarında kaldıkları vurgulanarak Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında kalan talebe ilişkin yasaklayıcı bir hükmün bulunmadığı açıklanmıştır.

17. Başvurucu, Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesine hitaben yazdığı 29/11/2016 tarihli dilekçe ile İnfaz Hâkimliği kararına karşı yaptığı itiraz başvurusundan feragat ettiğini bildirmiştir. İnfaz Kurumuna hitaben yazdığı 29/11/2016 tarihli dilekçede ise itiraz başvurusunun kabul edilmesi durumunda bu hakkını kullanmayacağını ifade etmiştir.

18. Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin söz konusu kararının başvurucuya tebliğinden kısa bir süre sonra başvurucu 12/1/2017 tarihinde Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

19. Öte yandan UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre kesin nitelikteki karara karşı Bakanlık tarafından -kanun yararına bozma talebiyle- olağanüstü kanun yoluna başvurulmuştur. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 5/6/2017 tarihli kararıyla Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/11/2016 tarihli kararının kanun yararına bozulmasına hükmedildiği anlaşılmaktadır. Karar gerekçesinde; görüşme talebinde bulunan başvurucu ile eşinin aynı kampüs içinde yer alsa bile farklı ceza infaz kurumlarında bulundukları, her iki ceza infaz kurumunun gerek idari yönetiminin gerek güvenlik önlemlerinin birbirlerinden farklı olduğu, aynı kampüs içinde yer alan iki farklı ceza infaz kurumunun aynı ceza infaz kurumu sayılamayacağına ilişkin bozma isteğinin yerinde olduğu açıklanmıştır.

B. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundan Naklinden Sonraki Süreç

20. Başvurucu; Bolu İnfaz Hâkimliğine hitaben yazdığı 1/2/2017 tarihli dilekçesinde, eşi ile görüşme talebinin kabul edilmesine ilişkin olarak Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinin kararının uygulanmasını beklerken Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiğini, eşinin naklinin ise mümkün olmadığını -infaz kurumunda kadın koğuşu bulunmadığı için- sonradan öğrendiğini belirterek mahkeme kararının uygulanarak eşiyle görüş yapma imkânı sağlanması talebinde bulunmuştur.

21. Başvurucunun talebi, Bolu İnfaz Hâkimliğinin (İnfaz Hâkimliği) 27/4/2017 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Karar gerekçesinde; Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre aynı ceza infaz kurumu içinde bulunmak koşuluyla tutuklu eşlerin birbirleriyle görüşebileceği ancak başvurucunun tutuklu eşinin başka bir ceza infaz kurumunda bulunduğundan talebinin reddedildiği açıklanmıştır.

22. Başvurucunun anılan karara itirazı, Bolu Ağır Ceza Mahkemesinin 31/5/2017 tarihli kararı ile İnfaz Hâkimliği kararı usul ve yasaya uygun bulunarak reddedilmiştir.

23. Nihai karar 6/6/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucu 4/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

25. Anayasa Mahkemesi tarafından Bolu Ceza İnfaz Kurumuna 4/11/2019 tarihinde yazılan yazı ile başvurucunun tutuklu kaldığı süre boyunca kendisi gibi tutuklu olan eşi ile görüş (açık ya da kapalı görüş) yapıp yapmadığı, eşiyle telefon vasıtasıyla görüşüp görüşmediği, mektup yoluyla haberleşme sağlayıp sağlamadığı hususlarında eldeki bilgi ve belgelerin gönderilmesi talep edilmiştir. 7/11/2019 tarihli cevap yazısında; başvurucunun 12/1/2017

tarihinde Ceza İnfaz Kurumundan asayiş ve güvenlik sebebi ile nakil geldiği ve 15/9/2017 tarihinde de tahliye olduğu, tutuklu kaldığı sürede başvurucu ile tutuklu eşi arasında yüz yüze görüşmenin gerçekleşmediği, telefon görüşmesi olmadığı, sadece mektup yoluyla iletişimin kurulduğu bildirilmiştir.

26. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden, başvurucunun eşinin de 19/12/2017 tarihinde Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan tahliye edildiği anlaşılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. İlgili hukuk için bkz. Murat Aydın, B. No: 2016/58533, 3/7/2019, §§ 19-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu, eş görüşü (açık ya da kapalı usulle) talebinde bulunan ve lehine karar verilen mahpusların ceza infaz kurumundan nakillerine karar verileceği endişesiyle Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesine eş görüşü talebinden feragat ettiğini bildirir dilekçe gönderdiğini belirtmiştir. Ayrıca -istemeyerek de olsa- Ceza İnfaz Kurumu idaresine sunduğu dilekçe ile itirazının kabul edilmesi hâlinde farklı bir ceza infaz kurumuna nakledileceği ve bu durumun eşini üzeceği, aileleri ve avukatlarının ziyaretlerini daha da zorlaştıracağı endişesiyle kararın uygulanmaması talebinde bulunduğunu ifade etmiştir. Başvurucu, itiraz merciine gönderdiği feragat dilekçesi tarihinden önce itirazının kabul edilerek İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırıldığını ve eşi ile görüş imkânı tanıyan bu kararın tarafına tebliğinden sonra da eşiyle görüş yapma imkânı sağlanmadan Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmesi suretiyle söz konusu mahkeme kararının hukuka aykırı şekilde uygulanmadığını bildirmiştir.

30. Başvurucu; devletin ailenin huzur ve refahının sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu, ayrıca eş görüşü yapabilmesini engelleyen mevzuatta açık bir yasağın da bulunmadığını ancak bunun koşullarını sağlayacak yönde herhangi bir adım atılmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak itirazları karşılanmadan ve ilgili mevzuat uygun şekilde gerekçelendirilmeden Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirildiği 21/7/2016 tarihinden bireysel başvuruda bulunduğu 4/7/2017 tarihine kadar eşi ile görüştürülmediğini belirten başvurucu; adil yargılanma hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, Ziyaret Yönetmeliği'nin 9. maddesinin 5/12/2018 tarihli ve 30616 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile üçüncü fıkrasının "Aynı ceza infaz kurumu ya da birden fazla ceza infaz kurumunun bir arada bulunduğu yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılmakta olan hükümlü veya tutuklular, birinci fıkrada sayılan kişilerden olmaları şartıyla bu Yönetmelik hükümleri kapsamında Cumhuriyet başsavcılığının yazılı emri ile birbirleriyle görüşebilir" şeklinde değiştirildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda "aynı ceza infaz kurumu" ifadesinden, aynı idari yapıda olup kurum müdürlüğü aynı olan ceza infaz kurumunun anlaşılması gerektiği, farklı ceza infaz kurumlarında tutuklu olarak bulunduklarından mevzuata göre başvurucu ve eşine görüş imkânı sağlanmasının mümkün olmadığı bildirilmiştir. Somut başvuruda, olay tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan mevzuata

göre değerlendirmeler yapıldığı hatırlatılmıştır. Sonuç olarak asayiş ve güvenlik nedeniyle Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilen başvurucu hakkındaki İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarında yer alan tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olduğu ve bu anlamda hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı, adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği belirtilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucu hakkında verilen kararların OHAL yönetim usullerinin uygulandığı bir zamanda verilmiş olduğu, Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

32. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

33. Anayasa’nın başvurunun değerlendirilmesinde dikkate alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

34. Anayasa’nın 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün kendisi gibi tutuklu olan eşiyle kapalı ve açık görüş imkânından yararlanamamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruyu aile hayatına saygı kapsamında incelemiştir (Murat Aydın, § 50). Somut başvuruda da bu karardan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Öte yandan başvurucunun 29/11/2016 tarihli dilekçeleri (bkz. § 17) ile resen nakil işlemi nedeniyle idari ya da yargısal bir başvurusunun bulunmadığı dikkate alındığında Ceza İnfaz Kurumundan naklinden önceki süreç ve naklinden sonraki süreç olmak üzere iki farkı yönden inceleme yapılmıştır.

1. Ceza İnfaz Kurumundan Nakilden Önceki Sürece İlişkin İddia

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

37. Somut olayda başvurucunun 12/1/2017 tarihinde Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiği, nakil öncesi sürece ilişkin şikâyetler bakımından bu tarihten itibaren başlayan otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 4/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Ceza İnfaz Kurumundan Nakilden Sonraki Sürece İlişkin İddia

39. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında kamusal makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

40. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

41. Somut olayda başvurucu, eşiyle görüşme imkânının sağlanması amacıyla nakledildiği yerdeki ceza infaz kurumu ve yargı makamlarına müracaatlarından -tutuklu eşinin başka bir ceza infaz kurumunda bulunduğu gerekçesiyle- sonuç alamamıştır.

42. Ceza İnfaz Kurumundan asayiş ve güvenlik sebebi ile 12/1/2017 tarihinde Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilen ve 15/9/2017 tarihinde de tahliye edilen başvurucunun, resen nakil işlemine karşı idari ya da yargısal bir başvurusunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu süre zarfında başvurucunun -farklı bir şehirde- Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olan eşi ile yüz yüze (açık ya da kapalı görüş) görüştürülmesi beklenemez. Öte yandan bu durumun aksinin kabulü ile farklı yerleşkelerde ya da farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarında mahpus olan aile bireylerinin yüz yüze görüştürülmesinin kamusal makamlara katlanılması mümkün olmayan bir külfet yükleyeceği sonucuna varılmıştır. Netice olarak somut olayın kendine özgü koşullarına göre aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki devletin pozitif yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmediği söylenemez.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki ihlal iddiasının Ceza İnfaz Kurumundan nakil öncesi süreç yönünden süre aşımı; nakil sonrası süreç yönünden de açıkça dayanaktan yoksun olması nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BATUHAN ŞENGÜL

B. No: 2017/29295 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/29295

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BATUHAN ŞENGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/29295)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Batuhan ŞENGÜL

Vekili : Av. Mahmut AKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuya (sanığa) gerekçeli karar tebliğ edilmeden dosyanın kanun yolu denetimi yapan mahkemeye gönderilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/7/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucunun sevk ve idaresindeki aracı 2.36 promil alkollü kullandığının trafik ekiplerince tespit edilmesi nedeniyle hakkında soruşturma başlatılmıştır. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 18/11/2016 tarihli iddianamesi ile başvurucunun trafik güvenliğini kasten tehlikeye sokma suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

10. Bakırköy 43. Asliye Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 19/4/2017 tarihli kararıyla başvurucunun trafik güvenliğini kasten tehlikeye atma suçunu işlediğinden bahisle hapis cezasına hükmedilmiştir. Hüküm 19/4/2017 tarihli celsede tefhim edilmiştir.

11. Başvurucu 25/4/2017 tarihli dilekçesi ile hükmün bozularak yeniden incelenmesi ve hakkında beraat kararı verilmesi istemiyle istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

12. Başvurucu istinaf kanun yoluna başvuru dilekçesinde Mahkemenin gerekçeli kararının tebliğinden sonra ayrı bir dilekçe sunacağını bildirmiştir.

13. Hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğu Mahkemece öğrenilmesine rağmen gerekçeli karar başvurucuya tebliğ edilmemiş; dosya, sanık tarafından gerekçeli istinaf nedenleri sunulmaksızın İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (Bölge Adliye Mahkemesi) gönderilmiştir.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesinin 21/6/2017 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

15. Başvurucu, nihai karardan 13/7/2017 tarihinde haberdar olduğunu beyan ederek 17/7/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "istinaf istemi ve süresi" başlıklı 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır..."

17. 5271 sayılı Kanun'un 275. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; gerekçeli kararın kendisine tebliğ edilmediğini, ayrıntılı itiraz dilekçesi

sunmadan istinaf başvurusunun incelenerek reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

20. Bakanlık görüşünde; başvurucunun yargılamaya bizzat katılmış olması, dosyada bulunan somut delillerin başvurucu tarafından da teyit edilmesi karşısında başvurucunun hakkındaki suçlamalar ve aleyhine ileri sürülen deliller hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca kısa karar ve gerekçeli kararın içeriği gözönüne alındığında başvurucuya istinaf yasa yoluna başvurma hakkını etkili bir şekilde kullanma imkânı sağlanarak başvurucu aleyhine dezavantajlı bir durum yaratılmadığı, başvurucunun avukatının sunmuş olduğu 25/4/2017 tarihli istinaf başvuru dilekçesinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu belirtmiş; kararda 5271 sayılı Kanun'un 289. maddesi ve resen tespit edilecek bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasını talep ettiğini bildirdiğini vurgulamıştır. Bakanlık istinaf incelemesinin sadece hukukilik denetimini değil aynı zamanda maddi vaka denetimini de içerdiğini, başvurucunun gerekçeli istinaf dilekçesi sunamaması nedeniyle aleyhinde verilen ilk derece mahkemesi kararının hukuki ve maddi yönden denetlenmesi imkânından mahrum kalmadığını değerlendirmiştir.

21. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının savunma için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

25. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes savunma ve adil yargılanma haklarına sahiptir. Savunma hakkının sağladığı güvenceler, esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde ayrıca ifade edilmiştir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 35).

26. Ceza yargılamasında savunma hakkının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32).İddiaya karşı savunma imkânı tanınmadığı sürece adil muhakeme yapılması mümkün değildir.

27. Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altındaki kişi, savunma için yeterli imkâna yani gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmalıdır. Bu itibarla anılan güvencenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı düzenlenmiştir (Ufuk Rifat Çobanoğlu, § 37).

28. Anayasa Mahkemesi de savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma kavramı dışında meşru vasıta ve yollardan yararlanmak kavramının da kapsamında olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1992/8, K.1992/39, 16/6/1992).

29. Savunma için gerekli kolaylık kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu olan imkânları ifade etmekte ve silahların eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Suç isnadı altındaki kişiye sağlanması zorunlu kolaylıklar, savunma için gerekli olanlardır. Kişinin beraat etmesini veya cezasının azaltılmasını sağlayabilecek delil niteliğindeki belgelere erişimine ve müdafiiyle görüşmesine izin verilmesi, gerekçeli kararın tebliğ edilmesi ve yargılama esnasında esaslı değişikliklerden haberdar edilmesi sağlanacak kolaylıklardır (Ufuk Rifat Çobanoğlu, § 45).

30. Karar veya hükmün gerekçesiyle birlikte açıklanmaması durumunda gerekçeli kararın suç isnadı altındaki kişiye sonradan tebliğ edilmesi, adil yargılanma hakkı kapsamındaki -mahkemeye erişim gibi- diğer güvenceler bakımından da hak ihlaline sebep olabilir. Kanun yoluna başvuru süresi tefhimle başlayan kişinin gerekçesini bilmediği karar veya hükme karşı kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullandığı söylenemeyeceği gibi kanun yoluna başvurma nedenlerini bilmeyen kanun yolu merciinin de kanun yolu incelemesini sağlıklı bir şekilde yapması da olanaklı değildir (temyiz kanun yolu bakımından benzer değerlendirmeler için bkz. Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014).

31. Anılan anayasal hak, ilgili usul kanunlarında da düzenlenmiştir. Nitekim bu amaçla 5271 sayılı Kanun'un 273. maddesinin (1) numaralı fıkrasında istinaf kanun yoluna, 291. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise temyiz kanun yoluna başvurma süresinin hükmün açıklanmasından itibaren başlayacağı belirtilmişken aynı Kanun'un 275. maddesinin (2) numaralı fıkrası ve 293. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla, hükmün gerekçesiyle birlikte açıklanmaması hâlinde istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurulduğunun öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde gerekçenin tebliğ edilmesi zorunluluğu getirilmiştir (İbrahim Kaya, B. No: 2017/29474, 28/1/2020, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda Mahkemece 25/4/2017 tarihli oturumda trafik güvenliğini kasten tehlikeye sokma suçundan başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş, hüküm başvurucuya tefhim edilmiştir. Mahkeme kısa kararda mahkûmiyetin gerekçesine dair bir açıklamada bulunmamıştır.

33. Başvurucu, mahkûmiyet kararının usul ve yasaya aykırı olduğunu iddia ederek süresi içinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu dilekçesinde, istinaf kanun yoluna

başvurma nedenlerini gerekçeli kararın tebliğinden sonra ayrıntılı olarak bildireceğini belirtmiştir. Başvurucuya Mahkemenin gerekçeli kararı tebliğ edilmemiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 21/6/2017 tarihinde başvurucunun "istinaf başvurusunun esastan reddine" karar vermiştir.

34. Somut olayda, başvurucuya gerekçeli karar tebliğ edilip başvurucunun ayrıntılı istinaf sebeplerini ileri sürmesi beklenmeden dosyanın Bölge Adliye Mahkemesine gönderildiği ve bu sebeple başvurucunun kanun yoluna başvurma nedenlerini sunamadığı anlaşılmaktadır. Kanun yoluna başvuru süresi tefhimle başlayan başvurucunun gerekçesini bilmediği bir hükme karşı istinaf kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullandığı söylenemez. Başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurma hakkını gereği gibi kullanabilmesi için hangi gerekçe ile cezalandırıldığını bilmesi gerekir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1)Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

37. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek sonuçlarının ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

39. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

40. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası

ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

41. İncelenen başvuruda ilk derece mahkemesince gerekçeli karar tebliğ edilmeden gönderilen dosyada başvurucu aleyhine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından karar verilmesi nedeniyle savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla ihlalin ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararının sanığa tebliğini yaptırmadan istinaf istemini değerlendiren Bölge Adliye Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

42. Bu durumda adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin -gerekçeli kararı başvurucuya tebliğ edip ona gerekçeli istinaf dilekçesi hazırlaması için belli bir süre tanındıktan sonra dosyayı yeniden yargılama yapılması amacıyla- İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine göndermesi için Bakırköy 43. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/904, K.2017/306) gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

43. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine gönderilmek üzere Bakırköy 43. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/904, K.2017/306 sayılı dosya) GÖNDERİLMESİNE,

D. 257,50 TL harçtan ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAZLI SABIRLI VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/29503 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/29503

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAZLI SABIRLI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/29503)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucular : 1. Nazlı SABIRLI

2. Serdar SABIRLI

3. Serpil USLU

Başvurucular Vekili : Av. Hasan UŞEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel parselasyon sonucu yol olarak terk edilen taşınmaza kamulaştırma işlemi yapılmaksızın el konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 30/6/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Bursa'nın Osmangazi ilçesi Soğanlı köyünde bulunan 118 ve 124 parsel numaralı taşınmazlar tapuda N.S. isimli kişi adına kayıtlı iken bu kişi tarafından iki taşınmaz birleştirilerek özel parselasyon işlemi yaptırılmıştır.

9. Tapu kaydına göre başvurucuların murisi S.S. 118 parsel numaralı taşınmazın 108/7430 hissesini 28/8/1980 tarihinde resmî satış yoluyla edinmiştir. Bu taşınmaza ilişkin tapu kaydında murisin payının tamamının yola terk edildiği şerhi bulunmaktadır. Ancak bireysel başvuru formu ve ekleri ile dava dosyasından bu şerhin hangi tarihte konulduğu anlaşılamamaktadır.

10. 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi uyarınca 1987 yılında kadastro müdürlüğünce imar uygulaması yapılmıştır.

11. Başvuru formu ekinde yer alan tapu ve fen memurları ile bilirkişiler tarafından imzalanan ''Tutanaktır'' başlıklı tarihsiz belgede, başvurucuların murisine ait hissenin özel parselasyon işleminde yola terk edilen hisselerden olması nedeniyle bu imar uygulaması kapsamında resen terkin edildiği belirtilmiştir.

12. Başvurucu Nazlı Sabırlı, murisinin satın aldığı taşınmaz hissesine karşılık gelen kısmın yukarıda belirtilen imar uygulaması ile yola terk edildiği, yol olarak terkin edilen bu kısma tazminat ödenmeksizin fiilen de el konulduğunu belirterek 7/11/2008 tarihinde Bursa 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır.

13. Diğer başvurucular da aynı Mahkemede 5/3/2009 tarihinde kamulaştırmasız el atma davası açmışlardır. Her iki dava birleştirilerek yargılamaya devam edilmiştir. Mahkeme 27/1/2011 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş ve başvurucular lehine 54.000 TL tazminata hükmetmiştir.

14. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 23/3/2012 tarihinde hükmü bozmuştur. Kararda 2981 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi uyarınca yapılan imar uygulaması sonucu oluşan parsellerde başvurucuların murisinin adının bulunmadığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan taşınmazın özel parselasyon yapılarak birçok kişiye satıldığı iddiasının söz konusu satışların ne şekilde yapıldığı, zeminde fiilen alıcılara yer gösterilerek bir paylaşma yapılıp yapılmadığı, bu işlemler sırasında fiilen yola terklerin olup olmadığı, murise ait payın yol olarak bırakılan kısma mı yoksa özel parsele mi girdiği hususlarının araştırılması gerektiği belirtilmiştir.

15. Mahkemece bozma kararına uyularak yargılamaya devam edilmiştir. Mahallinde yapılan keşifte tanıklar dinlenmiştir. Keşfe katılan fen bilirkişisinin 22/10/2012 tarihli raporunda şu hususlara değinilmiştir;

i. Özel parselasyona dayalı satışların yer gösterilerek yapıldığı, bu taşınmazdan pay alan

hissedarların da yapılaşmada kendi hisselerini aşmadıkları belirtilmiştir.

ii. Başvuruculaların murisine de özel parsel olarak ayrılan kısımdan yer satıldığı, satış sırasında yer gösterildiği ancak bu hisseye bina yapılmadığı ifade edilmiştir.

iii. Sonuç olarak özel parselasyon sonucu oluşan sokakların satıcıya kalan hisselerden terk edildiği davaya konu taşınmaz hissesinin yola terk edilen kısımda olmadığı kanaatine varıldığı vurgulanmıştır.

16. Mahkeme 11/12/2012 tarihinde bilirkişi raporunda belirtilen gerekçelerle davanın kabulüne karar vermiştir. Temyiz edilen karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesince 26/6/2014 tarihinde bozulmuştur. Kararda, özel parselasyon sonucu oluşan özel kullanımda kalan parsellerden birinin başvuruculaların murisine satıldığı iddiasına ilişkin fen bilirkişisinin soyut beyanları dışında somut bir bilgi ya da belgenin dosyada olmadığı vurgulanmıştır. Diğer taraftan kök taşınmaz 118 parsel numaralı taşınmazın tapu kaydında da murisin payının tamamen yola terk edildiğine dair şerhin mevcut olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak hisseli satışlar sonucu fiilen oluşan yolun 2981 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (b) bendi uyarınca resen terkin edilmiş olduğu ve4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 35. maddesi hükmü uyarınca bu yer için eski malikleri tarafından mülkiyet iddiasında bulunulamayacağı, bu nedenle davanın reddi gerektiği belirtilmiştir. Başvuruculaların karar düzeltme istemleri de 16/12/2014 tarihinde aynı Daire tarafından reddedilmiştir.

17. Mahkemece bozma kararına uyulmuş ve bozma kararında belirtilen gerekçelerle başvuruculaların davasının reddine 2/4/2015 tarihinde karar verilmiştir.

18. Başvurucular tarafından temyiz edilen karar, Yargıtay 18. Hukuk Dairesince 15/9/2015 tarihinde onanmıştır. Başvuruculaların karar düzeltme istemi Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 2/5/2017 tarihli kararıyla reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

19. Nihai karar 1/6/2017 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucular 30/6/2017 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 2981 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (b) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

''...

Bu tespit sırasında özel parselasyon planında görülen veya hisseli satışlar sonucu fiilen oluşan yol, meydan, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha vs hizmetlere ayrılan yerler ile bunlara ilişkin hisseler bedelsiz olarak resen tapudan terkin; okul, ibadet yeri ve benzer kamu hizmetlerine ayrılan yerler ise, bedelsiz olarak ilgili idareler adına tespit ve tescil edilir...''

22. 2942 sayılı Kanun'un 35. maddesi şöyledir:

''İmar mevzuatı gereğince düzenlemeye tabi tutulan parsellerden düzenleme ortaklık payı karşılığı olarak bir defaya mahsus alınan yol, yeşil saha ve bunun gibi kamu hizmet ve tesislerine ayrılan yerlerle, özel parselasyon sonunda malikinin muvafakatı ile kamu hizmet ve tesisleri için ayrılmış bulunan yerler için eski malikleri tarafından mülkiyet iddiasında bulunulamaz ve karşılığı istenemez.''

23. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur.''

24. 4721 sayılı Kanun'un 1023. maddesi şöyledir:

''Tapu kütüğündeki tescile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka aynî hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımı korunur.''

25. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 214. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Satış sözleşmesinin kurulduğu sırada var olan bir hak dolayısıyla, satılanın tamamı veya bir kısmı bir üçüncü kişi tarafından alıcının elinden alınırsa satıcı, bundan dolayı alıcıya karşı sorumlu olur.''

26. 6098 sayılı Kanun'un 217. maddesi şöyledir:

''Satılanın tamamı alıcının elinden alınmışsa, satış sözleşmesi kendiliğinden sona ermiş sayılır ve alıcı satıcıdan aşağıdaki istemlerde bulunabilir:

1. Satılandan elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediği ürünlerin değeri indirilerek, ödemiş olduğu satış bedelinin faizi ile birlikte geri verilmesini.

2. Satılanı elinden alan üçüncü kişiden isteyemeyeceği giderleri.

3. Davayı satıcıya bildirmekle kaçınılabilecek olanlar dışında kalan bütün yargılama giderleri ile yargılama dışındaki giderleri.

4. Satılanın tamamen elinden alınması yüzünden doğrudan doğruya uğradığı diğer zararları.

Satıcı, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının satılanın elinden alınması yüzünden uğramış olduğu diğer zararları da gidermekle yükümlüdür.''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

28. Başvurucular, murislerinden kendilerine intikal eden taşınmaz hissesinin özel parselasyon işlemi sonucunda yol olarak terk edilen kısımda değil özel parsel alanında kaldığını savunmuşlardır. Başvurucular, kadastro müdürlüğünce bu hissenin tamamının resen yola terk edilmesi sonucunda mülkiyet haklarının; açmış oldukları davanın yeterli araştırma ve inceleme yapılmadan reddedilmesi nedeniyle de hak arama hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculaların temel şikâyetlerinin üçüncü bir kişiden tapuda satın aldıkları taşınmaz hissesinin tamamının özel parselasyon işleminde yol olarak terk edildiği gerekçesiyle bedelsiz olarak tapudan terkin edilmesi nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasına yönelik olduğu anlaşılmakla başvuruculaların bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

31. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

32. Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

33. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

34. Başvuru konusu olayda yol olarak terkin edilen taşınmaz tapuda başvuruculaların murisi adına kayıtlı olduğundan mülkün varlığında bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu taşınmaz hissesinin yol olarak terkin edilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Bu müdahalenin ise mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

35. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Başvuru konusu olayda derece mahkemelerince uyuşmazlık konusu taşınmazın özel parselasyon işlemi ile kamuya terk edilen yerlerden olması nedeniyle 2942 sayılı Kanun'un 35. maddesi gereğince taşınmazın karşılığı bedelin istenemeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla ulaşılabilir, öngörülebilir ve belirli olduğu açık olan söz konusu kanun hükmüne dayanan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığı

değerlendirilmiştir.

36. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir (Nusrat Külah,B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29). Somut olayda özel parselasyon işlemi sonucunda taşınmazın yol olarak terkin edilen kısmından idarece fiilen yol geçirilmesinin kamusal hizmetlerin gerekliliği nedeniyle kamu yararı amacına dayandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

37. Somut olayda başvuruya konu taşınmaz N.S. isimli kişi adına tapuda kayıtlı iken bu kişi tarafından özel parselasyon işlemi yaptırılmak suretiyle üçüncü kişilere hisseli olarak satıldığı anlaşılmaktadır. Başvuruculaın murisi de bu taşınmazın 108/7430 hissesini 28/8/1980 tarihinde resmî satış yoluyla edinmiştir. Bu taşınmaza ilişkin tapu kaydında murisin payının tamamının yola terk edildiğine ilişkin şerh bulunduğu görülmektedir.

38. Başvurucular, murislerinin satın almış olduğu hissenin özel parselasyon işlemi sonucunda yol olarak terk edilen kısımda olmadığını ileri sürmektedirler. Başvuruculara göre murislerinin satın aldığı hisse özel parsel alanında kalmakta iken kadastro müdürlüğünce yapılan hatalı imar uygulaması sonucunda bu hissenin tamamı yol olarak terkin edilmiş ve fiilen de yol olarak kullanılmaktadır. Ancak başvurucular bu iddialarını derece mahkemeleri önünde ispat edememişlerdir. Derece mahkemelerince, satışa konu olan 118 parsel sayılı kök taşınmazın tapu kaydında başvuruculaın murisine ait payın tamamının yola terk edildiğine ilişkin şerh olduğu, başvuruculaın bu şerhin aksine yönelik iddialarını somut bilgi ve belge ile ispat edemedikleri sonucuna varıldığı görülmektedir.

39. Derece mahkemelerinin aksi ispat edilemeyen kabulüne göre başvuruculaın murisinin satın aldığı hisse özel parselasyon işlemi sonucunda yola terk edilen kısımda kalmaktadır. Buna göre yol olarak kamu hizmetine terk edilen taşınmazın imar uygulaması sonucunda terkin edilmesinin öngörülemez olmadığı kabul edilmelidir. Ancak başvuruculaın murisi bu taşınmazı özel parselasyon yapılmasından daha sonraki bir tarihte tapuda yapılan resmî işlemle satın almıştır. Bu durumda resmî satış işlemi sırasında tapu kayıtlarından satın alınan hissenin durumunun özellikle yola terk edilip edilmediğinin anlaşılabilir olması önem arz etmektedir. Başvuru formu ve ekleri ile dava dosyasında tapu kayıtlarından bu durumun anlaşılabilir olup olmadığına yönelik bir bilgi de yer almamaktadır.

40. Somut olayda başvuruculaın temel şikâyetinin tapu kayıtlarına göre maliki oldukları taşınmazın bedelsiz olarak tapudan terkin edilmesi ve tazminat ödenmemesine yönelik olduğundan başvuruculaın belirtilen şikâyetleri yönünden etkili bir başvuru yolunun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

41. 4721 sayılı Kanun'un 1023. Maddesinde ''tapu kütüğündeki tescile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka aynî hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımının korunacağı'' belirtilmiştir. Aynı Kanun'un 1007. maddesinde de ''tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devletin sorumlu olacağı'' hüküm altına alınmıştır. Buna göre başvuruculaın murislerinin tapuda satış işlemi ile edindiği taşınmaz hissesinin satış işlemi öncesinde yola terk edilen kısımda kaldığının tapu sicilinden anlaşılamaması durumunda tapu sicilinin tutulmasında sorumluluğu bulunan Hazineye karşı tazminat davası açarak tapu kaydının terkin edilmesinden kaynaklanan zararlarının tazmin edilmesi talebinde bulunabilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Böyle bir durumda parselasyon planında yol olarak belirlenen taşınmazın idare tarafından yol olarak kullanılmasındaki kamu yararı amacı ile başvuruculaın mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken

adil denge ancak başvuruculara tazminat ödenmesi veya zararın başka yollarla telafi edilmesi şartıyla sağlanabileceğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayalı olarak Hazine hasım gösterilerek açılabilecek tazminat davasının etkili ve erişilebilir olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

42. Diğer taraftan satış sözleşmesinin yapılmasından önce var olan bir hak dolayısıyla tapu kaydının iptal edildiği de dikkate alındığında başvuruculaların 6098 sayılı Kanun'un 214. maddesi gereğince hukuken sorumluluğu bulunan taşınmazı satana karşı dava açarak zararının giderilmesi talebinde bulunma hakkı da bulunmaktadır. Nitekim aynı Kanun'un 217. maddesinde böyle bir durumda satılanın tamamı alıcının elinden alınmışsa satış sözleşmesinin kendiliğinden sona ermiş sayılacağı ve alıcının satıcıdan maddenin devamında belirtilen istemlerde bulunabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaların satış sözleşmesinin diğer tarafı olan satıcıya karşı da zararının giderilmesi istemiyle açabileceği etkili ve erişilebilir bir dava yolu olduğunu belirtmek gerekir.

43. Sonuç olarak başvurucular tarafından bahsedilen hukuk yollarına müracaat edildiğine dair herhangi bir bilgi veya belgenin bireysel başvuru dosyasına sunulmadığı görülmektedir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında uğranılan zararların giderilmesi şikâyetleri yönünden başvuru yollarının usulünce tüketildiği söylenemez. Dolayısıyla etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan bu hukuk yollarına başvurulmaksızın yapılan başvurunun incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİM ERDOĞDU VE ZEYNEP BANU GÜLER

B. No: 2017/34914 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/34914

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİM ERDOĞDU VE ZEYNEP BANU GÜLER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/34914)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Umut FIRTINA

Başvurucular : 1. Halim ERDOĞDU

2. Zeynep Banu GÜLER

Başvurucular Vekilleri : Av. Yusuf TEPEDELEN

Av. Neriman GÖNÜLTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuruculara ait taşınmazların imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Konularının aynı olması nedeniyle 2017/34582, 2017/34804 ve 2017/34916 numaralı başvuru dosyalarının 2017/34914 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

9. Başvuruculların müşterek maliki olduğu, başvuruya konu Samsun'un Bafra ilçesi Peskeller Köyü 818 parsel numaralı taşınmaz mevzi imar planıyla 1995 yılında okul alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır.

10. Anılan taşınmazın 1/3 hissesi başvuruculardan Z. Banu Güler tarafından 24/2/2009 tarihinde, 2/3 hissesi ise diğer başvurucu Halim Erdoğdu tarafından 25/10/2011 tarihinde satın alınmıştır.

11. Başvurucular imar plan değişikliği talebiyle Bafra Belediyesine (Belediye) başvuruda başvurmuşlar fakat Belediye Meclisinin 14/11/2011 tarihli kararıyla talep reddedilmiştir.

12. Başvurucular bunun üzerine anılan ret işleminin iptali istemiyle Belediye aleyhine İdare Mahkemesinde iptal davası açmışlardır. Dava dilekçesinde; taşınmazın üzerinde bulunan okulun 2/1/2009 tarihli Valilik oluru ile kapatıldığı ve aynı okula 250 metre mesafede 16 derslikli yeni bir okulun yapıldığı vurgulanmıştır. Bafra İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünün 5/4/2012 tarihli yazısında okul alanının serbest bırakılmasının uygun bulunduğu belirtilerek taşınmazın eğitim alanları için Yönetmelik'te geçen büyüklüğün altında olduğu ifade edilmiştir. Dilekçede son olarak Belediyeden mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlamayı ortadan kaldıracak bir plan değişikliğinin talep edildiği belirtilmiştir.

13. Mahkeme 12/6/2012 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, başvuruculara ait taşınmazın bulunduğu alanın ve çevresinin planlı bir alan olduğu, planlı bir alan içerisinde bulunan söz konusu taşınmazın çevresinde bulunan taşınmazlar için belirlenen fonksiyonlar gözönünde bulundurularak plan bütünlüğü içerisinde fonksiyonunun yeniden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Mahkeme, başvuruculara ait taşınmazın çevresi dışında yer alan alanların plansız olmasının başvurucular tarafından yapılan imar planı değişikliği teklifinin bu yönüyle değerlendirilmesine engel teşkil etmeyeceğini belirterek dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

14. Başvuruculların formda belirttiğine göre kullanılmayan okul binasının kaldırılması istemiyle Samsun İl Millî Eğitim Müdürlüğüne 27/12/2012 tarihinde başvuruda bulunulmuş, 12/3/2013 tarihli olur yazısı üzerine taşınmaz üzerindeki okul binası başvurucular tarafından yıkılmıştır. Yine başvuruculların ifadesine göre yargı kararının uygulanması talebiyle 18/9/2014 ve 30/7/2015 tarihlerinde Belediyeye başvurulmasına rağmen kendilerine herhangi bir cevap verilmemiştir.

15. İlk derece mahkemesince verilen hüküm Danıştay Altıncı Dairesince 31/12/2014 tarihinde onanmış, karar düzeltme istemi ise yine aynı Dairece 25/2/2019 tarihinde reddedilmiştir.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

16. Başvurucular yargı kararının uygulanmaması nedeniyle Millî Eğitim Bakanlığı ve Belediye aleyhine Samsun 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmışlardır. Dava dilekçesinde açılan iptal davasının Danıştay Altıncı Dairesince onanarak kesinleştiği ifade edilmiştir. Arsa üzerinde hazırlanan projeye göre altı dükkan üstü stüdyo daire ve ofis olmak üzere yapılacak inşaatın bağımsız bölümlerinin kiraya verilmesi suretiyle veya satılarak elde edilecek gelirden taşınmaz üzerine konulan haksız şerh ve bu şerhin iptaline ilişkin Mahkeme kararının uygulanmaması nedeniyle mahrum kaldıklarını belirten başvurucular zarara uğradıklarını öne sürerek tazminat isteminde bulunmuşlardır.

17. Mahkeme 13/6/2016 tarihinde muhtemel zararın idare hukuku ilkeleri çerçevesinde tazminine olanak bulunmadığı, başvurucular tarafından taşınmazın okul alanı olarak işlevlendirilmesine karşın kamulaştırılmaması nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle idareye başvurulabileceği ve dava açılabileceği gerekçeleriyle davanın reddine karar vermiştir. Verilen hükme başvurucular tarafından itiraz edilmiştir. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Daire) 9/12/2016 tarihinde itiraz isteminin reddine ve ilk derece mahkemesi kararının farklı gerekçe ile onanmasına karar vermiştir.

18. Daire kararının gerekçesinde ilk derece mahkemesinin davayı İdare Mahkemesi kararının uygulanmaması nedeniyle tazminat olarak niteleyerek hüküm tesis ettiği vurgulanmıştır. Ancak Daire, dosyada taşınmaz üzerine konulan okul alanı şerhi ve taşınmazın okul alanı olarak kullanılması nedeniyle tazminat isteminde bulunulduğunu açıklamıştır. Daire, taşınmazda bulunan okulun 2/1/2009 tarihli Valilik oluruyla kapatılarak eğitime son verilmesi nedeniyle bu tarihten itibaren taşınmazın Millî Eğitim Bakanlığınca fiilen okul alanı olarak kullanıldığından söz edilemeyeceğini belirterek iptal davasının açıldığı 2011 yılından davanın açıldığı tarihe kadar olan dönemde taşınmazın okul alanı olarak kullanıldığından bahisle tazminat isteminin kabulüne olanak bulunmadığı kanaatine varmıştır.

19. Daire ayrıca 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 10. maddesinde yer alan sürenin başvuruculardan Halim Erdoğdu yönünden dolmadığını belirterek bu başvurucu açısından mülkiyet hakkının uzun süreli ve belirsiz bir zaman diliminde kısıtlanması durumunun oluşmadığını ifade etmiştir. Daireye göre tazmini istenen zarar, her iki başvurucu yönünden de muhtemel zarar kapsamındadır. Daire bu gerekçelerle tazminat isteminin kabulüne olanak bulunmadığı sonucuna varmıştır. Başvuruculların karar düzeltme istemi ise Dairece 9/5/2017 tarihinde reddedilmiştir. Nihai karar başvuruculara 18/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

20. Başvurucular 18/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29) kararı.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

23. Başvurucular; taşınmazlarının plan değişikliği yapılarak okul alanından çıkartılması talebiyle açtıkları davanın 2012 yılında lehlerine sonuçlandığını, kararın idarece uygulanmadığını, kararın uygulanmaması nedeniyle uğradıkları zararın tazmini talebiyle açtıkları davanın reddedildiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini öne sürmüş iseler de başvurucuların asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki oldukları taşınmazdan diledikleri gibi yararlanamadıklarına, taşınmazı kullanamadıklarına ve onu tasarruf edemediklerine yönelik olduğu anlaşılmakla başvurucuların bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

27. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda imar uygulamasına konu taşınmaz tapuda başvurucular adına tescillidir. Bu bağlamda tapuda kayıtlı olan taşınmazın Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı

28. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

29. Anayasa Mahkemesi, bir taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına

ayrılmasından şikâyet edildiği Hüseyin Ünal (aynı kararda bkz. § 41) başvurusunda taşınmazın kamulaştırılmadığı süreçte müdahalenin yol açtığı kısıtlamaları gözeterek müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelemiştir. Somut olayda da başvuruculara ait taşınmaz kamu hizmeti alanına ayrılmış olup müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

31. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

32. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

33. Somut olayda müdahalenin 3194 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerine dayandığı anlaşılmakta olup başvurucular da müdahalenin kanuni bir dayanağının olmadığını ortaya koyamamışlardır.

ii. Meşru Amaç

34. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

35. 3194 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, yerleşim yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olarak teşekkülünü sağlamak amacıyla Kanun'un düzenlendiği belirtilmiştir. Kanun'un belirtilen amacı çerçevesinde arazi ve arsaların

düzenlemesi sırasında taşınmazın imar durumunun belirlenmesi yönündeki müdahalenin kamu yararına dayalı, meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmelidir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

36. Son olarak kamu makamlarınca başvurucuların mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ve bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

37. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

38. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

39. Orantılılık ilkesi gereği, kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

40. Kamu makamlarının özellikle büyük şehirlerin gelişmeleri gibi karmaşık ve zor bir alanda kendi imar politikalarını uygulamak için geniş bir takdir alanı kullanmaları doğal olmakla birlikte belirtilen takdir yetkisinin Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını ve Anayasa’nın 13. maddesinde yer verilen güvence ölçütlerini gözetecek şekilde kullanıp kullanmadığının denetlenmesi zorunludur (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Ünal (aynı kararda bkz. §§ 51-62) başvurusunda ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmamasının ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple başvurucuların mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular

aleyhine bozulduğunu ve müdahalenin ölçülü olmadığını kabul etmiştir.

42. Somut başvuruda da başvuruculara ait taşınmaz 17/2/1995 tarihinde onaylanan uygulama imar planında okul alanı olarak kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular tarafından tapu kaydında yer alan okul alanı şerhinin kaldırılması ve taşınmazın imar planındaki işlevinin değiştirilmesi istemiyle yaptıkları başvurunun reddine ilişkin işlem kesinleşen Mahkeme kararıyla iptal edilmiştir. Diğer bir deyişle idarece tesis edilen zımni ret işleminin hukuka uygun olmadığı Mahkemece tespit edilmiştir.

43. Bu durumda Belediyenin Mahkeme kararına istinaden tesis edebileceği iki işlem bulunmaktadır. Bunlardan birincisi taşınmazın kamu hizmet alanı vasfını devam ettirmek ve kamulaştırma işlemi tesis etmek, diğeri ise taşınmazın kamu hizmet alanı olarak kullanımına son vermek şeklindedir. Mahkeme kararının uygulanması üzerine başvurucular tarafından Belediye aleyhine tazminat istemiyle açılan dava da ise derece mahkemeleri açılan davayı taşınmaz üzerine konulan okul alanı şerhi ve taşınmazın okul alanı olarak kullanılması nedeniyle tazminat davası olarak kabul etmelerine rağmen tazmini istenen zararı muhtemel zarar olarak niteleyerek davanın reddine karar vermişlerdir.

44. İmar planlarında kamu hizmetine ayrılan taşınmazların -diğer yollarla temini mümkün olmadığı takdirde- belirli bir süre içinde kamulaştırılması gerektiği, kamulaştırma süresinin uzamasının mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanımı noktasında belirsizliğe yol açacağı kuşkusuzdur. Somut olayda başvuruculara ait taşınmazlar 1995 yılında yapılan uygulama imar planıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular bu taşınmazı 24/2/2009 ve 25/10/2011 tarihlerinde satış yoluyla edinmiştir. Buna göre taşınmazlar üzerindeki kısıtlamanın beş yılı aşkın bir süredir devam ettiği dikkate alınmalıdır. Bu kısıtlamaların ise ancak imar planı tadilatı yapılması üzerine taşınmazların kamu hizmeti alanından çıkarılmasıyla ortadan kalkacağı açıktır. Fakat başvuruculların talebine rağmen kamu makamlarının bugüne kadar imar planı değişikliğini yapmadığı görülmektedir.

45. Dolayısıyla taşınmazların kamu hizmeti alanına ayrıldığı tarihten bugüne kadar başvuruculların mülkiyet haklarından diledikleri gibi istifade edemedikleri ortadadır. Buna göre taşınmazların kamu hizmeti alanı olarak belirlenmesinden sonra beş yıl gibi bir süre kamulaştırılmaması makul görülebilirse de somut olayda olduğu gibi beş yılı aşkın bir süredir devam eden kısıtlamanın malikler yönünden aşırı bir külfete yol açtığı kuşkusuzdur. Öte yandan başvurucular idari yargıda açtıkları tam yargı davasından da bir sonuç elde edememiştir. İdarenin kamulaştırma iradesinin bulunmaması nedeniyle kısıtlamanın kaldırılmasının mümkün olduğu kabul edilse dahi başvuruculların kısıtlamanın yol açtığı maddi zararlarının karşılanması talebi de bulunmaktadır.

46. Yukarıda da değinildiği üzere başvuruculların taşınmazları üzerinde beş yılı aşkın bir süre boyunca inşaat yasağı gibi kısıtlamalar devam etmiştir. Başvurucular bu taşınmazları diledikleri gibi hukuki işlemlere konu edememiş ve taşınmazın değeriyle ilgili olarak olumsuz bir durumla karşılaşmışlardır. Nitekim başvurucular dava aşamasında şerhin uzun sürmesi nedeniyle zarara uğradıklarını açıkça belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle başvurucular kısıtlama sebebiyle uğradıkları zararın tazminini talep ettikleri hâlde açtıkları dava derece mahkemelerince muhtemel zararın ödenemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Hâlbuki kısıtlama suretiyle yapılan müdahalenin ölçülü olabilmesi için başvurucular yönünden anılan kısıtlamaların yol açtığı zararların da tazmin edilmesi gerekir.

47. Sonuç olarak somut olayda kamu makamlarının taşınmazın kamulaştırılması ya da kamulaştırılmaya gerek duyulmaması durumunda imar planı değişikliğiyle taşınmaz

üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması hususundaki edilgen tutumlarının, bunun karşılığında herhangi bir tazminat ödenmemesinin başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirtmek gerekir. Bu sebeple başvurucuların mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

50. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

53. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir

yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

54. İncelenen başvuruda mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden/eyleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali gidereememişlerdir. Bu açıdan ihlalin aynı zamanda mahkeme kararından da kaynaklandığı söylenebilir.

55. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

56. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

57. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. İdare Mahkemesine (E.2016/123, K.2016/886 ve E.2016/125, K.2016/887) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN GÜLHAN

B. No: 2017/35369 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/35369

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN GÜLHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/35369)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Umut FIRTINA

Başvurucu : Selahattin GÜLHAN

Vekili : Av. Bayram KARATEPE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, arazi vasfını haiz taşınmazın bir bölümü üzerinden kamulaştırma yapılmaksızın yol geçirilmesi ve kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/9/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirilmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Selahattin Gülhan 1986 doğumlu olup Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde ikamet etmektedir.

9. Başvurucunun Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi Kınalıtepe köyünde bulunan ve toplam büyüklüğü 51.000 m² olan 208 parsel numaralı arazi niteliğindeki taşınmazının 1890,75 m²lik kısmının üzerinden kamulaştırma yapılmadan yol geçirilmiştir.

10. Başvurucu 9/2/2010 tarihinde İl Özel İdaresi aleyhine Viranşehir Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; taşınmazının sulu tarla vasfını haiz tarım arazisi olduğunu, taşınmazından on beş yıl önce İl Özel İdaresi tarafından kamulaştırma yapılmaksızın yol geçirildiğini ifade etmiştir. Dilekçede, ecrimisil ve tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmiştir.

11. Davalı idare ise savunmasında, haksız el atmanın söz konusu olmadığını ve talebin zamanaşımına uğradığını ileri sürmüştür.

12. Mahkemece muhtelif tarihlerde olay yerlerinde bilirkişilerle birlikte keşif yapılmıştır. Ziraat mühendisi iki bilirkişi tarafından hazırlanan raporlarda öncelikle emsal alınması gereken satış bedeli tespit edilmeye çalışılmıştır.

13. Bilirkişi raporunda özetle şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Parselin el atma tarihinde kuru tarım arazisi, keşif günü ise birinci sınıf sulu tarım arazisi niteliğinde olduğu kanaati raporda açıklanmıştır. Buna göre kamulaştırma bedeli kuru tarım arazisi, ecrimisil geliri ise sulu tarım arazisi vasfına göre değerlendirilmiştir.

ii. Taşınmazın Viranşehir ilçesine yakın olmasının girdi sağlama ve ürünlerin pazarlanması açısından olumlu olduğu belirtilmiştir. Ecrimisil bedelinin dava açma tarihinden geriye doğru 5 yıl olarak, kamulaştırma bedelinin ise dava açma tarihine göre hesaplandığı ifade edilmiştir. Hesaplamada yapılan masrafların, elde edilen ürünlerin satış fiyatlarının, bölgenin iklim şartlarının, tarım tekniği ve toprak özelliklerinin dikkate alındığı vurgulanmıştır. Raporda ayrıca Şanlıurfa Tarım İl Müdürlüğü ve Şanlıurfa Ticaret Borsasından sağlanan verilerin kullanıldığı belirtilmiştir.

iii. Sonuç olarak kamulaştırmasız olarak el atılan 1.890,75 m²lik taşınmazın kamulaştırma ve ecrimisil bedeli olarak toplam 7.256,44 TL ödenmesi gereken tazminat olarak belirlenmiştir.

14. Mahkeme 6/7/2011 tarihinde davanın kısmen kabulü ile bilirkişi raporunu hükme esas alarak 7.256,44 TL tutarındaki maddi tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı idareden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme, el atılan 1.890,75 m²lik kısmın başvurucu adına olan tapu kaydının iptali ile İl Özel İdaresi lehine tapuda yol olarak terkinine karar vermiştir.

15. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Daire) 24/4/2017 tarihinde Mahkeme kararını onamıştır. Nihai karar başvurucuya 9/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 8/9/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, §§ 20-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

21. Ferat Yüksel (B. No: 53984/00, 30/3/2004, § 37) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu değerlendirmiştir. Buna göre Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 27-36).

22. Mevcut başvuruda söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Kamulaştırma Bedelinin Değer Kaybına Uğratılarak Ödenmesine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, derece mahkemelerince belirlenen kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratıldığından şikâyet etmiştir. Kamulaştırma tarihi ile kamulaştırma bedelinin ödenmesi arasında geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile ödenen paranın enflasyonun çok altında kaldığından yakınmaktadır.

b. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

26. Başvurucu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratıldığını ileri sürmüştür.

27. Kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olabilmesi için taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi ve ayrıca ödenen bedelin tespitinde esas alınan tarih ile ödeme tarihi arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyona nispetle taşınmazın hissedilir derecede değer kaybetmemiş olması gerekir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 59). Ödenen tutarların enflasyonun etkilerinden arındırılarak güncelleştirilmesi yani kamulaştırma tarihi ile ödeme tarihi arasında geçen süredeki hissedilir değer kaybını telafi edecek biçimde faiz uygulanması, kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybetmesini önleyebilecek bir araçtır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 42).

28. Yapılan incelemede başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığı hususunda bir sonuca varmak için Mahkemece tespit edilen gerçek değer ile başvurucuya yapılan ödemelerin enflasyon etkisi arındırılmış sonuçlarının karşılaştırılması gerekmektedir. Elde edilmek istenen kamu yararı ile başvurucunun mülkünden mahrum kalması arasında makul dengenin sağlanıp sağlanmadığını ve müdahalenin ölçülü olup olmadığını tespit etmede önemli olan, yapılan ödemelerin değer kaybının toplam bedele oranı üzerinden başvurucunun maruz kaldığı yükü belirlemektir (Ali Şimşek ve diğerleri, B. No: 2014/2073, 6/7/2017, § 66).

29. Anayasa Mahkemesi, daha önce kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasını mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale olarak değerlendirmiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 63). Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

30. Somut olayda başvurucuya kamulaştırma bedelinin tek aşamada ödendiği anlaşılmaktadır. Buna göre başvurucuya 9/2/2010 tarihinde açılan kamulaştırmasız el koymadan kaynaklanan tazminat davasında 6/7/2011 tarihli kararla 7.256,44 TL tutarında ödeme yapılmıştır.

31. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre başvurucuya ödenmesi gereken 7.256,44 TL tutarındaki kamulaştırma bedeli alacağının 2011 yılı Temmuz ayı itibarıyla değer kaybını telafi edecek fark 440,51 TL'dir. Buna karşılık derece mahkemelerince başvurucunun alacağına 9/2/2010 tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmiş olup bu doğrultuda başvurucuya 916,10 TL tutarında faiz ödemesi yapıldığı görülmektedir.

32. Bu durumda değer kaybı miktarının 440,51 TL ve başvurucuya ödenmesi öngörülen kanuni faiz miktarının ise 916,10 TL olduğu dikkate alındığında başvurucunun kamulaştırma alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca mahkeme kararıyla tespit edilen kamulaştırma bedeli, kararla birlikte taşınmaz malikine ödenmiştir. Bu durumda kamulaştırma bedelinin ödenmesi sürecindeki gecikmenin -bu sürede uğranılan zararın karşılanması amacıyla ödenen faiz miktarı da gözetildiğinde- müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kamulaştırmasız El Atmaya İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu ilk olarak taşınmazına kamulaştırmasız el atılmasından yakınmıştır. Başvurucu ayrıca maliki olduğu taşınmazdan yol geçirilmesi nedeniyle kendisine bir tazminat ödenmediğini ifade etmiştir. Başvurucuya göre Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı biçimde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirlenmiş süreçler takip edilmeden mülkiyetinde bulunan taşınmazlara kamulaştırmasız olarak el atılmıştır. Diğer taraftan başvurucu kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmak zorunda bırakıldığını, bunun ise mülkiyet hakkı ihlalini de aşan bir sonuca yol açtığını belirtmiştir. Başvurucu sonuç olarak bu gerekçelerle adil yargılanma ve mülkiyet hakları ile kamulaştırma ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

b. Değerlendirme

35. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini belirtmekte ise de kamulaştırmasız el atmaya ilişkin belirtilen şikâyetlerin esas itibarıyla ilgili olduğu mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

38. Somut olayda başvurucunun taşınmazına kamulaştırma yapılmaksızın el konulmuş ve başvurucunun açtığı dava sonucunda yargı kararıyla taşınmazın idare lehine tapuda yol olarak terkinine hükmedilmiştir. Başvurucuya ait taşınmazdan kamulaştırma yapılmaksızın yol geçirilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmekle birlikte bu müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

39. Bu durumda olayda idare, ilgili yargılama sürecinden de anlaşılacağı üzere başvurucunun taşınmazına kamulaştırmasız olarak el atmıştır. Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı biçimde 2942 sayılı Kanun'da belirlenmiş süreçler takip edilmeden başvurucunun mülkiyetinde bulunan taşınmaza kamulaştırmasız olarak el atıldığı yargı kararıyla da sabittir.

40. Anayasa Mahkemesi, daha önce çeşitli kararlarında kamulaştırmasız el atma yoluyla yapılan müdahalelerin kanuni bir dayanağı bulunmadığından dolayı mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (Celalettin Aşçıoğlu, B. No: 2013/1436, 6/3/2014; Mustafa Asiler, B. No: 2013/3578, 25/2/2015; İbrahim Oğuz ve diğerleri, B. No: 2013/5926, 6/10/2015).

41. Somut olayda da anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Sonuç olarak başvurucunun söz konusu taşınmazına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği kanaatine ulaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

43. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

44. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 20.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

45. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

46. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

47. İncelenen başvuruda kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden/eyleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

48. Kamulaştırmasız el atma uygulaması Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yanında doğrudan 46. maddesine aykırı olarak mülkiyet hakkının ihlaline yol açan çok önemli bir sorundur. Bununla birlikte 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. maddesi ile 9/10/1956 tarihine kadar, 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi ile de 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihleri arasındaki kamulaştırmasız el atma uygulamalarının tasfiyesi amacıyla düzenlemeler yapılmıştır. Buna rağmen 4/11/1983 tarihi sonrasında da idarelerce kamulaştırmasız el atma uygulamasına başvurulduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi temel bir hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlaline sebebiyet veren kamulaştırmasız el atma uygulamasının ülkemizde yapısal bir sorun teşkil ettiğine dikkati çekmektedir.

49. Buna karşın derece mahkemelerince yalnızca kamulaştırma bedelinden ibaret olan maddi tazminata hükmedilmesi ve manevi tazminat gibi başka yaptırımların uygulanmaması idarelerin olağan kamulaştırma usulüne başvurmak yerine kamulaştırmasız el atma uygulamasını tercih etmesine yol açmaktadır. Hâlbuki kanuni bir dayanağı bulunmayan kamulaştırmasız el atma uygulaması Anayasa'nın öngördüğü mülkiyet hakkının korunmasının gerekliliklerini de içermediğinden olağan kamulaştırma usulünün bir alternatifi olamaz. Nitekim 1/3/2014 tarihli ve 28928 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına ekli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nda da idarelerin kamulaştırmasız el atma yoluna başvurmalarının önlenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi kamulaştırmasız el atma uygulamasına son verilmesi bakımından öngörülen bu tedbirlerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

50. Sonuç olarak başvurucunun maddi zararları giderilmiş olsa dahi Anayasa'nın doğrudan sözüne aykırı olduğu ve kanuna dayalı olmadığı tespit edilen kamulaştırmasız el atma suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin yukarıda değinildiği üzere yapısal bir sorun teşkil ettiği dikkate alınmalıdır. Buna göre Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlaline yol açıldığının bilinerek idari anlamda gerekli tedbirlerin alınması ve benzeri nitelikte yeni ihlallere yol açılmaması için kararın bir örneğinin taşınmaza el atan sorumlu idare olan İl Özel İdaresinin ilişkili olduğu İçişleri Bakanlığına da gönderilmesi gerekir.

51. Bunun yanında başvurucunun kamulaştırmasız el atma sebebiyle uğradığı manevi zararlarının karşılığı olarak başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyet yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kamulaştırmasız el atmanın kanunilik ilkesine aykırı olmasına ilişkin şikâyet yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, başvurucunun maddi tazminat talebinin REDDİNE,

D. Kararın bir örneğinin Şanlıurfa İl Özel İdaresinin ilişkili olduğu İçişleri Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

E. 257,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.257,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Viranşehir Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2009/289, K.2011/273) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VELİ ACU

B. No: 2017/35779 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/35779

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VELİ ACU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/35779)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Veli ACU

Vekilleri : Av. Özlem YILMAZ

Av. Hülya GÜLBAHAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yakalama, gözaltına alma ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması, tutukluluğa ilişkin kararların bağımsız ve tarafsız olmayan sulh ceza hâkimliklerince verilmesi, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; gözaltı ve tutukluluk süreçlerindeki bazı uygulamalar nedeniyle kötü muamele yasağının; avukatla görüşmenin sınırlandırılması ve bu görüşmenin mahremiyetine riayet edilmemesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının; telefonla görüşme hakkının kısıtlanması nedeniyle de haberleşme hürriyetinin ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/10/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı Gaziantep ofisinde çalışmaktadır. Başvurucu aynı zamanda İnsan Hakları Gündemi Derneği Yönetim Kurulu üyesi ve İnsan Hakları Ortak Platformu üyesidir.

10. Silahlı terör örgütlerine [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), PKK/KCK ve DHKP/C] yardım etme suçunu işlediği değerlendirilen başvurucunun da aralarında bulunduğu on kişi hakkında Adalar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır.

11. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 119. maddesi uyarınca gecikmesinde sakınca bulunan hâl kapsamında, Cumhuriyet savcısının emri ile arama ve elkoyma kararı verilmiş olup anılan soruşturma kapsamında başvurucu, İstanbul Büyükada'da bir otelde yapılan toplantı sırasında 5/7/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Adalar Sulh Ceza Hâkimliği 26/8/2016 tarihli kararı ile başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak "soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca başvurucunun müdafiinin dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanmasına karar vermiştir.

13. Adalar Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma işlemlerinin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülmesi gerektiğini belirterek soruşturma dosyasını 6/7/2017 tarihli fezleke ile anılan Başsavcılığa göndermiştir.

14. Başvurucu, soruşturma işlemlerinin yürütüldüğü İstanbul Emniyet Müdürlüğüne getirilerek ilk ifadesinin alındığı 17/7/2017 tarihine kadar burada gözaltında tutulmuştur.

15. Başvurucu ifadesi alınmak üzere 17/7/2017 tarihinde Başsavcılıkta hazır edilmiştir. İfade alma tutanağında, başvurucuya isnat edilen suçların okunup anlatıldığı belirtilmiştir. Bu sırada başvurucunun müdafileri de hazır bulunmuştur.

16. Başsavcılık aynı tarihte silahlı terör örgütüne üye olmamakla beraber örgüt adına faaliyette bulunarak yardım etme suçundan tutuklanması istemiyle başvurucuyu İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir.

17. Başsavcılığın talep yazısı, sorgu işlemi öncesinde Hâkimlik tarafından başvurucuya okunmuştur. Ayrıca sorgu tutanağında, başvurucuya isnat edilen suçların okunup anlatıldığı

da belirtilmiştir. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur.

18. Başvurucu, Hâkimliğin 18/7/2017 tarihli kararıyla anılan suçtan tutuklanmıştır.

19. Başvurucu müdafii aracılığıyla 24/7/2017 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiştir.

20. İstanbul 11. Sulh Ceza Hâkimliğince 1/8/2017 tarihinde "İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararının usul ve yasaya uygun olduğu" gerekçesiyle itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

21. Başvurucu 2/8/2017 tarihinde, ceza infaz kurumunda uygulanan kısıtlamalar nedeniyle İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. Silivri İnfaz Hâkimliği 25/8/2017 tarihinde on beş günlük süre verilmesine rağmen usulüne uygun vekâletname sunulmadığı gerekçesiyle ağır ceza mahkemesine itiraz yolu açık olmak üzere dilekçenin reddine karar vermiştir. Başvurucu daha sonra 4/10/2017 tarihinde yeni bir dilekçe ile İnfaz Hâkimliğine başvurmuş ancak bu dilekçesi ile ilgili bir karar verilmediğini ileri sürmüştür.

22. Başvurucunun tutukluluk hâli 18/9/2017 tarihinde incelenmiş ve itiraz yolu açık olmak üzere tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

23. Başvurucu 16/10/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

24. Başsavcılığın 4/10/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütlerine (FETÖ/PDY, PKK/KCK ve DHKP/C) yardım etme suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açılmıştır.

25. İddianamede; şüphelilerle ilgili olarak terörizmin finansmanı ve casusluk suçları yönünden tefrik kararı verildiği, başka bir soruşturma evrakı üzerinden bu soruşturmaya devam edildiği, müsnet suç açısından delillerin toplanmış olması, şüphelilerin bu suçtan tutuklu bulunması, tutuklu bulundukları suç yönünden usul ekonomisi ile makul sürede yargılanma haklarını teminen kamu davası açılması cihetine gidildiği belirtilmiştir.

26. İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 17/10/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/100 sayılı dosya üzerinden kovuşturma başlamıştır.

27. Mahkemece 25/10/2017 tarihinde yapılan birinci duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

28. Savcılık 27/11/2019 tarihinde esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Esas hakkındaki mütalaada başvurucunun silahlı terör örgütlerine (FETÖ/PDY, PKK/KCK ve DHKP/C) yardım etme suçundan cezalandırılması talep edilmiştir. Mütalaada ayrıca başvurucu hakkında uluslararası casusluk ve terörizmin finansmanı suçlarında yürütülen tahkikat sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği belirtilmiştir.

29. Anılan davada İstanbul 35. Ağır Ceza Mahkemesi 3/7/2020 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir.

30. Beraat kararına karşı savcılıkça istinaf yoluna başvurulmuştur. İstinaf incelemesi devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili hukuk için bkz. Vedat Demir, B. No: 2017/7295, 29/5/2019, §§ 23-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği

düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Yakalama ve Gözaltı Tedbirinin Hukuka Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanmasıyla on üç gün boyunca gözaltında kalmasına rağmen kendisine yönelik herhangi bir adli işlem yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise Bakanlık; gözaltı süresinin neden uzatıldığına ilişkin olarak soruşturma mercilerince somut gerekçelerin ortaya konulduğunu, ayrıca başvurucu ile birlikte dokuz şüphelinin daha gözaltında bulunması, şüphelilere yüklenen suçun özelliği, delillerin toplanmasındaki güçlük gibi sebeplere de gözaltı kararında değinildiğini, olağanüstü hâl döneminde uygulamaya konulan yasal düzenlemeler karşısında somut olayda başvurucunun gözaltı süresinin makul olduğunun değerlendirildiğini ifade etmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

b. Değerlendirme

36. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

37. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47).

38. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun hukuka aykırı şekilde yakalanarak gözaltına alındığı ve gözaltı süresinin makul olmadığı iddialarıyla ilgili olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucu; kuvvetli suç şüphesi ve somut deliller bulunmadan hukuken geçersiz bir tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma ve kaçma şüphesi olmadığı hâlde koşulları oluşmadan verilen tutuklama kararı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca tutuklanmasının Anayasa'da öngörülen meşru amaçlarla değil insan hakları savunucularının cezalandırılması ve sindirilmesi amacıyla gerçekleştirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 18. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu; tutuklu olması nedeniyle doğum yapacak olan eşinin yanında olamadığını, eşinin de riskli gebelik nedeniyle kendisini ziyaret edemediğini belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

41. Bakanlık görüşünde öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat yolunun tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise Bakanlık; tutuklamaya dair verilen kararlara ilişkin gerekçeler kapsamında başvurucunun tutukluluğunun keyfî olduğunun savunulamayacağını ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca başvurucunun insan hakları savunucularının korunmasına yönelik uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin ihlal edildiği iddiasının insan hakları savunucularının korunmasına yönelik olarak spesifik anlamda gerek Anayasa'da gerekse AİHS'te herhangi bir hüküm bulunmaması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi kapsamında bulunmadığını ileri sürmüştür.

42. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

b. Değerlendirme

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği şikâyeti de tutuklamanın doğal sonucu olduğundan tutuklamanın hukuki olmadığı şikâyeti kapsamında görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

44. Bununla birlikte bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

45. Somut olayda başvurucu 18/7/2017 tarihinde tutuklanmış olup tutuklama kararına itirazı 1/8/2017 tarihinde reddedilmiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında sonrasında da tutukluluğun devamına dair kararlar verildiği ve başvurucunun bu kararlara itiraz ettiğini ortaya koymadığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu edilen 18/9/2017 tarihli tutukluluğun devamı kararına karşı da itiraz yolu tüketilmemiştir.

46. Özellikle daha önce birçok kez tutukluluğun devamı kararlarına itiraz edilmiş ve sonuç alınamamışsa somut olayın koşulları gözetilerek en son verilen tutukluluğun devamı kararına itiraz edilmemesi nedeniyle başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvurunun reddedilmemesi de mümkündür (Serdar Ziriğ [GK], B. No: 2013/7766, 2/7/2015,

§ 27).

47. Buna karşılık başvuru konusu olay dikkate alındığında, ilk tutuklama kararı dışındaki tutukluluğun devamı kararlarına karşı bireysel başvuruda bulununcaya kadar itiraz yoluna gittiğini ortaya koyamayan başvurucu yönünden başvuru yollarının tüketilmesi kuralına istisna tanınmasını gerektiren bir durumun olmadığı görülmektedir.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkelerine Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

49. Başvurucu, tutukluluğa ilişkin karar veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız mahkeme güvencesini sağlamadığını ileri sürmüştür.

50. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

b. Değerlendirme

51. Anayasa Mahkemesince sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim güvencesini sağlamadıkları, tarafsız ve bağımsız mahkeme olmadıkları ve tutukluluğa itirazın bu yargı mercilerince karara bağlanmasının hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı etkili bir itirazda bulunmayı imkânsız hâle getirdiğine ilişkin iddialar birçok kararda incelenmiş; bu kararlarda sulh ceza hâkimliklerinin yapısal özellikleri dikkate alınarak söz konusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri, §§ 101-115; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 64-78, 94-97).

52. Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına ilişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

54. Başvurucu, tutukluluğa yaptığı itirazın ve tutukluluk incelemesinin duruşma yapılmaksızın incelendiğini ve bu durumun etkili başvuru/itiraz hakkını engellediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

55. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

b. Değerlendirme

56. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 326-359) kararında; 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsü ve sonrasında ilan edilen olağanüstü hâl döneminde ortaya çıkan koşulları dikkate alarak darbe teşebbüsü, FETÖ/PDY ve terörle ilgili suçlardan dolayı tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin belirli bir süre duruşmasız olarak yapılmasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasıyla bağdaşmasa da olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemde temel hak

ve özgürlüklerin güvence rejimini düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru görülebileceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, Erdal Tercan ([GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018) kararında bu kapsamda yaptığı incelemede darbe teşebbüsünden sonraki süreçte darbe teşebbüsü, teşebbüsün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY veya terörle bağlantılı suçlardan tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin on sekiz aya kadar hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının olağanüstü hâl döneminde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır (Erdal Tercan, § 246).

57. Somut olayda başvurucunun 18/7/2017 tarihinde tutuklanmasının ardından 25/10/2017 tarihinde (tutuklandıktan üç ay yedi gün sonra) ilk kez hâkim huzuruna çıkarak savunmasını yaptığı görüldüğünden tutuklama konusu suçun niteliği ve tutukluluğun hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın devam ettirildiği süre dikkate alındığında anılan karardaki sonuçtan ayrılmayı ve farklı bir değerlendirme yapmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

59. Başvurucu, dosyada gizlilik kararı olduğu için tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz etme hakkını kullanamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

60. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

b. Değerlendirme

61. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri, §§ 168-176; Hidayet Karaca, §§ 105-107; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 248-257).

62. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafileri tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğuna temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

63. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

64. Başvurucu; gözaltında bulunduğu sürede 24 saat sönmeyen florasan ışığı altında, 5-6 m² genişliğinde ve sadece iki yatağın sığabildiği bir hücrede dört kişi ile kaldığını, kendisine su dışında başka bir içecek verilmediğini, verilen gıdaların da yetersiz olduğunu, kaldığı yerin temiz olmadığını, burada temel insani ihtiyaçlarını gidermesinin engellendiğini belirterek insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye tabi tutulma yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

65. Başvurucu ayrıca tutuklu olarak kaldığı ceza infaz kurumundaki uygulamaların da insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele niteliğinde olduğunu, bu bağlamda ceza infaz kurumuna ilk girişte kurum görevlileri tarafından çıplak bir şekilde aranmasının yanı sıra tek kişilik odada barındırıldığını, mektup almasının veya göndermesinin engellendiğini, ceza infaz kurumu spor salonunu ve berberini kullanması yönünde dilekçeyle bildirdiği taleplerinin karşılanmadığını, oğlunun fotoğraflarının verilmediğini, hükümlü/tutuklu diğer mahpuslarla ceza infaz kurumu içinde görüşmesinin kısıtlandığını, tüm bunların kendisini örselemek, aşağılamak ve baskı altına almak amacıyla yapıldığını iddia etmiştir.

66. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

67. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

68. Somut olayda gözaltı sürecindeki kötü muamele iddialarına dair başvurucu, genel olarak gözaltında iken kamu görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını ve insani olmayan gözaltı koşullarında kasti bir şekilde tutulduğunu ileri sürmektedir. Bu bölümdeki iddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun yakalandığı andan itibaren kamu görevlilerinin kendisine kötü muamelede bulunduğundan şikâyetçi olduğu görülmektedir. Başvurucu, gözaltında tutma koşullarının yetersizliğinden bahsetmişse de bu kapsamda maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamelenin kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden mi yoksa salt tutulma koşullarından mı kaynaklandığını açıkça belirtmemiştir. Dolayısıyla söz konusu iddiaların Anayasa Mahkemesince doğrudan incelenebilmesi için yeterli bilgi ve belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda somut olayın koşullarının başvurucunun anılan iddialarının kamu görevlilerinin kasıt ve/veya ihmalinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair adli ve/veya idari bir soruşturmayla ortaya konması gerekmektedir.

69. Ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarına ilişkin şikâyetler yönünden ise ilgili mevzuat (Mehmet Baransu, B. No: 2015/8046, 19/11/2015, §§ 12-18) gereğince başvurucunun iddialarını iletebileceği ve yapıldığını iddia ettiği kötü muameleye derhâl son verilmesini isteyebileceği idari ve yargısal mercilerin bulunduğu görülmektedir.

70. Başvurucu, ceza infaz kurumunda uğradığını iddia ettiği kötü muamele yasağı kapsamındaki uygulamalara ilişkin olarak İnfaz Hâkimliği nezdinde şikâyet başvurusunda bulunduğunu ileri sürmüşse de Silivri 1. İnfaz Hâkimliğinin 25/8/2017 tarihli ret kararına karşı ağır ceza mahkemesine itiraz başvurusunda bulunulduğuna dair bir bilginin sunulmadığı görülmektedir. Ayrıca yine başvuru konusu olayda başvurucunun kötü muamele niteliği oluşturabilecek çıplak arama yapıldığı iddiasına yönelik olarak Cumhuriyet

başsavcılığına şikâyette bulunduğuna ve/veya burada verilecek karara karşı da sulh ceza hâkimliği nezdinde itiraz yolunu tükettiğine ilişkin bir bilgi veya belgeye yer verilmemiştir. Başvurucunun şikâyetleri dikkate alındığında iddiasının aksine mevcut başvuru yollarının ulaşılabilir, şikâyetleri açısından telafi imkânını haiz ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir sebep bulunmadığından başvuru yollarının tüketilmesi kuralına istisna tanınmasını gerektiren bir durumun da olmadığı görülmektedir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Didem Tütenk, B. No: 2013/7525, 10/6/2015, §§ 40, 41; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018, §§ 250, 251).

71. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetlerini ve varsa bu konudaki kanıtlarını öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere iletmeden, hak ihlali iddialarını öncelikle bu makamların değerlendirmesini ve çözüme kavuşturmasını beklemeden doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

72. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

73. Başvurucu; avukatıyla görüşmesinin teknik cihazlarla kayıt altına alındığını, bu görüşme sırasında infaz koruma memurunun hazır bulundurulduğunu, avukatıyla görüşmesine kısıtlama getirildiğini belirterek savunma hakkını yeterince kullanamadığını ileri sürmüştür.

74. Bakanlık, bu konuda görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

75. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

76. Somut olayda UYAP üzerinden yapılan inceleme sonucunda ihlal iddialarına konu olan davanın bireysel başvuruyu inceleme tarihi itibarıyla ilk derece mahkemesi nezdinde derdest olduğu, bu anlamda işlemleri devam eden yargılama açısından hukuk sisteminde mevcut yargısal yollar tüketilmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmaktadır.

77. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Telefonla Görüşme Hakkının Kısıtlanması Nedeniyle Haberleşme Hürriyetinin ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

78. Başvurucu; tutuklu olarak bulunduğu süre boyunca telefonla görüşme hakkının iki haftada bir olacak şekilde haksız yere sınırlandırıldığını, eşiyle 10 dakika görüşebildiğini belirterek haberleşme hürriyetinin, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

79. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, haberleşme hürriyetinin ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun bu bölümdeki iddialarının bu kapsamında

incelenmesi gerekir.

80. Anayasa Mahkemesince 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca terör suçlarından tutuklu bulunan kişilerin olağanüstü hâlin devamı süresince telefonla haberleşme hakkından ancak on beş günde bir ve ilgili bentte sayılan kişilerle sınırlı olarak on dakikayı geçmemek üzere faydalanabileceklerine ilişkin uygulama aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Bayram Sivri, B. No: 2017/34955, 3/7/2018, § 40).

81. Bu çerçevede olağanüstü hâl koşullarının gerektirdiği kamu düzeninin korunması ihtiyacı ile infaz kurumunun güvenliğini ve disiplinini sağlama amacı doğrultusunda -isnat edilen suçun ağırlığı da dikkate alınarak- başvurucunun aile fertleriyle olan ilişkisinin sürdürülmesini engellemeyen telefonla haberleşme hakkının sınırlandırılması şeklindeki söz konusu müdahalede kamu makamları tarafından güdülen meşru amaç ile başvurucunun bireysel yararı arasında adil bir dengenin kurulduğu, demokratik toplumda gerekli olan müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır (Bayram Sivri, § 71).

82. Somut olayda, başvurucunun şikâyeti yönünden anılan karardan ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmamaktadır.

83. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yakalama ve gözaltının hukuka aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız hâkim ilkelerine aykırı olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

6. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

7. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

8. Telefonla görüşme hakkının kısıtlanması dolayısıyla haberleşme hürriyetinin ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEDERAL MOGUL POWERTRAİN OTOMOTİV A.Ş.

B. No: 2017/38679 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38679

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEDERAL MOGUL POWERTRAİN OTOMOTİV A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38679)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Federal Mogul Powertrain Otomotiv A.Ş.

Vekili : Av. Mehmet KÜÇÜKKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yüklenilen katma değer vergisinin indiriminin mal ve hizmet alımının sahte faturayla belgelendirildiği gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 8/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2017/38679 numaralı bireysel başvuru ile 2017/38680, 2017/38683, 2017/38684, 2017/38685, 2017/38686, 2017/38688, 2017/38689, 2017/38690 numaralı bireysel başvurular arasında kişi yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2017/38679 numaralı

bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, motor parçaları üretimi faaliyetiyle iştigal eden bir anonim şirkettir.

10. Başvurucunun da emtia (nikel ham maddesi) alımında bulunduğu A. Limitet Şirketinin 2009, 2010, 2011 ve 2012 takvim yıllarına ait işlemleri vergi inceleme elemanları tarafından incelenmiştir. Vergi inceleme elemanları tarafından düzenlenen 2/7/2014 tarihli vergi tekniği raporunda bu Şirketin düzenlediği bütün faturaların sahte olduğu kabul edilmiştir. Anılan vergi tekniği raporunda şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Şirket 6/11/2009 tarihinde mükellefiyet tesis ettirmiştir. İlgili vergi dairesince 31/5/2012 tarihinde şirketin mükellefiyeti resen terkin edilmiştir. Şirketin ortakları %95 hisseli B.A. ve %5 hisseli M.A.dır. B.A. şirket müdürüdür.

ii. 10/11/2009 tarihli açılış yoklamasında göre, toptan metal malzemesi alım satımı işiyle uğraşan şirketin 10 m² büyüklüğündeki işyerinde muhtelif büro malzemeleri bulunmakta, tespit tarihi itibarıyla çalışanı bulunmamaktadır. 27/9/2010 tarihli yoklamada; şirketin depo işyerini naklettiği, depo işyerinin 200 m² olduğu, bir işçi çalıştırdığı, depo işyerinde 1 adet kantar, 1 adet foktlifh, 1 adet hurda presleme, 1 adet vinç demirbaşının olduğu, emtia olarak 20 ton kurşun, 20 ton çinko bulunduğu tespit edilmiştir. 4/7/2011 tarihli yoklamada ise faaliyette olduğu, bir çalışanının olduğu, bir şube ve deposunun bulunduğu belirtilmiştir. 22.8.2012 tarihli yoklamada şirket yetkililerine ulaşılamadığı, kontratlarının 21/9/2012 tarihine kadar devam ettiği ancak kendilerinden haber alınamadığı ifade edilmiştir. 22/1/2013 tarihli yoklamada şirketin adresteki faaliyetini 21/9/2012 tarihinde sonlandırdığı, adreste başka bir mükellefin de bulunmadığı tespit edilmiştir.

iii. Şirket 2012 Ocak-Mayıs aylarında 75 adet belge karşılığında 8.000.636 TL katma değer vergisi matrahı beyan etmiştir. 12/6/2014 tarihi itibarıyla şirketin ödenmesi gereken vergi borcu 75.262,39 TL'dir.

iv. Şirket 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında, hakkında sahte fatura düzenlediği yönünde vergi tekniği raporu düzenlenmiş olan A. End. Ürün. San. Tic. Limitet Şirketinden mal/hizmet satın almıştır. Şirketin mal alışlarının tamamına yakını anılan firmadan yapılmıştır. Şirket yetkilisi B.A. ifadesinde kendisinin birçok şirkete ortak ve yetkili yapıldığını, bu şirketlerle hiçbir alakasının olmadığını, iş bulma vaadiyle kandırıldığını, bu şirketlere ait hiçbir defter ve belgenin kendisinde olmadığını beyan etmiştir.

11. Başvurucunun anılan şirketten alışlarının bulunduğunun tespiti üzerine 2010 yılına ait hesapları incelenmiştir. Vergi inceleme elemanları tarafından düzenlenen 30/7/2015 tarihli vergi inceleme raporlarında şu tespitlere yer verilmiştir:

i. A. Limitet Şirketi hakkında düzenlenen 2/7/2014 tarihli vergi tekniği raporunda anılan şirketin düzenlediği faturaların sahte olduğu kanaatine ulaştıran olguların neler olduğuna

yer verilmiştir.

ii. Başvurucunun 2010 yılında yüklü miktarda nikel malzemesi içerikli emtia karşılığında sahte fatura aldığı vurgulanmıştır. Vergi inceleme elemanlarına göre başvurucu, 2010 yılında bir kısım mal alışlarını sahte faturalarla belgelendirmiş olup bu faturaları ticari defterlerine kaydederek ilgili dönem katma değer vergisi beyannamesinde indirim konusu yapmıştır. Katma değer vergisinin indirim konusu yapılabilmesi için öncelikle kanuna uygun şekilde belgelendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kanuna uygun olarak belgelendirilmeyen katma değer vergisinin indiriminin reddi gerekmektedir. Bu çerçevede ilgili dönem matrahlarının resen takdir edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

iii. Vergi denetim elemanlarının düzenlediği 2010 yılı denetim raporuna göre sahte olduğu değerlendirilen faturalarda gösterilen katma değer vergisinin indiriminin reddi suretiyle ilgili dönem beyannameleri yeniden oluşturulmuş ve ortaya çıkan fark üzerinden bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarh edilmesi, ayrıca usulsüzlük ve özel usulsüzlük cezaları kesilmesi önerilmiştir.

12. Veri idaresi tarafından vergi inceleme raporundaki öneri doğrultusunda 2010 yılı Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Kasım, Aralık ve 2011 yılı Nisan aylarına ilişkin olarak bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarh edilmiş, vergi zıyaı cezası tekerrür nedeniyle %50 oranında artırılarak uygulanmış, ayrıca usulsüzlük ve özel usulsüzlük cezaları kesilmiştir. Vergi ve ceza ihbarnameleri başvurucuya 26/10/2015 tarihinde vergi inceleme raporlarıyla birlikte tebliğ edilmiştir. Bununla birlikte A. Limitet Şirketi hakkında düzenlenen vergi tekniği raporu başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

13. Başvurucu söz konusu cezalı tarhiyatlar ile vergi inceleme raporlarının iptali talebiyle 25/11/2015 tarihinde İstanbul 5. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) davalar açmıştır. Dava dilekçelerinde, A. Limitet Şirketinden yapılan alışların gerçek olduğu savunulmuştur. Başvurucu, delil olarak banka havale makbuzlarına dayanmıştır.

14. Mahkeme 6/10/2016 tarihli ara kararlarıyla davalı idareden A. Limitet Şirketi hakkında düzenlenen vergi tekniği raporu ile tüm eklerinin Mahkemeye gönderilmesini istemiştir. Davalı idare; sözü edilen vergi tekniği raporu ve eklerini ilk savunması ekinde Mahkemeye göndermiştir. Davalı idare ayrıca ilk savunmasında, A. Limitet Şirketi hakkındaki tespitlerin neler olduğundan kısaca söz etmiştir.

15. Mahkeme 30/3/2017 tarihinde vergi ziyaı cezalarının tekerrür hükümlerinin uygulanması sonucu artırılan kısımları yönünden davanın kabulüne, vergi aslı ve vergi ziyaı cezasının diğer kısımları yönünden davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme, vergi inceleme raporlarının iptali talebini ise incelenmeksizin reddetmiştir. Kararların gerekçesinde;

i. A. Limitet Şirketi adına tahakkuk ettirilen vergilerin ödenmediği, anılan şirketin faaliyette olduğu dönemlerdeki mal alışlarının tamamına yakınının, hakkında sahte fatura düzenlediği yönünde tespit bulunan bir firmadan yapıldığı, kısa süreli faaliyetine rağmen yüksek cirolar elde ettiği, bu cirolara uygun bir altyapısının bulunmadığı belirtilmiş ve şirket yetkilisi B.A.nın ifadesi de gözönünde bulundurulduğunda şirketin gerçek bir faaliyetinin bulunmadığı, düzenlediği tüm faturaların sahte olduğu kanaatine varıldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurucu tarafından bu A. Limitet Şirketinden alınan faturalar dolayısıyla yapılan katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle yeniden oluşturulan katma değer vergisi tablolarına göre ortaya çıkan fark üzerinden tarh edilen bir kat vergi ziyaı cezalı

katma değer vergisinde hukuka aykırılık bulunmadığı vurgulanmıştır.

ii. Yalnızca kesin ve yürütülmesi zorunlu icrai nitelikteki işlemlerin idari davaya konu edilebileceği, buna mukabil hazırlayıcı, bildirici, açıklayıcı mahiyetteki işlemlerin ise idari davaya konu edilemeyeceği, bu kapsamda vergi inceleme raporlarının vergi tarhiyatının hazırlayıcısı mahiyette olduğu da dikkate alındığında bu raporların iptal istemiyle davaya konu edilmesine olanak bulunmadığı belirtilmiştir.

16. Başvurucu anılan kararlara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçelerinde, yargılama safhasındaki iddiaların yanısıra A. Limitet Şirketiyle ilgili olarak Mahkeme kararlarında yapılan değerlendirmelere yönelik itirazlarda da bulunulmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi İkinci Vergi Dava Dairesince 24/10/2017 tarihinde Mahkeme kararları onanmıştır. Nihai kararlar, başvurucuya 10/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 8/12/2017 tarihinde bireysel başvurularda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 213 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Aşağıda yazılı kimseler görevleri dolayısiyle, mükellefin ve mükellefle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine veya mesleklerine mütaallik olmak üzere öğrendikleri sırları veya gizli kalması lazımgelen diğer hususları ifşa edemezler ve kendilerinin veya üçüncü şahısların nef'ine kullanamazlar;

1. Vergi muameleleri ve incelemeleri ile uğraşan memurlar;

2. Vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştayda görevli olanlar;

3. Vergi kanunlarına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler;

4. Vergi işlerinde kullanılan bilirkişiler."

19. 213 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Re'sen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitine imkân bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah kısmı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı re'sen takdir olunmuş sayılır.

Aşağıdaki hallerden herhangi birinin bulunması durumunda, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitinin mümkün olmadığı kabul edilir.

...

4. Defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikalar, vergi matrahının doğru ve kesin olarak tesbitine imkan vermiyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması dolayısiyle ihtiyaca salih bulunmazsa.

...

6. (Ek: 30/12/1980-2365/4 md.) Tutulması zorunlu olan defterlerin veya verilen

beyannamelerin gerçek durumu yansıtmadığına dair delil bulunursa.

..."

20. 213 sayılı Kanun'un 341. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Vergi ziyaı, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder..."

21. 213 sayılı Kanun'un 344. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"341 inci maddede yazılı hallerde vergi ziyaına sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyaı cezası kesilir.

Vergi ziyaına 359 uncu maddede yazılı fiillerle sebebiyet verilmesi halinde bu ceza üç kat, bu fiillere iştirak edenlere ise bir kat olarak uygulanır.

..."

22. 213 sayılı Kanun'un kenar başlıklı 359. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan;

...

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar,

Hakkında on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, bu fıkra hükmünün uygulanmasında gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgedir.

..."

23. 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir:

1. Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

... "

24. 3065 sayılı Kanun'un 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Mükellefler, yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden, bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdaki vergileri indirebilirler:

a) Kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisi,

..."

25. 3065 sayılı Kanun'un 34. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait Katma Değer Vergisi, alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek ve bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebilir ..."

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

27. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadında vergi yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahaleler, Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ikinci paragrafında öngörülen mülkiyetin kullanımının kontrolüne ilişkin üçüncü kural kapsamında değerlendirilmektedir. AİHM, bu paragrafta yer alan kuralın taraf devletlere vergi koyma ve vergilerin ödenmesini sağlamak için gerekli gördüğü kanunları çıkarma konusunda açık bir yetki tanıdığını kabul etmiştir (Gasus Dosier-und Fördertechnik GmbH/Hollanda, B. No: 15375/89, 23/2/1995, § 59).

28. Diğer taraftan AİHM, her ne kadar Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde açık olarak usule ilişkin güvencelerden söz edilmese de bu maddenin keyfî müdahalelerden korunmak amacıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsadığını belirtmektedir. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (AGOSI/Birleşik Krallık, B. No: 9118/80, 24/10/1986, § 55; Jokela/Finlandiya, B. No: 28856/95, 21/5/2002, § 45).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiası

30. Başvurucu, A. Limited Şirketince düzenlenen faturaların gerçek ticari ilişkiye dayandığını ve bu durumu tevsik eden belgelerin idare tarafından incelenmediğini belirtmiştir. Başvurucuya göre fiilen almış olduğu mallara ilişkin faturalardaki katma değer vergisini indirim hesaplarına kaydederek mevzuat uyarınca iade alabileceği konusunda haklı beklentisi bulunmaktadır. Başvurucu, A. Limited Şirketinin düzenlediği belgelerin sahte olduğundan haberi olmadığı hususunun vergi denetim elemanlarınca da kabul edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, gerek bu işlemlerde gerekse de mahkeme kararlarında davanın tarafı olmayan A. Limited Şirketi hakkında düzenlenen raporun esas alınmasının ve başka da bir inceleme yapılmamasının haksızlık olduğunu belirtmiştir. Başvurucu sonuç olarak

cezalı tarhiyatın şahsına ait mal varlığından ödenmesinden yakınarak mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

31. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında aynı gerekçelerle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyetinin özünün bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatına yönelik olduğu dikkate alındığında ihlal iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün ve Müdahalenin Varlığı ile Türü

34. Başvurucunun, mal satın aldığı şirketin usulsüz işlemleri nedeniyle başvurucu hakkında dokuz ayrı vergi tarhiyatı düzenlenmesi ve ceza kesilmesi işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususu kuşkusuzdur. Somut olayda alış aşamasında devlete ödenmek üzere alıcıya ödenen vergiyi kendi satışları üzerinden hesaplayarak beyan ettiği vergiden indirim konusu yapma hakkından mahrum bırakılmıştır. Vergi idaresi bu suretle, Hazineye ödenmediğini iddia ettiği katma değer vergisinin indirim konusu yapılmasını engellemeyi amaçlamıştır. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; vergi ve benzeri mali yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin taşıdığı amaçlar dikkate alındığında devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenlenmesi yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71).

35. Somut olayda da vergi ödevinin yerine getirilmesini sağlamak ve vergi kurallarına aykırı davranılmasının önüne geçmek amacıyla vergi kabahatlerinin düzenlenmesinin ve bunlara aykırı davranıldığının tespit edilmesi hâlinde vergi ziyaı cezalı tarhiyat yapılması suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin mülkiyetin kamu yararının kullanımının kontrolü ve düzenlenmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,

Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

i. Kanunilik

38. 3065 sayılı Kanun'un 29. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde mükelleflerin yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden -anılan Kanun'da aksine hüküm olmadıkça- faaliyetlerine ilişkin olarak kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri hükme bağlanmıştır. Aynı Kanun'un 34. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek, bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebileceği belirtilmiştir.

39. 213 sayılı Kanun'un 30. maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendinde, defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikaların vergi matrahının doğru ve kesin olarak tespitine imkân vermeyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması dolayısıyla ihticaca salih bulunmamasının resen tarh sebebi olduğu belirtilmiştir. Yine anılan Kanun'un 341. maddesinde vergi ziyaı cezası tanımlanmış, 344. maddesinde de vergi ziyaına sebebiyet verilen farklı hâllerde vergi ziyaı cezalarının tutarlarının ne olacağı hususu düzenlenmiştir. Ayrıca aynı Kanun'un mezkûr 344. maddesinin atıf yaptığı 359. maddesinin (b) fıkrasında vergi kanunları uyarınca düzenlenen belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenlerin ya da bu belgeleri kullananların cezalandırılacağı ifade edilmiştir.

40. Anılan hükümler gözetildiğinde katma değer vergisi indiriminden yararlanılabilmesi için bunun geçerli bir belgeye dayanması ve belgenin kanuni defterlere kaydedilmesi gerektiği, katma değer vergisi indiriminin sahte bir belgeye dayanması hâlinde indirim isteminin reddi suretiyle cezalı katma değer vergisi tarhiyatı yapılacağı hususunun belirli ve öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır.

ii. Meşru Amaç

41. Kamu hizmetlerinin finansmanında istikrarın sağlanması bakımından vergilendirme sürecinin belirli bir düzen dâhilinde işlemesi ve sonuçlandırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda çeşitli usuller öngörülerek mükelleflerin vergi ilişkisinden doğan hak ve ödevlerini daha dikkatli takip etme zorunluluğu getirilmektedir (AYM, E.2017/24, K.2017/112, 14/6/2017). Bu bağlamda somut olayda vergi idaresi tarafından başvurucu hakkında yapılan vergi incelemeleri sonucunda resen bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatı yapılması vergi kaybını önlemeye yöneliktir. Diğer bir deyişle vergi aslı yönünden esas amaç, Hazinenin zarara uğramasını önlemek iken bir kat vergi ziyaı

cezasının asıl amacı sahte fatura kullanımı önlemek ve bu hususta caydırıcılığı sağlamaktır. Bu itibarla başvuruya konu olayda vergi alacağının tarhı ve tahsili ile vergi cezası kesilmesi bakımından kamu yararına yönelik bir amacın olduğunda kuşku bulunmamaktadır (Ayfer Atalmış, B. No: 2016/12198, 9/6/2020, § 53).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

42. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

43. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Anayasa Mahkemesi, müdahalenin orantılılığını değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

44. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71). Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Sahte olduğu tespit edilen alış faturalarındaki katma değer vergisinin indiriminin reddedilmesinin sahteciliğin ve Hazinenin zarara uğratılmasının önlenmesi ve indirim sisteminin sağlıklı bir biçimde çalışmasının sağlanması için elverişli ve gerekli olduğu açıktır. Zira bu yöntem, mükellefleri emtia ve hizmet alış faturalarının sahte olup olmadığını araştırma hususunda daha özenli davranmaya iterek Hazineye ödenmeyen vergilerin iade konusu edilmesini önlemektedir. Buna göre asıl tartışılması gereken husus müdahalenin orantılılığıdır.

46. Orantılılık yönünden ise öncelikle başvurucu adına tarh edilen bir kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisine karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının başvurucuya tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucu, vergi idaresince tarh edilen cezalı vergiye karşı davalar açmış; davaların reddine ilişkin kararlara karşı da istinaf yoluna başvurmuştur. Başvurucunun yargılama safhasında tüm iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

47. Diğer yandan Şirket hakkında düzenlenen vergi tekniği raporu başvurucuya tebliğ edilmemiş ise de başvurucu, yargılamalar devam ederken söz konusu raporun tüm içeriğinden haberdar olmuş ve buna karşı itirazlarını öne sürme imkânına kavuşmuştur. Zira vergi tekniği raporundaki tespitlerin neler olduğu başvurucuya tebliğ edilen vergi inceleme raporunda açıklanmıştır. Ayrıca söz konusu tespitler mahkeme kararlarında da detaylı bir biçimde işlenmiş ve bu tespitlerle ilgili olarak değerlendirme yapılmıştır. Başvurucu, vergi inceleme raporu ve mahkeme kararlarının kendisine tebliğiyle birlikte A. Limitet Şirketi ile ilgili olarak vergi tekniği raporunda yer alan tüm tespitlerden haberdar olmuş ve bu tespitler ile Mahkemenin bunlara yönelik değerlendirmelerine karşı iddialarını Mahkemede ve Bölge İdare Mahkemesinde ileri sürme imkânına kavuşmuştur. Dolayısıyla vergi tekniği raporunun tebliğ edilmemiş olmasının başvurucuyu davalı tarafa nazaran zayıf bir duruma düşürmediği kanaatine varılmıştır. Bu durumda vergi tekniği raporunun başvurucuya tebliğ edilmemesinin bir bütün olarak başvurucuyu usulü güvencelerden mahrum bırakmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

48. Başvurucu vergi inceleme raporunun dava konusu edilememesinin hak kaybına neden olduğunu iddia etmiştir. Vergi inceleme raporlarının kesin ve yürütülmesi zorunlu işlemlerden olmadığı, dava konusu edilebilir işlemin bunlara dayalı olarak tesis edilen tarhiyat işlemi olduğu hususu müstakar bir içtihat haline gelmiştir. Dolayısıyla Mahkemenin vergi inceleme raporunun tek başına mükellefin hukuk aleminde bir değişiklik yaratmadığı, bu sebeple dava konusu edilemeyeceği yolundaki değerlendirmesinin keyfî olmadığının altı çizilmelidir. Kaldı ki somut olayda vergi inceleme raporuna istinaden tarh edilen cezalı vergilerin dava konusu edildiği ve bu tarhiyatın esasının da kapsamlı biçimde incelendiği anlaşılmaktadır.

49. Mahkeme, A. Limited Şirketinin gerçek bir faaliyetinin bulunmadığı yolunda vergi inceleme elemanınca yapılan tespitin tüm dayanaklarını irdelemiş ve bu tespitin hukuka uygun olduğu kanaatine varmıştır. Dolayısıyla Mahkemenin vergi inceleme elemanının tespitlerini peşinen doğru kabul etmediği, bunları inceleyerek kendi kanaatini oluşturduğu görülmektedir. Bireysel başvuruya konu davadaki maddi olguların incelenmesi ve değerlendirilmesi derece mahkemelerinin yetkisindedir. Keyfîlik ve bariz takdir hatası içermesi durumu hariç Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin maddi olgulara yönelik değerlendirmelerine karışması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Somut olayda Mahkemenin değerlendirmesinin keyfî ve temelsiz olmadığı görülmektedir.

50. Başvurucu, Şirket tarafından düzenlenen fatura içeriğindeki bedelleri banka aracılığıyla ödediği hâlde bu faturalardaki katma değer vergisinin indiriminin reddedilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

51. Katma değer vergisi yansıtmalı bir vergidir. Katma değer vergisinin kanuni mükellefi, mal ve hizmet tesliminde bulunan kişidir. Mal ve hizmet tesliminde bulunan kişi, mal ve hizmetin satış bedeline eklediği katma değer vergisini de satış faturasında göstererek bunu alıcıdan tahsil etmekte ve sonrasında da bu fatura içeriğindeki katma değer vergisini beyan ederek Hazineye ödemektedir. Alıcı da satıcıya ödediği katma değer vergisini, ilgili dönemde ödemesi gereken katma vergilerinden indirme hakkı elde etmektedir. Ancak alıcının önceki aşamadaki katma değer vergisini indirim konusu yapabilmesi için iki şart aramıştır. Birincisi önceki aşamadaki faturanın gerçek olması, diğer bir deyişle mal ve hizmet tesliminin gerçeği yansıtmasıdır. İkinci şart ise bu faturanın defterlere kaydedilmiş olmasıdır. Birinci şartın amacı önceki aşamadaki kişiye ödenen katma değer vergisinin gerçekten devlete ödenmesini garanti altına almaktır. İkinci şartın amacı ise bu faturanın

veya fatura içeriğindeki alışverişin gerçek olup olmadığının idare tarafından denetlenmesine imkân tanımaktır (Ayfer Atalmış, § 62).

52. Somut olayda vergi idaresi, başvurucunun indirimlerini reddederken faturanın kanunen geçerli bir belge olmamasına dayanmıştır. Önceki aşamadaki faturanın sahte olması bu fatura içeriğindeki katma değer vergisinin devlete ödenmemiş olduğu anlamına gelmektedir. Somut olayda da A. Limitet Şirketi, başvurucudan tahsil edilen katma değer vergisini beyan etmemiş ve devlete ödememiştir. Kamu makamları Hazineye ödenmemiş olan bu katma değer vergisinin indirim konusu yapılmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle somut olayda mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin temel amacı devlete ödenmemiş katma değer vergisinin indirim konusu yapılmasını reddetmek suretiyle Hazinenin zarara uğramasını önlemektir.

53. Başvuru konusu olayda kamu makamları söz konusu faturalara konu emtiaların gerçekten satın alınmadığına yönelik bir iddia öne sürmemiştir. Aksine kamu makamları, başvurucunun belirtilen sahte faturaları bilmeden kullandığını kabul etmiştir. Bu kabul, fatura içeriğindeki emtianın gerçekten alındığına işaret etmektedir. Nitekim başvurucu, fatura bedellerini ödediğine dair belgeleri de vergi inceleme elemanına sunmuştur. Şu hâlde bu aşamada değerlendirilmesi gereken husus, gerçek bir emtia alışverişine dayansa bile sahte fatura ile belgelendirilen alış işlemine ilişkin fatura içeriğindeki katma değer vergisinin indirim konusu yapılamamasının mükellefe aşırı külfet yükleyip yüklemediğidir.

54. Alıcıların satıcılara ödedikleri katma değer vergisinin satıcılar tarafından beyan edilip devlete ödenip ödenmediğini kontrol etme imkânlarının bulunmadığının ve alıcılara bu şekilde bir yükümlülük yüklenmesinin orantılı olmadığının vurgulanması gerekir. Buna karşılık somut olaydaki durum oldukça farklıdır. Somut olayda salt bir verginin beyan edilmemesi durumu söz konusu değildir. Olayda başvurucunun A. Limitet Şirketi tarafından düzenlenen faturaların içeriğindeki katma değer vergisini satıcıya ödeyip ödemediği ve gerçekten yüklenip yüklenmediği hususunda temelsiz olmayan bir kuşku vardır. Dahası somut olaydaki olgular gözetildiğinde başvurucunun bu vergiyi yüklenmediği yolunda kamu makamları lehine bir karine oluşmaktadır. Başvurucunun faturalar içeriğindeki bedeli ödediğine işaret eden belgelerin bulunması da bu gerçeği değiştirmemektedir. Başvurucu, bir otomotiv motor parçaları üretimi işiyle uğraşmaktadır. Sahte fatura içeriğindeki emtialar ise başvurucunun yürüttüğü üretim faaliyetinde kullandığı nikel malzemesidir. Üretim işlerinde uğraşan kişilerin ham madde temin ettikleri mükellefleri tanıma ve gerçek durumunu bilme hususunda oldukça avantajlı durumda oldukları açıktır. Sonuç olarak başvurucu, basiretli bir tüccar olarak katma değer vergisi indirim sisteminin özelliklerini gözönünde bulundurmak suretiyle buna göre hareket etme sorumluluğunu ifa etmemiştir (benzer yönde bkz. Ayfer Atalmış, § 65).

55. Bu durumda gerçek bir emtia alışverişine dayansa bile sahte fatura içeriğindeki katma değer vergisinin indirim konusu yapılmasının reddedilmesinin ve başvurucunun devlete ödenmeyen bu katma değer vergisinden sorumlu tutulmasının -başvurucunun fiili ve sorumlulukları gözetildiğinde- başvurucuya aşırı külfet yüklemediği sonucuna ulaşılmaktadır. Kaldı ki kamu makamları, başvurucu lehine yorum yaparak vergi ziyaı cezasını bir kat olarak uygulamıştır (benzer yönde bkz. Ayfer Atalmış, § 66).

56. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında ve özellikle somut olayda sahte fatura kullanımına ilişkin bir ihtilafın da bulunmadığı dikkate alındığında başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet

yüklemediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞULE BAYBURT

B. No: 2017/38724 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/38724

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞULE BAYBURT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/38724)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Şermin BİRTANE

Başvurucu : Şule BAYBURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, velayeti annesinde olan çocuğun annenin soyadını taşıması talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkı ile birlikte incelenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 30/1/1991 tarihinde evlenmiştir ve 15/8/2005 doğum tarihli bir oğlu bulunmaktadır. Başvurucunun eşi 6/4/2009 tarihinde vurularak öldürülmüştür. Başvurucu kendi isteğiyle nüfusta babasının soyadı olan Bayburt soyadını almıştır.

10. Başvurucu 9/11/2015 tarihinde Manisa 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) çocuğun adının ve soyadının değiştirilmesi, annesinin soyadını kullanmasına karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde; eşinin mafya tarafından başından kurşunlanarak öldürüldüğünü, kendisinin ve ailesinin mafyanın tehdidine maruz kalmaları nedeniyle ikametgâhlarını değiştirdiklerini, çocuğunun hâlen tehdit altında olması nedeniyle babasının soyadını taşımasının sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca kendisinin soyadı ile oğlunun soyadının farklı olması nedeniyle oğlunun okul hayatında ve sosyal alanda, kamu kurum ve kuruluşları ile olan taleplerde zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra çocuğun adı ve soyadının çevrede alay konusu olduğunu, çocuğun rencide olup kendisini mutsuz hissettiğini vurgulamıştır.

11. Mahkeme 26/1/2016 tarihinde adın değiştirilmesi talebinin kabulüne, soyadı değişikliği talebinin reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde, evlilik birliği içinde doğan çocukların baba soyadıyla nüfus hanesine kaydedileceği, velayet hakkı tanınmış olmasının anneye çocuğun soyadı değişikliği için dava açma hakkı vermediği ve çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmediği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

12. Başvurucunun temyiz istemi Yargıtay 8. Hukuk Dairesi tarafından 2/11/2017 tarihinde reddedilerek karar onanmıştır. Nihai karar başvurucuya 29/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 6/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015 §§ 13-15, 38; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015; §§ 13-15, 45; Deniz Altınbaş ve diğerleri, B. No: 2014/2033, 26/10/2017, §§ 15-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, haklı sebepleri bulunmasına rağmen çocuğun soyadını değiştirme talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca çocuğun velayetinin kendisinde olduğunu ve velayetin soyadını belirleme hakkını da kapsadığını, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan soyadı hakkının kadına tanınmamasının ayrımcılık teşkil ettiğini, Anayasa Mahkemesinin emsal kararlarında eşitlik ilkesinin ihlal edildiğinin tespit edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, bu nedenlerle aile hayatına saygı hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal

edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre soyadı alınmasında cinsiyete bağlı ayrımcılığın ortadan kaldırılması gerektiğinin vurgulandığı, yeni doğanların nüfusa kayıt sırasında sadece babanın soyadını alabileceği şeklindeki kuralların kadınlara yönelik çok katı ve gereksiz bir uygulama olarak değerlendirildiği ve çocuğun annenin soyadını almasının engellenmesinin cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğunun belirtildiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarına da detaylı olarak yer verilmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir..."

20. Anayasa'nın 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

...

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

..."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

22. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir unsuru hâline gelen, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri ve vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olan isim ve soyadı hakkının da kişinin özel hayatının bir unsuru olduğu açıktır. Dolayısıyla cinsiyet, doğum kaydı gibi kimlik bilgileri ve aile bağlarıyla ilgili bilgiler ile bunlarda değişiklik ve düzeltme yapılmasını isteme hakkının yanı sıra isim ve soyadı hakkı da Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındadır (isim hakkı ile ilgili olarak bkz. Hacı Ahmet Eskikanbur, B. No: 2015/2944, 9/1/2019, § 27). Bununla birlikte somut başvuruda olduğu gibi velayeti anneye verilen çocuğun annenin soyadını alması yönündeki talep, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olduğundan Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı kapsamında ele alınmalıdır. Bu bağlamda, eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiası da bulunduğundan somut başvurunun Anayasa'nın 20. maddesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı konuda bkz. Gülbu Özgüler [G.K.], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 37).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ayrımcılık yasağı ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararında, eşitlik ilkesinin aynı konumda bulunan kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit haklara sahip olmasını gerektirdiğini, kişinin cinsiyeti nedeniyle karşı cinse göre ayrıcalıklı duruma getirilmesinin bu ilkeye aykırılık oluşturacağını, eşitliğin bireyler arasındaki farklılıkların göz ardı edilerek herkesin her bakımdan aynı kurallara bağlı tutulması anlamında da algılanamayacağını, kimi kişilerin başka kurallara bağlı tutulmalarında haklı nedenler varsa yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemeyeceğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi bu çerçevede yaradılış ve işlevsel özelliklerin zorunlu kıldığı kimi ayrımların haklı bir nedene dayandığı ölçüde eşitliği bozmadığı hâlde sadece cinsiyete dayalı ayrımların eşitlik ilkesine açık bir aykırılık oluşturduğunu vurgulamıştır (AYM, E.2010/119, K.2011/165, 8/12/2011).

25. Evliliğin feshi veya boşanma hâllerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alacağını belirten 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi, Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. İptal kararının gerekçesinde, kadın ve erkeğin evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hak ve sorumluluklara sahip olmaları gereğine yer veren uluslararası sözleşme hükümlerine de atıf yapılmış; eşlerin evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda oldukları, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayrım yapılması sonucunu doğuracağı belirtilmiştir (AYM E.2010/119, K.2011/165, 8/12/2011).

26. Bunun yanı sıra Anayasa Mahkemesi, boşanmış eşlerin çocuklarının soyadının belirlenmesi noktasında velayet hakkının kullanılması bakımından kadın ve erkek arasında farklı şekilde gerçekleştirilen işlemlere yönelik uyuşmazlıkların konu edildiği başvuruları detaylı şekilde ele almış ve genel ilkeleri belirleyerek bir sonuca ulaşmıştır (Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015). Söz konusu kararlarda Anayasa Mahkemesi tarafından eşlerin evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda olduğu, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nurcan Yolcu, §§ 49-51).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

27. Yukarıda yer verilen ilkeler kapsamında somut başvuru açısından tespiti gereken hususlar, başvurucuya ayrımcı bir muamelede bulunulup bulunulmadığı, bu muamele farklılığının haklı ve objektif gerekçelere dayanıp dayanmadığı ve kullanılan yöntem ile gerçekleştirilmesi istenen amaç arasında makul bir oransal bağın kurulup kurulmadığıdır.

28. Anayasa Mahkemesi, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme

hakkının kadına tanınmamasının, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayrım yapılması sonucunu doğuracağını belirtmiştir (AYM E.2010/119, K.2011/165, 8/12/2011). Somut olayda evlilik bağı içinde doğmuş çocuğa her durumda sadece babanın soyadının verileceğinin kabul edildiği, haklı nedenler bulunması durumunda dahi anneye çocuğa soyadını verme imkânı tanınmadığı görülmektedir. Bu bakımdan olayda erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele teşkil ettiği açıktır (Nurcan Yolcu, § 46; Gülbu Özgüler, § 53).

29. Söz konusu farklı muamelenin nesnel ve makul bir gerekçeye dayanıp dayanmadığının tespiti bakımından derece mahkemelerinin karar gerekçelerine bakıldığında çocuğun reşit oluncaya kadar babanın soyadını taşıyacağı, ergin oluncaya kadar soyadını değiştirmesinin mümkün olmadığı yorumuna dayanıldığı görülmektedir. Velayeti annede bulunan çocuğun annenin yanında kalması ve onun gözetiminde yetiştirilmesi dikkate alındığında çocuk ile annenin farklı soyadları taşıması sosyal hayatta özellikle sağlık, eğitim, ulaşım gibi alanlarda birtakım zorluklara sebebiyet vermektedir. Annenin yetkililerin neden soyadı kendi soyadından farklı olan çocukla birlikte bulunduğu yönündeki sorularıyla karşılaştığı, her seferinde özel hayatına ilişkin hususları açıklamak zorunda bırakıldığı bilinmektedir. Olayda başvurucu, bazı güvenlik risklerinin yanı sıra kendisinin soyadı ile oğlunun soyadının farklı olması nedeniyle oğlunun okul hayatında ve sosyal alanda, kamu kurum ve kuruluşları ile olan taleplerde zorluklar yaşadığını belirtmiş olmasına rağmen derece mahkemelerinin kararlarında başvurucunun iddialarının değerlendirilmediği görülmektedir. Mahkeme tarafından ergin olmayan çocukların soyadlarını değiştirmelerinin mümkün olmadığı belirtilmek suretiyle dava reddedilmiş olup başvurucunun taleplerinin haklı nedenlere dayalı olup olmadığı araştırılmamış, bu konuda herhangi bir gerekçeye yer verilmemiştir. Bu bakımdan olayda cinsiyete dayalı farklı bir muamelenin söz konusu olması ve bu farklılığı haklı kılacak önemli nedenlerin ortaya konulması gereğine rağmen belirtilen muamele farklılığını haklı gösterecek nitelik ve kapsamda bir gerekçeye yer verilmediği anlaşılmaktadır.

30. Çocuğun bir aileye mensubiyetinin belirlenmesi amacıyla bir soyadı taşıması ile nüfus kütüklerindeki kayıtların güvenilirliği ve istikrarının sağlanmasında çocuğun ve kamunun açık bir menfaati bulunmakla birlikte çocuğun soyadına ilişkin belirlemelerde yalnızca babanın soyadının esas alınması ve bunun sürdürülmesi suretiyle öngörülen farklılık karşında annenin soyadının çocuğa verilmesinin söz konusu menfaatlerin tesisine nasıl bir olumsuz etkide bulunacağının yargısal makamlarca açıklanmadığı tespit edilmiştir (Nurcan Yolcu, § 49).

31. Derece mahkemesi kararında velayet hakkı tanınmış olmasının anneye çocuğun soyadı değişikliği için dava açma hakkı vermediği ve çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmediği sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin mümkün olmadığı kabul edilmiştir. Bu bakımdan yargı mercilerinin söz konusu yorumu nedeniyle annenin çocuğun soyadını değiştirme yönündeki taleplerinin haklı nedenlere dayalı olduğunu mahkemeler önünde dinletebilmesi bütünüyle engellenmektedir. Dolayısıyla çocuğun soyadı bakımından benimsenen kuralın hiçbir istisnasının kabul edilmemesi, haklı sebepler bulunduğunu ileri sürmeye dahi olanak vermeyecek şekilde aşırı katı yorumlanması aile hayatına saygı hakkı ile kamu düzeni amacı arasında adil denge sağlamaktan uzak olup ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir.

32. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkı ile birlikte ele alınan ayrımcılık

yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

33. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

34. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 6.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

35. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir (B. No: 2014/8875, 7/6/2018, [GK]). Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

36. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

37. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

38. İncelenen başvuruda, derece mahkemesi tarafından çocuğun soyadı bakımından benimsenen kuralın haklı sebepler bulunduğunu ileri sürmeye dahi olanak vermeyecek şekilde yorumlanması nedeniyle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkı ile birlikte ele alınan Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

39. Bu durumda aile hayatına saygı hakkı ile birlikte ele alınan ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

40. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

41. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkıyla birlikte ele alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla birlikte ele alınan Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkıyla birlikte incelenen ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Manisa 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (26/1/2016 tarihli ve E.2015/771, K.2016/63 sayılı kararla ilgilidir) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 257,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RİFAT ERDALI

B. No: 2017/39019 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RİFAT ERDALI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39019)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Rifat ERDALI

Vekili : Av. Şakir AKÇA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, velayetin geçici olarak anneye verilmesi, çocukla anne arasında kişisel ilişki kurulması nedenleriyle aile hayatına saygı hakkı ile eşitlik ilkesinin; yargılamanın makul sürede bitirilmemesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/12/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Fransa'da yaşayan başvurucu ile D.E.nin 2003 yılındaki evliliklerinden 3/5/2004 doğum tarihli müşterek çocukları bulunmaktadır. Müşterek çocuk ve annesi D.E. 2011 yılı Şubat ayında Türkiye'ye gelmiş ancak geri dönmemişlerdir.

8. D.E. evlilik birliğinin temelden sarsılması nedeniyle 6/6/2011 tarihinde Antalya 5. Aile Mahkemesinde boşanma davası açmıştır. Dava dilekçesinde D.E; başvurucunun kendisine şiddet uyguladığını, evden kovduğunu, bu nedenle Türkiye'ye döndüğünü, evlilik birliğini sürdürme imkânının mevcut olmadığını belirtmiştir. Başvurucu eşi ile boşanmalarına, müşterek çocuğun velayetinin kendisine verilmesine, ayrıca çocuk ve kendisi lehine nafakaya hükmedilmesini talep etmiştir.

9. Mahkeme 7/6/2011 tarihinde müşterek çocuğun velayetinin tedbiren anneye bırakılmasına, çocuk ve anne lehine tedbir nafakası verilmesine tensiben karar vermiştir. Mahkeme 15/7/2014 tarihinde ise tarafların boşanmalarına, müşterek çocuğun velayetinin başvurucuya verilmesine, anne ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulmasına ve anne lehine tedbir nafakasına, ayrıca çocuk lehine verilen tedbir nafakasının 8/8/2012 tarihi itibarıyla kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; çocuğun yargılama sırasında Fransa'ya babasının yanına döndüğü tespit edildikten sonra ortak çocuğun Fransa'da büyüdüğü ve burada öğrenimine devam ettiği, babasıyla birlikte kalmasında küçüğün gelişimi yönünden bir sakınca tespit edilmediği belirtilmiştir. Tarafların ortak kusuruyla evlilik birliğinin sona erdiği ancak tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetildiğinde D.E.nin evlilik birliğinin sona ermesi nedeniyle yoksulluğa düşeceğinin anlaşıldığı belirtilerek D.E lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan çocuğun 8/8/2012 tarihinden itibaren babasının yanında kaldığı gözetilerek bu tarih itibarıyla çocuk lehine tensip kararıyla verilen tedbir nafakasının kaldırılması gerektiği değerlendirilmesine yer verilmiştir.

10. Başvurucunun temyiz başvurusu Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 11/6/2015 tarihli kararıyla kısmen kabul edilmiştir. Kararın gerekçesinde; D.E.nin çalıştığı ve asgari yaşam giderlerini karşılamaya yeterli gelirinin olduğu gözetildiğinde yoksulluk nafakasının yasal koşullarının oluşmadığı, ayrıca müşterek çocuğun 8/8/2011 tarihinden itibaren babasıyla yaşamaya başladığından çocuk lehine verilen tedbir nafakasının anılan tarihten itibaren kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca çocuk ile anne arasında çocuğun öğrenim durumu da gözetilerek kişisel ilişkinin belirlenmesi gerektiği ifade edildikten sonra başvurucunun diğer temyiz itirazlarının yersiz olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir.

11. Mahkeme bozma kararı sonrası yaptığı yargılamada 28/1/2016 tarihinde çocuk ve annenin görüş günleri ile tedbir nafakasının başlangıç tarihine ilişkin bölümler dışında önceki karardaki diğer hususların onanıp kesinleştiğini belirterek kesinleşen konular yönünden karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Ayrıca yukarıda belirtilen bozma kararındaki gerekçelerle yoksulluk nafakasının reddine, çocuk lehine takdir edilen tedbir nafakasının 8/8/2011 tarihi itibarıyla kaldırılmasına karar vermiştir. Bununla birlikte bozma kararında belirtildiği şekilde anne ile çocuk arasındaki görüşme günleri yeniden düzenlenmiştir.

12. Başvurucu anılan karara karşı çocukla kişisel ilişki tarihleri belirlenirken bir araştırma yapılmadığı, ayrıca D.E.nin Fransa'da yaşaması nedeniyle kişisel ilişki hususunun konusuz

kaldığı ve çocuğun yanında kalması nedeniyle de tedbir nafakasına hükmedilemeyeceğini ileri sürerek temyiz başvurusu yapmıştır. Yargıtay 2.Hukuk Dairesi 11/1/2017 tarihinde anılan kararının onanmasına hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; derece mahkemesinin bozma kararı gereğince hüküm verdiği ve bozmanın kapsamı dışında kalarak kesinleşmiş olan yönlere ait temyiz itirazlarının incelenmesinin mümkün olmadığı vurgulanmak suretiyle temyiz itirazlarının yersiz olduğu değerlendirilmesine yer verilmiştir.

13. Başvurucunun karar düzeltme talebi anılan Dairenin 18/10/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

14. Söz konusu karar başvurucuya 17/11/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 12/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Öte yandan başvurucu, müşterek çocuğun rızası hilafına Türkiye'de alıkonulduğunu iddia ederek Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına başvurmuştur. Başsavcılık 28/6/2011 tarihli davaname ile 15/2/2000 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak 1/8/2000 tarihinde yürürlüğe giren 25/11/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) uyarınca çocuğun iadesine ilişkin karar verilmesi talebiyle Antalya 3. Aile Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme 23/2/2012 tarihinde, dava devam ederken çocuğun Fransa'ya babasının yanına dönmesi nedeniyle davanın konusuz kaldığını belirterek karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Anılan karar, temyiz edilmediğinden 23/2/2012 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 22/11/2007 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun "Hâkimin takdir yetkisi" kenar başlıklı 182. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak bulundukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler.

Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır."

18. 4721 sayılı Kanun’un "Durumun değişmesi" kenar başlıklı 183. maddesi şöyledir:

"Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır."

19. 4721 sayılı Kanun’un "Kural" kenar başlıklı 323. maddesi şöyledir:

"Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Velayetin Tedbiren Anneye Verilmesi Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; çocuğunun iradesi hilafına Türkiye'de alıkonulması nedeniyle iade davası açtığını, bu arada eski eşinin açtığı boşanma davasında müşterek çocuğun velayetinin tedbiren anneye bırakılmasına karar verildiğini, hiçbir araştırma yapılmadan tensiple birlikte verilen kararın hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Lahey Sözleşmesi'ne göre boşanma davasında iade davasının bekletici mesele yapılması ve velayetle ilgili bir karar verilmemesi gerektiğini, velayet hakkına ilişkin düzenleme yapma yetkisinin çocuğun mutat meskeninin bulunduğu devlet makamlarına ait olduğunu belirten başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca dilekçelerinde Alevi olduğunu belirtmesinden Mahkemenin etkilenerek çocuğun velayetini anneye vermiş olabileceğini, velayetin anneye sırf kadın olduğu için verildiğini belirterek eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

23. Anayasa’nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

25. Velayet hakkına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar, adil yargılanma hakkının ihlali iddialarına sıklıkla konu olmakla birlikte sürecin ivedi olarak yürütülmesi de dâhil olmak üzere ilgili prosedürlere ilişkin işlem ve eylemlerin aile hayatına saygı hakkı bağlamında meydana getirdiği sonuçlar dikkate alındığında söz konusu iddiaların aile hayatına saygı hakkı bağlamında ele alınması uygun görülmektedir (Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 82; M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 137).

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

27. Somut olayda Mahkeme tensip ile velayetin tedbiren anneye verilmesine karar vermiş ise de 7/6/2011 tarihli nihai kararıyla velayetin başvurucuya bırakılmasına hükmetmiştir.

Anılan kararın velayete ilişkin kısmının Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 11/6/2015 tarihli kararıyla onanarak kesinleştiği, nihai kararın başvurucu vekiline 10/8/2015 tarihinde tebliğ edilmesine rağmen başvurucunun otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 12/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı hakkında diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişisel İlişki Kurulmasına ve Tedbir Nafakasına Karar Verilmesi Nedenleriyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; eski eşinin 3/3/2015 tarihinden itibaren Fransa'da yaşamaya başladığı, kişisel ilişki hususunun konusuz kalması nedeniyle reddedilmesi gerekirken Mahkemenin bu durumu dikkate almadığını belirtmiştir. Ayrıca müşterek çocuğun baştan itibaren kendisinin yanında kaldığını, bu nedenle 8/8/2011 tarihine kadar tedbir nafakasına hükmedilmesinin de hatalı olduğunu belirten başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

30. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile hayatına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 26).

31. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. 41. maddede her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir. (Serpil Toros, B. No: 2013/6382,9/3/2016, §69).

32. Öte yandan mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek öncelikle derece mahkemelerinin yetkisi ve sorumluluk alanındadır. Çocuğun üstün yararı başvuru konusu dava açısından en önemli unsur olup olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu da tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemekte ve özellikle mahkemelerin kişisel ilişki kurulmasına ve velayete ilişkin mevzuat hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini incelemektedir (M.M.E. ve T.E., § 135).

33. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir

(Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

34. Somut olayda Mahkemenin müşterek çocuk ile anne arasında çocuğun eğitim durumu ve başka bir ülkede yaşaması gibi hususları da gözeterek kişisel ilişki tesis ettiği, ayrıca annenin yanında kaldığı dönemle ilgili çocuk lehine tedbiren nafakaya hükmettiği görülmüştür. Ayrıca annenin çocuğun yaşadığı ülkede yaşamaya başlamasının anne ile çocuk arasında kişisel ilişkinin devam ettirilmesini engelleyen bir durum olmadığı gibi kişisel ilişkinin devam ettirilmesinin çocuğun yararına olmadığına ilişkin bir iddianın da mevcut olmadığı hususları dikkate alındığında ilgili kararlarda çocuğun üstün yararının gözetildiği söylenebilir. Bu durumla birlikte başvurucunun yargılama sürecine katılımı ve savunması ile delillerini sunması sağlanmak suretiyle aile hayatına saygı hakkının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerden yararlandırıldığı hususu gözetildiğinde aile hayatına saygı hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu 6/6/2011 tarihinde açtığı davanın 17/11/2017 tarihinde sonuçlandığını belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

37. 1/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

38. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyonu) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

39. Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır (Ferat Yüksel, § 26).

40. Ferat Yüksel kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama

imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Ferat Yüksel, §§ 27-34). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (Ferat Yüksel, §§ 35, 36).

41. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verilmesi gerekir.

D. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

43. Başvurucu; dilekçelerinde Alevi olduğunu belirtmesinden ve annenin sırf kadın olmasından etkilenilme olasılığının olduğunu, bu etkilenme nedeniyle çocuk lehine nafakaya hükmedildiğini düşündüğünü belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

44. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

45. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

46. Somut olayda başvurucu, kendisiyle aynı durumda olanlardan farklı bir uygulamaya maruz kaldığına ilişkin bir açıklama yapmadığı gibi iddialarını olasılıklara dayandırarak hangi nedenle ayrımcılık yapıldığına ilişkin somut bir bilgi sunmamıştır. Dolayısıyla başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Velayetin tedbiren anneye verilmesi dolayısıyla aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişisel ilişki kurulmasına ve tedbir nafakasına karar verilmesi dolayısıyla aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.K.

B. No: 2018/4321 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/4321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/4321)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Murat GÜVEN

Başvurucu : H.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklama tedbirinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, tutukluluk incelemeleri sonucunda verilen kararlar ile savcılık görüşünün tarafına tebliğ edilmemesi, tahliye ve tutukluluğun devamı yönündeki kararlara itiraz taleplerinin değerlendirilmemesi ve resen tutukluluk incelemelerinin süresinde yapılmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabul edilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

7. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) -aralarında Yüksek Mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

8. Hâkim olarak görev yapmakta olan başvurucu, Konya Cumhuriyet Başsavcılığınca FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 19/7/2016 tarihinde Konya Emniyet Müdürlüğünde gözaltına alınmıştır.

9. Başvurucunun ifadesi 19/7/2016 tarihinde Konya Cumhuriyet Başsavcılığında alınmıştır. Başvurucunun ifade alma işlemi sırasında müdafii de hazır bulunmuştur. Başvurucu ifadesinde, eğitim hayatı boyunca ve meslek hayatına başladıktan sonra FETÖ/PDY ile hiçbir bağının olmadığını beyan etmiştir.

10. Konya Cumhuriyet Başsavcılığı 19/7/2016 tarihinde, tutuklanması istemiyle başvurucuyu Konya 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir. Başvurucunun sorgusu Hâkimlik tarafından aynı gün yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur.

11. Hâkimlik 20/7/2016 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

12. Konya Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasını yetkisizlik kararı ile Başsavcılığa göndermiştir.

13. Başsavcılığın 27/11/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açılmıştır.

14. Ankara 26. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 13/12/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve Mahkemenin E.2017/8308 sayılı dosyası üzerinden kovuşturma aşaması başlanmıştır.

15. Mahkeme 23/12/2017 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

16. Başvurucunun anılan karara yaptığı itiraz Ankara 27. Ağır Ceza Mahkemesince 26/12/2017 tarihinde reddedilmiş ve karar 3/1/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 2/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Mahkeme 8/2/2018 tarihli duruşmasında başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

19. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018, §§ 33-56.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; üzerine atılı suç ile bir ilgisinin bulunmadığını, suç işlediğine dair hiçbir delilin olmadığını, buna rağmen keyfî bir şekilde tutuklanmasına karar verildiğini ve bu kararda tutuklama nedenlerine ilişkin yeterli bir gerekçeye yer verilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

23. Başvuru konusu olayda ileri sürülen tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak 2017/14517 sayılı dosya üzerinden İkinci Bölüm İkinci Komisyon tarafından 11/4/2018 tarihinde yapılan inceleme sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğa İtiraz İncelemesinde Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, tutukluluk incelemeleri yapılırken alınan Savcılık görüşünün kendisine bildirilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Başvuru konusu olayda ileri sürülen Savcılık görüşünün kendisine bildirilmediği iddiasına ilişkin olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak 2017/25853 sayılı dosya üzerinden İkinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından 27/6/2018 tarihinde yapılan inceleme sonunda anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

C. Tutukluluğun Gözden Geçirilmesi Kararlarının Tebliğ Edilmemesi ve Tutukluluğa İtirazın İncelenmemesine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, tutukluluğun devamı yönündeki kararlara karşı yaptığı itirazların değerlendirilmemesi ve tutukluluğun gözden geçirilmesi kararlarının tebliğ edilmemesi nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013§§ 16, 17).

30. Tutuklu bulunan kişilerin ilgili yargı makamlarına sunmuş oldukları tahliye taleplerinin makul bir süre içinde değerlendirilmeyerek sonuçsuz bırakılması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında güvence altına alınan serbest bırakılmayı isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar Anayasa Mahkemesince birçok kararda incelenmiş ve bu kararlarda söz konusu iddiaların 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunulmadan bireysel başvuru konusu yapıldığından başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018 §§ 34-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 34-40).

31. Somut başvuruda, aynı mahiyetteki iddialara ilişkin olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Tutukluluk İncelemesinin Kanuni Süresi İçinde Yapılmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; tutukluluk incelemelerinin kanuni süresi içinde yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Başvuru konusu olayda ileri sürülen tutukluluk incelemelerinin kanuni süresi içinde yapılmadığı iddiasına ilişkin olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu ve başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak 2017/25853 sayılı dosya üzerinden İkinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından 27/6/2018 tarihinde yapılan inceleme sonunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği tespit edildiğinden başvurunun bu şikâyet yönünden mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

E. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

36. Başvurucu; uzun süredir tutuklu olduğunu, tahliye taleplerinin ve itirazlarının -tutukluluğun devamını meşru kılacak- ilgili ve yeterli gerekçe olmadan reddedildiğini

belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

37. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, §§ 16, 17).

38. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016,§§ 33-45).

39. Somut olayda, bireysel başvuruda bulunduktan sonra 8/2/2018 tarihinde tahliyesine (bkz. § 19) karar verilen başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığına ilişkin iddiası, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvurucunun tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvurucu lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasına ilişkin olarak yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

2. Tutukluluğa itiraz incelemesinde alınan Savcılık görüşünün bildirilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

3. Tutukluluğun gözden geçirilmesi kararlarının tebliğ edilmemesi ve tutukluluğa itirazın incelenmemesine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluk incelemesinin kanuni süresi içinde yapılmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın mükerrer başvuru olması nedeniyle

REDDİNE,

5. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURETTİN DENİZ

B. No: 2018/17707 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/17707

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURETTİN DENİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/17707)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Nurettin DENİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması ve avukatla görüşmenin teknik araçlarla kayda alınması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, ByLock haberleşme programı verilerinin hukuka aykırı olması, belirleyici delil olarak ByLock programı verilerine dayanılarak mahkûmiyet kararı verilmesi ve bilirkişi incelemesi yaptırılmaması nedenleriyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1991 doğumlu olup inceleme tarihi itibarıyla Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak tutulmaktadır. Başvurucu, bireysel başvuruya konu olayın geçtiği tarihte Burdur İl Millî Eğitim Müdürlüğünde memur olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, terör örgütleriyle veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla irtibatı olduğu gerekçesiyle 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

A. Genel Bilgiler

10. Türkiye'de Fetullah Gülen tarafından kurulan, 1960'lı yıllardan itibaren faaliyette bulunan ve uzun yıllar boyunca dinî bir grup olarak nitelenen bir yapılanma mevcuttur. Bu yapılanma süreç içinde "Cemaat", "Gülen Cemaati", "Fetullah Gülen Cemaati", "Hizmet Hareketi", "Gönüllüler Hareketi" ve "Camia" gibi isimlerle anılmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 22).

11. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -yeniden uzatılmayarak- son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğunu değerlendirmiştir (darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanmaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 12-25). Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

12. Yargı organları birçok kararda FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi, oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu kabul etmiştir. Yargı organları kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliğinin bulunduğunu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğunu ortaya koymuştur (FETÖ/PDY'nin genel özellikleri için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 26; yargı organlarındaki örgütlenme biçimi için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 22; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 11).

13. Örgütlenme şekli olarak gizliliği esas alan FETÖ/PDY'nin üyelerine telkin ettiği

yöntemler, istihbarata karşı koyma olarak nitelendirilebilecek düzeyde güvenlik önlemleridir. Bu bağlamda FETÖ/PDY'nin kurucusu ve lideri olan Fetullah Gülen'in örgüt mensuplarına "Hizmet bir namaz ise tedbir onun abdestidir. Tedbirsiz hizmet abdestsiz namaz gibidir." şeklinde talimat verdiği ifade edilmiştir. Gizliliği sağlamak üzere örgüt tarafından başvurulan yöntemler arasında -diğer pek çok terör örgütünde olduğu üzere- kod adı kullanmak da yer almaktadır. Soruşturma ve kovuşturma makamlarının tespitlerine göre FETÖ/PDY'nin deşifre olmamak için bir tedbir olarak iletişimde başvurduğu temel yöntem yüz yüze görüşmedir, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise kripto programlar üzerinden iletişimdir. Örgüt liderinin "Telefonla görüşme yapanlar hizmete ihanet etmiş olur." şeklindeki talimatı nedeniyle telefonla olağan usulde örgütsel görüşme yapılması yasaktır (bu konuda detaylı bilgi için bkz. Yargıtay 9. Ceza Dairesinin -ilk derece- 28/3/2019 tarihli ve E.2018/12, K.2019/45 sayılı kararı). Bu nedenle örgütsel iletişimde kullanılmak üzere güçlü kriptolu programlar geliştirilmiştir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 22).

B. ByLock Programına İlişkin Açıklamalar

14. FETÖ/PDY'nin örgütsel haberleşme için oluşturduğu ve örgüt mensuplarınca kullanılan iletişim yöntemlerinden birinin ByLock uygulaması olduğu özellikle darbe teşebbüsünden sonra örgütle bağlantılı soruşturma ve kovuşturmalarda tespit edilmiştir (Ferhat Kara, § 23). ByLock haberleşme programıyla ilgili kavramsal açıklamalara, programın tespiti, adli makamlara ulaştırılması ve adli sürece, yüklenmesine ve iletişimde kullanılmasına, genel ve örgütsel özelliklerine, yaygın uygulamalardan ayrılan yönlerine, ByLock verilerinin niteliği, anlamlandırılması ve kişilerle eşleştirilmesine ilişkin arka plan bilgisinin detaylarına Ferhat Kara kararında yer verilmiştir (Ferhat Kara, §§ 23-67).

C. Başvurucuya İlişkin Süreç

15. Burdur İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 6/9/2016 tarihli ihbar yazısıyla FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu düşünülen personelin Burdur Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) bildirilmesi üzerine başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma ve anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlamasıyla soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sırasında, başvurucunun ByLock kaydının bulunduğu tespit edilmiştir.

16. Başvurucu bu kapsamda 5/10/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Burdur Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/10/2016 tarihli kararıyla başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiştir.

17. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca (EGM-KOM) Başsavcılığa sunulan 2/3/2017 tarihli "Yeni ByLock CBS Sorgu Sonucu" başlıklı raporda, başvurucunun kendi adına kayıtlı GSM hattı üzerinden, IMEI numaraları tespit edilen iki ayrı cep telefonu vasıtasıyla ve ilk kez 20/8/2014 tarihinde ByLock iletişim programını kullandığı belirtilmiştir.

18. Başsavcılığın 8/3/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde dava açılmıştır. İddianamede FETÖ/PDY'ye ilişkin açıklamalara yer verildikten sonra başvurucunun durumu değerlendirilmiştir. İddianamede başvurucunun örgütün haberleşme aracı olan ByLock programının kullanıcısı olduğu tespitine yer verilmiştir. Söz konusu haberleşme programının örgüt üyesi olmayanlar tarafından kullanılmasının mümkün olmadığının vurgulandığı iddianamede, başvurucunun ByLock kullanıcısı olmasının onun örgüt içinde yer alma ve örgüte bilinçli olarak destek olma iradesinin varlığının açık delili olduğu belirtilmiştir. İddianamede sonuç olarak

başvurucunun örgüt hiyerarşisine dâhil olduğu kanaati ifade edilmiştir.

19. Başsavcılık, başvurucunun darbe girişimine katıldığına dair delil bulunmadığı gerekçesiyle anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçuyla ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığınaaynı tarihte karar vermiştir.

20. Burdur Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 21/3/2017 tarihinde iddianamenin kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme aynı tarihli tensip zaptıyla Bilgi Teknolojileri Kurumuna müzekkere yazılarak Bylock programının kullanıldığı 35961004626101 ve 35961004126101 IMEI numaralı cep telefonlarının 1/08/2014 tarihi ve sonrasında hangi hatlarda kullanıldığının tespiti ile bu hatların sahiplerinin kimlik ve iletişim bilgilerinin gönderilmesini istemiştir.

21. Mahkeme ayrıca EGM-KOM'dan ByLock yazışma içeriklerinin istenmesine de karar vermiştir.

22. Başvurucu 17/4/2017 tarihinde avukatının hazır bulunduğu duruşmada savunma yapmıştır. Başvurucu, ByLock programını kullanmadığını belirtmiştir. Akıllı telefon kullanmaya başladıktan sonra Apple Store ve Google Play gibi uygulama mağazalarında yeni çıkan uygulamaları zaman zaman indirdiğini ileri süren başvurucu, ByLock programını da bu kapsamda deneme amaçlı indirmiş olabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu son olarak bu programın uygulama mağazalarından indirilmesinin önünde hiçbir engelin bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucunun müdafii de benzer savunmalarda bulunmuştur.

23. Başvurucu 18/4/2017 tarihinde Mahkemeye gönderdiği yazılı savunmasında, biraz daha detaylandırmakla birlikte özü itibarıyla duruşmadaki sözlü savunmasına benzer açıklamalarda bulunmuştur. Başvurucu bunlara ek olarak ByLock'un Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından takip edildiğini örgütün anlaması üzerine ByLock'un güvenilirliği hususunda kafa karıştırmak amacıyla birçok masum insanı sisteme dâhil etmiş olabileceği konusunda basında yer alan haberlere atıfta bulunmuştur.

24. Başvurucu müdafii 16/5/2017 tarihli duruşmada müvekkilinin ByLock kullanıcısı olduğuna dair emniyet birimlerinin bir sayfalık yazısının dışında bir bulgu bulunmadığını, FETÖ/PDY'nin masum kişileri bu programla ilişkilendirmiş olma ihtimalinin bulunduğunu belirtmiştir. EGM-KOM'dan yazılan müzekkerenin cevabının gelmemesi üzerine Mahkeme 7/6/2017 tarihli duruşmada EGM-KOM'un cevabının beklenmesine gerek olmadığına karar vermiştir. İddia makamı 4/7/2017 tarihli duruşmada esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Mütalaada iddianamedeki tespitlere ek olarak başvurucunun 20/08/2014 tarihinden itibaren 145270 ID numarası üzerinden serhat91 kullanıcı adı ve deniz.1225 şifresini kullanarak ByLock kullamaya başladığı belirtilmiştir.

25. KOM tarafından düzenlenip Mahkemeye gönderilen ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'na göre başvurucu adına kayıtlı ve başvurucunun kullanımında olan söz konusu GSM hattı üzerinden ByLock sunucusuna yapılan bağlantı sonucunda oluşturulduğu belirtilen veriler aşağıdaki şekildedir:

i. user-ID numarası "145270", kullanıcı adı "serhat91", şifre "deniz.1225", adı "isa", tespit edilebilen ilk log tarihi: 08:11:2014, son online tarihi "13.12.2014, saat: 10:59:09".

ii. "145270 ID'ye Bağlı İstatistik" başlığı altında "Veri" ve "Log" olarak kategorize edilen tespitlere göre yazışma/mail durumunun aktif/pasif olduğu, gönderilen mail sayısının 28 veri, giriş sayısının 19 log, alınan mail sayısının 3 log, giden arama sayısının 57 veri, alınan

mesaj sayısının 25 log, okunan mail sayısının 2 log ile gönderilen mesaj sayısının 8 log olduğu görülmektedir.

iii. "145270 ID'yi Ekleyenlerin Verdikleri İsimler (Roster)" başlığı altında 3 veri bulunduğu, gerçek kullanıcıları tespit edilen 3 ayrı User-ID kullanıcısından birinin söz konusu user-ID'ye "İSA" şeklinde gözlemlenmektedir.

iv. "145270 ID'nin Eklediklerine Verdiği İsimler (Roster)" başlığı altında 3 veri bulunduğu, bu bölümde de user-ID numaraları kendileriyle eşleştirilen ve bu user-ID'yi ekleyen aynı kişilere ait user-ID, ad-soyad, T.C. kimlik numarası ve meslek bilgilerine yer verildiği tespit edilmektedir.

v. "145270 ID'nin Katıldığı Gruplar ve Grupların Kişi Listesi" başlığı altında toplam 1 grup bulunduğu, bu grupta da gruba dâhil olan user-ID numaralarına ve bu numaraların tespit edilebilen kullanıcılarına ait kimlik bilgilerine yer verildiği anlaşılmaktadır.

vi. "145270 ID'ye Bağlı Kişi Listesi" başlığı altında bu user-ID'yi ekleyen ve yine bu User-ID'nin eklediği aynı 3 user-ID numarasına ve bu numaraların kullanıcılarına ait kimlik bilgilerine yer verildiği görülmektedir.

vii. "145270 ID'nin Arama Kayıtları" başlığı altında, söz konusu program kullanılarak farklı ByLock kullanıcılarıyla yapılan 85 arama kaydına dair tespitlere yer verildiği gözlemlenmektedir.

26. Başvurucu, Mahkemenin 19/7/2017 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan neticeten 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Mahkeme ayrıca hükümle birlikte başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Mahkûmiyet gerekçesinde, başlangıçta terör kavramının hukukumuzdaki yeri açıklanmış; sonrasında hem FETÖ/PDY'nin kuruluşu, amaçları ve yapılanmasıyla ilgili olarak hem de ByLock iletişim programına, bu programa dair verilerin hukuka uygun delil olduğuna ve programın örgüt üyelerinin kullanımına sunulmuş örgütsel amaçlı bir uygulama olduğuna dair açıklamalara yer verilmiştir. Mahkûmiyete gerekçe olarak başvurucunun 145270 (Mahkeme kararında sehven 15270 biçiminde yazılmıştır.) user-ID numarası üzerinden serhat91 kullanıcı adıyla ByLock kullandığının tespit edildiği belirtilmiş ve bu haberleşme programının kullanılmasının tek başına örgüt üyeliği suçunun işlendiğini gösterdiği ifade edilmiştir. Mahkeme; görüşme içeriklerinin davanın sonucunu etkilemeyeceğinin değerlendirildiğini, bu sebeple görüşme içeriklerinin beklenmesine gerek görülmeden karar verildiğini vurgulamıştır.

27. Başvurucu bu karara karşı 25/7/2017 tarihinde istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde, başvurucunun örgütün hiyerarşik yapısı içinde bulunulduğunu gösteren herhangi bir delil mevcut olmadan salt ByLock uygulamasının kullanılmış olduğuna dayanılmasının hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 22/9/2017 tarihinde istinaf istemini esastan reddetmiştir.

28. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, temyiz edilmesi üzerine Mahkemenin 27/2/2018 tarihli mahkûmiyet hükmüne yönelik olarak verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını onamıştır. Nihai karar 17/5/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

29. Başvurucu 6/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

30. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Ferhat Kara, §§ 83-110.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Gözaltı Kararının Hukuka Aykırı Olduğuna İlişkin İddia

32. Başvurucu; gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

33. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

34. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddiaları ile olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37). Somut olayda başvurucunun bu kapsamda kalan iddiaları bakımından anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına, Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına ve Tutukluluğa Etkili Bir Şekilde İtiraz Edilemediğine İlişkin İddialar

36. Başvurucu, somut delillere dayalı kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleri bulunmadan tutuklandığını ifade ederek tutuklanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yirmi aydan fazla bir süre tutuklu kaldığını, avukatıyla görüşmesinin teknik araçlarla kayda alınması sebebiyle itiraz dilekçesinin hazırlanması sırasında avukat yardımından etkili bir şekilde yararlanamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

38. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı kararı sonrasında yapılması hâlinde,

tutukluluğun devamı kararına itiraz edilmemiş ise kararın verildiğinin öğrenildiği tarihten itibaren, itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Fırat İşgören, B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34).

39. Somut olayda başvurucu tarafından ilk derece mahkemesince hükümle -19/7/2017 tarihli mahkûmiyet kararıyla- birlikte verilen tutukluluğun devamı kararına itiraz edildiğine yönelik bir bilgi ve/veya belge bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurunun, ilk derece mahkemesinin nihai kararının tefhimle öğrenildiği 19/7/2017 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Buna göre 6/6/2018 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

41. Başvurucu; ByLock kullanmadığını, ByLock verilerinin ne şekilde tespit edildiğinin belli olmadığını, bu sebeple hukuka aykırı olduğunu ve bu verilerin hakkında verilen mahkûmiyet kararına dayanak alınamayacağını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca istihbarat birimlerinin elde ettiği verilere dayalı olarak mahkûm edilmesinin suç ve cezaların kanuniliği ilkesine de aykırı olduğunu ifade etmiştir.

42. Bakanlık görüşünde;

i. Başvurucunun, avukatı huzurunda yaptığı savunmasında ByLock programını deneme amaçlı indirmiş olabileceğini ifade ettiği belirtilmiştir. Başvurucunun avukatının da "Müvekkil de bu programı indirdiğini söylemektedir." şeklinde beyanda bulunarak başvurucunun programı indirdiğini teyit ettiği ifade edilmiştir.

ii. Başvurucunun takip eden duruşmalarda ByLock delilinin kabul edilebilirliğiyle ilgili görüşlerini detaylı bir biçimde açıklama imkânı bulduğuna işaret edilmiştir. EGM-KOM'dan gelen müzekkere cevapları başvurucuya okunarak başvurucunun dosya kapsamında olan belgelerden bilgi sahibi olmasının sağlandığına ve bunlara karşı kendi argümanlarını sunmasına fırsat tanındığına değinilmiştir.

iii. Mahkemenin ByLock programının örgütün gizli haberleşme aracı olduğunu kapsamlı bir tartışmanın sonucunda ortaya koyduğu açıklanmıştır. Yine Mahkemenin ByLock uygulamasından elde edilen verilerin delil değerinin bulunup bulunmadığını detaylı bir şekilde tartıştığının altı çizilmiştir. Mahkemenin, ByLock verilerini delil olarak kabul ederken toplumun ağır basan menfaatlerini gözettiğine vurgu yapılmıştır. Başvurucu savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun bu konuda ayrıntılı açıklamada bulunmadığı belirtilmiştir.

iv. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararları ile Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri başvurusuna ilişkin kararda ByLock iletişim sistemine dair inceleme ve tespitlerin bulunduğu kısımlara yer verilmiştir.

v. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin delillerin kabul edilebilirliğiyle ilgili içtihadına yer verildikten sonra başvurucunun tüm yargılama boyunca avukatla temsil edildiği, dosyaya sunulan bilgi ve belgelerin kendisine de verildiği ve bunlar

üzerinde yorum yapma imkânı elde ettiği belirtilmiştir. Başvurucunun yargılama boyunca tüm usul güvencelerinden yararlandırıldığı ifade edilmiştir.

vi. ByLock programının kullanıldığının tespit edilmesi hâlinde destekleyici delil ihtiyacının yoğunluğunun azalacağı vurgulanmıştır. Somut olayda Mahkemenin ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan user-ID, kullanıcı adı ve şifre bilgilerine kararında yer vererek vicdani kanaate ulaştığının ve mahkeme kararının Yargıtay tarafından da onandığının altı çizilmiştir. Sonuç olarak Mahkemenin ulaştığı kanaatin adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği düşüncesi açıklanmıştır.

43. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, esasen başvuru formunu tekrarlamıştır. Başvurucu ek olarak herhangi bir CGNAT kaydı gösterilmediği için bağlantıların nereden yapıldığını bilmediğini, bu sebeple CGNAT kayıtları ile HTS kayıtlarını karşılaştırma imkânı elde edemediğini ve dolayısıyla ByLock iddiasının aksini ispatlama imkânından mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

44. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

45. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı bünyesindeki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir. Öte yandan başvurucunun suç ve cezaların kanuniliği ilkesi çerçevesinde ileri sürdüğü iddiaların da özünde hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla ilgili olduğu ve bu kapsamda incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

47. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, kanuni bir temele dayanmadan veya hukuka aykırı şekilde elde edilen delillerin yargılamada kullanılmasıyla ilgili olarak ileri sürülen iddiaları adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelemiş, bu konudaki ilkeleri belirlemiştir (birçok karar arasından bkz. Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, §§ 42-51; Yaşar Yılmaz, B. No: 2013/6183, 19/11/2014, §§ 38-60). Buna göre Anayasa Mahkemesinin görevi, belirli delil unsurlarının hukuka uygun şekilde elde edilip edilmediğini tespit etmek değildir. Anayasa Mahkemesinin görevi, hukuka aykırı olduğu ilk bakışta anlaşılabilen veya derece mahkemelerince hukuka aykırı olduğu tespit edilen delillerin yargılamada tek veya belirleyici delil olarak kullanılıp kullanılmadığını ve bu hukuka aykırılığın bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmamasına etkisini incelemektir (Orhan Kılıç, § 46). Somut başvuruda anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

(a) ByLock Sunucusundan Elde Edilen Veriler Açısından

48. Ferhat Kara kararında ByLock sunucusundan elde edilen verilerin adli makamlara ulaştırılmasına ilişkin sürecin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlaline yol açıp açmadığı incelenmiştir (Ferhat Kara, §§ 126-136). Anılan kararda 1/1/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun ilgili maddelerine yer verilerek söz konusu Kanun'un ülkenin anayasal düzeninin korunması ve millî güvenliğin sağlanması amacı ile terör faaliyetlerinin eyleme dönüşmeden belirlenebilmesi için MİT'e ilgili kişi ve gruplar hakkında teknik yöntemlerle bilgi ve veri toplama, topladığı bu bilgileri analiz etme yetkisi verdiği belirtilmiştir. Kararda, demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla terör örgütü gibi son derece karmaşık yapılarla etkin bir şekilde mücadele edilmesi ve bu tür örgütlerin gizli yöntemlerle takip edilmesi için istihbarat organlarına ve dolayısıyla bunların gizlilik taşıyan istihbarat yöntemlerine duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır (Ferhat Kara, §§ 129, 130).

49. Söz konusu kararda; FETÖ/PDY hakkında yürütülen soruşturmaların niteliğine, örgütün yargı yetkisini kendi hedefleri doğrultusunda araçsallaştırması neticesinde yürüttüğü operasyonlarla ilgili olarak sonradan başlatılan soruşturmalara ve nihayetinde de darbe teşebbüsündeki rolüne değinildikten sonra istihbarat organlarının FETÖ/PDY'nin ulusal güvenlik üzerinde oluşturduğu tehdidin yaklaşan bir tehlikeye dönüşmekte olduğunu değerlendirerek bu konuda istihbarat çalışmaları yapmasının, örgütün faaliyetlerini yaklaşan bir tehdit olarak değerlendirmesinin ve bu kapsamda istihbarat çalışmalarında bulunmuş olmasının hukukiliğinin ve yerindeliğinin takdirinin Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı vurgulanmıştır (Ferhat Kara, §§ 131, 132). Kendi görev alanındaki bir konuyla (terörle mücadele) bağlantılı ve bir yasal temele dayalı olarak öğrenilen somut bir verinin yetkili adli makamlara bildirilmesinden ibaret olan bu eylemin bir istihbarat organı olan MİT tarafından adli kolluk faaliyeti yürütüldüğü şeklinde yorumlanamayacağı ifade edilmiştir. MİT'in delil toplama amacına yönelik bir çalışmanın sonucunda değil FETÖ/PDY'nin millî güvenlik üzerinde tehlike oluşturduğunun başta MGK olmak üzere kamu makamları tarafından değerlendirildiği bir dönemde bu yapılanmanın faaliyetlerinin tespiti için yürüttüğü istihbarat çalışmalarında söz konusu dijital materyallere rastladığına dikkat çekilmiştir (Ferhat Kara, § 133). MİT'in görevi kapsamındaki bir çalışması esnasında rast geldiği dijital materyalleri, içeriğinde suça konu olguların bulunup bulunmadığının incelenmesi -bu bağlamda maddi gerçeğe ulaşılması- için ilgili adli makamlara/soruşturma mercilerine iletmesinin -sadece teslim eden kurumun niteliğinden dolayı- o verileri hukuka aykırı kılmayacağının altı çizilmiştir (Ferhat Kara, § 134).

50. Kararda sonuç olarak anayasal düzeni ortadan kaldırmayı amaçlayan bir terör örgütüyle ilgili istihbarat çalışmaları sırasında rastlanan ByLock uygulamasına ilişkin verilerin bu örgütle ilgili olarak yürütülen soruşturmalar/yargılamalarda maddi gerçeğe ulaşılmasına katkı sunması amacıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesinde ilk bakışta göze çarpan bir hukuka aykırılığın bulunmadığı gibi hukuka aykırı olduğuna dair derece mahkemelerince yapılmış bir tespitin de olmadığı vurgulanmış, ByLock iletişim sistemine ilişkin dijital materyallerin ve bu materyallerle ilgili olarak düzenlenen teknik raporun Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına ulaştırılmasının bariz takdir hatası veya açıkça keyfî bir uygulama olmadığı kanaatine varılmıştır (Ferhat Kara, § 136).

51. Mevcut başvuruda Ferhat Kara kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir

neden bulunmamaktadır.

(b) ByLock Verilerinin Adli Makamlara Ulaştırılmasından Sonraki Süreç Yönünden

52. FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. KOM tarafından Başsavcılığa sunulan 2/3/2017 tarihli "Yeni ByLock CBS Sorgu Sonucu" başlıklı raporda, başvurucunun kendi adına kayıtlı GSM hattı üzerinden, IMEI numaraları tespit edilen iki ayrı cep telefonu vasıtasıyla ve ilkin 20/8/2014 tarihinde olmak üzere ByLock iletişim programını kullandığı belirtilmiştir. Başvurucu, Mahkemenin 19/7/2017 tarihli kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edilmiştir. Mahkûmiyet gerekçesinde, başvurucunun 145270 ID numarası üzerinden serhat91 kullanıcı adıyla ByLock kullanmasına dayanılmıştır. Bu tespit KOM tarafından Mahkemeye gönderilen ByLock tespit ve değerlendirme tutanağına istinaden yapılmıştır. Kararda, bu haberleşme programının kullanılmasının tek başına örgüt üyeliği suçunun işlendiğini gösterdiği ifade edilmiştir. Mahkeme; görüşme içeriklerinin davanın sonucunu etkilemeyeceğini, bu sebeple görüşme içeriklerinin beklenmesine gerek görülmeden karar verildiğini vurgulamıştır.

53. Buna göre mahkûmiyetin belirleyici delili başvurucunun ByLock isimli programı kullandığının tespit edilmesidir. Başvurucu; ByLock verilerinin hukuka aykırı olduğunu, hiçbir surette mahkûmiyete gerekçe yapılamayacağını iddia etmektedir.

54. Ferhat Kara kararında ByLock programına ilişkin verilerin adli makamlara ulaştırılmasından sonraki süreç yönünden şu değerlendirme yapılmıştır (Ferhat Kara, §§ 139-140):

"139. ByLock sunucusuna ilişkin dijital materyallerin ve bu materyallere ilişkin olarak düzenlenen teknik raporun Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesi üzerine bu aşamadan itibaren soruşturma işlemleri 5271 sayılı Kanun'a göre yürütülmüştür. Bu kapsamda söz konusu dijital materyaller üzerinde 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesine göre inceleme, kopyalama ve çözümleme işlemi yapılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinden talepte bulunulmuştur. Anılan talep üzerine Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği "dijital materyaller üzerinde inceleme yapılması, kopya çıkarılması ve kopya üzerinde bilirkişi incelemesi yapıl[masına]" karar vermiştir.

140. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararında da ByLock iletişim sistemindeki veri tespitlerinin 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesi kapsamında kaldığı vurgulanmıştır. Anılan karara göre internet ortamında gerçekleştirilen iletişime ilişkin kayıtlar bilgisayar kütüğünde kayıt altına alındığından bu iletişim kayıtları hakkında 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince arama, kopyalama ve elkoyma tedbirleri uygulanabilir.Yargıtaya göre 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesindeki "bilgisayar kütükleri" ifadesi teknik anlamda sadece masaüstü ve dizüstü bilgisayarlarda bulunanları değil CD, DVD, flash disk, disket, hard disk vs. tüm çıkarılabilir bellekler, telefon vb. dijital tabanlı mobil cihazlar da dâhil olmak üzere herhangi bir bilgi işlem veya veri toplama araç ya da gerecinde bulunabilecek tüm dijital dosyaları kapsamaktadır. Uygulanan koruma tedbiri açısından Yargıtay ve derece mahkemelerince yapılan tespit ve değerlendirmelerin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği görülmüştür."

55. Adli makamlar, teslim edilen dijital materyallerin gerçekliği veya güvenirliği ile ilgili olarak gerekli araştırma, inceleme ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Adli makamlara teslim edilen bu veriler teknik birimlerce incelenmiş ve anlamlandırılmıştır. Savunma tarafı

da -silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun şekilde- başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğu yönündeki delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma imkânı da elde etmiştir (aynı yönde bkz. Ferhat Kara, § 141).

56. Sonuç olarak somut olayda ByLock verilerinin kanuni bir temele dayanmadan veya hukuka aykırı şekilde elde edildiğine yönelik iddialar açısından bir ihlal bulunmamaktadır.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. ByLock'un Mahkûmiyet Kararında Tek veya Belirleyici Delil Olarak Kullanılamayacağına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

58. Başvurucu, Yargıtay kararları gözetildiğinde ByLock'un tek başına delil olarak kullanamayacağını vurgulamış ve sonuç olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

59. Bakanlık görüşünde, Mahkemenin gerekçeli kararında delil olarak sıraladığı bilgi ve belgelere vurgu yapılmış; başvurucu ve müdafiinin söz konusu verilere karşı iddia ve itirazlarını dile getirme fırsatı elde ettiği belirtilmiş ve ayrıca delillerin değerlendirilmesinin derece mahkemelerinin yetkisinde olduğu ifade edilmiştir.

60. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, esasen başvuru formunu tekrarlamıştır. Başvurucu ayrıca silahların eşitliğinin temin edilebilmesi için MİT'in elde edip kolluk birimlerine teslim ettiği ByLock'a ilişkin elektronik verilerin tümünün kendisine de verilmesi gerektiğini, bunun yapılmamış olması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini savunmuştur.

61. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında, ByLock'a ilişkin elektronik verilerin tümünün kendisine verilmediği iddiasını -daha önce bireysel başvuru formunda dile getirmemiştir- ileri sürmüştür. Başvurucunun bu şikâyetinin bu aşamada değerlendirilmesi mümkün değildir. Aksinin kabulü hâlinde bir kez bireysel başvuru yapıldıktan sonra başvuru sonuçlandırılıncaya kadar başvuru dosyasına her türlü hak taleplerinin sunulması kaçınılamaz bir hâl alır ve bireysel başvuru için öngörülen usul kuralları da anlamsız hâle gelir (Ümüt Demir, B. No: 2012/1000, 18/9/2014, § 31).

b. Değerlendirme

62. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

63. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen

güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme "kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi" olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

64. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açıkça keyfî ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara, § 47).

65. Somut olayda başvurucu, mahkûmiyet kararında ByLock verilerinin belirleyici delil olarak kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden hangisinin ihlal edildiğini açıkça belirtmemiştir. Başvurucunun bu ihlal iddiasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden biri ya da birkaçı yönünden incelenmesi de mümkün görünmemektedir. Bu durumda geriye, Mahkemenin ByLock verilerini mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanmasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olup olmadığının değerlendirilmesi kalmaktadır. Bunun için öncelikle ByLock verilerinin delil olarak kullanılması ile ilgili sürecin ne şekilde geliştiğinin ve daha sonra Mahkemenin buna ilişkin değerlendirmesinin incelenmesi gerekir (benzer yönde bkz. Ferhat Kara, § 150).

66. Ferhat Kara kararında ByLock programından elde edilen verilerin mahkûmiyete esas alınması yönünden şu değerlendirmeler yapılmıştır (Ferhat Kara, §§ 151-160):

"151. Soruşturma birimleri adli makamlara hitaben ByLock programının gizliliğini sağlamaya dönük teknik özelliklerine, kullanım şekline, şifrelenme biçimine, cihaza yüklenme yöntemine, kullanım alanlarına ve amacına yönelik olarak ayrıntılı bilgiler içeren teknik ve kronolojik raporlar düzenlemiştir. Raporlarda ByLock programının yaygın ticari mesajlaşma programlarından farklılıklarına ve örgütsel özelliklerine değinilmiştir. Örneğin yaygın ticari mesajlaşma programlarında kolay yükleme, rehberdeki kişilerin programa senkronize olması, telefon numarası ve e-posta ile kimliğin tespiti ve şifreleme hususlarına öncelik verildiği hâlde ByLock programının bunların aksine yüklemeyi, sisteme dâhil olmayı ve kişilerle iletişime geçmeyi zorlaştırdığı, kullanıcı kimliğinin kısmen veya tamamen tespitini sağlayan herhangi bir veriyi kayıt işlemlerinin hiçbir aşamasında talep etmediği belirtilmiştir.

152. Mesajlaşma ve e-postalarda örgüt mensuplarının ifadelerinde beyan etmiş oldukları örgütsel bazı kısaltmalara ve örgüte ait literatüre yer verilmiştir. İletişim kurabilmek için her iki kullanıcının birbirini eklemesinin gerekmesi, programın örgütsel hücre tipine uygun şekilde kurgulandığının işareti olarak değerlendirilmiştir. Darbe teşebbüsü sonrasında

yürütülen soruşturma ve/veya kovuşturmalara ait dosyalardaki ifadelerde, ayrıca örgüt üyelerinin gönderdikleri mesaj ve elektronik postalarda bu programın örgütsel iletişimi sağlamak üzere oluşturulan bir haberleşme aracı olduğu ve bu amaçla kullanıldığı belirtilmiştir.

153. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararında soruşturma makamları tarafından tespit edilen teknik veri ve bilgiler ile FETÖ/PDY'nin örgütlenme şekli ve özellikleri birlikte dikkate alınarak ByLock'un çalışma sistematiği ve yapısı itibarıyla münhasıran FETÖ/PDY mensuplarının kullanımına sunulan bir program olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yargıtay içtihatlarında ByLock iletişim sisteminin FETÖ/PDY mensuplarının kullanması amacıyla oluşturulan bir ağ olduğu belirtilmiş; bu nedenle de örgüt talimatı ile bu ağa dahil olunduğunun ve gizliliği sağlamak için haberleşme amacıyla kullanıldığının her türlü şüpheden uzak, kesin kanaate ulaştıracak teknik verilerle tespiti, kişinin örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak kabul edilmiştir (bkz.§§ 94, 97, 104).

154. Yargıtay kararlarından anlaşıldığı üzere ByLock verileri esas olarak iki kaynağa dayanmaktadır. Bunlardan ilki ByLock sunucusundan elde edilen ve MİT'in adli makamlara iletmesinden sonra teknik birimlerce hâkimlik/mahkeme kararına istinaden üzerinde inceleme yaptığı verilerdir. İkincisi ise ByLock sunucusuna ait hedef IP'lere Türkiye'den hangi IP'lerden erişildiğini gösteren CGNAT kayıtlarıdır. Bu bağlamda yargı organları ByLock kullanıcısının gerçekte kim olduğunu ve kişinin örgüt içindeki hiyerarşik konumunun ne olduğunu belirlerken bu hususta önemli bilgiler içeren ByLock sunucusu verilerinden faydalanmaktadır. Bu kapsamda ByLock sunucusunda kaydı olan kullanıcıların user-ID numaraları, kullanıcı adı ve şifre bilgilerinin, bağlantı tarihinin, bağlantıyı yapan IP adresinin, hangi tarihler arasında kaç kez bağlantı yapıldığının, haberleşmelerin kimlerle gerçekleştirildiğinin tespiti mümkün olabilmektedir.

155. Yargıtay kararlarında operatörler tarafından tutulan CGNAT (HIS) kayıtlarının ise kişilerin ByLock kullanım durumlarının kesin olarak belirlenmesi bakımından bir çeşit üst veri olduğu, CGNAT kayıtlarının özet veri olması nedeniyle bir iz ve emare niteliğinde bulunduğu ve tek başına kişinin gerçek ByLock kullanıcısı olduğunu göstermeyeceği belirtilmiştir. Anılan kararlarda, kişilerin iradeleri dışında ByLock sunucularına yönlendirilmiş olma olasılığının da gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Kararlarda ayrıca kişinin, henüz bir ByLock user-ID numarası ile eşleştirilememekle birlikte ByLock sunucusuna bağlantı yaptığının CGNAT kayıtlarıyla tespit edilmesi hâlinde gerçek ByLock kullanıcısı olması ihtimalinin yanında ByLock sunucularına tuzak yöntemlerle (Morbeyin vb.) yönlendirilmiş olma olasılığının da bulunduğu vurgulanmıştır. Yargıtay bu gibi durumlarda eksik araştırma sonucu mahkûmiyet kararı verilemeyeceğini belirtmiştir (bkz. §§ 97, 104/c).

156. Yargı kararları ile adli ve teknik raporlarda belirtildiğine göre ByLock programının indirilmesi, mesajlaşma/haberleşme için yeterli değildir. Kayıt esnasında öncelikle kullanıcının bir kullanıcı adı ile parola üretmesi gerekmektedir. Haberleşme/mesajlaşma için ise kayıt sırasında kullanıcılarca belirlenen ve kullanıcıya özel olan kullanıcı adı/kodunun bilinmesi ve arkadaş ekleme işleminin karşı tarafça onaylanması zorunluluğu vardır. Karşılıklı ekleme olmaksızın iletişime geçilme imkânı bulunmamaktadır. Yargıtay kararlarında ByLock tespit ve değerlendirme tutanağının kişinin hukuki durumunun belirlenmesi bakımından önemli olduğu belirtilmiştir. Anılan tutanak, ByLock sunucusunda kaydı olan kullanıcının user-ID numarası, kullanıcı adı ve şifre bilgileri ile sunucuda tespit

edilen log kayıtları gibi verilerin ve varsa mesaj/e-posta içeriklerinin çözümünü, bu kişinin kurduğu ya da katıldığı gruplara kayıtlı diğer kullanıcıların birbirleriyle olan ilişkisini ortaya koyan bir belgedir. Kararlarda, kişinin örgütsel gizliliği sağlama ve haberleşme amacıyla ByLock sistemine girdiğinin ve bu sistemi kullandığının kanıtlanmasında ByLock tespit ve değerlendirme tutanağı ve CGNAT kayıtlarını içeren belgelerin önem taşıdığı belirtilmektedir (bkz. §§ 97, 104/d-i).

157. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 27/6/2019 tarihli ve E.2018/16-418, K.2019/513 sayılı kararında da user-ID'nin kişiyle eşleştirilmesine ilişkin tespite rağmen dosyadaki diğer delillere bağlı olarak user-ID numarasının farklı bir kişiye ait olduğu yönünde bir şüphe oluşabileceğine değinilmiştir. Buna göre sanık adına kayıtlı GSM ya da ADSL aboneliğinin veya bu abonelikler üzerinden internete bağlanan cihazların bir başkası tarafından kullanıldığına, bu abonelikler üzerinden kurulan internet bağlantısı için gerekli şifre gibi bilgilerin sanık tarafından başkalarıyla paylaşıldığına ya da başkaları tarafından hukuka aykırı olarak ele geçirildiğine yönelik savunmalar söz konusu olduğunda bu konuda gerekli araştırma ve incelemelerin yapılması gerekmektedir. User-ID bilgisi içeren tutanakların sanığın aboneliğini ya da cihazını kullandığını iddia ettiği kişiyle ilgili olarak yapılacak araştırmalar sonucunda elde edilecek verilerle birlikte değerlendirilmesi gerekir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli görülmesi hâlinde KOM'un güncel ByLock sorgu sonuçlarına dair raporu ile varsa CGNAT ve HTS kayıtları da getirtilip incelenmelidir.

158. Adli ve teknik raporlar ile Yargıtay kararlarına göre, Bylock'un varlığı, örgütsel önemi ve gizliliği ile nasıl kurulup kullanılacağı ve diğer kişilerle iletişime geçilmesi için arkadaş ekleme işleminin ne şekilde yapılacağı hususlarında başka bir örgüt mensubu tarafından kişinin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Yine adli birimlerin yaptığı araştırmalara göre ByLock programında kullanım kılavuzu, sık sorulan sorular ve geri bildirim alanı gibi bölümlere yer verilmemiştir. Dolayısıyla örgütsel amaçla kullanılması için tasarlanmış bu programı örgütle irtibatı olmayan bir kişinin -genel uygulama mağazaları ile bazı internet sitelerinde rastlayarak indirmesi durumunda bile- bir örgüt mensubunun yardımı olmaksızın kullanması ve başka kişileri arkadaş olarak ekleyip onlarla iletişim kurması imkânı bulunmamaktadır. Adli işlemlerde de programın cihaza indirilmesi değil anılan uygulamaya kayıt olunması ve örgütsel amaçla kullanılması esas alınmıştır. Nitekim adli makamların tespitlerine göre sırf ByLock'u cihazına indirdiği gerekçesiyle kimse hakkında soruşturma başlatılmamıştır. Buna rağmen aksinin iddia edilmesi hâlinde soruşturma ve yargı organlarınca bu hususun araştırıldığı görülmektedir (bkz.§ 98).

159. Yapılan bu açıklamalar ışığında derece mahkemelerince ByLock'a ilişkin olarak yapılan tespit ve değerlendirmelerin olgusal temellerden yoksun olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda derece mahkemelerince ByLock uygulaması yönünden değerlendirme yapılırken ve bu çerçevede anılan programdaki veriler kişilerle (sanıklarla) eşleştirilirken delilden kişiye (sanığa) ulaşılması yöntemi esas alınmaktadır. Öte yandan bu değerlendirmeler tek bir verinin hükme esas alınması yoluyla değil farklı kaynaklardan elde edilen bilgi, belge, kayıt ve verilerin birbirleriyle karşılaştırılarak teyit edilmesine dayanmaktadır. Suç isnadı altındaki kimseler de ByLock kullanıcısı olduklarını gösterir delillerin gerçekliğine ve sıhhatine itiraz etme ve bunlara yönelik her türlü iddia ve taleplerini dile getirme imkânına soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin her aşamasında sahiptir. Nitekim kanun yolu denetimi yapan merciler de bu iddiaların yeterince incelenmediği durumlarda mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına karar vermektedir (bkz. §§ 97-104). Dolayısıyla Yargıtayın ve derece mahkemelerinin ByLock'a yönelik yaklaşımının

kategorik olmadığı anlaşılmaktadır.

160. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemelere aittir. Bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Dolayısıyla bir delilin tek başına örgüt üyeliği suçunun sübutunda yeterli olup olmadığını değerlendirmek derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemeleri sanık ile doğrudan doğruya temasta olduğu ve delilleri ilk elden inceleme fırsatı bulduğu için bu konuda Anayasa Mahkemesine kıyasla daha elverişli konumdadır."

67. Söz konusu kararda; yapısı, kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan kriptolu iletişim ağının bir kimse tarafından kullanılmasının terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınmasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilmemiş; ByLock'un mahkûmiyet hükmünde tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasına ilişkin iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu kabul edilmiştir (Ferhat Kara, § 161).

68. Somut olayda başvurucunun terör örgütü üyeliği suçundan mahkûm olmasında dayanılan tek delil ByLock kullanıcısı olmasıdır. Başvurucu, derece mahkemelerindeki yargılamanın tüm aşamalarında ByLock kullanıcısı olduğu iddiasına karşı herhangi bir itiraz öne sürmemiştir. Başvurucu ayrıca ByLock sunucusuna bağlantı sağlayan telefonların kendisine ait olmadığını veya bu telefonların kendisi dışında birileri tarafından kullanıldığını da iddia etmemiştir. Aksine başvurucu, IMEI numarası verilen iki telefonun da kendisine ait olduğunu ve kendisinin kullanımında bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak söz konusu programı uygulama mağazalarından indirmiş olabileceğini savunmuştur. Başvurucu bu sebeple mesajlaşma içeriği hakkında araştırma yapılmasının önemli olduğunu fakat Mahkemenin bunu yapmadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca Morbeyin ve benzeri uygulamalar sebebiyle ByLock kullanıcısı olarak gözükmüş olabileceğini savunmuştur.

69. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun kendi kullanımındaki cihazlar ve GSM aboneliği vasıtasıyla ByLock sunucusuna bağlanıp bir user-ID alarak bu sisteme dâhil olmasını ve programı örgütsel haberleşmenin gizliliğini sağlamak amacıyla kullanmasını örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak değerlendirmiştir. Teknik incelemeler sonucu 145270 user-ID numarası sanığın ByLock sunucusuna bağlanırken kullandığı IP numaralarıyla ilişkilendirilmiş, bu user-ID'ye bağlı kurtarılabilen tüm diğer verilere de ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer verilmiştir. ByLock sorgu sonucuna dair raporda, bu hattın kullanıldığı tespit edilen cihazların başvurucunun kullandığını duruşma aşamasında beyan ettiği modellerdeki cep telefonları olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme, bu değerlendirmeyi yaparken ByLock sunucusundan elde edilen ve ayrıntıları ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nda yer alan verilere dayanmıştır. Söz konusu ByLock Tespit Değerlendirme Tutanağı başvurucuya verilmiş ve buna karşı itirazlarını öne sürme fırsatı tanınmıştır. Yapısı, kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla sadece FETÖ/PDY mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan kriptolu iletişim ağının başvurucu tarafından kullanılmasının terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınması, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla ByLock'un mahkûmiyette tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasına ilişkin iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

70. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Bilirkişi İncelemesi Yaptırılmadığına İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

71. Başvurucu, Mahkemenin CGNAT ve HTS kayıtlarını getirtmeden ve bunlar üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırtmadan karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

b. Değerlendirme

72. Anayasa Mahkemesine başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvurusunda belirtmesi şarttır. Başvuruda kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19).

73. Ancak başvurucu, bireysel başvuru formunda söz konusu iddialar hakkında yeterli açıklamada bulunmamış ve iddiasını temellendirmemiştir. Başvurucu, bilirkişi incelemesi yaptırılması gerektiğini belirtmişse de hangi nedenle buna ihtiyaç bulunduğuna ve bilirkişinin hangi hususu açıklığa kavuşturacağına dair bir açıklama yapmamıştır. Başvurucunun CGNAT ve HTS kayıtlarının getirtilmesini ve bunlar üzerinde bilirkişi incelemesi yapılmasını talep ettiğine ilişkin bir delil de Anayasa Mahkemesine ibraz edilmemiştir. Diğer bir ifadeyle başvurucunun ByLock verilerinin kendisiyle ilgili yargılamada kullanılmasının ortaya çıkardığı somut sorunları derece mahkemeleri önünde dile getirip bu kapsamda gerekli araştırma ve incelemelerin yapılmasını istediğine ancak derece mahkemelerinden yanıt alamadığına dair bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

74. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun bilirkişi incelemesi yapılmadığına dair iddiasının temellendirilmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltına almanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması ve tutukluluğa etkili bir şekilde itiraz edilememesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. ByLock'un mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılamayacağına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Bilirkişi incelemesi yapılmadığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEDAT POLAT

B. No: 2018/29833 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/29833

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEDAT POLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/29833)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Sedat POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 6/4/2011 tarihinde açtığı dava 13/6/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 3/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini belirterek bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddiaların karar sonucuna ilişkin olduğu anlaşıldığından anılan iddialar için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 7 yıl 2 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Başvurucu, tazminat talebinde bulunmadığından ve makul sürede yargılanma hakkının ihlali yeniden yargılamayı gerektirmediğinden ihlalin tespiti ile yetinilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 8. İdare Mahkemesine (E:2015/1573, K:2015/1840) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜNEY ECZACILARI ÜRETİM TEMİN VE DAĞITIM KOOPERATİFİ

B. No: 2018/34175 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34175

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜNEY ECZACILARI ÜRETİM TEMİN VE DAĞITIM KOOPERATİFİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34175)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Güney Eczacıları Üretim Temin ve Dağıtım Kooperatifi

Vekili : Av. Zübeyde COŞKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 8/9/2011 tarihinde açtığı dava 10/4/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 15/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğu anlaşıldığından ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 6 yıl 7 ay gibi bir süre zarfında sonuçlanan yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında net 12.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Mersin 2. Vergi Mahkemesine (E:2011/1148, K:2012/67) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Üçüncü Dairesine (E:2016/142190, K.2018/1970) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CANAN ATAKAN

B. No: 2018/34185 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34185

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANAN ATAKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34185)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Canan ATAKAN

Vekili : Av. Altan BALANTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun Ankara 4. ve 14. idare mahkemelerinde 2009 ve 2010 yılında açtığı davalar 2018 yılında kesin olarak sonuçlanmıştır. Dosya içeriğinden, başvurucunun Ankara 14. İdare Mahkemesi nezdinde açtığı dava için makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle lehine Tazminat Komisyonu tarafından ödeme yapıldığı anlaşılmaktadır.

9. Başvurucu 23/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 8yıl gibi bir sürede tamamlanan yargılama sürecinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 14.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 4. İdare Mahkemesine (E:2010/1040, K:2011/1226) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEFER KIZILKAR

B. No: 2018/34835 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34835

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEFER KIZILKAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34835)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Sefer KIZILKAR

Vekili : Av. Mahmut VEFA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 19/4/2005 tarihinde başlattığı yargısal süreç 13/9/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 20/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ve bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de mülkiyet hakkına ilişkin meşru beklenti, bir kanun hükmüne veya bir içtihada dayalı olarak ortaya konulamadığından söz konusu iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Bu hususlara ek olarak Anayasa Mahkemesi 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan

yargılamalarda komisyonların belli bir dönem içinde geçici olarak olağanüstü iş yükü artışı ile karşılaşmasından kaynaklanan gecikmelerde, kamu otoritelerince zamanında ve yeterli tedbirlerin alınmış olup olmadığını da gözönünde bulundurmaktadır. Gerekli tedbirler alınmışsa makul sürenin hesaplanmasında olağan yargılamalara kıyasla daha esnek bir yaklaşım benimsenmektedir (Sabri Çetin, B. No: 2013/3007, 6/2/2014, §§ 60, 72; Mahmut Can Arslan, B. No: 2013/3008, 6/2/2014, §§ 59, 71; Mehmet Gürgen, B. No: 2013/3202, 6/2/2014, §§ 57, 67; Celal Demir, B. No: 2013/3309, 6/2/2014, §§ 57, 69).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 13 yıl 5 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesine (E:2016/108, K:2017/1443) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERAP YAYLA

B. No: 2018/35373 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35373

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERAP YAYLA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35373)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Serap YAYLA

Vekili : Av. Hüseyin Hayrettin ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 6/2/2013 tarihinde açtığı dava halen kesin olarak sonuçlanmamıştır.

9. Başvurucu 5/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 7 yıldan bu yana kesin olarak hükme bağlanmayan yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucu, ihlalin tespitiyle 8.000 TL tutarında tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında istemle bağlı kalınarak başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 5. İdare Mahkemesine (E.2018/648, K.2018/1151) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT ERGÜN

B. No: 2018/35419 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35419

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT ERGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35419)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Mahmut ERGÜN

Vekili : Av. Burçe Leyla ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 17/9/2013 tarihinde açtığı iptal davası 29/11/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 30/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 5 yıl 2 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

18. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 11.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 11.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 14. İdare Mahkemesine (E.2013/1314, K.2014/466) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onuncu Dairesine (E.2015/449, K.2018/3744) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MESUT ÖZCAN YILMAZ

B. No: 2018/35604 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35604

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MESUT ÖZCAN YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35604)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Mesut Özcan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 2/1/2009 tarihinde açtığı dava 26/6/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 3/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini, aleyhine haksız vekâlet ücretine hükmedildiğini, eşitlik ilkesine aykırı uygulama yapıldığını ileri sürmüş ise de söz konusu iddiaların ilk bakışta kabul edilemez olduğu anlaşıldığından anılan iddialar için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 9 yıl 6 ay süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle 1.200 TL tutarında tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında istemine bağlı kalınarak başvurucuya net 1.200 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 1.200 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay İkinci Dairesine (E:2009/114, K:2012/1969) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM ÇOBAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37321 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM ÇOBAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37321)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Adem ÇOBAN

2. Hakan ÇOBAN

3. Hatice KÖSE

4. Hülya DEMİRKOL

Başvurucular Vekili : Av. Seyit Halil YÜZGEÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaların 14/10/2009 tarihinde açtığı dava 4/10/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucular 17/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

11. Başvurucular, uzun süren yargılama ve hatalı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucular, mahkemenin hatalı yorumla hukuka aykırı karar verdiğini ileri sürmüş ise de söz konusu iddianın karar sonucuna ilişkin olduğu anlaşıldığından anılan iddia için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin

Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 9 yıl gibi bir sürede tamamlanan yargılamaya ilişkin sürecin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvuruculara net 21.000 TL manevi tazminatı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 21.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. İdare Mahkemesine (E:2016/515, K:2017/322) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN ERCAN

B. No: 2018/37795 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37795

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN ERCAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37795)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Sinan ERCAN

Vekili : Av. Ali KİMYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun 2011 yılında açtığı dava 18/10/2018 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır.

9. Başvurucu 20/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

12. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

13. Başvurucu, adil yargılanma hakkı dışında bazı anayasal haklarının da ihlal edildiği iddiasında bulunmuş ise de söz konusu iddiaların kabul edilemez olduğunun ilk bakışta anlaşılması nedeniyle bu iddialar için ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 7 yıl süren yargılamaya ilişkin sürenin makul olmadığı sonucuna

varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

20. Başvurucu, ihlalin tespitiyle tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 12.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.294,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep 1. İdare Mahkemesine (E:2017/469, K:2017/1075) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CİHAD SÖNMEZIŞIK

B. No: 2019/2065 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2065

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CİHAD SÖNMEZIŞIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2065)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Cihad SÖNMEZIŞIK

Vekili : Av. Aladdin İRAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 13/11/2013 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 22/10/2018 tarihinde kararı onamış, hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 14/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

14. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 4 yıl 11 ay 5 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL maddi 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

19. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 8.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine, fazlaya ilişkin istemin reddine karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Somut olayda tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 8.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman İş Mahkemesine ve Yargıtay 22. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET EMECAN

B. No: 2019/2090 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2090

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET EMECAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2090)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Pınar ARMAĞAN YILDIRIM

Başvurucu : Ahmet EMECAN

Vekili : Av. Figen ERTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelesinden sonra başvuru Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden

incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 9/9/2013 tarihinde dava açmıştır. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 6/12/2018 tarihinde kararı onamış, hüküm kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla 10/1/2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

10. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma ve mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 5 yıl 2 ay 27 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede

yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 7. İş Mahkemesine ve Yargıtay 9. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURHAN ÇİÇEK

B. No: 2019/18325 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18325

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURHAN ÇİÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18325)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Burhan ÇİÇEK

Vekili : Av. Mustafa VURAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurucu hakkında 2/10/2008 tarihinde düzenlenen iddianame ile başlayan yargısal süreç dosya inceleme tarihinde istinaf aşamasında devam etmektedir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

11. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

13. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

14. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

15. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvuru konusu davada 11 yıl 9 aylık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

18. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 17.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 17.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

21. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 17.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Silvan Asliye Ceza Mahkemesine (E.2017/145, K.2019/197) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM GÜNEY VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/41042 | Karar tarihi: 21.07.2020

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41042

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM GÜNEY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41042)

Karar Tarihi: 21/7/2020

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Adem GÜNEY

2. Ahmet OKVUR

3. Ali GÜNEY

4. Mehmet ÖZDEMİR

5. Murat SERTLİK

6. Selçuk ÇETİN

Başvurucular Vekili : Av. Erdal ÜÇKUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/41042 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/41042 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarındaki yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 21/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvurucular bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği

arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

20. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Başvuruculara 3.000 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara, ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2015/7007 | Karar tarihi: 22.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/7007

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/7007)

Karar Tarihi: 22/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatma Burcu NACAR YÜCE

Başvurucular : Abdullah YILDIRIM ve Diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanun yolu başvurusunun süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun B sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2015/7007 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucular, icra memurunun muamelesinden kaynaklı şikâyet talebiyle açılan muhtelif davalarda taraftır.

10. Ekli tablonun D sütununda numaraları gösterilen Mahkemelerce, başvurucular aleyhine sonuçlanan davalar neticesinde kararın tebliğinden itibaren on günlük süre içerisinde istinaf / temyiz kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir.

11. Başvurucular, istinaf / temyiz talebinde bulunmuş, ekli tablonun D sütununda gösterilen kanun yolu mercileri tarafından talepleri süre aşımından reddedilmiştir. Karar gerekçelerinde kanun yolu talebinin 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 2/3/2005 tarihli ve 5311 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile değişik 363. maddesi gereğince tefhimden itibaren on günlük süre geçtikten sonra yapıldığı belirtilmiştir.

12. Başvurucular, istinaf / temyiz taleplerinin reddi üzerine süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk için bkz. Nihal Uslukol, B. No: 2016/73086, 25/9/2019, §§ 16, 22.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Mahkemenin 22/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

15. Başvurucular, gerek kısa kararda gerekse gerekçeli kararda, kararın tebliğinden itibaren on gün içinde kanun yolunun açık olduğu belirtildiği hâlde kanun yolu mercileri tarafından tebliğ yerine tefhim tarihi esas alınarak taleplerinin süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

18. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

19. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

20. Mahkeme kararlarının hukuka uygun olup olmadığına yönelik uyuşmazlığın çözümlenmek üzere bir yargı makamı önüne taşınması kanun yoluna başvurma olarak nitelendirilmektedir. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Adil yargılanma hakkı bir mahkeme kararına karşı üst yargı yollarına başvurabilmeyi güvence altına almamakla birlikte gerek suç isnadına bağlı yargılamalarda gerekse medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılamalarda istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise bu kanun yolları yönünden de adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekir (Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 37).

21. Süre yönünden istinaf / temyiz taleplerinin kesin olarak reddedilmesi suretiyle kanun yolu başvurularının esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

22. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

23. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

24. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

25. 2004 sayılı Kanun'un 5311 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile değişik 363. maddesi hükmü esas alınarak verilen kararların kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

26. Yargı kararlarının tabi kılınacakları bir kanun yolu incelemesi neticesinde ortadan kaldırılma ihtimalinin hukuk düzeni içinde sürekli olarak gündemde tutulması hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Yargılamaların sürüncemede kalmasını engellemek, uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa süre içinde nihai çözüme kavuşturulmasını ve hukuk âleminde etki ve sonuçlarını doğurması beklenen kesin hükmün bir an önce teminini sağlamak düşüncesiyle yargı kararlarına karşı üst mahkemeler nezdinde yapılması öngörülen kanun yolu başvuruları kanunlarla belli sürelere bağlanmıştır. Bu itibarla kanun yoluna başvurma hakkının belli bir süre koşuluna bağlanması, yukarıda belirtilen sakıncaları bertaraf ederek hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi önemli ve meşru bir amaca hizmet eder (Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 59).

iii. Ölçülülük

27. İstinaf / temyiz incelemesi yapılmaması nedeniyle başvuruculara mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı, başvuruculara ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

28. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

29. Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemez. Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Dava açılmasına veya diğer kanun yollarına başvurulmasına ilişkin dilekçelerin yetkili mahkemelere sunulma yöntemine dair kanuni veya fiilî belirsizliklerin bulunması, kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Hasan İşten, § 45).

30. Öte yandan mahkemelerin dilekçelerin sunulması yöntemine ilişkin usul kurallarını uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde şekilcilikten kaçınmaları gerekir. Ayrıca mahkemelerin iç işleyişlerine ilişkin süreçlerdeki aksama ve hatalardan kaynaklanan sorumluluk, yargısal koruma talep eden bireylere yüklenmemelidir. Bu bakımdan yargısal başvurulara dair dilekçelerini ilgili mevzuatta öngörülen usule uygun olarak yetkili yargı merciine sunan kişilerin kendilerine atfedilemeyen, tamamen mahkemelerin iç işleyişinden kaynaklanan hata ve aksamalardan sorumlu tutularak mahkemeye erişimlerinin engellenmesi bu hakka yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılabilir. Özellikle kanun yoluna başvurma yönündeki istek ve iradesini ortaya koymuş olan başvurucular yönünden bu tür müdahaleler, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlaline sebep olabilir (Hasan İşten, § 46).

31. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer birçok başvuruda verdiği kararlarda dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda, özellikle derece mahkemesi kararında gösterilen başvuru mercii ve süresine ilişkin bilgiye güvenilerek buna uygun yapılan kanun yolu başvurularının süre aşımından reddedilmesinin başvurucu üzerinde öngörülemez ağır bir yüke sebep olduğu, başvuruculara katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla

müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Nihal Uslukol, § 42).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda değerlendirilmesi gereken mesele, başvurucuların kanun yolu taleplerinin süre aşım gerekçesiyle incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

33. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği mevzuatın yorumlanması ve uygulanması derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde yapılacaktır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

34. Olay tarihinde de yürürlükte olan 2004 sayılı Kanun'un 5311 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile değişik 363. maddesinde, icra mahkemesi kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren on gün içinde kanun yolu incelemesi talebinde bulunulabileceği belirtilmiştir.

35. Başvuruya konu olayda derece mahkemeleri kısa ve gerekçeli kararlarında, kısa kararda gerekçeye yer verilmeyip sadece hüküm sonucu tefhim edildiğinden tarafların karara karşı tebliğden itibaren on gün içinde kanun yoluna başvurabileceğini belirtmiştir.

36. Somut olayda temyiz süresinin yukarıda yer verilen Kanun hükmüne göre tefhim veya tebliğden itibaren 10 gün olduğunda duraksama bulunmamaktadır. Duraksama sürenin hangi durumda tefhimden hangi durumda tebliğden başlatılacağı hususundan kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesinin Nihal Uslukol kararında de belirtildiği üzere gerek ilgili Kanun hükmü ve gerekse buna ilişkin Yargıtay içtihadına göre gerekçesi açıklanmamış bir hüküm tefhim edilmiş bir hüküm sayılmamakta ve dolayısıyla gerekçeli karar tebliğ ya da tefhim edilmeden kanun yoluna başvurma süresi başlamamaktadır. Nitekim başvuruya konu kararlarda da derece mahkemeleri gerekçesi açıklanmadığı için hükme karşı tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde kanun yolunun açık olduğunu belirtmişlerdir.

37. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında başvurucuların -ilk derece mahkemelerinin kısa kararı ve gerekçeli kararında belirtildiği üzere- istinaf / temyiz süresinin kararın tebliğinden itibaren işlemeye başlayacağına güvenerek kanun yoluna müracaat etmesinin -mahkemelerin kanun yolunu ve süresini ilgili kanun ve içtihatlara uygun olarak taraflara doğru gösterme yükümlülüğü altında olduğu dikkate alındığında- makul görülmesi gerekmektedir. Bu durumda kanun yolu mercilerinin somut olayın koşullarında istinaf / temyiz süresinin ilk derece mahkemesi tarafından gerekçesi açıklanmadığı hâlde tefhimden itibaren başlamasına ilişkin yorumlarının öngörülemez nitelikte olup başvurucular üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, başvurucuların katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

40. Başvurucular, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

41. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

42. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

43. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir. (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

44. Başvurucuların istinaf / temyiz isteğinin süreden reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin BAM Daireleri ve Yargıtay kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

45. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yeniden yargılamada yapılması gereken iş, istinaf / temyiz isteminin süre aşımı nedeniyle reddi yolundaki kararını kaldırarak istinaf / temyiz istemini -usule ilişkin diğer meselelerde de bir eksiklik söz konusu değilse- esastan incelemekten ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin dosyanın ilgili BAM Daireleri ve Yargıtay Dairesine gönderilmesini sağlamak üzere İcra Hukuk Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

46. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla ilgili istinaf ve Yargıtay dairelerine gönderilmek üzere B sütununda numaraları belirtilen İcra Hukuk Mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

D. Yeniden yargılama kararı verildiğinden başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAHİT BAYBARİZ VE EDEP TEKİN

B. No: 2015/15091 | Karar tarihi: 22.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/15091

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAHİT BAYBARİZ VE EDEP TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/15091)

Karar Tarihi: 22/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Yunus HEPER

Denizhan HOROZGİL

Başvurucular : 1. Cahit BAYBARİZ

: 2. Edep TEKİN

Başvurucular Vekili : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bulundurdukları yayınlar nedeniyle terör örgütüne yardım etme suçundan mahkûm edilen başvurucuların ifade özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/8/2015 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu Cahit Baybariz 1982, Edep Tekin ise 1990 doğumlu olup olayların meydana geldiği tarihte Dörtyol'da ikamet etmektedirler.

11. Hakkında Anayasa Mahkemesine herhangi bir bilgi -hangi dilde yayın yaptığı, yayın periyodu, yayıncısı gibi- sunulmamış olan Ö.H.S isimli dergiye el konulması, yayın yasağı konulması ile derginin dağıtım ve satışının yasaklanması İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca talep edilmiştir. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi 19/3/2010 tarihli ve 2010/334 D. İş sayılı kararı ile talebi kabul etmiştir. Mahkemenin kısa gerekçesi şu şekildedir:

"İst. C. Başsavcılığının 16/3/2010 gün ve 2010/616 soruşturma sayılı yazısı ile... talep edilmiş olmakla... Ö.H.S. isimli derginin mart 2010 tarihli 1. sayısında yer alan yazılarda, silahlı terör örgütü PKK/KONGRA-GEL'in propagandasına yönelik yayın yapıldığı, suçu ve suçluyu övücü açıklamalara yer verildiği anlaşıldığından;

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 25/2-3. maddeleri gereğince bahsi geçen gazetenin tüm nüshalarına el konulmasına, dağıtım ve satış yasağı uygulanmasına, 3713 sayılı Kanun'un 6/son maddesi gereğince 1 ay yayın durdurulmasına... İtiraz yolu açık olmak üzere karar verildi."

12. Bahsi geçen derginin yasaklanmasından kısa bir süre sonra 29/3/2010 tarihinde, içinde başvuruculaın bulunduğu bir araç, Dörtyol Emniyet Müdürlüğü görevlilerince şüphe üzerine durdurulmuştur. Araçta, hakkında İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesince yasaklama kararı olan derginin elli nüshası ele geçirilmiştir. Başvurucular, terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işledikleri gerekçesiyle aynı gün gözaltına alınmış ve haklarında 22/7/2010 tarihinde Adana Cumhuriyet Başsavcılığınca iddianame düzenlenmiştir. İddianameye göre başvurucular; hakkında toplatma kararı olan, PKK terör örgütü liderinin ve örgüt üyelerinin propagandasını içeren bir dergiyi bulundurarak terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlemişlerdir.

13. Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi 1/3/2011 tarihinde, başvuruculaın üzerilerine atılı suçun terör örgütüne yardım etme suçunu oluşturduğu kanaatine varmış ve başvuruculaın her birini 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırmıştır. Hüküm başvurucular tarafından temyiz edilmiş ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun ile yapılan değişiklikler uyarınca dosyaların ilk derece mahkemelerince yeniden değerlendirilmesi gerektiğini belirterek dosyayı Mahkemeye iade etmiştir.

14. İlk derece mahkemesi; başvuruculaın hukuki durumunu yeniden değerlendirmiş ve 11/12/2012 tarihli kararında başvuruculaın terör örgütüne yardım şeklindeki eylemlerinin

teşebbüs aşamasında kaldığı kanaatine varmış, daha sonra da 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik gereğince cezalarında indirim yapmış ve başvuruculaların neticeten her birini 1 yıl 21 ay 10 gün hapis cezasıyla cezalandırmıştır. Mahkemenin mahkûmiyet gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"... Bulunan dergiler üzerinde CMK 250. maddeye göre yetkili İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesince gerekli incelemeler yapılmış olup, terör örgütünün propagandasını yapmasından dolayı hakkında el koyma kararı verilmiştir. Dergilerin örgütün propagandasını yaptığı bu nedenle tartışmasızdır. Her ne kadar sanıklar dosya aşamasındaki savunmalarında dergiyi sattıklarını ve yüzde aldıklarını, para kazanmak için bu işi yaptıklarını, amaçlarının propaganda veya örgüte yardım olmadığını söylemiş iseler de savunmaları inandırıcılıktan uzaktır... Derginin içeriğini bilmemeleri mümkün değildir. Kısacası sanıklar bir bütün olarak PKK terör örgütüne yardım suçunu işlemişlerdir. Bu konuda mahkememizde herhangi bir kuşku bulunmamaktadır.

Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; suç tarihinde emniyet görevlilerinin Dörtyol otogarında yaptıkları arama sırasında sanık Cahit'in sürücülüğünü yaptığı araçta yaptıkları incelemede diğer sanığın aracın sağ ön koltuğunda oturduğu, arama sırasında sanıklardan Edep Tekin'in oturduğu koltuğun altında siyah bir poşet içerisinde bir paket buldukları, paket içerisinde İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nin toplatma kararı bulunan 50 adet Ö.H.S. isimli derginin ele geçtiği, dergilerin incelenmesinde PKK terör örgütünün propagandasının yapıldığı, sanıkların aşamalardaki savunmalarında para kazanmak için dergileri belirli bir yüzde karşılığında sattıklarını beyan ettikleri, sanıkların eylemlerinin bir bütün olarak PKK terör örgütüne yardım suçunu oluşturduğu... ancak sanıkların eylemlerinin teşebbüs aşamasında kaldığı [anlaşılmaktadır.]"

15. Mahkûmiyet kararının başvurucular tarafından yeniden temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 22/4/2015 tarihli kararı ile hükümlerin onanmasına karar verilmiştir. Başvurucular, Yargıtay ilamından 7/8/2015 tarihinde haberdar olduklarını ifade etmişlerdir.

16. Başvurucular 11/8/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun “Suç işlemek amacıyla örgüt kurma” kenar başlıklı 220. maddesinin (7) numaralı fıkrasının 6352 sayılı Kanun'la değişmeden önceki hâli şöyledir:

"Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır."

18. 5237 sayılı Kanun'un “Suç işlemek amacıyla örgüt kurma” kenar başlıklı 220. maddesinin (7) numaralı fıkrasının 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sonrası son hâli şöyledir:

"Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir."

19. 5237 sayılı Kanun'un "Silâhlı örgüt" kenar başlıklı 314. maddesi şöyledir:

"(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silâhlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır. "

20. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "El koyma, dağıtım ve satış yasağı" kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

"Soruşturma için sübut vasıtası olarak her türlü basılmış eserin en fazla üç adedine Cumhuriyet savcısı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kolluk el koyabilir.

Soruşturma veya kovuşturmanın başlatılmış olması şartıyla 25.7.1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda, Anayasanın 174 üncü maddesinde yer alan inkılap kanunlarında, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 146 ncı maddesinin ikinci fıkrasında, 153 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında, 155 inci maddesinde, 311 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, 312 nci maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarında, 312/a maddesinde ve 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci ve beşinci fıkralarında öngörülen suçlarla ilgili olarak basılmış eserlerin tamamına hâkim kararıyla el konulabilir.

Hangi dilde olursa olsun Türkiye dışında basılan süreli veya süresiz yayın ve gazetelerin ikinci fıkrada belirtilen suçları içerdiklerine dair kuvvetli delil bulunması halinde, bunların Türkiye'de dağıtılması veya satışa sunulması, Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine sulh ceza hâkiminin kararı ile yasaklanabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Başsavcılığının kararı yeterlidir. Bu karar en geç yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur. Kırksekiz saat içinde hâkim tarafından onaylanmaması halinde Cumhuriyet Başsavcılığının kararı hükümsüz kalır.

Yukarıdaki fıkra uyarınca yasaklanmış yayın veya gazeteleri bilerek dağıtanlar veya satışa sunanlar bu yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi gibi sorumludurlar."

21. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Açıklama ve yayınlama" kenar başlıklı 6. maddesinin olayların meydana geldiği tarihte yürürlükte olan mülga son fıkrası şöyledir:

"Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Mahkemenin 22/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular; hakkında satış yasağı ve toplatma kararı bulunan bir derginin nüshalarını yalnızca bulundurdukları için soyut ve dayanaksız bir gerekçe ile terör örgütüne yardım

etme suçundan cezalandırılmalarının masumiyet karinesini, etkili başvuru haklarını ve ifade özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

24. Bakanlık görüşünde; başvuruculardan ele geçirilen derginin PKK terör örgütünün amaçlarını ve faaliyetlerini benimseyerek örgütün cebir, tehdit ve şiddet içeren yöntemlerini meşru göstermeye ve kamuoyunda, basın yolu ile teşvik etmeye çalıştığı anlaşıldığından başvuruculaların eylemlerinin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Görüş yazısında ayrıca yargı makamları tarafından ortaya konulan tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olduğu, Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı veya adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda açık bir keyfîlik içermediği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular masumiyet karinesinin ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerini ayrıca incelenmeyi gerektirecek soyutluktan çıkarabilmiş değillerdir. Bu sebeple başvuruculaların şikâyetleri bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenecektir (Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 44; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 30). Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde esas alınacak "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ...kamu düzeni[nin], ...korunması ...amaçlarıyla sınırlanabilir..."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

27. Somut olayda ilk derece mahkemesi, başvuruculaların toplatma kararı verilmiş bir derginin çok sayıda nüshasını satmak için bulundurma biçimindeki eylemlerinin terör örgütüne yardım etme suçunu oluşturduğunu kabul etmiş ve cezalandırılmalarına karar vermiştir. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruda başvuruculaların ifade özgürlüklerine bir müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere

bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

30. Anayasa Mahkemesi bir iptal davasında 5237 sayılı Kanun'un 220. maddesinin (7) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olmadığı sonucuna varmış olmakla birlikte (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013) söz konusu hükmün uygulanış şekli açısından öngörülebilirliğine ilişkin bazı tartışmalar bulunduğunun da bilincindedir (İmret/Türkiye, B. No: 57316/10, 10/7/2018; Bakır ve diğerleri/Türkiye, B. No: 46713/10, 10/7/2018). Ancak somut olayın değerlendirilme yöntemi gözönüne alındığında mevcut başvurunun koşullarında ilgili normların kanunla sınırlama ölçütünü karşılayıp karşılamadığına ilişkin nihai bir değerlendirme yapmaya değil müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesine ihtiyaç olduğu değerlendirilmiştir. Bu sebeple mevcut başvuruda müdahalenin kanuniliği hususunda kesin bir sonuca varmaya gerek olmadığı kanaatine varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

31. Başvuruya konu müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması ve suçların önlenmesi meşru amaçları kapsamında kaldığı anlaşılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

32. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 73; Ferhat Üstündağ, § 45).

33. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 58; Ferhat Üstündağ, § 46; bazı farklılıklarla birlikte ayrıca bkz. Bekir Coşkun, § 51; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Orantılılık ise bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir (Ferhat Üstündağ, § 48; bazı farklılıklarla birlikte ayrıca bkz. Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 59, 68). Bir olayda meşru amaçların bulunmasının, hakkı ortadan kaldırmadığı vurgulanmalıdır. Önemli olan, bu meşru amaçla hak arasında olayın şartları içinde bir denge kurmaktır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 74; Bekir Coşkun, §§ 44, 47, 48; Hakan Yiğit, §§ 58, 61, 66).

34. Derece mahkemeleri, söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken

belirli bir takdir yetkisine sahiptir. Şüphesiz somut olayda olduğu gibi mahkemece terör örgütünün propagandasının yapıldığı kabul edilen yayınların bireylere, bir kamu görevlisine ya da toplumun bir kesimine karşı şiddete teşvik mahiyetinde olması durumunda kamu otoritelerinin ifade özgürlüğüne müdahale konusunda takdir marjları çok daha geniştir. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, bir müdahalenin ifade özgürlüğü ile bağdaşıp bağdaşmadığına karar vermede yetki sahibi olan (iç hukuktaki) son mercidir (diğer çok sayıdaki karar arasından bkz. Ali Kıdık, B. No: 2014/5552, 26/10/2017, § 41; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 39).

35. Anayasa Mahkemesinin görevi, bu denetimi yerine getirirken derece mahkemelerinin yerini almak değil onların takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesi açısından uygunluğunu denetlemektir. Anayasa Mahkemesi bunu yaparken eldeki başvurunun koşulları ile beraber özellikle terörle mücadeleye bağlı zorlukları da gözönüne almaktadır (Ayşe Çelik, § 41; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 76; Sırrı Süreyya Önder, § 57). Gerçekten de somut olayda olduğu gibi başvuruculların yardım etmekle suçlandıkları PKK, yaklaşık kırk yıldır Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yoğun olmak üzere ülkenin tümünde pek çok sivil vatandaş ile güvenlik gücünün ölümüne sebep olmuş şiddet eylemlerinin faili bir terör örgütüdür. PKK, başvuruya konu olayların meydana geldiği tarihlerde faaliyet göstermiş ve faaliyetlerine de devam etmektedir. Dolayısıyla PKK toplum yönünden oldukça yoğun, ciddi ve somut bir tehlike arz etmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde terörle mücadelenin oldukça hassas nitelikte olduğunun ve terörle mücadele eden birimlerin geniş takdir yetkisine sahip olduğunun da kabul edilmesi gerekir (Metin Birdal, § 74).

36. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesini ihlal edeceğini de ifade etmiştir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120).

37. Somut olayda ilk derece mahkemesi, başvuruculları PKK terör örgütünün propagandasını içerdiğini kabul ettiği dergileri bulundurdukları ve sattıkları için terör örgütüne yardım etme suçundan mahkûm etmiştir. Mevcut olayda çözümlenmesi gereken mesele, derece mahkemelerinin başvuruculların söz konusu dergileri bulundurmaları ve satmaları nedeniyle terör örgütüne yardım etme suçundan cezalandırılmalarının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ikna edici bir biçimde ortaya koyup koymadığı olacaktır.

38. Olayda ilk olarak İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin bir tedbir kararı ile başvuruculların cezalandırılmasına neden olan dergilerin dağıtımı ve satışı yasaklanmıştır. İlk derece mahkemesi, mahkûmiyet kararında başvuruculardan ele geçirilen dergilerin terör örgütünün propagandasını içerdiğini kabul ederken münhasıran dergilerin dağıtımının ve satışının yasaklanmasına ilişkin olarak verilen söz konusu karara dayanmıştır. Bahse konu yasaklama kararının dergide terör örgütünün propagandasının yapıldığı suçlamasıyla sorumlular hakkında açılan soruşturmada alınan bir koruma tedbiri kararı olduğu açıktır (bkz. §§ 20, 21).

39. Koruma tedbirlerinin uygulandığı an itibarıyla henüz hakkında hüküm verilmemiş

kişilerin temel haklarına müdahalede bulunulmaktadır. Başvuruya konu olayda olduğu gibi bir soruşturmada koruma tedbirleri uygulandığı anda, suç isnat edilen fiilin işlenip işlenmediği, işlenmiş ise hakkında tedbir uygulanan şüpheli veya sanık tarafından işlenip işlenmediği hukuki kesinlikten yoksundur. Bu kesinlik ancak esasa ilişkin yargılamada hükmün kesinleşmesi ile ortaya çıkacaktır. Buradan çıkan sonuca göre koruma tedbirinin tatbik edildiği anda hukuki kesinlik ölçüsünde bir haklılık değil görünüşte bir haklılık içerdiği kabul edilmelidir (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 7/2/2019, § 24; prima facie kararlar hakkındaki açıklamalar için bkz. Ali Kıdık, §§ 57, 62, 63). Mahkemelerin esasa ilişkin çelişmeli bir yargılama yapmadan koruma tedbiri talepleri hakkında ilk bakışta bir karar vermesi uyuşmazlığın tümüyle çözümlendiği anlamına gelmez. Zira prima facie verilmiş kararlar, hiçbir zaman normal bir dava için maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez (Ali Kıdık, § 67).

40. Buna karşın başvuruya konu olayda ilk derece mahkemesi mahkûmiyet kararı verirken İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesince gerekli incelemelerin yapıldığını ve dergide örgüt propagandasının yapıldığının bu nedenle tartışmasız olduğunu ifade etmiş; uyuşmazlığın çözümlenmesinde çelişmeli bir yargılama sonucu alınmamış olan geçici bir koruma tedbiri kararını maddi anlamda bir kesin hüküm statüsüne çıkartmıştır. İlk derece mahkemesi olan Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi, koruma tedbiri kararı hakkında hiçbir tafsilatlı açıklamada bulunmadığı gibi gerekçeli kararında söz konusu dergilerin içerikleri hakkında bir değerlendirme de yapmamış; dergi içeriğinde yer alan açıklamaların ve yazıların hangi sebeplerle terör örgütünün propagandası niteliğinde olduğunu açıklamamıştır.

41. Kaldı ki ilk derece mahkemesi, içeriğinde terör örgütünün propagandasının yapıldığını kabul ettiği bahse konu derginin bulundurulmasının ya da satılmasının hangi surette -cezalandırmaya konu- terör örgütüne yardım etme suçunu oluşturduğunu, başvuruculların ifade özgürlüklerine yapılan müdahalenin hangi toplumsal ihtiyaç baskısı altında gerçekleştiğini ve ulaşılmaya çalışılan meşru amaçlarla başvuruculların hakları arasındaki adil dengeyi ne şekilde kurduğunu da ikna edici biçimde göstermemiştir. Yargıtay onama kararında da belirtilen hususlara ilişkin herhangi bir değerlendirme ve açıklama yer almamaktadır.

42. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında ilk derece mahkemesinin başvuruculların mahkûmiyetinin zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

43. Başvuruculların ifade özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşıldığından Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

44. Başvuruculların ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

46. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılamaya hükmedilmesi, maddi ve manevi olmak üzere ayrı ayrı 20.000 TL tazminat ödenmesi talebinde bulunmuşlardır.

47. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No:2014/8875, 7/6/2018.) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

48. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

49. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58,59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66,67).

50. İncelenen başvuruda başvuruculara terör örgütüne yardım etme suçundan mahkûmiyetlerinin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle başvuruculara ifade özgürlüklerinin ihlalinin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

51. Bu durumda ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden

yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

52. Bu ihlal kararı başvurucular hakkında beraat veya mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılmamalıdır. İlk derece mahkemesi, Anayasa Mahkemesi kararında ortaya konulan kriterler ve gösterilen yöntemle (bkz. §§ 39-43) yeniden yargılama yaparak yargılamanın sonucuna göre başvurucular hakkında yeni bir karar vermelidir.

53. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucuların uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı ve net 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

54. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

55. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesine (CMK 250. madde ile görevli; E.2012/185, K.2012/263) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara ayrı ayrı ve net 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALİ AYHAN (2)

B. No: 2016/7967 | Karar tarihi: 22.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/7967

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ AYHAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/7967)

Karar Tarihi: 22/7/2020

R.G. Tarih ve Sayı: 30/9/2020-31260

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Hüseyin TURAN

Başvurucu : Mehmet Ali AYHAN

Vekilleri : 1. Av. Meral HANBAYAT YEŞİL

2. Av. Mehmet Ali KIRDÖK

3. Av. Ümit SİSLİGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ihlal kararına dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/4/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak başvuru hakkında

Birinci Bölüm Birinci Komisyonun 18/3/2019 tarihli kararıyla başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kısmi kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

5. Komisyonca başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu 5/5/1993 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce gözaltına alınmış ve 19/5/1993 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu, soruşturma işlemleri sırasında müdafi yardımından yararlandırılmamıştır.

11. İstanbul 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) 24/2/2004 tarihinde "... sanığın emniyetteki samimi beyanları, sanığın evinde ele geçirilen silahların ekspertiz raporları, eylemlerdeki mağdur ve tanıkların sanığı teşhis ettiklerine dair teşhis tutanakları, emniyet ve aşamalardaki beyanları, sanığın örgütü ile süreklilik gösteren bağı, dosya içerisinde bulunan yer gösterme tutanakları, olaylarla ilgili cerayim evrakları ve tüm dosya kapsamı..." gerekçeleriyle başvurucunun Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) silahlı örgütünün anayasal düzeni cebren ortadan kaldırmaya yönelik eylemlerine aslen iştirak suçundan ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Bu karar, Yargıtay incelemesinden geçerek 4/10/2004 tarihinde kesinleşmiştir.

12. Başvurucu, mahkûmiyetiyle sonuçlanan olaylara ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur. Başvurucu; yargılama süresinin makul olmadığından, masumiyet karinesinin ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden, soruşturmanın ilk aşamasında müdafi tarafından temsil edilmediğinden ve baskı altında alınan ifadelerinin mahkûmiyetine esas alındığından şikâyetçi olmuştur.

13. AİHM 3/11/2009 tarihli (B. No: 20406/05) kararıyla başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin iddialarını kabul edilebilir bulmuştur. AİHM, aynı konuya ilişkin verdiği Yıldız ve Sönmez/Türkiye (B. No: 3543/03 ve 3557/03, 5/11/2006) ve Böke ve Kandemir/Türkiye (B. No: 71912/01, 26968/02, 36397/03, 16/6/2006) kararlarına atıf yapmak suretiyle başvurucunun soruşturma evresinde müdafi yardımından yararlanma ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, anılan kararlara atıfla ilgili dönemde gözaltı sırasında müdafi yardımından yararlanma hakkının kanunla engellendiğine ve gözaltında alınan bu ifadelerin mahkûmiyet hükmünde delil olarak kullanıldığına vurgu yapmıştır. AİHM, asıl hukuki sorunu -müdafi yardımından yararlanma hakkı- incelediğini dikkate alarak başvurucunun baskı altında toplanan aleyhe delillerin hükme esas alınması, kararın gerekçe içermemesi ve masumiyet karinesinin ihlal edilmesi kapsamında kalan şikâyetlerini incelemeyi gerekli görmemiştir. AİHM, başvurucuya manevi tazminat ödenmesine karar vermiş; ayrıca kararında talep edilmesi hâlinde yeniden

yargılama yapılmasının ihlalin giderimi için uygun bir yol olacağını da belirtmiştir.

14. Başvurucu, hükmü veren İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinden (Mahkeme) AİHM'in ihlal kararını gerekçe göstererek infazın durdurulması ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme 3/5/2010 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değer olduğuna karar vermiştir.

15. Mahkeme 29/9/2011 tarihinde "...AİHM kararında belirtilen eksikliğin giderilmesi mümkün olmadığından kararın verildiği tarihteki usul ve yasalara uygun davranıldığından ve tüm dosya kapsamına göre esasa etki etmediğinden yargılanmanın yenilenmesi talebinin CMK. 311 ve 323. maddeleri gereğince reddine" karar vermiştir.

16. Başvurucu bu kararı temyiz etmiştir. Yargıtay, kararın itiraza tabi kararlardan olduğu gerekçesiyle dosyayı itiraz mercii olan İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. İtiraz mercii 9/7/2013 tarihinde "...CMK'nun 318, 319, 320 ve 321. maddeleri gereğince delil toplanması aşamasından sonra AIHM'nin verdiği ihlal kararı doğrultusunda hükümlünün soruşturma aşamasında müdafi yardımından yararlandırılmadan alınan beyanının hükümde delil olarak kabul edilmiş olması durumunda bu delilin hükümden çıkarılarak mevcut diğer deliller ile aynı kararın verilmesinin mümkün bulunduğu sonucuna varılması halinde CMK 323/1 maddesi gereğince önceki hükmün onaylanması, aksi takdirde önceki hükmün iptal edilerek yeniden hüküm kurulması gerektiği... " gerekçesiyle İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 29/9/2011 tarihli kararını kaldırmıştır.

17. Mahkeme 14/7/2015 tarihinde, İstanbul 1 No.lu DGM tarafından başvurucu hakkında verilen 24/2/2004 tarihli kararı "AİHM'in [başvurucu] Türkiye davasının yargılanması sonucunda 03/11/2009 tarihinde verilen kararda hazırlık soruşturmasında sanığın ifadesi alınırken avukat bulundurulmamasının Sözleşmenin 6/1 ve 3maddesini ihlal edildiğine ilişkin karar verildiği, İstanbul 1 nolu DGM'nin 24/2/2004 tarih, 1993/251 esas ve 2004/34 karar sayılı kararında, kararın gerekçesinde, mahkumiyet hükmü kurulurken sadece sanığın hazırlık soruşturmasında vermiş olduğu ifadelerin dayanak yapılmadığı, diğer deliller de dikkate alınarak mahkumiyet hükmü kurulduğu, Mahkememizce yapılan dosya incelemesinde; sanığın hazırlık aşamasında verdiği ifadeler dikkate alınmasa dahi mevcut diğer delillerin mahkumiyet hükmü kurmaya yeterli olduğu kanaatine varıldığından İstanbul 1 nolu DGM'nin 224/02/2004 tarih, 1993/251 esas ve 2004/34 kararının CMK 323/1 maddesi gereğince" şeklindeki gerekçe ile onaylamıştır.

18. Başvurucu, kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 23/3/2016 tarihinde anılan hükmü müebbet hapis cezası şeklinde düzelterek onamış ve karar bu şekilde kesinleşmiştir. AİHM'in ihlal kararının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince denetlenen kararlardan olduğu ancak dosyanın kapatıldığı yapılan incelemeden anlaşılmıştır.

19. Başvurucu, kararı 23/3/2016 tarihinde öğrenmiş ve 21/4/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri" kenar başlıklı 311. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

...

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(2) Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır. "

21. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 12/12/2017 tarihli ve E.2017/1519, K.2017/5547 sayılıilamının ilgili kısmı şöyledir:

"...AİHM'nin kararı gereği yeniden yargılama sonucunda verilen karar üzerine duruşmalı yapılan inceleme ile ... Yapılan yargılama sonunda toplanan deliller karar yerinde incelenip, sanığın üyesi bulunduğu silahlı terör örgütünün Devletin birliğini bozma ve ülke topraklarından bir kısmını Devlet idaresinden ayırma amacına yönelik olarak vahamet arz eden olayları gerçekleştirdiği, sanığın sübutu kabul olunan eylemlerinin amaç suçun işlenmesi doğrultusundaki örgütsel bağlılık ile ülke genelindeki organik bütünlüğüne göre amacı gerçekleştirme tehlikesi yaratabilecek nitelikte olduğu belirlenip, kovuşturma sonuçlarına uygun şekilde vasfı tayin edilmiş, cezayı azaltıcı sebebin niteliği takdir kılınmış, savunması inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre verilen hükümde bir isabetsizlik görülmemiş olduğunda ..."

22. Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 16/7/2018 tarihli ve E.2016/3457, K.2018/2466 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"... İşlenen suç ne kadar ağır olursa olsun, failin cezalandırılması adil bir yargılama sonunda, suçun hukuka uygun delillerle ispatına bağlıdır. Bu ispat, Yargıtay CGK'nın ve Ceza Dairelerinin bir çok kararında yer verdiği üzere; 'Ceza hukukunun genel prensiplerinden olan şüpheden sanık yargılanır ilkesi uyarınca bir suçtan cezalandırılmanın temel koşulunu, suçun kuşkuya yer verilemeyeceği şekilde ispat edilmesine bağlı olduğunu, kuşkulu ve tam olarak aydınlatılmamış olaylar ve iddiaların sanığın aleyhine yorumlanarak mahkumiyet hükmü kurulamayacağı, yine ceza mahkumiyetinin yargılama sürecinde toplanan kanıtların bir kısmına dayanılarak ve diğer bir kısmı göz ardı edilerek ulaşan olası kanıya değil, kesin ve açık bir ispata dayanması ve bu ispatın hiçbir kuşku ve başka türlü bir oluşa olanak vermeyecek açıklıkta olması gerektiği, yüksek de olsa bir olasılığa dayalı olarak sanığın cezalandırılmasının ceza yargılamasının en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan varsayıma dayalı olarak hüküm vermek anlamına geleceği, bu durumda ceza yargılamasında mahkumiyetin büyük veya küçük olasılığa değil her türlü kuşkudan uzak bir kesinliğe dayanmasının şart olduğu, adli hataların önüne geçebilmenin de başka bir yolu olmadığı' şeklinde ifade edilmiştir.

...Avrupa İnsan Hakları mahkemesinin ihlal kararları doğrultusunda yeniden yargılama yapmak CMK 311. maddenin 1/f fıkrasının emredici hükmüdür. Yerel mahkemenin bu çerçevede duruşma açarak yeniden yargılama yaparak, hukuki ve fiili olanaklar içinde ihlal kararında belirtilen ve resen topladığı delilleri değerlendirip, Adli Tıp raporu ile desteklenen zora dayalı ifade sonucu elde edilen delillerin hükme esas alınmayacağını isabetle belirleyip, şüpheli ve sanıkların savunmalarındaki çelişkileri vurgulayıp, mağdurun şifai ve elyazımı

beyanlarını destekleyen anlatımlara itibar edip, önceden verilip kesinleşen kararları değerlendirmek suretiyle hükümlünün suçunun sabit olmadığına ilişkin ulaşmış olduğu sonuçta isabetsizlik bulunmadığından ..."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “Adil yargılanma hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

''Herkes davasının, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, adil ve kamuya açık olarak, ... görülmesini isteme hakkına sahiptir...''

...

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafiin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;''

2. AİHM İçtihadı

24. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendi kapsamında suç isnadı altında bulunan kişi, savunma hakkının kullanılmasında üç ayrı hakka sahiptir. Bunlar kendisini bizzat savunma, seçtiği bir müdafinin yardımından yararlanma, bir müdafi tayin etme olanağından yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görülürse resen atanacak bir müdafinin yardımından yararlanma haklarıdır. Dolayısıyla suç isnadı altında bulunan kişinin kendisini bizzat savunması istenemez (Pakelli/Federal Almanya, B. No: 8398/78, 25/4/1983, § 31). Bir suçla itham edilen herkesin avukat yardımından etkili bir şekilde yararlanma hakkı mutlak bir hak olmamakla beraber adil yargılanma ilkesinin temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Salduz/Türkiye [BD], B. No: 36391/02, 27/11/2008, § 51).

25. Kendini suçlamama hakkı, kamu makamlarının şüphelinin/sanığın arzusu hilafına baskı ve zorlama metotları ile elde edilen delillere başvurmadan iddialarını ispat etmelerini öngörmektedir (Jalloh/Almanya [BD], B. No: 54810/00, 11/7/2006, § 100; Salduz/Türkiye, § 54). AİHM, soruşturma evresindeki ikrarın kötü muamele veya işkence altında verildiği belirtilerek hâkim önünde reddedilmesi hâlinde bu konu irdelenmeden esasa geçilerek ikrarın dayanak olarak kullanılmasını bir eksiklik olarak değerlendirmiştir (Hulki Güneş/Türkiye, B. No: 28490/95, 19/6/2003, § 91). Bu kapsamda ikrarın hiç kimseyle görüşülmesine izin verilmeyen ve uzun süren bir gözaltı sırasında yapılmış olması gibi hususlar da gözönünde bulundurulmalıdır (Barbera, Messegue ve Jabardo/İspanya [GK], B. No: 10590/83, 6/12/1988, § 87).

26. İlke olarak şüpheliye gözaltına alındığı ya da tutuklandığı andan itibaren avukat yardımından yararlanma imkânı sağlanmalıdır (Dayanan/Türkiye, B. No: 7377/03, 13/10/2009, § 31). Diğer taraftan AİHM; kolluk tarafından ifade alınma aşamasını da kapsayan müdafi yardımından yararlanma hakkının geçerli bir nedene dayanılarak kısıtlanabileceğini, bu durumda somut olay açısından yargılamanın bütününe bakılarak söz konusu kısıtlamanın adil yargılanmaya engel olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (John Murray/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18731/91, 8/2/1996, § 63;

Magee/Birleşik Krallık,B. No: 28135/95, 6/6/2000, § 41).

27. AİHM, bazı durumlarda kişinin talebi olmasa da resen ücretsiz olarak avukat tayin edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kişinin olanağının olmaması yanında ayrıca suçlama nedeniyle özgürlükten mahrum bırakılmayı gerektiren alabileceği bir ceza ve davanın karmaşıklığı avukat yardımının sağlanmasını gerektiren bir hukuki menfaati ortaya çıkarmaktadır (Tunç/Türkiye, B. No: 32432/96, 27/3/2007, §§ 55, 56).

28. AİHM, Sözleşme'nin 46. maddesi bağlamında devletlerin taraf oldukları başvurulara ilişkin olarak verilen AİHM kararlarıyla bağlı olma yükümlülüğü altına girdiğini vurgulamakta (Del Rio Prada/İspanya [BD], B. No: 42750/09, 21/10/2013, § 137); bu, AİHM bir ihlal bulduğunda davalı devletin sadece Sözleşme'nin 41. maddesine göre hükmedilen tazminatı ödeme yükümlülüğünü değil bunun yanında AİHM tarafından bulunan ihlalin ortadan kaldırılması için iç hukukta bireysel ve/veya -gerekiyorsa- genel tedbirler alma ve başvurucuyu Sözleşme ihlal edilmemiş olsaydı bulunacağı duruma mümkün olan en yakın konuma getirecek şekilde ihlalin etkilerini telafi etme yükümlülüğünü de barındırmaktadır (Del Rio Prada/İspanya, § 137).

29. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme’nin 6. maddesinin ne lafzı ne de ruhunun başvuranın iradi olarak açık ya da örtülü biçimde adil yargılanma hakkından vazgeçmesini engellemediğini belirtmektedir (Aksin ve diğerleri/Türkiye, B. No: 4447/05, 1/10/2013, § 48). Adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan müdafi yardımından yararlanmadan vazgeçmenin geçerli ve etkin olabilmesi için açık bir biçimde dile getirilmesi, ayrıca bu vazgeçmenin önemiyle orantılı asgari güvencelerin de bulunması gerekir (Salduz/Türkiye, § 59).

30. AİHM, taraf devletlerin -AİHM kararında belirtilen sonuçlarla uyumlu olmak kaydıyla- bu yükümlülüklerini ifa edecekleri aracı seçmekte serbest olduklarını vurgulamaktadır. Bununla birlikte AİHM bazı özel koşullarda, anılan yükümlülüğün ifası bağlamında -sorumlu devlete yardım etmek amacıyla- ihlal bulunmasına yol açan durumun ortadan kaldırılması için alınabilecek özel ve/veya genel tedbirlerin türünü de gösterebileceğini belirtmektedir. AİHM istisnai bazı durumlarda ise bulunan ihlalin türünün telafi için alınması gereken tedbirler hususunda bir tercih imkânı bırakmayabileceğini, bu hâlde kendisinin hangi tedbirin uygulanacağını kararında gösterebileceğini ifade etmektedir (Del Rio Prada/İspanya, § 138).

31. AİHM, Bochan/Ukrayna (2) (B. No: 22251/08, 5/2/2015) kararında Sözleşme’nin 6. maddesinin gerekçeli karar hakkı yönünden ihlal edildiğine hükmettikten sonra (Bochan/Ukrayna, B. No: 7577/02, 3/5/2007) başvurucu tarafından ulusal mahkemede yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti incelemiştir. AİHM, Sözleşme’nin 6. maddesinin kural olarak kesin hükme bağlanmış bir davanın yeniden incelenmesini öngören olağanüstü kanun yollarına ilişkin başvurulara uygulanmayacağını ancak ilgili hukuk sistemindeki söz konusu olağanüstü başvuru yoluna ilişkin yargısal sürecin türü, konusu ve somut özelliklerinin bu tür olağanüstü başvuru yolunu Sözleşme’nin 6. maddesinin kapsamına getirebileceğini ve adil yargılanma güvencelerini bu başvurucular yönünden de geçerli hâle getirebileceğini ifade etmiştir (Bochan/Ukrayna (2), § 50).

32. AİHM, özellikle olağanüstü başvuru yolunun tür ve konu bakımından olağan başvuru yolu gibi görüldüğü durumlarda iç hukuktaki tanımlamadan bağımsız olarak bu tür yargısal süreçlerin Sözleşme’nin 6. maddesi kapsamında görülebileceğini belirtmiştir. AİHM, ilgili yargısal mercilere takdir hakkının tanınmadığı durumlarda ilgili olağanüstü yolun temyiz

benzeri bir yol olduğunu kabul etmiştir (Bochan/Ukrayna (2), §§ 46-49). AİHM somut olayda Ukrayna ulusal hukukunu incelemiş ve kendisinin ihlal kararlarına ilişkin olarak öngörülen yargılamanın yenilenmesinin temyiz benzeri bir süreç olduğunu gözeterek Hükûmetin başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamında olmadığı yönündeki itirazını reddetmiştir (Bochan/Ukrayna (2), §§ 51-56).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 22/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; AİHM'in ihlal kararına istinaden yaptığı yargılamanın yenilenmesi talebinin hukuka aykırı biçimde reddedildiğini, yapılan değerlendirmenin kanunla ve AİHM kararıyla açıkça çatıştığını, AİHM kararının yerine getirilemediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu, ayrıca yargılamanın yenilenmesi talebine ilişkin açtığı davanın makul sürede bitirilmediğini de iddia etmiştir.

35. Bakanlık, yargılamanın yenilenmesi talebini inceleyen yargı makamlarınca ulaşılan kanaate göre talebin reddine karar verildiğini belirtmiştir. Bakanlık ayrıca Sözleşme’nin 6. maddesinin -yargılamanın yenilenmesi taleplerinde olduğu gibi- sona ermiş bir davanın yeniden açılması hakkını güvenceye almadığına ilişkin AİHM içtihatlarına atıfta bulunmuş ve karar verilirken bu hususların dikkate alınmasının Anayasa Mahkemesinin takdirinde olduğunu bildirmiştir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşlerine karşı başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun bu iddialarının müdafi yardımından yararlanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

40. Sözleşme’nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır.

Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

41. Anayasa Mahkemesi H.Ç. (B. No: 2015/6867, 18/4/2018, §§ 24-27) kararında ve diğer birçok başvuruda yargılamanın yenilenmesine karar verilmeden önceki aşamalara ilişkin yargısal süreçleri de Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında görmüş ve adil yargılanma hakkının güvencelerinin söz konusu süreçlere de uygulanacağını kabul etmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi Nihat Akbulak ([GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018) kararıyla birlikte yargılamanın yenilenmesi talepleriyle ilgili yargısal süreçlerin adil yargılanma hakkı kapsamında olduğuna ilişkin içtihadında değişikliğe gitmiştir. Anılan kararla yargılamanın yenilenmesine karar verilmeden önceki aşamalarda başvurucuların suç isnadı altında olmadığı, dolayısıyla bu aşamalarda verilen kararların adil yargılanma hakkı kapsamında incelenemeyeceği sonucuna varmıştır (Nihat Akbulak, §§ 30-39).

42. Ancak anılan kararda, Anayasa Mahkemesi ile AİHM'in ihlal kararlarının ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına dönük yeniden yargılama taleplerine ilişkin iddiaların adil yargılanma hakkının kapsamında olduğu ve bu iki durumun istisna teşkil ettiği açıkça vurgulanmıştır (Nihat Akbulak, § 39). Dolayısıyla somut başvuruya ilişkin şikâyetlerin Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisinde olduğu açıktır.

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

44. Ceza yargılamasında savunma haklarının güvence altına alınması, demokratik toplumun temel ilkelerindendir (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32). Savunma, ceza adaletinin hakkaniyete uygun gerçekleşmesini sağlamaktadır. İddiaya karşı savunma tanınmadığı sürece silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine uygun muhakeme yapılması ve maddi gerçeğe ulaşılması da mümkün değildir (Yusuf Karakuş ve diğerleri, B. No: 2014/12002, 8/12/2016, § 69).

45. Savunma hakkının sağladığı güvenceler esasen adil yargılanma hakkı içinde yer almaktadır. Savunma hakkı, hukuk devleti ilkesinin gereklerinden ve adil yargılanma hakkının önemli güvencelerinden biri olması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Anılan hükümde, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Savunma hakkı tanınmadan kişilerin cezalandırılması, Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesine de uygun değildir. Bu nedenle savunma hakkının sağlanmadığı bir yargılamanın adil olduğundan söz edilemez (Yusuf Karakuş ve diğerleri, § 70).

46. Şüpheli ve sanığa salt savunma hakkının tanınması yeterli değildir. Şüpheli ve sanığın savunma için Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen meşru vasıta ve yollardan yararlandırılması da gerekir. Savunmada başvurulacak meşru vasıta ve yollar arasında avukatların teknik bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlanma olanağı da bulunmaktadır. Şüpheli ve sanık için Anayasa'nın 36. maddesinde sözü edilen meşru vasıta ve yollardan en önemlisi müdafi yardımından yararlanmaktır. Diğer bir ifadeyle müdafi yardımından yararlanma hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde belirtilen meşru vasıta ve yollar kavramının

kapsamındadır. Bu itibarla müdafi yardımından yararlanmanın adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil ve bu hakkın doğal sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla suç isnadı altındaki kişi, adil yargılanma hakkı kapsamında kendisini bizzat savunma veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanma hakkına sahiptir (Yusuf Karakuş ve diğerleri, § 72).

47. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinde; bir suç ile itham edilen herkesin kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanması eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmesi hakkı düzenlenmiştir (Yusuf Karakuş ve diğerleri, § 73).

48. Anılan hakkın ilke olarak şüphelinin kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren sağlanması gerekir. Şüpheliye kolluk tarafından ilk kez sorgulanmasından itibaren avukata erişim hakkı sağlanması, kendisini suçlamama ve susma hakları yanında genel olarak da adil yargılanma hakkının etkili bir koruma işlevine sahip olması bakımından gereklidir. Çünkü bu aşamada elde edilen deliller, yargılama sırasında söz konusu suçun hangi çerçevede ele alınacağını belirlemektedir. Özellikle delillerin toplanması ve kullanılması aşamasında cezai yargılamaya ilişkin mevzuat giderek daha karmaşık hâle geldiğinden şüpheliler, ceza yargılamasının bu evresinde kendilerini savunmasız bir durumda bulabilir. Belirtilen savunmasızlık hâli, ancak bir müdafinin hukuki yardımı ile gereği gibi telafi edilebilir (Aligül Alkaya ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1138, 27/10/2015, §§ 118, 135; Sami Özbil, B. No: 2012/543, 15/10/2014, § 64).

49. Müdafi yardımından yararlanma hakkı mutlak değildir. Bu hakkın istisnai hâllerde sınırlandırılması mümkündür. Zorunlu sebeplerin ortaya çıkması hâlinde bu hak kısıtlanabilir. Avukat erişiminin sağlanmamasına istisnai olarak zorunlu sebeplerin gerekçe gösterilmesi durumunda bile böylesi bir kısıtlama şüphelinin/sanığın adil yargılanma bağlamında güvence altına alınan haklarına zarar vermemelidir (Aligül Alkaya ve diğerleri, §§ 118, 137). Müdafi yardımından yararlanma hakkı bakımından önemli olan, yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında şüphelinin/sanığın müdafi yardımından etkili bir biçimde yararlanmış olmasıdır. Ancak avukata erişim yönünden getirilen kısıtlama yargılamanın sonraki aşamalarında telafi edilmiş ise savunma hakkı ihlal edilmiş sayılmaz (Yusuf Karakuş ve diğerleri, § 78).

50. Sanık, olay hakkında doğrudan doğruya bilgiye sahiptir. Dolayısıyla sanığın beyanlarının olayın aydınlatılması bakımından son derece önemli bir delil niteliğinde olduğu açıktır. Bu bakımdan suç isnadı altındaki kişinin müdafi hazır bulunmadığı hâlde kendini suçlayıcı beyanlarda bulunup bulunmadığı, bu itirafların aleyhinde kullanılıp kullanılmadığı, susmasından mahkemece olumsuz sonuçlar çıkarılıp çıkarılmadığı ve kendisine herhangi bir baskı uygulanıp uygulanmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Bir ceza davasında kendi aleyhine tanıklık etmeme ve delil vermeye zorlanmama hakkı, suç isnadını zorla veya baskıyla sanığın isteğine aykırı olarak elde edilen delillere başvurmadan kanıtlamaya çalışmayı gerektirir. Avukata erişimi sağlanmayan sanığın kolluktaki ikrarının mahkûmiyet kararında kullanılması durumunda savunma hakkına telafi edilmez biçimde zarar verilmiş sayılacaktır. Soruşturma evresinde elde edilen ikrarın kötü muamele ve işkence altında verildiği belirtilerek reddedilmesi durumunda mahkemece bu husus irdelenmeksizin ikrarın

dayanak olarak kullanılması önemli bir özen eksikliğidir (Yusuf Karakuş ve diğerleri, § 79).

51. Bireysel başvuru incelemelerinde, ölçü norm Anayasa'dır; kanuna uygunluk denetimi yapılmamaktadır. Bu nedenle kanuna dayalı olarak avukata erişimin kısıtlanması yönündeki uygulamanın Anayasa'ya uygun olduğu anlamına gelmez. Müdafi yardımından yararlanma hakkının Anayasa'nın 36. maddesini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde yargılamanın bütünlüğü içinde somut davanın kendine özgü koşulları dikkate alınmalıdır. Anayasa Mahkemesi de daha önce şüphelilerin devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlar yönünden müdafi yardımından faydalandırılmamasının mevzuattan kaynaklanan bir uygulama olduğunu tespit etmiş (Aligül Alkaya ve diğerleri, § 144, Sami Özbil, § 71; Güllüzar Erman, B. No: 2012/542, 4/11/2014, § 48) ancak müdafi yardımından yararlanma hakkının sonradan telafi edilmediği gerekçesiyle ihlal kararları vermiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri, §§ 127-145, Sami Özbil, §§ 56-76; Aynur Avyüzen, B. No: 2014/784, 27/10/2016, §§ 37-58; Veli Özdemir, B. No: 2014/785, 27/10/2016, §§ 39-62).

52. Temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla 4/11/1950 tarihinde imzalanan Sözleşme 10/3/1954 tarihli ve 6366 sayılı İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun'la Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış ve onay belgesinin 18/5/1954 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesiyle Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir. Bakanlar Kurulunun 22/1/1987 tarihli ve 87/11439 sayılı kararı ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna bireysel başvuru hakkı, 25/9/1989 tarihli ve 89/14563 sayılı kararı ile de AİHM'in zorunlu yargı yetkisi tanınmıştır. Böylece Türkiye, Sözleşme'de bulunan temel hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüğünü kabul etmiş ve yargı yetkisi içinde bulunan tüm bireylere, hukuken bağlayıcı nitelikte ihlal kararı verebilecek bir uluslararası mahkemeye başvuru yapabilme hakkını tanımıştır (Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 68).

53. Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin etkili bir şekilde korunması, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi ile mümkündür. AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmemesi, Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin uygulamada etkili bir şekilde korunamadığı anlamına gelir (Sıddıka Dülek ve diğerleri, § 69). Nitekim AİHM tarafından verilmiş bir ihlal kararı, temel hak ve özgürlüklerin teoride olduğu gibi pratikte de etkili bir şekilde korunabilmesi amacıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu ile yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kabul edilmiştir.

54. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasını incelemek, bireysel başvuru yoluyla incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Aksinin kabulü, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin bireysel başvuru yolu ile etkili bir şekilde korunmasını öngören Anayasa'nın amacı ile bağdaşmaz. Bu sebeple AİHM tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği Anayasa Mahkemesince incelenmelidir. Ancak Anayasa Mahkemesince yapılacak bu inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi şeklinde değil AİHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ile ilgili sınırlı bir inceleme olacaktır (Sıddıka Dülek ve diğerleri, § 70).

55. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, mevzuatın yorumlanması ve uygulanması kural olarak derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve

uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenmesi doğaldır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

56. Başvurucu, AİHM'in müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararına istinaden hükmü veren mahkemeden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun bu talebi, önce eksikliğin giderilmesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle, daha sonra ise başvurucunun müdafii olmadan alınan emniyetteki beyanının dikkate alınmadığı durumda dahi mevcut delillerin mahkûmiyet hükmüne yeterli olduğu gerekçeleriyle önceki hükmü onaylamak suretiyle reddedilmiştir (bkz. §§ 14-17). Başvurucunun itirazını inceleyen Yargıtay 9. Ceza Dairesi de Ağır Ceza Mahkemesinin yeniden yargılama sonucunda verdiği kararı onayarak anılan kararı hukuka uygun bulmuştur (bkz. § 18).

57. Somut olayda tartışılması gereken husus, AİHM'in ihlal kararı sonrasında yargılamanın yenilenmesi istemiyle derece mahkemesine başvuran başvurucunun müdafi yardımından yararlanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü iddialarının etkili ve yeterli bir şekilde incelenip incelenmediği, AİHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğidir. Diğer bir ifadeyle AİHM'in başvurucu hakkındaki kararda tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının derece mahkemelerince ortadan kaldırılıp kaldırılmadığı önem taşımaktadır.

58. AİHM'in ihlal kararına konu İstanbul 1. No.lu DGM'de görülen davanın hazırlık soruşturmasında başvurucunun müdafii olmadan beyanının alındığı ve yargılama sürecinde ise müdafiinin bulunduğu, başvurucu hakkında hüküm kurulurken soruşturmanın ilk aşamasında müdafii olmadan alınan emniyetteki beyanına atıf yapıldığı anlaşılmaktadır (bkz. § 11).

59. AİHM tarafından verilen ihlal kararının yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde (bkz. §§ 44-55) gereklerinin yerine getirilmesi için ilk derece mahkemesinin öncelikle yargılamanın yenilenmesine ve -ihlalin niteliği de dikkate alındığında- duruşmanın açılmasına karar vermesi gerekir. AİHM'in ihlal kararı verip ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği bu gibi durumlarda ilgili yargısal merciler, ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde hareket etmek zorundadır. Ancak ilk derece mahkemesi duruşmanın açılmasına karar vermiş, bu aşamada başvurucuyu ve müdafiini dinledikten sonra -hazırlık soruşturmasında alınan ifadelerin dikkate alınmadığı durumda dahi- mevcut diğer delillerin mahkûmiyet hükmü için yeterli olduğu gerekçeleriyle İstanbul 1. No.lu DGM'nin kararını yerinde bularak onaylamıştır.

60. Somut olayda, yeniden yargılama sırasında başvurucu müdafiinin hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır. Gerekçeli kararda ise sanığın hazırlık aşamasında verdiği ifadeleri dikkate alınmasa dahi diğer delillerin mahkûmiyete yeterli olduğu ifade edilerek başvurucunun soruşturma evresinde alınan ve AİHM'in ihlal kararına konu olan ifadesinin mahkûmiyete esas alınıp alınmadığı tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır. Dahası gerekçeli kararda mahkûmiyete temel alınan diğer delillerin nelerden ibaret olduğu belirtilmemiştir. Savunma tarafının bu delillere karşı iddia ve itirazlarını dile getirme fırsatına sahip olup olmadığı da gerekçeli karardan anlaşılmamaktadır. Dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesince yapılan değerlendirmelerin AİHM'in ihlal kararıyla örtüşmediği, Anayasa’nın 36. maddesinin gerektirdiği ölçüde ve özende bir inceleme içermediği ve AİHM

tarafından verilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmadığı anlaşılmaktadır.

61. Sonuç olarak adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafiden yararlanma hakkının sağladığı güvencelerle bağdaşmayacak şekilde AİHM'in ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

62. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

63. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

64. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018,) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B.No: 2016/12506, 7/11/2019).

65. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

66. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin

sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

67. İncelenen başvuruda müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

68. Bu durumda müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

69. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için müdafi yardımından yararlanma hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

70. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan müdafiden yararlanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin müdafiden yararlanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/64) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 22/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RIZA ŞAHİN

B. No: 2016/12909 | Karar tarihi: 22.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/12909

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RIZA ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/12909)

Karar Tarihi: 22/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Rıza ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum içinde yapmış olduğu bir protesto eylemi nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda ayrıca infaz hâkimliğince yapılan inceleme sırasında, duruşmada hazır bulunmayı talep etmesine rağmen başvurucuya yalnızca ses ve görüntü aktarımı yoluyla duruşmaya katılma imkânı verilmesinin duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal ettiği iddia edilmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu; başvuru tarihinde, terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olarak Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

11. 25/4/2016 tarihinde başvurucunun da aralarında olduğu terör suçlarından hükümlü olan bazı kişiler tarafından Ceza İnfaz Kurumundaki oda ve bahçe kapılarına vurulmaya başlanmıştır. Olayla ilgili tutulan tutanağa göre DHKP-C terör örgütüyle bağlantılı suçlardan hükümlü olan bu kişiler, söz konusu eylemi "Yürüyüş" dergisinin kendilerine verilmemesi nedeniyle yaptıklarını ve adı geçen dergi kendilerine verilene kadar devam ettireceklerini ifade etmiştir. Olay Tutanağı'nda, eylemin 5-6 dakika boyunca devam ettiği ayrıca vurgulanmıştır.

12. Eylem sonrasında başvurucunun da aralarında olduğu bazı hükümlüler hakkında bir disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturmasını yürütmek üzere bir muhakkik görevlendirilmiştir. Muhakkik, birçok Ceza İnfaz Kurumu personelinin olaya ilişkin beyanını almış; haklarında disiplin soruşturması yapılan kişilere olayla ilgili savunma yapmaları için bildirimde bulunmuştur. Başvurucu 27/4/2016 tarihinde savunmasını sözlü olarak vermek istediğini belirtmiştir.

13. Muhakkik, başvurucunun savunmasını sözlü olarak 27/4/2016 tarihinde almıştır. Başvurucu savunmasında genel olarak Ceza İnfaz Kurumu idaresinin yasal olarak basımı yapılan ve diğer ceza infaz kurumlarında içeriye alınan bir dergiyi kendilerine keyfî şekilde vermediğini, söz konusu keyfî uygulamadan vazgeçilmeyince direnme haklarını kullandıklarını ifade etmiştir. Bundan başka başvurucu, disiplin soruşturmasına konu eylemi adı geçen dergi kendilerine verilene kadar devam ettireceklerini belirtmiştir.

14. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu); disiplin soruşturması sonucunda 28/4/2016 tarihinde, başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde düzenlenen "kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle 2 ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmesine karar vermiştir.

15. Disiplin Kurulunun başvurucu ve diğer hükümlüler hakkında yaptığı değerlendirmenin ilgili kısmı şu şekildedir:

"...Hükümlüler Rıza ŞAHİN, [H.B.Y.], [M.Ç.nin] yasal yollarla haklarını arayacakları yerde Ceza İnfaz Kurumunda kapılara vurmak suretiyle ses çıkardıkları ve diğer hükümlü ve tutuklular arasında korku kaygı paniğe neden oldukları, ayrıca bahsi geçen yürüyüş dergisi ile ilgili olarak Eğitim Kurulu Başkanlığımız tarafından karar verildiği ve bu karara karşı İnfaz Hakimliğine itiraz yolu açık olduğu, hükümlülerin itirazları üzerine söz konusu yürüyüş dergilerinin Bafra İnfaz Hakimliği tarafından değerlendirildiği ve hükümlülerin

itirazlarını reddedildiği, söz konusu dergilerin Mahkeme kararına istinaden hükümlülere verilmediği dolayısı ile Ceza İnfaz Kurumu idaresinin keyfiyetle davrandığı iddialarının somut bir delile ve dayanağa dayanmadığı, kanun tüzük ve yönetmelikler doğrultusunda işlem yapan Ceza İnfaz Kurumumuz idaresini bu davranışları sergilemek suretiyle zan altında bırakmak ve kendilerinin yapmış olduğu Ceza İnfaz Kurumu Kanun ve Kurallarına aykırı davranışları için bir mazeret olarak göstermek istedikleri anlaşıldığından,

Hükümlüler Rıza ŞAHİN, [H.B.Y.], [M.Ç.nin] ...ayrı ayrı -2- (iki) ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası ile cezalandırılmalarına ...karar verilmiştir."

16. Disiplin Kurulunun kararından bir gün sonra başvurucu, Amasya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir. Başvurucu; nakledildiği Amasya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, Disiplin Kurulu kararına karşı Bafra İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu, şikâyet başvurusunda Disiplin Kurulu kararının keyfî ve hukuka aykırı bir nitelik taşıdığını, Hâkimlik incelemesi aşamasında avukatıyla birlikte savunma yapmak istediğini ifade etmiştir.

17. Hâkimlik, şikâyet üzerine bir tensip (duruşmaya hazırlık) incelemesi yapmıştır. Tensip incelemesi neticesinde şikâyetin 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 6. maddesi gereğince duruşma yapıldıktan sonra değerlendirilmesine, başvurucunun savunmasının alınmasına, kendisine delillerinin sorulması için duruşmada hazır edilmesine, ayrıca savunmasını avukat ile yapıp yapmayacağının başvurucudan sorulmasına ve sorulduktan sonra düzenlenecek tutanağın Hâkimliğe gönderilmesine de karar verilmiştir.

18. Hâkimlik 9/5/2016 tarihinde, Tensip Tutanağı'nda alınan kararlara istinaden Amasya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna iki yazı yazmıştır. İlk yazıda Hâkimlik, duruşma tarihi olan 20/5/2016 günü saat 11.05'te Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) odasında başvurucunun hazır bulundurulmasını talep etmiştir. Hâkimlik ikinci yazıda ise başvurucuya Disiplin Kurulu kararıyla ilgili savunmasını avukatı ile birlikte yapıp yapmayacağının sorulmasını ve bu hususta düzenlenecek tutanağın kendisine gönderilmesini talep etmiştir.

19. Hâkimlik tarafından yazılan ikinci yazıya istinaden başvurucuya savunmasını avukatı ile yapıp yapmayacağı sorulmuştur. Başvurucu; ifadesinde savunmasını avukatı aracılığıyla ve Hâkimlik huzurunda yapmak istediğini, SEGBİS ile duruşmaya katılmak istemediğini belirtmiştir.

20. 20/5/2016 tarihli duruşmada SEGBİS odasında hazır bulundurulmak istenen başvurucu, SEGBİS ile ifade vermek istemediğini ve hâkim huzuruna çıkmak istediğini belirtmiş; SEGBİS duruşmasına katılmamıştır. Bu durum üzerine Hâkimlik, başvurucunun savunmasını almamış ve 25/5/2016 tarihli kararı ile şikâyet başvurusunu reddetmiştir. Hâkimlik kararında, öncelikle SEGBİS ile savunma alınmasına ilişkin bir açıklama yapılmış; daha sonra ise şikâyetin esası değerlendirilmiştir.

21. Hâkimlik SEGBİS'e ilişkin değerlendirmede öncelikle ilgili mevzuata (bkz. §§ 28-30) yer vermiş; daha sonra başvurucunun ve diğer şikâyetçilerin başka bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunmaları nedeniyle savunmalarını SEGBİS aracılığıyla almak istediğini ancak başvurucu ve diğer şikâyetçilerin SEGBİS yoluyla savunma vermediklerini ifade etmiştir. Hâkimlik ayrıca 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca başvurucunun savunmasının SEGBİS yoluyla alınabilmesinin mümkün olduğunu, yargılamanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılabilmesi için SEGBİS kullanımının gerektiğini belirtmiştir.

22. Öte yandan Hâkimlik 4675 sayılı Kanun'da şikâyetçilerin savunmalarının mahkemenin duruşma salonunda alınması şeklinde bir yasal zorunluluk olmadığı sonucuna da varmıştır. Söz konusu açıklamalar sonrasında Hâkimlik, savunma imkânı kendisine tanınmasına rağmen başvurucunun savunmada bulunmadığını ve somut yargılamada savunma hakkının kısıtlanmadığını kabul etmiştir.

23. Hâkimlik, şikâyetin esasına yönelik ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur. Hâkimlik öncelikle 5275 sayılı Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesinin yeterli olmadığını, ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bundan başka Hâkimlik; mahpusların -ceza infaz kurumlarının niteliği gereği- ceza infaz kurumlarında diledikleri şekilde eylem yapma özgürlüğünün bulunmadığını, ceza infaz kurumunun güvenliğinin ve düzeninin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini belirtmiştir.

24. Hâkimlik, genel açıklamalar sonrasında somut olayı değerlendirerek, başvurucunun da aralarında olduğu hükümlülerin bir derginin kendilerine verilmemesi nedeniyle oda ve bahçe kapılarına vurmalarının meşru görülemeyeceğini ifade etmiştir. Oda ve bahçe kapılarına vurmak suretiyle yapılan protesto eyleminin iyi niyetli bir davranış olmadığını belirten Hâkimlik; bu eylemin aynı zamanda ceza infaz kurumunda kalan diğer hükümlü ve tutukluları rahatsız edici bir nitelik taşıdığını, ceza infaz kurumunda korku ve kaygıya neden olabileceğini kabul etmiştir. Son olarak; disiplin cezasına konu eylemin işlendiğinin sabit olduğu, Disiplin Kurulunun eylemi doğru olarak nitelendirdiği ve Disiplin Kurulu kararının hukuka uygun olduğu sonucuna varmıştır.

25. Başvurucu 2/6/2016 tarihli dilekçesi ile İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. Başvurucu; dilekçesinde öncelikle duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak ifade vermek istediği hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, SEGBİS üzerinden savunmada bulunmaması üzerine savunması alınmadan karar verildiğini belirtmiştir. Daha sonra genel olarak İnfaz Hâkimliği kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

26. Bafra Ağır Ceza Mahkemesi 8/6/2016 tarihli kararıyla itirazı reddetmiştir. Başvurucu, mahkeme kararını 14/6/2016 tarihinde öğrendiğini belirtmiş; 30/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Başvurucunun diğer bazı hükümlü ya da tutuklularla birlikte 29/3/2016 ile 28/4/2016 tarihleri arasında on altı kez aynı eylemi gerçekleştirdiği gerekçesiyle hakkında disiplin cezası uygulandığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde tespit edilmiştir. Disiplin cezası kararları incelendiğinde başvurucunun savunmalarında eylemleri yaptığını kabul ettiği görülmektedir. Ancak başvurucu, savunmalarında genel olarak eylemlerinin yasal bir nitelik taşıdığını ileri sürmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

29. 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde düzenlenen ve "Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma" cezasını gerektiren eylem şudur:

"...

d) Kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak.

..."

30. Adil yargılanma hakkı bağlamında duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden ilgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, §§ 28-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Mahkemenin 22/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucu; istedikleri dergiyi Ceza İnfaz Kurumu idaresinin keyfî olarak vermemesini protesto etmek amacıyla oda ve bahçe kapılarına vurarak yapılan bir protesto eylemine katıldığını, söz konusu eylem sonrasında kendisi ve arkadaşları hakkında disiplin soruşturması başlatılıp ceza verildiğini belirtmiştir. Bundan başka başvurucu; bahis konusu eylemle hukuka aykırı nitelikteki bir uygulamanın protesto edildiğini, disiplin cezasının kanuni dayanağının bulunmadığını ileri sürerek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini savunmuştur.

33. Bakanlık görüşünde, başvurucunun diğer iki hükümlü ile birlikte bulundukları odanın kapılarına ve mazgallarına vurmaları nedeniyle cezalandırıldıkları ifade edilmiştir. Bakanlık; söz konusu eylemin bir ifade biçimi olduğunu, eylem nedeniyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmasının ifade özgürlüğüne müdahale teşkil ettiğini belirtmiştir. Disiplin cezasının ifade özgürlüğüne bir müdahale olduğunu belirten Bakanlık, anılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu ifade ettikten sonra müdahalenin orantılılığı ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı hususunda açıklamalarda bulunmuştur.

34. Bakanlığa göre disiplin yaptırımına konu olay, terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunacak toplu bir eylem niteliğindedir. Bakanlık, bu nitelikteki bir eyleme karşı Ceza İnfaz Kurumu idaresinin verdiği ağır bir nitelik taşımayan disiplin cezasının düzenin ve güvenliğin bozulmasını engellemeyi amaçladığını belirttikten sonra disiplin cezasının demokratik toplum düzeni bakımından alınması gereken tedbirler kapsamında kaldığını ifade etmiştir. Öte yandan Bakanlık, verilen disiplin cezasının başvurucunun Ceza İnfaz Kurumu içinde düzenlenecek etkinliklere katılımını ve diğer haberleşme araçlarını kullanımını engellememesi nedeniyle ölçüsüz olmadığını savunmuştur. Sonuç olarak Bakanlığa göre somut olayda, verilen disiplin cezası ifade özgürlüğünü ihlal etmemiştir.

2. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, bir derginin Ceza İnfaz Kurumuna alınmamasını protesto etmek amacıyla disiplin cezasına konu eylemi gerçekleştirmiş ve söz konusu eylemi bir düşünce açıklama yöntemi olarak kullanmıştır. Bu kapsamda başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetleri ifade özgürlüğü bağlamında incelenecektir.

36. İfade özgürlüğü; kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

37. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğü de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

38. Öte yandan ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik olarak kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29; Abdulhamit Babat (3), B. No: 2015/3370, 9/1/2020, § 29).

39. İnfaz hukukuna ilişkin disiplin suç ve cezaları 5275 sayılı Kanun'un Sekizinci Bölüm'ünde düzenlenmiş; bu çerçevede uygulanacak disiplin suç ve cezalarının amacı, mahiyeti, kapsamı, sınırları ve uygulanma koşulları 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Kanun'daki disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğindeki bu madde uyarınca bu Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Abdulhamit Babat (3), § 30).

40. Somut olayda oda ve bahçe kapılarına vurması nedeniyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmıştır. Başvuru konusu olayda başvurucunun disiplin cezasına konu eylemi, Ceza İnfaz Kurumu idaresinin bir dergiyi Ceza İnfaz Kurumuna almamasını protesto etmek amacıyla gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

41. Olay Tutanağı'ndan anlaşıldığına göre olay günü protesto gösterisi 5-6 dakika boyunca devam etmiştir. Bundan başka söz konusu eyleme katılan her üç kişinin de terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak UYAP kayıtlarında, disiplin cezasına konu eylemlerle aynı nitelikteki birden fazla eylemin sürekli bir şekilde başvurucu ve diğer bazı hükümlüler tarafından yapılması nedeniyle başvurucu ve diğer bazı hükümlüler hakkında disiplin cezaları verildiği anlaşılmıştır.

42. Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi de dikkate alındığında ceza infaz kurumunda örneğin yalnızca slogan atılmasının aynı Kanun'un 42. maddesinde öngörülen disiplin suçunu oluşturabilmesi için yeterli olmayıp bu eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Bununla birlikte ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunabilecek toplu eylemlere karşı daha hassas olunması gerektiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı da ifade edilmiştir (Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22; Abdulhamit Babat (3), § 31). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun gerçekleştirdiği eylemin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

43. Başvurucu ve diğer iki arkadaşının 5-6 dakika süreyle ve bir derginin kendilerine verilmemesini protesto etmek amacıyla oda ve bahçe kapılarına vurmaları Ceza İnfaz Kurumundaki güvenliği veya disiplini bozabilecek ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyebilecek nitelikte bir davranıştır. Bunun yanında eyleme katılan her üç hükümlünün de terör suçundan hükümlü olduğu ve aynı eylemi sık sık tekrarladığı tespit edilmiştir. Bu açıklamalar ve somut olay birlikte değerlendirildiğinde yapılan eylemin aynı zamanda ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması noktasında özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya yönelik toplu ve sistematik bir eylem niteliğinde olduğu da unutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 24; Şükrü Yıldız, B. No: 2015/18720, 9/5/2018, § 27).

44. Mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olan ceza infaz kurumları sıkı güvenlik koşullarına tabi olan, düzenli bir yaşamın sürdürülmesinin, güvenliğin ve disiplinin sağlanmasının son derece önem taşıdığı yerlerdir. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumundaki uygulamanın hukuka aykırı olduğuna ilişkin idari veya -Cumhuriyet başsavcılığı başta olmak üzere- yargısal mercilere başvurduğunu ancak bir sonuç alamaması nedeniyle tepkisini oda ve bahçe kapılarına vurmak suretiyle gösterme yoluna gittiğini veya somut olayın koşullarında tepkisini derhâl göstermekte haklı olduğunu Anayasa Mahkemesi önünde ispat edebilmiş değildir.

45. Dolayısıyla başvurucunun ceza infaz kurumunda bulunmanın gerektirdiği sorumluluğa uygun davranmaması nedeniyle verilen cezanın zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı, başvurulan yöntemden beklenen fayda ile ceza infaz kurumundaki disiplinin sağlanması arasındaki dengenin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu idaresinin takdir payı ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya eylemi nedeniyle 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca verilen iki ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezasının orantılı olduğu da değerlendirilmiştir.

46. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine dair başvurusunun bu kısmının bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

48. Başvurucu; hakkında Disiplin Kurulunca verilen bir disiplin cezasına karşı İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunduğunu, şikâyet incelemesi sırasında duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak savunma yapmak istediği hâlde Amasya'da bulunması gerekçe gösterilerek SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, bu şekilde savunma vermemesi üzerine savunması alınmadan karar verildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca yapılan uygulama nedeniyle savunmanın yüz yüzeliği ilkesine aykırı davranıldığını, etkin ve sağlıklı savunma yapmasına imkân tanınmadığını ifade ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Bakanlık görüşünde; yapılan bazı genel açıklamalar sonrasında ilk olarak başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olduğu, SEGBİS aracılığıyla yapılacak duruşma ile kamu düzeninin ve başvurucunun yaşamının korunmasının amaçlandığı, aynı zamanda nakil sırasında gerçekleşebilecek bir firar olayının önüne geçildiği belirtilmiştir. İkinci olarak kendisini dezavantajlı duruma düşürmeden başvurucuya SEGBİS ile bizzat Hâkimlik huzurunda savunmada bulunması için imkân tanındığı ve itirazlarını mahkeme önünde etkili bir şekilde ileri sürebilmesi için gerekli olan tüm bilgilere ulaşma olanağı verildiği ifade edilmiştir. Üçüncü olarak yargılama faaliyetinin bütünü gözönüne alındığında başvurucuya savunmasını hazırlaması ve itirazlarını mahkeme önünde etkili bir şekilde ileri sürebilmesi için gerekli olanakların sağlandığı ancak başvurucunun herhangi bir gerekçe sunmaksızın savunma hakkından feragat ettiği ileri sürülmüştür.

50. Bakanlık ayrıca başvurucunun savunma hakkından feragat etmesinin geçerliliğinin sorgulanmasına neden olacak herhangi bir sebebin bulunmadığını belirttikten sonra SEGBİS yoluyla başvurucunun savunmasının alınmak istenmesinin yüz yüzelik ve doğrudanlık ilkeleri ile adil yargılanma hakkının görünümleri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine aykırılık teşkil etmediğini ifade etmiştir. Son olarak Bakanlığa göre Hâkimlik de SEGBİS'in hukukiliğini ayrıntılı bir şekilde değerlendirmiş ve başvurucu yönünden bunun bir hak kaybına yol açmayacağı sonucuna varmıştır. Tüm bu açıklamalar sonrasında Bakanlık; adil yargılanma hakkının gerektirdiği bütün güvenceler sağlanarak kendisine itirazlarını sunma imkânı tanınmasına rağmen başvurucunun bu hakkından kendi isteği ile feragat ettiğini, dolayısıyla somut olayda adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

51. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

52. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı yönünden incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararda, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğunu belirterek hakkın kapsamının bu konularla sınırlandırıldığını kabul etmiştir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 23; Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018, § 35; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 44). Öte yandan Anayasa Mahkemesi; ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ya da hükümlüler hakkında uygulanan disiplin cezalarının infazının kişiler üzerinde yaratacağı etkiyi değerlendirmek suretiyle bazı disiplin cezalarının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğunu, söz konusu disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetlerin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin de medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığını ifade etmiştir (örnek olarak bkz. Giyasettin Aydın, B. No: 2013/1852, 25/3/2015, § 37; Cihan Yeşil, B. No: 2013/8635, 6/5/2015, § 35; Metin Yamalak (2), B. No: 2013/9450, 13/4/2016, § 59).

54. Somut olayda başvurucu, aldığı disiplin cezasının infazından dolayı ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılacağından anılan içtihatlardan hareketle söz konusu cezanın da medeni hak niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla hakkında uygulanan disiplin cezası nedeniyle başvurucunun yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığının ve somut olayda Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

55. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığından ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmediğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

56. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

57. Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılama kavramından hareket ederek adil yargılama hakkının gereklerini saptamıştır. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında adil yargılanma hakkının gereklerinden birinin de duruşmada hazır bulunma hakkı olduğunu birçok kararında vurgulamıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının duruşmada hazır bulunma hakkını da kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Emrah Yayla, § 59; Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 73).

58. Tarafların duruşmada hazır bulunma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik

kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla, § 60; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 77).

59. Diğer taraftan medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklar açısından tarafların duruşmada hazır bulunması, onların iddia ve savunma imkânlarını doğrudan kullanmalarına ve uyuşmazlıkla ilgili olan taleplerini huzurda açıklamalarına olanak tanımaktadır. Taraflar duruşmada bizzat hazır bulunmak suretiyle teknik ve fiziksel engeller bulunmaksızın delillerini ileri sürebilmekte ve diğer tarafça gösterilen delillere itiraz etmek ve davasını bizzat savunmak suretiyle kararı etkileme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla, § 61).

60. Somut olayda başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sağlanmaya çalışılması nedeniyle başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahalenin olduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

61. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan duruşmada hazır bulunma hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

62. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

63. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

64. Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmakta olan başvurucunun İnfaz Hâkimliğince açılan duruşmada bizzat hazır bulunma talebinin reddedilmesi 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin yollamasıyla 5271 sayılı Kanun'un 196. maddesinin (4) numaralı fıkrasına dayanmaktadır. Dolayısıyla anılan müdahalenin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

65. Anayasa'nın 141. maddesinde yargıya davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevi de verilmiştir. Bu görevin ağır iş yükü altında yerine getirilmesi zorlaştıkça uyuşmazlıkların çözümü için alternatif yöntemlerin yaşama geçirilmesi yargıya ilişkin anayasal kuralların etkililiğinin sağlanması bakımından gerekli görülebilir (AYM, E.2013/85, K.2013/95, 22/9/2010). Dolayısıyla tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumundan duruşma salonuna transferleri nedeniyle oluşan gecikmelerin azaltılması ve

yargılamaların hızlandırılması sebebiyle duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (benzer bir değerlendirme için bkz. Emrah Yayla, § 67).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

66. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Şehrivan Çoban, § 89).

67. Buna göre duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da ifade edildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir (gereklilik kavramına ilişkin bazı açıklamalar için bkz. Emrah Yayla, § 69; Şehrivan Çoban, § 90).

68. Duruşmada hazır bulunma asıldır ve bu hak istisnai olarak sınırlandırılabilir. Duruşmada hazır bulunma hakkı, ceza hukukunun çekirdeğini oluşturan konularda daha katı bir biçimde uygulanırken anılan kategorilere girmeyen medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklarda daha esnek şekilde uygulanabilir. Bu durumda bile gerçekleştirilen işlemin niteliği ile davanın özelliklerinden ötürü ilgili tarafın duruşma salonunda fiziksel olarak yer alması gerekebilir (Emrah Yayla, § 70; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 91).

69. Dolayısıyla ölçülülük ilkesi açısından -duruşmada hazır bulunma ilgili usul hukuku kurallarına göre zorunlu olsun ya da olmasın- başvuruculaların kişisel özellikleri ve davranışları gibi duruşmada hazır bulunmayı zorunlu kılan olguların bulunup bulunmadığı, yargılamanın niteliği, şekli ve teknik nitelikte bir incelemeden ibaret olup olmadığı hususları değerlendirilmelidir. Özellikle geleneksel ceza hukuku kategorilerine dâhil olmayan veya medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklarda delil ve ifadelerin sözlü olarak sunulmasını veya tanıkların sorgulanmasını gerektirecek -inandırıcılıkla ilgili- sorunların ya da kişilerin duruşmada bizzat bulunmasını zorunlu kılacak olayların var olmadığı, taraflara iddialarını yazılı olarak sunma ve aleyhindeki delillere itiraz etme imkânının tanındığı hâllerde kişilerin duruşmada bizzat bulunması gerekli görülmeyebilir (Emrah Yayla, § 71).

70. Bilindiği üzere SEGBİS; UYAP'ta ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı ses ve görüntü bilişim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Erdal Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, § 99). Esasen SEGBİS'in suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar ile medeni hak ve yükümlülüklere -ve bu bağlamda cezaların infazına- ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanması kategorik olarak Anayasa'ya aykırı bir durum değildir. Bununla birlikte SEGBİS'in kullanılması yoluyla duruşmaya katılmanın duruşmada bizzat hazır bulunmaya göre kişilere kendilerini yargı makamları önünde sözlü olarak ifade

etme ve yargılama sürecine aktif olarak katılım sağlama yönünden daha sınırlı bir menfaat sağladığı da gözardı edilmemelidir. Bu durumda kişinin duruşmada bizzat hazır bulunma hakkına belirli ölçüde sınırlama getiren bir uygulama olan SEGBİS vasıtasıyla duruşmaya katılımının neden gerekli olduğu derece mahkemelerince gösterilmelidir (Emrah Yayla, §§ 72, 73; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, §§ 92, 93).

71. Müdahalenin gerekli olduğunun ortaya konulduğu hâllerde ise başvurucunun duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adilliğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediği ölçülülük ilkesinin diğer bir unsuru olan orantılılık açısından gözönüne alınmalıdır. Bu kapsamda duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan tarafın diğer tarafça ileri sürülen görüş ve kanıtlar hakkında bilgi sahibi olup olamadığı veya bunlarla ilgili yorum yapıp yapamadığı, dezavantajlı duruma düşürülmeksizin davaya etkili katılımının sağlanmasında makul bir fırsata sahip olup olmadığı hususları detaylı bir incelemeye tabi tutulmalıdır. Orantılılık açısından yapılacak değerlendirmede, yokluğunda gerçekleştirilen işlemin ilgili tarafın duruşmada fiziken hazır bulunmasını gerektiren (esaslı) nitelikte bir işlem olup olmadığına da bakılmalıdır (Emrah Yayla, § 74; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 94).

72. Diğer taraftan duruşmada hazır bulunma hakkından açıkça veya örtülü şekilde feragat edilmesi mümkündür. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Duruşmada hazır bulunma hakkından feragat, ilgili tarafa bu haktan vazgeçmesiyle orantılı asgari güvenceler sağlanmadıkça kamu yararına uygunluk taşımayabilir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (Emrah Yayla, § 75).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

73. Başvuru konusu olayda Hâkimlik, ilgili mevzuat hükümleri gereğince başvurucunun da aralarında olduğu şikâyetçilerin savunmalarının alınması ve delillerinin sorulması amacıyla duruşmalı inceleme yapmaya karar vermiştir. Duruşma tarihinde başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundaki SEGBİS odasında hazır edilerek duruşmaya video konferans bağlantısı üzerinden katılması istenmiştir. Başvurucunun anılan yöntemle savunma yapmak istemediğini bildirmesi üzerine bu hususta herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın yargılamaya devam edilmiştir.

74. Hâkimlik, Cumhuriyet savcısından mütalaa aldıktan sonra başka herhangi bir işlem yapmaksızın dosyadaki mevcut bilgi ve belgeleri değerlendirerek başvurucunun disiplin cezasına karşı şikâyetini reddetmiştir. Ret kararında Hâkimlik; başvurucunun başka bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle SEGBİS üzerinden savunmasının alınmaya çalışıldığını, yargılamanın süratle sonuçlandırılması için bu yöntemin bir zorunluluk olduğunu, kaldı ki 4675 sayılı Kanun'da şikâyetçilerin bizzat duruşma salonunda savunmalarının alınması şeklinde bir zorunluluğun olmadığını ifade etmiştir.

75. Ölçülülük ilkesi açısından ilk olarak müdahalenin elverişli olup olmadığı incelenmelidir. Somut olayda ceza infaz kurumunda hükümlü bulunan başvurucunun SEGBİS yoluyla duruşmaya katılımının sağlanmak istenmesinin amacının başvurucunun başka bir ildeki ceza infaz kurumunda bulunması karşısında ceza infaz kurumundan duruşma salonuna transferi nedeniyle oluşabilecek gecikmelerin azaltılması ve yargılamanın hızlandırılmasıdır.

Hâkimlik, SEGBİS yöntemiyle sorgunun yapılmasının yasal bir imkân olduğu ve somut olayda duruşma salonuna transfere ihtiyaç bulunmadığı inancındadır. Buna göre yargılamanın uzun sürmemesi gibi meşru bir amaca ağırlık verilerek duruşmada hazır bulunma hakkına sınırlama getirilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin makul sürede yargılama yapılması amacına ulaşılması bakımından elverişli bir araç olduğu söylenebilir.

76. İkinci olarak müdahalenin gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Somut olayda başvurucuya ziyaret yasağı cezası verilmiş olup başvurucu, İnfaz Hâkimliği önünde bu cezayı şikâyet etmiştir. Başvuruya konu uyuşmazlığın -klasik idari veya hukuk yargılamalarından farklı olsa bile- medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olduğu ve bu tür uyuşmazlıklarda duruşmada hazır bulunma hakkının daha esnek uygulanabileceği tartışmasızdır. Dolayısıyla infaz hâkimliği tarafından şikâyet incelemelerinde başvuruda bulunanların her durumda duruşmada bizzat hazır bulundurulması gerekmeyebilir.

77. Somut olayda başvurucunun disiplin cezasına konu eylemi, temel olarak İnfaz Kurumu idaresinin bir dergiyi Ceza İnfaz Kurumuna almamasından kaynaklanmaktadır. Disiplin cezası kararından anlaşıldığına göre söz konusu uygulama, ceza infaz kurumlarının ilgili kurullarının aldığı bir karara dayanmakta olup bahis konusu karar İnfaz Hâkimliğinin incelemesinden de geçmiştir. Bu durum dikkate alındığında somut olayda maddi olgulara ilişkin çok fazla ihtilafın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

78. Bu bağlamda yargılamanın karmaşık bir niteliğinin olmadığı ve şeklî bir incelemeden ibaret olduğu görülmektedir. Bunun yanında yargılama konusu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında olduğu ve yargılamada delil ve ifadelerin sözlü olarak sunulmasını veya tanıkların sorgulanmasını gerektirecek -inandırıcılıkla ilgili- sorunların bulunmadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda başvurucu hakkında uygulanan disiplin yaptırımının hücre hapsi gibi ağır sonuçlar doğuran bir nitelik taşımadığı da açıktır.

79. Öte yandan başvurucu, Amasya'daki bir ceza infaz kurumunda hükümlü olup başvurucunun şikâyeti de başka ilde bulunan Bafra İnfaz Hâkimliğince incelenmiştir. Hâkimlik de özellikle bu durumu dikkate alarak başvurucunun savunmasının SEGBİS vasıtasıyla alınmasına karar vermiştir. Hâkimlik ayrıca şikâyete konu disiplin yaptırımının dayanağını oluşturan olayla ilgili olarak başvurucunun savunmasını almaya çalışması haricinde herhangi bir esaslı işlem yapmamıştır. Tüm bu nedenlerle somut olayda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin gerekli olmadığının söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

80. Son olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adilliğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediğinin ölçülülük ilkesinin diğer bir unsuru olan orantılılık açısından değerlendirilmesi gerekir. Bu noktada somut olay değerlendirildiğinde duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan başvurucunun yargılamanın diğer tarafını oluşturan Ceza İnfaz Kurumunun disiplin cezası kararından ve bu karara ilişkin bilgi ve belgelerden haberdar olduğu açıkça görülmektedir. Nitekim başvurucu, şikâyet dilekçesinde disiplin cezasına karşı ayrıntılı açıklamalarda bulunmuş; herhangi bir şekilde diğer tarafa göre dezavantajlı duruma düşürülmemiştir. Bundan başka yargılama sürecinde başvurucunun yokluğunda herhangi bir esaslı işlemin yapıldığı da tespit edilmemiştir. Sonuç olarak somut olayda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin orantılı olmadığının söylenemeyeceği değerlendirilmiştir.

81. Açıklanan gerekçelerle duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin kanuni

dayanağının ve meşru amacının bulunduğu, aynı zamanda ölçülü olduğu anlaşıldığından Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 22/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HARUN SAĞLAM

B. No: 2016/80686 | Karar tarihi: 22.07.2020

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/80686

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HARUN SAĞLAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/80686)

Karar Tarihi: 22/7/2020

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR

Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Fatih HATİPOĞLU

Başvurucu : Harun SAĞLAM

Vekili : Av. Ertuğrul ALKILIÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklandıktan sonra belli bir süre avukatla görüştürülmeme nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY ile bağlantılı olan ve aralarında yargı mensuplarının da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda teşebbüsün savuşturulduğu gün Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca -aralarında yüksek mahkeme üyelerinin de bulunduğu- üç bine yakın yargı mensubu hakkında FETÖ/PDY ile bağlantılarının bulunduğu iddiasıyla başlatılan soruşturmada bu kişilerin büyük bölümü hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulmuştur (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 51, 350).

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

10. Yargıtay tetkik hâkimi olarak görev yapan başvurucu hakkında 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından FETÖ/PDY'nin hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvurucunun ilk ifadesi Başsavcılıkta 20/7/2016 tarihinde alınmıştır. İfade tutanağına göre ifade alma esnasında başvurucunun müdafii de hazır bulunmuştur. Yine ifade tutanağında belirtildiğine göre ifade alma işleminden önce isnat edilen suçlamalar başvurucuya açıklanmıştır.

13. Başsavcılık, başvurucuyu terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyleaynı tarihte sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir.

14. Başvurucunun sorgusu Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 21/7/2016 tarihinde yapılmıştır. Sorgu tutanağına göre başvurucunun müdafii de sorgu sırasında hazır bulunmuştur. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

15. Başvurucunun tutuklama kararına 26/7/2016 tarihinde yaptığı itirazı Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği 20/9/2016 tarihinde reddetmiştir.

16. Süreç içinde sulh ceza hâkimliklerince başvurucunun tutukluluk durumu değerlendirilmiş ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Başvurucunun anılan kararlara müdafii aracılığıyla yaptığı itirazlar da itiraz mercii olan sulh ceza hâkimliklerince reddedilmiştir. Son olarak Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği 10/10/2016

tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiş anılan karara başvurucunun müdafii aracılığıyla yaptığı itiraz, Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 2/11/2016 tarihinde reddedilmiştir.

17. Başvurucu, anılan kararın 21/11/2016 tarihinde tebliğ edildiğini bildirmiştir.

18. Başvurucu 25/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Başsavcılık 6/7/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır.

20. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 28/7/2017 tarihinde iddianameyi kabul etmiş ve E.2017/163 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

21. Mahkeme 9/11/2017 tarihinde yaptığı ilk duruşmada başvurucunun savunmasını almış ve duruşma sonunda tahliyesine karar vermiştir.

22. Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020, §§ 32-57; Yasin Akdeniz, B. No: 2016/22178, 26/2/2020, §§ 27-51.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Mahkemenin 22/7/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, tutuklandıktan sonraki on günlük süreçte avukatıyla görüştürülmemesi nedeniyle tutuklamaya etkili şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. Bakanlık görüşünde; başvurucunun söz konusu şikâyetinin adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek başvurucu hakkındaki yargılamanın ilk derece mahkemesinde derdest olduğu, dolayısıyla başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlık; Anayasa Mahkemesince esastan inceleme yapılacak olması durumunda ise başvurucunun Savcılıkta ifadesinin alınması esnasında ve sorgudaki savunması sırasında avukat yardımından yararlandığını, ayrıca doğrudan kendisinin ya da avukatı aracılığıyla serbest bırakılmayı istemesinin önünde herhangi bir engel bulunmadığını belirterek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği kanaatine ulaşmıştır.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

28. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

29. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan güvenceler de dikkate alınarak Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

30. Olağanüstü hâl ilanına konu olaylar kapsamında suçlanan başvurucunun tutukluluğa itirazının incelendiği tarihte olağanüstü hâl devam etmektedir. Bu itibarla başvurucunun müdafii ile görüştürülmemesinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı üzerindeki etkisinin incelenmesi Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle tutukluluğa itiraz bağlamında yapılan uygulamaların Anayasa'nın 19. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 193-195, 242).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Genel ilkeler için bkz. Yasin Akdeniz, §§ 61-67.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda, tutuklu olan başvurucunun avukatıyla görüştürülmemesinin bireysel başvuruya konu edildiği görülmektedir.

33. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasından kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa karşı itiraz öncesinde ve bu itirazın hâkim/mahkeme önünde incelenmesi aşamasında hürriyetinden yoksun bırakılan kimseye tutmaya karşı itirazlarını etkin bir şekilde dile getirebilme ve bu bağlamda savunma için gerekli imkân ve kolaylıklardan yararlanma fırsatının tanınmış olmasıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yasin Akdeniz, § 63).

34. Bu bağlamda müdafinin tutuklunun tahliye talebine dair savunmasını ya da tutulmaya yönelik itirazlarını -teknik hukuk bilgisi nedeniyle- tutukludan daha iyi ve etkili bir şekilde yapabilme bilgi ve yeteneğine sahip olduğu açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Erdal Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, § 117; Yasin Akdeniz, § 65).

35. Öte yandan tutmaya yönelik itiraz bağlamında müdafi yardımından yararlanma imkânının tanınmış olması tek başına itirazın etkili olmasını sağlamak bakımından yeterli değildir. Bu bağlamda müdafinin tutuklu kişinin menfaatlerini etkili bir biçimde savunabilmesi ve tutmaya ilişkin itirazlarını bütünüyle ortaya koyabilmesi için tutuklu ile avukatına makul sürelerde görüşme imkânının da tanınmış olması gerekir.

36. Somut olayda başvurucu tutuklandıktan sonra on gün boyunca avukatıyla görüştürülmemesi nedeniyle tutukluluğa etkili bir şekilde itirazda bulunamadığını ileri sürmüştür. Başvurucu, başvuru formunda ve ekindeki belgelerde söz konusu süre içinde avukatıyla görüşme talebinde bulunduğuna ve bu talebinin reddedildiğine dair bir belge sunmamış ya da buna ilişkin bir bilgi vermemiştir. Ayrıca başvurucunun sonraki aşamalarda avukat yardımından yararlandırılmadığına dair bir şikâyeti de yoktur.

37. Başvuru formu ve ekindeki belgelerden başvurucunun Savcılık ifadesinin alınması esnasında ve Sulh Ceza Hâkimliğindeki sorgusu sırasında müdafiinin eşliğinde savunmasını yaptığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu süreçte başvurucunun hakkındaki suçlamanın nedenleri ve niteliği hakkında bilgilendirildiği, bu esnada müdafiinin hazır bulunmasının sağlandığı, dolayısıyla savunmasını ve itirazlarını hazırlaması için müdafi yardımından faydalandığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar başvurucu tutuklama kararına kendi verdiği dilekçe ile itiraz etmişse de Savcılık ifadesinin alınması sırasında ve sorguda hazır bulunan müdafinin tutuklama kararına itiraz etmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Nitekim başvurucunun sonraki süreçte verilen tutukluluğa ilişkin kararlara karşı müdafii aracılığıyla itirazlarını ileri sürdüğü anlaşılmaktadır.

38. Somut olayda ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar dikkate alındığında başvurucunun ve müdafiinin tutukluluğa temel teşkil eden bilgi ve belgelerden haberdar olduğu, bunların içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendilerine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun tutuklandıktan sonra kısa bir süre avukatıyla görüşememesi nedeniyle otomatik olarak tutuklamaya etkili şekilde itiraz edemediğini söylemek mümkün değildir. Kaldı ki başvurucu, talep etmesine rağmen müdafii ile görüşemediğine dair bir belge de sunmamıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

40. Buna göre başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 19. maddelerinde yer alan güvencelere aykırılık oluşturmadığı görüldüğünden 15. maddesinde yer alan ölçütler yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

41. Başvurucu ayrıca gözaltında bulunduğu süre içinde avukatı ile görüştürülmediğini ve gözaltının hukuka aykırılığı yönünde yaptığı itirazının karara bağlanmadığını, bu nedenlerle -gözaltında tutma bağlamında- tutmanın hukukiliğine etkili şekilde itiraz edemediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini de iddia etmiştir. Başvurucu, gözaltındayken görüşmek istemesine rağmen avukatıyla görüştürülmediğine ve gözaltında tutmaya itiraz ettiğine dair soyut iddia dışında herhangi bir belge sunmamıştır. Öte yandan başvurucunun gözaltına almanın hukuka aykırı olduğu şikâyetiyle ilgili olarak 26/2/2019 tarihinde Birinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından; 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında açılacak tazminat davasının etkili bir hak arama yolu olduğu ve başvurucunun söz konusu tazminat davasını açmadan bireysel başvuruda bulunduğu, dolayısıyla hukuk sisteminde mevcut yargısal yollar tüketilmeksizin yapılan başvurunun -anılan şikâyet yönünden- başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Bu itibarla başvurucunun -gözaltında tutma bağlamında- tutmanın hukukiliğine etkili şekilde itiraz edemediği şikayeti yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutukluluğun hukukiliğine etkili bir şekilde itiraz edilememesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 22/7/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.